

वाचकवरभगवद्-आर्यश्यामाचार्यविरचित

प्रज्ञापनासूत्र

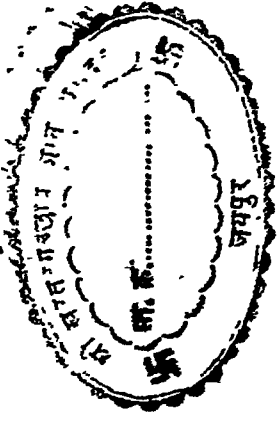
मूल तथा

श्रीमदाचार्यमलयगिरिविरचित

टीकाना अनुवादसहित

प्रथम भाग पद १-५.

१-आ.३



संवत् १९९१

मूल्य ५-०-०

अनुवादक अने संशोधक-पंडित भगवानदास हर्षचंद्र

प्रत ५००

श्री पुस्तक पंडित भगवानदास हर्षचन्द्रे पोताना शारदासुद्रपालयमां
छपायी प्रसिद्ध कर्तुं. जैनसोसायटी नं. १५, अमदावाद.

प्रस्तुत प्रज्ञापना सूत्रना अनुवाद, करवानी शरुआत आजथी लगभग त्रण वरस पहेला करेली, ते वखते मात्र मूलनो अनुवाद अने टीकानो अनुवाद तैयार करी पुस्तकाकारे छपाववा इच्छा हती, परन्तु पाछळथी साधु अने साधवी वगेरेने आ ग्रन्थ अध्ययनमां वधारे उपयोगी थइ पडे माटे मूल, तेनो अनुवाद अने टीकाना अनुवाद सहित पत्राकारे बहार पाडवा इच्छा थई अने ते प्रमाणे आज्जे तेनो प्रथम खंड प्रकाशित थाय छे.

आ प्रज्ञापना सूत्र चोथा समवायांगनुं उपांग कहेवाय छे, परन्तु अंग घणुं संक्षिप्त छे अने प्रज्ञापना घणुं विस्तृत छे. तेमां छत्रीश विषयो छे अने तेमांना दरेक विषयने पद कहेवामां आवे छे. एक एक विषय उपर खूब चारीकीथी अने तलस्पर्शी विचार करेलो छे. आ सूत्रना कर्ता वाचकना वंशमां सुधर्मा स्वामीनी त्रेवीशमी पाटे थयेला पूर्वधर आर्यश्यामाचार्य छे अने टीकाकार आचार्य मलयगिरिजी छे. अने तेमनो परिचय छेवटे प्रस्तावनामां आपवा इच्छा छे.

अत्यारे प्रकाशित थयेला प्रथम खंडमां प्रथमथी आरंभी पांच पदो छे—१ प्रज्ञापनापद, २ स्थानपद, ३ अल्पबहुत्वपद, ४ स्थितिपद अने ५ विशेष अथवा पर्याय पद. प्रथम प्रज्ञापना पदमां जीव अने अजीव सवन्धी सूक्ष्मपणे सविस्तर विवेचन करेलुं छे अने तेथी प्रथम पदनो घणो विस्तार थई गयो छे. बीजा स्थानपदमां जीवोना स्थाननुं निरूपण करवामां आव्युं छे, त्रीजा अल्पबहुत्व पदमां दिशा, इन्द्रिय, काय वगेरे सत्यावीश द्वारोने सत्यावीश कहेवामां आव्युं छे. चोथा स्थितिपदमां दरेक जीवोनी स्थिति-आयुय संवधे कहेवामां आव्युं छे, अने पांचमा विशेषपदमां जीव अने अजीवना पर्यायो संवधे कथन छे.

आ सूत्रना संशोधनमां आगमोदय समिति तरफथी प्रकाशित थयेल प्रज्ञापना सूत्र सटीक, तथा शांतिसागरना भंडारनी सटीक प्रत अने एक त्रुटित प्रतनो उपयोग करेलो छे, तेमां जे शुद्ध पाठ लाग्यो ते मुक्त्यो छे अने पाठान्तर क्वचित् क्वचित् आपवामां आवेलां छे. आ पुस्तक त्रण खंडमां संपूर्ण करवामां आवशे. आ प्रथम खंड पहिलां उत्कृष्टमुद्रणालयमां छापवा आप्यो हतो, अने तेमां प्रथमना सत्तर फोर्म छपायेलां छे, त्यार पछी तेना संचालके केटलीक मुद्रकेलीओने अंगे काम आगळ चलाववा माटे अशक्ति जणाव्यार्थी अमारा शारदामुद्रणालयमां छपावी वाकीनो भाग प्रकाशित कर्यो छे. बीजो भाग पण लगभग पूरो थवा आव्यो छे अने जो आगन्तुक विचन नहि आवे तो आवना पर्युपणा पर्व पहिला त्रणे भागमां आ पुस्तक पूरुं करवामां आवशे.

आ पुस्तकना संशोधन अने मुद्रणमां काळजी राखवामां आवी छे, छतां बुद्धिदोपथी, दृष्टिदोपथी के त्वरार्थी छपाववाने लीधे जे भूलो रही होय अथवा सूत्र विरुद्ध लखाण थयुं होय ते माटे क्षमा मागुं छुं, अने विद्वानेने प्रार्थुं छुं के तेवो सूचना करी अनुगृहीत करशे. छेवटे कर्मग्रन्थना अभ्यासी मारा मित्र भाई हीरालाल देवचंदे प्रेसकोपी जोवामां तथा मुफ तपासवामां तेमज प्रकाशनना अंगे उपयोगी सूचना करवामां मने अमूल्य सहाय आपी छे ते माटे तेनी कृतघता पूर्वक अहीं नोध लइ चिसुं छुं.

शारदाभवन
जैनसोसाइटी-अमदावाद
मवत् १९९१,
नैत्रवदी द्वावशी.

प्रकाशक.

વિષય.

અભિધેય, પ્રયોજન, સંબંધ અને મંગલતું નિરૂપણ
પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનો વિષય

૧ પ્રજ્ઞાપના પદ ૧૬-૨૧૬.

પ્રજ્ઞાપનાના મેદ

અજીવપ્રજ્ઞાપનાના મેદ-રૂપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના અને અરૂપી
અજીવપ્રજ્ઞાપના

અરૂપી અજીવપ્રજ્ઞાપનાના મેદો

રૂપીઅજીવપ્રજ્ઞાપનાના પ્રકાર અને તેતું નિરૂપણ

વર્ણપરિણતાદિ. પુદ્ગલોના પ્રકાર

સંસ્થાનપરિણતના પરિમંડલાદિ પ્રકાર. અને તેતું
નિરૂપણ

વર્ણાદિપરિણતનો પરસ્પર સંબંધ

વિષયાનુક્રમ

પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧-૧૩	જીવપ્રજ્ઞાપનાના સંસારસમાપ્ત અને અસંસાર	
૧૪-૧૫	સમાપ્ત જીવપ્રજ્ઞાપના રૂપ બે પ્રકાર	૫૨
૧૬-૧૭	અસંસારસમાપ્ત જીવપ્રજ્ઞાપનાના અનન્તરસિદ્ધ અને પરંપરસિદ્ધ ય બે પ્રકાર, અનન્તર સિદ્ધના તીર્થ- સિદ્ધાદિ પંદર મેદોતું નિરૂપણ અને સ્ત્રીલિંગસિદ્ધના નિરૂપણ પ્રસંગે 'સ્ત્રીઓને મોક્ષ નથી' ય વિગંબર મતનો નિરાસ.	૫૩-૬૪ ૬૫ ૬૬-૬૮ ૬૯
૧૮		
૧૯-૨૨	પરંપરસિદ્ધના સ્વરૂપતું કથન	૭૦-૮૨
૨૩-૨૪	સંસારસમાપ્ત જીવપ્રજ્ઞાપનાના પાંચ મેદો	૮૩-૮૪
૨૪-૨૫	પદ્મેન્દ્રિય સંસારસમાપ્ત જાવપ્રજ્ઞાપનાના મેદ	
	પૃથિવીકાયના મેદો અને તેતું નિરૂપણ	
૨૬-૩૧	અધિકારિક જીવોના મેદો અને તેતું નિરૂપણ	
૩૨-૫૧		

विषय.

तेजस्कायिकना भेदो अने तेनुं निरूपण
वायुकायिकना भेदो अने तेनुं निरूपण
वनस्पतिकायना अनेक भेदो, प्रभेदो अने तेनुं
सविस्तर निरूपण
वेदन्द्रिय जीवोना भेदो
तेदन्द्रिय जीवोना भेदो
चउरिन्द्रियना भेदो
पंचेन्द्रिय अने तेना अवांतर भेदो
नैरयिकना भेद, पंचेन्द्रिय तिर्यचना जलवर, परि-
सर्प स्थलचरना भेदोमां उरःपरिसर्प, भुजपरिसर्प
अने खेचरना भेदो तथा तेनुं निरूपण.
मनुष्यना गर्भज अने संमूछिम भेद, गर्भजना कर्म-
भूमिज, अकर्मभूमिज अने अन्तर्द्वीपज प घण
भेदनुं निरूपण
वेशना भेदो वडे आर्यो अने म्लेच्छोना भेदो
आर्योना ऋद्धिप्राप्त अने अनृद्धिप्राप्त प ब्रे प्रकार

पृष्ठ.

८५—८७
८८—८९
९०—१२७
१२८—१३०
१३१—१३२
१३३—१३४
१३४—१३५
१३६—१५६
१५७—१६९
१७०—१७१

विषय.

ऋद्धिप्राप्तना छ प्रकार अने अनृद्धि प्राप्त आर्यना
क्षेत्रार्थादि नव प्रकार, क्षानार्थना भेद, दर्शनार्थना
भेदोमां दस प्रकारना सम्यक्त्वनुं स्वरूप.
चारित्र्यार्थना भेदो अने तेना अंगे पांच प्रकारना
चारित्र्यनुं निरूपण
देवोना भेदो
द्वितीय स्थान पद २१७—३४०
पृथिवीकायिकोना स्थानो
अष्कायिकोना स्थान
तेजस्कायिकोना स्थान
वायुकायिकोना स्थान
वनस्पतिकायिकोना स्थान
वेदन्द्रियादिना स्थान
नैरयिकोना स्थान
पंचेन्द्रिय तिर्यचोना स्थान
मनुष्योना स्थान

पृष्ठ.

१७२—१९०
१९०—२१०
२११—२१६
२१७—२२२
२२३—२२५
२२५—२२९
२३०—२३२
२३३—२३४
२३५—२३९
२३९—२५३
२५४
२५४—२५५

विषयानु-
क्रम.

॥ ६ ॥

प्रशापना
सानुवाद

॥ ६ ॥

विषय.

भवनवासी देवोना स्थान
व्यन्तरोना स्थान
ज्योतिष्क देवोना स्थान
वैमानिक देवोना स्थान
सिद्धोना स्थान

तृतीय अल्पबहुत्व पद ३४१-४८१

- १ विद्याद्वार-विद्याने अनुसरी जीवोनुं अल्पबहुत्व
- २ गतिद्वार-गतिने आश्रयी अल्पबहुत्व.
- ३ इन्द्रियद्वार-इन्द्रियनी अपेक्षाप परकेन्द्रियादि जीवोनुं अल्पबहुत्व
- ४ कायद्वार-कायनी अपेक्षाप पृथिवीकायिकाविनुं अल्पबहुत्व
- ५ योगद्वार-मन, वचन अने काय योगने आश्रयी अल्पबहुत्व
- ६ वेदद्वार-पुरुषवेद, स्त्रीवेद अने नपुंसकवेदने आश्रयी अल्पबहुत्व

पृष्ठ.

- २५५-२८३
२८४-२९४
२९४-२९८
२९९-३२४
३२४-३४०
३४१-३५६
३५६-३५७
३५८-३६४
३६४-३९८
३९९
३९९-४००

विषय.

- ७ कषायद्वार-क्रोधादि चार कषायने आश्रयी अल्पबहुत्व ४००-४०१
- ८ लेह्याद्वार, ९ सम्यक्त्वद्वार, १० ज्ञानद्वार, ११ दर्शन-द्वार, १२ संयमद्वार, १३ उपयोगद्वार, १४ आहार-कद्वार, १५ भाषकद्वार, १६ परित्तद्वार, १७ पर्याप्तद्वार, १८ सूक्ष्मद्वार, १९ संक्षीद्वारने आश्रयी अल्पबहुत्व ४०८-४१३
- २० भवसिद्धिकद्वार, २१ अस्तिकायद्वार, २२ चरम-द्वार, २३ जीवद्वारनी अपेक्षाप अल्पबहुत्व ४१३-४२२
- २४ क्षेत्रद्वारने आश्रयी अल्पबहुत्व ४२३-४५२
- २५ वन्धद्वार, २६ पुद्गलद्वारने आश्रयी अल्पबहुत्व ४५२-४६७
- २७ महादंडकद्वार ४६७-४८१

चतुर्थ स्थितिपद ४८२-५२६

- नैरयिकादि चोवीश दंडकनी स्थितिनुं निरूपण ४८२-५२६
- पांचशुं विशेष अथवा पर्याय पद ५२७-६१३
- पर्यायना भेद, जीवपर्यायनी संख्या, अनन्ता पर्याय होवानुं कारण, नैरयिकोना अनन्त पर्यायो, अनन्ता पर्याय होवानुं कारण ५२७-५३८
- असुरकुमारादिना अनन्त पर्यायो अने तेनुं कारण ५३८-५४६

पृष्ठ.

विषय. ज्ञान्यअवगाहनावाळा उत्कृष्टअवगाहनावाळा अने
अज्ञान्य-अनुकृष्ट अवगाहनावाळा नैरयिकोना पर्यायो
ज्ञान्यस्थितिवाळा नैरयिकोना पर्यायो
ज्ञान्यगुणकाळा नैरयिकोना पर्यायो
ज्ञान्यआभिनवोधिकवाळा नैरयिकोना पर्यायो
ज्ञान्यअवगाहनावाळा असुकुमारादिना पर्यायो
ज्ञान्यस्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यच वगेरेना पर्यायो
ज्ञान्यअवगाहनावाळा मनुष्य वगेरेना पर्यायो
अजीवपर्यायना द्वे प्रकार, अरूपी अजीवना पर्याय
अने रूपी अजीवना पर्याय, परमाणुपुत्रल्लना पर्यायो

पृष्ठ.

५४६-५५०
५५०-५५१
५५२-५५३
५५३-५५५
५५५-५६४
५६४-५७०
५७१-५८०
५८१-५८७

विषय.

पक्षप्रवेशावगाढ पुद्गलना पर्यायो, पक्षसमय-
स्थितिवाळा पुद्गलोना पर्यायो, पक्षगुण काळा पुद्ग-
लोना पर्यायो
ज्ञान्यअवगाहनावाळा द्विप्रवेशिक स्कन्धना पर्यायो,
ज्ञान्यस्थितिवाळा परमाणुपुद्गलोना पर्यायो
ज्ञान्यगुण काळा वगेरे परमाणु पुद्गलादिना पर्यायो
ज्ञान्यअवगाहनावाळा, ज्ञान्यस्थितिवाळा अने
ज्ञान्यगुण काळा पुद्गलोना पर्यायो

पृष्ठ.

५९८-५९८
५९८-६००
६०१-६१०
६१०-६१३

अर्हम्

श्रीमदार्यश्यामाचार्य विरचित

प्रज्ञापनासूत्र

अनुवाद अने आचार्य मलयगिरि विरचित टीकाना अनुवाद सहित

वचगयजर-मरण-भए सिद्धे अभिवंदिऊण तिविहेण ।

वंदामि जिणवरिंदं तेलोक्कगुरुं महावीरं ॥१॥

(मू०) जेना जरा, मरण अने भय नष्ट थया छे एवा सिद्धीने त्रिविधे-मन, वचन अने काया वडे नमस्कार करीने त्रण लोकना गुरु अने जिनवरोमां श्रेष्ठ एवा महावीरने वंदन करुं छुं.

टीकाकारकृत मंगल

जयति नमदमरमुकुटप्रतिविम्बच्छद्विहितबहुरूपः । उद्धर्तुमिव समस्तं विश्वं भवपङ्क्तो वीरः ॥ १ ॥
जिनवचनामृतजलार्थि वन्दे यद्विन्दुमात्रमादाय । अभवन्नूनं सत्त्वा जन्म-जरा-व्याधिपरिहीणाः ॥ २ ॥

प्रणमत गुरुपदपङ्कजमधरीकृतकामधेनुकल्पलतम् । यदुपास्तित्वशान्तिरुपममनुवते ब्रह्म तनुभाजः ॥ ३ ॥
जडमतिरपि गुरुचरणोपास्तिसमुद्भूतविपुलमतिविभवः । समयानुसारतोऽहं विदधे प्रज्ञापनाविष्टितिम् ॥ ४ ॥

नमस्कार करता देवोना मुकुटमां पडेला प्रतिबिंबना मिपथी भवपंकथी सर्व जगतनो उद्धार करवा माटे होयनी एम जेणे बहु रूपो कर्षी छे एवा श्रीमहावीर भगवंतनो जय थाओ.

जिनवचन रूपी असृतना समुद्रने वंदन करं छुं, के जेनुं विन्दुमात्र ग्रहण करी जीवो जल्म, जरा अने व्याधि रहित थाय छे. कामधेनु अने कल्पलताथी पण श्रेष्ठ एवा गुरुना चरणकमलने प्रणाम करो, कारण के जेनी उपासनाथी प्राणीओ निरुपम एवा ब्रह्मने-मोक्षने प्राप्त थाय छे.

जडबुद्धिवाळो छतां पण गुरुना चरणनी उपासनाथी चिपुलमतिवाळो थइने हुं वीजा शाखोने अनुसरी आ प्रज्ञापनासूत्रनी टीका करं छुं.

प्र—प्रकर्षेण क्षायन्ते अनया—सर्व अन्य तीर्थिकोना तीर्थकरोने असाथ्य एवा यथार्थ स्वरूपना निरूपणद्वारा जे वडे जीवा-जीवादि पदार्थी जणावाय-शिष्यनी बुद्धिमां उताराय ते प्रज्ञापना.

आ प्रज्ञापना सूत्र समवाय नामे चोथा अंगनुं उपांग छे. कारण के ते तेमां कहेला अर्थनुं प्रतिपादन करे छे. समवायांगमां कहेला अर्थनुं अहीं प्रतिपादन करुं निरर्थक छे एम शंका न करवी, कारण के तेमां प्रतिपादन करेला अर्थनुं अहीं विस्तारथी प्रतिपादन करुं ते मन्दबुद्धिवाळा शिष्यना उपर उपकार करवा माटे होवाथी सार्थक छे. आ उपांग पण सर्व जीवा-

જીવાદિ પદાર્થનું શાસન (ઉપદેશ) કરતું હોવાથી શાસ્ત્ર છે અને તેથી તેના પ્રારંભમાં બુદ્ધિમાન પુરુષોની પ્રવૃત્તિ થવા માટે પ્રયોજન વિષય અને સંબંધ ણ ત્રણ વાબત અને મંગલનું અવશ્ય પ્રતિપાદન કરવું જોઈએ. કહ્યું છે કે—“ બુદ્ધિમાનોની પ્રવૃત્તિ થવા માટે શાસ્ત્રના પ્રારંભમાં પ્રયોજનાદિ ત્રણ વાબત તથા દૃષ્ટ અર્થની સિદ્ધિ માટે મંગલ પણ અવશ્ય કહેવું જોઈએ.”

પ્રયોજન — તેમાં પ્રયોજનના બે પ્રકાર છે. પર — અનન્તર અને અપર — પરંપર. વઠી એક એકના વચ્ચે પ્રકાર છે — કર્તા સંબંધી અને શ્રોતા સંબંધી. દ્રવ્યાર્થિક નયના મતનો વિચાર કરતા (અર્થની અપેક્ષા) શાસ્ત્ર નિત્ય હોવાથી તેનો કર્તા નથી. પર સંબંધે કહ્યું છે કે — “ આ દ્વાદશાંગી કદાચિત્ત ન હોતી ઇમ નથી, કદાચ નહિ હશે ઇમ પણ નથી, પરંતુ ધ્રુવ, નિત્ય અને શાશ્વતી છે.” પર્યાયાર્થિક નયના મતનો વિચાર કરતા શાસ્ત્ર (શબ્દરચના રૂપ હોવાને લીધે) અનિત્ય હોવાથી તેનો કર્તા અવશ્ય છે. તત્વનો (પ્રમાણનો) વિચાર કરતાં આગમ સૂત્ર અને અર્થ ઉભય રૂપ હોવાથી અર્થની અપેક્ષા નિત્ય અને સૂત્રની અપેક્ષા અનિત્ય હોવાથી તેના કર્તાપણની કથંચિત્ત સિદ્ધિ થાય છે. તેમાં સૂત્રના કર્તાનું અનન્તર પ્રયોજન પ્રાણીઓ ઉપર ઉપકાર કરવાનું અને પરંપર પ્રયોજન મોક્ષની પ્રાપ્તિ છે. કહ્યું છે કે — “ જે સર્વજ્ઞે કહેલા ઉપદેશ વડે દુઃખથી પીડિત થયેલા પ્રાણીઓ ઉપર ઉપકાર કરે છે તે થોડા કાળમાં મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે.”

આગમના અર્થનું પ્રતિપાદન કરનારા અહંતોને શું પ્રયોજન છે ? કઈ પણ નથી. કારણ કે તે કૃતકૃત્ય છે. પ્રયોજન સિવાય અર્થના પ્રતિપાદન કરવાનો પ્રયાસ નિહંતુક છે’ — પર શંકા ન કરવી. કારણ કે અર્થને પ્રતિપાદન કરવાનો પ્રયત્ન તીર્થકરનામ કર્મના વિપાકોદયથી થાય છે. પર સંબંધે કહ્યું છે કે — “ તે તીર્થકરનામ કર્મ કેમ વેદાય ? ગ્લાનિરહિતપણે ધર્મદેશના આપવાથી વેદાય છે.”

૧ જુઓ નંદિસૂત્ર આ. સ. પૃ ૨૪૭-૧.

શ્રોતાનું અનન્તર પ્રયોજન પ્રસ્તુત અધ્યયનના અર્થનું જ્ઞાન અને પરંપરા પ્રયોજન મોક્ષપ્રાપ્તિ છે. તેઓ (શ્રોતાઓ) પ્રસ્તુત અધ્યયનને અર્થથી સારી રીતે જાણીને સંસારથી વિરક્ત થાય છે, વિરક્ત થયેલા તેઓ સંસારથી નીકળવાની ઇચ્છાવાલા થઈ સંયમમાર્ગમાં આગમને અનુસારી સમ્યક્ પ્રવૃત્તિ કરે છે, અને પ્રવૃત્ત થયેલા તેઓને સંયમના ડરકર્ષ વડે સર્વ કર્મનો ક્ષય થવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે.

અમિધેય—અહીં જીવ અને અજીવનું સ્વરૂપ અમિધેય છે, અને તે પહેલાં પ્રજ્ઞાપના શબ્દનો વ્યુત્પત્તિથી જાણવેલું છે.
સંબન્ધ—સંબન્ધ બે પ્રકારનો છે. ઉપાયોપેયમાવ (કાર્યકારણમાવ) અને ગુરુપર્વક્રમલક્ષણ. તેમાંનો પ્રથમ ઉપાયોપેયમાવ સંબન્ધ તર્કાનુસારી શિષ્યને ઉદ્દેશીને કહેલો છે. કેમ કે શબ્દસ્વના રૂપ આ સૂત્ર ઉપાય-બોધનું કારણ છે અને તેનું પરિજ્ઞાન ઉપેય (કાર્ય) છે-
૫ તર્કગમ્ય છે. ગુરુપર્વક્રમલક્ષણ સંબન્ધ કેવલ શ્રદ્ધાનુસારી શિષ્યને અનુલક્ષીને કહેલો છે, તેને સૂત્રકાર સ્વયમેવ આગલ કહેશે.

મંગલ—આ પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર સમ્યગ્જ્ઞાનનું કારણ હોવાથી અને તેથી તે પરંપરાપ મોક્ષપદનું સાધન હોવાથી શ્રેયરૂપ છે. તેથી તેમાં વિદ્ય ન આવે માટે વિભ્નસમૂહની શાન્તિનિમિત્તે અને શાસ્ત્ર મંગલ રૂપ છે ૫મ શિષ્યને જણાવવા માટે સ્વતઃ મંગલ રૂપ છતાં પણ શાસ્ત્રની આદિમાં, મધ્યમાં અને અન્તે મંગલ કહેવું જોઈએ. શાસ્ત્રની આદિમાં કરેલું મંગલ નિર્વિદ્યપણે શાસ્ત્રનો પાર પામવા માટે છે, મધ્ય મંગલ ગ્રહણ કરેલા શાસ્ત્રાર્થને સ્થિર કરવા માટે છે, અને અત્ય મંગલ શિષ્ય-પ્રશિષ્યાદિની પરંપરા વડે તેનો વિચ્છેદ ન થાય તે માટે કરેલું છે. ૫ સંબંધે કહ્યું છે કે—“શાસ્ત્રની આદિમાં, મધ્યમાં અને અન્તમાં મંગલ કરવું જોઈએ. તેમાં આદિ મંગલ શાસ્ત્રના અર્થનો નિર્વિદ્યપણે પાર પામવા માટે છે. ગ્રહણ કરેલા શાસ્ત્રાર્થની સ્થિરતા માટે મધ્યમ મંગલ છે અને અન્તિમ મંગલ તેના શિષ્ય-પ્રશિષ્યાદિ વંશનો વિચ્છેદ ન થાય તે નિમિત્તે છે.”

તેમાં આદિ મંગલ ' વવગયજરમરણમપ ' -ઇત્યાદિ ગાથાથી કહ્યું છે, કારણ કે ઇષ્ટ દેવની સ્તુતિ પરમ મંગલરૂપ છે. ઉપયોગ પદમાં ' કદ્વિહિણ મંતે ! ઉવઓને પત્રત્તે ? ' -દે ભગવન્ ! કેટલા પ્રકારનો ઉપયોગ કહેલો છે-ઇત્યાદિ વડે મધ્યમ મંગલ કહ્યું છે, કારણ કે ઉપયોગ જ્ઞાન સ્વરૂપ છે અને જ્ઞાન કર્મક્ષયરૂં પ્રધાન કારણ હોવાથી મંગલ સ્વરૂપ છે. ' જ્ઞાન કર્મક્ષયરૂં પ્રધાન કારણ છે ' તે વાત અસિદ્ધ છે-પરમ નથી. કારણ કે આ સંવન્ધે આગમમાં સ્પષ્ટ કહેલું છે—“ અજ્ઞાની જે કર્મનો ઘણા ક્રોડ વર્ષે ક્ષય કરે છે, તેને ત્રણગુણિવાળો જ્ઞાની શ્વાસોચ્છ્વાસ માત્રમાં ક્ષય કરે છે. ” તથા છેવટે સમુદ્ઘાત પદમાં કેવલીસમુદ્ઘાત સમાપ્ત થયા બાદ સિદ્ધાધિકારની સાથે સંવન્ધ ધરાવતા “ નિચ્છિન્નસલ્વલુક્ષ્ણા જાદ્જરમરણબંધણવિમુક્ષા । સાસયમલ્લવાબાહં ચિદ્દંતિ સુહી સુહં પત્તા ” ॥— ઇત્યાદિ ગ્રન્થ વડે અવસાન મંગલ કહ્યું છે.

જેને સિત—બાંધેલા આઠ પ્રકારના કર્મેન્ધનને જાલ્વલ્યમાન શુક્લચ્યાનાશિવડે ધ્યાત—બાળી નાંભ્યાં છે તેઓ સિદ્ધ કહેવાય છે અથવા સિદ્ધ ધાતુ ગત્યર્થક છે. પટલે જેઓ (સેઘન્તિસ્મ) ફર્રીથી અહીં નહિ આવવા વડે મોક્ષપુરને પ્રાપ્ત થયેલા છે. અથવા સિદ્ધ ધાતુ નિષ્પત્તિના અર્થમાં છે. સિચ્ચન્તિ સ્મ—જેઓ કૃતાર્થ થયેલા છે, અથવા સિદ્ધ ધાતુ શાસન અને માંગલ્યાર્થક છે, (સેઘન્તિ સ્મ) જેઓ શાસન—ઉપદેશ કર્યો છે, અથવા તો જેને મંગલરૂપતાનો અનુભવ કર્યો છે. અથવા જેઓ સિદ્ધ—નિત્ય છે, કારણ કે તેમની સ્થિતિ અનન્ત છે. અથવા મલ્લ્યોપ તેમના ગુણો જાણેલા હોવાથી જેઓ સિદ્ધ—પ્રસિદ્ધ છે. કહ્યું છે કે—

૧ સર્વ દુઃખોને તરી ગયેલા, જન્મ, જરા અને મરણના બંધનથી મુકાયેલા, અન્યાબાધ સુખને પ્રાપ્ત થયેલા સ્વામાયિક સુખવાળા સિદ્ધો શાશ્વત કાલ પર્યંત રહે છે.

“ ध्मातं सितं येन पुराणकर्म यो वा गतो निर्वृत्तिसौधर्मिन् । श्यातोऽनुशास्ता परिनिष्ठितार्थो यः सोऽस्तु सिद्धः कृतमंगलो मे ॥ ”
“ जेमणे प्राचीन कर्मेने वाली नांब्यां छे, जेओ निर्वाण रूप महेलना शाखरे विराजमान छे, प्रसिद्ध, उपदेश अने कृतकृत्य थयेला छे ते सिद्ध मने मंगल करनार थाओ. ”

सिद्धा नामादि भेदथी अनेक प्रकारे छे, माटे उपर कहेला सिद्धनी वीध थवा माटे विशेषण कहे छे—“ व्यपगतजरा मरणभयान्” जरा-त्रयनी हानि, मरण-प्राणेना त्याग करवौ, भय इहल्लोकादि सात प्रकारनी छे. कछुं छे के—“ १ इहल्लोक भय, २ परलोक भय, ३ आदान भय, ४ अकस्मात् भय, ५ आजीविका भय, ६ मरण भय अने ७ अपयश भय. जेओना जरा, मरण अने भय सर्वथा फरीथी नहि उत्पन्न थवा वडे नष्ट थया छे एवा सिद्धने विविधे-भन, वचन अने काययोग वडे, आथी त्रणयोगना व्यापार रहित वंदन द्रव्यवंदन छे एम जणाब्युं. ‘ अभिवन्ध ’ अभिमुख वंदन करीने-प्रणाम करीने; ८ वडे उत्तर काळनी क्रिया साथे समान कर्ता होवाथी पूर्वकाळवाची धातुथी त्वाप्रत्ययचुं विधान थतुं होवाने लीधे एकान्त नित्य अने एकान्त अनित्य; पक्षनो निषेध सूचित कर्यां छे. कारण के एकान्त नित्य अने एकान्त अनित्य पक्षमां त्वाप्रत्ययनो संभव नथी. ते आ प्रमाणे-अप्रच्युत-जे नाश नहि पामेळुं, उत्पन्न नही थयेळुं अने स्थिर एक स्वभाववाळुं होय ते नित्य कहेवाय. अने ते नित्य वस्तुचुं जुदा जुदा काळनी वे क्रियाचुं कर्ताणुं शी रीते घटे ? केसके नित्य वस्तु सदा एक स्वभाववाळी होवाथी तेथी हुंमेशां कोइ पण एकज क्रियाना विद्यमानपणानो प्रसंग थाय. स्वभावथी एक क्षण रहे-

१ उतरकाळ्याची धात्वर्थनी मांथे समानवर्तावाळा पूर्वकाळ्याची धातुथी बीजा धातुनो संबंध होय ल्यारे ‘ त्वा ’ प्रत्यय थाय छे. जुओ सिद्ध० ५-५-४७.

વાના ધર્મવાલું તે અનિલ્ય. તેથી તેને પણ ભિન્ન કાલમાં રહેલી જે ક્રિયાનું કર્તાપણું ન થતી શકે. કારણ કે (ઉત્તર ક્ષણમાં) કર્તાનું અવસ્થાન-વિદ્યમાનપણું નથી. આ સંબંધે વધારે વિસ્તારનું પ્રયોજન નથી. કેમ કે અન્ય સ્થળે તેની સારી રીતે ચર્ચા કરેલી છે. ત્વાપ્રત્યય ઉત્તર ક્રિયા સાપેક્ષ હોવાથી હવે ઉત્તર ક્રિયા જણાવે છે—‘વંદામિ’ इत्यादि. જિનવરેન્દ્ર મહાવીરને વંદન કરું છું. વીર ધાતુ પરાક્રમના અર્થમાં છે. મગવંતનું મહાવીર નામ યાદચ્છિક નથી, પરંતુ ગુણનિષ્પન્ન-સાર્થક છે, અને તે પરિષ્વરોપસર્ગાદિને વિષે યથાર્થ અને અસાધારણ વીરપણું જોઈને દેવો અને દાનવોપ પાડેલું છે.’ કહ્યું છે કે—“મય અને મયના કારણોમાં અચલ હતા તથા પરિગ્રહ અને ઉપસર્ગ સહન કરવામાં સમર્થ હતા, તેથી દેવોપ ‘મહાવીર’ પહું નામ કર્યું છે.” આથી અપાયાપગમાતિશય સૂચિત કર્યો છે. ‘જિનવરેન્દ્રમ્’ જેઓ રાગાદિ શત્રુઓને જિતે તે જિન કહેવાય છે. તે ચાર પ્રકારના છે—શ્રુતજિન, અવધિજિન, મનઃપર્ય-વજિન અને કેવલીજિન. તેમાં કેવલીજિનનું ગ્રહણ કરવા માટે ‘વર’ શબ્દ જોડવામાં આવ્યો છે. તે જિનોમાં પદાર્થના મૂલ, વર્તમાન અને ભાવી સ્વભાવને જણાવનાર કેવલજ્ઞાનયુક્ત હોવાથી વર-શ્રેષ્ઠ છે. તેઓ તીર્થંકર નહીં છતાં સામાન્ય કેવલી પણ હોય, તેથી તીર્થંકરનું ગ્રહણ કરવા માટે ઇન્દ્રનું ગ્રહણ કર્યું છે. જિનવરેન્દ્ર-અત્યંત પુણ્યના સમુદાય રૂપ તીર્થંકરનામ કર્મના ઉદયથી તીર્થંકર જાણવા. આથી જ્ઞાનાતિશય અને પૂજાતિશય કહ્યો છે. કેમ કે જ્ઞાનાતિશય સિવાય જિનોમાં ઉત્તમપણું અને પૂજાતિશય સિવાય જિન-વરોમાં ઇન્દ્રપણું ઘટી શકતું નથી. વહી તેઓ ત્રૈલોક્યના ગુરુ છે. ગુણાતિ-યથાવસ્થિત પ્રવચન-સિદ્ધાન્તના અર્થનો ઉપદેશ કરે તે ગુરુ. મગવાન્ અધોલોકનિવાસી ભવનપતિ દેવોને, તિર્યંગુલોકનિવાસી વ્યન્તર, નર, પશુ, વિદ્યાધર અને જ્યોતિષ્કોને તથા ઊર્ધ્વલોક-નિવાસી વૈમાનિક દેવોને ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે, માટે તેઓ ત્રણ લોકના ગુરુ છે. આથી વચનાતિશય સૂચિત કર્યો. આ અપાયા-

સુચર્યણનિદ્ધાણં જિણચરેણ અવિચયજણનિન્દુહકરેણ । ઉચદંસિયા ભગવયા પન્નવણા સન્નવભાવાણં ॥૨॥

(મૂ૦) ભવ્ય જનોને મોક્ષનું કારણ અને જિનવર-સામાન્ય કેવલીમાં શ્રેષ્ઠ ણ્યા ભગવંત મહાવીરે શ્રુતરત્નોના નિધાનમ્મૂત ણવી સર્વ ભાવોની પ્રજ્ઞાપના વતાવેલી છે.

પગમાદિ ચારે ય અતિશયો તે સિવાયના વીજા શરીરની સુગન્ધ વગેરે અતિશયોના ઉપલક્ષણ-સૂચક છે. કારણ કે વીજા અતિશયો સિવાય કેવલ ચાર અતિશયો હોતા નથી, તેથી ચોગ્રીશ અતિશય યુક્ત ભગવાન્ત મહાવીરને વાંદુ હું ણમ કોહું સમજું.

(ટી૦) ઋપમાદિ અન્ય તીર્થકરોને છોડીને ભગવંત મહાવીરને નમસ્કાર કરવાનું શું પ્રયોજન છે ? તેઓ વર્તમાન તીર્થના અધિપતિ હોવાને લીધે નજીકના ઉપકારી હોવાથી તેમને નમસ્કાર કર્યો છે. તે ભગવંત મહાવીરનું નિકટ ઉપકારીપણું વતાવે છે—‘શ્રુત-રત્નનિધાનમ્’ અહીં પ્રજ્ઞાગના વિશેષ્ય છે અને વાકીના કેટલાક સેમાનાધિકરણ અને કેટલાક વ્યધિકરણ વિશેષણો છે. જિન-સામાન્ય કેવલીમાં તીર્થકર હોવાથી વર-ઉત્તમ ણ્યા મહાવીરે, સર્વસાવોની પ્રજ્ઞાપનાનો ઉપદેશ કર્યો છે. ભગવંત મહાવીર વર્તમાન તીર્થના અધિપતિ છે; તે સિવાય વીજા કોદ વર્તમાન તીર્થના અધિપતિ નથી. અહીં છ્યાસ્થ અને ક્ષીણમોહ જિનની અપેક્ષા સામાન્ય કેવલી ણ જિનવર કહેવાય, તેથી શિશ્યવર્ગ તેવા પ્રકારના કેવલજ્ઞાનીને જિનવર તરીકે સમજે માટે તીર્થકરણનો વોધ થવા

૧ સમાનાધિકરણ-સમાન નિમ્મક્ષિત્તિાહું વિશેષણ અને નિન્ન નિમ્મક્ષિત્તિાહું વ્યધિકરણ વિશેષણ છે. અહીં ‘શ્રુતરત્નનિધાન’ ણ સમાનાધિકરણ વિશેષણ છે અને વીજાં વધાં વ્યધિકરણ વિશેષણો છે.

નિમિત્તે 'ભગવતા' એ વીજું વિશેષણ કહે છે. ભગ-સમગ્ર પેશ્વર્યાદિ રૂપ છે. એ સંવંધે કહ્યું છે કે—“સમગ્ર પેશ્વર્ય, રૂપ, યશ, શ્રી, ધર્મ અને પ્રયત્ન-એ છુત્તી ભગ એવી સંજ્ઞા છે. જેને ભગ હોય તે ભગવાન કહેવાય. અહીં અધિક અર્થમાં વત પ્રત્યય થયો છે. વ્રણ લોકના અધિપતિ હોવાથી વીજા પ્રાણીઓની અપેક્ષાએ અતિશય ભગ-પેશ્વર્ય તો વર્ધમાન સ્વામીનું છે. એટલે પરમ અર્હત સંવંધો મહિમા-યુક્ત ભગવંતે, (પ્રજ્ઞાપના વતાવી છે.) કેવા પ્રકારના ભગવંતે વતાવી છે ? તથાવિધ અનાદિ પારિણામિક ભાવના યોગથી સિદ્ધિ ગમનને યોગ્ય હોય તે મલ્ય, એવા મલ્ય જીવને નિર્વૃત્તિ-નિર્વાણ એટલે સર્વ પ્રકારના કર્મમલના ક્ષયવડે સ્વરૂપ પ્રાપ્તિ થવાથી પરમ સુલભની પ્રાપ્તિ થવી, તેનું કારણમ્મત સમ્યગ્દર્શનાદિ ષણ કારણને વિષે કાર્યના ઉપચારથી નિર્વાણ કહેવાય છે, એટલે મલ્ય જનોને નિર્વાણના કારણમ્મત સમ્યગ્દર્શનાદિ કરવાના સ્વભાવવાલા ભગવંતે પ્રજ્ઞાપના વતાવી છે.

પ્ર૦ —“ મલ્યગ્રહણ કરવાનું કારણ અમલ્યનો નિષેધ કરવા માટે છે. જો એમ ન હોય તો અહીં મલ્યનું ગ્રહણ નિર્થક છે. તો આ ઉપરથી એમ સમજાય છે કે ભગવાન મલ્યોને જ સમ્યગ્દર્શનાદિ કરે છે, અમલ્યોને કરતા નથી. પરંતુ ભગવંત વીતરાગ હોવાથી તેમનામાં પક્ષપાતનો અસંભવ છે તેથી ઉપરની વાત તેમને વિષે ઘટી શકતી નથી.”

૩૦ - સત્ય વસ્તુત્ત્વના અજ્ઞાનથી આ શંકા થયેલી છે. જેમ સૂર્ય કોઈ પણ પ્રકારના ભેદ સિવાય પ્રકાશ આપે છે, તેમ ભગવાન પણ કોઈ પણ પ્રકારના ભેદ સિવાય પ્રવચનના અર્થનો ઉપદેશ કરે છે, પરંતુ સ્વભાવથી જ સૂર્યપ્રકાશ ઘૂબડને ઉપકારક થતો નથી. તેમ ભગવાનનો ઉપદેશ અમલ્યોને ઉપકારક થતો નથી. એ સંવંધે શ્રીસિદ્ધસેન દિવાકર કહે છે—“હે લોક વાન્યવ ! સદ્ધર્મના વીજને વાવવામાં નિર્દોષ-સંપૂર્ણ કુશલતા છતાં તમારે પણ સ્ત્રીલ-લેડ્યા વિનાના ક્ષેત્રો હતાં તે આશ્ચર્ય રૂપ નથી. કારણ કે અંધકારમાં

ફરતા ઘુઅડના ટોલાને સૂર્યના ફીરણો ભમરીના પગ જેવા (કાલા) લાગે છે. પટલે પ્રકાશ આપનારા સૂર્યના ફીરણો પળ તેઓને અંધકાર રૂપ લાગે છે." માટે ભગવંતના વચનથી ભલ્યોને જ ઉપકાર થાય છે. પણ અભલ્યોને થતો નથી. તેથી ' ભલ્યજનનિવૃત્તિકર ' એવું ભગવંતને વિશેષણ આપવામાં આવ્યું છે. એવા ભગવંતે શું કર્યું છે ? તે કહે છે - ' ઉપદર્શિતા ' ઉપ-સમીપણે, જેમ શ્રોતાઓને જલથી યથાવસ્થિત તત્ત્વનાં વોદ્ય થાય તેવી રીતે સ્પષ્ટ વચનો વડે દર્શિતા-ઉપદેશ કર્યો છે. કોનો ઉપદેશ કર્યો છે ? પ્રજ્ઞાપનાનો ઉપદેશ કર્યો છે. પ્રજ્ઞાપ્યન્તેઽનયા-જે શબ્દસમૂહ વડે જીવાદિ ભાવની પ્રરૂપણા કરાય તે પ્રજ્ઞાપના. પ્રજ્ઞાપના કેવા પ્રકારની છે ? ' શ્રુતરત્નનિધાનમ્ ' અહીં રત્નો કે પ્રકારના છે—જેમ કે દ્રવ્યરત્ન અને ભાવરત્ન. વૈદ્ય, મરુક્ત, ઇન્દ્રનીલ વગેરે દ્રવ્ય રત્નો છે અને શ્રુત અને ધ્રતાદિ ભાવરત્નો છે. તેમાં દ્રવ્યરત્નો તાત્ત્વિક નથી, માટે અહીં ભાવરત્નોનો અધિકાર છે. અહીં (શ્રુતાન્યેવ રત્નાનિ) શ્રુતરૂપ રત્નો તે શ્રુતરત્નો એવો સમાસ કરવો. યળ (શ્રુતાનિ ચ રત્નાનિ ચ) શ્રુત અને રત્નો-એવો ડુન્ઠ સમાસ તેમજ (શ્રુતાનિ રત્નાનીચ) રત્નાનેવું શ્રુત-એવો સમાસ યળ ન કરવો, કારણ કે પ્રથમ ડુન્ઠ સમાસના પક્ષમાં અહીં શ્રુત સિવાય દ્રવ્ય રત્નોનો અધિકાર નથી, ત્રીજા પક્ષમાં શ્રુત જ તાત્ત્વિક રત્ન રૂપ હોવાથી ત્રીજાના રત્નો વડે ઉપમાનો અભાવ છે, શ્રુત રત્નોના નિધાન જેવી પ્રજ્ઞાપના તે શ્રુતરત્નનિધાન છે. કોની પ્રજ્ઞાપના છે ? ય જણાવે છે—સર્વભાવોની પ્રજ્ઞાપના છે. જીવ, અર્જીવ, આસ્ત્રવ, વંધ, સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષ, ય સર્વ ભાવો-તત્ત્વો છે. જેમકે આ પ્રજ્ઞાપનામાં છત્રીશ પદો છે. તેમાં પ્રથમ પ્રજ્ઞાપના પદમાં, ત્રીજા ચણુવક્તવ્યતા પદમાં

૧ અહીં જૈનાગમમાં દ્રવ્ય અને માત્ર શબ્દ પારિમાપિક છે. પૌદ્ગલિક પરિણામને દ્રવ્ય અને આત્મિક પરિણામને માત્ર કહે છે. વૈદ્યુર્દિ રત્નો પૌદ્ગલિક પરિણામરૂપ હોવાથી દ્રવ્યરત્નો છે અને શ્રુતચારિત્રાદિ આત્મિક પરિણામરૂપ હોવાથી ભાવરત્નો કહેવાય છે.

વાયગવચંસાઓ તેવીસઙ્ગે ધીરપુરિસેણં । દુહરધરેણ મુણિણા પુન્વસુયસમિદ્ધુદ્ધીણ ॥ ૩ ॥
સુયસાગરા વિણેઙ્ગણ જેણ સુયરયણમુત્તમં દિન્નં । સીસગણસ્સ ભગવઓ તસ્સ નમો અજ્ઞાસામસ્સ ॥ ૪ ॥

(મૃ૦) વાચકના શ્રેષ્ઠ વંશમાં (સુધર્માસ્વામિથી આરંભીને) ત્રેવીશમા, ધીર પુરુષ, દુર્ધર-પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ મહાવ્રતને ધારણ કરનારા અને પૂર્વશ્રુતવડે જેની બુદ્ધિ સમૃદ્ધ થયેલી છે એવા જે મુનિશ્રુતસાગરથી વીણીને પ્રધાન શ્રુતરત્ન શિષ્યગણને આપ્યું તે ભગવત્ આર્ય શ્યામાચાર્યને નમસ્કાર હો.

પાંચમા વિશેષ પદમાં, દસમા ચરમ પદમાં અને તેરમા પરિણામ પદમાં જીવ અને અજીવની પ્રજ્ઞાપના છે. સોલ્લમા પ્રયોગપદમાં અને ચાવીશમા ક્રિયાપદમાં આશ્રવની, ત્રેવીશમા કર્મપ્રકૃતિપદમાં ચન્ધની, છત્રીશમા સમુદ્ઘાતપદમાં કેવલીસમુદ્ઘાતની પ્રરૂપણા પ્રસંગે સંવર, નિર્જેરા અને મોક્ષની તથા વાકીના સ્થાનાદિ પદમાં કોઈ કોઈ ભાવની પ્રજ્ઞાપના કરેલી છે. અથવા દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવરૂપ સર્વ ભાવોની પ્રજ્ઞાપના છે. કારણ કે તે સિવાય બીજી કોઈ પળ પ્રજ્ઞાપનીય (પ્રરૂપણા કરવા યોગ્ય) વસ્તુ નથી. તેમાં પહેલા પ્રજ્ઞાપનાપદમાં જીવ અને અજીવ દ્રવ્યની, બીજા સ્થાન પદમાં જીવના આધારસ્ત ક્ષેત્રની, ત્રીજા સ્થિતિ પદમાં નારકાદિ સ્થિતિનું નિરૂપણ કરેલું હોવાથી કાલની અને વાકીના પદોમાં સંભ્યા, જ્ઞાનાદિપર્યાય, વ્યુત્કાન્તિ અને ઉચ્છ્વાસાદિ ભાવોની પ્રજ્ઞાપના કરવામાં આવી છે.

(દી૦) આ ગાથાનો 'અહ્યયણમિણં ચિત્તં' ય ગાથાની સાથે સંબન્ધ છે. જેણે આ પ્રજ્ઞાપનાનો પ્રાણીઓના ઉપકારને માટે શ્રુતસાગરથી ઉદ્ધાર કર્યો છે તે આર્ય શ્યામસ્થરિ પળ નજીકના ઉપકારી છે માટે અમારા સરલાને નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે. તેથી તેના

નમસ્કાર સંબંધે વચ્ચે અન્ય આચાર્યે કરેલી આ બે ગાથાઓ છે-પૂર્વના જાણનારાને વાચક કહે છે. શ્રેષ્ઠ વાચકો તે વાચકવર અથવા વાચકપ્રધાન કહેવાય છે. તેઓનો વંશ-પ્રવાહ, પરંપરા તેમાં થયેલા, સૂત્રમાં પ્રાકૃત હોવાથી પાંચમી વિમક્તિનો નિર્દેશ છે. કારણ કે પ્રાકૃતમાં સર્વ વિમક્તિઓના અર્થમાં સર્વ વિમક્તિઓ યથાસંભવ પ્રવર્તે છે. ૫ સંબંધે પાણિનિ કહે છે-“ વ્યત્યયોડ્યાસાં ” આ વિમક્તિઓનો વ્યત્યય-ફેરફાર થાય છે. આર્યસ્યામસૂરિ વાચકના વંશમાં થયેલા છે અને સુધર્માસ્વામિથી માંડીને ત્રેવીશમા છે. તે બુદ્ધિથી શોભિત હોવાથી ધીર પુરુષ છે. જગતની ત્રિકાલાવસ્થાનું મનન કરે તે મુનિ પડ્દલે વિશિષ્ટ જ્ઞાનયુક્ત છે. વલી જેમની બુદ્ધિ પૂર્વના જ્ઞાનવહે સમૃદ્ધ-વૃદ્ધિ પામેલી છે.

૫૦-—જે વાચકના વંશમાં થયેલા હોય તે પૂર્વ શ્રુતવહે સમૃદ્ધબુદ્ધિવાળા અવશ્ય હોય, તો આ વિશેષણનું શું પ્રયોજન છે ?

૩૦-—૫ સત્ય છે પરંતુ વાચકો પૂર્વધિદ્ છતાં પણ તેઓ છ સ્થાનકને પ્રાપ્ત થયેલા હોય છે. અર્થાત્ તેઓ જ્ઞાનમાં એક વીજાથી હીનાધિક હોય છે. વૌદ પૂર્વધરોમાં પણ મતિજ્ઞાનને આશ્રયી છે સ્થાનક કહેવામાં આવશે. તેથી વીજા પૂર્વધિદ્ કરતાં અધિકતા બતાવવા આ વિશેષણ આપવામાં આવ્યું છે, માટે દોષ નથી. અહીં ‘ણા’ પ્રત્યયનું હસ્વણું અને બુદ્ધિશબ્દનું દીર્ઘણું આર્ષેણાથી થયેલું છે. શ્રુત પણ અપાર હોવાથી અને જ્ઞાનાદિ રત્નયુક્ત હોવાથી સાગર જેવું છે. તે શ્રુતસાગરથી ‘વિણેલ્લણ’ દેશ્ય પ્રાકૃત છે. પડ્દલે સામ્પત કાલના પુરુષને યોગ્ય વીણીને પ્રજ્ઞાપના રૂપ ઉત્તમ-પ્રધાન શ્રુતરત્ન શિલ્યોને આપ્યું છે. અહીં

૧ પરસ્પર હીનાધિકતા બતાવવા માટે સૂત્રમાં વૃદ્ધિ અને હાનિના છ સ્થાનકો કહ્યા છે-૧ અનન્તભાગવૃદ્ધિ, ૨ અસંલ્યાતભાગ વૃદ્ધિ, ૩ સંલ્યાતભાગવૃદ્ધિ, ૪ સંલ્યાતગુણવૃદ્ધિ, ૫ અસંલ્યાતગુણવૃદ્ધિ અને ૬ અનન્તગુણવૃદ્ધિ. ૫૧ જ હાનિના છ સ્થાનકો છે.

અજ્ઞાયણમિણં ચિત્તં સુગરચળં દિટ્ટિવાયણીસન્દં । જહ વન્નિયં ભગવયા અહમવિ તહ વન્નહસ્સામિ ॥૫॥
આ પ્રજ્ઞાપના રૂપ અધ્યયન ચિત્ર-વિચિત્ર, શ્રુતરત્નરૂપ અને દૃષ્ટિવાદના વિન્દુસમાન છે. તેને ભગવાન્ મહાવીરે જે પ્રકારે વર્ણવ્યું છે તે પ્રકારે હું પણ વર્ણવીશ.

પ્રાધાત્ય વાકાના શ્રુતરત્નની અપેક્ષા નથી, પરંતુ સ્વરૂપથી છે. તે ભગવાન્-જ્ઞાન, ઐશ્વર્ય અને ધર્માદિવાલા, “આર્ય”-આરાત્ અભ્યય દૂર અને સમીપ અર્થનો વાચક છે. ‘ આરાટ્ યાતઃ’ પટલે સર્વ હેય ધર્મોંથી દૂર ગયેલા અને ગુણો વહે સમીપ ગયેલા, તે આર્ય ક્ષયામસૂરિને નમસ્કાર થાઓ.

પ્ર૦—આ પ્રજ્ઞાપના નામે અભ્યયન છે, તો તેની આદિમાં અનુયોગાદિ દારનો ઉપન્યાસ કેમ કરતા નથી ?

૩૦—અભ્યયનના પ્રારંભમાં ઉપક્ષમાદિ અનુયોગદારોનો ઉપન્યાસ અવશ્ય કરવો જોઈએ—પવો નિયમ નથી. ‘ નિયમ નથી ’ એમ શાથી જણાય ? પૂનો ઉત્તર ૫ છે કે નંદિ અભ્યયનાદિને વિષે ઉપક્ષમાદિ અનુયોગોનો ઉપન્યાસ દેખાતો નથી.

૧. અનુયોગ—સૂત્રાર્થની બ્યાલ્યા, તેના દાર-ઉપાય તે અનુયોગદ્વાર. તેના ચાર પ્રકાર છે—૧ ઉપક્ષમ, નિક્ષેપ, અનુગમ અને નય. દૂર રહેલા શાસ્ત્રાદિને તે તે પ્રતિપાદનના પ્રકારો વહે સમીપમાં લઈ જઈ—નિક્ષેપને યોગ્ય કરવું તે ઉપક્ષમ. નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ વહે વિચાર કરવો તે નિક્ષેપ. સૂત્ર અને અર્થનો અનુકૂલ સંબંધ કરવો તે અનુગમ. અનન્ત ધર્મયુક્ત વસ્તુનો એક ધર્મવહે વિચાર કરવો તે નય. અર્થાત્ એક અંશ પ્રહણ કરનાર વોધ તે નય.

प्रज्ञापनानो विषय—

पन्नवेणा ठाणंइं बहुवत्तंवं ठिईं विसेसां य । वक्कन्ती जसांसो सत्ता जोणीं य चरिमाइं^{१०} ॥ ४ ॥
भासा सैरीर परिणोम कसोय इन्दिंए पेओगे य । लेसां कायठिईयां संम्मत्ते अन्तकिरियां य ॥ ५ ॥
ओगाहणेसंठाणे किरियां कम्ममे इयावरे । [कम्मस्स] बन्धेए [कम्मस्स] वेदं [ए] वेदस्स बन्धेए वेयवेय्येए ॥ ६ ॥
आहारे उंवओगे पासणैया संन्नि सञ्जिमे च्चेव । ओही पवियोरण वेदणो य तत्तो समुग्घोए ॥ ७ ॥

(मृ०) १ प्रज्ञापना, २ स्थान, ३ बहुवक्तव्य, ४ स्थिति, ५ विशेष, ६ व्युत्क्रान्ति, ७ उच्छ्वास, ८ संज्ञा, ९ योनि, १० चरम,
११ भाषा, १२ शरीर, १३ परिणाम, १४ कपाय, १५ इन्द्रिय, १६ प्रयोग, १७ लेख्या, १८ कायस्थिति, १९ सम्यक्त्व,

वली जा प्रज्ञापना अनेक विचित्र अर्थोधिकार सहित होवाची चित्र, श्रुतरूप रत्न अने वारमा दृष्टिवाद अंगना निव्यन्द्-सारूप छे.
अहीं सूत्रमां नपुंसकपणानी निर्देश प्राकृत होवाची थयो छे. जेम भगवान् महावीर वर्धमान स्वामीए अध्ययनतो अर्थे इन्द्रभूति प्रमुख
गणधरोनी पासे वर्णविलो होवाची अध्ययन वर्णविलुं छे एम कथुं छे, तेम हुं पण ते प्रमाणे वर्णवीश.

प्र०—भगवान् महावीरे कथुं छे तेवा प्रकारे छास्थनी वर्णन करवानी शक्ति क्यांथी होय ?
उ०—एम कहेवामां दोष नथी. सामान्यरूपे कहेवा लायक पदार्थना वर्णनमात्रने आश्रयी ए प्रमाणे कहेलुं छे—' हुं पण ते
प्रमाणे वर्णन करीश.' तात्पर्य ए छे के हुं तेने अनुसारे वर्णन करीश, पण स्वमतिकल्पनार्थी नहि करूं.

२० अन्तक्रिया, २१ अवगाहना-संस्थान, २२ क्रिया, २३ कर्म, २४ कर्मवन्धक, २५ कर्मवेदक, २६ वेदवन्धक, २७ वेदवेदक, २८ आहार, २९ उपयोग, ३० पश्यता-दर्शनता, ३१ संज्ञा, ३२ संयम, ३३ अवधि, ३४ प्रविचारणा, ३५ वेदना अने ३६ समुद्घात-ए छत्रीस पदो छे.

आ प्रज्ञापनामां छत्रीश पदो छे. पद, अधिकरण, अर्थधिकार-ए पर्याय शब्दो छे. ते पदो आ प्रमाणे छे-प्रज्ञापनाविषयक प्रश्नने आश्रयी प्रवृत्त थयेलुं होवाथी प्रथम प्रज्ञापना पद कहेवाय छे. ए प्रमाणे पृथिवीकायिकादि जीवोना स्थानोनुं निरूपण करेलुं होवाथी बीनुं स्थानपद, पृथिवीकायिकादि जीवोनुं दिशा, गति वगैरे सत्याचीश द्वारा वडे अल्पबहुत्व वगैरे घणुं कहेवानुं होवाथी त्रीनुं बहुवक्तव्यपद, नैरयिकादि जीवोनी स्थिति-आयुपनुं प्रमाण कहेलुं होवाथी चोशुं स्थिति पद, जीव अने अजीवना औदयिक, क्षायोपशमिक अने क्षायिक भावने आश्रयी विशेष-पर्यायनुं निरूपण होवाथी पांचसुं विशेष अथवा पर्याय पद. प्राणीओना व्युत्क्रान्ति-उपपातविरहादि अर्थधिकार युक्त होवाथी छहुं व्युत्क्रान्ति पद, जीवोना उच्छ्वासनिःश्वास क्रियानो विरहकाल अने अविहरकालना परिमाणनुं निरूपण करेलुं होवाथी सातसुं उच्छ्वासपद, आहारादि संज्ञानुं वर्णन करेलुं होवाथी आठसुं संज्ञा पद. जीवोनी शीत, उष्ण, शीतोष्ण-इत्यादि रूपे योनिनुं निरूपण करेलुं होवाथी नवसुं योनिपद. 'रत्नप्रभा पृथिवी चरम छे के अचरम छे' इत्यादि प्रश्नने उक्तेशीने आ पदनो प्रारंभ थयेलो होवाथी दशसुं चरमपद. अगियासुं भाषापद, चारसुं शरीरपद, तेरसुं परिणाम पद, चौदसुं कषायपद, पंदरसुं इन्द्रियपद, पंदर प्रकारना योगनुं वर्णन होवाथी सोळसुं प्रयोगपद, सत्तरसुं लेख्यापद, अठारसुं कायस्थितिपद, ओगणीशसुं सम्यक्त्वपद, वीशसुं अन्तक्रियापद, पकवीशसुं अवगाहनासंस्थानपद, यावीशसुं क्रियापद, त्रेवीशसुं

१. से किं तं पन्नवणा ? पन्नवणा इविहा पन्नत्ता । तंजहा-जीवपन्नवणा य अजीवपन्नवणा य ।

१. प्रज्ञापना केटला प्रकारे छे ? प्रज्ञापना वे प्रकारे छे. जेम के-जीवप्रज्ञापना अने अजीवप्रज्ञापना.

कर्मपद, चोवीशसुं कर्मबंधकपद. आ पदमां जे प्रकारे जीव कर्म बांधे ते प्रकारे तेनी प्ररूपणा करवामां आवी छे. एम पचीशसुं कर्मवेदक पद छे, तेमां जीव कसुं कर्म बांधतो केटली कर्मप्रकृति वेदे एम बन्धनी साये उदयना संबंधसुं निरूपणा कसुं छे. छन्वीशसुं वेदबन्धकपद छे. जे कर्मप्रकृतिओने वेदे-अनुभवे ते वेद, तेने बन्ध थाय ते वेदबन्धक, तात्पर्य ए छे के केटली प्रकृतिओ वेदतां केटली प्रकृतिओनो बन्ध थाय-एम उदयनी साये बन्धना संबंधसुं निरूपणा करवामां आबुं छे माटे ते पदसुं नाम वेदबन्धक छे. ए प्रमाणे कई प्रकृतिने वेदतो केटली प्रकृतिओने अनुभवे-ए अर्थने प्रतिपादन करनार वेदवेदक नामे सत्याचीशसुं पद छे. अठथा-वीशसुं आहारसुं प्रतिपादन करेलुं होवाथी आहारपद. ए प्रमाणे ओगणर्वाशसुं उपयोग पद छे. त्रीशसुं पश्यत्ता-दर्शनाता पद छे. एकवीशसुं संज्ञापद, बत्रीशसुं संयमपद, तेत्रीशसुं अचधिपद, चोवीशसुं प्रविचार-देवोना विषयोपभोग संबंधे प्रविचारणा पद, पांत्रीशसुं वेदना अने छत्रीशसुं समुदघातपद छे. ए प्रमाणे पदोनो उपन्यास करेलो छे.

१. हवे पदना सूत्रो कहेवाना छे. तेमां प्रथम पदसुं पहेलुं सूत्र आ छे- 'अथ का सा प्रज्ञापना' इत्यादि. आ सूत्रनो अहीं शो प्रस्ताव-अयसर छे ? आ प्रश्नसूत्र छे अने ते प्रारंभमां सूक्वामां आवेलुं छे. तेथी एम जणावे छे के-मध्यस्थ, बुद्धिमान् अने जिज्ञासु ग्रन्थ करनारने अरिहंत भगवंते उपदेशेला तत्त्वोनी प्ररूपणा करवी. ए संबंधे कहुं छे के- "मध्यस्थ, बुद्धिमान् अने जिज्ञासु

શ્રોતા પાત્ર—ઉપદેશને યોગ્ય છે.” મૂલમાં ‘સે’ શબ્દ મગધદેશ પ્રસિદ્ધ અથ્યથ છે, અને તે તત્ત્વ શબ્દના અર્થમાં અને અથ શબ્દના અર્થમાં છે. અથ શબ્દ વાક્યના પ્રારંભમાં ઘપરાય છે ‘કિ’ શબ્દ વીજાને પ્રશ્ન કરવાના અર્થમાં છે. પટલે તેનો સમુદાયાર્થ આ પ્રમાણે છે—પ્રશ્ન કરવા યોગ્ય સ્થાનાદિ પદો દૂર રહો, કારણ કે વાણીની પ્રવૃત્તિ અનુક્રમે થાય છે, પટલે પ્રજ્ઞાપના પદના પછી તેઓનો ઉપન્યાસ કર્યો છે. પણ તેમાં પટલું પ્રથમ પૂછું છું કે—‘કિ પ્રજ્ઞાપના? પ્રજ્ઞાપના કેટલા પ્રકારે છે? અથવા પ્રાકૃતશૈલીથી અભિધેયની જેમ લિંગ-જાતિ અને વચનની યોજના કરવી-પ ન્યાયથી આ પ્રમાણે જાણું. ‘કા તાવત્ પ્રજ્ઞાપના’? પ પ્રમાણે શિષ્યે પ્રશ્ન કર્યો પટલે વૃલ્ય ગુરુદેવ શિષ્યના વચનને અનુસરી તેના આદર માટે તેણે કહેલા પ્રજ્ઞાપના શબ્દનો પુનરુચાર કરી કહે છે—‘પ્રજ્ઞાપના બે પ્રકારે છે—જીવ-પ્રજ્ઞાપના અને અજીવપ્રજ્ઞાપના. અહીં કોઈ પણ શિષ્યનું નામગ્રહણ કર્યો સિવાયના આ ઉત્તર સૂત્ર વડે સૂચિત કરે છે કે-સર્વ સૂત્ર ગણધરના પ્રશ્ન અને તીર્થકરના ઉત્તર રૂપ નથી, પણ કોઈ કોઈ સૂત્ર અન્યથા-બીજી રીતે પણ છે. તો પણ ઘણે ભાગે તો તેવા પ્રકારનું છે. જેથી કહું છે કે—“ આત્યં માસદ્ અરહા સુત્તં ગંથંતિ ગણહરા નિરૂણં ” અરિહંતો અર્થનો ઉપદેશ કરે છે અને ગણધરો નિપુણતાથી સૂત્રની રચના કરે છે. ” તેમાં પ્રજ્ઞાપનાનો અર્થ પૂર્વની પૈઠે સમજવો. તે બે પ્રકારે કહેલી છે. જ્યારે અહીં તીર્થકરો જ ઉત્તર આપનારા હોય ત્યારે આ અર્થ જાણવો-અન્ય તીર્થકરો પણ પ્રજ્ઞાપના બે પ્રકારે કહેલી છે. જ્યારે તીર્થકરના મતને અનુસરનારા કોઈ આચાર્ય ઉત્તર આપનાર હોય ત્યારે તીર્થકર અને ગણધરો બે પ્રકારે કહી છે-પમ જાણું. તેના બે પ્રકાર વતાવે છે—‘તં જહા’ ઇત્યાદિ. જેમ કે-જીવપ્રજ્ઞાપના અને અજીવપ્રજ્ઞાપના. ‘ તદ્યથા ’ પ જે મેદો કહેવાના છે તે મેદોનું કથન પ્રગટ કરવા માટે છે. જીવન્તિ — પ્રાણોને ધારણ કરે તે જીવો. પ્રાણો બે પ્રકારના છે - દ્રવ્ય પ્રાણો અને ભાવ પ્રાણો. તેમાં ઇન્દ્રિયાદિ દ્રવ્ય પ્રાણો છે અને જ્ઞાનાદિ ભાવ

૨. સે કિં તં અજીવપદ્મવચ્ચા ? અજીવપદ્મવચ્ચા દુવિદ્યા પદ્મત્તા । તંજદ્યા-રૂવિઅજીવપન્નવચ્ચા ય અરૂવિઅજીવ-
પન્નવચ્ચા ય ।

૨. અજીવપ્રજ્ઞાપના કેટલા પ્રકારે કહી છે ? અજીવપ્રજ્ઞાપના બે પ્રકારે કહી છે. જેમ કે-રૂપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના અને
અરૂપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના.

પ્રાણો છે. દ્રવ્ય પ્રાણોના પળ સંવધથી નારકાદિ સંસારી જીવો છે, અને કેવલ ભાવ પ્રાણો વડે સર્વ પ્રકારના કર્મફલકથી મુક્ત સિદ્ધ
જીવો છે. જીવોની પ્રજ્ઞાપના-પ્રરૂપણા તે જીવપ્રજ્ઞાપના. જીવથી ધિપરીત જહસ્વરૂપવાળા અર્જીવ છે. અને તે ધર્માસ્તિકાય,
અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય અને અદ્વાસમય - ફાલરૂપ છે. અર્જીવોની પ્રજ્ઞાપના તે અર્જીવપ્રજ્ઞાપના. મૂલ
ચૂચમાં બે ચકાર છે તે ચલ્ને ય પ્રજ્ઞાપનાનું પ્રધાનપણું ચતાવવા માટે છે, અહીં ઘેર્માંથી કોઈ પણ પ્રજ્ઞાપનાનું ગૌણપણું નથી. ૫ પ્રમાણે
બધે ય અક્ષરાર્થે કરવો.

૨. ૫ પ્રમાણે સામાન્યપણે પ્રજ્ઞાપનાના બે ભેદ ચતાવી હવે તેનું વિશેષ સ્વરૂપ જાણવા માટે અલ્પ વક્તવ્ય હોવાથી પ્રથમ અર્જીવ
પ્રજ્ઞાપનાનું પ્રતિપાદન કરવાની ઇચ્છાવાળા સૂત્રકાર તે સંબંધે પ્રશ્નસૂત્ર કહે છે - "અથ કિં તત્ત્વ અર્જીવપ્રજ્ઞાપના" ? ' અર્જીવપ્રજ્ઞાપના
કેટલા પ્રકારે છે ? અથવા ફા સા અર્જીવપ્રજ્ઞાપના ' ? આચાર્ય કહે છે - અર્જીવપ્રજ્ઞાપના બે પ્રકારે કહી છે. જેમ કે - રૂપીઅર્જીવ-
પ્રજ્ઞાપના અને અરૂપીઅર્જીવપ્રજ્ઞાપના. જેઓને રૂપ છે તે રૂપી. રૂપનું પ્રહણ ગન્ધાદિનું ઉપલક્ષણ - સૂચક છે, ગંધાદિ સિવાય રૂપનો
અસંભવ છે. જેમ કે - વેરેક પરમાણુમાં રૂપ, રસ, ગન્ધ અને સ્પર્શ હોય છે. ૫ સંબંધે ફાણું છે કે -

૩. સે કિં તં અરૂવિઅજીવપન્નના ? અરૂવિઅજીવપન્નવણા દસવિહા પન્નત્તા, તંજહા-ધમ્મત્થિકાએ, ધમ્મત્થિકાયસ્સ દેસે, ધમ્મત્થિકાયસ્સ પદેસા, અંધમ્મત્થિકાયસ્સ દેસે, અંધમ્મત્થિકાયસ્સ પદેસા, આગાસત્થિકાએ, આગાસત્થિકાયસ્સ પદેસા, અંદ્ધાસમએ । સેત્તં અરૂવિઅજીવપન્નવણા ॥

૩. અરૂપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના કેટલા પ્રકારે છે ? અરૂપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના દસ પ્રકારે કહેલી છે. તે આ પ્રમાણે-૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨ ધર્માસ્તિકાયનો દેશ અને ૩ ધર્માસ્તિકાયના પ્રદેશો. ૪ અધર્માસ્તિકાય, ૫ અધર્માસ્તિકાયનો દેશ અને ૬ અધર્માસ્તિકાયના પ્રદેશો. ૭ આકાશાસ્તિકાય, ૮ આકાશાસ્તિકાયનો દેશ અને ૯ આકાશાસ્તિકાયના પ્રદેશો, તથા ૧૦ કાલ. એ પ્રમાણે અરૂપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના કહી.

“ કારણમેવ તદ્દત્ત્યં સૂક્ષ્મો નિત્યશ્ચ ભવતિ પરમાણુઃ । એકરસ-વર્ણ-ગંધો દ્વિસ્પર્શોઃ કાર્યલિંગશ્ચ ॥ ”

દ્વિપ્રદેશથી માંડી અનન્ત પ્રદેશી સ્કન્ધ સુધીના જે વધા પૌદ્ગલિક કાર્યો છે તે વધાનું છેવટનું કારણ પરમાણુ છે, પણ પરમાણુનું કારણ કોઈ નથી. તે સૂક્ષ્મ અને પર્યાયાર્થપણે અનિત્ય છતાં દ્રવ્યાર્થપણે નિત્ય છે. તેમાં એક રસ, એક વર્ણ, એક ગન્ધ અને શીત અને ઉષ્ણ, સ્પિગ્ધ અને રૂક્ષ-એ ચાર પરસ્પર વિરોધી સ્પર્શમાંથી વે અવિરોધી સ્પર્શો છે. વઠ્ઠી તે કાર્યવહે અનુમેય - અનુમાન કરવા યોગ્ય છે. ” માટે પરસ્પર રૂપાદિનો નિયત સંબંધ છે. અથવા સ્પર્શરૂપાદિની અભેદરૂપ મૂર્તિ તે રૂપ, તે જેઓને હોય તે રૂપી. એવા રૂપી અજીવની પ્રજ્ઞાપના - પ્રરૂપણા તે રૂપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના એ ભાવાર્થ છે. કારણ કે

પુદ્ગલો જ રૂપાદિવાલા છે. રૂપી સિવાયના અરૂપી ધર્મસ્તિકાયાદિ અજીવ તે અરૂપી અજીવ. તેઓની પ્રજ્ઞાપના તે અરૂપીઅજી-
વપ્રજ્ઞાપના. વન્ને વશબ્દો પૂર્વેની પેઠે વન્નેનું પ્રાધાન્ય જણાવવા માટે છે.

૩. તેમાં અલ્પ વક્તવ્યતા હોવાથી પ્રથમ અરૂપી અજીવપ્રજ્ઞાપનાનું વર્ણન કરવાની રચ્છાવાઢા સૂત્રકાર આ સૂત્ર કહે છે - “સે”
શબ્દ અથશબ્દના અર્થમાં છે. અથ કા સા અરૂપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના ? અરૂપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના કેટલા પ્રકારે છે ? આચાર્ય કહે છે
- અરૂપી અજીવપ્રજ્ઞાપના દસ પ્રકારે કહી છે. અરૂપી અજીવો દસ પ્રકારના હોવાથી તેની પ્રરૂપણા પણ દસ પ્રકારની કહી છે. તે
દસ પ્રકાર વતાવે છે - ‘તદુચ્ચથા’ ં જે ભેદો કહેવાના છે તે ભેદોનું કથન પ્રગટ કરવાને માટે છે. તદ્ - દશવિધત્વં-દસ પ્રકાર, અથવા ‘તદ્’
બ સર્વ લિંગ અને સર્વ વચનમાં વર્તમાન અલ્ચય છે. પટલે સા વશવિધા અરૂપ્યજીવપ્રજ્ઞાપના યથા ભવતિ તથા દર્શયતે-તે દસ પ્રકારે
અરૂપ્યઅજીવપ્રજ્ઞાપના જે પ્રકારે છે તે પ્રકારે વતાવાય છે - “ધર્મસ્તિકાય” ંતિ. સ્વભાવથી જ ગતિપરિણામને પ્રાપ્ત થયેલા જીવ
અને પુદ્ગલોના ગતિસ્વભાવને ધારણ કરવાથી-પીપણ કરવાથી ‘ધર્મ’ કહેવાય છે. અસ્તિ પટલે પ્રવેશો, તેઓનો કાય-
સમૂહ, કારણ કે ગણ, કાય, નિકાય, સ્કન્ધ, વર્ગ, તેમજ રાશિ-બ પર્યાયશબ્દો છે. અસ્તિકાય-પ્રવેશોનો સમૂહ. આ વડે પરિપૂર્ણ
ધર્મસ્તિકાય રૂપ અવયવી દ્રવ્ય કહે છે. અવયવી પટલે અવયવોનો તેવા પ્રકારનો સંઘાતરૂપ પરિણામવિશેષ છે, પરન્તુ અવયવ
દ્રવ્યોથી જુદું દ્રવ્ય નથી. કારણ કે જુદા સ્વરૂપે તેનો ડપલંભ (જ્ઞાન) થતો નથી. લંબાઇ અને પહોલ્લાઇપણે સંઘાતરૂપ પરિણામવિશેષને
પ્રાપ્ત થયેલા તન્તુઓનો જ લોકમાં પટ તરીકે વ્યવહાર થાય છે. પણ તન્તુઓથી જુદું પટ નામે દ્રવ્ય નથી. ં સંબંધે અન્ય આચાર્યોપ
પણ કાણું છે-“ તન્તુઆદિથી ભિન્નરૂપે પટાવિનું જ્ઞાન થતું નથી, પરન્તુ વિશિષ્ટ તત્વાવિનો જ પટાવિ રૂપે વ્યવહાર થાય છે. આ સંબંધે

૧ પ્રજ્ઞાપના
પદ અરૂપી
અજીવ
પ્રજ્ઞાપના.
॥ ૨૦ ॥

पट्टं ज कहेहुं वस छे, कारण के बीजे स्थळे आ वादनो विचार कर्यो छे. तथा 'धर्मास्तिकायनो देश'-ते ज धर्मास्तिकायनो बुद्धिकल्पित वे, ज्ञान, संख्याता, असंख्याता प्रदेशोनो विभाग. 'धर्मास्तिकायना प्रदेशो'-ते धर्मास्तिकायना अर्थांत सूक्ष्म निर्विभाग-जेनो बीजो भाग कल्पी न शकय तेवा विभागो. ते असंख्याता छे, कारण के ते लोकाकाशना प्रदेशप्रमाण छे, ए हेतुथी बहुवचन म्क्युं छे. धर्मास्तिकायथी प्रतिपक्ष अधर्मास्तिकाय छे. ताल्पर्य ए छे के स्थितिपरिणामने प्राप्त थयेला जीव अने पुद्गलोंने स्थिति परिणाममां अवलंबन, अमूर्त, असंख्यात प्रदेशना समूहरूप अधर्मास्तिकाय छे अधर्मास्तिकायनो देश अने अधर्मास्तिकायना प्रदेशो पूर्वनी पेठे जाणी लेवा. तथा "आकाशान्तेऽस्मिन्" पदार्थो पोतपोताना स्वभावने नहि छोडवारूप मर्यादा वडे जेमां स्वरूपथी प्रतिभासित थाय ते आकाश. जो 'आ' अभिविधि-व्याप्तिला अर्थमां होय त्यारे 'आ' सर्व भावोनो व्याप्ति वडे-सर्व भावोमां व्यापकपणे प्रतिभासमान थाय ते आकाश. तेना अस्ति-प्रदेशनो काय-समूह ते आकाशास्तिकाय, आकाशास्तिकायनो देश अने प्रदेशो पूर्वनी पेठे जाणवा. परन्तु प्रदेशो अनन्ता जाणवा. कारण के अलोक अनन्त छे.

'अद्वासमय.' अद्वा-ए कालनी संज्ञा छे, ए रूप समय ते अद्वासमय. अथवा अद्वा-कालनो समय-निर्विभाग भाग ते अद्वासमय. आ काळ वास्तविक रीते एक ज वर्तमान समय. रूप छे, अतीत अने अनागत समय रूप नथी. कारण के तेओ अनुक्रमे विनाश पायेला अने उत्पन्न नहि थयेला होवाथी अविद्यमान छे. तेथी समयना समूहनो अभाव होवाथी तेमां देश अने प्रदेशनी फल्पना थती नथी. पूर्व समयनो नाश थया पछी पछीना समयनो सद्भाव होय छे. तेथी तेना समुदाय अने समिति इत्यादि असंभवित होवाने लीधे आवलिकादि केवल व्यवहारने माटे ज कल्पेला छे एम जाणहुं.

અહીં 'ધર્માસ્તિકાય' એ પદ મંગલ રૂપ છે, કારણ કે તે આદિમાં ધર્મશબ્દસહિત છે. હવે પદાર્થની પ્રરૂપણનો પ્રારંભ કર્યો છે તેથી મંગલને માટે પ્રારંભમાં ધર્માસ્તિકાયનું ગ્રહણ કર્યું છે. ધર્માસ્તિકાયનો પ્રતિપક્ષી અધર્માસ્તિકાય છે. એ માટે ત્યાર પછી અધર્માસ્તિકાયનું ગ્રહણ છે. આ વલ્નેનું આધારસ્ત આકાશ છે, માટે ત્યાર પછી આકાશાસ્તિકાયનું ગ્રહણ છે. તે પછી અજીવના સાધર્મ્યથી અદ્વાસમયનું કથન છે. અથવા અહીં ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય સર્વવ્યાપક નથી. જો સર્વવ્યાપક હોય તો તેના સામર્થ્યથી જીવ અને પુદ્ગલોનો અસ્થલિત (સર્વત્ર) પ્રચાર થવાથી લોક અને અલોકની વ્યવસ્થા ઘટી શકે નહિ. અને લોક અને અલોકની વ્યવસ્થા તો છે. કારણ કે સૂત્રમાં તે તે સ્થલે સાક્ષાત્ જણાય છે. તેથી જેટલા ક્ષેત્રમાં તે વલ્ને રહેલા છે તેટલો લોક અને વાકીનો અલોક-એમ સિદ્ધ થાય છે. એ સંબંધે ફળું છે કે-“ ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાયનું વ્યાપકપણું હોય તો જીવ અને પુદ્ગલોનો સર્વત્ર પ્રચાર થવાથી કોદ પળ અલોક જેવી વસ્તુ ન ઘટે. પરંતુ એ આર્યોનિ સંમત નથી.” તે માટે લોકાકાશ વ્યાપીને ધર્મ અને અધર્મ દ્રવ્ય રહેલાં છે. એ પ્રમાણે તેનું અવ્યાપકપણું હોવાથી પરિમિત લોક સિદ્ધ થાય છે.” તેથી લોક અને અલોકની વ્યવસ્થાનું કારણ ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય છે. તેથી એ વલ્નેનું પ્રારંભમાં ગ્રહણ કરેલું છે. તેમાં પણ માંગલિક હોવાથી પ્રથમ ધર્માસ્તિકાયનું ગ્રહણ કર્યું છે. તેનો પ્રતિપક્ષી હોવાથી તે પછી અધર્માસ્તિકાયનું ગ્રહણ કર્યું છે. તે પછી લોકાલોક વ્યાપી હોવાથી આકાશાસ્તિકાયનું ગ્રહણ છે. ત્યાર વાદ લોકમાં સમયક્ષેત્ર અને તેથી મિત્ર ક્ષેત્રની વ્યવસ્થા કરનાર હોવાથી અદ્વાસમયનું ગ્રહણ છે. એ પ્રમાણે આગમને અનુસરી વીજું પણ યુક્તિસંગત હોય તે કહેવું. આ સંબંધે એટલું જ કહેવું વસ છે. પ્રસ્તુત પ્રજ્ઞાપનાનો ઉપસંહાર કહે છે-એમ અરૂપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના કહી.

૪. સે કિં તં રુચિઅજીવપન્વણા ? રુચિઅજીવપન્વણા ચઙ્ચિવિહા પન્નત્તા । તંજહા-૧ ઁંધા, ૨ ઁંધદેસા, ૩ ઁંધપ્પયસા, ૪ પરામણુ પોગ્ગલા । તે સમાસઓ પંચવિહા પન્નત્તા । તંજહા-૧ વન્નપરિણયા, ૨ ગંધપરિણયા, ૩ રસ-પરિણયા, ૪ ફાસપરિણયા, ૫ સંઠાણપરિણયા ।

(મૂ૦) ૪. રુપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના કેટલા પ્રકારે છે ? રુપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના ચાર પ્રકારે કહી છે. તે આ પ્રમાણે-સ્કન્ધો, સ્કન્ધ-દેશો, સ્કન્ધપ્રદેશો અને પરમાણુપુદ્ગલો. તે પુદ્ગલો સંક્ષેપથી પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ વર્ણપરિણત, ૨ ગન્ધપરિણત, ૩ રસપરિણત, ૪ સ્પર્શપરિણત અને ૫ સંસ્થાનપરિણત.

૪. પુનઃ રુપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના સંબંધે શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે-‘ રુપીઅજીવપ્રજ્ઞાપના કેટલા પ્રકારે છે ’ ? આચાર્ય કહે છે-રુપીઅજીવ-પ્રજ્ઞાપના ચાર પ્રકારે કહી છે. જેમ કે-‘ સ્કન્ધાઃ ’ સ્કન્દન્તિ-પુદ્ગલોના હ્રુદા પડવાથી શોષણ પામે-સૂકાય, અને ધીયન્તે-પુદ્ગલોના મઠવાથી વૃદ્ધિ પામે તે સ્કન્ધો કહેવાય. પૃષોદરાદિમાં પાઠ હોવાથી સ્કન્ધશબ્દની નિષ્પત્તિ થાય છે. અહીં વહુવચન પુદ્ગલસ્કન્ધોહું અન્તપણું જણાવવા માટે છે. તે અન્તપણું નથી ઘટતું એમ નથી, કારણ કે આગમમાં કહ્યું છે. તે સંબંધે આગલ કહેશે કે-‘ દ્રવ્યથી પુદ્ગલાસ્તિકાય અન્ત છે ’-इत्यादि. ‘ સ્કન્ધદેશાઃ ’ સ્કન્ધોના જ સ્કન્ધરૂપપરિણામનો ત્યાગ નહિ કરતા પવા બુદ્ધિકલ્પિત બે ત્રણ ઇત્યાદિ પ્રદેશના સમુદાય રૂપ વિભાગો તે સ્કન્ધદેશો. અહીં પણ વહુવચન અન્તાનન્તપ્રદેશી તેવા પ્રકારના સ્કન્ધીમાં દેશહું અન્ત-પણું બતાવવા માટે છે. ‘ સ્કન્ધ પ્રદેશાઃ ’ સ્કન્ધ રૂપ પરિણામને પ્રાપ્ત થયેલા સ્કન્ધોના જ બુદ્ધિકલ્પિત પ્રહૃષ્ટ-અત્યંત સૂક્ષ્મ દેશો-

૬. જે વન્નપરિણયા તે પંચવિદ્યા પન્નત્તા । તંજદ્દા-૧ કાલવન્નપરિણયા, ૨ નીલવન્ન પરિણયા, ૩, લોહિયવન્નપરિણયા, ૪ હાલિદેવન્નપરિણયા, ૬ સુહિહ્લવન્નપરિણયા । જે ગંધપરિણતા તે દુવિદ્યા પન્નત્તા । તંજદ્દા-સુઙ્ગિમ્-ગંધપરિણયા ય દુઙ્ગિમ્ગંધપરિણયા ય । જે રસપરિણતા તે પંચવિદ્યા પન્નત્તા । તં જદ્દા-૧ તિત્તરસપરિણતા, ૨ કહુ-નિર્વિમાગ-જેનો ભાગ કલ્પી ન શકાય ઇવા ભાગો સ્કન્ધપ્રદેશો કહેવાય છે. અહીં પણ વદુવચન પ્રદેશોનું અન્તપણું વતાવવા માટે છે. 'પરમાણુપુદ્ગલાઃ' પરમ-અત્યંત સૂક્ષ્મ અણુઓ, જેનો ભાગ કલ્પી ન શકાય ઇવા નિર્વિમાગ દ્રવ્ય રૂપ પુદ્ગલો તે પરમાણુપુદ્ગલો. અને સ્કન્ધરૂપ પરિણામ રહિત કેવલ પરમાણુઓ જાણવા.

'તે સંક્ષેપથી' इत्यादि. તે સ્કન્ધાદિ યથાયોગ્યપણે સંક્ષેપથી પાંચ પ્રકારના કાયા છે. તે આ પ્રમાણે-'વર્ણપરિણતાઃ' વર્ણરૂપે પરિણામ પામેલા, વર્ણપરિણામવાલા. ૫મ ગન્ધપરિણત, રસપરિણત, સ્પર્શપરિણત અને સંસ્થાનપરિણત-આકારરૂપે પરિણત જાણવા. અહીં પરિણત-પરિણમેલાં' ૫ ભૂતકાલનો નિર્દેશ કર્યો છે, તે વર્તમાન અને ભવિષ્યકાલનો ઉપલક્ષક-સૂચક છે. વર્તમાન અને ભવિષ્ય સિવાય ભૂતકાલનો સંભવ નથી. જેમકે-જે વર્તમાનપણને અતિ-કાન્ત થયેલો છે તે અતીત કહેવાય છે. જે અનાગતપણને અતીતની ગયો છે તે વર્તમાન છે. ૫ સંવધે કલું છે કે-"ભવતિ સ નામાતીતો યઃ પ્રાપ્તો નામ વર્તમાનત્વમ્ । ૫વ્યંશ્ચ નામ સ ભવતિ યઃ પ્રાપ્સ્યતિ વર્તમાનત્વમ્" ॥ જે વર્તમાનપણને પ્રાપ્ત થયેલો તે અતીત છે અને જે વર્તમાનપણને પામશે તે ભવિષ્ય છે. તેથી વર્ણ પરિણત-વર્ણરૂપે પરિણમેલા, પરિણમે છે અને પરિણમશે તે વધા (વર્ણપરિણત શબ્દથી) જાણવા. ૫ પ્રમાણે ગન્ધપરિણત અને રસપરિણત इत्यादि પણ સમજવા.

यरसपरिणता, ३ कसायरसपरिणता, ४ अंबिलरसपरिणता, ५ महुररसपरिणता । जे फासपरिणता ते दुविहा पन्नत्ता । तं जहा-१ कचखडफासपरिणता, २ मउयफासपरिणता, ३ गरुयफासपरिणता, ४ लहुयफासपरिणता, ५ सीयफासपरिणता, ६ उसिणफासपरिणता, ७ णिद्धफासपरिणता, ८ लुक्खफासपरिणता ।

६. जे वर्णपणे परिणमेला छे ते पांच प्रकारे छे. जेमके-१ कालवर्णपरिणत-काळा वर्णरूपे परिणमेला, २ नीलवर्णपरिणत-लीला वर्णपणे परिणमेला, ३ लोहितवर्णपरिणत-राता वर्णपणे परिणमेला, ४ हारिद्रवर्ण-पीळा वर्णपणे परिणमेला अने ५ शुक्लवर्णपणे परिणमेला. जे गन्धपणे परिणत छे ते बे प्रकारना छे. जेमके-सुरभिगन्ध-सुगन्धरूपे परिणत अने दुरभिगन्ध-दुर्गन्धरूपे परिणत. जे रसपरिणत छे ते पांच प्रकारना छे. जेमके-१ तिक्त-कडवारसरूपे परिणत, २ कटुक-तीखा रसरूपे परिणत, ३ कषाय-चूरा रस रूपे परिणत, ४ अम्ल-खाटा रस रूपे परिणत अने ५ मधुर-मिष्टरस रूपे परिणत. जे स्पर्शपणे परिणत छे ते आठ प्रकारना क्हा छे. जेम के

५. जेओ वर्णपणे परिणत छे तेओ पांच प्रकारे क्हा छे. जेम के-१ काजळ वगेरेनी पैठे कृष्ण वर्णपणे परिणत, २ गळी वगेरेनी पैठे नीलवर्णपणे परिणत, ३ हींगळो वगेरेनी जेम राता वर्णपणे परिणत, ४ हलदरनी पैठे पीत वर्णपणे परिणत, अने ५ शंखादिनी पैठे शुक्ल वर्णपणे परिणत होय छे. जे गन्धपणे परिणत होय छे ते बे प्रकारना क्हा छे. जेम के-सुरभि-सुगन्धपणे परिणत अने दुरभि-दुर्गन्धपणे परिणत. 'च' शब्द पुद्गलोनो ते ते रूपे परिणाम थवामां विशेषता नथी पम जणाववा माटे छे. ते आ प्रमाणे-कोइ पण रूपे खेला पुद्गलो सामग्रीना वशथी जेम सुरभिगन्धपणे परिणमे छे, तेम कोइ पण रूपे खेला पुद्गलो सामग्रीना संयोगथी दुर्गन्धपणे परिणमे छे. चंदनादिनी पैठे सुगन्धपणे परिणमेला अने लसण वगेरेनी पैठे दुर्गन्धपणे परिणमेला जाणवा. जे रसपणे परिणत छे ते पांच

जे संठाणपरिणया ते पंचविहा पन्नत्ता । तं जहा-१ परिमंडलसंठाणपरिणया, २ वट्टसंठाण०, ३ तंसंठाण०, ४ चउरंसंठाण०, ५ आयतसंठाण० ।

-१ कर्कश-बरसठ स्पर्श रूपे परिणत, २ मृदु-कोमळ स्पर्श रूपे परिणत, ३ गुरु-भारे स्पर्श रूपे परिणत, ४ लघु-हलका स्पर्शरूपे परिणत, ५ शीत स्पर्श रूपे परिणत, ६ उष्ण स्पर्शपणे परिणत, ७ स्निग्ध स्पर्शपणे परिणत, ८ रुक्ष स्पर्शपणे परिणत.

जे संस्थान परिणत छे ते पांच प्रकारना छे. जेम के-१ परिमंडल संस्थान-वलयाकारपणे परिणत, २ वृत्तसंस्थान-वर्तुला-प्रकारना कह्या छे. जेम के-१ कडवा तुरीयानी पेटे कडवा रस रूपे परिणमेला, २ सुंठ वगेरेनी पेटे कटुक-तीखा रस रूपे परिणमेला, ३ काचा कोठानी पेटे कपाय-चूरा रसपणे परिणमेला, ४ अम्लवेतस वगेरेनी जेम अम्ल-खाटा रसपणे परिणमेला, अने ५ साकर वगेरेनी जेम मधुर रसपणे परिणत थयेला होय छे. जेओ स्पर्शपणे परिणत छे तेओ आठ प्रकारना छे. जेम के-१ पत्थर वगेरेनी पेटे कर्कश-बरसठ स्पर्शपणे परिणत थयेला, हुंस अने रु वगेरेनी पेटे मृदु-कोमळ स्पर्शपणे परिणत, वज्रादिनी पेटे गुरु-भारे स्पर्शपणे परिणत, आकडाना रू वगेरेनी पेटे लघु-हलका स्पर्शपणे परिणत, कमळना डांडला वगेरेनी जेम शीतस्पर्शपणे परिणत, अग्नि वगेरेनी पेटे उष्ण स्पर्शपणे परिणत, घी वगेरेनी पेटे स्निग्ध स्पर्शपणे परिणत अने भस्मादिनी पेटे रुक्ष स्पर्शपणे परिणत होय छे.

जेओ संस्थान-आकारपणे परिणत छे ते पांच प्रकारना कह्या छे. जेम के-चलय-झुडीनी पेटे परिमंडल संस्थानपणे १ वलयनी पेटे बहारना भागमां वर्तुलाकार अने अंदरनी भाग खाली होय ते परिमंडल अने कुंभारना चाकडानी पेटे अंदरनी भाग खाली न होय ते वृत्त संस्थान समजुं.

કાર રૂપે પરિણત, ૩ ત્ર્યસ્ર સંસ્થાન-ત્રિકોણાકૃતિ રૂપે પરિણત, ૪ ચતુરસ્ર સંસ્થાન-ચતુષ્કોણાકૃતિ રૂપે પરિણત અને ૫ આયત સંસ્થાન-દંડાકારપણે પરિણત હોય છે.

પરિણત, કુંભારના ચક્ર વગેરેની પેઠે દ્વૃત્તસંસ્થાન-ચતુલ્લાકારપણે પરિણત, શાંગોડા વગેરેની પેઠે ત્ર્યસ્રસંસ્થાન-ત્રિકોણાકારપણે પરિણમેલા, કુંભિકા વગેરેની પેઠે ચતુરસ્રસંસ્થાન-ચાર યુગાવાળા આકારપણે પરિણમેલા, અને દંડાદિની પેઠે આયત સંસ્થાન-દીર્ઘાકારપણે પરિણમેલા હોય છે. આ પરિમંડલાદિ સંસ્થાનો ઘન અને પ્રતરના ભેદથી બે પ્રકારના હોય છે. અને તેમાં પરિમંડલ સંસ્થાનને છેાંડો વાકીના સંસ્થાનો ઓજા:પ્રદેશજનિત-વિષમ સંખ્યાવાળા (એક, ત્રણ, પાંચ-इत्यादि एकी संख्यावाळा) પ્રદેશોથી ઉત્પન્ન થયેલા અને યુગ્મ પ્રદેશજનિત-સમ સંખ્યાવાળા (બે, ચાર, છ इत्यादि बेकी संख्यावाळा) પ્રદેશોથી ઉત્પન્ન થયેલા-પમ બે પ્રકારના છે. તેમાં ઉત્કૃષ્ટ પરિમંડલાદિ વધા સંસ્થાનો અનન્ત પરમાણુઓથી ઉત્પન્ન થયેલા અને અસંખ્યાતા આકાશ પ્રદેશમાં રહેલાં છે એ પ્રસિદ્ધ છે. અને જઘન્ય સંસ્થાન નિયત સંખ્યાવાળા પરમાણુથી બનેલા છે. પરન્તુ તે બતાવ્યા સિવાય જાણી શકાય તેમ નથી માટે શિષ્યવર્ગ ઉપર ઉપકાર કરવા માટે અહીં દર્શાવાય છે—

૧ ઓજા:પ્રદેશ-પ્રતરવૃત્ત-પાંચ પરમાણુઓ વડે બનેલું અને પાંચ આકાશ પ્રદેશમાં રહેલું હોય છે. જેમ કે—એક પરમાણુ વચ્ચે



મુકવો અને ચાર પરમાણુઓ અનુક્રમે પૂર્વાદિ ચાર દિશાઓમાં મુકવા. સ્થાપના—


૨ યુગ્મપ્રદેશ-પ્રતરવૃત્ત-બાર પરમાણુઓ વડે બનેલું અને બાર આકાશ પ્રદેશમાં રહેલું હોય છે. તેમાં નિસ્તર ચાર પરમાણુઓ

ચાર આકાશ પ્રદેશમાં રૂચકના આકારે (ગોસ્તનના આકારે) સ્થાપવા. અને તેની ચારે તરફ વાકીના આઠ પરમાણુઓ મૂકવા.


સ્થાપના-

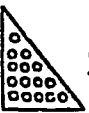
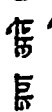
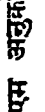

૩ ઓજાપ્રદેશ-ઘનવૃત્ત-સાત પ્રદેશ વહે વનેલું અને સાત આકાશ પ્રદેશમાં રહેલું હોય છે. તે આ પ્રમાણે-તે જ પાંચ પ્રદેશના પ્રતરવૃત્તના મધ્ય ભાગમાં રહેલા પરમાણુની ઉપર અને નીચે એક એક પરમાણુ મૂકવો. તેથી ૫ પ્રમાણે સાતપ્રદેશવાલું ઘનવૃત્ત થાય છે.

૪ યુગ્મપ્રદેશ-ઘનવૃત્ત-ચત્રીશ પ્રદેશવાલું અને વત્રીશ આકાશ પ્રદેશોમાં રહેલું હોય છે. તે આ પ્રમાણે-પૂર્વેકત્ત ચાર પ્રદેશના પ્રતરવૃત્તના ઉપર ચાર પરમાણુઓ મૂકવા અને તેની ઉપર તે નીચે વીજા ચાર ચાર પરમાણુઓ મૂકવા.


૫ ઓજાપ્રદેશ-પ્રતરજ્યસ્ત્ર-ત્રણ પ્રદેશનું વનેલું અને ત્રણ આકાશ પ્રદેશમાં રહેલું છે. તે આ પ્રમાણે-તીરછા વે પરમાણુઓ મૂકવા. ત્યાર પછી પ્રથમ પરમાણુની નીચે એક પરમાણુ મૂકવો. સ્થાપના-



૬ યુગ્મપ્રદેશ-પ્રતરજ્યસ્ત્ર-છ પરમાણુઓથી ઉત્પન્ન થયેલું અને છ આકાશ પ્રદેશમાં રહેલું છે. તેમાં તીરછા નિરત્તર ત્રણ પરમાણુઓ સ્થાપવા. ત્યાર પછી પ્રથમ પરમાણુની હેઠે ઉપર અને નીચે ૫મ વે પરમાણુઓ મૂકવા. અને વીજાની નીચે એક પરમાણુ

મૂકવો. સ્થાપના-


૭ ઓજ:પ્રદેશ-ઘનત્ર્યસ્ર- પાંત્રીસ પરમાણુઓ વહે વનેલું અને પાંત્રીશ આકાશ પ્રદેશમાં રહેલું છે. તે આ પ્રમાણે-તીરછા નિરત્તર પાંચ પરમાણુઓ સૂકવા, તેઓની નીચે નીચે અનુક્રમે તીરછા ચાર, ત્રણ, બે અને એક પરમાણુ સૂકવો. એમ પંદર પ્રદેશવાલું પ્રતર થાય છે. સ્થાપના— આજ પ્રતરના ઉપર સર્વ પંક્તિઓમાં અંતે રહેલા એક એક પ્રદેશને છોડી દસ પરમાણુઓ સૂકવા, તેમ જ તેના ઉપર ઉપર  છ, ત્રણ અને એક એમ અનુક્રમે પરમાણુઓ સૂકવા. સ્થાપના— આ વધા મલીને પાંત્રીશ પ્રદેશો થાય છે.

૮ યુગ્મપ્રદેશ-ઘનત્ર્યસ્ર- ચાર પ્રદેશોનું વનેલું અને ચાર આકાશ પ્રદેશમાં રહેલું હોય છે. ત્રણ પ્રદેશના વનેલા પ્રતરત્ર્યસ્રના એક પરમાણુની ઉપર એક પરમાણુ સૂકવો. તેથી વધા મલી ચાર પ્રદેશો થાય છે.

૯ ઓજ:પ્રદેશ-પ્રતરચતુરસ્ર- નવ પરમાણુઓનું વનેલું અને નવ આકાશ પ્રદેશોમાં રહેલું હોય છે. તેમાં તીરછા નિરત્તર ત્રણ પ્રદેશવાલી ત્રણ પંક્તિઓ સ્થાપવી. સ્થાપના—

૧૦ યુગ્મપ્રદેશ-પ્રતરચતુરસ્ર- ચાર પરમાણુઓનું વનેલું અને ચાર આકાશ પ્રદેશોમાં રહેલું છે. તેમાં તીરછા બે આકાશ પ્રદેશવાલી બે પંક્તિ સ્થાપવી. 

૧૧ ઓજ:પ્રદેશ-ઘનત્ર્યસ્ર- સત્યાવીશ પરમાણુઓનું વનેલું અને સત્યાવીશ આકાશ પ્રદેશોમાં રહેલું હોય છે. તેમાં નવપ્રદેશના વનેલા પૂર્વોક્ત પ્રતરની ઉપર અને નીચે નવ નવ પ્રદેશો સ્થાપવા. તેથી સત્યાવીશ પ્રદેશોનું ઓજ:પ્રદેશ-ઘનત્ર્યસ્ર થાય છે.

૧૨ યુગ્મપ્રવેશ-ઘનચતુરણ-આઠ પરમાણુઓથી उत्पन्न થયેલું અને આઠ આકાશ પ્રવેશોમાં રહેલું છે. તે આ પ્રમાણે-ચાર પ્રવેશના પૂર્વોક્ત પ્રતરના ઉપર ધીજા ચાર પરમાણુઓ મુકવા.

૧૩ ઓજા:પ્રવેશ-શ્રેણ્યાયત-ઢ્રણ પરમાણુવાલું અને ઢ્રણ આકાશ પ્રવેશમાં રહેલું છે. તેમાં તીરછા નિરન્તર ઢ્રણ પરમાણુઓ સ્થાપવા. સ્થાપના— [૦૦૦]


૧૪ યુગ્મપ્રવેશ-શ્રેણ્યાયત-ઢે પરમાણુવાલું અને ઢે આકાશ પ્રવેશમાં રહેલું છે. તે આ પ્રમાણે- (તીરછા) ઢે પરમાણુઓ મુકવા. સ્થાપના— [૦૦]

૧૫ ઓજા:પ્રવેશ-પ્રતરાયત-પંઢર પરમાણુઓ ઘડે ઘનેલું અને પંઢર આકાશ પ્રવેશમાં રહેલું હોય છે. તેમાં પાંચ પ્રવેશની ઢ્રણ પંક્તિઓ તીરછી સ્થાપન કરવો. સ્થાપના— [૦૦૦૦
૦૦૦૦
૦૦૦૦]

૧૬ યુગ્મપ્રવેશ-પ્રતરાયત-છ પરમાણુઓનું ઘનેલું અને છ આકાશ પ્રવેશમાં રહેલું છે. તેમાં ઢ્રણ ઢ્રણ પ્રવેશની ઢે પંક્તિ સ્થાપવો. સ્થાપના— [૦૦૦
૦૦૦]

૧૭ ઓજા:પ્રવેશ-ઘનાયત-પીસ્તાલીશ પરમાણુઓથી उत्पन्न થયેલું અને તેટલા જ આકાશ પ્રવેશમાં રહેલું છે. તેમાં પૂર્વે કહેલા પંઢર પ્રવેશના પ્રતરાયતની નીચે અને ઉપર તેમજ પંઢર પંઢર પરમાણુઓ મુકવા.

१८ युग्मप्रदेश-घनायत-चार परमाणुओं बनेलें अने चार आकाश प्रदेशमां खेलें छे. तेमां पूर्वे कहेला छ प्रदेशना प्रतरायतना उपर तेबीज रीते तेदला परमाणुओ सूकवा.

१९ प्रतरपरिमंडल-बीश परमाणुओं बनेलें अने बीश आकाश प्रदेशमां खेलें छे. ते आ प्रमाणे-पूर्वादि चार विशामोमां प्रत्येक दिशाए चार चार परमाणुओ स्थापवा अने चिदिशाओमां प्रत्येक चिदिशाए एकएक परमाणु सूकवो. स्थापना- विशाओमां २० घनपरिमंडल-वाळीश परमाणुओं बनेलें अने वाळीश आकाश प्रदेशोमां खेलें छे. तेमां तेज बीश परमाणुओनी उपर बीजा बीश परमाणुओ सूकवा.

आ प्रमाणे ए संस्थानोनी प्ररूपणा करी छे. कारण के जो एथी पण न्यून प्रदेशो होय तो उपर कहेला संस्थानो यतां नथी. ए अर्थनो संग्रह करनारी आ उत्तराख्ययन नियुक्तिनी गाथाओ छे—

“ परिमंडले य वहे तंसे चउरंस आयए चैव । घण-पयर पढमवज्जं ओजपपसे य जुस्से य ॥
पंचग-वारसगं खलु सत्तग-बत्तीसगं च वहुस्मि । तिग-छक-पणगतोसा चत्तारि य होति तंसमि ॥
नव चैव तद्वा चउरो सत्तावीसा य अट्ट चउरंसे । तिग-युग-पन्नरसेव य छेव्वेव य आयए होति ॥
पणयाला वारसग तह चैव य आययंसि संठाणे । वीसा चत्तालीसा परिमंडलय य संठाणे ” ॥

अर्थ—परिमंडल, वृत्त, त्र्यस्र (त्रिकोण), चतुरस्र, (चतुष्कोण), अने आयत-ए पांच संस्थान छे. तेना घन अने प्रतर चै

जुओ आ. स. उत्तरा० गाथा ३८-४१ प. २८-१.

૬. જે વળણઓ કાલવળણપરિણતા તે ગન્ધઓ સુન્ધિભગ્નધપરિણતા વિ, દુન્ધિભગ્નધપરિણતા વિ। રસઓ તિત્તારસ-પરિણયા વિ, કહુચરસપરિણયા વિ, કસાયરસપરિણયા વિ, અમ્બિલરસપરિણયા વિ, મહુરસપરિણયા વિ। ફાસ-ઓ કન્ધલ્હાસપરિણયા વિ, મહ્યફાસપરિણયા વિ, ગુરુયફાસપરિણયા વિ, લહુયફાસપરિણયા વિ, સીયફાસપરિણયા વિ, હસિળાફાસપરિણયા વિ, ણિદ્ધાફાસપરિણયા વિ, લુચ્છાફાસપરિણયા વિ। સળ્ઠાળઓ પરિમળ્હલસળ્ઠા-

૬. જેઓ વર્ણથી ? કાલા વર્ણ રૂપે પરિણત છે તેઓ ગન્ધથી સુરખિ-સુગન્ધરૂપે અને દુરખિ-દુર્ગન્ધ રૂપે પળ પરિણત છે. રસથી કહવા રસ રૂપે, તીલા રસ રૂપે, કપાય-તૂરા રસ રૂપે, અમ્લ-લાટા રસ રૂપે અને મધુર રસ રૂપે પળ પરિણત છે. સ્પર્શથી ભેદ છે. તેમાં પ્રથમ પરિમંહલ સિવાયના પ્રત્યેકના ઓજા:પ્રદેશજનિત-પ્કી સંસ્થાવાલા પ્રદેશોથી ઉત્પન્ન થયેલ અને યુગ્મપ્રદેશજનિત-વેકી સંસ્થાવાલા પ્રદેશોથી ઉત્પન્ન થયેલ-પવા વે ભેદ છે. વૃત્ત સંસ્થાને વિશે પાંચ, ચાર, સાત અને બીસ પ્રદેશો છે. ત્ર્યન્ન સંસ્થાનમાં ત્રણ, છ, પાંચીશ અને ચાર પ્રદેશો છે. ચતુરસ્ર સંસ્થાનમાં નવ, ચાર, સત્યાવીશ અને આઠ પ્રદેશો છે. ઓચત સંસ્થાનમાં ત્રણ, વે, પંદર અને છ તયા પોસતાલીશ અને ચાર પ્રદેશો પળ છે. વીશ અને લાલીશ પ્રદેશો પરિમંહલ સંસ્થાને વિશે છે.

૬. હવે પ્જ વર્ણોદિનો પરસ્પર સંવેધ-સંબંધ કહે છે-જે સ્કન્ધાદિ ' વર્ણત: ' વર્ણને આશ્રયી કાલા વર્ણપળે પરિણત છે તેઓ

૧ આચત સંસ્થાનના શ્રેણ્યાચત, પ્રતરાચત અને ઘનાચત-૫ ત્રણ ભેદ થાય છે. અને તે પ્રત્યેકના ઓજા:પ્રદેશજનિત અને યુગ્મપ્રદેશજનિત પવા વે ભેદ થાય છે. બધા મલી આચત-સંસ્થાનના છ ભેદ થાય છે.

ળપરિણતા વિ, વદસઠાણપરિણયા વિ, તંસસંઠાણપરિણયા વિ, ચડસંસંઠાણપરિણયા વિ, આયતસંઠાણપરિણયા વિ । ૨૦.

જે વણઓ નીલવળપરિણતા તે ગન્ધઓ સુઢિભગન્ધપરિણયા વિ, દુઢિભગન્ધપરિણયા વિ । રસઓ તિત્તર-સપરિણયા વિ, કહુયરસપરિણતા વિ, કસાયરસપરિણતા વિ, અમ્બિલરસપરિણતા વિ, મહુરસપરિણતા વિ । ફાંસઓ કચ્છલડફાસપરિણતા વિ, મડયફાસપરિણતા વિ, ગુરુયફાસપરિણતા વિ, લહુયફાસપરિણતા વિ, સીત-ફાસપરિણતા વિ, ડસિળફાસપરિણતા વિ, નિદ્ધફાસપરિણતા વિ, લુચ્છફાસપરિણતા વિ । સંઠાણઓ પરિમળ્હ-કર્કશા-વરસઠ સ્પર્શપણે, મૃદુ-કોમલ સ્પર્શ પણે, ગુરુ-ભારે સ્પર્શપણે, લઘુ સ્પર્શપણે, શીત સ્પર્શપણે, ડળ્ળ સ્પર્શપણે, સ્નિગ્ધ સ્પર્શપણે અને રૂક્ષ સ્પર્શપણે પળ પરિણત છે. સંસ્થાનથી પરિમંડલ સંસ્થાનપણે, દૃત્ત-વર્તુલ સંસ્થાનપણે, ત્રિકોણ સંસ્થાનપણે, ચતુષ્કોણ સંસ્થાનપણે અને આયત સંસ્થાનપણે પળ પરિણત છે. (૨૦)

જેઓ વર્ણથી ૨ નીલ વર્ણપણે પરિણત છે તેઓ ગન્ધથી સુરમિગન્ધપણે અને દુરમિગન્ધપણે પળ પરિણત છે. રસથી કઢવા, તીલા, વૃરા, લાદા અને મધુર રસપણે પળ પરિણત છે. સ્પર્શથી કર્કશા-વરસઠ, મૃદુ-કોમલ, ગુરુ, લઘુ, શીત, ડળ્ળ, સ્નિગ્ધ અને રૂક્ષ 'ગન્ધતઃ' ગન્ધને આશ્રયી સુરમિગન્ધપણે અને દુરમિગન્ધ-દુર્ગન્ધપણે પળ પરિણત હોય છે. તાત્પર્ય ષ છે કે તેઓ ગંધની અપેક્ષાપ વિકલ્પે કેટલા ઇક સુરમિગન્ધપણે પરિણત હોય છે અને કેટલા ઇક દુરમિગન્ધપણે પળ પરિણત છે, પરન્તુ અસુક ઇક જ

लसण्ठाणपरिणता वि, वटसंठाणपरिणया वि, तंससण्ठाणपरिणया वि, चडरंससण्ठाणपरिणया वि, आयतसण्ठाणपरिणया वि। २०.

जे वण्णओ लोहियवण्णपरिणया ते गन्धओ सुब्धिगन्धपरिणया वि, दुब्धिगन्धपरिणया वि। रसओ तित्तरसपरिणता वि, कडुयरसपरिणता वि, कसायरसपरिणता वि, अम्बिलरसपरिणया वि, महुररसपरिणता वि। फासओ कक्खडफासपरिणता वि, मडयफासपरिणता वि, गुरुयफासपरिणता वि, लहुयफासपरिणता वि, सीतफासपरिणता वि, उसिणफासपरिणता वि, निद्धफासपरिणया वि, लुक्खफासपरिणया वि। संठाणओ परिमण्डलसंठाणपरिणता वि, वटसंठाणपरिणता वि, तंससंठाणपरिणया वि, चडरंससंठाणपरिणया वि, आयतसंठाणपरिणता वि। २०.

स्पर्शपणे पण परिणत होय छे. संस्थानथी परिमंडल, वृत्त-वर्तुल, त्र्यस-त्रिकोण, चतुरस्र-चतुष्कोण अने आयत संस्थानपणे पण परिणत होय छे. (२०)

जेओ वर्णथी ३ लोहित-रक्त वर्णरूपे परिणत छे ते गन्धथी सुरभि गन्धपणे अने दुरभि गन्धपणे पण परिणत होय छे. रसथी कडवा रसपणे तीखा रसपणे, तूरा रसपणे, खाटा रसपणे अने मधुर रसपणे पण परिणत होय छे. स्पर्शथी कर्कश, मृदु, गुरु, लघु, गंधपणे परिणत होता नथी. प. प्रमाणे रस, स्पर्श अने संस्थानने आश्रयथी भंगो कहेवा. तेमां बे गन्ध, पांच रस, आठ स्पर्श अने पांच

જે વર્ણઓ હાલિદ્વર્ણપરિણયા તે ગન્ધઓ સુઘ્નિગન્ધપરિણયાવિ, દુઘ્નિગન્ધપરિણયા વિ। રસઓ તિત્તાર-
સપરિણયા વિ, કઠુચરસપરિણતા વિ, કસાયરસપરિણતા વિ, અમ્બિલરસપરિણયા વિ, મહુરરસપરિણયા વિ। ફાસઓ
કત્તલ્લફાસપરિણતા વિ, મડચફાસપરિણયા વિ, ગુરુચફાસપરિણયા વિ, લહુચફાસપરિણયા વિ, સીચફાસપરિ-
ણયા વિ, ડસિણફાસપરિણયાવિ, ણિદ્ધફાસપરિણયા વિ, લુત્તલ્લફાસપરિણયા વિ। સંઠાણઓ પરિમળ્ડલસંઠાણપ-
રિણયા વિ, વટ્સંઠાણપરિણયાવિ, તંસસંઠાણપરિણયાવિ, ચડરંસસંઠાણપરિણતા વિ। આથતસંઠાણપરિણતાવિ। ૨૦.

શીત, હ્રણ, સ્નિગ્ધ અને રૂક્ષ સ્પર્શપણે પળ પરિણત હોય છે. સંસ્થાનથી પરિમંડલ, દૃત્ત, ત્ર્યસ્ર, ચતુરસ્ર, અને આયત સંસ્થાનપણે
પળ પરિણત હોય છે. (૨૦)

જેઓ વર્ણથી ૪ હારિદ્ર-પીલ્લા વર્ણરૂપે પરિણત છે તેઓ ગન્ધથી સુરભિગન્ધ અને દુરભિગન્ધપણે પળ પરિણત હોય છે. રસથી
કડવા, તીલા, તૂરા, લાટા અને મધુર રસપણે પળ પરિણમેલા હોય છે. સ્પર્શથી કર્કશ, મૃદુ, ગુરુ, લઘુ, શીત, હ્રણ, સ્નિગ્ધ અને
રૂક્ષ સ્પર્શરૂપે પળ પરિણત હોય છે. સંસ્થાનથી પરિમંડલ, વર્તુલ, ત્રિકોણ, ચતુષ્કોણ અને આયત સંસ્થાનપણે પળ પરિણમેલા
હોય છે. (૨૦)

સંસ્થાન ૫ વધા મલી વીશ મંગ કૃણ-કાલા વર્ણપણે પરિણમેલા સ્કન્ધોના થાય છે. ૫ પ્રમાણે નીલ વર્ણપણે પરિણમેલા, રક્ત વર્ણપણે

જે વળળઓ સુક્ષ્મલવણપરિણતા તે ગન્ધઓ સુભિગન્ધપરિણતા વિ, દુઃખિગન્ધપરિણતા વિ, રસઓ તિત્ત-
રસપરિણતા વિ, કઢુચરસપરિણતા વિ, કસાયરસપરિણતા વિ, અમ્બિલરસપરિણતા વિ, મહુરરસપરિણતા
વિ । ફાસઓ કન્કલ્લફાસપરિણતા વિ, મલયફાસપરિણતા વિ, ગુરુચફાસપરિણતા વિ, લહુચફાસપરિણતા
વિ, સીયફાસપરિણતા વિ, હસિણફાસપરિણતા વિ, ણિદ્ધફાસપરિણતા વિ, લુક્કલ્લફાસપરિણતા વિ । મંઠાળ-
ઓ પરિમંડલ સંઠાળપરિણયા વિ, વદ્ડસંઠાળપરિણયા વિ, તંસસંઠાળપરિણયા વિ, ચડરંસસંઠાળપરિણયાવિ, આ-
ચયસંઠાળપરિણયા વિ । ૨૦, ૧૦૦.

જે ગન્ધઓ સુભિગન્ધપરિણયા તે વળળઓ કાલવળળપરિણયા વિ, ણીલવળળપરિણયા વિ, લોહિચવળળપરિણ-

જેઓ વર્ણથી ૫ શુક્લ વર્ણપણે પરિણત છે તેઓ ગન્ધથી સુરભિગન્ધપણે અને દુરભિગન્ધપણે પરિણત હોય છે. રસથી કઢવા,
તીલા, તૂરા, લાઠા અને મધુરરસપણે પરિણત હોય છે. સ્પર્શથી કર્કરા, મૃદુ, ગુરુ, લદુ, શીત, હ્રુણ સ્નિગ્ધ અને રુક્ષ સ્પર્શરૂપે
પણ પરિણત હોય છે. સંસ્થાનથી પરિમંડલ, વર્તુલ, ત્રિકોણ, ચતુષ્કોણ અને આયત સંસ્થાનરૂપે પરિણત હોય છે. (૨૦ ૧૦૦).

જેઓ ગન્ધથી સુરભિ ગન્ધપણે પરિણત છે તેઓ વર્ણથી કાલા, નીલ, રક્ત, પીત અને શુક્લ વર્ણપણે પરિણત હોય છે.
પરિણત, પીલા વર્ણપણે પરિણત અને શુક્લવર્ણપણે પરિણત સ્કન્ધોના પણ વીશ માંગ થાય છે. યમ પાંચ વર્ણો વહે સો
માંગ થાય છે.

या वि, ह्यालिहवणपरिणया वि, सुक्लिहवणपरिणया वि । रसओ तित्तरसपरिणया वि, कडुयरसपरिणता वि, कसायरसपरिणता वि, अन्बिलरसपरिणता वि, महुररसपरिणया वि । फासओ कक्कलडफासपरिणता वि, मडय-फासपरिणता वि, गरुयफासपरिणता वि, लहुयफासपरिणता वि, सीतफासपरिणता वि, डसिणफासपरिणया वि, णिद्धफासपरिणया वि, लुक्कलफासपरिणया वि । संठाणओ परिमण्डलसंठाणपरिणया वि, वट्टसंठाणपरिणया वि, तंसंठाणपरिणया वि, चडरंसंठाणपरिणया वि, आययसंठाणपरिणया वि । २३.

जे गन्धओ दुब्धिगन्धपरिणया ते वणओ कालवणपरिणया वि, णीलवणपरिणया वि, लोहियवणपरिणया वि, ह्यालिहवणपरिणया वि, सुक्लिहवणपरिणया वि, रसओ तित्तरसपरिणया वि, कडुयरसपरिणया वि, कसायरस-रसथी कडवा, तीखा, तुरा, खाटा, अने मधुररसपणे पण परिणत होय छे. स्पर्शथी कर्कश, मृदु, गुरु, लघु, शीत, उष्ण, स्निग्ध अने रुक्ष स्पर्शपणे पण परिणत होय छे. संस्थानथी परिमंडल, वृत्त-वर्तुल; त्र्यस्र-त्रिकोण, चतुरस्र-चतुष्कोण अने आयत संस्थान-पणे पण परिणत होय छे. (२३)

जेओ गन्धथी दुरभिगन्धपणे परिणमेला छे तेओ वर्णथी काळा वर्णपणे, नील, लोहित-राता, हारिद्र-पीळा, अने शुक्ल वर्णपणे हवे गंधने आश्रयी कहे छे—जे 'गंधतः' गंधने आश्रयी सुरभिगन्धना परिणामवाळा परिणामवाळा काळा वर्णना परिणामवाळा, नीलवर्णना परिणामवाळा, रातावर्णना परिणामवाळा, पीळावर्णना परिणामवाळा अने शुक्लवर्णना परिणामवाळा पण

वि, हालिहवणपरिणया वि, सुक्खिलवणपरिणया वि । गन्धओ सुब्भिमगन्धपरिणया वि,
फासओ कल्लडफासपरिणया वि, मडयफासपरिणता वि, गुरुयफासपरिणता वि, लहु
परिणता वि, उसिणफासपरिणता वि, निद्धफासपरिणया वि, लुक्खफासपरिणया वि ।
णपरिणया वि, वट्टसंठाणपरिणया वि, तंससंठाणपरिणया वि । चउरं ।

जे रसओ कडुयरसपरिणता ते वणओ कालवणपरिणया
वि, हालिहवणपरिणया वि, सुक्खिलवणपरिणया वि ।
फासओ कल्लडफासपरिणया वि, मडयफासपरि

श्वेतवर्णपणे परिणत होय हे. गन्धयी सुरभिगन्ध अने
उष्ण, स्निग्ध, अने रुक्ष स्पर्शपणे पण परिणत
परिणत होय हे. (२०)

जेथो रसयी कडुका-तीखा
५ गण, ८ स्पर्श अने ५

वि ।

प्रज्ञापना
पद

फासपरिणया चि, डसिणफासपरिणया चि, णिद्धफासपरिणया चि, लुक्खफासपरिणया चि। संठाणओ परिमण्डल-
संठाणपरिणया चि, वट्टसंठाणपरिणया चि, तंससंठाणपरिणया चि, चउरंससंठाणपरिणया चि, आयतसंठा-
णपरिणया चि। २०.

जे रसओ कसायरसपरिणता ते वण्णओ कालवण्णपरिणता चि, नीलवण्णपरिणता चि, लोहियवण्णपरिणता
चि, ह्यलिहवण्णपरिणया चि, सुक्खिलवण्णपरिणया चि। गन्धओ सुन्निगन्धपरिणया चि, दुन्निगन्धपरिणया चि।
फासओ कक्खडफासपरिणया चि, मउयफासपरिणया चि, लहुयफासपरिणया चि, लहुयफासपरिणया चि, सीतफा-
सपरिणता चि, डसिणफासपरिणया चि, णिद्धफासपरिणया चि, लुक्खफासपरिणया चि। संठाणओ परिमण्डल-
संठाणपरिणता चि, वट्टसंठाणपरिणया चि, तंससंठाणपरिणया चि, चउरंससंठाणपरिणया चि। आययसंठाणपरि-
णया चि। २०.

गन्धरूपे, स्पर्शथी कर्कशादि आठे य स्पर्शरूपे अने संस्थानथी परिमंडलादि पांचे य संस्थानरूपे परिणत होय छे. (२०)

जेओ रसथी कपाय-दूरा रसपणे परिणत छे तेओ वर्णथी काला वगेरे पांचे वर्णरूपे, गन्धथी सुरभि अने असुरभि वन्ने य
गन्धपणे, स्पर्शथी कर्कशादि आठे य स्पर्शपणे अने संस्थानथी परिमंडलादि पांचे य संस्थानपणे परिणत होय छे. (२०)

ए प्रमाणे कट्टक-तीखा रसपणे परिणत थयेला, दूरा रसपणे परिणत, अम्ल रसपणे परिणत अने मधुर रसपणे परिणत स्कन्धोना पण बीश

जे रसओ अम्लरसपरिणया ते चण्णओ फालवण्णपरिणया चि, नीलवण्णपरिणया चि, लोहिद्वयण्णपरिणया चि, हालिद्वयण्णपरिणया चि, सुक्खिद्वयण्णपरिणया चि। गन्धओ सुन्दिमगन्धपरिणया चि, दुन्दिमगन्धपरिणया चि। फासओ कक्खलडफासपरिणया चि, मउयफासपरिणया चि, गुरुयफासपरिणया चि, लहुयफासपरिणया चि, सीतफासपरिणया चि, उस्सिणफासपरिणया चि, निद्धफासपरिणया चि, लुद्धफासपरिणया चि। सठाणओ परिमण्डलसठाणपरिणया चि, वट्टसठाणपरिणया चि, तससठाणपरिणया चि, चउरससठाणपरिणया चि, आययसठाणपरिणया चि। २०

जे रसओ महुररसपरिणया ते चण्णओ कालवण्णपरिणया चि, नीलवण्णपरिणया चि, लोहिद्वयण्णपरिणया चि, हालिद्वयण्णपरिणया चि, सुक्खिद्वयण्णपरिणया चि। गन्धओ सुन्दिमगन्धपरिणया चि, दुन्दिमगन्धपरिणया चि। फासओ कक्खलडफासपरिणया चि, मउयफासपरिणया चि, गुरुयफासपरिणया चि, लहुयफासपरिणया चि, सीतफासपरिणया चि, उस्सिणफासपरिणया चि, निद्धफासपरिणया चि, लुद्धफासपरिणया चि। सठाणओ परिमण्डलसठाणपरिणया चि।

जेओ रसयी अम्ल-खाटा रसपणे परिणमेला छे तेओ वर्णयी काळा वर्णेरे पांचे य वर्णरूपे, गन्धयी सुरभि अने असुरभि बन्ने य गन्धपणे, स्पर्शयी कर्कशादि आठे य स्पर्शपणे अने संस्थानयी परिमंडलादि पांचे य संस्थानपणे परिणत होय छे. (२०)

जेओ रसयी मधुररसपणे परिणत छे तेओ वर्णयी पांचे य वर्णरूपे, गन्धयी बन्ने य गन्धरूपे, स्पर्शयी आठे य स्पर्शपणे अने धीचा मागा धाय छे एम पांच रसना संयोगे सो मांगा धाय छे

वि, बटसंठाणपरिणता वि, तंसंस्थाणपरिणता वि, चउरंसंस्थाणपरिणता वि, आययसंठाणपरिणया वि । २०, १००.

जे फासतो कन्खडफासपरिणता ते वण्णओ कालवण्णपरिणता वि, नीलवण्णपरिणता वि, लोहियवण्ण-
परिणया वि, द्वाल्लिहवण्णपरिणता वि, सुक्खिहवण्णपरिणता वि । गन्धओ सुब्भिगन्धपरिणया वि, दुब्भिगन्ध-
परिणता वि । रसओ तित्तरसपरिणता वि, कट्टयरसपरिणता वि, कसायरसपरिणता वि, अम्बिलरसपरिणता
वि, महुररसपरिणता वि । फासओ गुर्यफासपरिणता वि, लहुयफासपरिणता वि, सीतफासपरिणता वि, उस्सि-
णफासपरिणता वि, णिद्धफासपरिणता वि, लुक्खफासपरिणता वि । संठाणतो परिमण्डलसंठाणपरिणता वि,
बटसंठाणपरिणता वि, तंसंस्थाणपरिणता वि, चउरंसंस्थाणपरिणता वि, आयतसंस्थाणपरिणया वि २३ ।

संस्थानथी पांचे य संस्थानपणे परिणत हाय छे. (२०-१००).

जेओ स्पर्शथी कर्कश-वरसठ स्पर्णपणे परिणत छे तेओ वर्णथी काळा वगेरे पांचे य वर्ण रूपे, गन्धथी मुरभि अने अमुरभि वने
गन्धपणे, रसथी कडवा वगेरे पांचे य रसपणे, स्पर्शथी गुरु, लघु, शीत, उष्ण, स्निग्ध अने रुक्ष स्पर्णपणे अने संस्थानथी परिमं-
डलादि पांचे य संस्थानपणे परिणत होय छे. (२३)

स्पर्शने आश्रथी कहे छे—'जेओ स्पर्शथी कर्कश-वरसठ स्पर्णपणे परिणत छे'-इत्यादि. जेओ स्पर्शथी कर्कश स्पर्शना परिणामवाला

જે ફાસઓ મગ્ધફાસપરિણતા તે ઘણબો કાલઝણપરિણતા ચિ, નીલઘણપરિણતા ચિ, લોહિયઘણપરિ-
ણતા ચિ, હાલિહઘણપરિણયા ચિ, સુફિહ્લઘણપરિણયા ચિ । ગન્ધઓ સુન્નિમગન્ધપરિણતા ચિ, કુન્નિમગન્ધપરિ-
ણતા ચિ । રસઓ નિત્તરસપરિણતા ચિ, કડુરસપરિણતા ચિ, કસાયરસપરિણતા ચિ, અમ્બિલરસપરિણતા ચિ, ઉસિણ-
મહુરસપરિણતા ચિ । ફાસઓ ગુરુયફાસપરિણયા ચિ, લહુયફાસપરિણયા ચિ । સીતફાસપરિણયા ચિ, ઉસિણ-
ફાસપરિણયા ચિ, ગિદ્રફાસપરિણતા ચિ, છુરુસ્વફાસપરિણયા ચિ । સંઠાણઓ પરિમણ્ડલસંઠાણપરિણયા ચિ,
ઘટસંઠાણપરિણયા ચિ, તસસંઠાણપરિણયા ચિ, ચડરંસસંઠાણપરિણયા ચિ, આયસંઠાણપરિણયા ચિ ૨૩ ।

જે ફાસઓ ગુરુયફાસપરિણતા તે ઘણબો ફાલઘણપરિણતા ચિ, નીલઘણપરિણતા ચિ, લોહિયઘણપરિ-
ણતા ચિ, હાલિહઘણપરિણતા ચિ, સુફિહ્લઘણપરિણતા ચિ । ગન્ધઓ સુન્નિમગન્ધપરિણતા ચિ, કુન્નિમગન્ધપરિ-

ણેઓ સ્પર્શથી મૃદુ-કોચલ સ્પર્શણે પરિણત હોય છે તેઓ વર્ણથી વબ્રે ય વર્ણરૂપે, ગન્ધથી વબ્રે ય ગન્ધરૂપે, રસથી પાંચે ય
રસરૂપે, સ્પર્શથી શુરુ, લઘુ, શીત, હૃષ્ણ, સ્નિગ્ધ અને રુક્ષ સ્પર્શણે અને સંસ્થાનથી પાંચે ય સંસ્થાનરૂપે પરિણત હોય છે. (૨૩)

જેઓ સ્પર્શથી શુરુ-ખારે સ્પર્શણે પરિણત હોય છે તે વર્ણથી પાંચે ય વર્ણપણે, ગન્ધથી વબ્રે ય ગન્ધપણે, રસથી પાંચે ય રસપણે,
છે તેઓના ૫ વર્ણે, ૨ ગન્ધ, ૫ રસ, પ્રતિપદ્ધતી સ્પર્શનો અમાય હોઘાથી ૬ સ્પર્શ અને ૫ સંસ્થાનને આશયી ધથા મઠ્ઠી ત્રેયીશા મેવ ઘાય
છે ૫ રીતે કર્કરા સ્પર્શના પરિણામયાઠ્ઠા સ્ફલ્લોના ત્રેયીશા મંગા ઘાય છે. ૨૩ પટલા જ મંગા મૃદુસ્પર્શના પરિણામયાઠ્ઠા, ૨૩ શુરુ-

गता वि । रसओ तित्तरसपरिणता वि, कडुयरसपरिणता वि, कसायरसपरिणता वि, अम्बिलरसपरिणता वि, महुररसपरिणता वि । फासओ ककलडफासपरिणता वि, मडयफासपरिणता वि, सीयफासपरिणता वि, डसिण-
फासपरिणता वि, णिद्धफासपरिणता वि, लुक्खफासपरिणता वि । संठाणओ परिमण्डलसंठाणपरिणता वि, वट्टसंठाणपरिणया वि, तंसंठाणपरिणया वि, चउरंसंठाणपरिणया वि, आययसंठाणपरिणया वि २३ ।

जे फासओ लहुयफासपरिणता ते वण्णओ कालवण्णपरिणता वि, नीलवण्णपरिणया वि, लोहियवण्णपरि-
णया वि, हल्लिहवण्णपरिणता वि, सुक्किह्वण्णपरिणता वि । गन्धओ सुन्निगन्धपरिणया वि, दुन्निगन्धपरि-
णया वि । रसओ तित्तरसपरिणता वि, कडुयरसपरिणता वि, कसायरसपरिणता वि, अम्बिलरसपरिणता वि, महुररसपरिणता वि । फासओ ककलडफासपरिणता वि, मडयफासपरिणया वि, सीयफासपरिणया वि, डसि-
णफासपरिणया वि, णिद्धफासपरिणता वि, लुक्खफासपरिणता वि । संठाणओ परिमण्डलसंठाणपरिणता वि, वट्ट-
स्पर्शथी कर्कश, मृदु, शीत, उष्ण, स्निग्ध अने रुक्षपणे अने संस्थानथी पांचे य संस्थानपणे परिणत होय छे. (२३)

जेओ स्पर्शथी लघु-हलका स्पर्शपणे परिणत छे ते वर्णथी पांचे य वर्णपणे, गन्धथी वंचे य गन्धपणे, रसथी पांचे य रसपणे
स्पर्शना परिणामवाळा, २३ लघुस्पर्शना परिणामवाळा, २३ क्षीतस्पर्शना परिणामवाळा, २३ उष्णस्पर्शना परिणामवाळा, २३ स्निग्ध

સઠાણપરિણયા ચિ, તસસઠાણપરિણયા ચિ, ચઝરસસઠાણપરિણયા ચિ, આયયસઠાણપરિણયા ચિ ૨૩ ।

જે ફાસઓ સીયફાસપરિણતા તે ચણઓ કાલબણપરિણયા ચિ, નીલવણપરિણયા ચિ, લોહિયવણપરિણયા ચિ, દ્વાલિષ્ચણપરિણતા ચિ, સુક્ષ્મચણપરિણયા ચિ । ગન્ધઓ સુન્ધિમગન્ધપરિણતા ચિ, દુન્ધિમગન્ધપરિણતા ચિ, રસઓ તિત્તરસપરિણયા ચિ, કડુયરસપરિણયા ચિ, કસાયરસપરિણતા ચિ, અમ્બિલરસપરિણતા ચિ, મહુરરસપરિણતા ચિ । ફાસઓ કમ્બલફાસપરિણયા ચિ, મઝયફાસપરિણયા ચિ, ગુરુયફાસપરિણતા ચિ, લઘુય-ફાસપરિણયા ચિ, નિદ્ધફાસપરિણયા ચિ । લુક્લફાસપરિણયા ચિ । સઠાણઓ પરિમખ્ડલસઠાણપરિણયા ચિ, ચદ્ધસઠાણપરિણયા ચિ, તસસઠાણપરિણયા ચિ, ચઝરસસઠાણપરિણયા ચિ, આયતસઠાણપરિણયા ચિ ૨૩ ।

સ્પર્શથી કર્કશ, શુદ્ધ, શીત, હૃષ્ણ, સ્નિગ્ધ અને રક્ષ સ્પર્શપણે અને સંસ્થાનથી પાંચે ય સંસ્થાનપણે પળ પરિણત્ત હોય છે. (૨૩)

જેઓ સ્પર્શથી શીત સ્પર્શપણે પરિણત્ત છે તેઓ વર્ણથી પાંચે ય વર્ણપણે, ગન્ધથી ઘણે ય ગન્ધપણે, રસથી પાંચે ય રસપણે, સ્પર્શથી કર્કશ, શુદ્ધ, શુરુ, લઘુ, સ્નિગ્ધ અને રક્ષ સ્પર્શપણે તથા સંસ્થાનથી પાંચે ય સંસ્થાનપણે પરિણત્ત હોય છે. (૨૩)

સ્પર્શના પરિણામપાઠ્યા અને ૨૩ સ્વસ્પર્શના પરિણામપાઠ્યા સ્કન્ધોના ધાય છે. ૫ યથા મઠીને પક્કસો ઘોરાશી માંગાઓ ધાય છે

जे फासओ उसिणफासपरिणता ते वण्णओ कालवण्णपरिणया चि, नीलवण्णपरिणया चि, लोहि्यवण्णपरिणया चि, हालिह्वण्णपरिणया चि, सुक्खिह्वण्णपरिणया चि। गन्धओ सुब्भिगन्धपरिणया चि, दुब्भिगन्धपरिणया चि। रसओ तित्तरसपरिणया चि, कडुयरसपरिणया चि, कसायरसपरिणया चि, अम्बिलरसपरिणया चि, मडुररसपरिणया चि। फासओ कक्खडफासपरिणया चि, मउयफासपरिणया चि, लहुयफासपरिणया चि, निद्धफासपरिणया चि, लुक्खफासपरिणया चि। संठाणओ परिमण्डलसंठाणपरिणया चि, वट्टसंठाणपरिणया चि, तंसंठाणपरिणया चि, चउरंसंठाणपरिणया चि, आयतसंठाणपरिणता चि। २३.

जे फासओ निद्धफासपरिणता ते वण्णओ कालवण्णपरिणता चि, नीलवण्णपरिणता चि, लोहि्यवण्णपरिणया चि, हालिह्वण्णपरिणया चि, सुक्खिह्वण्णपरिणया चि। गन्धओ सुब्भिगन्धपरिणया चि, दुब्भिगन्धपरिणया चि। रसओ तित्तरसपरिणया चि, कडुयरसपरिणया चि, कसायरसपरिणया चि, अम्बिलरसपरिणया चि, मडुररसपरिणया चि। फासओ कक्खडफासपरिणया चि, मउयफासपरिणया चि, लहुय-

जेओ स्पर्शथी उष्ण स्पर्शपणे परिणत छे तेओ वर्णथी पांचे य वर्णरूपे, गन्धथी वन्ने य गन्धपणे, रसथी पांचे य रसपणे, स्पर्शथी कर्कश, मृदु, गुरु, लघु, स्निग्ध अने रुक्षस्पर्शपणे तथा संस्थानथी पांचे य संस्थानपणे परिणत होय छे. (२३)

जेओ स्पर्शथी स्निग्ध स्पर्शपणे परिणत छे तेओ वर्णथी पांचे य वर्णपणे, गन्धथी वन्ने य गन्धपणे, रसथी पांचे य रसपणे, स्पर्शथी

फासपरिणया चि, सीतफासपरिणता चि, डसिणफासपरिणया चि। सठाणणओ परिमण्डलसंठाणपरिणया चि, बढसठाणपरिणया चि, तससठाणपरिणया चि, चउरससठाणपरिणया चि, आययसंठाणपरिणया चि। २३

जे फासओ लुक्खफासपरिणता ते वणणओ कालवणणपरिणता चि, नीलवणणपरिणया चि, लोहियवणणपरिणया चि, हाल्लिवणणपरिणया चि, सुक्खिवणणपरिणया चि। गन्धओ सुग्गिमगन्धपरिणया चि, वृग्गिन्यपरिणया चि। रसओ तित्तरसपरिणया चि, कडुयरसपरिणया चि, कसायरसपरिणया चि, अम्बिलरसपरिणया चि, महुररसपरिणया चि। फासओ कम्बडफासपरिणया चि, मउयफासपरिणया चि, युक्खफासपरिणया चि, लडुयफासपरिणया चि, सीतफासपरिणया चि, डसिणफासपरिणया चि, सठाणओ परिमण्डलसठाणपरिणता चि, बढसठाणपरिणया चि, तससठाणपरिणया चि, चउरससठाणपरिणया चि, आययसठाणपरिणया चि। २३, १८४

जे सठाणओ परिमण्डलसठाणपरिणता ते वणणओ कालवणणपरिणता चि, नीलवणणपरिणया चि, लोहियव-

ककंथ, मृदु, गुरु, लघु, शीत अने उष्ण स्पर्शणे तथा संस्थानयी पांचे य संस्थानपणे षण परिणत होय छे. (२३)

जेओ स्पर्शयी रूक्ष स्पर्शणे परिणत छे तेओ वर्णयी पांचे य वर्णपणे, गन्धयी बन्ने य गन्धपणे, रसयी पांचे य रसपणे अने स्पर्शयी ककंथ, मृदु, गुरु, लघु, शीत अने उष्ण स्पर्शरूपे तथा संस्थानयी पांचे य संस्थानपणे षण परिणत होय छे. (२३ १८४.)

जेओ संस्थानयी परिमंडल संस्थानपणे परिणत छे तेओ वर्णयी काला वगेरे पांचे य वर्णपणे, गन्धयी घुरभि अने अघुरभि बन्ने

ણપરિણયા વિ, હાલિહવણપરિણયા વિ, સુક્કિહવણપરિણયા વિ । ગન્ધઓ સુબિન્નગન્ધપરિણયા વિ, દુબિન્નગન્ધપરિણયા વિ । રસઓ તિત્તરસપરિણયા વિ, કઠુચરસપરિણયા વિ, કસાયરસપરિણયા વિ, અમ્બિલરસપરિણયા વિ, મહુરરસપરિણયા વિ । ફાસઓ કવલ્લડફાસપરિણયા વિ, મહયફાસપરિણયા વિ, શુરુચફાસપરિણયા વિ, લહુચફાસપરિણયા વિ, સીચફાસપરિણયા વિ, ડસિણફાસપરિણયા વિ, નિદ્રુફાસપરિણયા વિ, લુદ્રુલ્લફાસપરિણયા વિ । ૨૦.

જે સંઠાણઓ વદ્દસંઠાણપરિણતા તે વણઓ કાલવણપરિણયા વિ, નીલવણપરિણયા વિ, લોદ્દિચવણપરિણયા વિ, રસથી કડવા વગેરે પાંચે ચ રસપણે અને સ્પર્શથી આઠે ચ સ્પર્શપણે પરિણત હોય છે. (૨૦)

જેઓ સંસ્થાનથી વૃત્ત સંસ્થાન-વર્તુલાકારપણે પરિણત છે તેઓ વર્ણથી પાંચે ચ વર્ણરૂપે, ગન્ધથી વન્ને ચ ગન્ધપણે, રસથી પાંચે ચ ધૃવે સંસ્થાનને આશ્રયી કહે છે—‘જેઓ સંસ્થાનથી પરિમંડલ સંસ્થાનપણે પરિણત છે’ તેઓના ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, અને ૮ સ્પર્શને આશ્રયી વધા મઠ્ઠી વીશ ભેદ થાય છે. પદ્ધતે પરિમંડલ સંસ્થાનપણે પરિણત થયેલા સ્કંધોના વીશ ભાંગા થાય છે. ૨૦ પ્રમાણે ૨૦ વૃત્ત સંસ્થાન-વર્તુલાકારપણે પરિણમેલા, ૨૦ ડ્યન્ન સંસ્થાનપણે પરિણત થયેલા, ૨૦ ચતુરસ્ર સંસ્થાનપણે પરિણમેલા અને ૨૦ આયત સંસ્થાનપણે પરિણત થયેલા સ્કંધોના થાય છે. વધા મઠ્ઠીને સો ભાંગા થાય છે. ૫મ વર્ણ, ગન્ધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાનના વધા મઠ્ઠીને ૫૩૦ પાંચસો ત્રીસ ભાંગા થાય છે.

रिणया चि, ह्यालिहवणपरिणया चि, सुद्धिहवणपरिणया चि । गन्धओ सुन्निगन्धपरिणया चि, दुन्निगन्धपरिणया चि । रसओ तित्तरसपरिणया चि, कडुयरसपरिणया चि, कसायरसपरिणया चि, अम्बिलरसपरिणया चि, महुररसपरिणया चि । कामओ कमलडफासपरिणया चि, मडयफासपरिणया चि, शुक्रयफासपरिणया चि, लहृय-फासपरिणया चि, सीयफासपरिणया चि, उसिणफासपरिणया चि, निद्धफासपरिणया चि, छुरगफासपरिणया चि ।

जे मठाणओ तससठाणपरिणता ते यण्याओ कालवणपरिणया चि, नीलवणपरिणया चि, लोणियवणपरिणया चि, ह्यालिहवणपरिणया चि, सुक्किहवणपरिणया चि । गन्धओ सुन्निगन्धपरिणया चि, दुन्निगन्धपरिणया चि । रसओ तित्तरसपरिणया चि, कडुयरसपरिणया चि, कसायरसपरिणया चि, अम्बिलरसपरिणया चि,

रसण्णे भने स्वर्णपी आठे य स्वर्णण्णे एण परिणत होय छे. (२०)

जे सस्थानपी व्यसंसंस्थान-त्रिकोणाकारण्णे परिणत छे ते वर्णपी पांचे य वर्णण्णे, गन्धपी बन्ने य गन्धण्णे, रसपी पांचे य ओ के अही वादर स्वरुधोमां पाचे य वर्णा, बन्ने गंधो, अने पाचि रसो होय छे, तेथी मयोंदित-अपेक्षित वर्णादि स्त्रियाय वापीना वर्णादि धरे एण माणा संभवे छे, सो एण तेज वादर स्वरुधोमां व्ययहारथी जे एणपरणादि युक्त अपान्तर-वेदा स्वरुधो छे, जेम के वापरस्वरुधोमां ज एण्यनरुध एण्ण छे, तेमा अन्तर्गत कोणक स्वरुध रातो छे, तेनी अंदर पीजो शुद्ध स्वरुध छे एणें, तेनी अही

महुरसपरिणया वि। फासओ कक्खडफासपरिणया वि, मउयफासपरिणया वि, गुरुयफासपरिणया वि, लहुयफासपरिणया वि, सीयफासपरिणया वि, उसिणफासपरिणया वि, णिद्धफासपरिणया वि, लुक्खफासपरिणया वि। २०.

जे संठाणओ चउरंसंठाणपरिणता ते वण्णओ कालवण्णपरिणता वि, नीलवण्णपरिणता वि, लोहिियवण्णपरिणया वि, ह्वाल्लिद्ववण्णपरिणया वि, सुक्खिह्वण्णपरिणया वि। गन्धओ सुब्भिगन्धपरिणया वि, दुब्भिगन्धपरिणया वि, रसओ तित्तरसपरिणया वि, कडुयरसपरिणया वि, कसायरसपरिणया वि, अम्बिलरसपरिणया वि, महुरसपरिणया वि। फासओ कक्खडफासपरिणता वि, मउयफासपरिणता वि, गुरुयफासपरिणता वि, लहुयफासपरिणता वि, सीयफासपरिणता वि, उसिणफासपरिणता वि, निद्धफासपरिणया वि, लुक्खफासपरिणया वि। २०.

रसपणे, अने स्पर्शथी आठे य स्पर्शपणे पण परिणत होय छे. (२०)

जे संस्थानथी चतुरस्रसंस्थान-चतुष्कोणाकारपणे परिणत छे तेओ वर्णथी पांचे य वर्णपणे, गन्धथी वन्ने य गन्धपणे, रसथी पांचे य रसपणे अने स्पर्शथी आठे य स्पर्शपणे परिणत होय छे. (२०)

विवक्षा छे, अने तेओने बीजा वर्णादि संभवता नथी. स्पर्शना प्रतिपक्ष स्पशं सिवाय बीजा स्पर्शां लोकमां पण

જે સઠાણઓ આયતસઠાણપરિણતા તે વળણઓ કાલવળણપરિણતા વિ, નીલવળણપરિણયા વિ, લોહિયવળણ-
પરિણયા વિ, હાલિદ્રવળણપરિણયા વિ, સુક્ષ્મવળણપરિણયા વિ । ગન્ધઓ સુન્નિમગન્ધપરિણયા વિ, દુન્નિમગન્ધ-
પરિણયા વિ । રસઓ તિત્તારસપરિણતા વિ, કટુચરસપરિણતા વિ, કસાયરસપરિણતા વિ, અમ્બિલરસપરિણયા
વિ, મહુરરસપરિણયા વિ । ફાસઓ કમ્બલફાસપરિણયા વિ, મડયફાસપરિણયા વિ, ગુરુચફાસપરિણયા વિ,
લહુચફાસપરિણયા વિ, સીચફાસપરિણયા વિ, ડસિણફાસપરિણયા વિ, ણિદ્રફાસપરિણયા વિ, લુમ્બલફાસપરિ-
ણતા વિ । ૨૦, ૧૦૦ સેત્ત રુચિઅજીવપન્નવણા । સેત્ત અજીવપન્નવણા ।

જે સસ્યાનથી આપત સંસ્યાન-દીર્ઘાકારણે પરિણત છે તેઓ વર્ણથી પાંચે ય વર્ણપણે, ગન્ધથી વન્ને ય ગન્ધપણે, રસથી
પાંચે ય રસપણે અને સ્પર્શથી આઠે ય સ્પર્શપણે પણ પરિણત હોય છે. (૨૦--૧૦૦). ઇમ રૂપી-અજીવપ્રજ્ઞાપના કહી, અને ઇ પ્રમાણે
અજીવપ્રજ્ઞાપના પણ કહી.

અવિરોધી જણાય છે તેથી ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જ માગાની સત્યા ધાય છે, અને તે પણ સ્વૂલ ન્યાયને આધારી કહેલી છે જો ઇમ
ન હોય તો ઇ વર્ણાદિમાં પ્રાયેક વર્ણનું અનન્ત વારત્તમ્ય હોવાથી અનન્ત માગા સંમયે ઇ વર્ણાદિ પરિણામોની સ્થિતિ જઘલ્ય ઇક
સમય અને ડરુપંથી અસભ્યાતો કાલ જાણથી હયે ઉપસહાર કહે છે--'સેત્ત અજીવપન્નવણા' ઇમ અજીવપ્રજ્ઞાપના કહી

૭. સે કિં તં જીવપન્નવણા ? જીવપન્નવણા ડુવિહા પન્નત્તા । તંજહા—સંસારસમાવણ-જીવપન્નવણા ય અસંસારસમાવણ-જીવપન્નવણા ય ।

૮. સે કિં તં અસંસારસમાવણ-જીવપણવણા ? અસંસારસમાવણ-જીવપણવણા ડુવિહા પણત્તા । તંજહા-અણન્તરસિદ્ધ-અસંસારસમાવણ-જીવપણવણા ય પરમ્પરસિદ્ધ-અસંસારસમાવણ-જીવપણવણા ય ।

૭. જીવપ્રજ્ઞાપના કેટલા પ્રકારે છે ? જીવપ્રજ્ઞાપના ત્રે પ્રકારે છે. તે આ પ્રમાણે—સંસારસમાપન્ન-જીવપ્રજ્ઞાપના અને અસંસારસમાપન્ન જીવપ્રજ્ઞાપના.

૮. અસંસારસમાપન્ન-જીવપ્રજ્ઞાપના કેટલા પ્રકારે છે ? અસંસારસમાપન્ન-જીવપ્રજ્ઞાપના ત્રે પ્રકારે છે. તે આ પ્રમાણે — અનન્તર-સિદ્ધ-અસંસારસમાપન્ન-જીવપ્રજ્ઞાપના અને પરંપરસિદ્ધ-અસંસારસમાપન્ન-જીવપ્રજ્ઞાપના.

૭. હવે જીવપ્રજ્ઞાપનાનું સ્વરૂપ પ્રતિપાદન કરવાની इच्छाવાळा मन्त्रकार ते संबंधे प्रश्नमूत्र कहे છે—‘ જીવપ્રજ્ઞાપના કેટલા પ્રકારે છે ’ ? આચાર્ય ઉત્તર આપે છે—‘ જીવપ્રજ્ઞાપના ત્રે પ્રકારે છે ’—સંસારસમાપન્ન-જીવપ્રજ્ઞાપના અને અસંસારસમાપન્ન-જીવપ્રજ્ઞાપના. તેમાં નારક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવગતિના અનુભવ રૂપ સંસારને સમ્-પૃક્ષીભાવ-તન્મયતા વડે પ્રાપ્ત થયેલા તે સંસારસમાપન્ન જીવો, તેઓની પ્રજ્ઞાપના-સ્વરૂપનું નિરૂપણ કરું તે સંસારસમાપન્ન-જીવપ્રજ્ઞાપના. અસંસાર-મોક્ષને પ્રાપ્ત થયેલા તે અસંસારસમાપન્ન જીવો, તેઓના સ્વરૂપનું નિરૂપણ કરું તે અસંસારસમાપન્ન-જીવપ્રજ્ઞાપના.

०. से किंत अणन्तरसिद्ध-असत्सारसमावण-जीवपण्णघणा? अणन्तरसिद्ध-असत्सारसमावण-जीवपण्णघणा-
णा पण्णरमधिगा पण्णचा । तंजहा-१ तित्थसिद्धा, २ अतित्थसिद्धा, ३ तित्थगरसिद्धा, ४ अतित्थगरसिद्धा, ५ सय-
१. अनन्तरसिद्ध-असत्सारसमापन्न-जीवमज्ञापना केटला प्रकारे छे ? अनन्तरसिद्ध-असत्सारसमापन्न-जीवमज्ञापना पंदर प्रकारे
छे. ते आ प्रमाणे- १ तीर्थसिद्ध, २ अतीर्थसिद्ध, ३ तीर्थकरसिद्ध, ४ अतीर्थकरसिद्ध, ५ स्वयंबुद्धसिद्ध, ६ मत्त्येकबुद्ध सिद्ध,

८ असत्सारसमापन्न-जीवमज्ञापना केटला प्रकारे छे ? आचार्य उचर आपे छे-ये प्रकारे छे अनन्तरसिद्ध-असत्सारसमापन्न-जीव
प्रज्ञापना अने परंपरसिद्ध-असत्सारसमापन्न-जीवमज्ञापना तेमां जेओने सिद्ध ययाने एक पण समयतुं अन्तर नथी-पटले घर्तमान समये
सिद्ध ययेला छे ते अनन्तर सिद्धा तेओना स्वल्पनी प्रलपणा ते अनन्तरसिद्ध-असत्सारसमापन्न-जीवमज्ञापना जेओने सिद्ध ययाने
एक, ये, वण इत्यादि समयोतुं अन्तर पडतुं छे ते परस्पर सिद्धो विपक्षित प्रथम समये जेओ सिद्ध ययेला होय तेनी अयेसाए
जेने सिद्ध ययाने बीजो समय थयो होय ते एर, तेनी अयेसाए जेने सिद्ध ययाने बीजो समय थयो होय ते एर, एम एक एक
समयनी वृद्धि फरता यावत अनन्त अतीत काल सुधी मोक्षे गयेला ते यथा परस्पर सिद्धो वदेयाय छे. सात्पर्य ए छे के
विपक्षित सिद्धना प्रथम समथनी पूर्व विनीयावि समयोमां यावत अनन्त अतीत काल पर्यन्त मोक्षे गयेला ते यथा परस्पर
सिद्धो वदेयाय छे

९. अनन्तरसिद्ध-असत्सारसमापन्न-जीवमज्ञापना केटला प्रकारे छे ! आचार्य उचर आपे छे के- पंदर प्रकारे छे । कारण के

बुद्धसिद्धा, ६ पत्तेयबुद्धसिद्धा, ७ बुद्धवोहियसिद्धा, ८ इत्थीलिंगसिद्धा, ९ पुरिसलिंगसिद्धा, १० नपुंसकलिंगसिद्धा, ११ सलिंगसिद्धा, १२ अन्नलिंगसिद्धा, १३ गिहिलिंगसिद्धा, १४ एगसिद्धा, १५ अणेगसिद्धा । सेत्तं अणंतर-सिद्धं ७ बुद्धवोधितसिद्ध, ८ स्त्रीलिंगसिद्ध, ९ पुरुषलिंगसिद्ध, १० नपुंसकलिंगसिद्ध, ११ स्वलिंगसिद्ध, १२ अन्यलिंगसिद्ध, १३ गृहस्थलिंगसिद्ध, १४ एकसिद्ध अने १५ अनेक सिद्ध. ए प्रमाणे अनन्तरसिद्ध-असंसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना कही.

अनन्तर सिद्धो सिद्धावस्थानी पूर्वे उपाधि-विशेषताना भेदथी पंदर प्रकारना छे. ते पंदर प्रकार बताये छे- 'तंजहा' इत्यादि. 'तद्व्यथा ए शब्द पंदर भेद बताववा माटे छे.

(१) तीर्थसिद्ध- 'तीर्थतेजनेन' जेनाथी संसार समुद्र तराय ते तीर्थ पटले यथावस्थित सर्व जीवाजीवादि पदार्थनी प्ररूपणा करनार तीर्थकर प्रणीत प्रवचन, ते ज्ञानस्वरूप होवाथी निराधार होतुं नथी माटे तेना आधार भूत संघ अथवा प्रथम गणघर तीर्थ कहेवाय छे. ए संबंधे कहुं छे के "हे भगवन् ! तीर्थ-(प्रवचन) ए तीर्थ (तत्त्वानुं साधन) छे के तीर्थकर तीर्थ छे ? हे गौतम ! अरिहंत अवश्य तीर्थकर छे अने तीर्थ तो चार प्रकारनो श्रमणप्रधान संघ अथवा प्रथम गणघर छे." ते तीर्थ उत्पन्न थया पछी तेना सदभावमां जेओ सिद्ध थया होय ते तीर्थसिद्ध कहेवाय छे. (२) अतीर्थसिद्ध-अतीर्थ-तीर्थनी उत्पत्ति न थई होय त्यारे अथवा बच्चे तीर्थनो विच्छेद थया पछी सिद्ध थयेला ते अतीर्थसिद्ध कहेवाय छे. तेमां तीर्थनो उत्पत्ति थया पहेला मोक्षे गयेला मरुदेवी प्रमुख जाणवा, कारण के तेओना मोक्षगमन समये तीर्थ उत्पन्न थयुं नहोलुं. तथा सुविधिनाथ प्रमुख तीर्थकरना बच्चेना

१ ऋषभदेवथी मांडी सुविधिनाथ पर्यन्त अने शान्तिनाथथी मांडी महावीर सुधीना नव तीर्थकरोना आठ आंतरामां तीर्थनो विच्छेद थयो

કાલમાં તીર્થનો વિષ્ણુદ ધયા પછી એઓ જાતિ સ્મરણાદિ ઘટે સમ્યક્શનાદિ મોક્ષમાર્ગ પ્રાપ્ત કરી મોક્ષે ગયેલા તે તીર્થના સ્વપચ્છેદ
 કાલે સિદ્ધ થયેલા અતીર્થસિદ્ધ જાણવા (૩) તીર્થંકરસિદ્ધ-તીર્થંકર યાને એઓ મોક્ષે ગયેલા હોય તે તીર્થંકર સિદ્ધ પદ્ધેયાય છે
 (૪) અતીર્થંકરસિદ્ધ-માત્ર સામાન્ય કેવલી યાને મોક્ષે ગયેલા તે અતીર્થંકરસિદ્ધ જાણવા (૫) સ્વયંયુદ્ધસિદ્ધ-એઓ કોઈના ઉપદેશ
 સિવાય પોતાની મેલે યોધ પામીને મોક્ષે ગયેલા છે તે સ્વયંયુદ્ધ સિદ્ધ. (૬) પ્રત્યેકયુદ્ધસિદ્ધ-એઓ પ્રત્યેકયુદ્ધ યાને મોક્ષે ગયેલા છે
 તેઓ પ્રત્યેકયુદ્ધસિદ્ધ કહેવાય છે (૭૦-)-સ્વયંયુદ્ધ અને પ્રત્યેકયુદ્ધમાં શો તપાપત છે? (૭૦-)- તેઓમાં વૌધિ, ઉપયિ, ધૃત અને લિંગ-
 વાદ્ય વેપનો તપાપત છે યોધિવૃત્ત વિસેપતા-સ્વયંયુદ્ધ કોઈ પણ યાદ કારણ સિવાય યોધ પામે છે, કારણ કે સ્વયં-પોતાના જાતિસ્મરણાદિ થાન
 વડે દુઃખ-યોધ પામેલા તે સ્વયંયુદ્ધ-પર્થી તેની સ્વૃપત્તિ ધાય છે તેના યે પ્રકાર છે.-તીર્થંકર અને તીર્થંકર સિયાયના સ્વયંયુદ્ધ અહીં
 તીર્થંકર સિયાયના સ્વયંયુદ્ધના અધિકાર છે ૫ સંકેધે તન્વિમ્મન્ના વૃજિંકાર કહે છે કે-“ સ્વયંયુદ્ધ યે પ્રકારના છે તીર્થંકર અને

તપી અને સુધિધિનાયથી આરંભી શાંતિનાય સુધીના મહ્યવર્તી આઠ તીર્થંકરોના ઘાત આંતરાશ્વોમાં તીર્થનો વિષ્ણુદ યયો છે તેમાં સુધિધિનાય
 અને શાંતિલનાપની વચ્ચે પલ્લોપમના ચોયા માગ સુધી તીર્થનો વિષ્ણુદ યયો છે શાંતિલનાય અને શ્રેયાંલનાપની વચ્ચે પલ્લોપમનો સોલ્લો
 માગ, શ્રેયાંલ અને વાસુપૂજ્વની વચ્ચે પલ્લોપમના વ્રણ ચતુર્પાદ, વાસુપૂજ્વ અને વિમલ જિનની વચ્ચે પલ્લોપમનો ચોયો માગ, વિમલ અને અનન્ત
 જિનનો વચ્ચે પલ્લોપમના વ્રણ ચતુર્પાદ, અનન્તનાય અને ધર્મનાપની વચ્ચે પલ્લોપમનો ચોયો માગ, અને ધર્મનાય અને શાંતિજિનની વચ્ચે પલ્લો-
 પમનો ચોયો માગ તીર્થનો વિષ્ણુદ યયો છે વધી મઠી પલ્લોપમના ચોયા માગ હોન વ્રણ પલ્લોપમ તીર્થનો વિષ્ણુદકાલ છે શુઓ પ્રવચન

શારોદ્ધાર ગા ૪૩૦-૪૩૧

તીર્થંકરમિલ્ન. તેમાં અહીં તીર્થંકરથી મિલ્ન સ્વયંબુદ્ધનો અધિકાર છે. પ્રત્યેકબુદ્ધ કોઈ પણ વાહ્ય કારણથી વોધ પામે છે.” પ્રત્યેક-વાહ્ય દુપમાદિક વસ્તુ જોઈને વોધ પામેલા તે પ્રત્યેકબુદ્ધ-પવી તેની ભ્યુત્પત્તિ થાય છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે-કરકંઠપ્રમુલ રાજર્ષિને વાહ્ય કારણથી વોધિ પ્રાપ્ત થયેલ છે, અને તે વોધિ પ્રાપ્ત કરીને અવશ્ય પૃથ્વાકી જ વિચરે છે, પરંતુ ગચ્છવાસી સાધુઓની પેઠે સાથે મઠીને વિચરતા નથી. ૫ સંવંધે નન્દિસૂત્રના પૂર્ણિકાર કહે છે કે-“પ્રત્યેક-વાહ્ય દુપમાદિ કારણને જોઈને વોધ પામેલા હોય છે, અને વાહ્ય કારણથી વોધ પામેલા તેઓનો અવશ્ય પ્રત્યેક-પૃથ્વાકી વિહાર હોય છે માટે તેઓ પ્રત્યેકબુદ્ધ કહેવાય છે.” [અર્પવિકૃત વિશેષતા-] સ્વયંબુદ્ધને વાર પ્રકારનો વલ્લપાત્તાદિક અર્પવિકૃત હોય છે અને પ્રત્યેક બુદ્ધને જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ૫મ તે પ્રકારનો અર્પવિકૃત હોય છે. તેમાં જઘન્ય અર્પવિકૃત પ્રકારનો અને ઉત્કૃષ્ટ અર્પવિકૃત પ્રકારનો વલ્લ સિવાય નવ પ્રકારનો હોય છે. કહ્યું છે કે-“પ્રત્યેકબુદ્ધને જઘન્ય તે પ્રકારનો અને ઉત્કૃષ્ટ અર્પવિકૃત પ્રકારનો વલ્લ સિવાય નવ પ્રકારનો અર્પવિકૃત હોય છે.” [શ્રુત અને લિંગની વિશેષતા-] સ્વયંબુદ્ધને પૂર્વે (પૂર્વ જન્મમાં) અચ્ચયન કરેલું શ્રુત હોય છે અથવા નથી હોતું. [પરંતુ નવીન અચ્ચયન કરેલું શ્રુત હોય છે.] જો પૂર્વે અચ્ચયન

૧ સ્વયંબુદ્ધને વાર પ્રકારનો અર્પવિકૃત હોય છે-? પાત્ર, ૨ પાત્રવંધ-શોભી, જેમાં પાત્રો મૂકી ભિક્ષા લાવી શકાય તેની ચોલુણી વલ્લનો ટુકડો, ૩ પાત્રસ્થાપન, જેમાં પાત્ર મૂકવામાં આવે છે તે કંતલનો શંકડ, ૪ પાત્રકેસરિકા-કોમલ તરનો શંકડ, પરંતુ હાલ તેના વલ્લે તેની પ્રમાર્જનિકા વાપરવામાં આવે છે. ૫ પટલો, ભિક્ષા, જે પાત્રના ઉપર જે ટાંકવામાં આવે છે, ૬ રાજયાણ-જે પાત્રની વલ્લે વલ્લ મૂકવામાં આવે છે, ૭ ગોષ્ઠક-કંતલનો ટુકડો, જે પાત્રના ઉપર વોધવામાં આવે છે. ૮-૧૦ માત પ્રકારનો પાત્ર મંત્રો અર્પવિકૃત છે. તથા ૮-૧૦ પ્રણ વલો, જેમાં તે સૂતરના વલો અને ૧૧ રજોહરણ અને ૧૨ મુહુરતિ.

કરેલું થતુ ઉપસ્થિત હાય તો તેને દેવી લિંગ-રૂપ આપે છે અથવા તો ગુરુ પાસે જરિને વેપનો સ્વીકાર કરે છે જી ફક્લા વિચલ્યા સમર્થ હોય અથવા તો તેની તેવી રચના હોય તો તે પક્ષાકો વિચરે છે, નહિ તો ગચ્છથાસી ધાય છે જી પૂર્વે (પૂર્વ જન્મમાં) અભ્યયન કરેલું થતુ ઉપસ્થિત ન હોય તો અપસ્ય ગુરુ પાસે જાને વેપને પ્રાણ કરે છે અને ગચ્છનો અપસ્ય સ્વાગ કરતો નથી, ૯ હર્ષધિ વાસુ છે કે " [સ્વયંયુદ્ધને] પૂર્વે અપ્યયન કરેલું થતુ જાને હોય છે અથવા હોતુ નથી, જી નથી હોતુ તો તે અપસ્ય ગુરુ પાસે જાને વેપ સ્વીકારે છે અને ગચ્છમાં રહે છે જી પૂર્વે અપ્યયન કરેલું થતુ જાને હોય છે તો તેને વેપલા લિંગ-રૂપ આપે છે, અથવા ગુરુ પાસે જાને વેશ પ્રદાન કરે છે. જી પક્ષાકો વિહરવા સમર્થ હોય તો, અથવા તેની તેવી રચના હોય તો ફક્લો વિહરે છે, અથવા ગચ્છમાં રહે છે " પ્રાયેકયુદ્ધને તો અપસ્ય પૂર્વે (પૂર્વ જન્મમાં) અભ્યયન કરેલું અભ્યયથી અગિયાર અંગ અને ચતુષ્ટયી પાક ન્યૂન દશ પૂર્વ થુત હોય છે અને તેને વેપલા લિંગ-રૂપ આપે છે, અથવા કદાચિત્ લિંગરહિત પણ હોય છે ફક્લું છે કે " પ્રાયેકયુદ્ધને પૂર્વે અપ્યયન કરેલું થુત અપસ્ય હાય છે અને તે અભ્યયથી અગિયાર અંગ અને ચતુષ્ટયી ફાર્ક ન્યૂન દશ પૂર્વ થુત હોય છે તેને વેપલા લિંગ આપે છે, અથવા લિંગરહિત પણ હાય છે મોટે ફક્લું છે — સ્વયં પચેયથુવા " (૭) થુદયોધિવસિદ્ધ-થુદ-આચાર્યના ઉપદેશથી વીધ પાત્રી મોક્ષે

૧ સ્વયં પચેયથુવા ટક જે લિંગધારિણો સમયા । દન્વસ્થ ય માવસ્થ ય છેવો મમણો મમઓમે ॥

મયા તુન્ય પ્રાયેકયુદ્ધો છે અને ટંક-મિક્ષા ત્રેગ વેપધારી શ્રમણો છે દન્વરિદા અને માવલિના યોગે શ્રમણો છેવ-યપાર્ય સમજવા અહીં મયા અને ટંક-મિક્ષાની વ્યુત્પત્તિ છે-૧ મ્પુ અનુદ અને મિક્ષો વિપમાશરવાલો, ૨ મ્પુ અનુદ અને મિક્ષો સમજાવવાલો, ૩ સ્પુ થુદ અને મિક્ષો વિપમાશરવાલો અને ૪ મ્પુ થુદ અને મિક્ષો મમઅશરવાલો અહીં થુદ મપના સમાન ગાય લિંગ અને મિક્ષાના સમાન

गयेला ते बुद्धबोधितसिद्ध फहेवाय छे. (८) स्त्रीलिंगसिद्ध-आ वधामां पण केटलाक स्त्रीलिंगे सिद्ध थयेला होय छे. स्त्रीलिंग-ए स्त्रीपणांनुं सूचक छे. स्त्रीपणुं त्रण प्रकारे छे-वेद, शरीराकृति अने वेश. तेमां अहीं शरीराकृतिनुं प्रयोजन छे, पण वेद अने वेशनुं प्रयोजन नथी, केसके वेदना उदयमां सिद्धपणुं होतुं नथी अने वेश अप्रमाण छे. ५ संबंधे नन्दिसूत्रना चूर्णिकार कहे छे-‘स्त्रीनुं लिंग ते स्त्रीलिंग, ते स्त्रीपणांनुं उपलक्षण-सूचक छे. ते त्रण प्रकारे छे-वेद, शरीराकार अने वेश, अहीं शरीराकारनो अधिकार छे, वेद अने वेशनो अधिकार नथी. स्त्रीनो आकार छतां जेओ मोक्षे गयेला छे ते स्त्रीलिंगसिद्ध फहेवाय छे, तेथी दिगंबरो कहे छे के-‘स्त्रीओने निर्वाण नथी’ ते वातनो प्रतिषेध जाणवो. कारण के स्त्रीना निर्वाणनुं कथन साक्षात् आ सूत्रे ज करेलुं छे, अने तेनो प्रतिषेध करवो ते युक्ति संगत नथी. ते आ प्रमाणे-

“मुक्तिमार्गं ज्ञान, दर्शन अने चारित्र रूप छे, केस के “सम्यग्दर्शनज्ञानचरित्राणि मोक्षमार्गः” (अ. १ स. १) एवुं तत्त्वार्थ-सूत्रनुं वचन छे. सम्यग्दर्शनादि पुरुषीनो पेठे स्त्रीओने पण संपूर्णपणे होय छे. ते आ प्रमाणे-स्त्रीओ पण संपूर्ण प्रवचनना अर्थनो रुचिवाळी होय छे, पडावश्यक, कैलिक अने उत्कालिक भेदवाळा श्रुतने जाणे छे, अने सत्तर प्रकारना निर्दोष संयमनुं पालन

द्रव्यलिंग जाणवुं. प्रथम भंग तुल्य चरक-परिवाजकादि मगजना, कारण के तेनुं द्रव्यलिंग अने भावलिंग नन्ने अशुद्ध छे. त्रीजा भंग तुल्य पार्थस्थादि जाणना, कारण के तेओनुं भावलिंग अशुद्ध छे. त्रीजा भंग ममान द्रव्यलिंग रहित प्रत्येकशुद्ध अने चोगा भंगसमान शील्युक्त शरणो जाणवा. जुओ आत्र० नि० गा. ११३८. ३९. आ. म. प० ५२७-१.

१ अंगवाय श्रुत वे प्रकारनुं छे-आवश्यक अने आवश्यक्यतिरिक्त. आवश्यक्यतिरिक्त श्रुत वे प्रकारनुं छे-कालिक अने उत्कालिक. तेमां

કરે છે, દેવ અને આતુરોને પણ સુધરે પણ પ્રહર્ષ્યોને ધારણ કરે છે, માસસપ્તર્ષાદિ તપસ્યા પણ કરે છે, તો તેઓને મોકલનો સંમય કેમ ન હોય ?”

શ્રીઓને સમ્યગ્દર્શન અને જ્ઞાન હોય છે, પરંતુ ચારિત્ર હોતુ નથી, કારણ કે તેઓમાં સંયમનો અમાય હોય છે તે આ પ્રમાણે- શ્રીઓને અવસ્ય વચ્ચનો ઉપભોગ કરવો પડે છે, જો તેમ ન કરે તો નગ્ન શ્રીઓ તિર્યંચ શ્રીઓની પેઠે પુલ્ક્યોને પરામય યોગ્ય યાય, છોકમા નિવા યાય, માટે શ્રીઓપ અવસ્ય વચ્ચનો પરિભોગ કરવો જોઈય, વચ્ચનો પરિભોગ કરવામાં પરિપ્રહ યાય છે અને પરિપ્રહનો પ્રાપ્તિમા સંયમ હોતો નથી

૫ કવન અયોગ્ય છે, કેમ કે તેમા સિદ્ધાન્તનું સમ્યગ્જ્ઞાન નથી ધાત્તવિક રીતે મૂર્છા-મમત્યપરિણામ ૫ પરિપ્રહ છે ' મુચ્ચા પરિગ્નાહો યુક્તો ' મૂછનિ પરિપ્રહ વહેલો છે-પરં આયશ્યક નિયુંકિલું વચન છે કારણ કે અન્ત પુર સહિત છતા પણ આરિસામ્યનમાં ચેલ્લો મૂર્છાંરહિત મસ્ત વચચર્ત્તો પરિપ્રહ રહિત વ્હેવાય છે જો તે પરિપ્રહ સહિત હોય તો તેને વેષલ્લજ્ઞાન ઉત્પદ ન યાય. વલ્લો મૂર્છાના અમાયમાં વચ્ચના સંસર્ગમાત્રથી પરિપ્રહ યાય તો કોર કિત્તકરિપિક સાધુને ધૂમસ સહિત ટાઢ પડતી હોય જ્યારે ' અજ્ઞે અસહ્ય ટાઢ છે' યમ સમજી કોર ધર્મોર્ષી પુરય તેમના મસ્તક ઉપર યાજ્ઞ ઓઢાઢે તો તે મુનિ પરિપ્રહી યાય, પરંતુ તે માનવું ૧૯ નથી માટે વચ્ચના સંસર્ગે માત્રથી પરિપ્રહ યતો નથી, પણ મૂર્છાં ૫ પરિપ્રહ છે અને તે મૂર્છાં શ્રીઓને વલ્લાદિકમાં હોતી નથી, કારણ કે તેને

દિવસ અને રાત્રિના વહેલા અને છેછા પહોરે જે મળાય તે કાલિક ઉત્તરાધ્યયનાદિ જાણવું અને જે કાલવેલ્લા સિધાય વધા સમયે મળાય તે તત્કાલિકા દર્શવૈકાલિકાદિ શ્રુત જાણવું જુઓ નદિસૂત્ર ટીકા આ અ ૨૦૪-૧

धर्मना उपकरण तरीके ग्रहण करे छे. स्त्रीओ वल्ल सिवाय पोतातुं रक्षण करवामां समर्थे होती नथी, तेम शीतकालादिकने विषे ब्यग्र दशामां स्वाध्यायादि पण करी शकती नथी. माटे दीर्घकाल पर्यन्त संयमनुं परिपालन करवा माटे यतना—सावधानता वडे बल्लनो परिभोग करती स्त्री परिग्रहवाली न कही शकाय.

अहीं पूर्वपक्षी एम कहे के—स्त्रीओने पण सम्यग् दर्शनादिक रत्नत्रयनो संभव छे, पण संभव मात्रथी ते मोक्ष आपनार यतां नथी, परन्तु प्रकर्षावस्थाने—संपूर्णताने प्राप्त थयेलां मोक्ष आपनार थाय छे. जो एम न मानीए तो दीक्षा पछी तुरतज बधाने सामान्य रीते मोक्ष पदनी प्राप्ति थाय. स्त्रीओने प्रकर्षावस्थाने प्राप्त थयेलां सम्यग्दर्शनादि रत्नत्रयनो असंभव छे, माटे तेओतुं निर्वाण थतुं नथी.” ते पण अयुक्त छे, कारण के स्त्रीओने सम्यग्दर्शनादि रत्नत्रयनो प्रकर्षे थतो नथी—एम जणावनार कोइ प्रमाण नथी. केमके सर्व देश अने सर्व कालमां स्त्रीओने विशेषे रत्नत्रयना प्रकर्षनो असंभव जणावनार कोइ प्रमाण नथी. कारण के देश अने कालथी दूर रहेली वस्तुमां प्रत्यक्षनी प्रवृत्ति थती नथी, अने प्रत्यक्षनी अप्रवृत्तिमां अनुमाननो पण संभव नथी. तेमज सम्यग्दर्शनादि रत्नत्रयना प्रकर्षनो असंभव जणावनार कोइ पण आगम नथी. उलटुं तेना संभवने जणावनार ठेकाणे ठेकाणे आगमना पुक्कळ प्रमाण छे. जेम के आ प्रस्तुत सूत्र. माटे स्त्रीओमां सम्यग्दर्शनादिना प्रकर्षनो असंभव नथी.

अहीं पूर्वपक्षी शंका करे के “ जेम स्वभावथी ज आतपनी साथे छायानो विरोध छे, तेम स्त्रीपणानी साथे ज सम्यग्दर्शनादिना प्रकर्षनो विरोध छे. माटे स्त्रीओमां निर्वाणनो असंभव छे—एम अनुमान करी शकाय छे.”— ते युक्ति विरुद्ध होवाथी अयुक्त छे. ते आ प्रमाणे—सम्यग्दर्शनादि रत्नत्रयनो प्रकर्षे ते कहेवाय के जेना पछी तुरत ज मुक्तिपद प्राप्त थाय. ते अयोगी अवस्थाना छेला

समये होय, अने अयोगी अवस्था तो अमारा जेवा धर्मधनुष्याळाने अप्रसह्ये, तो स्त्रीपणानी साये रत्नत्रयना प्रकर्णने विरोध ही रीते जणाय ? पारण के अष्ट पस्तुनी साये एष्ट पस्तुनो विरोध जणी शकतो नयी जी तेम थाय ठो पुढयेमां पण रत्नत्रयना प्रकर्णना विरोधना प्रसंग प्राप्त थाय

क्याच पूर्वपक्षी एम वदे के-उगतमा सर्वात्पृष्ट पत्नी प्राप्ति सर्वात्पृष्ट अभ्यसत्पत्नी थाय छे, अन्य प्रकारे धर्ती नयी, आ धाव आपणा बल्लेने आगम प्रमाणयी सिद्ध छे, सर्वात्पृष्ट ये पद छे-सर्वात्पृष्ट दु-एतु स्थान अने सर्वात्पृष्ट सुखतु स्थान सर्वात्पृष्ट दु-गन्तु स्थान सातमी नरक पृथिवी छे, तेनयी उच्छेद यीतुं दु-एतु स्थान नयी सर्वात्पृष्ट सुखतुं स्थान मोक्ष छे तेमां स्त्रीओने मातमी नरकपृथिवीतुं गमन आगममां निर्येणुं छे, अने निर्येणुं कारण ह्या जयाने योग्य तगगधिष सर्वात्पृष्ट मनोपीर्यपरिणतिलो तेओमां अभाय छे, अने ते सातमी नरकपृथिवीमा गमनना निर्येणयी जणाय छे स्त्रीओने मोक्ष नयी, कारण के तेओमां निर्येणलो देतु तेया प्रकृत्या सर्वात्पृष्ट मनोपीर्यपरिणामनो असंभय छे अनुमानप्रयोग आ प्रमाणे छे-स्त्रीओने निर्येणलो असंभय छे कारण के तेओमां मातमी नरकपृथिवीमां गमन यतुं नयी, संवृष्टिमादिनी पेंठे यळी पावल्छिमां, पैत्रियादि छिषिमां अने पूर्वगत भुक्तना अध्ययनमां जे स्त्रीओनुं सामर्थ्यं नयी, ते स्त्रीओमां मोक्षगमनतुं सामर्थ्यं छे एम मानतुं अशक्य छे" ते अयुक्त छे पारण के जो स्त्रीओमां मातमी नरकपृथिवीमा गमनतुं कारण सर्वात्पृष्ट मनोपलनो अभाय छे, पदला उपरयी एम केम मांनि दाहाय फ स्त्रीओमां मोक्षतुं कारण सर्वात्पृष्ट मनोपलनो अभाय छे 'जे मनुष्य पृथ्वी लेटयी वगैरे पाम वरों शक्या समर्थे नयी ते शास्त्रोनुं पण अध्ययन करी शकता नयी' एम मानतुं शक्य नयी कारण के तेम मानयामां प्रत्यक्ष विरोध आये छे

પૂર્વપક્ષી એમ કહે કે-‘ સંસ્કૃષ્ટિમાદિ પ્રાણીઓમાં વલ્ને પ્રકારે સર્વોત્કૃષ્ટ મનોવીર્યનો અભાવ જણાય છે, તેથી અહીં સ્ત્રીઓમાં પણ વલ્ને પ્રકારના મનોવલ્નો અભાવ માનવો જોઈએ. પરંતુ સંસ્કૃષ્ટિમાદિ જન્તુઓમાં એમ જણાય છે તેથી અહીં એ પ્રમાણે કેમ માની શકાય ? વૈહિલ્યસિમાત્રથી કોઈ હેતુ સાધ્યનો ગમક-સાધક થતો નથી, પણ અન્તર્વ્યસિથી સાધ્યનો સાધક થાય છે. અન્તર્વ્યસિ પ્રતિબન્ધના સામર્થ્યથી જણાય છે. અહીં પ્રતિબન્ધ-નિયત સંબન્ધ નથી, કારણ કે સત્તમ પૃથિવીનું ગમન નિર્વાણનું કારણ નથી, તેમજ સપ્તમ પૃથિવી ગમનની સાથે નિર્વાણગમનનું નિયત સાહચર્ય નથી. કેમ કે ચરમ શરીરને સત્તમ પૃથિવીગમન સિવાય નિર્વાણ પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રતિબન્ધ-વ્યાપ્તિ સિવાય એકના અભાવમાં ત્રીજાનો અવશ્ય અભાવ હોતો નથી. જો એમ હોય તો જે તે વસ્તુના અભાવમાં સર્વના અભાવનો પ્રસંગ થાય.

અહીં પૂર્વપક્ષી એમ કહે કે-જો એમ છે તો સંસ્કૃષ્ટિમાદિ પ્રાણીઓનું નિર્વાણગમન કેમ થતું નથી ? તેનો ઉત્તર એ છે કે તથામ્ભવ સ્વભાવથી તેઓ નિર્વાણને પ્રાપ્ત થતા નથી. તે આ પ્રમાણે-સંસ્કૃષ્ટિમાદિ જન્તુઓ ભવસ્વભાવથી જ યથાવત્ સમ્યગ્દર્શનાદિને પ્રાપ્ત કરવા શક્તિમાન નથી, માટે તેઓને નિર્વાણનો સંભવ નથી. સ્ત્રીઓ તો પૂર્વે કલા પ્રકારે યથાવત્ સમ્યગ્દર્શનાદિને પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય છે, માટે તેઓમાં નિર્વાણગમનનો અભાવ નથી. વલ્લી ઋજપરિસર્પો ત્રીજી નરકપૃથિવી સુધી જાય છે, આગલ્લ જતા નથી, કારણ કે તેઓમાં આગલ્લની નરકપૃથિવીગમનના કારણભૂત તેવા પ્રકારના મનોવીર્યનો અભાવ છે. પક્ષીઓ ત્રીજી નરક સુધી, ચતુષ્પદો ચોથી નરક સુધી અને ઊર:પરિસર્પ પાંચમી નરકપૃથિવી સુધી જાય છે, અને યદ્યા ઊર્ધ્વ લોકમાં યદ્યારે સહસ્રાર દેવલોક સુધી જાય છે. માટે

૧ સાદૃશ્ય માત્રનો સંબન્ધ તે વૈહિલ્યસિ અને હેતુ અને સાધ્યનો નિયત સંબન્ધ એ અન્તર્વ્યસિ છે.

અધોગતિમાં મનોવિર્ભવનું વિચરણનું ઓપાથી અર્થ ગતિમાં વિચરણનું મારણુ થોડ્ય થયી. જરૂં છે કે-“ નિર્વેચો મોને વિષમ ગતિવાજ્ઞા
છતાં ઉપર લાદ્યાર દેવગ્રોક પવંત મમાલપને જાય છે,” માંટે (સ્ત્રીઓમાં) અધોગતિનું મૂલ્યનું (નિર્ચાળગતના અગાધમાં) ફેણુ થયી.”
માંટે સ્ત્રી-પુરુષોનું અધોગતિ સંબંધે વિચરણનું છતાં સમાનરણે નિર્ચાળ પ્રાપ્ત થાય-વ નિશ્ચિત છે

‘પઢી જોમીનું પાદલાંબ્ય પવેરેમાં સામર્થ્ય થયી’ ત્યાંથી થયું તે વળ અણુક છે. વાક્યકથિય, વેચિયલકથિય અને વિચિત વૃવંગલ
ધુતના અગાધમાં વળ મારતુપરિ મુનિઓને નિર્ચાળની પ્રાપ્તિ થયેલી છે જશું છે કે-‘ વાક્યકથિય અને વેચિયલકથિય છલિપના અગાધે તથા
ધુગ અરુ છતાં, કિતરુસા અને મા પર્યંપ સિવાય વળ મોદગમાંગો અમાધ હોલી થયી ’ પઢી જો સ્ત્રીઓમાં વાક્યકથિય વચરંગા
પ્રમાયની વેંટે મોદગો વળ અમાધ હોત તો તે પ્રમાણે સિદ્ધાન્તમાં પ્રતિપાવન થયું હોત એમકે અગ્રુરયામી પઢી કેમગ્નગ્નનો અમાધ થયો
છે, પરંતુ વૌષ રખલે સ્ત્રીઓને નિર્ચાળનો અમાધ થયો થયી ”

(૧) પુરુગા સરીવની આટિતિ ક્યે છતાં મોદગને પ્રાપ્ત થયેલા તે મુલિંગલિલ. (૧૦) વ પ્રમાણે જ્ઞુપુપ્પના આકારે વિચરણ છતાં
મોદગે ગયેલા તે જ્ઞુસલ્લિંગ મિલ્દ જાણ્યા (૧૧) સ્ત્રીહરણકિલ્લ સ્વાધુના વેદામાં સ્ત્રીને મોદગે ગયેલા તે સ્વલિંગલિલ. (૧૨) પરિ
પ્રાજ્ઞાકથિ સંબંધી થલ્કલ, મગ્યા થલ્ક વનેટ ક્ય દ્રલ્લલિંગમાં સ્ત્રી મોદગે ગયેલા તે અલ્લિંગલિલ (૧૩) પુરુસ્યના વેદામાં મોદગે
ગયેગ મગ્ગેવી પ્રમુલ તે મુલિંગલિલ જાણ્યા (૧૪) વલ્ક વલ્ક મમયે વલ્ક વલ્ક મોદગે ગયેગ તે વલ્કલિલ અને (૧૫) વલ્ક મમયે
માંટે મોદગે ગયેગ તે અલ્લિંગલિલ વલ્ક મમયમાં આંક મોદગે જાય તો વયારેમાં વયારે ૧૦૮ મુવી જાય. જે માલં વલ્ક લે કે-

“ પત્નીમા અઢ્યાલા સદ્ગો વાપવની ય થોલ્યા । મુલ્કનીઈ સ્વનાર ડ મુરલિયમદ્ગાગાય વ ॥

શિલ્પના ઉપકારને માટે આ ગાથાની વ્યાખ્યા કરાય છે-આઠ સમય સુધી નિરંતર એકથી માંડી વત્રીશ સુધી મોક્ષે જાય. તાત્પર્યે ૫ છે કે-પહેલે સમયે જઘન્યથી એક, બે અને ઉત્કૃષ્ટ વત્રીશ સિદ્ધ થાય, ત્રીજે સમયે જઘન્યથી એક, બે અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રીશ, ૫મ આઠમે સમયે પણ જઘન્યથી એક, બે અને ઉત્કર્પથી વત્રીશ સિદ્ધ થાય. ત્યાર પછી અવશ્ય અન્તર પડે. તેત્રીશથી માંડી અહ-તાલીશ સુધી નિરંતર મોક્ષે જાય તો સાત સમય સુધી જાય, ત્યાર પછી અવશ્ય અન્તર પડે. ઓગણપચાસથી આરંભી સાઠ સુધી ઉત્કૃષ્ટ છ સમય સુધી નિરંતર મોક્ષે જાય અને ત્યારવાદ અવશ્ય અન્તર પડે. એકસઠથી માંડી વહોતેર સુધી નિરંતર મોક્ષે જાય તો પાંચ સમય સુધી જાય ત્યાર પછી અન્તર પડે. તહોતેરથી માંડી ત્રોરાશી પર્યન્ત નિરન્તર મોક્ષે જાય તો ઉત્કૃષ્ટ ચાર સમય સુધી જાય, ત્યાર પછી અવશ્ય અન્તર પડે. પંચ્યાશીથી છનું સુધી નિરન્તર મોક્ષે જાય તો ત્રણ સમય સુધી જાય, ત્યાર પછી અવશ્ય અન્તર પડે. સત્તાણુંથી માંડી એકસો બે સુધી નિરંતર મોક્ષે જાય તો ઉત્કૃષ્ટ બે સમય સુધી જાય, ત્યારવાદ અવશ્ય અન્તર પડે. એકસો ત્રણથી માંડી એકસો આઠ સુધી મોક્ષે જાય તો એક સમય સુધી જ જાય, પણ બે ત્રણ સમય સુધી ન જાય. ૫ પ્રમાણે એક સમયે ઉત્કૃષ્ટ એકસો આઠ મોક્ષે જાય. તે માટે અનેક સિદ્ધો વધારેમાં વધારે એકસો આઠ જાણવાં.

અહીં પૂર્વપક્ષી શંકા કરે છે કે-‘તીર્થસિદ્ધ અને અતીર્થસિદ્ધ-૫ બે ભેદમાં જ વાકીના ભેદોનો સમાવેશ થાય છે તો વીજા ભેદોને ગ્રહણ કરવાનું શું પ્રયોજન ? તેનું સમાચાર ૫ છે કે ધરી રીતે ૫ બે ભેદમાં વાકીના વધા ભેદોનો સમાવેશ થાય છે, પરન્તુ તીર્થસિદ્ધ અને અતીર્થસિદ્ધ-૫ બે ભેદો. કહેવાથી વાકીના ભેદોનું જ્ઞાન ન થાય, અને વિશેષ ભેદોનું પરિજ્ઞાન થવા માટે શાસ્ત્રના આરંભનો પ્રયત્ન છે, માટે વાકીના વીજા ભેદોનું ગ્રહણ કર્યું છે. હવે ઉપસંહાર કહે છે-૫ પ્રમાણે અનન્તરસિદ્ધ-અસંસારી જીવની પ્રજ્ઞાપના કહી.

१० से किं त परम्परसिद्ध-असंसारसमावण-जीवपणवणा ? २ अणेगविहा पणत्ता, तजहा-अपढमसमय-सिद्धा, दुसमयसिद्धा, तिसमयसिद्धा, चउसमयसिद्धा, जाच सद्धिज्वसमयसिद्धा, असद्धिज्वसमयसिद्धा, अण-त्तसमयसिद्धा । सेत्ता परम्परसिद्ध-असंसारसमावण-जीवपणवणा । सेत्ता असंसारसमावण-जीवपणवणा ।

१०. परपरसिद्ध-असंसारसमावण-जीवप्रज्ञापना केटला प्रकारे कही छे ? परपरसिद्ध-असंसारसमावण-जीवप्रज्ञापना अनेक प्रकारे कही छे. ते आ प्रमाणे — अग्रथमसमयसिद्ध, द्वितीयसमयसिद्ध, तृतीयसमयसिद्ध, चतुर्थसमयसिद्ध, यावत्-सख्यात समयसिद्ध. अंतल्यातसमयसिद्ध, अने अनन्तसमयसिद्ध. एम परपरसिद्ध-असंसारसमावण-जीवप्रज्ञापना कही. ए प्रमाणे असंसारसमावण-जीवप्रज्ञापना एण कही.

१० परपरसिद्ध-असंसारसमावण-जीवप्रज्ञापना केटला प्रकारे छे ? आचार्य कहे छे-परपरसिद्ध-असंसारसमावण-जीवप्रज्ञापना अनेक प्रकारे कही छे, कारण के परपरसिद्धो अनेक प्रकारा छे ते अनेक प्रकार कहे छे- 'तं जहा' इत्यादि 'तदुयया' ए अनेक प्रकार यतावयामा यपराय छे 'अग्रथमसमयसिद्ध'-जेजो प्रथम समये सिद्ध बयेला नयी ते अग्रथमसमयसिद्ध छे पटले पर-पर सिद्धना प्रथम समययतीं जाणवा, अर्थात् सिद्धपणना चीजा समये यतमान सिद्ध ते अग्रथमसमयसिद्ध कहेयाय छे. जेने सिद्ध थयाने त्रण आदि समयो थया होय ते द्वितीयसमयसिद्धादि कहेयाय छे पटले के जेने मोक्षे गया थे समय थया छे ते अग्रथम-समयसिद्ध, अने त्रण समय थया छे ते द्वितीयसमयसिद्ध, चार समय थया छे ते तृतीयसमयसिद्ध-इत्यादि जाणुं अथवा

રસન અને પ્રાણ-નાસિકા રૂપ શ્વ શ્વ શ્વિયો જેઓને છે તે શ્વ, માકળ ઘંગેરે તેશ્વિય ઝીઘો જાળયા સ્વર્ણન, રસન, પ્રાણ અને વહુ રૂપ ધાર શ્વિયો જેઓને હોય તે કાલ, મચ્છર ઘંગેરે વહરિશ્વિય ઝીઘો જાળયા સ્વર્ણન, રસન, પ્રાણ, વહુ અને શ્વેત્ર રૂપ ધાર શ્વિયો જેઓને છે તે માછલાં, મગર, મનુષ્યોદિ ઘયા વંધેશ્વિય ઝીઘો જાળયા આ 'એક એ, શ્વ ઘંગેરે શ્વિયોની પ્રાપ્તિ અસંભવ્યવાદ શ્વિયી કારની પ્રાય આજ પ્રમાણે માટે આ પ્રમાણે વંધેશ્વિયાવિનો મમપૂર્વક ઉપવ્યાસ કરેલો છે શ્વિયો એ પ્રકારે છે એમ કે-દ્રવ્યેન્દ્રિય અને માયેન્દ્રિય તેમાં દ્રવ્યેન્દ્રિય શ્વિય અને ઉવકરણ-૫ બે પ્રકારની છે. તેનું* તન્વિશ્વચની ટીકામાં સચિ-

* શ્વિયના એ પ્રકાર છે--દ્રવ્યેન્દ્રિય અને માયેન્દ્રિય તેમાં દ્રવ્યેન્દ્રિયના એ પ્રકાર છે-શ્વિય અને ઉવકરણ શ્વિય-આકારશ્વિયો તેમાં ૫ એ પ્રકાર છે-યાપ શ્વિય અને અમ્પન્તર શ્વિય તેમાં યાપ શ્વિય અનેક પ્રકારની છે વટલે તેનું પ્રતિનિધા આકાર રૂપે વર્ણન કરવું શક્ય નથી એમકે મનુષ્યના યાન મ્હુટીના મીઠા ભાગમાં અને મેચના વને વટલે રહેલા છે ઘોડાના કામ માયાના અમ ભાગે અને વને નેત્રોની ઉપર રહેલા છે, તેનો અપ્રમાણ તીવ્ર છે ૫ પ્રમાણે જાતિભેદયો અનેક પ્રકારનો યાપ શ્વિય છે અમ્પન્તર શ્વિય તો ઘયા ય પ્રાણીઓન શરણી હોય છે તેમાં શ્વેત્રેન્દ્રિયનો આકાર ઘટવપુષ્પના જેવો છે ચક્ષુરેન્દ્રિયનો આકાર મમૂરુવ્ત્ર-મસૂલી વાલ જેવો છે પ્રાણેન્દ્રિયનો આકાર અતિમુષ્ક પુષ્પના જેવો છે રસનેન્દ્રિયનો આકાર અલાના જેવો છે અને સર્વનેન્દ્રિયનો આકાર નાના પ્રકારનો છે અર્હો સર્વનેન્દ્રિયનો શ્વિય પ્રાય યાપ અને અમ્પન્તરનો ભેદ નથી કારણ કે તારાંઈનો મૂલ ટીકામાં ૫ પ્રમાણે કહેલું છે-સહજા જેવો યાપ શ્વિયો મનુગનો ધાર મસૂલી સ્વષ્ટ પુરુગના મમૂરુવ્ત્ર અમ્પન્તર શ્વિય છે અને તેની શક્તિશ્વિય તે ઉવકરણેન્દ્રિય આ ઉવકરણ રૂપ દ્રવ્યેન્દ્રિયનો અમ્પન્તર શ્વિયો વયશ્વિય ભેદ છે કારણ કે શક્તિ અને શક્તિયાલાનો કર્મશ્વિય છે અમ્પન્તર શ્વિય

સ્તરપણે નિરૂપણ કરેલું છે, તેથી અહીં ફરીથી તેનું નિરૂપણ કરતા નથી. ભાવેન્દ્રિય લબ્ધિ-ક્ષયોપશમ અને ઉપયોગ-પ્રમ વે પ્રકારે છે. અને તે અનિયત રૂપે હોય છે, કારણ કે એકેન્દ્રિયોને પણ ક્ષયોપશમ અને ઉપયોગ રૂપ પાંચે ભાવેન્દ્રિયનો સંભવ છે. કેમ કે તેનું કાર્ય કેટલાક એકેન્દ્રિયોમાં દેખાય છે. જેમ કે, ઉખત છીના ગીતના શબ્દને સંભલવાથી, તેના ચિલાસપૂર્વક કટાક્ષના નિરીક્ષણથી, તેના મોઢામાંથી નાંખેલા મઘના કોગલાના ગન્ધને સુંઘવાથી, તેના રસનું આસ્વાદન કરવાથી અને તેના સ્તનાદિ અવયવના સ્પર્શથી બકુલાદિ વૃક્ષોને પ્રમોદ થવાને લીધે જલદી પુષ્પ અને ફલો આવે છે. ૫ સંવંધે કહ્યું છે કે-“ જે વકુલાદિ વૃક્ષોને સ્પર્શનેન્દ્રિય શિવાય વાકીની ઇન્દ્રિયોનું જ્ઞાન હોય છે, તેથી તેને ઇન્દ્રિયાવરણના ક્ષયોપશમનો સંભવ છે.” માટે ભાવેન્દ્રિય લોકલ્યવહારપ્રસિદ્ધ એકેન્દ્રિયાદિ વ્યવહારનું કારણ નથી, પરંતુ દ્રવ્યેન્દ્રિયો કારણ છે. જેમ કે-જેને સ્પર્શનેન્દ્રિય રૂપ એક વાહ્ય દ્રવ્યેન્દ્રિય છે તે એકેન્દ્રિય કહેવાય છે. ૫વી રીતે વે ઇન્દ્રિયો જેને છે તે વેદેન્દ્રિય, યાવત જેને પાંચ ઇન્દ્રિયો છે તે પંચેન્દ્રિય. કહ્યું છે કે-“ વકુલને

છતાં પણ કોઈ પણ દ્રવ્યાદિથી ઉપકરણના ધિયાતનો સંભવ છે, તેથી તેનો કયંચિદ્ ભેદ છે. જેમકે-કંદંવપુષ્પાદિના આકારવાળી અમ્યન્તર નિર્વૃત્તિ છતાં પણ અતિ કઠોર મેઘની ગર્જના વડે ઇન્દ્રિયની શક્તિનો ઉપઘાત યતાં પ્રાણીઓ શબ્દાદિ વિષય જાણવાને સમર્થ થતા નથી. ભાવેન્દ્રિય પણ વે પ્રકારે છે- લબ્ધિ અને ઉપયોગ. તેમાં શ્રોત્રેન્દ્રિયાદિના વિષયને ગ્રહણ કરનાર સર્વ આત્મપ્રદેશોના શ્રોત્રેન્દ્રિયાદિના આવરણનો ક્ષયોપશમ તે લબ્ધિ. પોતપોતાના વિષયમાં લબ્ધિરૂપ ઇન્દ્રિયને અનુસારે આત્માનો વ્યાપાર તે ઉપયોગ. અહીં દ્રવ્ય અને માવ રૂપ બન્ને પ્રકારની ઇન્દ્રિયો ગ્રહણ કરવી. કારણ કે વેમાંથી એકના પણ અભાવમાં ઇન્દ્રિય પ્રલક્ષ ઘટતું નથી. જુઓ નન્દિસૂત્ર ટીકા (આ. સ. પૃ. ૭૪-૭૫.)

१० से फिंतं गगेन्द्रिय-संसारसमावर्ण-जीवपणवर्ण-जीवपणवर्ण-जीवपणवर्ण पञ्चविधा पद्मस्ता । तजहा-पुढविहाइया, आउपाइया, तेउफाइया, याउफाइया, वणस्सइफाइया ।

१२. एकेन्द्रिय संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना केदला प्रकारे छे ? एकेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना पांच प्रकारे छे. ते आ प्रमाणे— १ पृथिवीकायिको, २ अण्कायिको, ३ तेजस्कायिको, ४ वायुकायिको अने वनस्पतिकायिको. मनुयनो चेंडं सर्व इन्द्रियोना विषयनुं काल घषायी ते पाच इन्द्रियवाडो छे तो पण ते पाछ-ब्रह्म इन्द्रियोना अमायगी 'एकेन्द्रिय' फदेयातो नेथी "

१२ एकेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना केदला प्रकारे छे ? आचार्यं क्ये छे—एकेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना पाच प्रकारे छे, कारण के एकेन्द्रियो पांच प्रकारना छे ते पांच प्रकार क्ये छे—'तजहा' इत्यादि पृथिवी कठीनता रूपे प्रसिद्ध छे ते पृथिवी जेओनुं काय-शरीर छे ते पृथिवीकाय अथवा पृथिवीकायिको फदेयाय छे अही स्पर्शमां इत्यत्यय धर्यो छे अप-पानी, प्रवाहो रूपे प्रसिद्ध छे ते जेओनुं काय-शरीर छे ते अण्कायिको, तेजस्-अग्नि, ते जेओनुं काय-शरीर छे ते तेजस्कायिको, वायु जेओनुं काय-शरीर छे ते वायुकायिको ततादि रूप वनस्पति जेओनुं काय-शरीर छे ते वनस्पतिकायिको अहो पृथिवी सर्व मूलोनो आधार होयाथी प्रथम पृथिवीकायिकोनुं प्रवृण कर्नुं छे एतार पडी नेने विशेषे रयेला होयाथो अण्कायिकोनुं प्रवृण कर्नुं छे अण्कायिक अग्निना

१ शुभ्रो विदोपासक माष्य गा० ३००१

१३. से किं तं पुढविकाइया ? पुढविकाइया वृचिहा पणत्ता । तंजहा—सुहुमपुढविकाइया य वादरपुढवि-
काइया य ।

१३. पृथिवीकायिको केटला प्रकारे कथा छे ? पृथिवीकायिको वे प्रकारे कथा छे. ते आ प्रमाणे—सूक्ष्म पृथिवीकायिको अने
वादर पृथिवीकायिको.

प्रतिपक्षरूप छे तेथी त्यार पछी तेजरकायिको ग्रहण करवामां आल्या छे. अग्नि वायुना संबन्धथी वृद्धि पासे छे माटे त्यार वाद
वायुकायिको सूक्ष्मामां आल्या छे. दूर रहेलो वायु वृक्षनी शाखाना कपवाथी उणाय छे माटे त्यार पछी चतस्पतिकायिकोनुं ग्रहण कर्युं छे.

१२. हवे पृथिवीकायिक जीवोना स्वरूपने नहि जाणनार शिश्य ते संबन्धे प्रश्न करे छे—पृथिवीकायिको केटला प्रकारे छे ?
आचार्य उत्तर आपे छे—पृथिवीकायिको वे प्रकारे छे. सूक्ष्मनाम कर्मना उदयथी सूक्ष्म पृथिवीकायिको अने वादरनाम कर्मना उदयथी
वादर पृथिवीकायिको कहेवाय छे. सूक्ष्मपणुं अने वादरपणुं ए कर्मना उदयजन्य छे, पण बोर अने आमळानी पेठेसापेक्ष नथी. [जिम आमळायी
बोर सूक्ष्म-नाना होय छे अने आमळाबोरथी मोटा होय छे. कुंशुआनी अपेक्षाए हस्ती वादर-मोटो होय छे, अने वादर हस्तीनी अपेक्षाए
कुंशुओ सूक्ष्म-नानो होय छे, तेम सूक्ष्मपणुं अने वादरपणुं सापेक्ष नथी.] च शब्द सूक्ष्म पृथिवीकायिकना पण पर्याप्त, अपर्याप्तादि अनेक
भेदो अने वादर पृथिवीकायिकना पण शर्करा, वाडुकादि घणा भेदोनो सूक्ष्म छे. तेमां सूक्ष्म पृथिवीकायिक पेटीमां संपूर्ण भरेला सुगन्धी

૧૪ સે કિં ત સુદ્દમપુદ વિકાહયા ? સુદ્દમપુદ વિકાહયા દુચિહા પળણસા । તજહા—પજ્ઞસસુદ્દમપુદ વિકાહયા ચ
અપજ્ઞસસુદ્દમપુદ વિકાહયા ય । સેનં સુદ્દમપુદ વિકાહયા ।

૧૪. સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલા પ્રકારે છે ? સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો ને પ્રકારે છે. તે આ પ્રમાણે—પર્યાસિ સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો
અને અપર્યાસિ સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો. ૫ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કલા.

અને અપર્યાસિ સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો. ૫ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કલા.
પ્રત્યની વેટે સંવંલોકવ્યાપી છે અને બાદર પૃથિવીકાયિક હોકના પ્રતિનિયત-અદુક માગમાં શેલા છે. તેનું પ્રતિનિયત વેશપતિપણું આ
મૂત્રના ધીજા પદમાં જળાયશે

૧૪ હવે સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકના સ્વરૂપનો જિહ્વાસાધાલો શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે—સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલા પ્રકારના છે ?
આચાર્ય ઉત્તર આપે છે—સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોના પર્યાસિ-સ્વયેભ્ય પર્યાસિ સહિત અને અપર્યાસિ-સ્વયોચ પર્યાસિ સહિત-પચા યે
પ્રકાર છે તેમાં આહારાદિ પુદ્ગલોને પ્રહણ કરવામાં અને તેને રસાદિ રૂપે પરિણમન કરવામાં હેતુશ્વત આત્માની શક્તિશિષેષ તે
ખેર્યાસિ તે પુદ્ગલોના ઉપલબ્ધી યાય છે તાત્પર્ય ૫ છે કે-ઉત્પત્તિ સ્થાને આધીને જીવે પ્રથમ સમયે જે પુદ્ગલો પ્રહણ કરેલા

૧ પર્યાસિ ક્રિયાપરિણમસિમામન । વિષકિત આહારપ્રહણ, શરીરનિર્વેત્તાદિ ક્રિયા કરવામાં સમર્થ કરણની નિષ્પત્તિ તે પર્યાસિ, તે
પુદ્ગલ રૂપ છે અને તે તે ક્રિયાના વર્તાં આત્માનુ કરણવિશેષ છે. જે કરણવિશેષથી આત્માનાં આહારાદિ પ્રહણ કરવાનું સામર્થ્ય ઉત્પન્ન
યાય તે કરણ જે પુદ્ગલોથી નોપજે તેવા પ્રકારના પરિણામશબ્દ આમાદ પ્રહણ કરેલા પુદ્ગલો પર્યાસિશબ્દથી વ્યવહારાય છે જેમ કે-

आहारग्रहण करवामां समर्थ करणनी उत्पत्ति ते आहारपर्याप्ति, शरीरना करणनी निष्पत्ति ते शरीरपर्याप्ति, इन्द्रियना करणनी उत्पत्ति ते इन्द्रिय-पर्याप्ति, उच्छ्वास अने निःश्वासने योग्य करणनी उत्पत्ति ते प्राणायानपर्याप्ति. भाषा योग्य पुद्गलोने ग्रहण करवामां अने छोडवामां समर्थ करणनी उत्पत्ति ते भाषापर्याप्ति. कहुं छे के-“आहार, शरीर, इन्द्रिय, खासोच्छ्वास, भाषा अने मननी उत्पत्ति जे पुद्गलोणी थाय छे तेना प्रति जे करण ते पर्याप्ति. सिद्धान्तमां छ पर्याप्तियो प्रभिन्न छे तो अहाँ पांच पर्याप्तियो केम बन्धी ? तेनो उत्तर ए छे के अहाँ इन्द्रिय पर्याप्तिसिना ग्रहणथी मन पर्याप्तिसिनुं ग्रहण करेलुं छे, माटे पांच पर्याप्तियो कही छे. (प्र०-) शाराकारे मनने अनिन्द्रिय कहुं छे. तो इन्द्रियना ग्रहणथी मननुं ग्रहण केम थाय ? (उ०-) जेम उच्छ्वासिः निषयने ग्रहण करनार साक्षात् चतु आदि छे, तेनुं मन नथी, अने सुखादिने साक्षात् ग्रहण करनार मन छे, माटे मन संपूर्ण इन्द्रिय नथी, पण इन्द्र-आत्मानुं लिंग होवथी इन्द्रिय पण छे. अहाँ पांच ज पर्याप्तियो कही छे ते वाद्य करणनी अपेक्षाए जाणथी, पण मन अन्तःकरण छे माटे मनःपर्याप्ति जुदी करी छे, तेमां कंड पण दोष नथी. बन्ने प्रकारे मनःपर्याप्तिसिनो संभव छे. अहाँ तेमस अने कारण शरीर मद्धित ज आत्मानो विनद्धित क्रियाजो परिसमाप्ति पटले विनद्धित क्रिया-करवामा समर्थ करणनी उत्पत्ति ते पर्याप्ति. औदारिकादिः शरीरनो प्रथम उत्पत्तिमां ज आ पर्याप्तिसिनो विचार कर्यो छे. आ छ ए पर्याप्तिसिनो आरंभ एक साथे थाय छे अने अनुक्रमे पूरी थाय छे पण साथे पूरी थती नथी. कारण के उत्तरोत्तर पर्याप्तिसिनो अधिक अधिक काळे समाप्त थाय छे. तेमां आहार पर्याप्तिसिनुं स्वल्प भाव्यत्तार कहे छे-“शरीरेन्द्रिय-ग-मनः-प्राणायानयोग्यदृष्टि तद्व्याहरणक्रियापरिसमाप्तिराहार-पर्याप्तिः”। शरीर, इन्द्रिय, भाषा, मन, अने प्राणायान-गानोच्छ्वासने योग्य दृष्टिक-पुद्गलोनी आहरण-ग्रहण क्रियानी परिसमाप्ति ते आहार-पर्याप्ति करणविशेष छे. अहाँ मनना ग्रहण करवथी स्पष्ट रीते इन्द्रिय पर्याप्तिसिना ग्रहणथी मनःपर्याप्तिसिनुं प्राण कर्यो छे.

ते तेमत्प्रतिस्वयं प्रहणं कर्तव्यं चे के जे ते पुद्गलाना संस्पर्धया ते रूपे परिणत भूता जाय छे ते पुद्गलानी आहारवि
पुद्गलाने स्वल अने रसरूपे परिष्मन करयानी शक्ति ते पर्याप्त जेम के उदरमां खेला पुद्गलविशेषनी आहारना पुद्गलने
स्वल अने रसरूपे परिष्मन करयानी शक्ति छे ते पर्याप्त छ प्रकारे छे-१ आहारपर्याप्ति, २ शरीरपर्याप्ति, ३ इन्द्रियपर्याप्ति,
४ श्वानोष्णपासपर्याप्ति, ५ भाषापर्याप्ति अने ६ मन पर्याप्ति जे शक्तियो पाट आहारने प्रहण करी खल अने रसरूपे परिष्मन करे
ते आहारपर्याप्ति जे शक्तियो रसरूपे खेला आहारने रस, दधिद, मांस, मेद-धरयी अरिष्ट, मज्जा अने यौवं रूप खल धातुपणे
परिष्मन करे ते शरीरपर्याप्ति जे शक्तियो घातुरूपे परिष्मनवेला आहारने इन्द्रियरूपे परिष्मन करे ते इन्द्रियपर्याप्ति आज
अपे धीजे रथळे एण अन्य प्रकारे बदेछे छे-“ पांच इन्द्रियोने योऽय पुद्गलौ प्रहण करी अनामोगजन्य-उपयोग सिषाय प्रपृष्ट धयेला
योवं यजे इन्द्रियरूपे परिष्मन करयानी शक्ति ते इन्द्रियपर्याप्ति ” जे शक्तियो उच्छ्रयासयीय पुद्गलौ प्रहण करी उच्छ्रयासपणे
परिष्मनार्थी अवलंबन करतें मूके ते उच्छ्रयासपर्याप्ति जे शक्तियो भाषायोय पुद्गलौ छाने भाषापणे परिष्मनार्थी अवलंबन करीने
छोडो दे ते भाषापर्याप्ति जे शक्तियो मनने योय पुद्गलौ छाने मनपणे परिष्मनार्थी अवलंबन करीने छोडो दे ते मा-पर्याप्ति.

‘गृहोत्तरय शरीरतथा संस्थापनक्रियापरिसमाप्ति शरीरपर्याप्ति’ । सामा-दरूपे प्रहण करेला पुद्गलाने शरीर रूपे संस्थापन-रचना क्रियानी
परिष्मनार्थि ते शरीरपर्याप्ति

अहो प्रज्ञापना मूत्रना टोकाकारे पर्याप्तिनो व्याख्यामां उपस्थित्याने आपोने जीव जे पुद्गलौ प्रहण करे छे अने पडो प्रतिस्वयं जे
पुद्गलौ प्रहण कर्तव्य छे-८म सामान्य रूपे यथु छे, एण भूता पुद्गलौ प्रहण करे छे-९म स्पष्ट कथुं नथो, परानु तत्कार्यकारे आहार-

एकेन्द्रिय, संक्षी सिचाय वेइन्द्रियादि, अने संक्षीने अनुक्रमे चार, पांच अने छ पर्याप्तिओ होय छे. ए संबंधे प्रज्ञापना सूत्रना मूल टीकाकारे कह्युं छे के—“ एकेन्द्रियोने चार, विकलेन्द्रियोने पांच, असंक्षीने पांच अने संक्षीने छ पर्याप्तिओ होय छे. ” उत्पत्तिने प्रथम समये जेने जेटली पर्याप्तिओ योग्य छे तेटली वधी पर्याप्तिओनो एक साथे प्रारंभ थाय छे अने एक पछी एक एम अनुक्रमे पूरी

पर्याप्तिनी व्याख्यामां विशेषपणे शरीर, इन्द्रिय, भाषा, मन अने आसोच्छ्वासने योग्य पुद्गलो प्रहण करवाना कहा छे. प्रथम समये प्रहण करेला तेमज प्रतिसमय प्रहण कराता एवा ते पुद्गलोधीज करणनो निष्पत्ति थाय छे ते पर्याप्तिशब्दवाच्य छे. तेथी एम पण जणाय छे के शरीरने योग्य पुद्गलोधी शरीरपर्याप्ति, इन्द्रियने योग्य पुद्गलोधी इन्द्रियपर्याप्ति, भाषाने योग्य पुद्गलोधी भाषापर्याप्ति, आसोच्छ्वासने योग्य पुद्गलोधी आसोच्छ्वास पर्याप्ति अने मनने योग्य पुद्गलोधी मनःपर्याप्तिनी निष्पत्ति संभवे छे.

‘ त्वगादीन्द्रियनिर्वर्तनक्रियापरिसमाप्तिरिन्द्रियपर्याप्तिः ’ । त्वक्-स्पर्शनेन्द्रिय अने आदि शब्दर्थी, रसन, प्राण, चक्षु, श्रोत्र अने मन; तेओना स्वरूपने उत्पन्न करवानी क्रियानी परिसमाप्ति ते इन्द्रियपर्याप्ति.

‘ प्राणापानक्रियायोग्यद्रव्यप्रहण-निसर्गशक्तिनिर्वर्तनक्रियापरिसमाप्तिः प्राणापानपर्याप्तिः ’ । उच्छ्वास अने निःआसनी क्रियाने योग्य आसोच्छ्वास वर्णाना द्रव्यने प्रहण करवानी अने मूकवानी शक्ति-सामर्थ्यने उत्पन्न करवानी क्रियानी परिसमाप्ति ते आसोच्छ्वासपर्याप्ति.

‘ भाषायोग्यद्रव्यप्रहणनिसर्गशक्तिनिर्वर्तनक्रियापरिसमाप्तिर्भाषापर्याप्तिः ’ । भाषाने योग्य भाषावर्णाना द्रव्यने प्रहण करवा अने मूकवानी शक्ति-सामर्थ्यने उत्पन्न करवानी क्रियानी परिसमाप्ति ते भाषापर्याप्ति.

‘ मनस्त्वयोग्यद्रव्यप्रहण-निसर्गशक्तिनिर्वर्तनक्रियापरिसमाप्तिर्मनःपर्याप्तिरित्येके ’ । मनरूपे परिणामने योग्य मनोवर्णना द्रव्यने प्रहण करवा

થાય છે તે આ પ્રમાણે—પહેલી આહારપર્યાપ્તિ પૂરી થાય છે, ત્યાર પછી શરીરપર્યાપ્તિ, ત્યાર પછી રિન્દ્રિયપર્યાપ્તિ—इत्यादि કમર્ચી થાય છે આહારપર્યાપ્તિ હત્યસિના પ્રથમ સમયે જ પૂરી થાય છે અને બાકીની પ્રત્યેક પર્યાપ્તિઓ અનુક્રમે અત્યુદ્ભૂતે પૂરી થાય છે

પ્ર૦—આહારપર્યાપ્તિ પ્રથમ સમયે જ પૂરી થાય વમ શારી આશો શકાય ? ૩૦—આહારપ્વના ધીજા ઉદ્દેશકમાં આ સુષ છે—
“દે મગચન ! આહારપર્યાપ્તિ ઘટે અપર્યાપ્ત જીવ નું આહારક હોય કે અનાહારક હોય ? દે ગૌતમ ! આહારક ન હોય, પણ અનાહારક હોય ” આહારપર્યાપ્તિ ઘટે અપર્યાપ્ત જીવ ચિપ્પહ ગતિમાં જ હોય છે, પણ હત્યસિ ક્ષેત્રમાં આવેલો હોતો નથી કારણ કે હત્યસિ ક્ષેત્રમાં આવેલો જીવ પ્રથમ સમયે જ આહારક હોય છે. તેથી આહારપર્યાપ્તિનો ફાલ એક સમયનો જ છે જો હત્યસિ ક્ષેત્રમાં આવ્યા છતાં પણ આહારપર્યાપ્તિ ઘટે અપર્યાપ્ત હોઈ તો ઉત્તરસુષ વમ ક્ષેત્ર કે ‘ ક્ષત્રાચ આહારક હોય અને ક્ષત્રાચ અનાહારક હોય ’ જેમ શારોપધિપર્યાપ્તિઓ ઘટે અપર્યાપ્ત જીવ ક્ષત્રાચ આહારક હોય અને ક્ષત્રાચ અનાહારક હોય—વમ ક્ષત્રું છે

અને મૂલતાના સામર્થ્યને હત્યસિ ઘટવાની ક્રિયાનો પરિસમાપ્તિ તે મન પર્યાપ્તિ—વમ કોઈ આચાર્ય રિન્દ્રિય પર્યાપ્તિથી શુદ્ધો મન-પર્યાપ્તિ માને છે, અને રિન્દ્રિય પર્યાપ્તિના પ્રહણ ઘટે મન-પર્યાપ્તિનું પ્રહણ ઘટતા નથી. પણ મન પર્યાપ્તિને કોઈ માને છે અને કોઈ માનતા નથી—વમ મનઘટાનું નથી

આનો યુગપદાર્થ્યાનામપિ ક્રમેણ સમાપ્તિ, ઉત્તરોત્તરસૂક્ષ્મતરલાદ, મૂલદાર્થાદિકર્ત્તનઘટનમદ્ । આ છ ૫ પર્યાપ્તિઓનો એક સાથે આરંભ થાય છે, પણ અનુક્રમે સમાપ્તિ થાય છે અનુક્રમે સમાપ્તિ થવાનું કારણ જણાવે છે—‘ઉત્તરોત્તર સૂક્ષ્મ હોવાથી’ જેમકે આહારપર્યાપ્તિથી

વધી પર્યાપ્તિઓનો પણ સમાપ્તિકાલ અન્તર્મુહૂર્તપ્રમાણ છે. પર્યાપ્તિઓ જેને હોય તે પર્યાપ્તા કહેવાય છે. એવા સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિકો તે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિકો કહેવાય છે. અહીં શૂલમાં આવેલો 'ચ' શબ્દ પોતાના લલિતપર્યાપ્ત અને કરણપર્યાપ્ત રૂપ વે ભેદોનો સૂચક છે. જેઓ સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ પૂરી કરતા નથી તે અપર્યાપ્તા એવા સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો તે અપર્યાપ્તા સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કહેવાય છે. અહીં પણ 'ચ' શબ્દ કરણ અને લલિતનિમિત્તક કરણઅપર્યાપ્તા અને લલિતઅપર્યાપ્તા એવા વે ભેદોનો સૂચક છે, તે આ પ્રમાણે—સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિક અપર્યાપ્ત લલિત અને કરણ વડે વે પ્રકારના છે. તેમાં જેઓ અપર્યાપ્તાવસ્થામાં જ મરણ પામે છે તે લલિત અપર્યાપ્તા અને જેઓપ હજી કરણો-શરીર શ્ચિદ્યાદિ પર્યાપ્તિઓ પૂરી કરી નથી પણ અવદ્ય પૂર્ણ કરશે તેઓ કરણ અપર્યાપ્તા કહેવાય છે. ઉપસંહાર કરે છે—૫ પ્રમાણે મૂક્ષમ પૃથિવીકાયિકો કહ્યા.

શરીરપર્યાપ્તિ સૂક્ષ્મ છે, કારણ કે તે ઘણાં સૂક્ષ્મ દ્રવ્યના સમૂહથી બનેલી છે. તેથી શ્ચિદ્યપર્યાપ્તિ ઘણે સૂક્ષ્મ છે, તેનાથી પણ શાસોચ્ચવાસ પર્યાપ્તિ સૂક્ષ્મ છે. તેથી માયાપર્યાપ્તિ મૂક્ષમ છે અને તેથી મન:પર્યાપ્તિ ઘણે સૂક્ષ્મ છે. તેની ઉત્તરોત્તર સૂક્ષ્મતા દૃષ્ટાન્તથી વતાવે છે—સૂત્ર કાંતબું અને કાષ્ટ ઘોરે ઘટ્ઠાની પેઠે, જાહું મૂતર કાંતનારી અને શીખું સૂતર કાંતનારી કાંતવાનો એક સાથે આરંભ કરે. તેમાં જાહું સૂતર કાંતનારી જલ્દી કોંકડું પૂરું કરે અને શીખું સૂતર કાંતનારી લાંબા કાળે પૂરું કરે. કાષ્ટ ઘટ્ઠામાં પણ આજ ક્રમ છે. ધામલા ઘોરેનું ચોરમ ઘોરે મોટી કારીગરીનું કામ શોટા કાલમાં થાય છે અને તેજ ધાંભલો પથરુચના અને પુતલોઓ ઘોરે મહિત કરવામા આવે તો લાંબા કાળે તૈયાર થાય છે. જુઓ—નત્ચાર્થટીકા (અ. ૮ મૂ. ૧૨.)

१५. से किं त यादरपुढविकाइया ? यादरपुढविकाइया इयिहा पन्नत्ता । तजहा-सण्हयादरपुढविकाइया य रर-
यादरपुढविकाइया य ।

१६. से किं तं सण्हयायरपुढविकाइया ? सण्हयायरपुढविकाइया सरचयिहा पन्नत्ता । तंजहा-१ किण्हमसि-

१५. यादर पृथिवीकायिकोना केटला प्रकार छे ? यादर पृथिवीकायिकोना वे प्रकार छे, ते आ प्रमाणे-—शरण-मृदु यादर
पृथिवीकायिको अने खर-कठण यादर पृथिवीकायिको.

१६. शरण यादर पृथिवीकायिकोना केटला प्रकार छे ? शरण यादर पृथिवीकायिकोना सात प्रकार छे, ते आ प्रमाणे-—

१५. मरुम पृथिवीकायिको कछा, हवे यादर पृथिवीकायिको कहेवानी इच्छायाळा आचार्य ते संबन्धे प्रमत्तय कहे छे-—यादर
पृथिवीकायिको केटला प्रकारे छे ? आचार्य उत्तर आपे छे-—यादर पृथिवीकायिको वे प्रकारे छे-—खरण यादर पृथिवीकायिको अने
खर यादर पृथिवीकायिको शरण-मृण धयेळ लोष्ट-केफाना जेवी मृदु पृथिवी, तेया स्वरूपयाळा जीवो एण उपचारथी शरण
यादर पृथिवीकायिको कहेयाय छे अथया शरण-मृदु यादर पृथिवी जेमोनु शरीर छे तेजो शरण यादर पृथिवीकायिको कहेयाय
छे अहीं स्वार्थमा 'इक' प्रत्यय थयो छे 'च' शब्द पोताना अनेक पेदा भेदोनो मूलक छे खर-संघात विशेष अथया कठीनता
विशेषने प्राप्त थयेली पृथिवी, तेया स्वरूपयाळा जीवो एण उपचारथी खर कहेयाय छे, अथया पूर्वनी चेटे खर यादर पृथिवी
जेमोनु शरीर छे तेजो खर यादर पृथिवीकायिको कहेयाय छे

या, २ नीलमत्तिया, ३ लोहियमत्तिया, ४ ह्यालिहमत्तिया, ५ सुक्किहमत्तिया, ६ पाण्डुमत्तिया, ७ पणगमत्तिया।
सेत्तं सण्हवाद्दरपुहविकाइया ।

१७. से किं तं खरवायरपुहविकाइया ? खरवायरपुहविकाइया अणेगविहा पणत्ता । तंजहा-१ पुहवी य २
सक्करा ३ बालुया य ४ उवले ५ सिला य ६-७ लोणू-से । ८ अय ९ तंव १० तउय ११ सीसय १२ रूप १३
? कृष्णमृत्तिका-काळी माटी, २ नीलमृत्तिका, ३ लोहितमृत्तिका-राती माटी, ४ हरिद्रमृत्तिका-पीळी माटी, ५ शुक्लमृत्तिका-
धोळी माटी, ६ पांडुमृत्तिका अने ७ पनकमृत्तिका. ए प्रमाणे श्रृक्षण वादर पृथिवीकायिको कथा.

१७. खर वादर पृथिवीकायिको केटला प्रकारे छे ? खर वादर पृथिवीकायिको अनेक प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे—? शुद्ध-
पृथिवी, २ शर्करा (कांकरा), ३ बालुका (रेती), ४ उपल (नाना पत्थर), ५ शिला, ६ लयण, ७ ऊप-खारो, ८ लोडुं,

१६. श्रृक्षण वादर पृथिवीकायिको केटला प्रकारे छे ? आचार्य उत्तर आपे छे—श्रृक्षण वादर पृथिवीकायिको सात प्रकारे छे.
ते सात प्रकार 'तंजहा' इत्यादि मूत्र घडे यतावे छे—कृष्णमृत्तिका-काळी माटी, नीलमृत्तिका-लीली माटी, राती माटी, पीळी माटी
अने धोळी माटी वंगरे. एम वर्णना भेदथी पांच प्रकार कथा छे. पांडू मृत्तिका-अमुफ देशमां भूठरूपे रवेली छतां 'पांडू' ए नामे प्रसिद्ध
छे. तेवा जीवो पण अभेदोपचारथी पांडूमृत्तिका रूप कथेवाय छे. 'पनकमृत्तिका' इति. नदी वंगरेना पूरथी व्याप्त थयेला प्रदेशमां ज्यारे

સુચને ય ૧૪ ચરે ય ॥૧॥ ૧૬ પરિયાહે ૧૬ હિંગુલા ૧૭ મળાસિલા ૧૮-૨૦ સાસગ-જળ-પવાહે । ૨૧ અન્ન-
પદ્ધલ ૨૨ અચાલુય ધાયરકાળ મળિયિહાણા ॥ ૨ ॥ ગોમેહાણ ય ૨૪ હયા ૨૬ અકે ૨૬ ફલિદે ય ૨૭ લોરિયયલે
ય । ૨૮ મરાગ ૨૦ મસારગલ્હે ૩૦ સુચમોચગ ૩૧ ડન્દનીલે ય ॥ ૩ ॥ ૩૨ યદ્દળ ૩૩ ગેભ્ય ૩૪ હસગન્ન ૩૬ પુલ્લ
૩૭ સોગલિય ય યોદ્ધવે । ૩૭ ચન્દપ્પમ ૩૮ વેરુલિા ૩૯ જલકતે ય ॥ ૪ ॥ ઝેગાચદે તદ્દપ્પગારા ।

૧ તાપુ, ૨૦ જસત, ૧૧ સીમું, ૧૨ રુડુ, ૧૩ સુવર્ણ, ૧૪ વન્નરલ, (૧) ૧૫ હતાલ, ૧૬ હિંગલો, ૧૭ મળસીન્ન, ૧૮ સાસગ
-ચારો, ૧૯ અજનરલ, ૨૦ પ્રવાલ, ૨૧ અન્નપટલ (અચરલ), ૨૨ અન્નચાલુલા અને મળિના મેદો-૯ વયા ચાદર વૃથિવીકાપને
વિદે જાણવા. (૨) ૨૧ ગોમેધ્યક, ૨૪ રુચક, ૨૫ અક, ૨૬ સ્ફટિક, ૨૭ લોહિતાસ, ૨૮ મરકત, ૨૯ મસારગલ્હ, ૩૦
મુનમોંચક, અને ૩૧ ઇન્દ્રનીલ, (૩) ૩૨ ચંદનરલ, ૩૩ ગીરિક, ૩૪ હસામ્બ, ૩૫ પુલ્ક, ૩૬ સીંગલ્થિક, ૩૭ ચંદ્રમ, ૩૮

તે તુર ધાતુ જાય ત્યારે જે કામલ અને મૃદુ પંકજ્ય માટી હોય છે કે જેને જલનો મલ કદેયામાં આપે છે તે પત્તકચૃષિકા તે હ્ય
ઝીયો પણ અમેદોપચારી પત્તકચૃષિકા કદેયાય છે હ્યે ઉપસંહાર શ્દ છે-૯ પ્રમાણે કરણ ચાદર વૃથિવીકાપિકો કલ્યા

૧૭. તુર ચાદર વૃથિવીકાપિકો કેટલા પ્રકાર છે ? આચાર્ય ઉચ્ચર આપે છે-૯ ચાદર વૃથિવીકાપિકો અનેક પ્રકાર કરા
છે તેના ધાલ્ડીશ મેદ તો મુલ્યપને થયા છે તે ધાલ્ડીશ મેદો મુન્નર્મા કદેલી ચાર ગાયવટે થતાયે છે-જેમ મામા કદેયાથી
સત્યામામાનું પ્રહણ થાય છે તેમ વૃથિવી કદેયાથી ૧ મુદ વૃથિવી જાણથી, તે નવોના શીતરાતો મેનક ધોરે હ્ય સમજવી

ते सभासओ दुविहा पन्नत्ता । तंजहा-पज्जत्ताग य अपज्जत्ताग ते ण असंपत्ता । तत्थ णं जे ते पज्जत्ताग एतेसिं वन्नादेसेणं, रसादेसेणं, गंधादेसेणं फासादेसेणं सहस्सगगसो विहाणाइं, सङ्खेज्जाइं जोणिप्पसुहसतसहरसाइं । पज्जत्तागणिस्साए अपज्जत्ताग वक्कमंति, जत्थ एगो तत्थ नियमा असंखेज्जा । से त्तं खरबायरपुढविकाइया । सेत्तं बायरपुढविकाइया । सेत्तं पुढविकाइया ।

वैदूर्यं, ३९ जलकान्त (चन्द्रकान्त), ४० सूर्यकान्त. (४) इत्यादि यावद् देवा प्रकारना बीजा हीय ते वधा खर वादर पृथिवी-कारिको जाणवा. ते संक्षेपथी वे प्रकारना क्खा छे. ते आ प्रमाणे-पर्याप्ता अने अपर्याप्ता. तेमां जे अपर्याप्ता छे ते असंप्राप्त-विशिष्ट वर्णादिने प्राप्त थयेला नथी. जे पर्याप्ता छे तेओना वर्णदिशथी, गन्धादिशथी, रसादिशथी अने स्पर्शादिशथी हजारो भेदो छे अने तेओना संख्याता लाख योनिद्वारो छे. पर्याप्तानी निश्राए अपर्याप्ता उत्पन्न थाय छे. ज्यां एक पर्याप्त छे त्यां अवश्य असंख्याता अपर्याप्ताओ होय छे. ए प्रमाणे खर वादर पृथिवीकारिको क्खा.

२ शर्करा-नाना पत्थरना ककडा, ३ वालुका- रेती, ४ उपल-टांकणा वगेरे उपकरणथी घडवा लायक पत्थर, ५ शिला-देवमंदिरनी पीठादिने उपयोगी मोटो पत्थर. ६ लवण-समुद्रादिना पाणीथी वनेलुं मीळुं, ऊप-खारो, जेनाथी ऊखर जमीन कहेवाय छे. ८ लोडुं, ९ तांबु, १० जसतं, ११ सीसुं, १२ रूडुं, १३ सुवर्ण ए प्रसिद्ध छे १४ वज्र-हीरो, १५ हडताळ, १६ हिंगलो अने १७ मणसील प्रसिद्ध छे १८ सासग-पारो, १९ अंजन-सौवीरांजन-सुरमो वगेरे, २० प्रवाल-परवाळां, २१ अभ्रपटल (अबरख) प्रसिद्ध छे. अभ्र-

ધાતુકા-અચરતના કળથી મિશ્રિત થયેલી રેતી, આ ત્વર ધારૂર વૃથિયીકાયના ભેદો છે મળિના ભેદો પણ ધારૂર વૃથિયીકાયના ભેદરૂપે આળ્યા તે મળિના ભેદો થતાયે છે 'ગોમેથ્યક' હત્યાદિ ૨૩ ગોમેથ્યક ૨૪ ટ્વક, ૨૫ અંક, ૨૬ સ્કટિક, ૨૭ લોહિતાદ, ૨૮ મરકત-નીલમ, ૨૯ મસારાગહ, ૩૦ યુગમોચક, ૩૧ ઇન્દ્રનીલ, ૩૨ ઇન્દ્ર, ૩૩ નૈરિક, ૩૪ હંસગર્મ, ૩૫ પુલક, ૩૬ સૌગન્ધિક, ૩૭ વંદ્યમ, ૩૮ વૈદ્ય, ૩૯ જલવાન્ત અને ૪૦ સુર્યકાન્ત એ પ્રમાણે પહેલી ગાથાથી વૃથિવ્યાદિ ચૌદ ભેદો, બીજી ગાથાથી હજતાલ યગેરે આઠ ભેદો, ત્રીજી ગાથાથી ગોમેથ્યકાદિ મળિના નવ ભેદો અને ચોથી ગાથાથી ચાકીના નવ ભેદો એમ ઘષા મઢીને ચાઢીશા ભેદો તરવારવૃથિયીકાયિકલા કહ્યા. તે સિવાય ધીન્જા તેષા પ્રકારના પગ્ગરાગાદિ મળિના ભેદો હોય તે ત્વરવારૂર વૃથિયીકાયપણે આળ્યા તે સામાન્યરૂપે ધારૂર વૃથિયીકાયિકો સંક્ષેપથી ઘે પ્રકારના કહ્યા છે-અર્થાત્તા અને અર્થાત્તા છે તે અસંપ્રાપ્ત-સ્થયોન્ય ઘથી પર્યાપ્તિઓને પ્રાપ્ત થયેલા નથી અથવા અસંપ્રાપ્ત પટલે યિચિષ્ટ ઘર્ણાદિને પ્રાપ્ત થયેલા નથી તે આ પ્રમાણે -ઘર્ણાદિના ભેદનો યિપરશા કરવામાં આવે તો તેઓનો છુપ્પાદિ ઘર્ણરૂપે ત્વરવારૂર કરી શકાતો નથી. કારણ કે શરીરતદિ પર્યાપ્તિઓ પૂરી થયા પછી ધારૂર જીવોમાં ઘર્ણાદિનો યિમાગ પ્રકટ થાય છે, પણ અર્ણ હોય ત્યારે ઘતો નથી. તે અર્થર્થાત્તા જીવો ઉચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિ પૂરી કર્યા સિવાય જ મરણ પામે છે, માટે તેઓમાં સ્પષ્ટ ઘર્ણાદિનો યિમાગ હોતો નથી માટે 'અસંપ્રાપ્ત -ઘર્ણાદિને નરિ પ્રાપ્ત થયેલા કટ્યા છે

પ્ર૦ -અર્થર્થાત્ત જીવ શરીર અને હન્દ્રિય પર્યાપ્તિ પૂરી થયા ધારૂર ઉચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિ અર્ણ હોય ત્યારે કેમ મરણ ઘામે છે, પણ શરૂર અને હન્દ્રિય પર્યાપ્તિ અર્ણ હોય ત્યારે કેમ મરણ પામતા નથી ? ૩૦ - ઘષા પ્રાણીઓ આપતા મરણું આપુર ઘાંધીને જ

मरण पामे छे, आयुष बांध्या सिवाय मरण पामता नथी. अने आयुषनो बन्ध शरीर. अने इन्द्रिय पर्याप्ति पूरी थया पछी ज थाय छे, ते सिवाय थतो नथी. माटे शरीर अने इन्द्रिय पर्याप्ति पूर्ण थाय, अने उच्छ्वासपर्याप्ति अपूर्ण होय त्यारे अपर्याप्त जीवो मरण पामे छे. अन्य आचार्य कहे छे के ' असंप्रान्त एटले सामान्य रीते वर्णादिने नहि प्राप्त थयेला ' ए अर्थ युक्त नथी. कारण के शरीरनी साथे ज वर्णादि होय छे, अने शरीर तो शरीरपर्याप्तिवडे ज थयेलुं छे." तेमां जे पर्याप्ता छे एटले जेओए स्वयोग्य बधी पर्याप्तिओ पूर्ण करेली छे तेओना वर्णादिशथी-वर्णना भेदनी विवक्षथी, एस गन्धादेशथी, एसदेशथी अने एसदेशथी हजारो भेदो थाय छे. जेमेके वर्ण कृष्णादि भेदथी पांच प्रकारे छे. गन्ध सुगन्ध अने दुर्गन्ध एस बे एकारे छे, एस कडवो वगेरे पांच प्रकारो छे. स्पर्श मृदु, कर्कश वगेरे आठ प्रकारनो छे. वळी एक एक वर्णादिना तारतम्य भेदथी अनेक पेदा भेदो थाय छे. जेमेके, भ्रमर, कोयल अने काजळमां अनुक्रमे कृष्ण वर्णनो तरतमभाव होवाथी तेना कृष्ण, कृष्णतर अने कृष्णतम-इत्यादि रूपे अनेक भेदो थाय छे. ए प्रमाणे नीलादिवर्णने विशेषे पण योजना करवी. एस गन्ध, एस अने स्पर्शने विशेषे पण जाणहुं. तथा वर्णाना परस्पर संयोगथी धूसर (भूखरो) काबरचित्तरो वगेरे अनेक भेदो थाय छे. एस गन्धादिना पण परस्पर गन्धादिना योगथी घणा भेदो थाय छे, माटे वर्णादिनी विवक्षा करता हजारो भेदो थाय छे, अने संख्याता लाख योनिप्रमुख-योनिहारो थाय छे. ते आ प्रमाणे-पृथिवीकायिकोनो एक एक वर्ण, गन्ध, एस अने स्पर्शने विशेषे संवृत योनि होय छे. तेना वळी त्रण प्रकार थाय छे-सचित्त, अचित्त अने मिश्र. तेना वळी त्रण प्रकार छे-शीत, उष्ण अने शीतोष्ण. प्रत्येक शीतादिना पण तरतमभावथी अनेक भेदो थाय छे. ए प्रमाणे स्वस्थानने आश्रथी व्यक्तिभेदथी विशिष्ट वर्णादि युक्त असंख्य योनिओ छतां जातिने आश्रथी एक ज योनि गणाय छे.

१८ से किं त आउकाइया ? आउकाइया दृविहा पणसा । तजहा-सुहुमआउकाइया य यादरआउकाइया य ।
१९ से किं त सुहुमआउकाइया ? सुहुमाउकाइया दृविहा पकसा । तजहा-पज्जत्तसुहुमआउकाइया य
अपज्जत्तसुहुमआउकाइया य । सेत्त सुहुमआउकाइया ।

१८. अण्कायिको केदला प्रकारना कभा छे ? अण्कायिको वे प्रकारना कभा छे. ते आ प्रमाणे --- दूरम अण्कायिको अने
वादर अण्कायिको.

१९. दूरम अण्कायिको केदला प्रकारना छे ? दूरम अण्कायिको वे प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे- पर्याप्त दूरम अण्कायिको
अने अपर्याप्त दूरम अण्कायिको. ए प्रमाणे दूरम अण्कायिको कभा.

पटले प्राणीओना उत्पत्तिस्थानो ब्यक्तिगत भेवथी असंख्याता छे तो पण जाति-अमुक धर्मादिनी समानत्वाने आधयी एकज योनि
गणथी तेथी दूरम अने वादर पृथिवीकायिकोनी मळी संख्याता (सात) लाख योनि थाप छे पर्याप्तानी निभाप असंख्याता
अपर्याप्ता उत्पन्न थाप छे ज्वां एक पर्याप्त छे त्वां तेनी निभाप आषट्य असंख्याता अपर्याप्ता होय छे उपसंहार कदे छे- 'सेछं'
इत्यादि बणे निगमन सुगम छे. ए प्रमाणे पृथिवीकायिको कभा

१८ हये अण्कायिकोनु प्रतिपादन करथा माटे कदे छे-सुगम छे. 'उरसा' अवस्थाय-शाफळ, हिम-ठरी गयेलु पाणी मरिहा
धूमस, गर्भसास-सागशर वगैरे महिनाओमा मरम धुष्टि थाप छे ते, बरक-धनोपल, धनरूपे धयेला ठरी गयेला उपल-पाणीना ककडा,

२०. से किं तं वादरआउकाइया ? वादरआउकाइया अणेगविहा पन्नत्ता । तंजहा-उस्सा, हिमए, महिया, करए, हरतणुए, सुद्धोदए, सीतोदए, उसिणोदए, खारोदए, खट्टोदए, अम्बिलोदए, लवणोदए, वारुणोदए, खीरोदए, घओदए, खोतोदए, रसोदए, जे यावन्ने तहस्पगारा । ते समासओ दुविहा पणत्ता । तं जहा-पज्जत्तगा य अपज्जत्तगा य । तत्थ णं जे ते अपज्जत्तगा ते णं असंपत्ता । तत्थ णं जे ते पज्जत्तगा एतेसि वण्णादेसेणं गन्धादेसेणं रसादेसेणं फासादेसेणं सहस्सगसो विहाणाइं, संखेज्जाइं जोणिप्पसुहसयसहस्साइं । पज्जत्तगनिस्साए अपज्जत्तगा वक्कमंति, जत्थ एगो तत्थ नियमा असंखिज्जा । सेत्तं वादरआउकाइया । सेत्तं आउकाइया ।

१९. वादर अष्कारिको केटला प्रकारना कब्बा छे ? वादर अष्कारिको अनेक प्रकारना कब्बा छे. ते आ प्रमाणे-अवश्याय-झाकळ, हिम-वरफ, महिका-धूमस, करा, हरतनु-(वनस्पति उपरना पाणीना विन्दु) शुद्धोदक, शीतोदक, उष्णोदक, क्षारोदक, खाटोदक (कंइक खाटुं पाणी), अम्लोदक (खाटुं पाणी), लवणोदक, वरुणोदक, (मदिराना स्वादवाळुं पाणी,) क्षीरोदक, घृतोदक, क्षोदोदक (इधुना रस जेवुं पाणी) अने रसोदक (पाणीना जेवा स्वादवाळुं)-इत्यादि बीजा तेवा प्रकारना उदको होय ते. ते संक्षेपथी हरतनु-जे पृथिवीने भेदीने घडंजा अंकुर, के घास वगेरेना अग्र भाग उपर बंधायेला पाणीना विंदुओ, शुद्धोदक-आकाशथी पडेळुं अथवा नदी वगेरेळुं पाणी. ते स्पर्श अने रसादिना भेदथी अनेक प्रकारनुं छे. ते अनेक प्रकार वतावे छे-शीतोदक-नदी, तळाव, कुवा, वाव, अने पुन्करिणी प्रसुख जलाशयने विशे शीत परिणामवाळुं पाणी. उष्णोदक-स्वभावथीज कोइ झरा वगेरेने विषे

२१. से किं त तेज्ज्जाइया ? तेज्ज्जाइया इविद्या पद्धत्ता । तज्ज्जा-सुहुमतेज्ज्जाइया य थादरतेज्ज्जाइया य ।
 वे प्रकारना छे—पर्याप्ता अने अपर्याप्ता. तेमां जे अपर्याप्ता छे तेओ असंप्राप्त-विशिष्ट वर्णादिने प्राप्त थयेला नथी. तेमां जे पर्याप्ता छे एओना वर्णद्वितीय, गन्धादेश्यथी, रसादेश्यथी अने स्पृशद्वितीय हीजरो भेदो थाय छे. अने संख्याता लाख योनिद्वारो छे. पर्याप्तनी निश्चाए अपर्याप्ता उत्पन्न थाय छे. ज्यां एक पर्याप्त छे त्यां अवश्य असंख्याता अपर्याप्ता होय छे. ए प्रमाणे थादर अष्कायिको कथा. एम अष्कायिको कथा.

२१. तेजस्कायिको केटला प्रकारना कथा छे ? तेजस्कायिको वे प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे—सूक्ष्म तेजस्कायिको अने थादर तेजस्कायिको.

उष्ण परिणामयाळुं पाणी, क्षारोदक-कॉफ खाद पाणी, जेसके लाटदेशादिने विषे केटलाक कुधा घगेरेमां खाद पाणी होय छे खटोदक-कॉफ खाद परिणामयाळुं पाणी, अम्लोदक - रघमाघथी ज काजीनी चैठे खाद स्यमाघयाळुं पाणी, लवण समुद्रमां रहेळुं ते लयणीवक, पारण समुद्रमां रहेळुं (मंदिराना जेथा रसायाळुं पाणी) धारणीवक, क्षीर समुद्रमां रहेळुं क्षीरोदक, इष्ट समुद्रमां रहेळुं क्षोदोदक अने पुष्करघर समुद्रादिमां रहेळुं रसोदक ते सिंघाय बीजा तेया प्रकारना मिश्र मिश्र रस-स्पर्शादिवाला धृतोदकादि थादर अष्कायिको छे ते थादर अष्कायिकरणे समजया ते संक्षेप्यथी वे प्रकारना छे—एत्यादि यधुं पूर्वनी चैठे जाणुं परन्तु संख्याता लाख योनिप्रवाहो कथा छे त्यां पण सात लाख जाणवा ए प्रमाणे अष्कायिको कथा

२२. से किं तं सुहृमतेज्जकाइया ? सुहृमतेज्जकाइया इविहा पन्नत्ता । तंजहा-पज्जत्तगा य अपज्जत्तगा य । सेत्तं सुहृमतेज्जकाइया ।

२३. से किं तं वादरतेज्जकाइया ? वादरतेज्जकाइया अणेगविहा पणत्ता । तंजहा-इंगाले, जाला, सुम्भुरे, अच्ची, अलाए, सुद्धागणी, उक्का, विञ्जू, असणी, णिग्घाए, संघरिसससुट्टिण, सूरकन्तमणिणिसिण, जे यावन्ने तहस्प-

२२. सूक्ष्म तेजस्कायिको केटला प्रकारना कथा छे ? सूक्ष्म तेजस्कायिको वे प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे-पर्याप्ता अने अपर्याप्ता. ए प्रमाणे सूक्ष्म तेजस्कायिको कथा.

२३. वादर तेजस्कायिको केटला प्रकारना कथा छे ? वादर तेजस्कायिको अनेक प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे-अंगारा, ज्वाला, मुंभुर-भाठो, अर्चि (उडती ज्वाला), अलात-उंवाडीउं, शुद्धाग्नि, उल्का, विद्युत्, अशनि (आकाशमां पडता

२१-२३. ह्ये तेजस्कायिकोलुं प्रतिपादन करवानी इच्छावाळा सूत्रकार कहै छे-सूत्र सुगम छे. परन्तु अंगार-धूमविनानो अग्नि, ज्वाला-बल्लता त्वेर वगेरे काण्ठनी अग्निनी साथे संबंधवाळी जाल, परन्तु फोद आचार्य तेने दीवानी शिखा कहै छे. मुंभुर-छाणा वगेरेमां राखथी मिश्रित थयेला अग्निना कणो, अर्चि-अग्निनी साथे संबन्ध विनानी अधर उडती ज्वाळा, अलात-उंवाडीयुं, शुद्धाग्नि-लोहना गोळा वगेरेमां जे अग्नि होय छे ते, उल्का-सुग्घणी, रेतासहित खरतो तारो देखाय छे ते. अशनि-आकाशमां पडता अग्निमय कण-रेखा विनानो खरतो तारो देखाय छे ते. विद्युत् प्रसिद्ध छे. निर्घात-वैकल्य वज्रना आघातथी थयेलो अग्नि.

ગારા । તે સમાસઓ દુવિદ્યા પળવતા । તજદ્વા-પજ્જત્તગા ય અપજ્જત્તગા તે ણ અસ-
પત્તા । તત્થ ણં જે તે પજ્જત્તગા ણસિણ ચત્તારેસેણં, ગન્યદેસેણ, રસાદેસેણં, ફાસાદેસેણ સહસ્સગ્ગતો વિદ્ધાણાહ,
સલ્લેઝ્ઞાદં જોગિપ્પમુહસયસહસ્સાહ । પજ્જત્તગણિસ્સાઠ અપજ્જત્તગા વક્કમંતિ, જત્થ ણ્ણો તત્થ નિયમા અસલ્લિ-
ઙ્ગા સેત્ત ઘાદરતેઝ્ઞકાહયા । સેત્ત તેઝ્ઞકાહયા ।

અપ્રિકળ), નિર્ધાત, સંયર્પયી હત્પન્ન થયેલો અને સૂર્યકાન્ત મણિ નિશ્ચિત અને તે સિવાય વીજા તેવા પ્રકારના તેજસ્કાયિકો
તે વધા વાદર તેજસ્કાયિકપણે જાણવા. તે સંક્ષેપયી વે પ્રકારના કલા છે. તે આ પ્રમાણે-પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા. તેમાં જે અપર્યાપ્તા છે
તે અસંપ્રાપ્ત-વિશિષ્ટ વર્ણાદિને પ્રાપ્ત થયેલા નથી. તેમાં જે પર્યાપ્તા છે પૃથ્વીના વર્ણદેશથી, ગન્યદેશથી, રસાદેશથી અને સ્પર્શ-
દેશથી હજારો મેટ્રો થાય છે અને સંખ્યાતા લાલ્લ યોનિદ્વારો થાય છે. પર્યાપ્તાની નિશ્ચાપ અપર્યાપ્તા હત્પન્ન થાય છે. જ્યાં એક
પર્યાપ્ત છે ત્યાં અવશ્ય અસંખ્યાતા અપર્યાપ્તા હોય છે. એ પ્રમાણે વાદર તેજસ્કાયિકો કલા. એમ તેજસ્કાયિકો કલા.

સર્વપ્રસુતિધત-અરણિ ઘરેરે ફાલ્લના પરસ્પર ઘસાયાથી થયેલો અગ્નિ. સૂર્યકાન્તમણિનિ-સુત-સૂર્યના આકારો કિરણના યોગે સૂર્યકાન્ત
મણિથી જે અગ્નિ અલ્પ થાય છે તે તે સિવાયના વીજા તેવા પ્રકારના તેજસ્કાયિકો હોય તે વધા વાદર તેજસ્કાયિકપણે
જાણવા તે સંક્ષેપયી વે પ્રકારના છે 'રલ્લાદિ વધુ પ્રવૃત્તિ વાળું પરન્તુ સંખ્યાતા લાલ્લ પદ્મલે સાત લાલ્લ યોનિદ્વારો કલા છે
એમ તેજસ્કાયિકો કલા

२४. से किं तं वाउकाइया ? वाउकाइया इविहा पन्नत्ता । तंजहा-सुहुमवाउकाइया य वादरवाउकाइया य ।
 २५. से किं तं सुहुमवाउकाइया ? सुहुमवाउकाइया इविहा पणत्ता । तंजहा-पज्जरगसुहुमवाउकाइया य
 अपज्जरगसुहुमवाउकाइया य । सेतं सुहुमवाउकाइया ।

२६. से किं तं वादरवाउकाइया ? वादरवाउकाइया अणेगविहा पणत्ता । तंजहा-पाइणवाए, पडीणवाए,
 दाहिणवाए, उदीणवाए, उइहवाए, अहोवाए, तिरियवाए, वाउब्भामे, वाउक्कलिया, वायमंडलिया,

२४. वायुकायिको केटला प्रकारना कथा छे ? वायुकायिको ने प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे-सूक्ष्म वायुकायिको अने
 वादर वायुकायिको.

२५. सूक्ष्म वायुकायिको केटला प्रकारे कथा छे ? सूक्ष्म वायुकायिको ने प्रकारे कथा छे. ते आ प्रमाणे-पर्याप्त सूक्ष्म
 वायुकायिको अने अपर्याप्त सूक्ष्म वायुकायिको. एम सूक्ष्म वायुकायिको कथा.

२६. वादर वायुकायिको केटला प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे-प्राचीन वात-पूर्वनी वायु, प्रतीचीन वात-पश्चिमनी वायु,

२४-२६. ह्ये वायुकायिकसुं प्रतिपादन करवा माटे कहे छे-सूत्र स्पष्ट छे. परंतु पूर्व विशारथी जे वायु आवे छे ते प्राचीनवात.
 एम अपाचीनवात-पश्चिमनी वायु, दक्षिण वात अने उत्तरनी वायु जाणवौ. उंचे गमन करतो जे वायु वाय छे ते ऊर्ध्ववात, एम
 अधोवात अने तीरछो वात पण समजवौ. वातीद्गनाम-अनवस्थित वायु, वातोत्कलिका-समुद्रनी येठे वायुना तरंगो, वातमंडली-

उकलियावाण, मडलियावाण, गुजावाण, क्षत्रावाण, सवट्टवाण, तणुवाण, घणवाण, तणुवाण, सुद्धवाण, जे यावणो तहप्प-
गारा । ते समासओ दुविहा पन्नत्ता । तज्जा-पज्जत्तगा य अपज्जत्तगा य । तत्थ ण जे ते अपज्जत्तगा तेणं
असपत्ता । तत्थ ण जे ते पज्जत्तगा एतेसिण वण्णादेसेण, गन्धादेसेण, रसादेसेण, फासादेसेण सहस्सगसो
विहाणाइं, सखेज्जाइ जोणिप्पसुहस्यसहस्साइ । पज्जत्तगनिस्साण अपज्जत्तया वक्कमत्ति, जत्थ णो तत्थ नियमा
असखेज्जा । सेत्त घादरवाउकाइया । सेत्त वाउकाइया ।

दक्षिणनो वायु, उचरनो वायु, ऊर्ध्वं दिशानो वायु, अयोदिशानो वायु, तीरछो वायु, विदिशानो वायु, वातोद्भ्राम, वातोत्कलिका,
वातमडलिका, उत्कलिकावात, मडलिकावात, गुंजावात, संशवात, संवत्वात, घनवात, तणुवात, शुद्धवात, अने ते सिवायना
बीजा तेवा प्रकारना वायुओ घादर वायुकायिक तरीके जाणवा. ते संक्षेपथी वे प्रकारना कला छे. ते आ प्रमाणे-पर्याप्ता अने
अपर्याप्ता. तेमां जे अपर्याप्ता छे तेओ अंसमाप्त-विशिष्ट वर्णादिने प्राप्त थयेला नथी. जे पर्याप्ता छे तेओना वर्णविशयी, गन्धा-

घटोत्थीओ घणा तरंगोपदे मिश्रित थयेळो जे घायु घाय छे ते उत्कलिकावात मंडलिकावात-भारंमथी मांडी पुष्कळ मंडलाकारे जे
घायु घाय छे ते जे गुजार्य फरतो घायु घाय छे ते गुजावात संशवात-दृष्टिस्हित घायु, अन्य आचार्य तेने अशुभ अने
निष्ठुर घायु क्खे छे तृणादिने नमायवणां स्वमाय वालो संयतंफ घायु, घनपरिणाम वालो घायु घनवात क्खेवाय छे, ते एल
प्रमा पृथिवी वंगेरेली नीचे खेळो छे द्रव परिणामवालो (प्रवाही) घायु ते वलुवात, ते घनयातनी नीचे खे छे मन्व अने स्थिर घायु

२७. से किं तं वणस्सइकाइया ? वणस्सइकाइया दुविहा पणत्ता । तंजहा-सुहुमवणस्सइकाइया य बायर-
वणस्सइकाइया य ।

देशी, रसादेशी अने स्पशदेशी हजारो भेदो थाय छे. तेओना संख्याता लाख योनिद्वारो छे. पर्याप्तानी निश्राए अपर्याप्ता
उत्पन्न थाय छे. ज्यां एक छे त्यां अवश्य असंख्याता छे. ए प्रमाणे वादर वायुकायिको कथा. एम वायुकायिको कथा.

२७. वनस्पतिकायिको केटला प्रकारना कथा छे ? वनस्पतिकायिको ने प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे—सूक्ष्म वनस्पति-
कायिको अने वादर वनस्पतिकायिको.

ते शुद्धवात. वस्ति के मसक वगेरमां रहेलो ते 'शुद्ध वायु'-एम अस्य आचार्य कहे छे. 'ते संक्षेपथी'-इत्यादि वधुं पूर्ववत्
जाणहुं. अहीं पण संख्याता लाख-सात लाख योनिद्वारो जाणवा. एम वायुकायिको कथा.

२७-२९. हवे वनस्पतिकायिकहुं प्रतिपादन करवा माटे सन्नकार कहे हे-यावत्-'सूक्ष्म वनस्पतिकायिको कथा' त्यां सुधी सुगम
छे. 'से किं तं' इत्यादि. वादर वनस्पतिकायिको केटला प्रकारे छे ? वादर वनस्पतिकायिको घे प्रकारे छे. जेम के-प्रत्येक शरीर
वादर वनस्पतिकायिको अने साधारणशरीर वादर वनस्पतिकायिको. तेमां 'एकं एकं प्रति गतं' एक एक जीवने प्राप्त थयेहुं ते
प्रत्येक शरीर. तेहुं प्रत्येक शरीर जेओने होय ते प्रत्येकशरीर वादर वनस्पतिकायिको कहेवाय छे. 'समानं यथा भवति तथा आ-
समन्तात् धारणं येन' श्वासोच्छ्वासादिनो उपभोग समान पणे थाय तेम आ-एक रूपे अनन्त जीवोने जे शरीर बडे धारण करहुं

२८. से किं त सुटुमवणरस्सइकाइया ? सुटुमवणरस्सइकाइया इयिहा पण्णात्ता । तजहा-पज्जत्तागसुहुमवणस्स
इकाइया य अपज्जत्तागसुहुमवणरस्सइकाइया य । सेत्ता सुटुमवणस्सइकाइया ।
२९. से किं त यादरवणस्सइकाइया ? यादरवणस्सइकाइया इविट्ठा पन्नत्ता । तजहा-पत्तेयसरीरयादरवणस्सइ-
काइया य सात्तारणसरीरयादरवणस्सइकाइया य ।

३०. से किं त पत्तेयसरीरयादरवणस्सइकाइया ? २ इवाल्लसविट्ठा पन्नत्ता । तंजहा-१ रुग्गहा २ शुच्छा ३
२८. मूह्म वनस्पतिकारिको केटला प्रकारे कथा छे ? सूह्म वनस्पतिकारिको वे प्रकारे कथा छे. ते आ प्रमाणे-पर्याप्ता
मूह्म वनस्पतिकारिको अने अपर्याप्ता सूह्म वनस्पतिकारिको. एम सूह्म वनस्पतिकारिको कथा.

२९. यादर वनस्पतिकारिको केटला प्रकारे कथा छे ? यादर वनस्पतिकारिको वे प्रकारे कथा छे. ते आ प्रमाणे-प्रत्येक
शरीर यादर वनस्पतिकारिको अने साधारणशरीर यादर वनस्पतिकारिको.

३०. प्रत्येकशरीर यादर वनस्पतिकारिको केटला प्रकारे कथा छे ? प्रत्येकशरीर यादर वनस्पतिकारिको चार प्रकारे कथा
छे. ते आ प्रमाणे-१ वृक्षो, २ शुच्छो, ३ गुल्मी, ४ लताओ, ५ वेलो, ६ पर्वयो, ७ तृणो, ८ बलयो, ९ इत्थियो, १० ओपथियो,
ते साधारण तेयुं साधारण शरीर जेकोने होय ते साधारणशरीर यादर वनस्पतिकारिको बदेपाय छे 'से किं तं' इत्यादि.
हये प्रायेणशरीर यादर वनस्पतिकारिको केटला प्रकारला छे ? आचार्य उचर काये छे-प्रत्येक शरीर यादर वनस्पतिकारिको चार

ગુમ્મા ધ લતા ય ૬ વહ્ણી ય ૬ પન્વગા ચેવ । ૭ તળ -૮ વલય -૧૦ ઠરિય-૧૧ ઓસદ્ધિ-૧૧ જલરુદ્ધ-૧૨ કુહ્ણા ય ધોદ્ધન્વા ।

૧૧ જલરુદ્ધો, અને ૧૨ કુહ્ણા ઇ પ્રમાણે જાણવા.

પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે—૧ આત્રાદિ દુક્ષો, ૨ રાંગણી પ્રમુલ ગુલ્લો, ૩ નવમાલિકા વગેરે ગુલ્લો, ૪ ચંપકલતા વગેરે લતાઓ, અહીં જેઓના સ્કન્ધ પ્રવેશને વિશે ઉપર જતી ઇક શાલા સિવાય મોટી ત્રીજી શાલાઓ ન ત્રીકલ્લે તે ચંપકલતા વગેરે લતાઓ જાણવી. વલ્લી-ઠોદ્ધલી અને ચીમડી પ્રમુલના ઘેલા, પર્વગ-શેરડી ત્રેરે ત્રાંડોવાલ્લી વનસ્પતિ. વૃણ-ડામ, ડુંજક -જિંજવો, અર્જુન વગેરે; કેવડો, કેલ વગેરે વલય વર્ગની વનસ્પતિ જાણવી, ફારણ કે તેઓની ઝાલ વલયના આકાર જેવી હોય છે. તાંદલજો, વાસ્તુક વગેરે ઇરિતવર્ગની વનસ્પતિ સમજવી. ફલના પાકવા વડે જેનો નાશ થાય છે તે ડાંગેર પ્રમુલ ઓપત્રી જાણવી. પાણીમાં ડગનાર ડેદક, અનક અને પનક વગેરે જલરુદ્ધ, અને ધૂમિસ્ફોટ જેવું નામ છે તે કુહ્ણા, તે આય, કાય પ્રમુલ જાણવા.

૧ ડદક, અનક અને પનક પાણીમાં ડગનાર વગલના વર્ગનો કાપ્રશિદ્ધ વનસ્પતિ છે. જો કે પનક ઇટલે પાંચ વર્ગની પુગ કહેવાય છે, પળ તે સાધારણ વનસ્પતિ છે, અને આ પનક તો પ્રત્યેક વનસ્પતિના મેદ ત્વેપ જલરુદ્ધના વર્ગની વનસ્પતિ છે. ૨ કુહ્ણા ધૂમિસ્ફોટ નામે પ્રસિદ્ધ છે-પગ ટીકાકાર જણાવે છે, અને ધૂમિસ્ફોટ તો ત્રીલાર્ડીના ટોપ નામે ઓલપાતી માધારણ વનસ્પતિ છે, તે આગી જુદી સમજવી.

३१. से किं त रुग्णा ? रुग्णा नृविहा पणत्ता । तज्जहा-ग्गट्टिया य धट्टयीयगा य ।

३२. से किं त ग्गट्टिया ? ग्गट्टिया अणेगविहा पन्नत्ता । तंजहा—'णिय-य-जयु-कोसय-साल-अकुल्ल-पीलु
सेल्ल य । सल्लह-मोयइ-मालुय-भउल-पलासे रुजे य ॥ १ ॥ पुत्तजीवयडरिट्ठे विहेला हरिडण य भिद्दयाए ।

३१. वृक्षो केटला प्रकारे कथा छे ? वृक्षो ये प्रकारे कथा छे. ते आ प्रमाणे-एकास्थिक-एकबीजवाळा अने बहुबीजवाळा.

३२. एकास्थि-एक बीजवाळा वृक्षो केटला प्रकारे कथा छे ? एक बीजवाळा वृक्षो अनेक प्रकारे कथा छे. ते आ प्रमाणे-
लीवढो, आंबो, जांबु, कोसप-कोशात्र, छुद्रात्र, जंगली आंबो. साल-राळुं झाड, अंकोल (हिंदी-देरा), पीछ, सेलु-श्ले-

३१. उदेशना क्रम प्रमाणे निर्देश थाय छे-ए न्यायधी प्रथम वृक्षुं प्रतिपादन करया मोटे सन्नकार प्रश्न करे छे-'वृक्षो केटला
प्रकारे छे' ? आचार्य उत्तर आपे छे-वृक्षो ये प्रकारे कथा छे जेम के-एकास्थिक-एकबीजवाळा अने बहुबीजवाळा तेमां जेजोने
एक एक फळमां एक एक बीज होय छे ते एकास्थिक अथवा एक बीजवाळा वृक्षो कहेथाय छे तथा षणु करी अस्थियत्थ सिंघाय ज
फळनी अंदर जेजोने यणा बीजो छे ते बहु बीजवाळा वृक्षो कहेथाय छे

३२. हये एक एक बीजवाळा वृक्षोनुं प्रतिपादन करया प्रश्न करे छे ' एक बीजवाळा वृक्षो केटला प्रकारे छे ? एक बीजवाळा

१ नाममात्रपी वस्तुं फलन करवुं ते उदेश अने विस्तारपी तेनु स्वरूप बतावुं ते निर्देश २ फळ उपरनी अस्थिना जेवी फलण
त्वचाने अस्थिबंध करे छे जेम के नाळीपेर, बदाम वगैरेने होय छे अने तेमां प्राय एकज बीज होय छे

ઉંબેમરિયા-લીરિણિ ચોદ્ધચ્ચે ધાગટ-પિગાલે ॥ ૨ ॥ પુદ્ગ્યનિચકરંજે સુંદ્યા તદ્દ સીસચા ય અસ્પણે ય । પુજ્ઞાગ-નાગ
સ્ત્ત્વે સીચણિ તદ્દા અસોગે ય ॥ ૩ ॥ જે યાચણે તદ્દસ્પગારા । અપ્પસિ ણં મૂલા નિ અમંલેજ્જીવિયા, કંદા ચિ,
સંધા ચિ, તયા ચિ, સાલા ચિ, પચાલા ચિ । પચ્છા પસંચજીવિયા, પુપ્પા અપેગલીચિયા, ફલા પગટ્ટિયા । સે
તં પગટ્ટિયા ।

ખ્યાતક-ગુંદો, સહકી. મોનલી (ચેગલો), ગાટક (ફાલ લુચ્ચસી), ચકુલ-ચોરસલી, પલાશ-ચાવરો, કરંગ, પુવંજીવ,
અરીષ્ટ-અરીઠા, વહેઢા, હરિતક-હરડે, ખીલાગા, ડુંખરિલા (મંભારી), યાતલી-ખાંડી, ત્રિયાલ-રાપણ, પુત્તિ-
નિચકરંજ-(પુત્તિકરંજ) કાંચકાંચું કાઢ, મૃણ્ઠા-શ્લક્ષ્ણા, ત્રિયાણ-ગીનમ, અસન-ચીંગો, પુચ્ચાગ-નાગકંસર, નાગવૃક્ષ (વચ્ચનાગ),
શ્રીપર્ણી-સીચણ, અશોક અને તે સિવાય ઘીના તેવા પ્રકારના વૃક્ષો. પર્ખાના મૃત્યો, કંદો, ફકો-થડો, લના, ગાલા અને
પચાલો (નાના પાંદડાં) અસંખ્યાતજીનાલા હોય છે. પાંદડાં પ્રત્યંકજીવવાલાં, પુષ્પો અનેક જીવવાલાં, અને ફલો એક
જીવવાલાં છે. એમ એકજીવવાલાં વૃક્ષો કથી.

યુક્તો અનેક પ્રકારના ફાલા છે. જેમકે-' નિચંચ' इत्यादि यत्र गायाओ हे. तेषां नीगडो, आयो, बाणु अने कोसोय प्रसिद हे.
शाह-सजंतक, राळ, ' अंकोत' -अंकोट, प्राकृत योगापी मृन्मां ठगो ल भयो हे. पीलु-प्रसिद हे, रोडु-श्लेष्याताक-गुंयो, सहक्री-

૧. પુદ્ગ્યનિચરુણ ઝા. ણા. ૨. નેષ્ઠા ઝા. ણા.

आ वनस्पति हाथीने यद्दु प्रिय છે. મોચકી અને માલુક પ વલે અમુક વેશમાં પ્રલિદ વનસ્પતિ છે પકુલ-ચોરસઢી, પલાશ-ફેટુહો, કરંજ-કળ્પજીઓ, પુષ્પજીવક વેશધીવેશમાં પ્રસિદ છે, અરિષ્ટ-પિતુમન્દ (?) અરીઠા, વિમીલક-યેહુડા, મહાતક-મીલામાનું દ્વાલ-જેલા મીલામા શામના વઢો લોકપ્રસિદ છે. અમેરિકા (?) સ્પીરિઓ-ગાસારો, ધાતકો, પ્રિયાલ-રાયણનું પુદ, વૃત્તિનિષ્કરંજ, સરળા (સુઆ ?) ચિરાયા-શાંશામ, અલન-ચીયલુ દ્વાલ, પુશ્પાગ-માગકેલર, નાગ, ધીપર્ણો-સીષણ અને અચોક પ લોકપ્રસિદ છે. તે સિવાય વીજા પળ તેવા પ્રકારના તે તે વેશમાં થનારા વૃક્ષો હોય તે પથાય એકાસ્થિ-એક ધોંઘાલા વૃક્ષો જાણયા પડીના મૂલો પળ અસંખ્ય જીવપાલા પટલે-અસંખ્યાતા પ્રયેકશરીરી જીવપાલા છે. એમ કન્વો, સ્કંધો-યહો, ત્વચા, શાલા અને પ્રવાલ-પશ્ચો પળ શરેક અસંખ્ય પ્રયેકશરીરી જીવપાલા જાણયા તેમાં જે કંદની નોંચે રહેલા અને યુમિની અંદર ચોતરફ વેલા યેલા હોય છે તે મૂલો, અને તે મૂલના ઉપર કન્વ હોય છે તે લોક પ્રસિદ છે. સ્કન્ધ-યહ, ત્વચા-દ્વાલ, પ્રવાલ-પશ્ચયાકુર અને પાંદડા-પ્રયેક જીવપાલા છે. પટલે પક પક પાંદડાને આધારી એક એક જીવ રહેલો છે ' પુણ્યો અનેક જીવપાલા છે, ' કારણ કે યંતુ ફરી પુણ્યની શરેક પાસડીએ એક એક જીવ હોય છે. વઢો એકયીજવાલા છે. ઉપસંહાર વઢે છે—' પ પ્રમાણે એકાસ્થિક વૃક્ષો કલા '.

૩ ટોલાપાર અરિષ્ટનો પર્યાયશબ્દ 'પિતુમન્દ' મુકે છે, પણ પિતુમન્દનો અર્થ હીવહો પાય છે, અને પહેલાંજ આલો ગયેલ છે. માટે અહીં અરીઠાનું દ્વાલ લેવું એમ ઉભવે છે.

३३. से किं तं बहुबीयगा ? बहुबीयगा अणेगविहा पन्नत्ता । तंजहा-अत्थिय-तेंहु-कविहे अंबाडग-माडलिंग विहे य । आमलग-फणिस-दालिम-आसोहे उंबर-वडे य ॥१॥ णगगोह-णंदिखखे पिप्परी सयरी पिलुखखरुखे य । काउंभरि कुत्थुंभरि बोद्धव्वा देवदाली य ॥२॥ तिलए लउए छत्ताह--सिरीसे सत्तवन्न-दहिक्खे । लोद्ध-धव चंदण-ज्जुण-णीमे कुडए कयंभे य ॥३॥ जे यावन्ने तहप्पगारा । एतेसि णं मूला वि असंखेज्जजीविया, कंदा वि, खंधा वि, तथा वि, साला वि, पवाला वि । पत्ता पत्तेयजीविया । पुप्फा अणेगजीविया । फला बहुबीयगा । से त्तं बहुबीयगा । सेत्तं रुक्खा ।

३३. बहुबीजवाळा वृक्षो केटला प्रकारनां छे ? बहुबीजवाळा वृक्षो अनेक प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे-१ अस्थिक, (अग-स्तिक ?), २ तिन्दुक-टींवरु, ३ कपित्थक--कोठा, ४ अंबाडक, ५ मातुलिंग (बीजोरुं), ६ विल्व (बीला), ७ आमळां, ८ फणस,

३३. हवे बहुबीजवाळा वृक्षसुं प्रतिपादन करवा माटे प्रश्न करे छे-‘बहुबीजवाळा वृक्षो केटला प्रकारना छे ?’ आचार्य उत्तर आपे छे-‘बहुबीजवाळा वृक्षो अनेक प्रकारना छे. अस्थिकथी आरंभी कदंब सुधीमां केटलाएक अति प्रसिद्ध छे अने केटला एक देशविशेषथी जाणी लेवा. परन्तु अहीं आमळा वगेरे लोक प्रसिद्ध छे ते न लेवां, कारणके तेनामां एकज बीज होय छे, पण असुक देशमां प्रसिद्ध बहुबीजवाळां होय ते ग्रहण करवा. ते सिवायना बीजा पण तेवा प्रकारना होय ते बहुबीजवाळा वृक्षो जाणवा.

१ अस्थिक ए नामनी वनस्पति आत्यारे उपलब्ध नथी. कदाच अत्थिय (अगरिक) अगथीयो होय. २ अंबाडग ए आत्रातकसुं प्राकृत

૦ શાસ્ત્ર, ૧૦ પ્રશ્નપત્ર-પીઠનો, ૧૧ ડંડારો, ૧૨ સ્વયંચ, ૧૩ ન્યયોચ (ચોતરફ વક્રપાદ કેઆદ હોય તે તદ), ૧૪ નંવિદ્યો-માસ-
ગીરવો, ૧૫ વિષ્ણવી-પીઠ, ૧૬ નંતરી-ચોપગની ત્રા, ૧૭ વ્યખયુષ-પીઠવો, ૧૮ કાનોડુંપરી (નાનો ડંડારો), ૧૯ કુસ્તું-
પરી, ૨૦ દેરાણવી, ૨૧ પિંચક, ૨૨ કંકુચ (કજગની ત્રા), ૨૩ ઉચોગ, ૨૪ પિરીષ (મરણદો), ૨૫ મમળે (તાત્રીય),
તેના મુદ્, કપ, ભગ્ન, ભણ, શાળા અને પ્રયાગ ફેરક પ્રતીચ્ચ ઝીપણાઠા પ્રાદેશતરીશમક છે. વાંચી એક વષ ઝીપણાઠા છે.
દુગી અમક ઝીપણમક છે અને જઠા વધુચીઝણાઠા છે દ્યે ઝગીશાર શ્વે છે- વષ વધુચીઝણાઠા વૃણા વઘા-શપાનિ શ્વે પ્રજ્ઞાપના
ક્રિમનો મુખ્ય છે.

જા છે, તેન વચરો અવય એમિદો વદ્રેણામાં આવે છે, હિન્દોમાં અવાઠા વદે છે ' અપાપક આપણદય' તે) વલ મંગિના તે) અને
અને વષ્ણો બોલેણેના રેમ્દુ દાર તે વગ તે) એક ચીપ હાંચ છે, પ્રતે પરી વધુગીઝણાઠા દુગીમાં તે)ી મળના મરણમાં આવી છે.
જાને વાજાપા-અમક વોફે વોડી વારતી હોવી ઝાંઈ. અવ્ણા વોફે દેશની આમ્ણાનો પંડે વધુચીગાનું વળ આપાક હા. ૩ મંચિવૃણ
તાળ વૈવ્ણ, ૪ શામરિ વ વૈવ્ણની ઝાણિ મંચા છે વગ વામરિવોદના તે)ુ તામ વઘ્યું મનો, ૫ વાચોડુંવઈ વ ઝગારો ત્રા ॥
તે)ે રેવ્ણો વદ છે. ૧ મુશ્વરિ વ ઝગારો ઝંગોગી ઝાણિ હોય વષ મંચા છે ૩ શિલક શિવેવળ, મુશ્વક, દામલ, ઝિનાહર વ
જા વાંચોવ્ણો છે ૮ મુશ્વ (મુદ વળ) વ વાંચનો ઝાણિ છે. હિન્દોમાં તે)ે વદર વદ છે. ૯ ઉચોચ વ ગાગો મલ્લની
વામરિવોદના મઝી મનો, વગ વામક દુગ છે, અને તે વાગઝી એક ઝાણિ ॥ વગ તે)ે પ્રાણ શ્વ ' ઉષાદ' વડુચાગ ૯ શ્વિષ્ણ
વૈવ્ણ અને વૈવ્ણ વાદોશી મઝી મનો, વગ વૈવ્ણ-વોઠાવક દશિયુગ તે દશિયુગ વો છે.

३४. से किं तं शुच्छा ? शुच्छा अणेगविहा पन्नत्ता । तंजहा—वाइंगणि-सल्लइ-थुण्डई य तह कैच्छुरी य जांसुमणा । रुवी आढइ णीली तुलसी तह माउलिंगी य ॥१॥ कच्छुंभरि पिप्पलिया अतसो वल्ली य कायसाई-या । बुंच्चू पडोलकंदलि विउब्बा वत्थुले वदरे ॥२॥ पत्तउर सीयउरए हवति तहा जवसए य वोद्धव्वे । णिगुं-
२६ दंघिर्णं, २७ लोत्र (लोदर), २८ धव (धावडी), २९ चंदन, ३० अर्जुन (साजड), ३१ नीप (धूमिकदंव), ३२ कुटज (इंद्रजव), ३३ कदंब, ए सिवाय वीजा तेवा प्रकारना होय ते बहुवीजवाळा वृक्षो जाणवा. एना मूलो, कंदो, स्कंधो, त्वचा. शाखा अने प्रवालो-पल्लवांकुरो असंख्यजीववाळा छे. पांदडाओ एक एक जीववाळा छे, पुष्पो अनेक जीववाळा छे अने फलो बहुवीजवाळा छे. ए प्रमाणे बहुवीजवाळा वृक्षो कथा. एम वृक्षो कथा.

३४. शुच्छो केटला प्रकारना छे ? शुच्छो अनेक प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे—वाइंगिणी-रिंगणी, सल्लकी-सालेइं, थुंडकी, (वीन्दकी), कच्छुरी-कवच, जासुमणा (जीसुमणा), रूपी, आढकी (तुवेर), नीली (गळी), तुलसी, मातुलींगी-वीजोरानी जात, (?) कुस्तुंभरी, पिप्पलिका (पीपर), अलसी, वल्ली (विल्ली), काकमाची (पीछुडी), बुच्चु, पडोलकंदली, विउब्बा, वत्थुल-वास्तुक(?) वदर-वोरडी, पत्तउर, सीयउर, जवसय-जवासो, निर्गुंटी-नगोड, कस्तुंवरि-थाणा, अत्थई, तलउडा. शण, पाण,

१ बोंदइ य शां. सा. २ कत्थुरी आ. स. ३ जीसुमणा आ. स. ४ विल्ली य आ. स. ५ बुद्धपडोला कंदलि शां. सा. बुच्च प-ले. व.

डिय कचुवरि अर्थई चैव तलउडा ॥३॥ सण-पाण-कासमुइग-अग्घाडग-साम-सिंदुवारे य । करमइ-अइरुसग-
 करीर-गरावण-महित्थे ॥ ४ ॥ जाउलग-माल-परिली-गयमारिणि-कुब्बकारिया भडी । जावई केयइ तह गंज
 पाडला दांसि-अंकोल्ले ॥ ५ ॥ जे यावन्ने तहप्पगारा । सेत्त शुच्छा ।

३५ से कितं गुम्मा ? गुम्मा अणेगविहा पत्तसा । तजहा-सेरियए णोमालिय-कोरट्टय-यधुजीवग-मणोब्बि
 पिइय-पाण-कणयर-कुब्बय तह सिंदुवारे य ॥ १ ॥ जाई मोगगर तह जूहिया य तह मल्लिया य चासती । वत्थुल
 कासमई-काहुंदरो, अग्घाडग (अधेडो), श्यामा-प्रियंणु-घउला, सिंदुवार-धोळा फुलवाळी नगोड, करमई-करमदां, अइरुसग-
 अरइसो, करीर-केरडो, पेरावण-(नारंगी?) महित्थ, (३) जाउलग, मालग, परिली, गजमारिणी-करणेण, कुब्बकारिया,
 मंडी-मजीठ, जीवन्ती-दोही, केतकी, गज, पाटला-पाडल, दासि-लीला पुप्पवाळो कांटाशेरीओ, अकोल अने ए सिवायनी
 वीजी तेवा प्रकारनी वनस्पति होय ते शुच्छो जाणवा.

३५. गुल्मो केडला प्रकारना छे ? गुल्मो अनेक प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे—सैरियक-धोळा पुप्पवाळो काटाशेरियो, नव-
 मालिका-नरमाली, कोरटक-पीळा पुप्पवाळो कांटाशेरीयो, वंधुजीवक-वपेरीयो, मणोज्ज-मनोझ-मोगरानी जाति, पिइय, पाण,
 कणेर, कुज्जय-कुज्जक-सफेद गुलाव, सिंदुवार-धोळा फुलवाळी निर्गुंडी, जाती-जाइ, मोगरो, दूथिका-शूइ, मल्लिका-मोगरानी

१ अइडई शां पा अइई छे व अइई पा सं मं २ गुंज छे व ३ हास अं-शा, सा

कत्थुल सेवाल गंडि मगदंतिया चेष ॥२॥ चंपगजाई णवणीइया य कुंदो तहा महाजाई । एवमणेगागारा हवंति गुम्मा सुणीयव्वा ॥ ३ ॥ सेत्तं गुम्मा ।

३६. से किं तं लयाओ ? लयाओ अणेगविहाओ पन्नत्ताओ । तंजहा-पउमलया णागलय-असो-ग-चंप-गलया य चूतलता । वणलय-वासंतिलया अइमुत्ताय-कुंद-सामलया ॥ जे यावन्ने तहप्पगारा । सेत्तं लयाओ ॥

३७. से किं तं वल्लीओ ? वल्लीओ अणेगविहाओ पन्नत्ताओ । तंजहा-पूसफली कालिगी तुंवी तउसी य एल-वालुंकी । घोसाडई पंडोला पंचगुलिआ य णीली य ॥१॥ कंठूया कट्टुइया कक्कोडई कारियह्छई सुभगा । कुयथाय

जाति, वासंती-नेमाली, कत्थुल-वास्तुल, कत्थुल, सेवाल, ग्रन्थी, मृगदन्तिका (एक जातना पुष्पनी छोड), चंपकजाति, नवणीइया, कुंद-मोगरानी जाति, महाजाति-एम अनेक आकारना गुल्मी जाणवा. एम गुल्मी कथा.

३६. लता केडला प्रकारे छे ? लता अनेक प्रकारे छे. ते आ प्रमाणे-पन्नलता, नागलता, अशोकलता, चंपकलता, चूतलता-वेलीयो आंवी, वनलता, वासंतीलता-मोगरानी वेल, अतिमुक्तलता-माथवीलता, कुंद-मोगरानीवेल, अने श्यामलता-ध्वत उपलसरी, ए सिवाय वीजी तेवा प्रकारनी वनस्पति होय ते लताओ जाणवी. एम लताओ कही.

३७. वल्लीओ केडला प्रकारे छे ? वल्लीओ अनेक प्रकारे छे ? ते आ प्रमाणे-पूसफली, कालिगी-जंगली तरबुचना वेल,

१ कंठूया कंठुइया आ. स. २ कुयथाय वागलीया आ. स.

वागुलीया पाचवल्ली तह देवदाली य ॥ २७ ॥ अफ्फोया अइमुत्तग-गागलया कण्ह-सुरवल्ली य । सयह-सुमणसा वि य जासुवण-कुर्विदवल्ली य ॥३॥ सुविद्य अथावच्छि छीरचिरालि जंयन्ति गोर्वाली । पाणी-मासावल्ली गुजावल्ली य वच्छंणी ॥४॥ ससविदु-गोत्तकुसिया गिरिकण्णई मालुया य अजणई । दहिफोछई कागणि मागली य तह अफ्फांदी य ॥ ५ ॥ जे थावन्ने तहप्पगारा । से त वल्लीओ ॥

टुंवी, त्रुपी-आकढी, पलवालुंकी-एक जातनी काफढी, घोपातकी (कढवी रीसोढी), पंदोला, पंचागुलिका, नीली-गळी, कइया, कइइया, कंफोढी, कारेली, सुभगा-भोगरानी जाति, कुयथाय, वागुलीया, पाचवल्ली, देवदाली (कुकढयेल), अफ्फोया-आस्फोता-अनन्तमूळ, अतिसुक्त, नागलता-नागरयेल, कृष्णा-जटाभांसी, सरवल्ली-सूर्यवल्ली-सुरजमुलीनी घेल, संयहा, सुमणसा, जासुवण, कुर्विदवल्ली, सुविद्या-शुद्धिका-द्रासना घेला, अथावल्ली-आश्रवल्ली, सीरविदारिका, जयंती, गोपाली-श्वेत सारिवा, पाणी, मासावल्ली-मापपर्णी (?) गुंजावल्ली-चणोठीनी घेल, वड्ढाणी-यत्सादनी-गजपीपर, शशविन्दु, गोचक्रुसिया (गोत्रस्पथिका), गिरिकर्णिका (गरणी), मालुका, अजनकी, दहिफोछई (दधिपुप्पिका), काफणी, मोगली, अकंठोदिअने ते सिवायनी बीजा तेवा प्रकारनी वनस्पति होय ते वल्लिओ जाणवी. ए प्रमाणे वल्लिओ कही.

१ देववाल य शां सा २ अप्फोया छे य अफ्फोया आ स ३ अप्फामल्ली आ स छे य ४ किच्छलीपली आ स
५ विर्यति शां सा ६ गोवल्ली शां सा ७ विच्छंणी आ स

३८. से किं तं पञ्चगा ? पञ्चगा अणेगविहा पन्नत्ता । तंजहा-इक्खू य इक्खुवाडी वीरण तह इक्खे भमासे य । सुंठे सरे य वेत्ते तिमिरे सतपोरग-णले य ॥१॥ वंसे वेलू कणाए कंकावंसे य चात्रवंसे य । उदए कुडगः विमए कंडावेलू य कट्ठाणे ॥३॥ जे यावन्ने तहप्पगारा । सेत्तं पञ्चगा ।

३९. से किं तं तणा ? तणा अणेगविहा पन्नत्ता । तंजहा-सोडय-भंतिय-हंतिय-दग्भ-कुसे पञ्चए य पोड-इला । अज्जुण असाहए रोहियंसे सुय-वेय-खीर-सुसे ॥१॥ एरंडे कुरुविंदे करकर सुंठे तहा विभंगू य । महुर-तण-छुरय-सिप्पियं बोद्धन्वे सुंकलितणे य ॥२॥ जे यावन्ने तहप्पगारा । सेत्तं तणा ।

३८. पर्वग (पर्ववाळी) वनस्पति केटला प्रकारे छे ? पर्ववाळी वनस्पति अनेक प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे—इशु, इशुवाटिका, वीरण-वाळी, इक्कड-इत्कट, भमास, सुंठ, शर, वेत्र-नेतर, तिमिर, शतपोरक, नल (वरु), वांस, वेणु-वांसनी जात, कनक-वांसनी जात, कर्कवंश, चापवंश, उदग, कुडग, विमत, कंडावेणु, अने कल्याण, तथा ते सिवायनी वीजी तेवा प्रकारनी होय ते पर्ववाळी वनस्पति जाणवी. एम पर्ववाळी वनस्पति कही.

३९. तृणो केटला प्रकारना कहा छे ? तृणो अनेक प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे—सेडिय, भंतिय, होन्तिय, दर्भ, कुरा,

१ वीरुणो त- आ. स. २ यमासे य आ. स. ३ संडिय-भंतिय- आ. स. ४ करजर सुंठे आ. स. ५ सिप्पिय शां. सा.

४० से किं त वलय? वलयो अणेगविहा पन्नसा । तजहा—ताल-तमाछे तकलितोयली साली य सारकछाणे । सारछे जायति केतइ कदली तद् धम्ममय्यखे य ॥१॥ सुयकमख-हिंशुकमखे लयगकमखे य दोइ बोद्धन्वे । पूयफली मज्जुरी बोद्धन्वा णालिगरी य ॥२॥ जे यावन्ते तहण्यगारा । सेत्त वलया ।

४१ से किं त हरिया? हरिया अपेगविहा पन्नसा । तजहा—अज्जोरुह-बोद्धाणे हरिताग तद् तदुल्लेजगतणे य । वरगुल-पोरग-मज्जारयाई विल्ली य पालका ॥१॥ दगपिप्पली य दब्बी सोत्थिये-साण तहेव मज्जुकी । मूलग-सरिसव पन्नय, पोइल, अरुंन, आणाइक, रोहितांस, सुय, पेय, क्षीर, छस, परंद, कुर्विद, करफर, मुठ, विभंगु, मधुर वृण, दुरय, सिप्पिय, सुंकलीवृण, अने ते सिवायना बीजा तेवा प्रकारना होय ते. ए प्रमाणे वृणो फला.

४०. वलय वनस्पति केटला प्रकारनी कही छे? वलय वनस्पति अनेक प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे—ताइ, तमाल, तकलि, तोयली, साली-शात्मली, सारकछाण, सरल-चीद, जावती, केतकी, केळ, चर्महस, भुजहस-भोजपत्रहस, रिगुहस, लंगहस, प्रगफली (सोपारी), लयरी, नाळीपरी, अने ते सिवायनी बीजा तेवा प्रकारनी होय ते वलय वनस्पति जाणवी. एम वलय वनस्पति कही.

४१. हरित वनस्पति केटला प्रकारनी छे? हरित वनस्पति अनेक प्रकारनी छे. ते आ प्रमाणे—अज्जोरुह, बोद्धाण, हरितक

१ धम्ममय्यन्वे य आ स २ अम्मोग्घ शां. सा ३ सोत्थिय आ स

अंबिल-साएय जिधंतए चेव ॥२॥ तुलसी कण्ह उराले फणिजए अजए य भूयगणए । चौरग-दमणग-मरुयग
सतपुष्पीदीवरे य तद्दा ॥३॥ जे यावन्ने तहप्पगारा । सेत्तं हरिया ।

४२. से किं तं ओसहीओ ? ओसहीओ अणेगविहाओ पन्नत्ताओ । तंजहा—साली-वीही-गोहूम-जव-जव-
जव-कल-मसूर-तिल-सुग-मास-णिप्फाव-कुलत्थ-आलिसंद-सतीण-पलिमंथग-अयसी-कुसुंभ-कोद्व-कंगूर-रालग-
वरा(रट्ट)-साम-कोदूस-सण-सरिसव-मूलगबीया । जे यावन्ने तहप्पगारा । सेत्तं ओसहीओ ॥

तंदुलेजग-तांदळजो, वत्थुल-वास्तुल, पोरग, मजारया, विछी, (चील्ली), पालक्क-पालक्या-पालखनीभाजी, दकपिण्पली-जलपीपर,
दव्वी-दार्वी-दारुहलदर ? सोत्थिय-स्वतिक-उटींगण, साय, मंडूकी-ब्राह्मी, मूलक-मूळा, सरसव, अंबील, साएय, जियन्तय-
जीवन्तक-मालवदेश प्रसिद्ध जीवशाक, तुलसी, कृष्णा-काळी तुलसी, उराल, फणिज्जक-मरवो, अज्जय-अर्जक-नानी तुलसीना
छोड, भूजनक, चोरक मरवानी जाति (?) दमनक-डमरो, मरवो, शतपुष्प, इंदीवर अने ते सिवायना बीजा तेवा प्रकारना होय ते
हरितो जाणवा. एम हरितो कथा.

४२. ओपधीओ केटला प्रकारनी कही छे ? ओपधीओ अनेक प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे-शालि-कलमादि, व्रीहि, गोधूम
(घरं), यव, जवजव-एक जातना जव, कलाय (वटाणा). मसूर, तल, मग, माप-अडद, निष्पाव-वाल, कुलत्थ-कळथी,

१ भूयणए आ. स. २ वारग आ. स.

४३ से कि त जलम्हा ? जलम्हा अपोगविहा पम्हा । तजहा-उदप, अवण, पणण, सेवाले, कलबुया, हटे य कसेकया, कच्छ, भाणी, उप्पले, पउमे, कुमुदे, णलणे, सुभण, सुगधिण, पोण्डरीयण, महापोण्डरीयण, सयपत्ते, सास्सपत्ते, कलहारे, कोकणदे, अरविदे, तामरसे, भिसे, भिसमृणाले, पोपखले, पोखलत्थलए, जे यावन्ने तहणगारा । से त जलकहा ।

आलिंदा-चोळा, सतीन-मठ, पलिमय-चणा, अळसी, कयुगो, कोद्रव-कोदरा, कांग, रालग, वरट्ट-वंटी-सामो, कोद्रुस-कोरदूपक-एक जातना कोदरा, सण. सरसव, मूळना वीज अने ए विवायनी वीजी तेवा प्रकारनी वनस्पति होय ते ओपधीओ जाणवी. ए प्रमाणे ओपधीओ कही.

४३. जलरुहो केडला प्रकारना छे ? जलरुहो अनेक प्रकारना कया छे ते आ प्रमाणे-उदक, अवक, पनक, सेराल, कलबुय, इट, कसेरुय, कच्छ, माणी, उत्पल, पत्र, कुमुद, नलिन, सुभग, सौंगधिक, पुंडरीक, महापुंडरीक, शतपत्र, सहस्रपत्र, कलहार, कोकनद, अरविंद, तामरस, विस, विसमृणाल, पुष्कर, स्थलज पुष्कर अने ते सिवायना धीजा तेवा प्रकारना होय ते जलरुहो जाणना एम जलरुहो कया.

४४. से किं तं कुहणा ? कुहणा अणेगविहा पन्नत्ता । तंजहा-आए, काए, कुहणे, कुणके, दव्वहलिया, सप्फाए, सज्झाए, छत्तोए, वंसी णहिता कुरए । जे यावन्ने तहप्पगारा । सेत्तं कुहणा ।

णाणाविहसंठाणा रुक्खाणं एगजीविया पत्ता । खंधा वि एगजीवा ताल-सरल-णालिएरीणं ॥१॥ जह सगल-

४४. कुहणा केटला प्रकारना छे ? कुहणा अनेक प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे—आय, काय, कुहण, कुणक, दव्वहलिया, सप्फाय, सज्झाय, छत्रौक, वंसी, णहिया, कुरय, अने ते सिवायना वीजा तेवा प्रकारना होय ते कुहणा जाणवा. एम कुहणा कथा.

वृक्षोना—वनस्पतिना नानाविध संस्थान—अनेक प्रकारनी आकृतिवाळा पांढडां एकजीववाळा होय छे, अने ताड, सरल अने नाळीएरी प्रमुख वृक्षोना संंधो—थडो पण एकजीववाळा होय छे. जेम श्लेष—चीकाशवाळा द्रव्य वडे मिश्रित थयेला सघळा

३४-४४. आ गुच्छादि भेदो प्रायः तेना स्वरूपथी ज प्रसिद्ध छे, अने केटलाक भेदो देशविशेषथी जाणी लेवाना छे. अहीं वृक्षादि भेदोमां ज्यां एक वनस्पतिनुं नाम एक भेदमां ग्रहण करी पुनः तेज वनस्पतिनुं नाम वीजा भेदोमां पण ग्रहण करेलुं छे, त्यां तेना समान नामनी भिन्न जातनी वनस्पति जाणवी. अथवा एक वनस्पति अनेक जातनी होय छे. जेमके, नाळीएरी एकचीजवाळी होवाथी 'एकास्थिक' कहेवाय छे, तेनी त्वचा वलयना आकारनी होवाथी वलय पण कहेवाय छे. माटे एक वनस्पति अनेक जातनी होवाथी भिन्न भिन्न भेदोमां तेनुं नाम आचे तो ते विरुद्ध न समजहुं.

१ सप्पाए आ. स. २ छत्ताए शा. सा. ३ णहिया कुरूप शा. सा.

सरिसयाणं सिधेसमिरसाण वद्विया वही । पत्तेयसरीराणं तह होति सरीरसयाया ॥२॥ जह वा तिलपप्पडिया
यहुएहि तिडेहि सहना सती । पत्तेयसरीराणं तह होति सरीरसयाया ॥३॥ सेत्त पत्तेयसरीरवाद्रवणस्सइकाइया ॥

सरसवोनी एक वर्ती-चाट करी होय तेवा प्रत्येकशरीरी (वनस्पतिकारिक) जीवोना शरीरना समुदायो जाणवा. अथवा घणा तलना
समुदायवाळी तलपापडी होय तेम प्रत्येकशरीर वनस्पति जीवोना शरीरसमुदायो होय छे. एम प्रत्येकशरीर वादर वनस्पति-
कारिको कथा.

इये कदेळी अने नहि कदेळी वनस्पतिनो संग्रह करवा माटे आ गाथाको बहे ऐ- 'मानविध' इत्यवि घृशोना तेमज उपलक्ष
णयो गुच्छ अने गुल्मारिना एण अनेक प्रकारना संस्थान-आवृत्तिवाळां पावडां एक एक जीवाधित होय छे, अने स्कन्ध एण एक
जीवाधित हीय छे गु यधी वनस्पतिकोनो रक्ष्य एक जीववाळो होय छे? नहि, ताड, सरल अने नाळीपरीनो स्कन्ध एक
जीववाळो होय छे काड, सरल अने नाळीपरीनु ग्रहण उपलक्षण छे, तेथी धांजी वनस्पतिकोनो एण स्कन्ध आगमने अनुसरी एक
जीवाधित जाणयो अने ते सिधाय अन्य वनस्पतिकोना प्रत्येक रक्ष्यो तो अनेक प्रत्येकशरीरवाळा अनेक जीवाधित होय छे
ते अर्थाव जाणुं. कारण के "खया यि अनेगजीविया" 'रक्ष्यो एण अनेक जीववाळा होय छे' एम पूर्वे कर्णु छे जो स्कन्धो
प्रत्येकशरीरवाळा अनेक जीवाधित होय तो एक खड शरीरनी आवृत्तिवाळा केम अणाय छे? तेकोना अवस्थाननुं स्वल्प इष्टाव
द्राय जाणवे छे- 'अह सगल' इत्यवि जेम श्लेष-धीकाशवाळा प्रत्य वदे मिधित वयेला सरसवोनी करेळी वर्ति-घाट एकरूपे

४५. से किं तं साधारणसरीरवादवणसइकाइया ? साधारणसरीरवादवणसइकाइया अणेगविहा पन्नत्ता । तंजहा—अवए पणए सेवाले लोहिणी थिह् ल्थिभगा । अस्सकन्नी सीह्कन्नी सिउंढि तत्तो सुसुंढी य ॥ १ ॥

४५. साधारणशरीर वादर वनस्पतिकायिको केटला प्रकारे कथा छे ? साधारणशरीर वादर वनस्पतिकायिको अनेक प्रकारे कथा छे. ते आ प्रमाणे—अवक, पनक-फुग, सेवाल, लोहिणी-रोहिणी, थीह्, थिभगा, अश्वकर्णी, सिंहकर्णी, सिउंढि, छे अने ते वधा सरसवो परिपूर्ण शरीरवाळा पोतपोताना शरीरनी अवगाहना वडे जुदा जुदा रहेला छे, ' तथा ' -ते प्रमाणे आज उपमा वडे प्रत्येकशरीरवाळा जौवोना शरीरसमुदायो जुदी जुदी पोतपोताना शरीरनी अवगाहनावाळा होय छे. अहीं श्लेषद्रव्यने स्थाने रागद्वेषथी संचित थयेला तेवा प्रकारना कर्म छे, अने वधा सरसवने स्थाने प्रत्येक शरीरो छे. वधा सरसवोतुं ग्रहण सरसवोतुं जुदापणुं जाणवाथी भिन्न भिन्न अवगाहनावाळा प्रत्येक शरीरोतुं जुदापणुं जणाववा माटे छे. अहीं बीजुं कटान्त कहे छे—जेम घणा तलथी मिथित थयेली तिलशाकुली-तलसांकळी जुदा जुदा पोतपोतानी अवगाहनावाळा तलरूप होवा इतां कथंचित-द्रव्यनी अपेक्षाए एकलूप होय छे, तेम आज उपमा वडे प्रत्येकशरीरी जौवोना शरीरसमुदायो कथंचित एकलूप अने जुदी जुदी पोतपोतानी अवगाहनावाळा होय छे. हचे उपसंहार कहे छे—' एम प्रत्येकशरीर वादर वनस्पतिकायिको कथा.

४५. हचे साधारणवनस्पतिकायिकतुं प्रतिपादन करवा माटे सुत्र कहे छे—साधारणशरीर वादर वनस्पतिकायिको केटला प्रकारना छे ? आचार्य उत्तर आपे छे के—साधारणशरीर वादर वनस्पतिकायिको अनेक प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे—अवक, पनक—इत्यादि.

कृ-कुण्डरिया जीव छीरविराली तहेव किही य । हालिहा सिंगवेरे य आलुगा मूलग इय ॥२॥ कचूयो कन्नुकड
 मंढुपोयलइ तहेव महुसिंगी । णीरुहा सप्यसुयथा छिन्नरुहा चय थीयरुहा ॥३॥ पाढा सियवालुकी मधुररसा च्वेव
 रायथल्ली य । पडमा य माढरि दंती चडी किट्टीत्ति याथरा ॥४॥ मासपणिण मुगपण्णी जीविय-रसहे य रेणुया च्वेव ।
 काओली गीरकाओली तहा भगी नही इय ॥५॥ किमिरासि भरमुत्था णगलई पेलुगा इय । किण्हे पडले य ह्ते
 इरतणुया च्वेव लोयाणी ॥६॥ कण्हकदे वज्जे सूरणकदे तहेय खल्लूडे । एए अणतजीवा जे यावन्ने तहाविहा ॥७॥

मुमुंदि, (१). रुह, कुंदरिका, जीरु, क्षीरविदारिका, किट्टि, हरिद्रा-इलदर, शृंगवेर-आदु, आलु-चदादा, मूलग-मूला, (२).
 कचूया, कन्नुकड, महुपोवलई, मधुगुंगी, नीरुहा, सप्यसुगंथा, छिन्नरुहा, बीजरुहा, (३). पाढा, मृगवालुकी, मधुररसा, राजवल्ली,
 पडमा-पत्रा, माढरी, दंती, चडी, किट्टी, (४). मापण्णी, मुद्गपण्णी, 'जीविय-रसहे' जीवक, रसह-ऋपमक, रेणुका, काकोलि,
 क्षीरकाओली, भंगी, नही, (५). कुमिराशि, भद्रमुस्ता-मोय, णगलइ-लांगली-दूधीओ वज, पेलुगा, कृष्ण, पडल, इड, इरतनुका,
 लोयाणी, (६) कृष्णकद, वज्रकद, सूरणकद, खल्लूर-ए अनन्तकार्यिक जीवो अने ते सिवाय बीजा तेवा प्रकारना होय ते ण
 तेमां केटला एक साधारण वनस्पतिकार्यिको अतिप्रसिद्ध होवापी अने केटला एक देशविशेषपी स्थयं जाणवा उपर कणा सियपना

१ कुंदुरिया शां छा २ जाड छीठ शां सा ३ कंठुया कड्ढु शां सा. ४ सुमत्तओ य. आ स ५ जीवियरसिके ले व
 जीवियरसमे य शां सा ६ खल्लूरे आ स

तणमूल-कंदमूले वंसीमूलैत्ति आवरे । संखिज्जमसंखिज्जा बोधब्बाऽणंतजीवा य ॥८॥ सिंघाडगस्स गुच्छो अपणेग-
जीवो उ होति नायब्बो । पत्ता पत्तेयजीया दोन्नि य जीवा फले भणिया ॥९॥ जस्स मूलस्स भगस्स समो भंगो
पदीसइ । अणंतजीवे उ से मूले जे यावन्ने तहाविहा ॥१०॥ जस्स कंदस्स भगस्स समो भंगो पदीसइ । अणंतजीवे
उ से कंदे जे यावन्ने तहाविहा ॥११॥ जस्स खंधस्स भगस्स समो भंगो पदीसइ । अणंतजीवे उ से खंधे जे यावन्ने

अनंतकायिक जीवो जाणवा. (७). वृणमूल, कंदमूल अने वांसनु मूल संख्याता, असंख्याता के अनन्त जीवात्मक जाणधुं. (८).
शींगोडानो गुच्छ अनेक जीवात्मक जाणवो. पांदडा एक एक जीववाळा होय छे, अने तेना फळमां वे जीवो छे. (९).

[अनन्तकायिक अने प्रत्येक वनस्पतिनुं लक्षण-] जे मूळने भांगवाथी सरखो भंग देखाय ते मूळ अने ए सिंवाय वीजां
तेना जेवा मूळो होय ते पण अनन्तजीवात्मक जाणवां. (१०). जे कन्द भांगवाथी सरखो भंग देखाय ते तथा तेना जेवा वीजा कन्दो

वीजा तेवा प्रकारना होय ते पण अनन्तजीववाळा जाणवा. (१-७). 'वृण' इत्यादि. वृणधुं मूळ, कन्दधुं मूळ अने वांसधुं मूळ
एओमां कयाइक जातिभेदथी के देशभेदथी संख्यात जीवो अने कयाइक असंख्याता जीवो अने कयाइक अनन्त जीवो जाणवा. (८).
'शंगोटकस्य' इत्यादि. शींगोडानो गुच्छ अनेकजीववाळो जाणवो, कारण के तेना त्वचा अने शाखा वगेरे अनेकजीवात्मक छे.
परन्तु तेमां जे पांदडां छे ते एक एक जीववाळा होय छे. अने एक एक फळने विशेषे वच्चे जीवो कया छे. (९). 'यस्य मूलस्य'

१ वंसमूलैत्ति शां. सा. वंसीमूलत्ति छे. य.

तद्वाचिहा ॥१२॥ जीसे तयाग भगगा समो भंगो पदीसए । अणतजीवा तथा सा उ जे याचन्ने तद्वाचिहा ॥१३॥
जस्स सालस्स भगस्स समो भंगो पदीसए । अणतजीवे य से साले जे याचन्ने तद्वाचिहा ॥१४॥ जस्स पचालस्स
भगस्स समो भंगो पदीसए । अणतजीवे पचाले से जे याचन्ने तद्वाचिहा ॥१४॥ जस्स पत्तास्स भगस्स समो भंगो पदी-
सा । अणतजीवे उ से पत्ते जे याचन्ने तद्वाचिहा ॥१६॥ जस्स पुष्कस्स भगस्स समो भंगो पदीसए । अणतजीवे
होय ते अनन्त जीवात्मक जाणवा. (११). जे स्कन्ध भंगवायी सरखो भंग देखाय ते स्कन्ध अने धीजा तेवा प्रफारना स्कन्धो
अनन्तजीववाळा जाणवा. (१२). जे त्वचाने भागवायी सरखो भंग देखाय ते त्वचा तथा तेना जेवी वीजी त्वचा अनन्तजीववाळी
जाणवी. (१३). जे शाखाने भांगवायी सरखो भंग देखाय ते शाखा तथा वीजी तेना जेवी शाखा अनन्त जीववाळी जाणवी.
(१४). जे प्रवालने भांगवायी सरखो भंग देखाय ते प्रवाल तथा धीजा तेना जेवा प्रवालो अनन्तजीवात्मक जाणवा. (१५). जे
पांदरुं भांगवायी सरखो भंग देखाय ते पांदरु तथा तेना जेवा धीजां पांदरां अनन्त जीववाळां जाणवां. (१६). जे पुष्पने भांग-
वायी जेजुं मूळ भांगवायी समभंग-पदले एफान्त सरखो चक्रना आकारवाळो भंग स्पष्टरूपे देखाय ते मूळ अनन्त जीवात्मक

१ धनस्पतिसप्ततिमां समभंगु लक्षण आ प्रमाणे फलु छे—“ सडो कोरेना चूर्ण बडे बनायेळी धर्ती-दाटनो मग जेवो बधे स्थळे सरखो
होय छे तेवो, अथवा फयारानो तटी-योपडीना जेयो होय ते समभग जाणरो जे हमेशां समभगवाळा होय ते अनन्तकायिको समनवा
परतु जे फोमळगणाथी समभंगवाळा होय ते अनन्तकायिको न जाणवा-जुओ लोफप्रकाश प ३०८

उ से पुष्पे जे यावन्ने तद्द्विविहा ॥१७॥ जस्म फलस्स भग्गस्स समो भंगो पदीसए । अणंतजीवे फले से उ जे यावन्ने तद्द्विविहा ॥१८॥ जस्स वीयस्स भग्गस्स समो भंगो पदीसए । अणंतजीवे उ से वीए जे यावन्ने तद्द्विविहा ॥ १९ ॥

जस्स मूलस्स भग्गस्स हीरो भंगो पदीसए । परित्तजीवे उ से मूले जे यावन्ने तद्द्विविहा ॥२०॥ जस्स कंदस्स वाथी सरखो भंग देखाय ते पुष्प अने बीजां तेना जेवां पुष्पो अनन्त जीववाळां जाणवां (१७). जे फळने भांगवाथी सरखो भंग देखाय ते फळ अने बीजां तेना जेवा फळो अनन्त जीववाळां जाणवां. (१८). जे बीजने भांगवाथी सरखो भंग देखाय ते बीज अने बीजां तेना जेवा बीजो अनन्त जीवात्मक जाणवां. (१९).

जे मूल भांगवाथी हीर-विपम (दांतावाळो, खडवचडो) भंग देखाय ते मूल अने तेवा प्रकारना अन्य मूलो प्रत्येक जीव जाणवुं. ते सिवायना बीजां मूलो जे भांगवामां आल्या न होय पण तेवा प्रकारना-भांगिला मूलना सरखा होय ते मूलो पण अनन्त जीवात्मक जाणवां. ए प्रमाणे कन्द, स्कन्ध, त्वचा, शाखा, प्रवाल, पांदां, पुंग, फळ अने बीज संबन्धे पण नये गाथाओतुं व्याख्यान करुं. (१०-१९.)

हवे प्रत्येकशरीरवाळी घनस्पतिवुं लक्षण कहेवाने माटे मूलकार दस गाथाओ जणाये छे- 'यस्य' इत्यादि. जे मूलने भांगवाथी तेना भंगस्थळे हीर-विपम छेदवाळो खडवचडो के खांचावाळो भाग स्पष्टरूपे जणाय ते मूल प्रत्येक जीवात्मक जाणवुं. ते

भगस्स हीरो भगो पदीसए । परित्तजीवे उ से कवे जे यावन्ने तहाविहा ॥२१॥ जस्स एंघस्स भगस्स हीरो भगो पदीसए । परित्तजीवे उ से खवे जे यावन्ने तहाविहा ॥२२॥ जीसे तयाए भग्गाए हीरो भगो पदीसए । परित्तजीवा तथा सा उ जे यावन्ने तहाविहा ॥२३॥ जस्स सालस्स भगस्स हीरो भगो पदीसए । परित्तजीवे उ से साले जे यावन्ने तहाविहा ॥२४॥ जस्स पचालस्स भगस्स हीरो भगो पदीसए । परित्तजीवे पचाले उ जे यावन्ने तहाविहा ॥२५॥ जस्स पत्तस्स भगस्स हीरो भगो पदीसए । परित्तजीवे उ से पत्ते जे यावन्ने तहाविहा ॥२६॥ जस्स पुष्कस्स भगस्स हीरो भगो पदीसए । परित्तजीवे उ से पुष्के जे यावन्ने तहाविहा ॥२७॥ जस्स फलस्स भगस्स हीरो भगो पदीसए । परित्तजीवे फले से उ जे यावन्ने तहाविहा ॥२८॥ जस्स बीयस्स भगस्स हीरो भगो पदीसए । परित्तजीवे उ से बीए जे यावन्ने तहाविहा ॥२९॥ जस्स मूलस्स

वाळां जाणवां. (२०) ए प्रमाणे (२१) कन्द, (२२) स्कन्ध, (२३) त्वचा, (२४) शाला, (२५) मवाल, (२६) पत्र, (२७) पुष्प, (२८) फळ अने (२९) बीजने भांगवाधी विषम भग देखाए ते अने तेवा प्रकारना बीजा कन्दादि प्रत्येक जीववाळा जाणवा. एम मूलनी पेंठे कन्दादि दरेकने आथयी सरखी पाठ कहेवानो छे.

सिधायना धीजां मूलो जे मागेला नथी एण तेवा प्रकारा हीरयाळा (खाचावाळा), मागेला मूटना सरलां होए ते प्रत्येक जीवालमक जाणवां एम कन्दादि संकधी तवे गायाओ जाणवी (२०-२९)

कदाओ छल्ली बहलतरी भवे । अणंतजीवा उ सा छल्ली जे यावने तहाविहा ॥३०॥ जस्स कंदस्स कदाओ छल्ली बहलतरी भवे । अणंतजीवा उ सा छल्ली जे यावने तहाविहा ॥३१॥ जस्स खंधस्स कदाओ छल्ली बहलतरी भवे । अणंतजीवा उ सा छल्ली जे यावना तहाविहा ॥३२॥ जीसे सालाण कदाओ छल्ली बहलतरी भवे । अणंतजीवा उ सा छल्ली जे यावना तहाविहा ॥३३॥ जस्स मूलस्स कदाओ छल्ली तणुययरी भवे । परिचाजीवा उ सा छल्ली जे यावना जे यावने तहाविहा ॥ ३४ ॥ जस्स कंदस्स कदाओ छल्ली तणुतरी भवे । परिचाजीवा उ सा छल्ली जे यावना

जे मूळना काष्ठथी तेनी छाल वधारे जाडी होय ते छाल तथा तेवा प्रकारनी बीजी छाल अनन्तकायिक जाणवी. (३०). जे कन्दना काष्ठथी तेनी छाल वधारे जाडी होय ते छाल अने तेना जेवी बीजी छाल अनन्त जीवात्मक जाणवी. (३१). जे स्कन्धना काष्ठथी तेनी छाल वधारे जाडी होय ते छाल तथा तेना जेवी बीजी छाल अनन्तजीवात्मक जाणवी. (३२). जे शाखाना काष्ठथी तेनी छाल वधारे जाडी होय ते छाल तथा तेना जेवी बीजी छाल अनन्त जीवाली जाणवी. (३३).

हवे मूलादिनी छालनुं अनन्तकायिकपणुं जाणवा माटे लक्षण कहे छे—जे मूळना काष्ठ-मध्य भागमां रहेला गर्भयो तेनी छाल जाडी होय ते अनन्तजीवात्मक जाणवी. ' जेयावना तहाविहा ' अने जे अनन्त जीवपणे निश्चित थयेली छालथी बीजी छाल पण तेना जेवी होय ते पण अनन्तजीवात्मक जाणवी. एम कन्द, स्कन्ध अने शाखा संबन्धे त्रणे गाथाओनो विचार करवो. (३०-३३.) हवे तेज छालनुं प्रत्येकजीवपणुं जाणवा लक्षण कहे छे—'यस्य मूलस्य' इत्यादि चार गाथाओ छे—जे मूळना काष्ठथी-

તપાનિષા ॥૩૬॥ ઝરત ભંરત કઢાઓ છઢી તણુવરી ંએ । પરિસાજીયા ડ સા છઢી જે યાચસા તઢાચિઢા ॥૩૬॥
 ડીસે માલાગ કઢાઓ છઢી તેણુવરી ંએ । પરિસાજીયા ડ સા છઢી જે ગાયન્ના તઢાચિઢા ॥૩૭॥

પ્રજ્ઞાપના
 મનુષ્ય
 ॥૨૨૬॥

પત્નાર્ગ ંડઝામાનરત ંઢી યુગ્મગણ્ણો ંએ । પુઢપિરોરિસંએવેણ અણંતજીવં ણિયાણાધિ ॥૩૮॥ ગઢહિરાગ
 જે મૂઢમા કાઠાધી તેની છાલ વધારે પાતઢી ઢીગ તે છાલ તપા તેના જેવી ધીજો છાલ મત્યેક જીવયાઢી જાણયો. (૩૪). ૫
 પ્રમાણે કન્ય (૨૬) રુકમ્બ (૨૭) ંને સારા (૨૭) સંપંને સારસો પાઢ કઢેગો.

પણપર્તી મધીધી તેમી ક્ષાત્ર પાતઢી ઢીગ તે પ્રાએજીવયાઢી જાણયો. તે રિભાયળી ઢીજી પઢલે પ્રાયેક ઘરીરણ્ણે નિશ્ચિત છાલધી
 અણ ડાત્ર ઢીગ તે વળ પ્રાએકઘરીર ડીવયાઢી રામજાધી. ૫૫ કલ્પારિ વિયે વળે ધાગાઓ વિધાયવી (૩૪-૩૭).

‘ ધરન ધમસ્ય ંભસ્ય સઠો ંગ મઢસયતે ’ જે ધલ ંખાતો તેવો ંગ સારસો રપઢસ્યે જણાય-શ્યાધિ અન્તન્તકાપુ સ્વકણ
 કાઠે. તેને સ્વધણ્ણે પ્રતિપાપમ કસ્યાધી રુચ્યાવાન્ધ ધરકાર આ તશણ વળે ષે.-’ તમાર્ગ ’ શ્યાધિ. જે મૂઢ, રુકમ્બ-ધક, સ્વચા,
 ઢાણા, વળ ંને પુંધારિને ંખાતો ંખરણાન ઘકળે-વકળા આકારસાલુ મોઢ ંને તપન સમ-સારસુ ઢીય તે મૂઢાવિક અન્ત
 ડીમાત્રાનક આપ. તથા મત્યો-મોઢ અપમા સામાન્ય રીતે ંખરણાન પૂર્ણ-રજાધી સ્યાા ઢીય, અપયા જે વગારિને ંખાતો
 આકારસાલુ ંગ ંને પ્રતિયે સ્યાને વરમળા ંધી રજ સ્યાા ધારી-પ પૂર્વાનક તશણ રિસ્યાય ંગસ્યાન પુષ્પીત સારસુ ઢીય,

૨ સ્વપુષ્પરી ધ. ૫. ૬ સારિસેવ ંખલ ધ. ૫૬.

પ્રજ્ઞાપના
 પદ
 જીવ-
 પ્રજ્ઞાપના
 ॥૨૨૬॥

પત્તં સચ્ચીરં જં ચ હોઙ્ગ નિચ્ચીરં । જં પિ ય પળદ્દસંધિ અણંતજીવં વિયાણાહિ ॥૩૧॥ પુષ્પા જલયા થલયા ય વિંદ્યદ્દા ય નાલચદ્દા ય । સંલિજ્જમસંલિજ્જા ચોદ્દચ્ચાડાણંતજીવા ય ॥૪૦॥ જે કેહ નાલિયાચદ્દા પુષ્પા સંલિજ્જ-જીવિયા મળિયા । ણિહુયા અણંતજીવા જે માત્તને તહાવિદ્દા ॥૪૧॥ પલસુપ્પલિણીકંદે અંતરકંદે તહેવ શિદ્ધી

જેને માંગતા મંગસ્થાન ચક્રના આકારવાલું (ગોલ અને લીસું) હોય અને ગ્રન્થી-ગાંઠ ચૂર્ણ-રજથી વ્યાપ્ત હોય, તેમજ મંગસ્થાન પૃથિવીના સરસું હોય તે અનન્તજીવવાલી વનસ્પતિ જાણવી. (૩૮). યુગ શિરા-નસોવાલું, ક્ષીરવાલું, કે ક્ષીર વિનાનું હોય અને પ્રનટ્સંધિ-જેની વચ્ચેનો સાંધો દેખાતો ન હોય તે પાંદડું અનન્તજીવાત્મક જાણવું. (૩૯). જલજ-જલમાં થયેલાં, સ્થલજ-સ્થલમાં થયેલાં, દુન્તચદ્દ—ઈંટીયાત્રાલા અને નાલચદ્દ—નાલવાલાં પુષ્પો સંલયાતજીવવાલાં, તાત્પર્ય ય છે કે સૂર્યના કિરણોથી તપેલા વયારાની તરિના પ્રતરલંહ-પોપડીના જેવો સમ-સરલો મંગ હોય તે અનન્ત ક્ષાયિક જાણવા. (૩૮) હવે ફરીથી થાંડું લક્ષણ કહે છે—જે પત્ર-પાંદડું સક્ષીર-મૂઘવાલું હોય, કે નિઃક્ષીર-મૂઘવિનાનું હોય પણ મુસનસોવાલું અને પ્રનટ્સંધિ-જેના બે અર્ધે ભાગની વચ્ચેનો સાંધો સર્વથા ન દેખાતો હોય તે પત્ર અનન્તજીવાત્મક જાણવું. (૩૯.)

હવે પુણ્યાદિસંવધી વિશેષતા કહે છે—પુણ્યો ચાર પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે-૧ જલજ-જલમાં ઉત્પન્ન થયેલાં સહસ્રપત્ર વગેરે, ૨ સ્થલજ-સ્થલમાં ઉત્પન્ન થયેલાં કોરંટક વગેરેના પુણ્યો. તે પ્રત્યેકના વચ્ચે મેદ છે. કેટલાક વૃન્તચદ્દ હોય છે. જેમકે અતિમુક્ત વગેરે, અને કેટલાક જાદ્ર વગેરેના પુણ્યો નાલચદ્દ હોય છે. અહીં તેઓમાં કેટલાક પત્રાદિની અંદર રહેલા જીવોની અપેક્ષા

ય । ૯૯ અળતજીવા પુગો જીવો ચિસમુળાલે ॥૪૨॥ પલહૂલહસુળકદે ય કદલી ય કુંદુચળ । ૯૯ પરિસાજીયા જે
યાવને તદ્દાયિહા ॥૪૩॥ પૅૅમુપ્પલનલિણાણ સુમગસોગધિયાણ ય । અરચિંદકોકણાણં સયવસાસહસ્સપ્સાણ ॥૪૪॥

અસંલ્યાત્તપ્રીવવાલાં અને અનન્તજીવવાલાં જાણવા. (૪૦) જે કોઈ નાલવદ્દ પુષ્પો છે તે સંલ્યાતા જીવવાલાં હોય છે અને જે
સ્નિહુ-ધોરના પુષ્પો અને તેના જેવા ધીજા ધીજા પુષ્પો છે તે અનન્તજીવવાલા હોય છે. (૪૧). પધિનીકન્દ, હપલિની કન્દ, અંતર
કન્દ અને શિલ્લી ૯ અનન્તનોવાત્મક છે અને નિસ-નાલ અને મૂળાલ-પદ્મની ઢાંડલી ૯કજીવાત્મક છે. (૪૨). પલાંદુકન્દ,
લમુનકંદ, કંદલીકન્દ અને ૯ કુસ્તુંબક પ્રત્યેકજીવવાલા છે અને તે સિવાય ધીજા તેજા પ્રકારના હોય તે પળ પ્રત્યેકશરીરવાલા
સંલ્યાતા જીવવાલાં, ફેટલાપ્ક અસંલ્યાતા જીવવાલાં અને ફેટલાપ્ક અનન્ત જીવવાલાં હોય છે, તે જાળમને અનુસરીને જાણવા
(૪૦) આ સંયંધે કંઈક ધિશેષ પતાયે છે-તેમાં જે જાદ ઘરેરેના નાલવદ્દ પુષ્પો છે તે ઘણાં સંલ્યાતજીવવાલાં તીર્થકરણધરોપ
કદલાં છે ઘોરના પુષ્પ અનન્તજીવાત્મક છે, અને તે સિવાયના ધીજાં પુષ્પો ધોરના પુષ્પ જેવાં હોય તે પળ અનન્તજીવાત્મક જાણવાં
(૪૧) પમિનીકંદ, અપલિનીકન્દ, અત્તરકન્દ-અલમાં ઉત્પન્ન થયેલી ૯ક જાતની ઘનસ્પતિનો કન્દ, શિલ્લિકા-ઘનસ્પતિવિશેષ-૯
ઘણા ય અનન્તકાયિક છે પરંતુ પમિન્યાદિના ચિસ-નાલ અને મૂળાલ-કમલ્લંદ ૯ ઘણે ૯કજીવાશ્રિત છે (૪૨) પલાંદુકન્દ,
લમુનકન્દ, અને કંદલીકન્દ, કુસ્તુંબક-૯ ઘણા ય પ્રત્યેકજીવશ્રિત જાણવા તે સિવાયના ધીજા પળ તેવા પ્રકારના પદ્દલે અનન્ત

વિંદં વાહિરપત્તા ય કનિયા ચેવ ઇગજીવસ્સ । અહિંમતરગા પત્તા પત્તેયં કેસરા મિજા ॥૪૬॥ વેણુ-નલ-ઇવરુ
 વાહિય-સમાસઇવરુ ય ઇક્કહે રંહે । કરકર છુટ્ટિ વિહંગે તગાણ નહ પવ્વગાણં ચ ॥૪૬॥ અહિંછ પવ્વં પલિમોહઓ
 ય ઇગસ્સ હોંતિ જીવસ્સ । પત્તેયં પત્તાઈં પુપ્પાઈં અણેગજીવાઈં ॥૪૭॥ પુસ્સ મ્હલં કાલિંગં તુવં તવસેલવાલુવાલુકં ।
 જાણવા. (૪૩.) પમા, ઉત્પલ, નલિન, સુભા. સૌમંથિક, અપ્પિ, તોફન્નદ, શતપત્ર અને સહસ્રપત્ર-એઓના દુત્ત-હીંટીયા, વહા-
 રના પાંદડાં અને કર્ણિકા એ ત્રણે એક જીવના છે. અને અંદરના પાંદડાં, કેસર અને મીંજ એ પ્રત્યેક એક જીવવાલા છે. (૪૪-૪૫).
 વેણુ-વાંસ, નલ-વરુ, ઇશુવાટિકા, સમાસઇશુ, ઇફકડ, રંડ, કરકર, મુંડ, વિહંગુ, તુણ અને પર્વવાલી વનસ્પતિની આંલ, પર્વ-
 ગાંઠ અને પરિમોટક-પર્વનું પરિવેષ્ટન એ વધા એકજીવના છે. પર્વો પ્રત્યેક-એક એક જીવાત્મક અને પુણ્યો અનેકજીવાત્મક છે.
 કાયિક વનસ્પતિના લક્ષણ રહિત હોય તે ણ પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયિકો જાણવા. (૪૩.) પમા, ઉત્પલ, નલિન, સુભા, સૌમંથિક,
 અરચિન્દ, કોકનદ, શતપત્ર અને સહસ્રપત્રના દુત્ત-હીંટીયા અને તેના વહારના પાંદડાં જે પ્રાયઃ લીલાં હોય છે તે, અને પવના
 આધારરુપ કર્ણિકા છે તે ત્રણે ય એકજીવાત્મક છે, અને જે અંદરની પાંહડીઓ, કેસર અને મીંજ છે તે દરેક એક એક જીવાશ્રિત
 છે. (૪૪.) વેણુ-વાંસ, નલ-વરુ, તથા ઇશુવાટિકા વગેરે લોક થકી જાળી લેવા. તથા ધરો વગેરે તુણ, અને પર્વયુક્ત (ગાંઠવાલી)
 વનસ્પતિ, તેઓની જે આંલ, પર્વ અને પરિમોટક-પર્વનું વનકાર-ગોલાકાર પરિવેષ્ટન હોય છે તે તથા એક જીવાશ્રિત છે. એ વધાનાં
 ૧ ચિહુંચ શાં. સા.

ઘોસાઢય પઢાલ તિનૂય છેવ તેંટસ ॥૪૮॥ ચિંટસમંસકઢાહ ત્યાહ દ્વતિ તગજીવસસ । પત્તેયં પત્તાહ સકેસરમ-
કેસર મિજા ॥૪૯॥ સપ્કાપ સેજ્ઞાપ સ્વચેહલિયા ય કુદ્દહણકુદુકો । ણ્ણ અણંતજીવા કુંદુકે હોહ ભયણા હ ॥૫૦॥
ધીપ જોગિન્દ્રૂ જીવો વક્કમહ સો ય અન્નો યા । જોડવિ ય મૂલે જીવો સોડવિ ય પત્તે પઢમયાણ ॥૫૧॥

(૪૬-૪૭). વૂસફલ-પુષ્પફલ, કાલિંગઢા, તુંવ, ત્રપુપ-કાકઢી, ણ્ણવાલુક, વાલુક, ઘોપાતક, પઢોલ-પઢોલ, તિંદુક અને-
તિંદુસ-પ્ણોના ઢુન્ત-ઢીંટીયા, માંસ-ગર્મ અને કટાહ-ઝપરની છાલ ણ્ણક જીવના છે. પાંદઢાં ણ્ણક જીવવાલાં છે. કેસરસહિત
અને કેસરસહિત ઢેરક ઘોજ ણ્ણક ણ્ણક જીવાશિત છે. (૪૮-૪૯.) સપ્કાપ, સજ્ઞાય, ઝન્નેહલિયા, કુદ્દહણા અને કુંદુક ણ્ણ અન્ન-
જીવાત્મક ઢે. તેમાં કુંદુકને વિષે ઘજના-વિકલ્પ જાણવો. (૫૦).

ઢેરક પાંદઢાં ણ્ણક ણ્ણક જીવાત્મક ઢોય છે અને પુગો અનેક જીવાત્મક છે (૪૫-૪૭.) વૂસફલ, ણ્ણ પ્રમાણે કાલિંગ ફલ, તુંવીફલ,
ત્રપુપ (કાકઢી), ણ્ણવાલુ-ચીમઢાનો જાત, વાલુક-ચીમઢું, ઘોપાતક-કઢવા તુરીયા, પઢોલ, તુંદુક અને તિંદુસ ફલો છે, ણ્ણ પ્રાયેક
ફલોનો ઢુન્ત, સમાંસ-ગર્મસહિત કટાહ-ફલના ઝપરની છાલ પઢલે ઢુન્ત, ગર્મ અને કટાહ ણ્ણ ઢ્રણે ણ્ણક જીવના છે-અર્થાત્ ઢ્રણે ણ્ણક
જીવાશિત છે તયા વૂસફલથી માંડી તિંદુસ છુધીની ઢેરક ઘનસ્પતિના પાંદઢાં પ્રાયેકજીવાશિત છે પઢલે ણ્ણક ણ્ણક જીવાશિત
છે કેસર સહિત અને કેસર રહિત ઘીજ ણ્ણ પ્રાયેક જીવાશિત ઢોય છે પઢલે કેસર અને ઘીજો ઢેરક પ્રાયેક જીવાશિત છે.

૧ સપ્કાપે ઘાં સા ૨ સજ્ઞાપ ઘાં સા ૩ જીવે ઘાં સા

યોનિશ્લેષ કહેવાય છે, અને ચિત્તપ્રયોગિશ્લેષ હોય તે અવશ્ય અષ્ટેતન હોવાથી અયોનિશ્લેષ કહેવાય છે. યોનિશ્લેષનો શો અર્થ છે? અચિત્ત શક્તિશ્લેષ ઝીંઘતુ અત્પત્તિ સ્થાન પટલે તેમાં શ્લેષી જીવના પરિણમનની શક્તિસહિત હોય તે યોનિ કહેવાય છે. તે યોનિશ્લેષ ઘોઝમાં તેજ પૂર્વનો ઘોઝનો જીવ અથવા અન્ય જીવ આવીને ત્યાં અત્પત્તિ થાય છે. તે-ઘોઝને અત્પત્તિ કરનાર જીવ પોતાના આયુષના ક્ષય થવાથી ઘોઝનો ત્યાગ કરે છે. તે ઘોઝને પાણી, ફાલ અને પૃથ્વીના સંયોગરૂપ સામગ્રી પ્રાપ્ત થતા ક્ષયચિત્ત તેજ પૂર્વનો ઘોઝજીવ શ્લેષી નામ ગોત્ર ધારીને તે ઘોઝમાં અત્પત્તિ થાય છે, પટલે ત્યા આવીને શ્લેષીરૂપે પરિણત થાય છે અને ક્ષયચિત્ત અ-પ-પૃથ્વીકાયિકાદિ જીવ ત્યા આવીને અપજો છે, 'યોઽપિ ચ શ્લેષી જીવઃ' એ જીવ શ્લેષીને વિષે છે. પટલે શ્લેષીરૂપે પરિણત થયેલો છે તેજ જીવ 'પત્રે પ્રથમતયા' પ્રથમ પાંદડાંરૂપે પરિણત થાય છે. માટે શ્લેષી અને પ્રથમ પત્રનો કર્તા એક જીવ છે. પ્ર-જો-પમ છે તો 'સશ્વો વિ કિસલજો અર્ણતઓ ભણિઓ' થયા કિસલય (કોમલ પાંદડાં) અર્ણતો અન્તકાયિક કહેલા છે—પત્રાદિ નીચેની ગાયાનો સાથે વિરોધ કેમ નહિ આવે? અ-ઘોઝનો જીવ કે અન્ય જીવ ઘોઝના શ્લેષીરૂપે અન્ત થઈને તેની અશ્વનાવશ્યા-શ્લેષી કરે છે, અને ત્યાર પછી અન્ત જીવો અવશ્ય કિસલયાવશ્યા પ્રાપ્ત કરે છે, ત્યાર થાવ સ્થિતિના ક્ષય થવાથી તે અન્ત જીવો ચર્ચી જાય ત્યારે અન્ત શ્લેષી જીવ અન્ત જીવના શરોરૂપે પરિણમવાથી પ્રથમ પાંદડા શુધ્ધી થયે છે, માટે પૂર્ણતિ થવાની સાથે વિરોધ આવતો નથી. ઘોઝના આચાર્યા આ ગાયાનો આ પ્રમાણે શ્લેષીરૂપે પ્રથમ પત્ર પટલે ઘોઝની શ્લેષીની અવશ્યા, તેથી શ્લેષી અને પ્રથમ પાંદડાનો કર્તા એક જીવ છે. તાત્પર્ય પ છે કે 'શ્લેષી અને સમુચ્ચનાવશ્યા-શ્લેષીની અવશ્યાનો કર્તા એક જીવ છે'—પ નિયમ થતાવધાને માટે કહ્યું છે કે—'શ્લેષી અને સમુચ્ચનાવશ્યા-શ્લેષીની અવશ્યા અને એક જીવયહે અવશ્ય

समयं वक्रताणं समयं तेषिं सरीरनिव्वत्ती । समयं आणुगहणं समयं ऊसासनीसासो ॥ ५३ ॥ इक्कस्स उ जं
[साधारण जीवोतुं लक्षण]—एक साथे उत्पन्न थयेला ते जीवोनी एक काळे शरीरनी निष्पत्ति थाय छे, साथे ज श्वासोच्छ्वासनुं ग्रहण
अने साथे ज उच्छ्वास—निःश्वास होय छे. (५३.) एकने ज जे आहारादि पुद्गलोनुं ग्रहण होय छे तेज घणा साधारण जीवोने

परिणमावेलं हांय छे, बाकीना किसलयदिनो आविभाव अवश्य मूळना जीवना परिणामथी थयेलो होतो नथी. ' तेथी ' बघां
किसलय उगता अनंतकायिक होय छे ' इत्यादि गाथा कहेवानी छे तेनी साथे आ बाबतनो विरोध नथी. कारण के मूळ अने वृद्धिनी
अवस्थानी उरगत्तिकाले किसलयपणुं नथी. शुं प्रत्येक वनस्पतिकायिकनुं सर्वदा शरीरावस्थाने आश्रयी प्रत्येकशरीर वनस्पतिकायिकपणुं
छे के कोई अवस्थामां अनन्तकायिकपणुं पण छे ? तेमज साधारण वनस्पतिकायिकनुं पण हमेशां अनन्तकायिकपणुं छे के कदाचित्
प्रत्येक वनस्पतिकायिकपणुं पण संभवे छे ? तेना उत्तरमां ' सब्वो वि ' इत्यादि गाथा कहे छे. अहीं सर्वशब्द अपरिशेष—समस्तवाची छे.
समस्त प्रकारना प्रत्येक के साधारण वनस्पतिकाय किसलयावस्थाने प्राप्त थयेला होय त्यारे तीर्थकर अने गणधरोण अनन्तकायिक
कहेला छे, अने ते किसलयरूप अनन्तकायिक वृद्धि पामता अनन्तकायिक थाय के प्रत्येक वनस्पतिकायिकरूप थाय छे. पटले के
जो साधारण शरीर करवातुं होय तो साधारण थाय अने प्रत्येकशरीर करवातुं होय तो प्रत्येक थाय. केटला काळ पछी प्रत्येक
थाय ? अन्तर्मुहूर्त पछी थाय. ते आ प्रमाणे—निगोदना जीवोनी उत्कृष्टथी पण अन्तर्मुहूर्त काळनी स्थिति कही छे, अने त्यार बाद
वधता ते प्रत्येकरूपे थाय छे.

' समकं ' एक काळे उत्पन्न थयेला साधारण वनस्पतिकायिकोनी समक—एक काळे शरीरनी उत्पत्ति थाय छे, एक साथे

ગઠનં ઘટ્ટણ સાહારણાણ ત ચેવ । જ વહુયાણં ગઠ્ઠણં સમાસઓ તં પિ ઇક્કસ્સ ॥૫૪॥ સાહારણમાહારો સાહારણ-
માણુપાણગઠ્ઠણ ચ । સાહારણજીવાણ સાહારણલવ્ઠ્ઠવ્ઠ્ઠણં ધ્વયં ॥૫૫॥ જહ અયગોલો ધત્તો જાઓ તત્તત્તવણિજ્ઞસંકાસો ।
સન્ઠ્ઠો અગણિપરિણઓ નિગોયજીવે તદ્દા જાણ ॥૫૬॥ ધ્વગસ્સ ધોગ્ઠ્ઠ તિણ્ઠ વ સલ્લિજ્ઞાણ વ ન પાસિહં સક્કા । ધીસતિ

હોય છે અને જે વહુ જીવોને હોય છે તે પણ સંક્ષેપથી વળે છે (૫૪). સાધારણ જીવોને સાધારણ આહાર અને સાધારણ શ્વાસોચ્છ્વાસનું
પ્રહણ-૧ સાધારણ જીવોનું લક્ષણ છે. (૫૫.) જેમ તપાવેલા લોઢાનો ગોળો તપેલા સુવર્ણના જેવો વધો અગ્નિપરિણત-અગ્નિથી વ્યાપ્ત
થાય છે તેવી રીતે નિગોદના જીવો સઘથે જાણ. વટલે લોઢાના ગોઢા જેવા નિગોદરૂપ વૃક્ષ શરીરમાં અનન્ત જીવો અગ્નિની પેઠે વ્યાપ્ત થઈને

પ્રાણાપાનપ્રહણ—શ્વાસોચ્છ્વાસને યોગ્ય પુદ્ગલોનું પ્રહણ થાય છે, ત્યાર થાદ વૃક્ષ કાલે ઉચ્છ્વાસ-નિશ્વાસ હોય છે (૫૨) વૃક્ષ
સાધારણવનસ્પતિકાપિક જીવને જે આહારપદિ પુદ્ગલોનું પ્રહણ થાય છે તેજ ઘણા સાધારણ જીવોને સમજવું તાત્પર્ય વ છે કે જે
આહારપદિકને વૃક્ષ જીવ પ્રહણ કરે છે તેના શરીરને આશ્રયી રહેલા શાકીના ઘણા જીવો પણ તેજ આહારપદિ પ્રહણ કરે છે, અને
ઘણા જીવોને જે આહારપદિનું પ્રહણ થાય છે તે સંક્ષેપથી—વૃક્ષ શરીરમાં સમાવેશ હોવાથી વળેને પણ પ્રહણ થાય છે (૫૪) ઉપર
કહેલી શાબતનો ઉપસહાર કરતા કહે છે— સાધારણ 'હત્યાદિ વૃક્ષ શરીરપદિત થયા જીવોનો ઉપર કદા પ્રમાણે જે સાધારણ આહાર-આહાર
યોગ્ય પુદ્ગલોનું પ્રહણ, સાધારણ શ્વાસોચ્છ્વાસયોગ્ય પુદ્ગલોનું પ્રહણ, ઉપલક્ષણથી સાધારણ ઉચ્છ્વાસ-નિશ્વાસ અને સાધારણ શરીરની
વ્યવસ્થિ તે સાધારણ જીવોનું લક્ષણ જાણવું (૫૧) હવે વૃક્ષ નિયોગ્ય શરીરને વિષે અનન્ત જીવો પરિણત થયેલા હોય છે તેમ જે રીતે

सरीराहं निगोयजीचाण्डणं ॥५७॥ लोगागासपएसे निगोयजीवं ठवेहि इक्किं । एवं मविज्जमाणा हवंति लोगा असंखिज्जा ॥५९॥ अणंता व ॥५८॥ लोगागासपएसे परीत्तजीवं ठवेहि इक्किं । एवं मविज्जमाणा हवंति लोगा हवंति सरीरेहि पत्तेया पज्जत्ता पयरस्स असंखभागमित्ता उ । लोगाऽसंखो पज्जत्तग्रण साहारणमणंता ॥६०॥ एएहि सरीरेहि रहे छे. (५६) एक, वे, त्रण, यावत् संख्याता (के असंख्याता) वादर निगोदजीवोना शरीरो जोवा शक्य नथी, पण अनन्त जीवोना शरीरो देखाय छे, (५७.) लोकाकाशना प्रदेश उपर एक एक निगोदनी जीव स्थापन करवो. ए प्रमाणे मान करता अनन्त लोको थाय छे. (५८.) लोकाकाशना एक एक प्रदेश उपर एक एक प्रत्येक वनस्पतिकायिक जीवने स्थापन करवो. ए प्रमाणे मान करतां असंख्याता लोक थाय छे. (५९.) पर्याप्ता प्रत्येक जीवो लोकाकाशना मतरना असंख्यातमा भागे छे, अपर्याप्ता प्रत्येक जीवो असंख्यात लोकाकाश प्रमाण छे, अने साधारण जीवो अनन्त लोकाकाश प्रमाण छे. (६०.) एम प्ररूपणा करेला प्रतीतिमां आवे तेवी रीते प्रतिपादन करे छे—जेम तगवेला लोढानो गोळो तस सुवर्णनी जेम बघो अग्निथी परिणत थाय छे तेम निगोदना जीवोने जाणो. पट्टले तेवी रीते निगोदरूप पण एक एक शरीरमां ते शरीररूपे परिणत थयेला अनन्त जीवोने जाणो. (५६.) एम छतां एक, वे, त्रण, यावत् संख्याता अने (वा शब्दथी) असंख्याता निगोद जीवोना शरीरो जोई शकवा योग्य नथी, कारण के तेवा प्रकारना शरीरोनो अभाव छे. एक, वे, त्रण, संख्याता के असंख्याता जीवोप ग्रहण करेला अनन्त वनस्पतिकायिकना शरीरो नथी पण अनन्त जीवोना पिंडरूप होय छे. तो पछी शी रीते देखी शकाय ? तेना उत्तरमां कहे छे—' दीसंती ' इत्यादि—थावर अनन्त

पञ्चम्व ते परुविया जीवा । सुहुमा आणगिउक्षा चक्खुण्णस न ते 'इति ॥६१॥ जे यावन्ने तहृप्पगारा । ते समासओ दुविहा पन्नता । तजहा-पल्लसगा य अपज्जसगा ते ण असपत्ता । तत्थ ण जे ते पज्जसगा तेसिणं यन्नादेसेण गधावेसेण रसादेसेण फासादेसेण सहस्सगसो विहाणाइ, सखिज्जाइ जोणिण्यमुहसयसहस्साई । पज्जसगणिस्साए अपजसगा चक्कमति । जत्थ गगो तत्थ सिय संखिज्जा, मिय

ते-चादर जीवो आ शरीरो बडे प्रत्यक्ष छे अने सूक्ष्म जीवो आन्नाग्राह्य छे, कारण के ते चछुनो विषय यता नथी. (६१.) ते सिवायना धीजा तेवा प्रकारना प्रत्येक के साधारण होय ते वनस्पतिकायणो जाणना. ते संक्षेपथी वे प्रकारना कळा छे-पर्याप्ता अने अपर्याप्ता. तेमां जे अपर्याप्ता छे ते विशिष्ट वर्णादिने प्राप्त थयेला नथी. तेमां जे पर्याप्ता छे तेओना वर्णविश्व, गन्धावेश रसावेश अने स्पर्शविशयी हजारो भेदो धाय छे. तेओना संख्याता लाल योनिप्रवाहो छे. पर्याप्ताने आश्रयी अपर्याप्ता उत्पन्न थाय छे. ज्यां एक पर्याप्त छे त्यां कदाचित् संख्याता, असंख्याता के अनन्त अपर्याप्ता होय छे. ए वनस्पतिकायिक संबधे आ

निगोद जीवोना शरीरो देखी शक्याय छे, पण सूक्ष्म निगोदजीवोना शरीरो देखाता नथी केमके तेओना शरीरो अनन्त जीवोना सथातल्ल्य हीचा छातां पण देखी शक्याय तेया स्वभावावालां नथी. कारण के तेया प्रकारना सूक्ष्म परिणाम घटे परिणत थयेलां छे प्र०-शी रीते जाणी शक्याय के निगोदल्ल्य शरीरो अनन्त जीवोना परिणामथी परिणत थयेलां छे । गुरु कष्टे छे के जिनपचमथी ज

१ यति शां धा यति छे व २ दस लाल योनि प्रत्येक वनस्पतिकायिकोमो अने चौद लाल योनि साधारण वनस्पतिकायिकोमी छे

અસંલિજ્જા, સિય અણંતા । એસિણં હમાઓ ગાહાઓ અણુગંતન્વાઓ તંજહા-કંદા ય કંદમૂલા ય, કેવલમૂલા
 હ્યાવરે । મુચ્છા ય મુમ્મા વહ્લી ય વેણુયાણિ તંણાણિ યા ॥૧॥ પંડમુપ્પલં સંધેહિ હેઠે ય સેવૌલ કિણ્હે પેણા । અંવા
 ય કંચ્છ ભાણી કંદુક્કેણેવીસહમે ॥૨॥ તય-ચ્છી-પવાલેસુ ય પત્તા-પુપ્પ-ફલેસુ ય । મૂલગમજ્જવીણુ જોણી
 કસ્સહ કિત્તિયા ॥૩॥ સેત્તં સાહારણસરીરવાયરવણસ્સહકાહયા । સેત્તં ત્રાયરવણસ્સહકાહયા । સેત્તં વણસ્સહ-
 કાહયા । સેત્તં ઇગેદિયા ।

ગાથાઓ જાણવી-૧ કન્દ, ૨ કન્દમૂલ, ૩ દૃક્ષમૂલ, ૪ મુચ્છ, ૫ ગુલ્મ, ૬ વલ્લી, ૭ વેણુ-વાંસ, ૮ તુણ, ૯ પત્ત, ૧૦ ઉત્પલ,
 ૧૧ સંધાટ, ૧૨ હઠ, ૧૩ સેવાલ, ૧૪ કૃષ્ણક, ૧૫ પનક, ૧૬ અવક, ૧૭ કચ્છ, ૧૮ ભાણી અને ૧૯ કંદુક-એઓમાં કોઈ
 કોઈ વનસ્પતિની ત્વચા, છાલ, પ્રવાલ, પાંદડાં, પુષ્પ, ફલ, મૂલ, અગ્ર, મધ્ય અને વીજને વિષે યોનિ હોય છે, એ પ્રમાણે
 સાધારણ વનસ્પતિકાર્યિકો, વાદર વનસ્પતિકાર્યિકો, વનસ્પતિકાર્યિકો અને એકેન્દ્રિય જીવો કળી.

જાણી શકાય છે. અને તે આ પ્રમાણે છે—“ ગોલા ય અસંત્વેજા હોતિ નિગોયા અસંલયા ગોલે । એવ્કેહો ય નિગોઓ અણંતજીવો
 મુણેયલ્લો ” ॥ અસંલયાતા ગોલા છે, એક ગોલામાં અસંલયાતી નિગોદો છે અને એક એક નિગોદે અનન્ત જીવાત્મક જાણવી.
 હવે એ નિગોદના જીવોનું પ્રમાણ વતાવે છે—એક એક લોકાકાશના પ્રદેશ ઉપર એક એક નિગોદનો જીવ સ્થાપન કરવો. એ રીતે

૧ સાધારણ વનસ્પતિના શરીરને નિગોદ કહે છે.

માન કરતાં નિગોદના જોયો અનન્ત લોકાકાશના પ્રદેશ પ્રમાણ થાય છે હવે પ્રત્યેક ઘનસ્પતિકાક્રિયક જીવોનું પ્રમાણ ઘટે છે—એક એક લોકાકાશના પ્રદેશ ઉપર એક એક પ્રત્યેક ઘનસ્પતિના જીવને સ્થાપન કરવો અને ૫ રીતે માન કરતાં પ્રત્યેક ઘનસ્પતિના જીવો અસંખ્ય લોકાકાશના પ્રદેશ પ્રમાણ ધાય છે પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા પ્રત્યેક અને સાધારણ ઘનસ્પતિ જીવોનું પ્રમાણ ઘટાય છે— ધેનલ્લયે કસ્પેલા લોકની પ્રત્તર શ્રેણિના અસંખ્યાતમા માગે જેટલા આકાશપ્રદેશો હોય તેટલા પર્યાપ્તા પ્રત્યેક ઘનસ્પતિકાક્રિયક જીવો છે, અને અપર્યાપ્તા પ્રત્યેક ઘનસ્પતિના જીવો અસંખ્યાત લોકાકાશના પ્રદેશ પ્રમાણ હોય છે પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા સાધારણ ઘનસ્પતિ ક્રિયક જીવોનું પ્રમાણ અનન્ત લોકાકાશના પ્રદેશ પ્રમાણ હોય છે 'જે યાચન્તે તદ્વ્યગારા' તે સિધાયના ઘોજા જે અહીં કહ્યા

૧ “ ચત્વદસરજ્જુ લોગો શુદ્ધિકર્મો હોદ સત્તરજ્જુષ્ણો । તદોદ્દેશગપ્પંસા સેવો પપ્પરો ય તત્ત્વમ્મો ” ॥ લોક ઉંચાઈમાં ચૌદ રજ્જુ—રાજ પ્રમાણ છે અને નીચે ફરફક ન્યૂન સાત રજ્જુપ્રમાણ પહોલ્લો છે અને પછી ઘટતો ઘટતો તોરછા લોકના મધ્ય માગમાં તેનો વિસ્તાર એક રજ્જુ પ્રમાણ છે ત્યાર વાદ ક્રમશઃ શુદ્ધિ પામતો મહાલોકના મધ્ય માગમાં પાંચ રજ્જુ પહોલ્લો છે અને પછી ઘટતો ઘટતો ઉપર લોકાન્તે એક રજ્જુ પ્રમાણ છે તેથી તેનો આકૃતિ ફેડ ઉપર હાય મુકી પહોલ્લા ૫૫ કરી ઉમા રહેલા પુરુપના જેવી થાય છે, આ પ્રકારના લોકનો શુદ્ધિયી —વલ્પનાથી ઘન કરતા ચતુષ્કોણ લ્વાદ, પહોલ્લાઈ અને જાદાઈમાં સાત રજ્જુ પ્રમાણ થાય છે ૫ પ્રમાણે ઘનીકૃત લોક પ્રમાણ દીર્ઘ—હાંબી એક એક આકાશ પ્રદેશની પંક્તિ તે સુધિ શ્રેણિ કહેવાય છે અને તે સુધિ શ્રેણિની વર્ગ કર્યો પટલે સુધિ શ્રેણિના આકાશ પ્રદેશોને તેટલી મહત્ત્વા ૫ ગુણના પટલે પ્રત્તર કહેવાય છે જેમ કે અસત્ત્વપ્પા ૫ પ્રણ પ્રદેશની સુધિ શ્રેણિને પ્રણે ગુણતાં નવ પ્રદેશનો પ્રત્તર થાય છે શુભો—સત્તક ગા ૧૭

૪૪. સે કિં તં વેદ્વિદ્યા ? વેદ્વિદ્યા અણેગવિહા પદ્મતા । તંજહા-પુલાકિમિયા, કુચ્છિકિમિયા, ગંઢૂયલગા, ગોલોમા,
૪૪. વેદ્વિદ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? વેદ્વિદ્રિય જીવો અનેક પ્રકારના કહ્યા છે-તે આ પ્રમાણે-પુલાકિમિયા, કુચ્છિકિમિ,
નથી, પરંતુ તેવા પ્રકારના હોય પદ્મલે પ્રત્યેક વનસ્પતિરૂપે હોય તે પળ વનસ્પતિકાયપણે જાણવા. ' તે
સંક્ષેપથી બે પ્રકારના કહ્યા છે ' ઇત્યાદિ પૂર્વની પેઠે જાણું. પરંતુ જ્યાં એક વાદર પર્યાપ્ત જીવ છે ત્યાં તેને આશ્રયી અપર્યાપ્તા જીવો
કદાચિત્ સંસ્થાતા, કદાચિત્ અસંસ્થાતા અને કદાચિત્ અનન્તા હોય છે. પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયિકો સંસ્થાતા કે અસંસ્થાતા હોય છે,
અને સાધારણ વનસ્પતિકાયિક તો અવશ્ય અનન્તા હોય છે.

આ સાધારણ અને પ્રત્યેકરૂપ અમુક વનસ્પતિની વિશેષતા જાણવાની આ ગાથાઓ અહીં બતાવે છે-' કંવા ય ' ઇત્યાદિ ત્રણ
ગાથાઓ છે-કન્દ-સૂરણ કંદાદિ, કંવસૂલો અને વૃક્ષસૂલો એ સાધારણ વનસ્પતિવિશેષ છે. ગુચ્છો, ગુલ્મો અને વહ્ણીઓ પ્રસિદ્ધ છે.
વેણુ-વાંસ, વૃળ-અર્જુનાદિ જાણવા. પન્ન, ઉત્પલ અને શીંગોડાં વગેરે પ્રસિદ્ધ છે. ' હૃદ ' જલમાં થતી એક જાતની વનસ્પતિ છે.
સેવાલ પ્રસિદ્ધ છે. કૃળ, પનક, અવક, કચ્છ, માળી અને કાટુક એ એક જાતની સાધારણ વનસ્પતિ છે. આ ઉપર કહેલી ઓગ-
ળીશ વનસ્પતિઓમાં કોઈની પણ ત્વચાદિમાંની કોઈ કોઈ પણ યોનિ (ઉત્પત્તિ સ્થાન) હોય છે. તાત્પર્ય એ છે કે-કોઈની ત્વચા,
'યોનિ હોય છે, કોઈની છાલ, યાવત્ કોઈનું મૂલ, કોઈનો અગ્રભાગ, કોઈનો મધ્યભાગ અને કોઈનું બીજ યોનિરૂપ હોય છે. 'સેત્તં'
ઇત્યાદિ. એ પ્રમાણે ચારે નિગમનો સુગમ છે. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય જીવો કહ્યા.

૪૪: હવે વેદ્વિદ્રિય જીવોનું પ્રતિપાદન કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે-—વેદ્વિદ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારે છે ? આચાર્ય ઉત્તર આપે છે કે

ण्डरा, सोमगलगा, बसीमुहा, स्रष्टुहा, गोजलोया, जलोया, जालाउया, सत्वा, संलणगा, घुछा, खुछा, गुलया, खया, बराडा, सोत्तिया, मुत्तिया, कलुयावासा, एगओवत्ता, दुहओवत्ता, नदियावत्ता, संबुफा, माइयाहा, सिप्पिसपुडा, चदणा, समुदलिम्बा, जे यावन्ने तहप्पगारा । सब्बे ते समुच्छिमा नपुंसगा । ते समासओ दुबिहा पन्नत्ता ।

गंदूयलग-गंदोला-मोदा कृमि, गोलोप, णडर, सोमंगलग, वंसीमुत्त, वृचिमुत्त, गोजलीका, जलीका, जालात्तय, शंल, श्वनक-श्वला, घुल्ला, सुल्ला, गुलया, खथ, वराट-कोडा, शीवित्तक, मीत्तिक, कलुयावास, एकत आवत्त, द्वियाऽऽवत्त, नदिकाऽऽवत्त, सपुक, —शबुक, मातुवाह, शुकिसंपुट, चदनक, समुद्रलिखा, अने ते सिवाय वीजा तैवा प्रकारना होय ते. ते वधा

धेरित्रयो अनेक प्रकारना कथा छे-‘पुलाकमिया’ घगेरे पुलाकमिया-शुदाला मागमां उपन्न थयेला कृमि कुक्षि-उवरमां उत्पन्न थयेला ते कुक्षिकृमि शल्ल-समुद्रमा उपन्न थयेला प्रसिद्ध छे शंखनक-नाना शंख, जेने शंखला कहे छे घुल्ला-शुल्लिका, घुल्ला-सुद्र नाना शंख, के जे समुद्रमा शंखनी आकृतिथाला होय छे घराट-कोडा, शुकिसंपुट-सपुटल्पे छीयो होय छे ते, चंदनक-अरु, सायुओ स्थापनाचार्य तरीके रखे छे ते याकीना धेरित्रयो संप्रदाय-परंपराने अनुसरीने जाणवा ‘जेयाथन्ने तहप्पगारा’ ते सिवायना थीजा तैवा प्रकारना जे मृत कलेवरमा उपन्न थयेला कृमि घगेरे होय ते वधा धेरित्रियो जाणवा ते संश्रुद्धिम छे अने संश्रुद्धिम होघायो ज नपुंसक होय छे कारण के संश्रुद्धिमो अवश्य नपुंसक होय छे ‘ नारकसंश्रुद्धिनो नपुंसकानि ’ (त० अ० ३ ख ५०) नारक

તંજહા-પજ્જત્તગા ય અપજ્જત્તગા ય । એસિણં એવમાહયાણં વેહંદિયાણં પજ્જત્તાપજ્જત્તાણં સત્તા જાહકુલકોહિ-
જોણીપ્પમુહસયસહસ્સા ભવંતીતિ મક્કલાયં । સેત્તં વેહંદિય-સંસારસમાવન્ન-જીવપન્નવણા ।

સંમૂહ્મિમ અને નપુંસક છે. તે સંક્ષેપથી બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા વેહન્દ્રિયોના સાત લાલ ક્રોડ કુલો યોનિપ્રમુલ—યોનિથી ઉત્પન્ન થયેલાં હોય છે—એમ કહ્યું છે. એ પ્રમાણે વેહન્દ્રિય સંસારી જીવો કહ્યા.

અને સંમૂહ્મિમ નપુંસક હોય છે—પણું તત્વાર્થસ્વત્રનું વચન છે. તે વેહન્દ્રિયો ‘ સમાસતઃ ’ સંક્ષેપથી બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા, વશબ્દ યોનિ અને કુલના ભેદથી પોતાના અનેક ભેદોનો સૂચક છે. પુલાહમિ વગેરે પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એવા વેહન્દ્રિયોના વધા મઠ્ઠીને યોનિપ્રમુલ—યોનિથી ઉત્પન્ન થયેલાં સાત લાલ ક્રોડ જાતિકુલો હોય છે—એમ તીર્થકરોપ કહ્યું છે. અહીં તાત્પર્ય આ છે—જાતિ, કુલ અને યોનિના સ્વરૂપને જાણવા માટે પૂર્વાચાર્યોપ સ્થૂલ ઉદાહરણ વતાવ્યું છે. તે આ પ્રમાણે—જાતિ પદ્ધત્તે તિર્યવગતિ, તેના કુલો—ક્રમિકુલ, કીડાઓનું કુલ, વીંછીનું કુલ, વીંછીનું કુલ આ કુલો યોનિપ્રમુલ—યોનિથી ઉત્પન્ન થયેલાં છે. તે આ પ્રમાણે— એકજ યોનિમાં અનેક કુલો હોય છે, જેમકે છાણની યોનિમાં ક્રમિકુલ, કીડાનું કુલ, વીંછીનું કુલ વગેરે. અથવા જાતિકુલ ’ એ એક પદ છે. જાતિકુલ અને યોનિમાં પરસ્પર ભેદ છે. કારણ કે એક પળ યોનિમાં અનેક જાતિકુલનો સંભવ છે. જેમકે એકજ યોનિમાં ક્રમિકુલ, કીડાજાતિકુલ, વૃથ્ચિકજાતિકુલ વગેરે હોય છે. એ પ્રમાણે એકજ યોનિમાં અવાન્તર-પેટા

૪૫. સે કિ ત તેહદિય-સસારસમાવન્ન-જીવપન્નવણાં તેહદિય-સસારસમાવન્ન-જીવપન્નવણા અણેગવિહા પદ્મસા । તજ્ઞહા-ઓવહ્યા, રોહિણિયા, કુયુ, પિપીલિયા, ઉહસગા, ઉહેહિયા ઉક્કલિયા, ઉપ્પાયા, ઉપ્પાહા, તણાહારા, કદ્દા-હારા, માલુયા, પત્તાહારા, તર્ણવેદિયા, પત્તવેદિયા, પુષ્પવેદિયા, ફલવેદિયા, વીયવેદિયા, તેયુરણમિંજિયા, તેઓસિ મિંજિયા, કપ્પાસદ્ધિમિંજિયા, હિલ્હિયા, ક્ષિંહિયા, ક્ષિંગિરા, ક્ષિંગિરિહા, યાહુયા, લહુયા, સુમગા, સોવત્થિયા, સુય-

૪૫. તેહન્દિય-સસારસમાવન્ન-જીવપ્રજ્ઞાપના કેટલા પ્રકારે છે ? તેહન્દિય-સસારસમાવન્ન-જીવપ્રજ્ઞાપના અનેક પ્રકારે છે. તે આ પ્રમાણે-—ઓપયિક, રોહિણિય, કુંયુ, પિપીલિકા (કીલી), ઉહંસગ-હાંસ, ઉહેહિકા-ઉહ્દર, ઉક્કલિયા, ઉપ્પાય, -ઉત્પાદ, ઉપ્પાહ, ઉત્પાદક, તણાહાર, (વૃણાહાર), કદ્દાહાર, (કાષ્ટાહાર), માલુકા, પત્તાહાર (પત્તાહાર), તર્ણવેદિય, પત્તવેદિય, પુષ્પવેદિય, ફલવેદિય, વીજવેદિય, તેયુરણમિંજિયા, ૨ તઓસિમિંજિય, કપ્પાસદ્ધિમિંજિય, હિલ્હિય, ૩ ક્ષિંહિય, ક્ષિંગિર, ક્ષિંગિરિહ, ૪ યાહુય, જાતિમેવો દોયાથી યોનિયો ઉત્પન્ન થયેલાં અનેક જાતિફુલો સંમથે છે, માટે વેદન્દિયોના સાત જાલ ક્રોડ જાતિફુલો ઘટે છે ઉપસંહાર કરે છે-૫ પ્રમાણે વેદન્દિય સંસારી જીવો કયા પ્રમાણે વેદન્દિય સંસારી જીવો કયા

૪૫. હવે તેહન્દિય સંસારી જીવોનું નિરૂપણ કરવા માટે વ્યવકાર કવે છે-તેહન્દિય સંસારસમાવન્ન જીવપ્રજ્ઞાપના કેટલા પ્રકારે છે ? પ્રગ્યાદ કવે છે કે તેહન્દિય સંસારસમાવન્ન જીવપ્રજ્ઞાપના અનેક પ્રકારની છે તેવે 'તંજ્ઞહા'-રત્યાદિ ઘટે થતાવે છે-આ ઓપયિક પ્રસુલ

૧ 'નેવરણમલ્લિયા' શાં સા ૨ તેઓસ મિંજિયા શાં સા ૩ હહિયા શાં સા ૪ પાહુયા શાં સા

बेंडा, इंद्रकाइया, इंद्रगोवया, तुंरुंतुंयागा, तुंरुंतुंयागा, कुच्छलवाहगा, जूया, हालाहला, पिसुया, सयवाइया, गोम्ही, हत्थिसोंडा, जे यावन्ने तहूपगारा । सन्वे ते संमुच्छिमा नपुंसगा । ते समासओ इचिहा पन्नत्ता । तंजहा-पज्जत्तागा ग अपज्जत्तागा य । एणसिणं एवमाइयाणं तेइंदियाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं अट्ट जाईकुलकोडिजोणिण्यमुहसयसहस्सा भवंतीति मक्खवायं । सेत्तं तेइंदिय-संसारसमायन्न-जीवपन्नवणा ।

लहुय, सुभाग, सोवत्थिय-सौवस्तिक, सुयेंड, इंद्रकाइअ-इन्द्रकायिक, इन्द्रगोवय-इन्द्रगोप, ५ तुंरुंतुंवग, कुच्छलवाहग, जूया-जू, हालाहल, पिसुय, सयवाइय-शतपादिका, गोम्ही (कानखजुरा), हत्थिसोंड-हत्थिसोंड अने ते सिवायना बीजा जे तेवा प्रकारना होय ते. ते तथा संमुच्छिम अने नपुंसक होय छे. ते संक्षेपथी चे प्रकारना रुढा छे. ते आ प्रमाणे-पर्याप्ता अने अपर्याप्ता. पर्याप्ता अने अपर्याप्ता एवा प्रकारना ए तेइन्द्रिय जीवोना गोनिधी उत्पन्न थयेलां आठ लाय कोड जातिकुलो होय छे-ए प्रमाणे कहुं छे. ए प्रमाणे तेइन्द्रिय-संसारसमायन्न-जीवप्रज्ञापना कही.

तेइन्द्रिय जीवो वैशधिशेषथी के लोक थकी जाणी लेवा. परन्तु 'गोम्ही' फणंशृगालिका-कानगजुरो समजथो. 'जे यावन्ने तहूपगारा' ते सिवाय बीजा जे तेवा प्रकारना होय ते तेइन्द्रियो जाणवा. 'ते तथा संमुच्छिम अने नपुंसक छे'-इत्यादि पूर्वनी पेंडे जाणवुं. ए औपयिकप्रमुख पर्याप्ता अपर्याप्ता तेइन्द्रिय जीवोना तथा मळीने योनिगी उत्पन्न थयेला आठ लाय कोड जातिकुलो होय छे-एम तीर्थकरोप कहुं छे. उरसंहार करे छे-एम तेइन्द्रिय संसारसमायन्न जीवप्रज्ञापना कही.

४३ से कित्त चउरिन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवपक्षवणा? २ अणेगविहा पन्नसा । तजहा-अधिय-पत्तिय-मच्छिय-मसगा कीढे तथा पयगे य । ढकुण-कुक्कड-कुक्कुह-नदायसे य सिंगिरेडे ॥ क्रिणपत्ता, नीलपत्ता, लोहियपत्ता, ह्यालिपत्ता, सुक्किल्लपत्ता, चित्तपम्बा, विचित्तपम्बा, ओहजलिया, जलचारिया, गभीरा, णीणिया, तन्वा, अच्छिरोडा, अच्छिबेहा, सारगा, नेउरा, दोला, भरिली, जरुला, तोढा, विछुया, पत्तविच्छुया, छाण-विन्धुया, जलविच्छुया, पियगाला, कणगा, गोमयकीडा, जे यावन्ने तहप्पगारा । सन्धे ते समुच्छिमा नपुसगा । ते समासओ दुविहा पन्नसा । तजहा-पञ्चत्तगा य अपञ्चत्तगा य । पपसिण एवमाइयाण चउरिन्द्रियाण पञ्चत्ता-

४६. चउरिन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना केडला प्रकारे छे? चउरिन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना अनेक प्रकारे छे. ते आ प्रमाणे-अधिय, पत्तिय, मक्षिका, मशक (मच्छर), कीट, पतंग, ढकुण (धगाइ), कुक्कड, कुक्कुह, नंदायतं, सिंगिरु, कुष्णपत्र, नीलपत्र, लोहितपत्र, शुक्लपत्र, चित्रपत्र, विचित्रपत्र, ओहजलिया, जलचारिका, गभीर, णीणिय, तंतव, अच्छिरोड, अक्षियेय, सारंग, नेउर, दोला, भ्रमर, भरिली, जरुला, तोढा, विछी, पन्नविछी, छाणविछी, जलविछी, पियंगाल, कणगा,

४६ हये चउरिन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना कहे छे-‘से किं तं’ इत्यादि आ चउरिन्द्रिय जीयो लोक थकी जाणी लेया. पर्यान्ता अने अपर्यान्ता ए चउरिन्द्रिय जीयोला योनियो उपल्ल थयेलां तव लाल कोड जातिकुलो होय छे थाकीनो अक्षरार्थ पर्येनी केठे जाणयो उगसंहार कहे छे-‘ए प्रमाणे चउरिन्द्रिय संसारी जीयनी प्रज्ञापना कही’

प्रज्ञाचाणं नव जाइकुलकोडिजोणिपुसुहसयसहस्साइं भवंतीति मथवायं । सेत्तं चउरिंदिय-संसारसमावन्न-
जीवपन्नवणा ।

४७. से किं तं पंचेन्द्रिय-संसारसमावन्न-जीवपन्नवणा ? २ चउच्चिहा पन्नत्ता । तंजहा-नेरइयपंचिदिय-संसार-
समावन्न-जीवपन्नवणा, तिरिखजोणियपंचिन्द्रिय-संसारसमावन्न-जीवपन्नवणा, मणुस्सपंचिन्द्रिय-संसारसमा-
वन्न-जीवपन्नवणा, देवपंचिन्द्रिय-संसारसमावन्न-जीवपन्नवणा ।

गोमयकीडा, अने ते सिवायना बीजा तेवा प्रकारना होय ते. ते तथा समृच्छिम अने नपुंसक छे. ते संक्षेपथी ने प्रकारना छे. ते
आ प्रमाणे—पर्याप्त अने अपर्याप्त. ए पूर्वोक्त पर्याप्त अने अपर्याप्त चउरिन्द्रिय जीवोना योनिधी उत्पन्न थयेलां नव लाख कोड
जातिकुलो छे. ए प्रमाणे चउरिन्द्रिय संसारी जीवप्रज्ञापना कही.

४७. पंचेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना केटला प्रकारे छे ? पंचेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना चार प्रकारे छे. ते

४७. हवे पंचेन्द्रिय संसारी जीवतुं स्वरूप कहे छे—पंचेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना केटला प्रकारे छे ? सरि कहे छे—
पंचेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना चार प्रकारे छे. ते आ प्रमाणे—'नेरयिक' इत्यादि. अय-इए फल आपनार कर्म, ते जेथी
गयुं छे ते निरय एटले नरकावासो. तेने विशेषे सोला ते नेरयिको, तेवा पंचेन्द्रिय संसारसमापन्न जीवोनी प्रज्ञापना-प्ररूपणा करवी
ते नेरयिक-पंचेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवप्रज्ञापना. अञ्चु धालु गत्यर्थक छे. 'तिरोऽञ्चति' जे तोरछा-यांका घाले ते तिर्यंच, तेओनी

४८. से किं तं नेरइया ? नेरइया सनाविहा पन्नत्ता । तजहा-१ रणण्यभापुढचिनेरइया, २ सक्करप्पभापुढचिनेरइया, ३ धालुयप्पभापुढचिनेरइया, ४ पंककप्पभापुढचिनेरइया, ५ धुमव्वभापुढचिनेरइया, ६ तमप्पभापुढचिनेरइया । ७ तमत्तमप्पभापुढचिनेरइया । ते समासओ ढुविहा पन्नत्ता । तजहा-पज्जसागा य अपज्जसागा य । सेत्त नेरइया ।

आ ममाणे—१ नेरयिक-पंचेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवमज्ञापना, २ त्रिपंचयोनिक-संसारसमापन्न-जीवमज्ञापना, ३ मनुष्य-पंचेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवमज्ञापना अने ४ देव-पंचेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवमज्ञापना.

४८. नेरयिको केटला प्रकारना छे ? नेरयिको सात प्रकारना छे, ते आ ममाणे १-रत्तनप्रभापृथिवीनेरयिको, २ चांकराप्रभा योनि-उत्पत्तिस्थान ते तिर्यग्योनि, तेमां खेला ते तैर्यग्यानि, एवा पंचेन्द्रिय संसारी जीवोनो प्ररूपणा ते तैर्यग्योनिक सत्सार समापन्न जीवमज्ञापना मनुशाव्द मनुष्यनो घाचक छे जेमके राज्ज शाव्द राज्ञ्यनो घाचक छे मनुजा क्कपय ते मनुष्यो, जहाँ य प्रत्यय जाति अर्पमां धयेली होवापी मनुष्य शाव्द राज्ञ्य शाव्दनी येठे जातिवाचक छे. एया मनुष्य पंचेन्द्रिय संसारी जीवोनी प्ररूपणा छे मनुष्य-पंचेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवमज्ञापना 'दीर्घ्यन्ति'-जे ह्येच्छाप क्रीडा करे ते देयो, ते मयनपति घनेरे जाणथा. एया पंचेन्द्रिय संसार समापन्न जीवोनी प्रज्ञापना ते देव-पंचेन्द्रिय-संसारसमापन्न-जीवमज्ञापना

४८ हवे नेरयिकोनु स्वल्प प्रतिपादन करथा माटे मश्र अनै उत्तर चत्र फढे छे- 'से किं तं' इत्यादि नेरयिको पृथिवीना भेदधी सात प्रकारला छे, बीजी रीते दो तेना एणा भेदो थर शके माटे पृथिवीना भेदपी तेना सात प्रकार फताये छे- 'संज्जा' इत्यादि.

४९. से किं तं पंचेन्द्रियनिरिमुखजोगिया ? पंचेन्द्रियनिरिमुखजोगिया निविह्ला पन्नत्ता । नंजहा- ? जलयरपंचिन्द्रिय-
तिरिखवजोगिया य, २ थलयरपंचिन्द्रियनिरिखजोगिया य, ३ तलयरपंचिन्द्रियनिरिखजोगिया ग ।

पृथिवीनैरयिको, ३ बालुकाप्रभा पृथिवीनैरयिको, ४ पंकप्रभा पृथिवीनैरयिको, ५ धूमप्रभा पृथिवीनैरयिको, ५ तमःप्रभा पृथिवी-
नैरयिको, ७ तमःतमःप्रभा पृथिवीनैरयिको. ते संक्षेपथी वे प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे-पर्यासा अने अपर्यासा. एम नैरयिको कथा.

४९. पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको केटला प्रकारना छे ? पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको त्रण प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे- ?
जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको, २ स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको, ३ लेचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको.

रत्नप्रभापृथिवीनैरयिको वगेरे. रत्न-वज्र, वैदूर्य वगेरे, प्रभाशब्द अहो वगेरे स्थले स्वभाववाचक छे. तेथी रत्नो जेतुं प्रभा-स्वम्प छे ते
रत्नप्रभा, पटले रत्नप्रचुर-चद्रु प्रकारना रत्नोवाळी, रत्नमयो पृथिवी. तेमां खेला नैरयितां ते रत्नप्रभापृथिवीनैरयिको कहेवाय छे.
ए प्रमाणे शर्कराप्रभापृथिवीनैरयिको वगेरे संबंधे जाणयुं.

४९. हवे उदेशना क्रमते अनुसरी तिर्यच पंचेन्द्रियोनुं स्वरूप प्रनिपादन करवानी इच्छावाळा सूत्रकार कहे छे- 'पंचेन्द्रिय
तिर्यचयोनिको केटला प्रकारना छे ? आचार्य उत्तर आपे छे- 'पंचेन्द्रिय तिर्यचो त्रण प्रकारना छे- 'जलचर इत्यादि. ' जले चरन्ति '
पाणीमां फरे ते जलचर. स्थळने विप फरे ते स्थलचर, ले-आकाशने विषे चाले ते लेचर. प्राकृत होवाथी
अने आर्य होवाथी गूळ सूत्रमां 'खलयर' एवो पाठ छे. त्यार बाद पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक शब्दना साथे विशेषण समास करवो.

५०. से किं तं जलयरपचिन्दियनिरि स्वजोणिया? जलयरपचिन्दियनिरि स्वजोणिया पचयिहा पत्ररा। तजहा-
१ मच्छा, २ कच्छभा, ३ गाहा, ४ मगरा, ५ सुसुमारा। से किं तं मच्छा? मच्छा अणेगविहा पन्नत्ता। तजहा-
मणमच्छा, एवल्लमच्छा, जुगमच्छा, विज्झडियमच्छा, हल्लिमच्छा, मगरिमच्छा, रोहियमच्छा, हलीसागरा,
गागरा, घडा, यद्दगरा, गन्धपा, उसगारा, तिमी, तिभिगिला, गक्का, तदुलमच्छा, कणिकामच्छा, सालि, सत्थि-

५०. जलचरपंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको केटला प्रकारना छे? जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको पांच प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे
-१ मत्स्य, २ कच्छप, ३ ग्राह, ४ मगर अने ५ शिशुमार. मत्स्यो केटला प्रकारना छे? मत्स्यो अनेक प्रकारना कथा छे. ते आ
प्रमाणे—सण्हमच्छा—जलस्य मत्स्यो, खवल्लमत्स्यो, जुगमत्स्यो, विज्झडिय मत्स्यो, हल्लिमत्स्यो, मगरिमत्स्यो, रोहितमत्स्यो,
हलीसागर, गागर, यद्द, यद्दगर, गन्धय, उसगार, तिभि, तिभिगिल, नक्र, तदुलमत्स्य, कणिकामत्स्य, सालि, सत्थिय-

'५० जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको केटला प्रकारना छे? आचार्य उत्तर आपे छे—जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको पांच प्रका-
रना छे. ते पांच प्रकार बताये छे— १ मत्स्य, २ कच्छप, ३ मगर, ४ मत्स्य, ५ शिशुमार. मत्स्यो केटला प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे—
सण्हमच्छा—जलस्य मत्स्यो, खवल्लमत्स्यो, जुगमत्स्यो, विज्झडिय मत्स्यो, हल्लिमत्स्यो, मगरिमत्स्यो, रोहितमत्स्यो,
हलीसागर, गागर, यद्द, यद्दगर, गन्धय, उसगार, तिभि, तिभिगिल, नक्र, तदुलमत्स्य, कणिकामत्स्य, सालि, सत्थिय-

ग्रामच्छा, लंभणमच्छा, पडागा, पडागाइपडागा, जे यावन्ने तदृष्यगारा । सेत्तं मच्छा । से किं तं कच्छभा ? कच्छभा इविहा पन्नत्ता । तंजहा-अट्टिकच्छभा य मंसकच्छभा य । सेत्तं कच्छभा । से किं तं गाहा ? गाहा पंच-विहा पन्नत्ता । तंजहा-१ दिल्ली, २ वेढगा, ३ सुद्धया, ४ पुलया, ५ सीमागारा । सेत्तं गाहा । से किं तं मगरा ? मगरा इविहा पन्नत्ता । तंजहा-१ सोंडमगरा य २ मट्टमगरा य । सेत्तं मगरा । से किं तं सुंसुमारा ? सुंसुमारा

(स्वस्तिक) मत्स्य, लंभनमत्स्य, पताका, पताकातिपताका, अने ते सिवायना बीजा जे तेवा प्रकारना होय ते. ए प्रमाणे मत्स्यो कथा. कच्छपो केटला प्रकारना छे ? कच्छपो त्रे प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे अस्थिकच्छपो अने मांसकच्छपो. एम कच्छपो कथा. ग्राहो केटला प्रकारना छे ? ग्राहो पांच प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे-१ दिल्ली, २ वेढगा-वैष्टक, ३ मुद्धय-मूर्धज, ४ पुलक अने ५ सीमाकार. एम ग्राहो कथा. मगरो केटला प्रकारना छे ? मगरो त्रे प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे-सोंड मगर अने मट्ट मगर. एम मगरो कथा. शिशुमारो केटला प्रकारना छे ? शिशुमार एक प्रकारना कथा छे. एम शिशुमारो कथा. ते सिवाय बीजा जे तेवा

त्रे प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे-संस्क्रिम्स अने गर्भयुक्तान्तिरु-गर्भज. अहाँ गूर्च्छ धातु मोए अने समुच्छाय-व्याप्तिना अर्थमां छे. सम्र उपसर्गपूर्वक गूर्च्छे धातुथी भाव-भियाना अर्थमां अ प्रत्यय धरने 'संस्च्छे' शब्द धाय छे, एटले गर्भे अने उपपात जन्म सिवाय एम ज प्राणीओनी उत्पत्ति थयी, ते वडे उत्पन्न थयेला ते संस्क्रिम्स फोवाय छे. [अहाँ संस्च्छे शब्दगी इम प्रत्यय थयो छे.] गर्भमां जेनी व्युत्पत्ति-उत्पत्ति छे तेओ (अहाँ व्युत्पत्तिशब्द उत्पत्तिवाचक छे, केसके ते अर्थमां पूर्वार्थानो प्रसिद्धि छे.)

प्रज्ञापना पत्रचा । सेचं सुसुमारा । जे याचने तहृष्यगारा । ते समासओ इविहा पत्रचा । तजहा—समुच्छिमा य ग भवयकतिया य । तत्य णं जे ते समुच्छिमा ते सन्धे नपुसगा । तत्य ण जे ते गन्मवयकंतिया ते तिविहा पत्रचा । तजहा—इत्थी, पुरिसा, नपुसगा । गणसिण गवमाइयाण जलयरपचिदियतिरिक्वजोणियाण पञ्जरापञ्जराण अद्ध-तेरसजाइकुलकोडिजोणियपमुहसयसहस्सा भवन्तीति मग्वाग । सेरा जलयरपचिदियतिरिक्वजोणिया ।

प्रकारना होय ते. ते सक्षेपथी चे प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे—संमृच्छिम अने गर्भव्युत्क्रान्तिक. तेमां जे संमृच्छिम छे ते बघा नपुसक छे. तेमां जे गर्भव्युत्क्रान्तिक छे ते प्रण प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे—स्त्री, पुरुष अने नपुसक. ए प्रमाणे पर्याप्ता अने अपर्याप्ता जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोना योनियी चत्पन्न थयेलां साहा चार लाल क्रोड जातिकुलो होय छे एय कलं छे. ए प्रमाणे जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको कथा.

अथवा गर्मवासयो ध्युत्क्रान्ति-विषयण जेओनुं छे ते गर्भव्युत्क्रान्तिक-गर्मज क्खेघाय छे तेमां जे संमृच्छिम छे ते बघा नपुसक छे, फाल्ण के संमृच्छिमणुं नपुसकफणानी हाये नियत संबंधयल्लुं छे तेमां जे गर्भव्युत्क्रान्तिक-गर्मज छे ते प्रण प्रकारना कथा छे जेसके स्त्री, पुरुष अने नपुसक. ए गर्मज अने संमृच्छिम पंचेन्द्रिय तिर्यचोना जे शरीरायगाहनादि ठारोने विशे विचार तथा गर्मज पंचेन्द्रिय तिर्यच स्त्री, पुरुष अने नपुसकोलो अस्यथुत्वतो विचार ते अंधीवाभिगम मूत्रनी दीकामां असे फर्यो छे तेथी जाणी लेयो ए प्रमाणे

५१. से किं तं थलयरपंचिदियतिरिक्खजोणिया ? थलयरपंचिन्दियतिरिक्खजोणिया दुविहा पन्नत्ता । तंजहा-
चउप्पयथलयरपंचिन्दियतिरिक्खजोणिया य परिसप्पथलयरपंचिन्दियतिरिक्खजोणिया य । से किं तं चउप्पय-
थलयरपंचिन्दियतिरिक्खजोणिया ? चउप्पयथलयरपंचिन्दियतिरिक्खजोणिया चउब्बिहा पन्नत्ता । तंजहा-एगखुरा,
बिखुरा, गंडीपदा, सणफ्या । से किं तं एगखुरा ? एगखुरा अणेगविहा पन्नत्ता । तंजहा-अस्सा, अस्सतरा,

५१. स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको केटला प्रकारना कथा छे ? स्थलघर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको वे प्रकारना कथा छे. ते
आ प्रमाणे-चतुष्पद स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको अने परिसर्प स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको. चतुष्पद स्थलचर पंचेन्द्रिय
तिर्यचो केटला प्रकारना छे ? चतुष्पद स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचो चार प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे-१ एकखरीवाळा, २
बे खरीवाळा, ३ गंडीपदी अने ४ सनखपद-नखयुक्त पगवाळा. एकखरीवाळा केटला प्रकारना कथा छे ? एकखरीवाळा अनेक

जेना प्रकारो वगेरे वताव्या छे एवा पर्याप्ता अने अपर्याप्ता जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचोना योनित्थी उत्पन्न थयेलां साडा चार लाख
क्रोड जातिकुलो छे एम पूज्य तीर्थकरोप कहुं छे. उपसंहार कहे छे-ए प्रमाणे जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको कथा.

५१. हवे स्थलघर पंचेन्द्रिय तिर्यचोनुं स्वरूप कहेवानी इच्छावाळा सूत्रकार कहे छे-जेने चार पग होय ते चतुष्पद अश्व वगेरे
जाणवा. उरसा-छाती वडे तथा भुजाभ्यां-त्रे हस्त वडे परिसर्पन्ति-वाले ते परिसर्प साप, नोलीया वगेरे जाणवा. त्यार बाद स्थलचर

घोडागा, गहना, गोरसरा, कदलगा, सिरिकदलगा, आवसगा, जे यावने तहस्पगारा । सेत एगधुरा । से किं त दुधुरा ? दुधुरा अणेगयिहा पल्लता । तंजहा-उद्धा, गोणा, गवगा, रोज्ञा, पसया, महिसा, मिया, सपरा, चराहा, अया, पल्लग-रु-सरथ-चमर-कुरग-गोकन्नमादी, जे यावने तहस्पगारा । सेत दुधुरा । से किं तं गढी-

प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे--अश्व, अश्वतर (सधर), घोडा, गर्दभ (गधेडा), गोरसरा, कदलगा, श्रीकदलगा, आवतंग, ते सिवायना बीजा जे तेवा प्रकारना होय ते, एम एकखरीवाळा कथा. वेखरीवाळा फेटला प्रकारना कथा छे ? वे खरीवाळा अनेक प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे-ऊंट, गाय, गवय, रोह, पसय, महिप, युग, संवर (सावर), राहा, वकरा, वेदां, वरु, शरभ, चमर, कुरग अने गोकर्णादि. ते सिवायना बीजा जे तेवा प्रकारना होय ते एम वेखरीवाळा कथा गंढीपदो फेटला प्रकारना

तिर्यग्योनिरपदनी साये विशेषणसमाल करयो चराध् प्रत्येकना पोतपोताना अनेक भेदोनी सुवरु छे ते अनेक भेदतु क्रमयी प्रवि-पादन करयानो इच्छायवाळा मूत्रकार आ सुत्र कथे छे--' से किं त ' इत्यादि. चतुःस्रद स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचो फेटला प्रकारना छे ? आचार्य उतर आये छे--चतुःस्रद स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचो चार प्रकारना कथा छे जेमेके--'एकखरीवाळा' इत्यादि तेमां इतरु एमे एक एक गरी जेओने छे ते अभ्यादि एक खरीवाळा कथेपाय छे इतरु एमे कथे खरीओ जेओने छे ते उच्छादि ये खरीवाळा जाणया मुपर्णकारनी अधिकरणी-परणने गंढी कथे छे' तेना जेवा पगवाळा हस्ती यगेरेने गंढीपद कथे छे सण्णक्या-सनरपवा-दीर्घ नलयुक पगवाळा भ्यानादिक कथेपाय छे प्राथत होपायी मूत्रमां ' सण्णक्या ' एयो निर्देश छे हये एक.

पया ? गंडीपया अणेगविहा पन्नत्ता । तंजहा-हत्थी, हत्थीपूयणया, मंक्णहत्थी, खगा (ग्गा), गंडा, जे यावन्न तह्पगारा । सेत्तं गंडीपया । से किं तं सणप्फया ? सणप्फया अणेगविहा पन्नत्ता । तंजहा-सीहा, वग्घा, दीविया, अच्छा, तरच्छा, परस्सरा, सियाला, विडाला, सुणगा, कोलसुणगा, (ग्रं-५००) कोकंतिया, ससगा, चित्तगा, चिल्लगा, जे यावन्ने तह्पगारा । सेत्तं सणप्फया । ते समासओ दुविहा पन्नत्ता । तंजहा-समुच्चिमा य गम्भवकन्तिया य । तत्थ णं जे ते समुच्चिमा ते सञ्चे नपुंसगा । तत्थ णं जे ते गम्भवकंतिया ते तिविहा पन्नत्ता ।

कहा छे ? गंडीपदो अनेक प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे-हस्ती, हस्तीपूयणग, मंक्णहस्ती, खड्गी-गेंडानी जात, गंड-गेंडा, अने बीजा जे तेवा प्रकारना होय ते. एम गंडीपदो कहा. सनखपद-नखसहित पगवाळा केटला प्रकारना कहा छे ? नखसहित पगवाळा अनेक प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे-सिंह, व्याघ्र, द्वीपी-दीपडा, अच्छ-रीछ, तरच्छ-तरक्ष, परस्सर, शृगाल-शियाळ, विडाल-बीलाडा, थुनक-कुतरा, कौलथुनक-घरना कुतरा, कोकंतिका-लोकडी, शशक-ससला, चित्रक-चितरा, चिल्लगा, अने ते सिवाय बीजा जे तेवा प्रकारना होय ते. एम नखसहित पगवाळा कहा. ते स्थलचरो संक्षेपथी बे प्रकारना

खरीवाळा चतुःपदोना भेदो बतावे छे-‘से किं तं’ इत्यादि. वाको बधुं सुगम छे. परंतु अहीं केटला एक जीवना भेदो अप्रसिद्ध छे ते लोकथी जानी लेवा. स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचना संक्षेपथी बे प्रकार छे-इत्यादि. सत्र पूर्वनी पेटे जाणहुं. अहीं तेओना

तजहा-इत्था, पुरिसगा, नपुसगा । गगसिण एवमाइयाण थलयरपचिन्दियतिरिखलजोणियाण पञ्जत्ता-पञ्जत्ताण दस जाइकुलकोडिजोणिपमुहसयसहस्ता भवन्तीति मन्हाय । सेत्त चउत्पयथलयरपचिन्दियतिरिखलजोणिया ।

५२. से किं तं परिसप्यथलयरपचिन्दियतिरिखलजोणिया ? परिसप्यथलयरपचिन्दियतिरिखलजोणिया इविहा पकसा । तजहा-उरपरिसप्यथलयरपचिन्दियतिरिखलजोणिया य मुयपरिसप्यथलयरपचिन्दियतिरिखलजोणिया य ।

कथा ऐ-संमृद्धिम अने गर्भज. तेमां जे समृद्धिय छे ते यथा य नपुसक छे. तेमां जे गर्भज छे ते प्रण प्रकारना कथा छे. जेमके स्त्री, पुरुष, अने नपुसक. ए प्रकारे ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिफोना दस लाल क्रोट जातिकुलो योनिया उत्पन्न भयेलां होय छे-एम कहुं छे. एम चतुष्पद स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिफो कथा.

५२. परिसपं स्थलचर तिर्यच पंचेन्द्रियो केटला प्रकारना कथा छे ? परिसपं स्थलचर तिर्यच पंचेन्द्रियो वे प्रकारना कथा छे. ते दस लाल क्रोट जातिकुलो होय छे अहाँ समृद्धिम अने गर्भज प्रत्येकना शरीरादि शरीरो जे धिचार तेमज ओ पुरुष अने नपुसकोहुं जे अल्पबहुत्व ते, जीवाभिगमनी दीकायो जानी लेहु ए प्रमाणे चतुष्पदो कथा

५२ परिसपं स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचो केटला प्रकारना छे ? आचार्य उत्तर आपे छे-परिसपं स्थलचर पंचेन्द्रिय वे प्रकारना

१ जुओ जीवाभिगमनीका (आ स) प ३६-४२ ८२-८७

५३. से किं तं उरपरिसर्पस्थलयरपंचिन्द्रियतिरिक्त्वजाणिया ? उरपरिसर्पस्थलयरपंचिन्द्रियतिरिक्त्वजोणिया चउन्विहा पन्नत्ता । तंजहा—अही, अयगरा, आसालिया, महोरगा । से किं तं अही ? अही दुविहा पन्नत्ता । तंजहा—दब्बीकरा य मडलिणो य । से किं तं दब्बीकरा ? दब्बीकरा अणेगचिहा पन्नत्ता । तंजहा—आसीचिसा, दिट्ठीचिसा, उग्गचिसा, भोगचिसा, तयाचिसा, लालाचिसा, उस्सासचिसा, कण्हसग्पा, सेदसग्पा,

आ प्रमाणे—उरपरिसर्प स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचो अने भुजपरिसर्प स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचो । उरपरिसर्प स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचो केटला प्रकारना क्खा छे ? उरपरिसर्प स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचो चार प्रकारना क्खा छे. ते आ प्रमाणे—१ अहि, २ अजगर, ३ आसालिका, ४ महोरग. अहि केटला प्रकारना छे ? अहि वे प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे—दर्वीकर—फणावाळा साप, अने मुकुली—फणारहित साप. दर्वीकर अहि केटला प्रकारना छे ? दर्वीकर अहि अनेक प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे—आशीविप, दृष्टि-

क्खा छे—‘उरपरिसर्प’—इत्यादि. उरसा परिसर्पन्ति—जेओ छाती वडे चाले ते उरःपरिसर्पों, तेवा स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचो, भुजाभ्यां परिसर्पन्ति—जेओ भुजाओ वडे चाले ते भुजपरिसर्प, एवा स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंग्योनिको. ‘च’ शब्द प्रत्येकना पोतपोताना अनेक भेदोनो सूचक छे. तेमां उरःपरिसर्प स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचोना भेदो वताववानी इच्छावाळा आचार्य आ सूत्र कहे छे—उरःपरिसर्प स्थलचर पंचेन्द्रियो केटला प्रकारना छे ? आचार्य उत्तर आपे छे—उरःपरिसर्प स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचो चार प्रकारना क्खा छे. जेमके—अहि, अजगर, आसालिका अने महोरग. एओना भेदो जाणवा माटे प्रश्न अने उत्तर सूत्र कहे छे—‘से किं तं’—इत्यादि.

मालिणो, अही, अहिसलागा, वासपडागा, जे यावन्ने तह्यपगारा । सेत्तं मडलिणो । सेत्तं अही । से किं तं अय-
गरा? अयगरा एगगारा पन्नत्ता । सेत्तं अयगरा ।

५४. से किं तं आसालिया ? कहि णं भंते ! आसालिया संमुच्छति ? जोयमा ! अंतो मणुस्सखित्ते अड्ढाइज्जेसु
दीवेषु, निव्वाघाएणं पन्नरससु कम्मभूमिसु, वाघायं पडुच्च पंचसु महाविदेहेसु, चक्खवट्ठिखंधावारेसु, वासुदेवखंधा-
अहिसलाग, वासपताका, अने ते सिवायना वीजा जे तेवा प्रकारना होय ते. ए प्रमाणे सुकुली अहि कथा. अने एम अहि
पण कथा. अजगरो केटला प्रकारना छे ? अजगरो एकप्रकारना कथा छे. एम अजगरो कथा.

५४. आसालिका केटला प्रकारे छे ? हे भगवन् ! आसालिका कयां संमृद्धिमरूपे उत्पन्न थाय छे ? गौतम ! मनुष्यक्षेत्रने विषे
अढी द्वीपमां, व्याघात-प्रतिबंधन होय त्यारे पंदर कर्मभूमिमां, अने व्याघातने आश्रयी पांच महाविदेहमां, चक्रवर्तिनी छावणीमां,
निःश्वासमां विष होय ते निःश्वासविष. कृष्णसर्पादि जातिभेदो लोक थकी जाणी लेवा. उपसंहार कहे छे—'ए प्रमाणे दर्वीकरो कथा.
हवे सुकुली अहिंनुं प्रतिपादन करे छे—'से किं तं—इत्यादि. ए पण लोकथी जाणवा. अजगरोना अवात्तर (पेटा) जाति भेदो नथी,
तेथी एम कहुं छे के एक प्रकारना अजगरो कथा छे.

५४. आसालिकांनुं प्रतिपादन करवा मोटे सूत्र कहे छे—'आसालिका केटला प्रकारनी कही छे—एम शि.ये प्रश्न कयो पटले भगवान
आर्य श्याम वीजा आगमोमां आसालिकाना स्वरूपं प्रतिपादन करनार गौतम स्वामीना प्रश्न अने भगवानना उत्तररूप जे. सूत्र

जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइ भागमित्ताए ओगाहणाए, उक्कोसेणं बारसजोयणाइं तयणुरुवं च णं चित्रखंभ-बाहल्लेणं भूमिं दालित्ता णं ससुद्धेइ, असन्धी मिच्छदिट्ठी अण्णाणी अंतोसुद्धुत्ताऽद्राउया चैव कालं करेइ । सेत्तं आसालिया ।

आसालिका संमृच्छिंमरूपे उत्पन्न थाय छे. ते जघन्य अंगुलना असंख्यातमा भागमात्र अने उत्कृष्ट वार योजन प्रमाण शरीरनी अवगाहना वडे अने तेने योग्य विस्तार अने जाडाइ वडे भूमिने विदारीने उत्पन्न थाय छे. ते आसालिका असंज्ञी अने मिथ्यादृष्टि अन्तर्गृहर्तनुं आयुप पूरं करी मरण पामे छे. एम आसालिका कही.

काळरूप प्रतिबंध होय त्यारे पांच महाविदेह क्षेत्रोमां उत्पन्न थाय छे. ए वडे 'त्रीशे य अकर्मभूमिमां आसालिकानी उत्पत्ति थती नथी' एम जणब्धुं. पंदर कर्मभूमिमां के पांच महाविदेहमां बधे य तेनी उत्पत्ति थती नथी, पण चक्रवर्तीनी छावणोमां [अहीं वाशब्द विकल्पार्थक छे.] वासुदेवनी छावणीमां, मांडलिक-अल्प ऋद्धिवाळा सामान्य राजानी छावणीमां, महामांडलिक-अनेक देशना अधिपति राजानी छावणीमां, 'ग्रामनिवेशेषु'-इत्यादि. प्रसति बुद्धथादीन् गुणान्-बुद्धथादि गुणोनो प्राप्त करे ते ग्राम, अथवा करणां गम्यः- ज्यां शास्त्र प्रसिद्ध अढार करो लेवाता होय ते ग्राम, ज्यां घणा वर्णिकवर्णनो आवास होय ते निगम, धृळना किल्लाथी वींटायेलुं होय ते खेट, नाना किल्लाथी वींटायेलुं ते कर्वट, जेनी आसपास अढी गाउनी अंदर बीजां गाम न होय ते मंडव, पट्टन अथवा पत्तन, प्राकृत होवाथी वन्येय शब्दोमां एकज सरखी निर्देश थाय छे. ज्यां नौकाद्वारा ज जवाय ते पट्टन, अने ज्यां गाडां, घोडा अने नौकाद्वारा जवाय ते. पत्तन. जेमके भरूच. ए संबंधे कहुं छे के—“पत्तन ते कहेवाय के ज्यां गाडां, घोडा अने नौकाथी जवाय, अने

૬૬. સે કિં તં મહોરગા ? મહોરગા અણેગચિહા પદ્મચ્ચા । તંજહા-અત્યેગ્ઙ્ઙા અગુલ પિ, અગુલપુહુસ્તિયા વિ,

૫૫. મહોરગો કેટલા પ્રકારના છે ? મહોરગો અનેક પ્રકારના કલા છે. તે આ પ્રમાણે—કેટલા એક અગુલપ્રમાણ, અગુલ પૃથક્ત્વ-
જ્યાં નોકાચી જ અપાય તે પદ્મ કહેવાય છે. " દ્રોણમુલ—જ્યાં અઢત્તું નિર્ગમ અને પ્રવેશ સ્થાન હોય તે આકાર-સુવર્ણની છાણ યંગેરે, આયમ-સાપસના આયાસયુક્ત આશ્રય, સંવાધ-સ્વાં યાત્રાદ આવેલા ઘણા મનુષ્યોનો નિવાસ હોય તે, રાજધાની-જે નગરમાં રાજા રહેતો હોય તે ચમત્કર્તોની છાવણી યંગેરે ૫ ઘણાનો ધિનારા ધયાનો હોય ત્યારે ' પૃથ ણં ' ૫ ચત્રચર્તોની છાવણી યંગેરે સ્થાનોમાં, આસાલિકા અગ્ન ધાય છે અને તે જપત્યયી અંગુલના અસંખ્યાત્મા માગપ્રમાણ અયગાહનાયાલા શરીર ઘટે હત્વન ધાય છે આ પ્રમાણ અરસ્તિના પ્રથમ સમયે જાણતું અત્પૃષ્ઠી ધાર યોજન અને ધાર યોજન પ્રમાણ લંબારને યોગ્ય વિસ્તાર અને ધાહલ્ય- જાહાર ઘટે ' ધૃમિ કલિસ્તાનં ' ધૃમિ વિધારીને હત્વન ધાય છે તે ચત્રચર્તોની છાવણી યંગેરેલી નીચે હત્વન ધાય છે—૫ માધાય છે તે ' આસાલિકા સંમૂલ્કમ ઠોધાર્થી અસંધી છે અને સિધ્યાદિ છે, કારણ કે તેને સાસ્થાપન સમ્યક્ત્વનો પણ અસંમય છે ૫ માટે અઢાનો છે અને તે અન્તમુંદર્તના આયુષ્યાઢી તે આયુષ પૂલં કટી કાઢ કરે છે. ૫ પ્રમાણે યાજા જાગમમાં રહેલું ઘન કહીને હવે ધૃત્કાર ઉપસંહાર કહે છે—૫ પ્રમાણે આસાલિકાનું સ્વરૂપ કાણું '

તે આસાલિકા કાઢ કર્યા પછી તેને સ્થાને નોટી મયકર ગર્તા—શાદ પટે છે અને ચત્રચર્તોની છાવણી યંગેરે ધયાનો માસ કરી જાય છે જીવસમાપ્તમાં તો આસાલિકાને ' યેદ્ધિય ' કહેલ છે ૫ સંબંધે જુઓ લોકપ્રકાશ કર્ણ ૬ શ્લો ૯૨

वियत्थिं पि, वियत्थिपुहुत्तिया वि, रयणिं पि, रयणिपुहुत्तिया वि, कुच्छिं पि, कुच्छिपुहुत्तिया वि, धणुं पि, धणु-
पुहुत्तिया वि, गाउयं पि, गाउयपुहुत्तिया वि, जोयणं पि, जोयणपुहुत्तिया वि, जोयणसयं पि, जोयणसयपुहु-
त्तिया वि, जोयणसहस्सं पि । ते णं थले जाता, जलेऽवि चरन्ति थलेऽवि चरन्ति, ते णत्थि इहं, बाहिरएसु दीवेसु
समुदएसु हवन्ति, जे यावन्ने तहप्पगारा । सेत्तं महोरगा । ते समासओ दुविहा पत्तत्ता । तंजहा—समुच्छिमा य

प्रमाण, (अहीं पृथक्त्व शब्द नेथी नव सुधीनो वाचक छे.) वितस्ति-वेंत, वेंतपृथक्त्व, रत्ति-हस्त, रत्तिनपृथक्त्व, कुक्षि-बे हाथ,
कुक्षि पृथक्त्व, धनुष, धनुषपृथक्त्व, गाउ, गाउपृथक्त्व, योजन, योजनपृथक्त्व, सो योजन, सो योजनपृथक्त्व, अने हजार योजन

५५. हवे महोरगुं स्वरूप कहेवानी इच्छावाला सूत्रकार कहे छे- ' से किं तं ' -इत्यादि सुगम छे. परतु वितस्ति-वेंत बार अंगुल
प्रमाण समजवी. रत्ति-हाथ, कुक्षि-बे हाथ, धनुष-चार हाथ, गाउ-बे हजार धनुष प्रमाण, योजन-चार गाउ. अहीं वेंत वगेरेनुं
प्रमाण उत्सेध अंगुलनी अपेक्षाप जाणवुं. कारण के अहीं शरीरना प्रमाणो विचार केलो छे. तथा अहीं ' अस्ति ' ए अव्यय
बहुवचनवाची छे, तेनो देक पदनी साथे संबन्ध करवो. तेथी आ अर्थ थाय छे- ' सत्येके केचन महोरगा अंगुलमपि शरीराव-'
गाहनया भवन्ति-केटला एक महोरगो छे जे शरीरनी अवगाहना वडे अंगुल प्रमाण पण होय छे, अने केटला एक महोरगो छे
' जे अंगुलपृथक्त्वकाः ' अंगुलपृथक्त्व प्रमाणवाला शरीरावगाहना वडे होय छे. अहीं ' इक ' प्रत्यय थयो छे. अंगुलपृथक्त्व
प्रमाण शरीरावगाहनावाला होय छे ए भावार्थ छे. एम चाकीना सुत्रोनो पण विचार करवो. ' तेणं ' इत्यादि. हसणां जेओनुं

ગન્ધવર્ષાનિયા ય । તથા ણ જે તે સંયુત્તિમા તે સહ્યે નયુમગા । તથા ણ જે તે ગન્ધવર્ષાનિયા તે ણ ત્રિવિદ્યા
૨ પ્રજ્ઞા । સંગઘ્ના-કુળી, પુરિમગા, નયુમગા । ણમિનિં ગયમાફગણે પદ્મરાપદ્મરાણં તરપરિમળ્યાણં વસગાફકુલ-
કોટિતોગિણમુદ્મગમહસ્તા અચન્નીનિ માગાગં । તેસં તરપરિમળ્યા ।

પ્રમાણ હોય છે. તે સ્વલ્ભમાં ત્યજ્ય ધાય છે, ત્વલ્ભમાં પણ ફરે છે અને સ્વલ્ભમાં પણ ફરે છે. તે અહીં અહીં દીપમાં નથી, પણ
(મનુષ્ય લેવનો) વહારના દીપો અને મમુદ્રોમાં હોય છે. તે સિરાપના થીજા જે તેવા પ્રકારના હોય તે. એમ મહોરોનો કથા. તે
વરિસં સ્વલ્ભવરો સારોપી જે પ્રકારના તથા છે. તે આ પ્રમાણે-સંમુલ્લિમ અને ગર્ભજ. તેમાં જે સમુલ્લિમ છે તે નયુલક છે અને
તેથી ગર્ભજ છે તે થળ પ્રકારના કથા છે. તે આ પ્રમાણે-મી, પુઠા અને નયુલક. એવા પ્રકારના વર્ષાસા અને અર્પણા પ
તરપરિમળ્યાનો યોનિથી ત્યજ્ય યેએ દસ તાલ કોટ ત્રાતિકુનો હોય છે એમ થયુ છે. એમ તરપરિસર્ષો કથા.

સ્વલ્ભ વર્ષા છે તે મહોરો સ્વલ્ભવર વિશેષ હોવાથી સ્વલ્ભમાં ત્યજ્ય ધાય છે, અને સ્વલ્ભમાં ત્યજ્ય ધયા છે તેવા પ્રકારના
મપરમાણથી ત્વલ્ભે વિશે પણ સ્વલ્ભના વંદે કરે છે અને સ્વલ્ભને વિશે પણ કરે છે. જો એવા પ્રકારના છે તો કેમ લેવાલા મથી ! પ
આરીવાના ર્ષામાં મુચકાર કળાને છે- તે મતિય રહે ' વર્ષાપન સ્વલ્ભપાઠા તે મહોરો અહીં-મુપ્યલેખમાં મથી, તે માટે અહીં
લેવાલા મળે વરુનુ વહારના ઊંચ-મમુદ્રોમાં હોય છે તમુદ્રોમાં હોવા છે અને સ્વલ્ભવર હોવાથી વંદેલ, લેવનાવી આદિ સ્વલ્ભોમાં
ત્યજ્ય ધાય છે, પણ ત્વલ્ભમાં ત્યજ્ય ધતા મથી. ' જે વાળને તલ્પગારા ' તે સિવાય થીજા પણ જે વદા અંબુલ વાંચે વારીર

૬૬. સે કિં તં શુચપરિસપ્પા ? શુચપરિસપ્પા અળેગવિહા પદ્ધતા । તંજહા-નચલા, સેહા, સારહા, સહ્લા, સરંઠા, સારા, હોરા, ઘરોહલા, ઘિસ્સંભરા, મૂસા, મંગુસા, પયલાહ્યા, છીરવિરાલિયા, જોહા, ચહપ્પાહ્યા, જે યાવન્ને તહપ્પગારા । તે સમાસઓ હુવિહા પદ્ધતા । તં જહા-સંમુચ્છિમા ય ગબ્ભવક્કંતિયા ય । તત્થ ણં જે તે સંમુચ્છિમા

૫૬. શુજપરિસર્પો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? શુજપરિસર્પો અનેક પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—નકુલ-નોલીઆ, સેહા, શરટ-કાકીહા, શલ્ય, સરંઠ, સાર, હોર, ઘરોહલ-ઘરોલી, વિશ્વંભર, મૂપક-હંદર, મંગુસ, પયલાહલ-પચલાયિત, ક્ષીરવિરાલિય, જોહા, ચતુષ્પાદિકા, અને વીજા જે તેવા પ્રકારના હોય તે. તે સંક્ષેપથી બે પ્રકારના કહ્યા છે. જેમકે—સંમુચ્છિમ અને ગર્ભજ. તેમાં જે સંમુચ્છિમ છે તે વધા ય નપુંસક છે અને જે ગર્ભજ છે તે ત્રગ પ્રકારના કહ્યા છે. જેમકે—સ્ત્રી, પુરુષ અને નપુંસક. એવા

પ્રમાણવાળા તેવા પ્રકારના હોય છે તે પણ મહોરગો જાણવા. ઉપસંહાર કહે છે—‘ એમ મહોરગો કહ્યા.’ તે સ્થલચરો સંક્ષેપથી બે પ્રકારના છે ’ ઇત્યાદિ વિચાર પૂર્વની પેઠે જાણવો. એઓના પણ યોનિથી ઉત્પન્ન થયેલાં ઘસ લાલ જાતિકુલો હોય છે. એઓનો પણ શરીરાદિ દ્વારોને વિષે જે વિચાર તથા સ્ત્રી, પુરુષ અને નપુંસકોનું જે અલ્પવહુત્વ છે તે જીવાભિગમની ટીકાથી જાણું. ઉર:પરિસર્પની ઘવત્ત્યતાનો ઉપસંહાર કહે છે—‘ એમ ઉર:પરિસર્પો કહ્યા.’

હવે શુજપરિસર્પોનું સ્વરૂપ કહેવાની ઇચ્છાવાળા સૂત્રકાર કહે છે—સુગમ છે, પરંતુ જે શુજપરિસર્પના ભેદો અપ્રસિદ્ધ છે તે

૧ જુઓ જીવાભિગમટીકા (આ. સ.) શરીરાદિદ્વારો સંબંધે પ. ૪૩—૪૪ અને અલ્પવહુત્વ સંબંધે પ. ૮૨—૮૭

ते सन्धे नपुसगा । तत्थ णं जे ते गन्भवकतिया ते णं तिचिद्वा पवना । ते जहा-इत्थी, पुरिसा, नपुसगा । एएसिण
एवमाइयाणं पञ्चत्तापज्जसाण सुयपरिसप्पाणं नव जाइकुलकोडिजोणियपुहसयसहस्सा भवन्तीति मक्कवायं ।
सेत्त सुयपरिसप्पथलयरपंचिदियतिरिक्खजोणिया । सेत्तं परिसप्पथलयरपंचिदियतिरिक्खजोणिया ।
५७. से किं तं एहयरपंचिन्दियतिरिक्खजोणिया ? एहयरपंचिन्दियतिरिक्खजोणिया चउन्विहवा पन्नसा ।
तज्जाहा—चम्मपक्खी, लोमपक्खी, समुग्गपक्खी, विययपक्खी । से किं त चम्मपक्खी ? चम्मपक्खी अणेगविहा

प्रकारना पर्याप्ता अने अपर्याप्ता ए सुजपरिसर्पोना योनियी उत्पन्न थयेलां नव लाख कोट जातिकुलो होय छे एम कहुं छे. एम
सुजपरिसर्पं स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको कथा. ए प्रमाणे परिसर्पं स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको कथा.

५७. सेचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको केटला प्रकारना छे ? लेचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको चार प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे-
१ चर्मपक्षी, २ लोमपक्षी, ३ समुद्रगकपक्षी अने ४ विततपक्षी चर्मपक्षी केटला प्रकारना छे ? चर्मपक्षी अनेक प्रकारना छे. ते आ
प्रमाणे—चागुली, जलोया, अडिल्ला, भारडपक्षी, जीबजीब, समुद्रवायस, कण्णत्तिया, पक्षीविरालिका, अने बीजा जे तेवा मरु-
लोकूयी जाणवा पओना योनियी उत्पन्न थयेलां नव लाख कोट जातिकुलो होय छे. यळी जे शरीरपदि ठारोने विशेषे विचार
तथा स्त्रीओ, पुरुओ अने नपुसकोनुं जे अन्यबहुत्व छे ते जीवामिगमनी टीकाथी जाणवुं एम सुजपरिसर्पो कथा

१ बुजो जीवामिगमटीका (आ स) शरीरपदिद्वार संकथे ७ ४३-४४ अने अन्यबहुत्व संकथे ५ ८२-८७

पत्न्या । तंजहा-वग्गुली, जलोया, अडिल्ला, भारंडपत्नली, जीवजीवा, समुद्वयायसा, कण्णत्तिया, पत्तिलविरालिया, जे यावन्ने तहप्पगारा । सेत्तं चम्मपत्नली । से किं तं लोमपत्नली ? लोमपत्नली अणेगविहा पत्न्या । तंजहा-हंका, कंका, कुरला, वायसा, चक्कागा, हंसा, कलहंसा, रायहंसा, पायहंसा, आडा, सेडी, वगा, वलागा, पारिप्पवा, कौंचा, सारसा, मेसरा, मसूरा, मयूरा, सत्तहत्था, गहरा, पोंडरिया, कागा. कामिंजुया, वंजुलया, तित्तिरा. वट्टगा, रना होय ते. एम चर्मपक्षी कथा. लोमपक्षी केदला प्रकारना छे ? लोमपक्षी अनेक प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे—हंका, कंक, कुरल, वायस, चक्रवाक, हंस, कलहंस, राजहंस, पायहंस, आड, सेडी, वक-वगला, वलाका (वगलानी जाति), पारिप्लव, कौंच, सारस, मेसर, मसूर, सप्तहस्त, गहर, पुंडरीक, काक, कामिंजुय, वंजुलग, तैतर, वर्तका-वतक, लावक, कपोत-होला, कंपिजल, पारावत-पारेवा, चटक (चकला), चास, कुकडा, शुक्र, वही-मौर, मदनशलाका, कोकिल (कोयल), सेह,

५७. हवे खेचर पंचेन्द्रिय तिर्यचोत्तुं स्वरूप कहेवानी इच्छावाला स्रक्कार कहे छे—खेचरपंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको केदला प्रकारना छे ? आचार्य कहे छे—खेचर पंचेन्द्रिय तिर्यग्योनिको चार प्रकारना कथा छे—तद् यथा-चर्मपक्षी' इत्यादि. चर्ममय पांखो जेओनी छे ते चर्मपक्षी, अने लोम-खंवांटा, पांछानी पांखो जेओनी छे ते लोमपक्षी. गमन करवा छतां पण समुद्रगक-पेटानी पेठे बंध खेली संकुचित पांखो जेओनी छे ते समुद्रगकपक्षी, हमेशां वितत-उघाडेली पांखो जेओनी छे ते विततपक्षी. 'से किं तं' इत्यादि. चर्मपक्षी केदला प्रकारना छे ? चर्मपक्षी अनेक प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे—'धल्युली' इत्यादि. ए भेवो लोक थकी जाणी लेवा. बीजा

લાગ્યા, કયોયા, કવિજલા, પારેલયા, ચિહ્નગા, શાસા, કુચકુઢા, સુગા, પરહિણા, મયણસલાગા, કોહલા, સેહા, ચરિદ્ધગમાઈ । સેસં લોમપક્ષી । સે કિં ત સમુગ્ગપક્ષી ? સમુગ્ગપક્ષી યગાગારા પક્ષ્ણા । તે ણં નત્થિ શ્વં, યાહિરણ્ણુ દીયસમુદ્દેસુ ભવન્તિ । સેસં સમુગ્ગપક્ષી । સે કિં તં ચિયયપક્ષી ? ચિયયપક્ષી યગાગારા પક્ષ્ણા । તે ણં નત્થિ શ્વં, યાહિરણ્ણુ દીવસમુદ્દેસુ ભવન્તિ । સેસં ચિયયપક્ષી । તે સમામઓ તુવિદ્ધા પક્ષ્ણા । તજઢા-

વરિસ્સગ-શ્વ્યાદિ. યમ લોમપક્ષી કઢા. સમુદ્ગ પક્ષી કેટલા પ્રકારના છે ? સમુદ્ગક પક્ષી એક પ્રકારના કઢા છે. તેઓ અહીં અઢી દીપમાં નથી, વહારના દીપ-સમુદ્ગોમાં હોય છે. યમ સમુદ્ગક પક્ષી કઢા. વિકતપક્ષી કેટલા પ્રકારના છે ? વિકતપક્ષી એક પ્રકારના કઢા છે. તેઓ અહીં નથી, યણ વહારના દીપ-સમુદ્ગોમાં હોય છે. યમ વિકતપક્ષી કઢા. તે સેવરો સંક્ષેપથી યે પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે-સંમૂલ્હિમ અને ગર્ભજ. તેમાં જે સમૂલ્હિમ છે તે સઘલા નપુંસક છે. તેમાં જે ગર્ભજ છે તે પ્રણ પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે-સ્ત્રી, પુરુષ અને નપુંસક. એ પ્રકારના યર્ષાપ્તા અને અપર્ષાપ્તા એ સેવર પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોના યોનિથી ઉત્પન્ન

જે તેપા પ્રકારના છે તે વર્ષમપક્ષી જાણયા ડગસંહાર કહે છે--' યમ વર્ષમપક્ષી કઢા લોમપક્ષીતું પ્રતિગમ્મ કરયા માટે સ્વયકાર કહે છે--' સે કિં સં' શ્વ્યાદિ લોમપક્ષી કેટલા પ્રકારના છે યનેરે. આ લોમપક્ષીના ભેદો લોક થકી જાણયા. સમુદ્ગપક્ષીતું પ્રતિપાદન કરે છે-- સમુદ્ગક પક્ષી કેટલા પ્રકારના છે--શ્વ્યાદિ પાઠસિદ્ધ જાણ્યું, યમ વિકતપક્ષી સઘ્ને યણ સ્વય જાણ્યું ' સે સેવર જીવો સંક્ષેપથી યે પ્રકારના છે '-શ્વ્યાદિ પૂર્વેની યેઠે યિચાણ્યું તેઆના યોનિથી ઉત્પન્ન થયેલાં ઘાર છાલ કોટ જાતિકુલો હોય છે. યજોનો

संमुखिमा य गम्भवक्षंतिया य । तत्थ णं जे ते संमुखिमा ते सब्बे नपुंसगा । तत्थ णं जे ते गम्भवक्षंतिया ते
णं तिचिहा पत्तत्ता । तंजहा—इत्थी, पुरिसा, नपुंसगा । एगसिणं एवमइयाणं लहयरपंचिन्दियतिरिक्खजोगियाणं
पळात्तापळात्ताणं वारस जाइकुलकोडिजोगिपसुहसयसहत्सा भवन्तीति मक्खायं । सरइजाइकुलकोडिलक्ख नव
अद्धतेरसाइं च । दस दस य होन्ति नवगा तह वारस चैव बोद्धव्या । सेत्तं लहयरपंचिन्दियतिरिक्खजोगियाणं
सेत्तं पंचिन्दियतिरिक्खजोगियाणं
थयेलं वार लाल क्रोड जातिकुलो होय हे—एय कहुं हे. “ सात, आठ, नव, साडावार, दस, दस, नव अने वार लाल क्रोड
जातिकुलो (वैद्वियदिथी मांडीने सेचर पंचेन्द्रिय तिर्यंच मृधी) अनुक्रमे जाणवा. ” एम सेचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिको
कथा, अने एम पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिको कथा।

शरीरादि द्वारोने विषे जे विचार तथा ली, पुरुर अने नपुंसकोहुं जे अल्पवयुत्व छे ते जीवाभिगमनो दीकार्थी जाणी लेहुं. प्रग्यना
विस्तारना भयथी अहाँ लखता नथी. एवे शिष्यजन उपर कृपा करवा माटे केन्द्रिय वगेरेनो लालो क्रोड जातिकुलोनी संख्या
वतावनार संप्रहणी गाया कहे छे.—अहाँ वैद्वियोथी आरंभी अनुक्रमे संख्यापदनी योजना करवा. ते आ प्रमाणे वैद्वियोना सात
लाल क्रोड जातिकुलो होय छे. तेन्द्रियोना आठ लाल क्रोड, चउरिन्द्रियोना नव लाल क्रोड, जलचर पंचेन्द्रियोना साडा वार

१ जुओ जीवाभिगमटीका (आ. म.) शरीरादिद्वारो मंत्रे प. ४३-४४ अने अल्पवयुन मंत्रे प. ८३-८७.

५८. से किं त मणुस्सा ? मणुस्सा बुविहा पन्नसा । तंजहा—समुच्छिममणुस्सा य गन्भवकृतियमणुस्सा य ।
 ५९. से किं त समुच्छिममणुस्सा ? कहि ण भन्ते । समुच्छिममणुस्सा संसुच्छति ? गोयमा । अंतो मणुस्सन्विने
 पणगालीसाण जोयणसपसहस्सेसु, अइदाइज्जेसु दीयसद्युषेसु, पन्नरससु कम्मभूमीसु, तीसाण अकम्मभूमीसु,
 छप्पन्नाण अंतरदीयणसु गन्भवककनियमणुस्साण चेव उयारेसु वा, पासवणेसु वा, खेलेसु वा, सिंघाणसु वा, वतेसु
 वा, पित्तेसु वा, पूणसु वा, सोणिणसु वा, सुयंकेसु वा, सुकपुगलपरिसाहेसु वा, विगयजीवकलेवरेसु वा, धीपुरिस-

५८. मनुष्यो केदला प्रकारना कथा छे ? मनुष्यो वे प्रकारना कथा छे जेमके-संमूच्छिम मनुष्यो अने गर्भज मनुष्यो.

५९. समूच्छिम मनुष्यो केदला प्रकारना छे ? हे भगवन् ! समूच्छिम मनुष्यो कथा उत्पन्न पाय छे ? हे गौतम ! पीसताबीश लाल
 योजन प्रमाण मनुष्यलेखमां, अही दीप अने समुद्रोमां, पंदर कर्मभूमिमां, त्रीश अकर्मभूमिमां तथा छप्पन्न अतरदीपोमां गर्भज मनु-
 ष्यना ज ? उच्चार-विष्टामां, २ मूत्रमां, ३ कफमां, ४ सिंघाणक-नासिकांना मेलमां, ५ कमेलामां, ६ पित्तमां, ७ पदमां,

लाल मोठ, चतुस्र स्थलचर पंचेन्द्रियोना दश लाल मोठ, उत्परिसर्प स्थलचर पंचेन्द्रियोना दश लाल मोठ, भुजपरिसर्प स्थलचर
 पंचेन्द्रियोना नव लाल मोठ अने त्रेचर पंचेन्द्रियोना चार लाल मोठ जातिकुलो होय छे ए प्रमाणे पंचेन्द्रिय तिर्यचयोगिको कथा

'५८-५९ मनुष्योऽु स्थल्य षडेयानी इच्छायाळा मूत्रकार कथे छे—अर्शी पण समूच्छिम मनुष्य संकथे प्रपचत उपजा बहुमलने
 सीधे अने शिष्योने पण 'सासात् भगपाने जा कथुं छे' एम बहुमान उत्पन्न करया मोटे अंगना अन्तर्गत मूत्रनो जालापक-पाठ

સંજોગસુ વા, નગરનિદ્રમણેસુ વા, સત્ત્વેસુ ચેવ અસુહૃદ્ગણેસુ, પ્રત્ય ણં સંસુચ્છિમમણુસ્સા સંસુચ્છંતિ અંગુલસ્સ અસંલેજ્ઞહ ભાગમેત્તાણ ઓગાહ્ણાણ । અસન્ની મિચ્છદિટ્ઠી અન્નાણી સત્ત્વાહિં પજ્જતીહિં અપ્પલાત્તગા અંતોસુહુતાણયા ચેવ કાલં કરેંતિ । સેત્તં સંસુચ્છિમમણુસ્સા ।

૬૦. સે કિં તં ગમ્મવકંતિયમણુસ્સા ? ગમ્મવકંતિયમણુસ્સા તિવિદ્ધા પન્નત્તા । તંજહા—કમ્મમ્મુમગા, અકમ્મમ્મુમગા, અન્તરદીવગા ।

૮ લોહીમાં, ૯ શુક્ર-વીર્યમાં, ૧૦ શુક્રપુદ્ગલના પરિશાટમાં-પરિત્યાગમાં, ૧૧ જીવરહિત કલેવરમાં, ૧૨ સ્ત્રી-પુરુષના સંયોગમાં, ૧૩ નગરની ત્વાલમાં અને ૧૪ સર્વ અશુચિના સ્થાનકોમાં અહીં સંમૂચ્છિમ મનુષ્યો અંગુલના અસંલ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ અવગાહના વ્રહે ઉત્પન્ન થાય છે. તે અસંહી, મિથ્યાદૃષ્ટિ, અજ્ઞાની, સર્વ પર્યાસિઓ વ્રહે અપર્યાપ્તા અને અન્તર્મુહૂર્તના આયુષવાલા જ કાલ કરે છે. એ સંમૂચ્છિમ મનુષ્યો કહ્યા.

૬૦. ગર્ભજ મનુષ્યો કેટલા પ્રકારના છે ? ગર્ભજ મનુષ્યો ત્રણ પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે—કર્મમ્મુમક, અર્કમ્મુમક, અને અન્તરદ્વીપગ. કહે છે—‘હે મગવત્, હત્યાદિ પાઠ સુગમ છે. પરન્તુ સર્વ અશુચિના સ્થાનકોમાં— જે કોઈ સ્થાનકો મનુષ્યના સંસર્ગથી અપવિત્ર થયેલા છે તે બધા સ્થાનકોમાં સંમૂચ્છિમ મનુષ્યો ઉત્પન્ન થાય છે. એમ સંમૂચ્છિમ મનુષ્યો કહ્યા.

૬૦. હવે ગર્ભજ મનુષ્યોનું પ્રતિપાદન કરવા માટે સ્વકાર કહે છે—‘કમ્મમ્મુમગા’ શત્યાદિ. કર્મ—દુષ્ટિ, વાણિજ્ય વગેરે, અથવા

૬૧ સે કિં તે અન્તરવીચગા ? અન્તરદીચગા અદ્વાવીસવિદ્યા પન્નતા । તજહા-૧ ળગોળ્યા, ૨ આહાસિયા, ૩ વેસાણિયા, ૪ ળંગોલા, ૫ ક્ષયકન્ના, ૬ ગરુકન્ના, ૭ ગોકન્ના, ૮ સવકુલિકન્ના, ૯ આયસમુહા, ૧૦ મૈંદ્રમુહા, ૧૧ મયોમુહા, ૧૨ ગોમુહા, ૧૩ આસમુહા, ૧૪ ક્ષત્રિયમુહા, ૧૫ સીહમુહા, ૧૬ વચ્ચમુહા, ૧૭ આસકન્ના, ૧૮ હરિ-

૬૧. અન્તરદીપગ-અન્તરદીપનિવાસી મનુષ્યો કેટલા પ્રકારના છે ? અન્તરદીપગ મનુષ્યો અઠવાવીચ પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે-૧ ળકોરુક, ૨ આમાસિક, ૩ વૈપાણિક, ૪ નાંગોલિક, ૫ હયર્ગ્ગ, ૬ ગજકર્ગ, ૭ ગોકર્ગ, ૮ શકુલીકર્ગ, ૯ આદર્શમુલ, ૧૦ મૈંદ્રમુલ, ૧૧ અયોમુલ, ૧૨ ગોમુલ, ૧૩ અશ્વમુલ, ૧૪ હસ્તિમુલ, ૧૫ સિંહમુલ, ૧૬ વ્યાગ્રમુલ, ૧૭ અશ્વકર્ગ, ૧૮

મોક્ષાનુષ્ઠાન, વયા પ્રકારના કર્મપ્રધાન શ્રમિ જેઓની છે તે કર્મશુભક કહેવાય છે વધી રીતે જેઓની અકર્મ-પૂર્વેક કર્મ રહિત શ્રમિ છે તે અકર્મશુભક કહેવાય છે અન્તરણ્યક મપ્યથાવી છે, વટલે લયણ સમુદ્રનો મપ્યમાં આપેલા ઠીપો તે અન્તરઠીપો, તેમાં રહેલા મનુષ્યો તે ' અન્તરઠીપગા !' અન્તરઠીપયાસી કહેવાય છે

૬૧. પશ્ચાતુર્પૂર્વે ન્યાયને જણાવયા માટે પ્રથમ અન્તરઠીપના મનુષ્યોનું પ્રતિપાલન કરે છે-સે કિં તે-હત્યાદિ તે કેટલા પ્રકારના છે ? હત્યાદિ પાઠ સુગમ છે પરતુ તે અઠવાવીચ પ્રકારના છે. યદ્યપિ જેવા પ્રકારના, જેટલા પ્રમાણવાળા, જેટલા અંતરવાળા અને જે નામના અંતરદીપો હિમયાન્ પર્યતની પૂર્વ અને પશ્ચિમ વિશામાં રહેલા છે તેવા પ્રકારના, તેટલા પ્રમાણના, તેટલા અંતરવાળા, અને તે નામના જ શિલ્સી પર્યતની પૂર્વ અને પશ્ચિમ વિશાપ રહેલા છે, તેથી છપ્પન અન્તર ઠીપો થાય છે, તેથી છપ્પન અત્યન્ત સરલા હોવાને

કન્ના, ૧૯ અકન્ના, ૨૦ ક્રણપાડરણા, ૨૧ ઉક્કાસુહા, ૨૨ મેહસુહા, ૨૩ વિજ્જસુહા, ૨૪ વિજ્જુદંતા, ૨૫ ઘણદંતા, ૨૬ લઢ્ઢદંતા. ૨૭ ગૂઢદંતા, ૨૮ સુદ્ધદંતા । સેત્તં અન્તરદીવગા ।

હરિકર્ણ, ૧૯ અર્કર્ણ, ૨૦ કર્ણપ્રાવરણ, ૨૧ ઉલ્કાસુલ, ૨૨ મેઘસુલ, ૨૩ વિદ્યુન્મુલ, ૨૪ વિદ્યુદન્ત, ૨૫ ઘનદન્ત, ૨૬ લઢ્ઢ-
દંત, ૨૭ ગૂઢદન્ત, અને ૨૮ શુદ્ધદન્ત. ૯ પ્રમાણે અન્તરદ્વીપા મનુષ્યો કહ્યા.

લીધે વ્યક્તિભેદની અપેક્ષા કર્યા સિવાય અઠધાવીશ પ્રકારના જ કહ્યા છે. અને તેમાં ડત્પન્ન થયેલા મનુષ્યો પણ અઠધાવીશ પ્રકારના કહ્યા છે. હવે અંતરદ્વીપનાનામનો નિર્દેશ કરીવતાવે છે-- 'તંજહા-પ્ગોલ્યા ' ઇત્યાદિ. તે આ પ્રમાણે-एकोरुक्क वगेरे. પ્લી સંલ્યા અઠધાવીશ હોવાથી સાત ચતુષ્ટય થાય છે. ૯ પ્રત્યેક હિમવાન્ અને શિલ્પરી પર્વત ઉપર છે. તેમાં પ્રથમ હિમવાન્ પર્વત ઉપર રહેલા અન્તરદ્વીપનો વિચાર કરીપ છોપ.

આ જંઘ્ઢીપમાં ભરત અને હેમવત ક્ષેત્રની મર્યાદા ત્રતાવાનાંર હિમવાન્ નામે પર્વત છે. તે શ્રમિમાં પ્ચીશ યોજન ડંડો, સો યોજનનો ડંચાહવાલો, ભરતક્ષેત્રથી યમળા વિસ્તારવાલો, સુવર્ણમય, અને ચીનના ચલ્ જવા વર્ણવાલો છે. તેના યન્ને પડલાં અનેક વર્ણવાલા અને વિશિષ્ટ કાન્તિવાલા મળિના સમૂહથી સુશોભિત છે. તે વધે ય સરલા વિસ્તારવાલો અને ગગનમંડલને સ્પર્શે કરનારા રત્નમય અગિયાર શિલ્પરી, વડે વિરાજિત છે. જેનું તલ વજ્રમય છે અને જેનો તટભાગ વિવિધ પ્રકારના મળિથી અને સુવર્ણથી શોભિત છે, પ્વા વ્સ યોજન ડંડા અને પૂર્વ-પશ્ચિમ હજાર યોજન લાંબા તથા દક્ષિણ અને ઉત્તરે પાંચસો યોજનના વિસ્તારવાલા પગહૂદ વડે તેના

શિવરત્નો પ્રમુખાગ સુરોમિત છે તે ચોતરફ ફલ્લવૃક્ષની શ્રેણિ ઘડે રમ્ય અને પૂર્વ અને પશ્ચિમના છેડા ઘડે લઘણ સમુદ્રના અબ્જને સ્પર્શે કરે છે તે દિમયાત્ત પર્વતને સ્થળ સમુદ્રના અબ્જના સ્પર્શથી આરંભો પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશામાં પ્રત્યેકને ગજાન્તના આકારવાળી ઘણે ઘાઠાઓ નીકળેલી છે તેમાં જ્ઞાન કોણમાં જે ઘાઠા નીકળેલી છે તેના ઉપર દિમયાત્ત પર્વતના પર્વતના આરંભો ત્રણસો યોજન લઘણ સમુદ્રમાં આપ ત્યારે અહીં ત્રણસો યોજન ઠાલ્યો અને પહોળો તથા ફીંક મૂલ નવસો ઝોળણપચાસ યોજન પરિધિવાલો પફોરુક નામે ઠીપ છે આ ઠીપ પાચસો ધનુષ પહોળી અને તે ગાઠ ઊંચી પદ્મવરવેદિકાથી ચોતરફ સુરોમિત છે તે પદ્મવરવેદિકાનું ઘર્ષન ઝીયામિગમવૃક્ષની ટીકામાં કશા પ્રમાણે જાણવું તે પદ્મવરવેદિકા ચારે તરફ સર્વથા ઘનલંક ઘડે વૈદ્યયેલી છે ઘનથી ઘનલંકની આ વિશેષતા છે-પ્રાયઃ ઘણા સમાન જાતિના વૃક્ષોનો સમુદાય તે ઘન, જેમકે અશોકવન, ચંપકવન, અને અનેક જાતના ઉચ્ચમ વૃક્ષોનો સમુદાય તે ઘનલંક ઝીયામિગમની શૂલ ટીકામાં ફરું છે કે-“પદ્મજાપરવિં ક્ષત્તેવિં ઘર્ષા, અળેગજાપરવિં ઉત્તમેવિં ઘર્ષસંઢે” । ઘક જાતના વૃક્ષો ઘડે ઘન અને અનેક જાતના ઉચ્ચમ વૃક્ષો ઘડે ઘનલંક ફરેયાય છે ઘનવાલ-ગોઠાકારે રહેલા તે ઘનલંકનો વિસ્તાર ફેરફાર મૂલ તે યાજનનો છે અને પરિધિ પદ્મવરવેદિકાના જેટલો છે આ ઘનલંકનું ઘર્ષન ફોરુ છે તે અત્યંત વિસ્તૃત છે માટે ઘતાબ્દુ નથી, પરંતુ ઝીયામિગમની ટીકાથી જાણી લેવું હવે તે દિમયાત્ત પર્વતના છેડાથી આરંભો દક્ષિણપૂર્વ-અર્ચિ કોણમાં ત્રણસો યોજન સ્થળ સમુદ્રમાં પ્રવેશ કરીય પટ્ટને અહીં ધીંચી ઘાઠા ઉપર પફોરુક ઠીપના જેટલા પ્રમાણવાલો આમાસિક નામે ઠીપ છે. તથા તે દિમયાત્ત પર્વતની પશ્ચિમ દિશાને વિશે તેના છેડાથી આરંભો દક્ષિણ-પશ્ચિમ-ઝેશ્રુત્ય કોણમાં ત્રણસો યોજન લઘણ સમુદ્રમાં આપ

૧ જુઓ ઝીયામિગમટીકા (આ ઘ) પ ૧૮૧-૧૮૨ ૨ ઝીયામિગમટીકા (આ ઘ) પ ૧૮૨-૧૯૮.

ત્યારે ત્રીજી દાઢા ઉપર પૂર્વોક્ત પ્રમાણવાલો વૈયાળિક નામે દ્વીપ છે. તથા તે હિમવાન પર્વતની પશ્ચિમ દિશામાં તેના ઉદાથી આરંભી પશ્ચિમોત્તર-વાયવ્ય કોણને વિષે લવણસુદ્રમાં ત્રણસો યોજન ઓઢંગીને જહપ ત્યારે ચોથી દાઢા ઉપર પૂર્વોક્ત પ્રમાણવાલો નાંગોલિક નામે દ્વીપ છે. દમ ચારે દ્વીપો હિમવાન પર્વતની ચારે વિદિશામાં તુલ્ય પ્રમાણવાલા રહેલા છે. કાણું છે કે “ ચુલ્લ-લુથુ હિમવાન પર્વતની પૂર્વ અને પશ્ચિમ વાજુપ વિદિશામાં ત્રણસો યોજન જહપ ત્યારે ત્રણસો યોજન વિસ્તારવાલા અન્તરદ્વીપો હોય છે. તેઓની કંઈક ન્યૂન તવસો ઓગણપચાસ યોજન પરિધિ છે. તેના આ નામો છે.-૧? દ્વકોરુક, ૨ આમાસિક ૩ વૈયાળિક અને ૪ નાંગોલિક.

ત્યાર ચાદ દ્વકોરુકાદિ ચારે દ્વીપની આગલ અનુક્રમે ઈશાનાદિ વિદિશામાં ચારસો યોજન ઓઢંગીને જહપ ત્યારે ચારસો યોજન લાંબા અને પહોલા તથા કંઈક ન્યૂન ચારસો પાંસઠ યોજન પરિધિવાલા, ઉપર કયા પ્રમાણે પમાચર વેદિકા અને વનલંડ વહે જેનો આસપાસનો ભાગ સુશોભિત છે દવા અને જંઘુદ્વીપની વેદિકાથી ચારસો યોજન પ્રમાણ અન્તરવાલા હ્યકર્ણ, ગજકર્ણ, ગોર્કર્ણ અને શકુલીર્કર્ણ નામે ચાર દ્વીપો છે. તે આ પ્રમાણે-દ્વકોરુકની પછી હ્યકર્ણ, આમાસિકની પછી ગજકર્ણ, વૈયાળિકની પછી ગોર્કર્ણ અને નાંગોલિકની પછી શકુલીર્કર્ણ છે.

હવે ૫ હ્યકર્ણાદિ ચારે દ્વીપની પછી ફરીને ૫ અનુક્રમે ઈશાનાદિ પ્રત્યેક વિદિશામાં પ્રત્યેક દ્વીપથી પાંચસો પાંચસો યોજન જહપ ત્યારે પાંચસો યોજનની લંવાદ અને વિસ્તારવાલા પંદરસો દ્વકાથી યોજનની પરિધિવાલા, પૂર્વોક્ત પ્રમાણવાલો પમાચરવેદિકા અને વનલંડ વહે જેનો વાહા ભાગ સુશોભિત છે દવા, જંઘુદ્વીપની વેદિકાથી પાંચસો યોજન પ્રમાણ અન્તરવાલા ૧ આદર્શમુલ, ૨ મંઢમુલ, ૩ અયોમુલ અને ૪ ગોમુલ નામના ચાર દ્વીપો છે. તે આ પ્રમાણે-હ્યકર્ણની પછી આદર્શમુલ, ગજકર્ણની પછી મંઢમુલ, ગોર્કર્ણની પછી

અયોમુલ અને શકુલીકર્ણની પછી ગોમુલ છે. ૫મ આગલ પળ વિચાર કરવો

૫ પ્રાચીનમુલાદિ ચારે ઢીપોની પછી ફરીથી ૫મ અનુક્રમે ઈશાનાદિ પ્રત્યેક વિદિશામા પ્રત્યેક ઢીપથી છત્તો છત્તો યોજન જાણ વટલે છત્તો યોજન લાથા અને પહોલ્લા તથા અઢારસો સત્તાણુ યોજન પરિધિયાલ્લા, ૩૫૨ ફહેલા પ્રમાણયાલ્લી ૫મ્બરવેદિકા અને ૫નતર ૫૩૨ જેની આસપાસનો પ્રદેશ મુસોમિત છે ૫થા, ઝંબૂઠીપની વેદિકાથી છત્તો યોજનના અન્તરયાલ્લા અમ્બમુલ, હસ્તિમુલ, સિંહમુલ અને ઘ્યામ્બમુલ નામના ચાર ઢીપો છે

૬ અમ્બમુલાદિ ચાર ઢીપની પછી અનુક્રમે ઈશાનાદિ પ્રત્યેક વિદિશામા પ્રત્યેક ઢીપથી સાતસો યોજન જાણ ત્યારે સાતસો યોજન લાંથા અને પહોલ્લા, ૫૫૨સો તેર યોજનનો પરિધિયાલ્લા, ૫૩૨ ફઠા પ્રમાણે પ્રમાણયાલ્લી ૫મ્બરવેદિકા અને ૫નલંડથી વીંટાયેલ, ઝંબૂઠીપની વેદિકાથી સાતસો યોજન પ્રમાણ અન્તરયાલ્લા અમ્બકર્ણ, હરિકર્ણ, અર્કર્ણ અને કર્ણપ્રાચરણ નામે ચાર ઢીપો છે

ત્યારથાદ અમ્બકર્ણાદિ ચાર ઢીપોના પછી અનુક્રમે ઈશાનાદિ પ્રત્યેક વિદિશામાં પ્રત્યેક ઢીપથી આઠસો આઠસો યોજન અસિન્ધ્યા પછી આઠસો યોજન હાથા અને પહોલ્લા ૫૫૨સો ઓગળત્રીસ યોજનની પરિધિયાલ્લા ૫થાક પ્રમાણયાલ્લી ૫મ્બરવેદિકા અને ૫ન લંડવડે જેનો ઘાઠ પ્રદેશ મુસોમિત છે ૫થા, ઝંબૂઠીપની વેદિકાથી આઠસો યાજન પ્રમાણ અન્તરયાલ્લા ૩૫૨મુલ, મેઘમુલ, વિદ્યુન્મુલ અને વિદ્યુદન્ત નામે ચાર ઢીપો છે

તે પછી આ ૩૫૨મુલાદિ ચાર ઢીપોની આગલ અનુક્રમે ઈશાનાદિ પ્રત્યેક વિદિશામા પ્રત્યેક ઢીપથી નવસો નવસો યોજન જાણ ત્યારે નવસો યોજન લાંથા અને પહોલ્લા તથા ઝઠયાપીસસો પીસતાલ્લીશ યોજનની પરિધિયાલ્લા, ૫૩૨ક પ્રમાણયાલ્લી ૫મ્બરવેદિકા

વેદિકા અને ઘનલંડ વડે યુક્ત, જંઘણીપની વેદિકાથી નવસો યોજન પ્રમાણ અંતરવાલા, તનદન્ત, લદ્દન્ત, ગૃહદન્ત અને શુદ્ધવન્ત નામે ચાર અન્તરછોપો છે. પ્વો રીતે આ દ્વોપો હિમવાવ પર્વત ઉપર ચારે વિદિશામાં રહેલા છે અને ત્યા મઠીને અઠયાવીશ દ્વીપો થાય છે.

૫ પ્રમાણે હિમવાન પર્વતના સમાનવર્ણ અને પ્રમાણવાલા, તથા પદ્મહૃદના સમાન લાંબા પશોલા અને ડંડા પુંડરીક દ્વ વડે સુશોભિત શિખરી પર્વતને વિપે પળ લવણ સમુદ્રના જાંલના સ્પર્શથી આરંભી ઉપર કયા પ્રમાણે અન્તરવાલા, ચારે વિદિશાને વિપે રહેલા પ્કોલકાદિ દ્વીપોના સમાન નામવાલા, યરાવર અન્તર, લંબાર અને વિસ્તારવાલા અઠયાવીશ દ્વીપો કહેવા. યથા મઠીને છપ્પન અન્તરછોપો થાય છે. તેમાં રહેલા મતુલ્યો પળ ઉપચારથી પ્જ નામવાલા કહેવાય છે. કેમકે 'તાસ્થયાત્તદ્વયપદેશઃ' તેમાં રહેલા દોવાથી તેનો વ્યવહાર થાય છે-૫ ન્યાય છે. જેમ પંચાલ દેશનિવાસી પુરુષો 'પંચાલ' કહેવાય છે. તે મનુલ્યો વન્નદ્વપ્મનારાનસંઘયણવાલા, કંકુ પક્ષીના જેવા પરિણામ-પાચન શક્તિવાલા, અનુક્કલ વાયુના યેગવાલા અને સમચતુરસસંસ્થાનવાલા હોય છે. તે આ પ્રમાણે-સુપ્રતિષ્ઠિત અને કૂર્મના જેવા સુંદર ચરણવાલા, સુકુમાર, નરમ થોડા રોમવાલી અને કુરુવિન્દના સરસી ગોલ ધ્રે જંઘવાલા, ગુત અને સુવદ્ધ સંધિવાલા જાનુ-દ્વિંચણ જેઓના છે પ્વા, જેઓના સાથલ ઘસ્તિની સુંદ્ર સમાન ગોલ છે, જેની કેડ સિંહના સદ્દશ છે, જેઓનો મથમભાગ વન્નના સમાન છે, જેઓનું નભિમંડલ વક્ષિણાવર્તયુક્ત છે, જેઓની છાતી શ્રીવરસના ચિન્હવાલી વિશાલ અને પુષ્ટ છે, જેઓના તાડુ નગરના દ્રવાજાના ભોગલ સમાન લાંબા છે પ્વા, સુલ્લિષ્ટ-સુશોભિત મણિવન્નવાલા, જેઓના ક્ષાપ-પગના તઠ્ઠીઆ રાતા કમઠના જેવાં લાલ છે, જેઓની ડોક ચાર આંગલ પ્રમાણ સરસી ગોલાકાર શંતના જેવી છે, જેઓનું મુલ શરદના ચંદ્રના જેવું સૌમ્ય છે પ્વા, છન્ના આકાર જેવા માથાવાલા, અસ્કુદિત-વહેલા સ્વિન્નઘ કાન્તિવાલા અને સુંવાલા કેશો જેઓના છે પ્વા, કમંડલુ, ૨ કલશ, ૩ યુપ,

૪ કુટુમ્બ, ૧ વાત, ૧ બ્રાહ્મ, ૭ વ્યાજ્ઞ, ૯ દર્શનિક, ૧, ૩૪, ૧૦ મલ્લ, ૧૧ માર, ૧૨ દ્વં, ૧૩ ધેનુ રથ ૧૪ રથાલ, ૧૫
 આદ્ય-૧૫, ૧૬ પ્રધાન, ૧૭ પ્રેમના, ૧૮ મુલ્લિક (નારાયણપુટ), ૧૯ મોર, ૨૦ ગુલ્મી માઝા, ૨૧ ક્ષિત્રિક, ૨૨ તોરણ,
 ૨૩ વૃષિણ, ૨૪ મગ્ધ, ૨૫ ધેનુ મળ, ૨૬ આર્ય, ૨૭ વંત, ૨૮ ક્ષાયી, ૨૯ ગુમ્મ, ૩૦ સિંહ, ૩૧ ઉચ, અને ૩૨ બામર રૂપ
 પ્રજ્ઞાન અને કામ્ય કરીને ત્વજ્ઞ ધ્યાન કરવાતા હોય છે

સ્ત્રીઓ પણ કામ્ય કરીને મુંદર અને સર્વ પ્રકારના સ્ત્રીઓના મુજબદિત હોય છે. પરસ્પર મહેલી ઝાંગલીપાઢા અને યજ્ઞની
 વૃક્ષદેવતા જેવા કોમલ કેમળ ફૂલના જેવા મનોહર વાલ્યાળાઢી, કેમ્બોની ઝાંગામ્બા રોમરદિત અને પ્રચાલ ત્વજ્ઞપાઢી છે યજ્ઞી, મુજ અને
 પુર મુંદરપાઢી, વેન્ડાના સર્વેમ જેવા મુંદર, મુપુમાર અને પુર મપાઢપાઢી, મુજના લંબાદા પ્રમાણથી વજ્ઞમુજા, પુષ્ટ અને યિરાત્ર અગ્ન
 (કેરની માગટમા માગ)ને ધારણ કરનારી, સિન્ધ્ય વાઝિયાઢી, મુંદર ત્વજ્ઞપાઢી મુંદુ-નત્ત રોમરદિત જેમણી છે યજ્ઞી, કેમ્બોનામિ
 મુંદર વીરાત્રાત્રાત્રા તરંગમુજ છે, કેમ્બો રુદર પ્રચાલ ત્વજ્ઞ તદિત છે, કેમ્બો વડલા યરોપર મંગલ-મળ્યા છે, જેના સ્ત્રી સુપંજના વજ્ઞ
 જેવા મુંદર-મહેલા, પ્રતિ કેમ્બો, મોટા આરતિયાઢા અને પુર છે યજ્ઞી, પુષ્ટમાર વાઢુલ્યાપાઢી, સ્પષ્ટિક, ટાંગ ઝાંગ વાઢુલ્યા
 પાઢી જેવા વહે મુજામિત્ર દરમલ્લ અને પાઢુલ્લ જેના છે યજ્ઞી, મુજના ટ્રીના માગી ડંચારપાઢી પુર અને રાગના જેવી ડોઢપાઢી, પ્રચાલ
 ત્વજ્ઞપાઢી અને પુર દરમળી જેમ્બોની છે યજ્ઞી, જેમ્બો અગ્રોષ્ટ વાઢુમળા મુજ જેવા હાલ છે, જેના તાઢુ અને ઝાંગ એક જમલ્લ જેવા
 છે, જેના સ્ત્રીનાલ વિકલિત વુપુરની વાંચની જેવા લાંબા અને તુર છે, જેની મુજલ્લ-મુજલ્લ વાઢુલ્યા ડંચારપાઢી આરતિ જેવી
 મુજલ્લ છે, જેમ્બો પલ્લટ પ્રમાણમુજ છે, જેમ્બોના કેસ સિન્ધ્ય, મનોહર અને પુજાઢા છે યજ્ઞી, પુજાઢી ફેરક મૂલ ડંચારપાઢી

અને સ્વભાવથી જ ઉદાર શૃંગાર અને સુંદર વેષવાલી છે. તેમજ સ્વભાવથી જ હાસ્યયુક્ત વચનો અને વિલાસના વિષયમાં અત્યંત નિપુણતાવાલી છે.

તથા પુરુષો અને સ્ત્રીઓ બંને સ્વભાવથી જ સુગંધીવદનવાળા, સ્વલ્પ ક્રોધ, માન, માયા અને લોભવાળા, તેમજ સંતોષી, ઔસ્કુષ્પ્યરહિત, નમ્રતા અને સરલતા યુક્ત હોય છે. મમત્વનું કારણશૂન્ય મણિ, કનક અને મોતી વગેરે મનોહર વસ્તુઓ છતાં પણ મમત્વના આશ્રયરહિત, સર્વથા વૈરાગ્યવન્ધ વિતાના, હાથી, ઘોડા, હંટ, ગાય, મેંસ-હૈત્યાદિ છતાં તેના પરિભોગની ઇચ્છા રહિત હોય છે. તેઓ પને ચાલનારા, જ્વરાદિરોગ, યક્ષ, શૂન્ય, પિશાચાદિ, ગ્રહ અને મરકીના ઉપદ્રવથી રહિત હોય છે. પરસ્પર સ્થસ્વામિભાવથી રહિત હોવાને લીધે બધા અહમિન્દ્રો-સ્વતન્ત્ર છે. તેને ચોસઠ પાંસઢીઓ હોય છે, અને એકાન્તર-એક દિવસ ગયા વાદ આહાર ગ્રહણ કરે છે. તેઓનો આહાર પણ શાલિ વગેરે ધાન્યનો નથી, પરંતુ પૃથિવીની માટી અને કલ્પવૃક્ષોના પુષ્પો અને ફલો હોય છે. તે આ પ્રમાણે-તે ક્ષેત્રમાં સ્વભાવથી જ શાલિ, ઘડં, અડદ, મગ વગેરે ધાન્યો થાય છે, પરંતુ તે મનુષ્યોના ઉપયોગમાં આવતાં નથી. જે ત્યાંની પૃથિવી છે તે સાકરથી પણ અનન્તગુણ માધુર્યવાળી છે અને કલ્પવૃક્ષોના પુષ્પ અને ફલોના જે આસ્વાદ છે તે ચક્રવર્તીના ભોજનથી પણ અધિક ગુણવાળો છે. કહ્યું છે કે-હે ભગવન્ ! તેઓના પુષ્પફલોનો કેવો સ્વાદ કહ્યો છે ? હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ ચાર વિશા પર્યન્ત પૃથિવીના સ્વામી ચક્રવર્તીનું કલ્યાણકારક અને લાલો રૂપિઆના વ્યયથી તૈયાર થયેલું, સુંદર વર્ણયુક્ત, ગન્ધયુક્ત, રસયુક્ત, સ્પર્શયુક્ત, આસ્વાદનીય, દર્પે ઉત્પન્ન કરે પલું, મદ ઉત્પન્ન કરે અને સર્વે ઇન્દ્રિય અને ગાત્રને પ્રસન્નતા આપે પલું ભોજન આસ્વાદ વડે હોય છે, તેથી પણ વધારે ઇષ્ટ આસ્વાદ વડે કહેલું છે.” તેથી પૃથિવી અને કલ્પ-

૬૨ સે કિંત અકમ્મધૂમગા? અકમ્મધૂમગા તીસચિહ્ના પત્તતા! તંજહા-પંચહિં દેમવળહિં, પંચહિં હિરણ્યવળહિં,
૬૨. અકર્મધૂમિના મનુષ્યો કેટલા પ્રકારના છે? અકર્મધૂમિના મનુષ્યો ત્રીણ પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે-પાંચ દેમવત, પાંચ

ધૃતના પુણ્યો અને પલ્લો તેઓનો આહાર કરીને પ્રાસાદ યંગેની આછતિયાલા ઘરના આકાર જેવા કલ્પવૃક્ષો છે તેમાં સુલ્ભપૂર્વક રહે છે. તે ક્ષેત્રમાં શરીરને ઉપદ્રવ કરનાર ડાંસ, મચ્છર, ચ, માફળ અને મશિકાદિ જનુઓ ઉત્પન્ન થતા નથી સર્પ, વાઘ સિંહાદિ ઉપલ યાય છે તે પણ મનુષ્યોને વાધા-પીઠા કારણ થતા નથી અને તેઓ પણ પરસ્પર હિસ્ય-હિસક માવમાં ધર્તતા નથી, કારણ કે તેઓ ક્ષેત્રના પ્રમાણથી રોદ્ર પરિણામ-હિસાના પરિણામ રહિત છે મનુષ્યયુગલો હેયટના સમયે એક યુગલનો જન્મ આવે છે, અને ઓગણપચી વ્યસ તુર્ધા તે યુગલનું પાલન કરે છે તેઓના શરીરની ડંચાઈ આઠસો ઘટુપ છે, અને પલ્લોપમના અસંખ્યાત્મા માગ પ્રમાણ આયુષ છે કહ્યું છે કે " અન્તરોપના મનુષ્યો આઠસો ઘટુપ ડચા, સવા મુવિત-પ્રસન્ન અને પલ્લોપમના અસંખ્યાત્મા માગ પ્રમાણ આયુષપાલા મિથુનધર્મનું પાલન કરે છે તે મનુષ્યોને ચોસઠ પાસઠીઓ હોય છે અને તેઓનો આહાર એક વ્યસ ગયા વાલ હોય છે અને તેઓ ઓગણપચી વ્યસ છુધી સંતાવનું પાલન કરે છે " તેઓ ધોડા કપાયપાલા અને ધોડા પ્રેમના અનુષ્ઠયાલા હોવાથી મરને સ્વર્ગે જાય છે તેઓનું મરણ માત્ર વગાસા, લાસી કે હાંક યંગેરેની ક્રિયા પૂર્વક થાય છે, પરંતુ શરીરની પીઠાપૂર્વક હોલુ નથી ય અન્તરોપના મનુષ્યો વળા

હવે અકર્મધૂમિના મનુષ્યોનું પ્રતિપાવન કરવા માટે સુત્રકાર કહે છે-અકર્મધૂમિના મનુષ્યો કેટલા પ્રકારના છે? આચાર્ય કહે છે કે-અકર્મધૂમિના મનુષ્યો ત્રીણ પ્રકારના છે તે ત્રીણ પ્રકાર ક્ષેત્રના શ્રેયી છે- 'પંચહિં દેમવતપંચિં'

पंचहिं हरिवासेहिं, पंचहिं रम्मगवासेहिं, पंचहिं देवकुलहिं, पंचहिं उत्तरकुलहिं । सेरां अकम्मभूमगा ।
 हैरण्यवत, पांच हरिवर्ष, पांच रम्यकवर्ष, पांच देवकुरु अने पांच उत्तरकुरु वडे त्रीश प्रकारना हे. एम अकर्मभूमिना मनुष्यो कथा.
 इत्यादि: पांच हैमवतवडे, पांच हैरण्यवत वडे पांच रम्यकवर्ष वडे अने पांच उत्तरकुलवडे भेद
 करतां त्रीश प्रकारना थाय छे. केमके छे पांचे गुणतां त्रीश संस्था थाय छे. तेमां पांच हैमवत अने पांच हैरण्यवत क्षेत्रमां मनुष्यो
 गाउप्रमाण शरीरनी उंचाईवाळा, पल्योपमना आयुषवाळा, वज्रक्रुपम नापाचसंज्ञनवाळा अने समचतुरस्र संस्थानयुक्त होय छे. तेओ
 चोसठ पांसळीओवाळा, एक दिवस पुरो थया पछी आहार ग्रहण करना अने ओगणांशी दिवस सुधी अपत्यनुं पालन करवा
 वाळा होय छे. कहुं छे के-हैमवत अने हैरण्यवत क्षेत्रमां एक गाउ उंचा, पल्योपना आयुषवाळा अने वज्रक्रुपमनाराचसंघयणवाळा
 अहमिन्द्र-स्वलन्न मिथुनवासी मनुष्यो होय छे. मनुष्योने चोसठ पांसळीओ अने तेओनो आहार चतुर्युग-एक दिवस अतिमथ्या
 पछी होय छे. तेओ ओगणांशी दिवस सुधी अपत्य-संततिनुं पालन करना होय छे.
 पांच हरिवर्ष अने पांच रम्यक क्षेत्रने चिपे ते पल्योपमना आयुषवाळा, ते गाउ प्रमाण शरीरनी उंचाईवाळा, वज्रक्रुपमनाराच
 संघयणवाळा अने समचतुरस्र संस्थान सहित होय छे. तेओ ते दिवस गया दाद आहार ग्रहण करे छे. तेओने एकसो
 अठयावीश पांसळीओ होय छे. अने तेओ चोसठ दिवस सुधी संततिनुं पालन करे छे. कहुं छे के " हरिवर्ष अने रम्यक क्षेत्रने
 चिपे आयुषनुं प्रमाण ते पल्योपम अने शरीरनी उंचाई ते कोशनी कहेली छे. तेओ ते दिवसे आहार करे छे अने चोसठ दिवस
 सुधी संततिनुं पालन करे छे. तेओनी पांसळीओ एकसो अठयावीश जाणवी. "

६१. से किं तं कर्मभूमगा ? कम्मभूमगा पद्मसत्रिहा पन्नत्ता । तंजहा-पंचहिं भरहेहिं, पंचहिं णरवणहिं, पंचहिं महाविदेहेहिं । ते समासओ दुविहा पन्नत्ता । तजहा-आ[य]रिया य मिलफलू य ।

६२ कर्मभूमिना मनुष्यो केटला प्रकारना छे ? कर्मभूमिना मनुष्यो पंदर प्रकारना कक्षा छे. ते आ प्रमाणे—पांच भरत, पाच देयकुठ अने पाच उत्तरकुठले विषे मनुष्यो त्रण पत्थोपमना आयुपयाळा, त्रण गाउ प्रमाण शरीरली उचाइयाळा, समबतुररु संस्थानयाळा अने वसत्रप्रमनापच संघयणयुक्त होय छे तेओने बसो छप्पन पासळीओ छे तेओ त्रण विवस गया थद आहार ग्रहण करे छे अने ओगणपचास विवस अपत्यनी पालना करे छे कथुं छे के—“ धने कुक्खेयमां मनुष्यो त्रण पत्थोपमना उत्तरु आयुपयाळा, अने त्रण कोश उंवा होय छे. तेओने बसो छप्पन पासळीओ होय छे ” तेओ सुपमासुपमा काळना प्रभावने अनुभवता ओगण पचास विवस सुधी संततिनुं पालन करे छे तेमज तेओने त्रण विवसे आहार होय छे

आ थथा क्षेत्रोमां अन्तच्छीपनी पेठे मनुष्योने कस्यवृक्षोप आपेला भोगो होय छे, परन्तु अन्तच्छीपनी अयेक्षाए पाच हेमवत अने पांच हेरण्यवतने विषे मनुष्योना अथान-थल-धोर्यादि अने कस्यवृक्षोना फळोनी आस्वाइ तथा पृथिवीनुं माधुर्यणुं धगेरे भावो पर्यायने आश्रयी अन्तगुणां जाणया तेनायी पण पाच हरियर्पे अने पांच रम्यकयर्पमां अन्तगुणा भावो छे तेयी पण पांच देयकुठ अने पाच उत्तरकुठले विषे अन्तगुण भावो छे एम अकर्मभूमिना मनुष्यो कक्षा

६३. कर्मभूमिना मनुष्यो केटला प्रकारना छे ? आचार्य कहे छे के पंदर प्रकारना कक्षा छे तेना पंदर प्रकार क्षेत्रना सेवयी

१ ' मिलिफलू ' इति सर्वत्र पाठ (आ व)

૬૪. સે કિં તં મિલક્ષૂ ? મિલક્ષૂ અણેગવિદ્યા પન્નત્તા । તંજહા-સગા જવણા ચિલાય-સચર-ચચ્ચર-કાય-
મુરુંડોહ-ભડુગ-નિણ્ણગ-પક્કણિયા-કુલક્ષ-ગૌંહ-સિહ્લ-પારસ-ગોથા-કોંચ-અંવંહ-ઇદમિલ-ચિહ્લ-પુલિદ-
પાંચ ઈરવત અને પાંચ મહાવિદેહ વડે. [તેના પંદર પ્રકાર થાય છે.] તે સંક્ષેપથી વે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—
આર્યો અને મ્લેચ્છો.

૬૪. મ્લેચ્છો કેટલા પ્રકારના છે ? મ્લેચ્છો અનેક પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે—શક, યવન, ચિલાત, શવર, વર્વર, મુરું-
થાય છે, તે પ્રમાણે સૂત્રકાર કહે છે—‘ પંચહિં મરહેહિં ’ इत्यादि. પાંચ ભરત, પાંચ પેરવત, અને પાંચ મહાવિદેહ વડે ભેદ કરતાં
પંદર પ્રકારના થાય છે. તે પંદર પ્રકારના હોવા છતાં પણ સંક્ષેપથી વે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—આર્ય અને મ્લેચ્છ. તેમાં
‘ આરાત્-યાતા: ’ આરાત્ અભ્યય દૂર અને સમીપ વાચી છે. હેય ધર્મોંથી દૂર ગયેલા અને ઉપાદેય ધર્મોંની સમીપ પ્રાપ્ત થયેલા તે
આર્ય કહેવાય છે. [પૃયોદરાદિની પેઠે રૂપની સિદ્ધિ થાય છે.] અભ્યક્ત ભાષા અને આચારવાલા મ્લેચ્છો કહેવાય છે. કારણ કે
મ્લેચ્છ ધાતુ અભ્યક્ત ભાષા-બોલવાના અર્થમાં છે. અહીં માપાનું પ્રાણ ઉપલક્ષણ છે, તેથી જોઓનો સર્વ પ્રકારનો વ્યવહાર શિષ્ટોને
અસંમત છે તે મ્લેચ્છો જાણવા.

૬૪. તેમાં અલ્પ વક્તવ્ય હોવાથી પ્રથમ મ્લેચ્છોની વક્તવ્યતા કહે છે—‘ સે કિં તં ’ इत्यादि. હવે મ્લેચ્છો કેટલા પ્રકારના છે ?

૧ મુરુંડોદ આ. સ. ૨ અંધદમિલ શાં. સા.

हारोस-दोष-बोकाण-गन्धाहारग-पहलिय-अज्झल-रोमपास-पडसा-मलयाय-बंधुयाय-सूर्यलि-कुक्कुणग-मेय-
परहव-मालव-मगगर-आभासिआ-णक्का-चीण-त्तहसिय-खंसा-घासिय-णहर-मौढ-ढोंविलग-लओस-पओस-
कक्केय-अस्खाग-हृण-रोमग-भर-भरुय-चिलाय-चिसयघासी य पयमादी । सेत्त मिलमखु ।

ढोट, भहग, निण्णग, पफणिय, कुलक्कल, गौढ, सिहल, पारस, गोष, फौच, अचढ, इदमिल, पुल्लल, पुल्लिद, शरोस,
दोव (दोच), बोक्काण, गथाहारग, पहलिय, अज्झल, रोमपाल, पडस, मलयाय, बंधुयाय, सूर्यलि, कौक्कुणग, मेय, परहव,
मालव, मगगर, आभासिय, णक, चीण, लहसिय, खस, घासिय, (खासिय) णहर, मौढ, ढोंविलग, लओस, पओस, कक्केय,
अस्खाग, हृण, रोमग, भर, भरुय, चिलाय-किरात, विसयवासीय इत्यादि. एम स्लेच्छो कथा.

प्राटत होघापी अने आरि होघापी ' मिलमखु ' एधु रूप धरुं छे आचार्य उत्तर आपे छे-स्लेच्छो अनेक प्रकारा कथा छे तेना
अनेक प्रकार शक, यवन, चिलात, शबद, यवंत यनेरे देयना भेदधी जाणवा शक देयना नियासी शक अने यवन देयना नियासी
यवन कहेवाय छे एम बंधे य जाणधुं, परलु आ भिन्न मित्र देवो लोकापी जाणी लेया

१ दोच शां सा फ डोव शां सा ल २ रामणल शां सा ३ धुंधुयाय शां सा ४ कणधीर आ स ५ लसा-खासिय आ
स ६ जेपुट आ न ७ वियवासी य आ स

૬૫. સે કિં તં આરિયા ? આરિયા દુવિહા પન્નત્તા । તંજહા-ઇહ્હિપ્ત્તારિયા ય અણિહ્હિપ્ત્તારિયા ય । સે કિં તં
 ઇહ્હિપ્ત્તારિયા ? ઇહ્હિપ્ત્તારિયા છન્વિહા પન્નત્તા । તંજહા-? અરહંતા, ૨ ચક્કવટ્ઠી, ૩ વલ્લદેવા, ૪ વાસુદેવા, ૫ ચારણા,
 ૬ વિજ્ઞાહરા । સેત્તં ઇહ્હિપ્ત્તારિયા । સે કિં તં અણિહ્હિપ્ત્તારિયા ? અણિહ્હિપ્ત્તારિયા નવવિહા પન્નત્તા । તંજહા-
 ચેત્તારિયા, જાતિઆરિયા, કુલારિયા, કમ્મારિયા, સિય્પારિયા, માસારિયા, નાણારિયા, દંસણારિયા, ચેરિત્તારિયા ।

૬૫. આર્યો કેટલા પ્રકારે છે ? આર્યોને પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—ઋદ્ધિપ્રાપ્ત-અરિહંત, ચક્રવર્તીપણું-ઇત્યાદિ ઋદ્ધિને
 પ્રાપ્ત થયેલા, અનુદ્ધિપ્રાપ્ત-ઋદ્ધિને નહિ પ્રાપ્ત થયેલા. ઋદ્ધિપ્રાપ્ત આર્યો કેટલા પ્રકારે કહ્યા છે ? ઋદ્ધિપ્રાપ્ત આર્યો છ પ્રકારે કહ્યા છે. તે
 આ પ્રમાણે—? અરિહંત, ૨ ચક્રવર્તી, ૩ વલ્લદેવ, ૪ વાસુદેવ, ૫ ચારણ મુનિઓ અને ૬ વિદ્યાધર. એમ ઋદ્ધિપ્રાપ્ત આર્યો કહ્યા.
 અનુદ્ધિપ્રાપ્ત—ઋદ્ધિને નહિ પ્રાપ્ત થયેલા આર્યો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? અનુદ્ધિપ્રાપ્ત આર્યો નવ પ્રકારના કહ્યા છે. તે
 આ પ્રમાણે—૧ ક્ષેત્રાર્ય, ૨ જાતિઆર્ય, ૩ કુલાર્ય, ૪ કર્માર્ય, ૫ શિલ્પાર્ય, ૬ ભાષાર્ય, ૭ જ્ઞાનાર્ય, ૮ દર્શનાર્ય, ૯ ચારિત્રાર્ય.

૬૫-૬૬. આર્યોનું પ્રતિપાદન કરવા માટે સૂત્ર કહે છે-વધો પાઠ સુગમ છે, પરંતુ રાજગૃહ નગર છે અને મગધ દેશ છે. ૫ પ્રમાણે
 વધે સ્થળે અક્ષરાર્થે કરવો. માવાર્થે આ પ્રમાણે છે-૧ મગધ દેશમાં રાજગૃહ નગર છે, ૨ અંગદેશમાં ચંપા, ૩ વંગમાં તામલિષ્ઠી,
 ૪ કલિંગમાં કાંચનપુર, ૫ કાશીમાં વારાણસી, ૬ કોસલમાં સાંકેતપુર-અયોધ્યા, ૬ કુલ્લદેશમાં ગજપુર, ૮ કુશાવર્તમાં સૌરિકપુર,
 ૯ પાંચાલમાં કાંપિલ્યપુર, ૧૦ જંગલમાં અહિચ્ચા, ૧૧ સુરાષ્ટ્રમાં દ્વારાવર્તી, ૧૨ વિદેહમાં મિથિલા, ૧૩ વત્સદેશમાં કૌશામ્બી,

३३ से कि तं खेत्तारिया ? खेत्तारिया अद्रुच्छन्वीसतिविहाणा पन्नत्ता । तज्जहा-रायगिह मगंहे, चपा अंगां, तह तामलिसि थंगां य । कचणपुर कलिंगां, चाणारसी चेव कासी य ॥१॥ साएय कोसला, गयपुर च कुरू, सोरिय कुसदां य । कपिह पचालां, अहिछत्ता जगलां चेव ॥२॥ थारवई सुंरहा, मिरिल विदेहा य वेंच्छ कोसवी । नदि-पुर सडिंला, भदिलपुरमेव मेलपा य ॥३॥ वहराड थेंच्छ, धंरणा अच्छा, तह मत्तियावइ वसेण्णा । सोत्तियवई य चेदी, वीयमय सिंयुसोवीरीं ॥४॥ महुरा य सरसेणां, पावा भगी” (गा) य मास पुरियेंहा । सावत्थी य

६६. क्षेत्रायों केटला प्रकारना कणा छे ? क्षेत्रायों साही पचीस प्रकारना कणा छे, ते आ प्रमाणे—१ मगय देश अने राजगृह नगर, २ अंगदेश अने चंपानगरी, ३ वगदेश अने तामलिनी, ४ कलिगदेश अने कांचनपुर, ५ कागीदेश अने धाराणसी नगरी, ६ कोसलादेश अने साकेतपुर (अयोध्या), ७ कुरुदेश अने गजपुर, ८ कुशावत अने शौरिपुर, ९ पंचालदेश अने कांपिल्यपुर, १० जंगलदेश अने अहिछत्रानगरी, ११ सौराष्ट्र, अने द्वारावती १२ विवेह अने मिथिला, १३ वत्सदेश अने कौशाम्बी, १४ शांडिल्यदेश अने नन्दिपुर, १५ मलयदेश अने भदिलपुर, १६ वच्छदेश अने वैराटपुर, १७ धरणदेश अने अच्छानगरी, १४ शांडिल्यमां नन्दिपुर, १५ मलयमां भदिलपुर, १६ वच्छमां वैराटपुर, १७ धरणदेशमां अच्छापुरी, १८ वक्षार्णमां मृत्तिकावती, १९ वैश्रिमां शोक्तिकावती, २० सिन्धुसोवीर्या पीतमयपचन, २१ शरत्केनमां मधुप, २२ भंगदेशमा गणा, २३ पुरिधतदेशमां मासा, २४ कुलाणदेशमां धावस्ती, २५ लाटदेशमां कोटीषयं, २६ केकयजमपदार्धमां श्वेताधिकानगरी. वटला साडीपचीस देशल्प आयं

કુળાલા, કોહીવરિસં ચ લૌહા ય ॥૬॥ સેયવિયા વિ ય ણયરી કેકૈઅદ્દં ચ આરિયં મ્હણિયં । इत्युपपत्ती जिणाणं चङ्गीणं राम-कण्हाणं ॥६॥ સેત્તં લેત્તારિયા ।

૬૭. સે કિં તં જાતિઆરિયા ? જાતિઆરિયા છત્તિવ્હા પદ્ધતા । તંજહા-અંબદ્ધા ય કલિંદા ચિદેહા વેદગા ઇ ય । હરિયા યંચુણા ચેવ છ ઇયા ઇવ્મજાઈઓ ॥ સેત્તં જાતિઆરિયા ।

૧૮ દશાર્ણદેશ અને મૃત્તિકાવતી, ૧૯ ચેદિદેશ અને શૌક્તિકાવતી, ૨૦ સિન્ધુસૌવિર અને વીતમય ૨૧ શ્વરસેન અને મથુરા, ૨૨ મંગદેશ અને પાપાનગરી, ૨૩ પુરાવર્તદેશ અને માપાનગરી, ૨૪ કુળાલદેશ અને શ્રાવસ્તી, ૨૫ લાટ્ડેશ અને કોટીવર્ષ, અને ૨૬ કેકયાર્થ અને શ્વેતાંવિકાનગરી. એ આર્યદેશો કથા છે. અહીં જિન-તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, રામ અને કૃષ્ણની ઉત્પત્તિ થાય છે. એમ ક્ષેત્રાર્યો કથા.

૬૭. જાત્યાર્યો કેટલા મકારે કથા છે ? જાત્યાર્યો છ પ્રકારના કથા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ અંબજ, ૨ કલિંદ, ૩ વિદેહ, ૪ વેદગ, ૫ હરિત, અને ૬ યંચુગ. એ છ ઇન્દ્રિય જાતિઓ છે.

ક્ષેત્રો કથાં છે. કેમકે આ સાહીપચોશ વેશોમાં તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, રામ-ચલદેવ, અને કૃષ્ણ-વાસુદેવની ઉત્પત્તિ થાય છે માટે આર્યક્ષેત્ર છે. એ વંડે ક્ષેત્રાર્ય અને ક્ષેત્રનાર્થની વ્યવસ્થા થતાવો. જ્યાં તીર્થંકરવિની ઉત્પત્તિ થાય તે આર્ય, અને ઘાકીના અનાર્ય. એમ ક્ષેત્રાર્યો કથા.

૬૭-૬૯. હવે જાતિઆર્યનું પ્રતિગાદન કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે-સુગમ છે. પરંતુ પટલી વિશેષતા છે કે-યદ્યપિ બીજા

૬૮. સે કિં તે કુલારિયા ? કુલારિયા છત્વિહા પન્નચા । તજહા-ડગ્ગા, ઓગા, રાહ્નના, શ્વચ્ચાગા, ણાયા, કોરન્યા । સેત્ત કુલારિયા ।

૬૯. સે કિં તે કમ્મારિયા ? કમ્મારિયા અણેગચિહા પક્કચા । તંજહા-ડોસિયા, સોત્તિયા, કપ્પાસિયા, સુત્ત-
ચેયલિયા, મડ્ડચેયાલિયા, ફોલાલિયા, નેરવાહ્નિયા, ઝે ચાવહે તેહ્પ્પગારા । સેત્તં કમ્મારિયા ।

૭૦. સે કિં તે સિલ્પારિયા ? સિલ્પારિયા અણેગચિહા પક્કચા । તજહા-હુણ્ણાગા, તતુવાયા, પદ્દાગારા, વેયહા,
૬૮. કુલાર્યો કેટલા પ્રકારના છે ? કુલાર્યો છ પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે— ૧ ચગ્ર, ૨ મીંગ, ૩ રાજન્ય, ૪ શ્વચ્ચ, ૫ શાત
અને ૬ કૌરબ્ય. એમ કુલાર્યો કયા.

૬૯. કર્માર્યો કેટલા પ્રકારના કયા છે ? કર્માર્યો અનેક પ્રકારના કયા છે. ૧ દૌપ્પિક, ૨ સૌત્રિક, ૩ કાર્પાસિક, ૪
સુત્રવૈકાલિક, ૫ માંદૌવૈકાલિક, ૬ ફોલાલિય, ૭ નરવાહનિક, તે સિવાયના ધીજા તેવા પ્રકારના હોય તે. એમ કર્માર્યો કયા.

૭૦. સિલ્પાર્યો કેટલા પ્રકારના કયા છે ? સિલ્પાર્યો અનેક પ્રકારના કયા છે. તે આ પ્રમાણે—તુભાગ, તે તુવાય, પટ્ટકાર,
શાભોમાં અનેક જાતિઓનું યર્ણવ કરેલું છે, તો પણ લોકમાં અંબઠ, કલિન્દ, વેવેહ, પેદ્દગ, હરિત અને સુંદુણ્ણરૂપ રમ્ય જાતિઓ
રમ્ય જાતિ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે માટે આ જાતિ ઘટે સહિત હોય તે જાતિમાર્યા, પરંતુ યાકીની જાતિ ઘટે જાતિમાર્ય કહેવાતા મયી

૧ નરંદાવણિયા શાં માં ક. નરવાણિયા શાં સાં ૯

वरुढा, छन्विया, कट्टपाडयारा, मुंजपाडयारा, छत्तारा, वंज्जारा, पोत्थारा, लेप्पारा, चिन्तारा, संखारा, दंतारा, भंडारा, जिञ्जगारा, सेह्वारा, कोडिगारा, जे यावन्ने तहप्पगारा । सेत्तं सिप्पारिया ।

७१. से कितं भासारिया ? भासारिया जे णं अद्धमागहाए भासाए भासंति, जत्थऽचि य णं बंभी लिवी पवत्तइ । बंभीए णं लिवीए अट्टारसविहे लेखविहाणे पन्नत्ते । तंजहा-१ बंभी, २ जवणाणिया, ६ दोसायुरिया, ४ खरोट्टी, देयड (दृति-मसक करनार), वरुट्ट-पिंछीकार, छर्विक-सादडी वगेरे करनारा, काष्ठपाडुकाकार-लाकडानी पाडुका करनारा, मुंजपाडुकाकार-मुंजनी पाडुका करनारा, छत्रकार, वज्जार, पोत्थकार-पुस्तक करनारा, लेप्पकार, चित्रकार, शंखकार, दन्तकार, भांडकार-कंसारा, जिञ्जगार, सेल्लगार, कोट्टिकार, ते सिवायना वीजा तेवा प्रकारना होय ते. एम शिल्पार्यो क्खा.

७१. भापाऽऽर्यो केटला प्रकारना क्खा छे ? जेओ अर्धमागधी मापा वडे बोले छे ते भापाआर्यो क्हेवाय छे. ज्यां ब्राह्मी लिपी

७० हवे शिल्पार्यो क्हे छे-तुन्नाक-सोयथी आजीविका करनार, दरजी. तन्तुवाय-वणकर, पट्टकार-पट्टकूल-पटोळा वणनारा, देयडा-दृति-मसक करनारा, वरुट्ट-पिंछिक-पींछी करनारा. छर्विक-सादडी वगेरे गुंथनारा, काष्ठपाडुकाकार-लाकडानी पाडुका-चांबडोओ करनार, एम मुंजपाडुकाकार-मुंजनी पाडुका करनारा, छत्रकार-छत्रोओ करनारा. एम वाकीना पदो जाणी लेवा.

१ वरुडा शां. सा. ख. २ पमरा शां. सा. ख.

५ पुक्खरसारिया, ६ भोगवइया, ७ पहराइया, ८ अत्खरिया, ९ अत्खरपुठिया, १० वेणइया, ११ निण्हइयो,
१२ अकलिबी, १३ गणियलिबी, १४ गघन्बलिबी, १५ आयसलिबी, १६ माहेसरी, १७ दोमिलिबी, १८ पोलिन्दी।
सेत्त भासारिया ।

७० से किं त नाणारिया ? नाणारिया पचविहा पन्नत्ता । तज्झा-आभिणिबोहियनाणारिया, सुयनाणारिया,
ओहिनानाणारिया, मणपज्जवनाणारिया, केवलनाणारिया । सेत्त नाणारिया ।

प्रवर्ते छे. ब्राह्मी लिपी लखवाना अठार प्रकार छे. ते आ प्रमाणे— १ ब्राह्मी, २ यवानी, ३ वोसापुरोया, ४ खरीण्डी,
५ पुक्खरसारिया, ६ भोगवती, ७ पहराइया, ८ अत्खरिया, ९ अत्खरपुठिया, १० वैनयिकी, ११ निद्धविकी १२ अंक-
लिपी, १३ गणितलिपी, १४ गांघंबलिपी, १५ आयस (आदर्श)लिपी, १६ माहेसरी, १७ दोमिलिपी, १८ पोलिन्दी.
एम भाषाआर्यों कळा.

७०. ज्ञानार्यों केटला प्रकारना कथा छे ? ज्ञानार्यों पांच प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे— १ आमिनिबोधिकज्ञानार्यों, २

७१-७२ मायार्यानु प्रतिपादन करे छे-ब्राह्मी, यवानी धंगरे लिपीना भेदो संप्रदाय थकी आणी लेबा एम भाषाऽऽर्यों कळा.
इये ज्ञानार्या कहे छे-सुगम छे [आमिनिबोधिक धंगरे यथा समय पाच ज्ञानथाळा होय ते ज्ञानार्यों कहेषाय छे]

१ निण्हइया हां सा छ. २ आयस लि- हां सा छ

७३. से किं तं दं सणारिया ? दं सणारिया द्रुविहा पन्नत्ता । तंजहा-सरागदं सणारिया य वीथरायदं सणारिया य ।
 ७४. से किं तं सरागदं सणारिया ? सरागदं सणारिया दसविहा पन्नत्ता । तंजहा-निसंगुवएसरुई आणारुई
 सुत्तबीयंरुहमेव । अभिगमवित्थारुई क्रिरियासंखेवधम्मंरुई ॥१॥ भूयत्थेगाहिगया जीवाजीवे य पुण्णपावं च ।
 सहसंसुइयाऽऽसवसंवरे य रोएइ उ निस्सगो ॥२॥ जो जिणदिट्ठे भावे चउव्विहे सहहाइ सयमेव । एमेव नन्न-

श्रुतज्ञानार्यो, ३ अवधिज्ञानार्यो, ४ मनःपर्यवज्ञानार्यो, अने ५ केवलज्ञानार्यो. एम ज्ञानार्यो कथा. दर्शनार्यो केटला प्रकारना कथा
 छे ? दर्शनार्यो वे प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे-सराग दर्शनार्यो अने वीतराग दर्शनार्यो.

७४. सरागदर्शनार्यो केटला प्रकारना छे ? सरागदर्शनार्यो दश प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे-१ निसर्गरुचि, २ उपदेश-
 रुचि, ३ आज्ञारुचि, ४ सूत्ररुचि, ५ वीजरुचि, ६ अभिगमरुचि, ७ विस्ताररुचि, ८ क्रियारुचि, ९ संक्षेपरुचि, १० धर्मरुचि.
 जेणे जीव, अजीव, पुण्य, पाप, आस्रव, संवर (अने वंधादिक) सह संमत्या-स्वाभाविक मतिवडे (परोपदेश सिवाय) सत्यरूपे

७३. दर्शनार्योनुं प्रतिपादन करे छे-दर्शनार्यो केटला प्रकारना छे ? आचार्य उत्तर आपे छे-दर्शनार्यो वे प्रकारना छे-सरागदर्शनार्यो
 अने वीतरागदर्शनार्यो तेमां सराग-रूपाय सहित दर्शन-सम्यग्दर्शनवाळा आर्यो ते सरागदर्शनार्यो कहेवाय छे. वीतराग-उपशात्तकपाय के
 क्षीणकपाय दर्शन-सम्यग्दर्शनवाळा, ज्यां बधा कपायोनी उपशम के क्षय थयो छे एवा सम्यग्दर्शन सहित आर्यो ते वीतरागदर्शनार्यो.

हति य निसर्गकृत्ति नायब्वो ॥३॥ एण चेव उ भावे उवदिठे जो परेण सदहह । छउमत्थेण जिणेण च उवप-
सरुइत्ति नायब्वो ॥४॥ जो हेउमयाणतो आणाण रोयण पवयणं तु । म्मेव नन्नहत्ति य गसो अणारुई नाम ॥५॥
जो सुत्तमहिच्चन्तो सुण्ण ओगाहई उ सम्मत्त । अणेण याहिरेण च सो सुरारुइत्ति णायब्वो ॥६॥ एगपण्णेगाइ
पवाइ जो पसरई उ सम्मत्त । उदण च्च तिष्ठयिन्नु सो धीयकृत्ति नायब्वो ॥७॥ सो होइ अभिगमकृई सुयनाण
जस्स अत्थओ दिइ । इकारस अगाई पइन्नगा दिट्ठिवाओ य ॥८॥ दब्बाण सब्बभावा सब्बपमाणेहि जस्स उयलद्धा ।

जाणेला छे अने तेनी श्रद्धा करे छे ते निसर्गरुचि जे जिने उपदेशेला चार प्रकारना भावोनी ' एमज छे अन्यथा नयी' ए प्रमाणे
स्वयमेव श्रद्धा करे ते निसर्गरुचि जाणवो. जे अन्य छषस्य अथवा जिने उपदेश करेला एज भावोनी श्रद्धा करे ते उपदेशरुचि
जाणवो. जे हेतुने जाण्या सिवाय आश्रावडे ' एमज छे, अन्यथा नयी' ए प्रमाणे प्रवचन उपर रुचिवाळो होय ते आश्रावचि. जे
सुत्रनु अध्ययन करता अंग के अगबाद्य श्रुत बडे सम्यक्त्वने प्राप्त करे ते सुत्ररुचि जाणवो. जीवादि तत्त्वना एक पदनी रुचिबडे
अनेक पदने विषे जेनी सम्यक्त्व-रुचि श्रद्धा पाणीमां तेलना बिंदुनी पंठे प्रसरे ते वीजरुचि जाणवो. जेणे अगियार अगो, पइया

७४ तेमां सत्तागदर्शनायां प्रणिपादन करथा माटे सुत्रकार कथे छे- ' से किं तं' इत्यादि सत्तागदर्शनायां फेटला प्रकारना छे!
आचार्य कथे छे-सत्तागदर्शनायां दस प्रकारना कथा छे- ' निसर्गयुधपस-' इत्यादि अर्हो रुचि शब्दनी प्रत्येकनी साये संबंध कायो
पट्टे निसर्गरुचि तेमां निसर्ग स्वभाययी रुचि-जिनोक तत्त्वनी श्रद्धा जेने होय ते निसर्गरुचि जाणयो. उपदेश-शुरु धरोरेण धस्तु

सञ्वाहिं नयन्विहीहिं चित्थाररुइत्ति नायन्वो ॥१॥ दंसणनाणचरित्ते तवत्रिणए सञ्चसमिइगुत्तीसु । जो किरिया-
भावरुई सो खलु किरियारुई नाम ॥१०॥ अणभिगगहियकुदिट्ठी संखेवरुइत्ति होइ नायन्वो । अविसारओ पवयणे
अणभिगगहिओ य सेसेसु ॥११॥ जो अत्थिकायधम्मं सुयधम्मं खलु चरित्ताधम्मं च । सदहइ जिणाभिहियं सो
धम्मरुइत्ति नायन्वो ॥१२॥ परमत्थसंयवो वा सुदिट्ठपरमत्थसेवणा वावि । वावन्नकुदंसणवज्जणा य सम्मत्तासह-
हणा ॥१३॥ निस्संकिय निक्कंखिय निव्वित्तिगिच्छा अनूढदिट्ठी य । उवयूहत्थिरीकरणे वच्छल्लपभावणे अट्ठ ॥१४॥
सेत्तं सरागदंसणारिया ।

अने दृष्टिवाद रूप श्रुतज्ञान अर्थथी जाणेलुं छे ते अभिगमरुचि. जेणे सर्व प्रमाणो अने सर्व नयो वडे द्रव्यना सर्व भावो उपलब्ध-
जाणेला छे ते विस्ताररुचि जाणवो. दर्शन, ज्ञान, चारित्र, तप, विनय, सर्व समिति अने गुप्तिने त्रिणे क्रियाभावनी-आचरणनी
रुचि होय ते क्रियारुचि. जेणे कोई पण कुदृष्टि-कुदर्शननो स्वीकार कर्यो नथी, जे जैन प्रवचनमां अकुशल छे अने वाक्कीना
इतर प्रवचन-दर्शनोमां जेने अनभिगृहीत-अभिमुखपणे-उपादेयपणे ज्ञान नथी ते संक्षेपरुचि जाणवो. जिनेश्वरे कहेला अस्ति-
काय-धर्मास्तिकायादिना धर्मनी-स्वभावनी, श्रुत धर्म अने चारित्रधर्मनी श्रद्धा करे छे ते धर्मरुचि जाणवो.

तत्वनुं कथन करखुं, ते वडे जेने रुचि थाय ते, अर्थात् गुर्वादिना उपदेशार्थी जिनप्रणीत तत्त्वमां जेने रुचि थाय ते उपदेशरुचि.
सर्वशना वचनरूप आशामां जेने रुचि छे ते आशरुचि. जिनाशा ज तत्त्व-परमार्थरूप छे, वाक्कीनी शुभ्रित्तजाल तत्त्वरूप नथी ' एम

इत्यादि. 'भूतार्थेण' ए भावप्रधान निर्वेश छे, तेथी भूतार्थेपणे-सत्यरूपे 'आ पदार्थी सदृशत-परमार्थरूप छे' ए प्रमाणे जेणे जीव, अजीव, पुण्य, पाप, आत्मन्य, संवर अने 'च' शब्दधी वन्धाविकने 'सहसंमुद्रा' सहसंमत्या-आत्मानी साथे खेळी संगत-स्वाभाविक मति वडे-परोपदेश सिवाय जातिस्मरण अने प्रतिभारूप मति वडे सत्यरूपे परिशत-जाणला छे, एतदुंज नहि परतु जे जीवादि पदार्थीने अनुभवे, तेना उपर रुचि करे अने तत्वरूपे आत्ममय परिणमावे-ए निसर्ग-निसर्गरुचि जाणवो. ए ज अर्थने वधारे स्पष्ट करे छे- 'जो जिणदिट्टे भावे' इत्यादि. जे जिनेश्वरे जाणला द्रव्य, क्षेत्र, काल अने भावना भेदधी अथवा नाम-स्थापनादिना भेदधी चार प्रकारना भावोने स्वयमेव-कोईना उपदेश सिवाय पोतानी मेळे 'एवमेव एतत्'-जिनोए जे प्रमाणे जीवादि तत्त्व जाणलां छे ते प्रमाणे ज छे, अन्यथा नधी' एम श्रदा करे ते निसर्गरुचि जाणवो. हवे उपदेशरुचि संबंधे छे- 'ए ए चैव' इत्यादि. पर-जिन अथवा छात्रस्थे उपदेश करेला जीवादि पदार्थीनी श्रद्धा करे ए उपदेशरुचि जाणवो. आणारुचि सम्बन्धे कहे छे- 'जो हेउमजाणंतो' इत्यादि. जे विवक्षित अर्थना साधक हेतुने नहि जाणतो आराधी ज [अर्थां तुशब्द निश्चयार्थक छे] प्रवचननी श्रद्धा करे के 'प्रवचनोक्त अर्थ एम ज छे, अन्यथा नधी' ए आणारुचि जाणवो. दमरुचि संबंधे छे- 'जो सुचं' इत्यादि. जे सुत्र अंगप्रविष्ट के अंगवाद्यनुं आशयन करतो तेज अंगप्रविष्ट के अंगबाह्य श्रुत वडे सत्यरूपे पामे ते सुदरुचि. हवे यीजरुचिनुं वर्णन करे छे- 'एगएगणेगार' इत्यादि. जीवादि तत्त्वना एक पदवडे 'अनेकानि पदानि' अनेक जीवादि पदोने विवे [प्राकृत होवार्थी अर्थां सप्तमी विभक्तिनी अर्थ समजवो.] धर्म अने धर्मीनी अभेदोपचार होवार्थी जे समय-समय-सम्यक्-वाळो आत्मा उदकमां तैलवितुनी पेठे प्रसरे, केवी रीते? जेम पाणीना एक भागमां खेळुं छतां तैलुं विंदु सर्वभागने त्यास करे, तेम जीवादि तत्त्वना एक अंशमां

प्राप्त करनेकी शक्तिवादी धर्मों एवं आत्मा तत्त्वविषय संप्रोपदेशने कीचे बाकीना तथा तत्त्वोंमें गणितपाठो पाप एषा प्रसारणो
 धर्मार्थी ज्ञानो अविद्यामर्त्यं नर्कं चेत्ये—'सो होरे' इत्यादि जेने धृतज्ञान-अग्नियार अंगो, उत्तरायण्यस्यारि, परंजा, दृष्टिपार
 अने (य गार्गी) इतंगो अपर्या ज्ञानेना छे ते अधिगम्यस्यि वदेयाय छे विरक्तारश्चि दुष्पं करे छे—'इत्याण' इत्यादि. जेने
 धर्मार्थिपक्षागदि नयं द्रष्टेना एव नयं भाषो-पर्यायोने यथायोय रीते प्रादशादि सयं द्वाजो यदे अने नेगमसि नयोमा अर्थो यदे
 ज्ञानेना छे ते विरक्तारश्चि ज्ञानो, कारण क सयं द्वायपर्यायोने जायथाथी तेमी गणि आत्यस्त निर्मल यदेसी होय छे नियार्थ्य
 नर्कं चेत्ये—'इमन्' इत्यादि नियार्थ्य-इतंग, ज्ञान, चारित्र, तप, यिनय सयं समिति-इतंगसमिति यगेरे नयं समितिभोमां अने
 मनोगुणि यगेरे कयो गुतिभोमां विद्यामात्मनी गसि होय, तादयं ए छे के—अने इतंगदि आयालु पाठन वरयामां र्थ्य छे-ते
 नियार्थ्य वदेनाय छे संश्लेषस्यि नर्कं चेत्ये—'अर्चमिगसि' इत्यादि. अनभिभूदितुदृष्टि-जेने कोई एव दुरदानो र्थ्यपार
 कर्ता नगी, ते अित्तर्वात प्रयचनेने यिगे अनुदान छे अने ते शोच-बाकीना कपित्सादि द्वांत प्रयत्नेने यिने अनभियुहित छे एदते
 जेन कर्मिनादि इतंग अनिमगुरमागी उगादेयन्ने स्योकार्युं नपी, जाण्युं नपी एषा प्रकार्ना संक्षेप्यस्यि जाणयो ['अनभियुहीत
 दृष्टि' ए विदो-गपी शीमा इतंगला एपीकारलो प्रतिलेप कर्ता, अने पीजा 'अनभियुहीत' विशेषणपी अन्य इतंगला ज्ञानो एव
 प्रसिंय कर्ता.] धर्मार्थ्य संक्षेपे चेत्ये—'ओ अतियकाय' इत्यादि जे औप जिनोचरे वदेला अतित्वाय-धर्मस्यिकायारिगा
 धर्म-गर्भित्वामां गहाय आरगा यगेरे इयमाएनो भाषया धृतपत्नं के चारित्र्यधर्मनी श्रवा करे छे ते धर्मार्थ्य जाणयो ए प्रमाणे
 अित्तर्वादि विदो-रत्तने कीचे र्थ्यन् एव तस्यपर्यंत इत प्रकारे कर्त.

ह्ये जे लिग-चिन्तो वटे सभ्यदर्शन उगला भयेजुं ते एम लिखर तलय ते लिग-चिन्तो वचनें छे। एममग संकतो वा' एव्यदि.
परमार्थसंस्तय—परम-तात्त्विक अर्थ-तीव्रार्थि परार्थोनी संनय पविन्य-संगणकः पदुमानां कि संकदि एतन्नि जज्जालो भवत्यस्य,
सुदृष्टपरमार्थवेगना-तेणे कर्णार्थोते तीव्रार्थि परार्थोनी जालेना ते तेणे संयुक्ताना, एतन्नि, तेमना पैवापुस्तानीं द्युनि करणे,
तथा जेओ दृशेतयो त्रुष्ट ज्येला छे एता निरुसादि नय पृथिव्य जाल ते-तानुं छे एता वीसति पृथ्वींजो जगत्तानीं, ते-तेजो
परिलय न ह्ययो अने सभ्यरानीं धन कएकी-द परमार्थोप्यस्यदि चिन्तेते। मन्वराय छे। एम लिखर तलय छे.

आ सभ्यदर्शना आठ आचारी छे. तेजुं कर्णार्थोने कालज वरिं. जेके जेना पृथ्वींजो मन्वरांजोने ती-पुस्त-एत-एत-
याय छे. माटे ते आचारी काले छे- 'निर्दोषीभ्य' इत्यदि. अविद्या-दोला, जे ते प्रकृतो छे-तेना दोरा 'ते मने दोरा, ते-दोषीना
अने सर्वदोषा रक्षित नि.दोषिता कें-नाय छे. तेमां 'दोषोक्त-दीपानुं मजान छे. एनां एक मय अने पंचो अद्वय जेम कए।
सर्वदोषा-एता मिथ्यानीं प्राण भावानीं मयत दोषार्थो कें-नाय छे. जे आं-दोषोना के सर्वदोषा सार्थी जंतर अने.
कारण के आरा ते प्रकृतना छे-तेमुप्राय अने चेटेमुप्राय. तेमां कर्णार्थो अविद्यर पनेर तेमुप्राय जाला छे. एतए के तेना मारत.
अनुमानादि प्रमाणो छे. अकारणारि भावो अंत्युत्पन्न छे, अकारण तेवनीं अनेसाय 'ना सायत कर्णार्थो अकारण छे, कारण के
तेना तेनुओ विनिष्ट जानो विनाय छे. मिथ्यानीं प्राण-एतना जे एतः पनेना एतए माटे छे. एतु छे के-

" यान्-धै-मुद-एणोनां नृनां यात्पिकसिदिमान । अनुपत्यं कर्णः मिथ्याना एतः ॥ इमूः १ "

चात्किनी इन्द्रजाला पाळ, एकी, एद अने एते एतुयोना एतएने माटे अकारण मारत आचारीं मिथ्यानीं एतना सार्थी छे.

धळी भाळत रचना पण प्रत्यक्ष अने अनुमानची अधिरोधी आहे, माटे ते परिकल्पित हसे पवी अधान्तर कल्पनाची धंका करपी अयोग्य છે कारण के सर्वत्र सिवाय प्रत्यक्ष अने अनुमान प्रमाणपी अधिरोधी घचमनो असंभव છે अहंतना शासनने प्राप्त थयेलेली जीवज्ज वर्शनंतु आचरण करतो होवापी तेना प्राधान्यनी विषयापी निर्शक्ति वर्शनाचार वधेयाय છે पपी सम्यग् वर्शेभ अने सम्यग्दर्शनरहित आत्मानो कंथचित् अनेव वताव्यो जो एकान्त भेद होय तो वर्शनरहित आत्मानो पेंठे तेने दर्शनना फळनो संवद्य नहि यवापी मोक्षना अमाचनो प्रसग थाय प रीसे पछीना जणे य पवोनो विचार करवो निःकाशित इति काशित-कांशा, ते जेनापी गर છે ते निःकाशित-देश कांशा अने सर्वकाशा रहित तेमां देशकाशा-विगंबरादि वर्शनोनी इच्छा करे, सर्वकाशा- 'सर्व वर्शनो सातं છે' एवो विचार करे आ वने प्रकारनी काशा अयुक्त છે कारण के थाकीना वर्शनोमां असत्य प्रल्पणा अने ए जीयनिकायनी पीडानो संभव છે 'निर्विचिकित्सा'-इति विचिकित्सा-मतिविग्रम, अथवा फळनो सशय, आवा प्रकारनी विचिकित्सा रहित होय ते निर्विचिकित्सा वधेयाय जिनशासन तो उत्तम છે, पण तेथीं तेमां प्रवृत्त थयेला मने फळ मळशी के नहि कारण के छपोवळ-खेदुत घगेलेनी क्किया सफळ अने निष्फळ वने प्रकारनी जणाय છે खेदुतने छपीलु फळ कदाच मळे છે अने कदाच मळतु नपी आया प्रकारना विकल्प-संशय रहित होय केमके संपूर्ण कारण प कार्थने सिद्ध करना नपी होलु एम नपी, पण अवश्य सिद्ध करे છે-एवो जेने निबन्ध थयेलो છે ते निर्विचिकित्सा-फळना सर्वेद रहित वधेयाय पटला अंशे निःशक्तिपी आ मित्र છે अथवा 'निबन्धुगुणो' एवो पाठ पण છે पटले 'निर्विबन्धुगुणः'-विद्वान-साधुनी शुशुप्सारहित साधुनी शुशुप्सामां भाषकनी पुत्री उवाहरण છે, तथा 'अशुद्धिः'-बाल-

૭૫. સે કિં તં વીયરાયદંસનારિયા ? વીયરાયદંસનારિયા દુચિહા પન્નત્તા । તંજહા-ઉચસંતકસાયવીયરાયદંસનારિયા ચ લ્હીણકસાયવીયરાયદંસનારિયા ચ । સે કિં તં ઉચસંતકસાયવીયરાયદંસનારિયા ? ઉચસંતકસાયવીયરાયદંસનારિયા દુચિહા પન્નત્તા । તંજહા-પહમસમયઉચસંતકસાયવીયરાયદંસનારિયા ચ અપહમસમયઉચસંતકસાય-

૭૫. વીતરાગદર્શનાર્યો કેટલા મકારે કથા છે ? વીતરાગદર્શનાર્યો કે પ્રકારના કથા છે. તે આ પ્રમાણે—ઉપશાંતકપાય વીતરાગદર્શનાર્યો અને ક્ષીણકપાય વીતરાગદર્શનાર્યો. ઉપશાંતકપાય વીતરાગદર્શનાર્યો કેટલા મકારે કથા છે ? ઉપશાંતકપાય વીત-

અશાન તપસ્વીના તપ, ધિયા અને અતિશય-ચમત્કાર જોવાથી મુદ્ધ-સ્વભાવથી જેની સમ્યક્દર્શનરૂપ ઘટિ ચલિત થયેલી નથી તે અમુદ્ધઘટિ કહેવાય છે. અહીં સુલસા શ્રાવિકા ઉદાહરણ છે. તે અંવડપટિવાજકનો ચાણ સમૃદ્ધિ જોદને મોણ ન પામી. ૫ પ્રમાણે ગુણીપ્રધાન આચાર કહ્યો. હવે ગુણપ્રધાન આચાર કહે છે 'ઉચગ્રહ' इत्यादि. ઉપવૃણ-સાધર્મિક-સમાન ધર્મવાલાના સદ્ગુણોની પ્રશંસા કરવા વડે તેની વૃદ્ધિ કરવી. સ્થિરીકરણ-ધર્મથી ભેદ પામતા, પરાસ્પુલ ધનારાઓને ધર્મમાં સ્થિર કરવા. વાત્સલ્ય-સાધર્મિકનો પ્રોતિ વડે ઉપકાર કરવો. પ્રમાણ-ધર્મકયાદિ વડે તીર્થ-શાસનની પ્રસિદ્ધિ કરવી. અહીં ગુણપ્રધાન આચારનો નિર્દેશ ગુણ અને ગુણીનો કંઈકિં ભેદ જણાવવા માટે છે. જો કંઈકિં ભેદ ન હોય, અને પુકાન્ત અભેદ માનવામાં આવે તો ગુણોની નિવૃત્તિ થતાં ગુણીની પણ નિવૃત્તિ થાય, અને તેમ થાય તો શૂન્યતાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય. ૫ આઠ વર્ણનાચારો કલ્યા. ૫મ-સરાગ વર્ણના ભેદો કથા અને તેના કથનથી સરાગ વર્ણનાર્યના ભેદો કલ્યા.

वीयरायदंसणारिया य । अहथा चरिमसमयउयसतकसायवीयरायदसणारिया य अचरिमसमयउवसंतकसाय-
वीयरायदंसणारिया य । सेसं उवसनकसायवीयरायदसणारिया । से किं तं वीणकसायवीयरायदंसणारिया ?
ग्रीणकसायवीयरायदंसणारिया वृचिहा पदस्ता । तजहा—छउमत्थवीणकसायवीयरायदंसणारिया य केवलिवीण-
कसायवीयरायदंसणारिया य । से किं तं छउमत्थवीणकसायवीयरायदंसणारिया ? छउमत्थवीणकसायवीयराय-
दंसणारिया वृचिहा पदस्ता । तजहा—सयपुद्धछउमत्थवीणकसायवीयरायदंसणारिया य पुद्धयोदियछउमत्थवीण-
कसायवीयरायदंसणारिया य । से किं त सयपुद्धछउमत्थरीणकसायवीयरायदंसणारिया ? सयपुद्धछउमत्थवीण-
कसायवीयरायदंसणारिया वृचिहा पदस्ता । तंजहा—पढमसमयसयपुद्धछउमत्थवीणकसायवीयरायदंसणारिया य
रागदंसनार्यो वे प्रकारे कथा छे, ते आ प्रमाणे—प्रथम समयना उपशान्तकपाय वीतरागदर्शनार्यो अने अप्रथम समय (प्रथम समय
सिवायना) उपशान्तकपाय वीतराग दर्शनार्यो, अथवा चरमसमयवर्ती उपशान्तकपाय वीतरागदर्शनार्यो अने अचरम समयवर्ती उपशा-
न्तकपाय वीतरागदर्शनार्यो (छेडा समय सिवायना उपशान्तकपाय वीतरागदर्शनार्यो). क्षीणकपाय वीतरागदर्शनार्यो केटला
प्रकारे कथा छे ? क्षीणकपाय वीतरागदर्शनार्यो वे प्रकारे कथा छे, ते आ प्रमाणे—छप्रस्य क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो अने केव-
ली क्षीणकपाय वीतरागदर्शनार्यो, छप्रस्य क्षीणकपाय वीतरागदर्शनार्यो केटला प्रकारना कथा छे ? छप्रस्य क्षीणकपाय वीतरा-
गदर्शनार्यो वे प्रकारना कथा छे, ते आ प्रमाणे—स्वयंपुद्ध छप्रस्य क्षीणकपाय वीतरागदर्शनार्यो अने पुद्धयोपित छप्रस्य क्षीणकपाय

अपढमसमयस्यंबुद्धछउमत्थलीणकसायवीयरायदंसणारिया य । अहवा चरिमसमयस्यंबुद्धछउमत्थलीणकसाय-
वीयरायदंसणारिया य अचरिमसमयस्यंबुद्धछउमत्थलीणकसायवीयरायदंसणारिया य । सेत्तं सयंबुद्धछउमत्थ
लीणकसायवीयरायदंसणारिया । से किं तं बुद्धवोहियछउमत्थलीणकसायवीयरायदंसणारिया ? बुद्धवोहियछउ-
मत्थलीणकसायवीयरायदंसणारिया इविहा पत्तत्ता । तंजहा—इहमसमयबुद्धवोहियलीणकसायवीयरायदंसणारिया
य अपढमसमयबुद्धवोहियछउमत्थलीणकसायवीयरायदंसणारिया य । अहवा चरिमसमयबुद्धवोहियछउमत्थलीण
कसायवीयरायदंसणारिया य अचरिमसमयबुद्धवोहियछउमत्थलीणकसायवीयरायदंसणारिया य । सेत्तं बुद्धवोहि-
वीतराग दर्शनार्यो. स्वयंबुद्ध छद्दस्य क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो केटला प्रकारे कथा छे ? स्वयंबुद्ध छद्दस्य क्षीणकपाय वीतराग
दर्शनार्यो ने प्रकारे कथा छे. ते आ प्रमाणे—प्रथम समयवतीं स्वयंबुद्ध छद्दस्य क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो अने अप्रथम
समयवतीं स्वयंबुद्ध छद्दस्य क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो. अथवा चरमसमयवतीं स्वयंबुद्ध छद्दस्य क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो
अने अचरमसमयवतीं स्वयंबुद्ध छद्दस्य क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो. एम स्वयंबुद्ध छद्दस्य क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो कथा.
बुद्धवोधित छद्दस्य क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो केटला प्रकारे कथा छे ? तेओ ने प्रकारे कथा छे. ते आ प्रमाणे—प्रथमसमयवतीं
बुद्धवोधित छद्दस्य क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो अने प्रथम समय सित्रायना बुद्धवोधित छद्दस्य क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो.
अथवा चरमसमयवतीं बुद्धवोधित छद्दस्य क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो अने चरम समय सित्रायना बुद्धवोधित छद्दस्य क्षीणकपाय

यत्तुमत्थलीणकसायवीयरायदसणारिया । सेत्त छउमत्थलीणकसायवीयरायदसणारिया । से कि त केवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया ? केवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया इविहा पन्नसा । तजहा—सजोगिकेवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया य अजोगिकेवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया घ । से कि तं सजोगिकेवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया ? सजोगिकेवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया इविहा पन्नसा । तंजहा—पढमसमयसजोगिकेवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया य अपढमसमयसजोगिकेवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया य । अहवा चरिमसमयसजोगिकेवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया य अचरिमसमयसजोगिकेवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया य । सेत्त सजोगिकेवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया । से कि तं अजोगिकेवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया ? अजोगिकेवलिलीणकसायवीयरायदसणारिया इविहा पन्नसा । तजहा—पढमसमयअजोगिकेवलि-

वीतराग दर्शनायो, एम पुद्धवोथित छद्दस्य क्षीणरूपाय वीतराग दर्शनायो क्खा, अने ए प्रमाणे छद्दस्य क्षीणरूपाय वीतराग दर्शनायो क्खा. केवली क्षीणरूपाय वीतराग दर्शनायो केटला प्रकारे क्खा छे ? तेओ वे प्रकारे क्खा छे. ते आ प्रमाणे—सयोगी केवली क्षीणरूपाय वीतराग दर्शनायो अने अयोगी केवली क्षीणरूपाय वीतराग दर्शनायो. सयोगी केवली क्षीणरूपाय वीतराग दर्शनायो केटला प्रकारे क्खा छे ? तेओ वे प्रकारे क्खा छे ते आ प्रमाणे—प्रथम समयवर्ती सयोगी केवली क्षीणरूपाय वीतराग दर्शनायो अने अप्रथमसमयवर्ती सयोगी केवली क्षीणरूपाय वीतराग दर्शनायो. अथवा चरमसमयवर्ती सयोगी केवली क्षीणरूपाय

स्त्रीणकसायवीयरायदंसणारिया य अपढमसमयअजोगिकेवल्लिणीकसायवीयरायदंसणारिया य । अहवा चरिम-
समयअजोगिकेवल्लिणीकसायवीयरायदंसणारिया य अचरिमसमयअजोगिकेवल्लिणीकसायवीयरायदंसणारि-
या य । सेत्तं अजोगिकेवल्लिणीकसायवीयरायदंसणारिया । सेत्तं केवल्लिणीकसायवीयरायदंसणारिया । सेत्तं
स्त्रीणकसायवीयरायदंसणारिया । सेत्तं दंसणारिया ॥

७६. से किं तं चरित्तारिया ? चरित्तारिया दुविहा पन्नता । तंजहा-सरागचरित्तारिया य वीयरगचरित्तारिया
य । से किं तं सरागचरित्तारिया ? सरागचरित्तारिया दुविहा पन्नता । तंजहा-सुहुमसंपरायसरागचरित्तारिया
वीतराग दर्शनार्यो अने अचरमसमयवर्ती सयोगी केवली क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो. एम सयोगी केवली क्षीणकपाय वीतराग
दर्शनार्यो कथा. अयोगी केवली क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो केटला प्रकारे कथा छे ? तेओ वे प्रकारे कथा छे. ते आ प्रमाणे-
प्रथमसमयवर्ती अयोगी केवली क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो अने अप्रथम समयना अयोगी केवली क्षीणकपाय वीतराग
दर्शनार्यो. एम अयोगी केवली क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो कथा, केवली क्षीणकपाय वीतराग दर्शनार्यो कथा. क्षीणकपाय
वीतराग दर्शनार्यो कथा अने दर्शनार्यो कथा.

७६. चारित्रार्यो केटला प्रकारे कथा छे? चारित्रार्यो वे प्रकारे कथा छे? ते आ प्रमाणे-सरागचारित्रार्यो अने वीतराग चारित्रार्यो,
सराग चारित्रार्यो केटला प्रकारे कथा छे ? सराग चारित्रार्यो वे प्रकारे कथा छे. ते आ प्रमाणे-सूक्ष्मसंपराय सराग चारित्रार्यो

सुहुमसंपरायसरागचरित्तारिया दुविहा पन्नता । तंजहा—संकलिस्समाणा य विसुज्झमाणा य । सेत्तं सुहुमसंपरायस-
रागचरित्तारिया । से किं तं वादरसंपरायसरागचरित्तारिया ? वादरसंपरायसरागचरित्तारिया दुविहा पन्नता । तंजहा-
पढमसमयवादरसंपरायसरागचरित्तारिया य अपढमसमयवादरसंपरायसरागचरित्तारिया य । अह्वा चरिमसमय-
वादरसंपरायसरागचरित्तारिया य अचरिमसमयवादरसंपरायसरागचरित्तारिया य । अह्वा वादरसंपरायसराग-
चरित्तारिया दुविहा पन्नता । तंजहा—पडिवाई य अपडिवाई य । सेत्तं वादरसंपरायसरागचरित्तारिया ।

सराग चारित्रार्यो केटला प्रकारना कथा छे ? तेओ बे प्रकारना कथा छे, ते आ प्रमाणे—प्रथमसमयवती वादरसंपराय सराग
चारित्रार्यो, अने प्रथम समय सिवायना वादरसंपराय सराग चारित्रार्यो. अथवा चरमसमयवती वादरसंपराय सराग चारित्रार्यो
अने चरमसमय सिवायना वादरसंपराय सराग चारित्रार्यो, अथवा वादरसंपराय सराग चारित्रार्यो बे प्रकारना कथा छे, ते आ
प्रमाणे—प्रतिपाती अने अप्रतिपाती. एम वादरसंपराय सराग चारित्रार्यो कथा.

सामायिकदि चारित्रुं स्वरूप आ प्रमाणे छे—सम-रागद्वेपरहित होवाथी समभावपूर्वक आय-गमन, प्रवृत्ति ते समाय. आ वीजी
पण साधुओनी क्रियाओनुं उपलक्षण-सूचक छे. कारण के साधुओनी वधी क्रिया रागद्वेपरहित छे. ते समाय-रागद्वेपरहित प्रवृत्ति
वडे थयेलुं, अथवा तेमां थयेलुं ते सामायिक. अथवा सम-ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनो आय-लाभ ते समाय, तेज सामायिक.

२ जुवो विशेषावश्यक भाष्य गा. ३४३७.

७७ से कि त वीयरगचरित्तारिया ? वीयरगचरित्तारिया द्रुविहा पन्नसा । तंजहा—उवसंतकसायवीयरग-
चरित्तारिया य स्त्रीणकसायवीयरगचरित्तारिया य । से कि तं उवसंतकसायवीयरगचरित्तारिया ? उवसंतकसा-
यवीयरगचरित्तारिया द्रुविहा पन्नसा । तंजहा—पढमसमयउवसंतकसायवीयरगचरित्तारिया य अपढमसमयउ-
वसंतकसायवीयरगचरित्तारिया य । अहया चरिमसमयउवसंतकसायवीयरगचरित्तारिया य अचरिमसमयउ-
वसंतकसायवीयरगचरित्तारिया य । सेसं उवसंतकसायवीयरगचरित्तारिया । से कि तं स्त्रीणकसायवीय-
रायचरित्तारिया ? स्त्रीणकसायवीयरगचरित्तारिया द्रुविहा पन्नसा । तंजहा—उउमत्थस्त्रीणकसायवीयरगचरि-

७७. वीतरग चारित्रायों केदला प्रकारना कथा छे । ते आ प्रमाणे—उपशान्तकपाय
वीतरग चारित्रायों अने स्त्रीणकपाय वीतरग चारित्रायों केदला प्रकारना कथा छे ? तेवो
वे प्रकारना कथा छे, ते आ प्रमाणे—प्रथमसमयवर्ती उपशान्तकपाय वीतरग चारित्रायों अने प्रथम समय सिवायना उपशान्त-
कपाय वीतरग चारित्रायों, अथवा चरमसमयवर्ती उपशान्तकपाय वीतरग चारित्रायों अने चरमसमय सिवायना उपशान्तकपाय
वीतरग चारित्रायों, एम उपशान्तकपाय वीतरग चारित्रायों कथा, स्त्रीणकपाय वीतरग चारित्रायों केदला प्रकारे कथा छे ?
तेओ वे प्रकारना कथा छे, ते आ प्रमाणे—उद्यस्य स्त्रीणकपाय वीतरग चारित्रायों अने केवली स्त्रीणकपाय वीतरग चारित्रायों,
(चिनयाविनी घेठे अही स्वार्थमां एक प्रथम थयो छे जेमेके वैलियिक) ते सामायिक चारित्र सर्वसाध-द्विसादि पापव्यापारना

त्तारिया य केवलिलीणकसायवीयरायचरित्तारिया य । से किं तं छउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया ?
 छउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया दुविहा पन्नत्ता । तंजहा-सयंबुद्धछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया
 य बुद्धबोहियछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया य । से किं तं सयंबुद्धछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्ता-
 रिया ? सयंबुद्धछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया दुविहा पन्नत्ता । तंजहा-पढमसमयसयंबुद्धछउमत्थलीण-
 कसायवीयरायचरित्तारिया य अपढमसमयसयंबुद्धछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया य । अहवा चरिमस-
 मयसयंबुद्धछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया य अचरिमसमयसयंबुद्धछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्ता-
 छन्नस्थ क्षीणकषाय वीतराग चारित्रार्यो केटला प्रकारे क्हा छे ? तेओ ने प्रकारे क्हा छे, ते आ प्रमाणे—स्वयंबुद्ध छन्नस्थ
 क्षीणकषाय वीतराग चारित्रार्यो अने बुद्धबोधित छन्नस्थ क्षीणकषाय वीतराग चारित्रार्यो, स्वयंबुद्ध छन्नस्थ क्षीणकषाय वीतराग
 चारित्रार्यो केटला प्रकारना क्हा छे ? तेओ ने प्रकारना क्हा छे, ते आ प्रमाणे—प्रथमसमयवर्ती स्वयंबुद्ध छन्नस्थ क्षीणकषाय
 वीतराग चारित्रार्यो अने अप्रथमसमयवर्ती स्वयंबुद्ध छन्नस्थ क्षीणकषाय वीतराग चारित्रार्यो, अथवा चरमसमयवर्ती स्वयंबुद्ध
 छन्नस्थ क्षीणकषाय वीतराग चारित्रार्यो अने अचरमसमयवर्ती स्वयंबुद्ध छन्नस्थ क्षीणकषाय वीतराग चारित्रार्यो, एम स्वयंबुद्ध
 छन्नस्थ क्षीणकषाय वीतराग चारित्रार्यो क्हा, बुद्धबोधित छन्नस्थ क्षीणकषाय वीतराग चारित्रार्यो केटला प्रकारना क्हा छे ?
 त्यागरूप छे, जो के वधा चारित्रो (पापव्यापारना त्यागरूप होवाथी) समाधिकरूप छे; तो पण छेवादि विशेषणो बडे विशिष्ट थला

रियाय । से किं तं बुद्धयोहियछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया ? बुद्धयोहियछउमत्थवीणकसायवीयरायचरित्तारिया द्रुविहा पन्नत्ता । तंजहा-पढमसमयबुद्धयोहियछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया य अपढमसमय-बुद्धयोहियछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया य । अहवा चरिमसमयबुद्धयोहियछउमत्थवीणकसायवीयरायचरित्तारिया य अचरिमसमयबुद्धयोहियछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया य । सेत्ता बुद्धयोहियछउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया । सेत्ता छउमत्थलीणकसायवीयरायचरित्तारिया ।

से किं तं केवललीणकसायवीयरायचरित्तारिया ? केवललीणकसायवीयरायचरित्तारिया द्रुविहा पन्नत्ता । तजहा—सजोगिकेवललीणकसायवीयरायचरित्तारिया य अजोगिकेवललीणकसायवीयरायचरित्तारिया य । तेओ वे प्रफारना कथा छे, ते आ प्रमाणे—प्रथमसमयवर्ती बुद्धबोधित छन्नस्य क्षीणकपाय वीतराग चारित्रायो अने अप्रथमसमयवर्ती बुद्धबोधित छन्नस्य क्षीणकपाय वीतराग चारित्रायो । अथवा चरमसमयवर्ती बुद्धबोधितछन्नस्य क्षीणकपाय वीतराग चारित्रायो अने अचरमसमयवर्ती बुद्धबोधित छन्नस्य क्षीणकपाय वीतराग चारित्रायो. एम बुद्धबोधित छन्नस्य क्षीणकपाय वीतराग चारित्रायो कथा. तथा छन्नस्य क्षीणकपाय वीतराग चारित्रायो कथा.

केवली क्षीणकपाय वीतराग चारित्रायो केदला प्रफारना कथा छे ? तेओ वे प्रफारना कथा छे. ते आ प्रमाणे—सयो-अर्थयो अने नामान्तरणी तेना छुदा छुदा भेदो थाय छे, अने प्रथम चास्त्र विशेषणरहित होषापी तेनो 'सामायिक' एया सामान्य

कसायवीपरायचरित्तारिया य । अहवा चरिमसमयअजोगिकेवल्लीणकसायवीपरायचरित्तारिया य अचरिम-
समयअजोगिकेवल्लीणकसायवीपरायचरित्तारिया य । सेत्त अजोगिकेवल्लीणकसायवीपरायचरित्तारिया ।
सेत्त केवल्लीणकसायवीपरायचरित्तारिया । सेत्त लीणकसायवीपरायचरित्तारिया । सेत्त वीयरायचरित्तारिया)।
अहवा चरित्तारिया पचविहा पन्नत्ता । तजहा--सामाहअचरित्तारिया, छेदोवद्दावणीयचरित्तारिया, परिहार-
विद्युद्धियचरित्तारिया, सुहुमसपरायचरित्तारिया, अहक्खायचरित्तारिया य । से किं त सामाहयचरित्तारिया ?
सामाहयचरित्तारियादुविहा पन्नत्ता । तजहा--इत्तरियसामाहयचरित्तारिया य आवकहियसामाहयचरित्तारिया य ।
समयवर्ती अयोगी केवली० चारित्रायों कळा, केवली० चारित्रायों कळा, वीतराग चारित्रायों कळा, वीतराग चारित्रायों कळा, अने वीतराग चारित्रायों कळा,

अथवा चारित्रायों पांच प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे--१ सामायिक चारित्रायों, २ छेदोपस्थापनीय चारित्रायों, ३ परिहार
विशुद्धिक चारित्रायों, ४ द्दमसंपराय चारित्रायों, ५ यथाव्याप्त चारित्रायों. सामायिक चारित्रायों केदला प्रकारना छे ?
सामायिक चारित्रायों वे प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे--इत्वरिक सामायिक चारित्रायों अने यावत्कयिक सामायिक
पर्यन्त तेमा इत्थर सामायिक भरत अने पैराषठ क्षेत्रमां पहेला अने छेल्हा तीर्थमां जेजे फरीपी महाप्रतो प्रवण
षर्थो नथो यथा प्रथम क्षीरितने होय छे अने यावत्कयिक सामायिक प्रवण्याना प्रवण समयो मांडी जीवलपर्यन्त होय छे. ते

સેત્તં સામાહયચરિત્તારિયા । સે કિં તં છેદોવદ્વાવણિયચરિત્તારિયા ? છેદોવદ્વાવણિયચરિત્તારિયા દુવિદ્ધા પત્તસા । તંજહા—સાહ્યારહેદોવદ્વાવણિયચરિત્તારિયા ય નિરહ્યારહેદોવદ્વાવણિયચરિત્તારિયા ય । સેત્તં છેદોવદ્વાવણિય-ચારિત્રાર્યો. એમ સામાયિક ચારિત્રાર્યો કહ્યા. છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રાર્યો કેટલા પ્રકારે છે ? તેઓ વે પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે—સાતિચાર છેદોપસ્થાપનીય૦ અને નિરતિચાર છેદોપસ્થાપનીય૦. એમ છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રાર્યો કહ્યા. મરત અને પેરાવત ક્ષેત્રના મધ્યમ યાવોશ નીર્થકરના નીર્થમાં રહેલા તથા મહાવિદેષ ક્ષેત્રના તીર્થમાં રહેલા સાનુને જાણું. કારણ કે તેને ઉપસ્થાપન (ઘડી વીક્ષા)—ફરીથી મદ્દાવત પ્રહ્ણ કરવાનું હોતું નથી. કયું છે કે—“સર્વ પ્રકારના ચારિત્ર ય સામાયિકરૂપ છે, પરંતુ છેવદિ વિશેષણો વડે વિશિષ્ટ કરાય ત્યારે હુદા હુદા ચારિત્ર કહેવાય છે. અને અવિશેષિત—છેવદિ વિશેષણરહિત ચારિત્ર ‘સામાયિક’ ણ્વો સામાન્ય સંઘારૂપે રહે છે. તેમાં સાવધ યોગનો ત્યાગ કર્યારૂપ સામાયિક ચારિત્ર છે. તેના વે પ્રકાર છે—હત્વર અને યાવત્કથિક. તેમાં પ્રથમ હત્વર સામાયિક પહેલા અને છેલ્લા જિનના તીર્થમાં જેને પુનઃ મહાવ્રતનું આરોપણ કર્યું નથી ણ્વા નવ વીક્ષિત શિષ્યને થોડા કાઠ માટે હોય છે. વાકીના તોર્થકરોના તીર્થમાં અને મહાવિદેહના તીર્થકરોના તીર્થમાં યાવત્કથિક સામાયિક હોય છે.” પ્ર૦—“હત્વર સામાયિક પળ ‘કરેમિ મંતે ! સામાદ્યં—દે મળવવ ! હું યાવજીવ સામાયિકનો સ્વીકાર કરું છું’—એમ જીવનપર્યંત પ્રહ્ણ કરાય છે, તો ફરોથી મહાન્તો પ્રહ્ણ કરતી વેલ્લાપ તેનો ત્યાગ કરતાં પ્રતિદાનો મંગ કેમ ન થાય ? ઉ૦—અમે પહેલાંજ કયું છે કે યદ્યાં ચારિત્રો સામાન્યરૂપે સામાયિકચારિત્ર રૂપ છે, કારણ કે વધામાં સાવધ યોગની વિરતિ છે. પરંતુ છેવદિ વિશુદ્ધિવિશેષથી વિશિષ્ટ થતાં અર્થથી અને નામાન્તરથી ભિન્નપણું પ્રાપ્ત કરે છે. તેથી જેમ યાવત્કથિક સામાયિક કે

चरित्तारिया । से किं तं परिहारविशुद्धियचरित्तारिया ? परिहारविशुद्धियचरित्तारिया शुचिहा पन्नत्ता । तंजहा—
निविस्समाणपरिहारविशुद्धियचरित्तारियाय निविट्ठकाइयपरिहारविशुद्धियचरित्तारियाय । से त्तपरिहारविशुद्धि-
यचरित्तारिया ।

परिहारविशुद्धिक चारित्रायो केटला प्रकारना छे ? तेथो वे प्रकारना छे ते आ प्रमाणे—निविस्समानक परिहारविशुद्धिक
चारित्रायो अने निविट्ठकायिक परिहारविशुद्धिक चारित्रायो एम परिहारविशुद्धिक चारित्रायो कणा.

छेवोपस्थापन चारित्रां पत्तम विशुद्धिविशेषरूप सुत्तसंपपयविरूप चारित्रां प्रसिमां मग यतो नयी तेम इत्तर सामायिकनो
एण विशुद्धि विशेषरूप छेवोपस्थापन चारित्रां प्रसिमां मग यतो नयी जो प्रमज्जा छोडे तोउ भंग थाय, परतु विशुद्धि विशेषनी
प्रसिमां मग न थाय कसुं छे के—“ चारित्रना त्याग करालने भंग थाय, परतु छे तेने यथारे विशुद्ध करे तेने सत्तामात्रनो भेद थाय छे, एण
जेम सुत्तसंपपरायनी प्रसिमां छेवोपस्थापननो मग यतो नयी तेम इत्तर सामायिकनो छेवोपस्थापननी प्रसिमा गी रीते मंग थाय ?”

जे चारित्रां पूर्वत्रत पर्यायनो छेत्त अने उपस्थापन—करीपी महाव्रतोनु आरोपण छे ते छेवोपस्थापन ते वे प्रकाखु छे—साति
चार अने निरतिचाट तेमां इत्तर सामायिकयाळा नववीक्षितने जे महाव्रतोनु आरोपण करयामां आवे छे ते तथा एक तीर्थकरला तीर्थे
मांयी बीजा तीर्थकरला तीर्थमां प्रवेश करवां होय छे ते निरतिचार छेवोपस्थापन जेम पार्थनायना तीर्थयकी वर्धमान स्वामीना तीर्थमां
प्रवेश करवां चार महाव्रतरूप धर्म छोडी पाध महाव्रतरूप धर्म स्वीकारे त्यारे तेने निरतिचार छेवोपस्थापन चारित्र होय छे अने
मूळ गुणनो (महाव्रतोनु) घाट करालने करीपी महाव्रतो आपया ते सातिचार छेवोपस्थापन चारित्र. कसुं छे के—

“પ્રથમ વીક્ષિતને તથા ઘોજા તીર્થકરના તીર્થમાં પ્રવેશ કરનારને નિરતિચાર હેત્વોપસ્થાપન અને મૂલ ગુણઘાતોને સાતિચાર હેત્વોપસ્થાપન ચારિત્ર હોય છે. અને તે બન્ને પ્રકારના ચારિત્ર સ્થિતકલ્પમાં હોય છે.” બન્ને પ્રકારના ઘટલે સાતિચાર અને નિરતિચાર ચારિત્ર સ્થિતકલ્પમાં—પહેલા અને છેલ્લા તીર્થકરના તીર્થકાલે હોય છે.

જે ચારિત્રમાં પરિહાર—તપવિશેષવડે વિશુદ્ધિચારિત્ર થાય તે પરિહારવિશુદ્ધિ કહેવાય છે. તેના બે પ્રકાર છે—નિર્વિશમાનક અને નિર્વિ-
ષ્કાયિક, વિવક્ષિત—પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર—તપવિશેષનું આરાધન કરનારા નિર્વિશમાનક અને જેને વિવક્ષિત ચારિત્રનું—તપવિશેષનું આરાધન કરેલું છે તે નિર્વિષ્કાયિક. તે ચારિત્રવાળાની સાથે ચારિત્રનો અભેદ હોવાથી ચારિત્ર પણ એ પ્રમાણે કહેવાય છે. અહીં નવ સાધુઓનો ગણ હોય છે. તેમાં ચાર નિર્વિશમાનક—તપ કરનારા, ચાર વૈયાઘૃત્ય કરનારા અને એક કલ્પસ્થિત—વાચનાચાર્ય હોય છે. યદ્યપિ આ કલ્પમાં વર્તમાન વધા ય સાધુઓ શ્રુતાતિશયસંપન્ન હોય છે, તો પણ તેવા પ્રકારનો કલ્પ હોવાથી તેઓમાંથી કોઈ એક વાચનાચાર્ય તરીકે સ્થાપન કરવામાં આવે છે. નિર્વિશમાનકનો તપ આ પ્રમાણે છે “ પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્રવાળાને શીત, ઉષ્ણ અને વર્ષા કાલે પ્રત્યેકને જઘન્ય, માચ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ તપ કરવાનો ધીર પુરુષોષ્ણ કહેલો છે. તેમાં પ્રીત્ત ઋતુમાં જઘન્ય ચતુર્થે ભક્ત (એક ઉપવાસ) માચ્યમ પૃથ ભક્ત (બે ઉપવાસ) અને ઉત્કૃષ્ટ અષ્ટમ ભક્ત (ત્રણ ઉપવાસ) છે. ત્યાર પછી શિશિર ઋતુમાં તપ કરવાનો કહીશું. શિશિર ઋતુમાં બે ઉપવાસથી આરંભી ચાર ઉપવાસ પર્યન્ત જઘન્ય, માચ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ તપ કરવાનો હોય છે. અને વર્ષાઋતુમાં ત્રણ ઉપવાસથી આરંભી પાંચ ઉપવાસ સુધી તપ જાણવો. પારણાને દિવસે આયંબિલ હોય છે. અને બ્રીક્ષામાં પાંચ ભિક્ષા ગ્રહણ કરવાની

૧ સંસૃષ્ટ અને અસંસૃષ્ટાદિ સાત પ્રકારની ભિક્ષા છે, તેમાં પ્રાપ્તની સંસૃષ્ટ અને અસંસૃષ્ટ એ બે ભિક્ષા છોડી ઉદ્ધૃતાદિ પાંચ ભિક્ષા ગ્રહણ કરવાની છે. તેમાં પણ એક ભક્ત સંવંધી અને એક ગાણી સંવંધી પણ વેનો અભિગ્રહ હોય છે. ઘટલે પ્રદિવિન બે જ ભિક્ષા લેવાની હોય છે.

હોય છે તેમાં બે મિશ્રણો અમિશ્રદ્ધ હોય છે. કલ્પસ્થિત્વાદિ-યાવનાચાર્ય ઘનૌરે [અહીં આદિ દાષ્ટ્યી અનુપરિહારિક-વૈવ્યાહૃત્ય કરમાપ લેતા) પ્રતિદિવસ આર્યપિલ કરે છે. વમ ઇ માસ સુયોનું તપ કરતાપ વૈવ્યાહૃત્ય કરે છે અને વૈવ્યાહૃત્ય કરતાપ પરિ-દારિક વર્ષમાં સ્ત્રી ઇ માન્ય સુયી તપ કરે છે પછી કલ્પરિયત-યાવનાચાર્ય વળ વમ ઇ માસ સુયી તપ કરે છે. યાકૌના યથા વૈવ્યાહૃત્ય કરે છે અને તેમાંથી વૈવ્યાહૃત્ય-યાવનાચાર્ય વાપ છે. વ પ્રમાણે અઢાર માન પ્રમાણવાલો કલ્પ સંક્ષેપથી ઘર્જલ્યો છે. વિશેષ હકીકત કલ્પગદિ વિશેષવ્યવસ્થાથી અણી લેવી " પરિહારવિગુદિ કરતાની સમાપ્તિ યથા પછી તેઓ વત્તોથી પરિહારવિગુદિ ગારિત્રને, મિત્રકલ્પને કે ગલ્પને માત્ર યાવ છે તે ઘારિત્રને અંગીકાર કરવાની રાજાયાલા તીર્થકલ્પની પાસે કે તીર્થકલ્પની પાસે તેને વ ઘારિત્ર પૂર્વે પ્રવળ કરેલું છે તેની પાસે વ ઘારિત્ર છે છે. અલ્પની પાસે લેતા મથી વગોનું જે ઘારિત્ર તે પરિહારવિગુદિ ઘારિત્ર કલ્પવાય છે

હવે વ પરિહારવિગુદિ ઘારિત્રવાલા કયા ક્ષેત્રમાં અને કયે કાલે હોય છે ! વ પ્રજના સ્વત્તમાં ક્ષેત્ર-કાલ વગેરેના નિરૂપણ માટે યોગ ઠારો કલ્પ છે—૧ ક્ષેત્રદ્વાર, ૨ કાલઠાર, ૩ ઘારિત્રઠાર, ૪ તીર્થઠાર, ૫ વર્ણવઠાર, ૬ આગમદ્વાર, ૭ વૈવઠાર, ૮ કલ્પઠાર, ૯ લિગઠાર, ૧૦ કૈવ્યાઠાર, ૧૧ ધ્યાનદ્વાર, ૧૨ અમિશ્રદ્ધઠાર, ૧૩ ક્ષવ્જ્યાઠાર, ૧૪ મુન્ડાપનદ્વાર, ૧૫ પ્રાયશ્ચિત્તઠાર, ૧૭ કારણઠાર, ૧૮ નિઝ્વતિકર્મઠાર, ૧૯ મિસાઠાર, ૨૦ વંચદ્વાર (વમ્પઠાર)

૨ પ્રજાપના મુત્રની ટોફાના મુદિત અને ડિસ્તિત યથા પુસ્તકોમાં પરિહારવિગુદિઘારિત્રના વર્ણન પ્રસંગે ૨૦ દારોની ગણનામાં 'વચ્ચદ્વાર' વ્વા વાઠ મલે છે, વળ તેના વિષળ પ્રસંગે વધવાનું વર્ણન મલ્તું મથી દેવેન્દ્રસુપ્રિણીત વઘવિતિ-ચોવા કર્મમ્પનો ટોફામાં પરિહારવિગુદિક

१ क्षेत्रद्वार—क्षेत्रने विये जन्म अने सदभावने आश्रयी वे प्रकारनी मार्गणा छे. जे क्षेत्रमां उत्पन्न श्रयो छे त्यां जन्मने आश्रयी मार्गणा अने जे क्षेत्रने विशेषे कल्पमां-परिहारविशुद्धि चारित्र्यमां वर्ततो होय, त्यां सदभावने आश्रयी मार्गणा छे. कह्युं छे के—“ क्षेत्रने विये जन्मथी अने सदभावने आश्रयी वे प्रकारनी मार्गणा छे. ज्यां जन्मथी छे त्यां जन्मथी मार्गणा अने ज्यां कल्प-चारित्र-परिहार विशुद्धि चारित्र्यमां वर्ततो होय त्यां सदभावथी मार्गणा होय छे ” तेमां परिहारविशुद्धिचारित्र्याळो जन्मथी अने सदभावथी पांच भरत अने पांच औरावत क्षेत्रमां होय छे, पण महाविदेह क्षेत्रमां होतो नथी. वळी तेओनुं संहरण पण थनुं नथी, जेथी जिनकल्पिकनी पेठे सर्व कर्मसूमिमां के सर्व कर्मसूमिमां प्राप्त थाय. कह्युं छे के—तेओ अवश्य संहरणरहित भरत अने औरावत क्षेत्रमां होय छे.

चारित्र्या वर्णन प्रसंगे पण छेछा २० मा बन्धद्वारनी गणना करी छे. अने भिक्षाद्वार सुधी विवरण कर्युं छे, पण बन्धद्वारुं विवरण कर्युं नथी. अने छेछा भिक्षाद्वारनी साथे विहारक्रमनुं वर्णन छे. “ भिक्षाद्वारे-भिक्षाविहारक्रमथास्य तृतीयस्यां पौरुष्यां भवति, शेषासु च कायोरसर्गः ” । वळी भिक्षाद्वारना वर्णनमां विहारना क्रमनुं वर्णन पण असंगत लागे छे. माटे अही बन्धद्वारने बदले पन्थद्वार के पथिद्वार होबुं जोइए. जेथी पथिद्वार के पन्थद्वारमां विहारना क्रमनुं वर्णन संगत थाय छे. आ मंत्रधे प्रवचनसारोद्धारनी ठोकामां सुलासो छे. “भिक्षाद्वारे पथिद्वारे च भिक्षाविहारक्रमथास्य तृतीयस्यां पौरुष्यां भवति” । भिक्षाद्वार अने पन्थद्वारमां भिक्षा अने विहारनी क्रम परिहारविशुद्धि चारित्र्याळाने बीजा पहोरमां होय छे. अने वाकीना पहोरमां काउस्सग करवानो होय छे. पळीयो बधेय सरलो पाठ मळे छे. तेथी ‘ पथिद्वारे च ’ ए पाठ नुदित थयो होय एम संभवे छे. जुओ प्रवचनोसारोद्धार गाथा-६०२-६१० टोका पत्र १७२-१

(૨) કાલ્કઠાર—સેઓનો જન્મ અઘસર્વિણીમાં શ્રીજા અને ચોથા આપમાં હોય છે અને સદ્ભાવ વાચના આપમાં પણ હોય છે. ઉત્સર્વિણીમાં થીજા, શ્રીજા અને ચોથા આપમાં જન્મ અને સદ્ભાવ શ્રીજા અને ચોથા આપમાં હોય છે. કહ્યું છે કે—“અઘસર્વિણીના (શ્રીજા અને ચોથા) યલ્ને આપમાં અમથી હોય છે અને શ્રીજા, ચોથા અને વાંચના ય જન આપમાં સદ્ભાવથી હોય છે. ઉત્સર્વિણીમાં જન્મ અને સદ્ભાવથી વિપરિત સમજી પડેલે શ્રીજા, શ્રીજા અને ચોથામાં જન્મથી હોય છે અને સદ્ભાવથી શ્રીજા અને ચોથા આપમાં હોય છે.” નોત્સર્વિણી—અઘસર્વિણીરૂપ ચોથા આપમાં જેઠા કાલ્કને વિષે તેઓનો સમઘ નથી, કારણ કે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં તેઓનો અસંમય છે—પડેલે તેઓ કાલ્ક મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે અને સ્વાં પરિશ્વારવિદ્યુદિ ચારિત્રયાલ્કાનો સંમય નથી.

(૩) ચારિત્રઠાર—ચારિત્રઠારમાં સમસથાનઠાર માર્ગના—વિચાર કરવાની છે તેમાં સામાયિક અને દેવોપસથાપનીય ચારિત્રના જે અઘન્ય સંયમસથાનો છે તે પરસ્પર સરલા છે, કારણ કે તે યલ્નેના સરલા પરિણામ છે ત્યાર પછી અસંખ્ય લોકાકાશપ્રવેશ પ્રમાણ સંયમસથાનો ઠોઢી ઉપરના જે સંયમસથાનકો છે તે પરિશ્વારવિદ્યુદિચારિત્રયાલ્કાને યોગ્ય છે અને તે પણ કેવલશ્રાનીની પ્રકાથી વિચાર કરતાં અસંખ્યાતા લોકાકાશપ્રવેશ પ્રમાણ થાય છે તે સંયમસથાનો પહેલા અને થીજા ચારિત્રની સાથે અધિરોથી છે કારણ કે તે યલ્ને ચારિત્રમાં પણ તે સંયમસથાનોનો સમઘ છે તે પછી ઉપરના જે અસંખ્યાતા સંયમસથાનો છે તે મૂલ્સસંપત્તય અને યયાલ્ક્યાત ચારિત્રને યોગ્ય છે. કહ્યું છે કે—“પહેલા અને થીજા ચારિત્રના સંયમસથાનો અઘન્ય સ્થાને પરસ્પર તુલ્ય છે ત્યાર પછી અસંખ્યાતા લોકાકાશપ્રવેશ પ્રમાણ સમસથાનો ઠોઢીને ઉપર પરિશ્વારવિદ્યુદિ ચારિત્રના સંયમસથાનો છે તે પણ અસંખ્યાતા લોકાકાશ પ્રવેશ પ્રમાણ છે અને તે પહેલા અને થીજા ચારિત્રની સાથે અધિરોથી છે. ત્યાર પછી ઉપરના અસંખ્યાતા

સંયમસ્થાનો બંને ચારિત્રના (શુદ્ધમસંપરાય અને યથાલ્યાત ચારિત્રતા) છે. તેમાં પરિહારવિશુદ્ધિક કલ્પનો અંગીકાર પોતાના જ સંયમસ્થાનોમાં વર્તતા સાધુને હોય છે પણ વાકીના સંયમસ્થાનોમાં વર્તમાન સાધુને હોતો નથી. જ્યારે ઔતત નયને આશ્રયી સંયમસ્થાનોમાં વર્તતા સાધુને હોય છે પણ વાકીના સંયમસ્થાનોમાં વર્તમાન સાધુને હોતો નથી. જ્યારે ઔતત નયને આશ્રયી પૂર્વપ્રતિપક્ષની વિવક્ષા કરીએ ત્યારે વાકીના સંયમસ્થાનોમાં પણ હોય છે. ણડાંલે પૂર્વે અતીતકાલે પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્રને પ્રાપ્ત થયેલો હતો અને તે કલ્પની સમાપ્તિ થયા પછી તેને વીજા ચારિત્રનો સંભવ હોવાથી વીજા નારિત્રોમાં પણ વર્તમાન છતાં શુતકાલની અપેક્ષા પૂર્વનતિપક્ષપણું અવિરુદ્ધપણે છે. કહું છે કે—“ સ્વસ્થાનોમાં—પોતાના સંયમસ્થાનોમાં વર્તતો હોય ત્યારે પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે. અને પૂર્વપ્રતિપક્ષ-પૂર્વે પરિહારવિશુદ્ધિને પ્રાપ્ત થયેલો અન્ય ચારિત્રમાં પણ હોય છે. તે અન્ય ચારિત્રમાં વર્તમાન હોય તો પણ અતીતનયને આશ્રયી ‘પરિહારવિશુદ્ધિક’ કહેવાય છે.”

(૪) તીર્થઘાર—પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર અવશ્ય તીર્થ પ્રવર્તમાન હોય ત્યારેજ હોય છે, પરંતુ તેના વિચ્છેદમાં કે તેની અનુત્પત્તિમાં તે તીર્થનો અભાવ હોય ત્યારે જાતિસ્મરણાદિ વડે હોતું નથી. કહું છે કે—“તીર્થઘાર—તે અવશ્ય તીર્થમાં હોય છે, પણ તેના અભાવમાં હોતું નથી. ણડાંલે તીર્થના વિચ્છેદમાં કે તેનો અનુત્પત્તિમાં જાતિસ્મરણાદિ વડે પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર હોતું નથી.”

(૫) પર્યાયઘાર—પર્યાય ને પ્રકારનો છે—શુદ્ધસ્થપર્યાય અને યતિપર્યાય. તે પ્રત્યેકના જાન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી ણમ વચ્ચે પ્રકાર છે. તેમાં શુદ્ધસ્થનો પર્યાય જગલ્યથી ઓગળત્રીશ વર્ષ અને યતિનો પર્યાય વીશ વર્ષનો હોય છે. ઉત્કર્ષથી બંને પર્યાયો કંરક ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ પ્રમાણ હોય છે. કહું છે કે—“ આ પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્રનો જગલ્યથી શુદ્ધસ્થપર્યાય ઓગળત્રીશ વર્ષ, અને યતિ પર્યાય વીશ વરસનો હોય છે: ઉત્કૃષ્ટ બંનેનો પર્યાય દેશથી ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ પ્રમાણ છે.”

(६) आगमद्वार—परिहारविशुद्धि अर्घ्य-नयीन आगमनु अध्ययन करतो नथी, कारण के ते कल्पने आधयी ग्रहण करेला उचित योगना आराधनयी ज छत्रकृत्य थाय छे परन्तु पूर्वे अध्ययन करेलुं विस्मरण न थाय ते माटे हमेशा एकाग्रमनवालो थइ प्राय सारी रीते तेनु स्मरण करे छे कर्तु छे के—“आ (परिहारविशुद्धिक) हमेशा एकाग्रमनवालो थाने विस्मरणादि न थाय माटे पूर्वे मणेलु सम्यक् रूपे प्रायः स्मरण करे छे.”

(७) वेदद्वार-वेदने आधयी परिहारविशुद्धि चारित्र्यनी प्रवृत्तिकाले पुरुषवेद होय, एण स्त्रीवेद न होय, केमके स्त्रीने परिहारविशुद्धि चारित्र्यना कल्पनी प्राप्ति होती नथी परन्तु अतीतनय-मूलकालने आधयी पूर्वे प्रतिपन्नो (पूर्वे जेने परिहारविशुद्धि कल्प अगीकार करेलो छे तेनो) विचार करता ते वेदसहित होय के वेदरहित होय तेमा श्रेणीनी प्राप्तिसा अभावमां वेदसहित होय छे अने उपधमश्रेणिनी प्राप्तिमां के क्षपकश्रेणिनी प्राप्तिमा वेदरहित होय छे कर्तु छे के—“प्रवृत्तिकाले स्त्री सियायना बे वेदमांथी एक वेद होय अने पूर्वप्रतिपन्न वेदसहित होय के वेदरहित होय”

(८) कल्पद्वार—आ चारित्र्यवालो स्थितकल्पमा होय छे, एण अस्थित कल्पमा होतो नथी 'ठियकल्पमि नियमा' केमके स्थित कल्पमा अवश्य होय छे '—पशु शास्त्र पचन छे अचेलकपणा आदि दशे कल्पमां रहेला साधुभोनो कल्प स्थितकल्प कहेयाय छे जेओ शव्यातर पिडादि अस्थित कल्पमा रहेला छे, थाकीना अचेलकादि छ कल्पमा रहेला नथी ते साधुभोनो कल्प अस्थित कल्प कहेयाय छे कर्तु छे के—“स्थितकल्प, अने अस्थितकल्प पम बे प्रकारनो कल्प छे तेमां अचलेकत्पादि यथा स्थानकमा रहेला होय ते प्रथम स्थितकल्प एण चार स्थानकमा स्थित होय अने छ स्थानकमां अस्थित होय ते बीजो अस्थित कल्प” अचेलकत्पादि दश स्थानको मा प्रमाणे छे—१ अचेलकपणु, २ भौदशिक, ३ शव्यातरपिड, ४ राजपिड, ५ कृतिकर्म, ६ प्रत, ७ ज्येष्ठ, ८ प्रतिक्रमण,

१ उपशम श्रेणिमां के क्षपकश्रेणिमां एण नवमा गुण स्थानकना सख्याता भाग गथा पछी छेछो संख्यातमो भाग बाको होय सारे वेदनी उपशम के क्षप करे छे सारे वेदरहित थाय छे, ते पहेला वेदसहित होय छे

९ मासकल्प अने १० पयुषणकल्प. चार अवस्थित कल्प आ प्रकारे छे-१ शय्यातरपिंड, २ चातुर्याम-चार महाव्रत, ६ पुरुषज्येष्ठ, ४ कृत्तिकर्मकरण-ए चार अवस्थित कल्पो छे.”

(९) लिंगद्वार-आ चारित्र द्रव्यलिंग अने भावलिंग-ए वन्ने प्रकारना लिंगने विशेष होय छे. कारण के वन्ने प्रकारना लिंगमांथी एक पण लिंग सिवाय परिहारविशुद्धि कल्पने योग्य सामाचारीनो असंभव छे.

(१०) लेश्याद्वार-तेजोलेश्या प्रमुख पछीनी त्रण विशुद्ध लेश्यामां परिहारविशुद्धिक कल्पनो स्वीकार करे छे. पूर्वप्रतिपन्न-परिहार विशुद्धिने पूर्वे प्राप्त थयेलो तो सर्व लेश्याओमां कथंचित् वर्ततो होय छे. तेमां पण अत्यंत संक्लिष्ट एवी बीजी अविशुद्ध लेश्यामां रहेतो नथी. तेवी लेश्यामां रहे तो पण ते लांवा काळ सुधी रहेतो नथी, परन्तु थोडो काळ रहे छे. कारण के ते पोताना सामर्थ्यथी जलदी तेथी निवृत्त थाय छे. प्र०-तो प्रथमथीज ते अशुद्ध लेश्याओमां केम प्रवर्तें छे? उ०-कर्मने वशवर्ती होवाथी प्रवर्तें छे. कह्युं छे के-“विशुद्ध एवी त्रण लेश्यामां ते कल्पनो स्वीकार करे छे. पण वाकीनी अविशुद्ध लेश्याओमां स्वीकार करतो नथी. पूर्वप्रतिपन्न-ते कल्पने पूर्वे प्राप्त थयेलो तो सर्व लेश्याओमां कथंचित् होय छे. अत्यंत संक्लिष्ट एवी अविशुद्ध लेश्यामां प्रवर्ततो नथी, अविशुद्ध लेश्याओमां प्रवृत्ति करे तो थोडा काळ सुधी करे छे, कारण के कर्मनी गति विचित्र छे. तोपण वीर्य-सामर्थ्य फल आपे छे.”

(११) ध्यानद्वार-बुद्धि पामता धर्मध्यान बडे परिहार विशुद्धिक कल्पनो स्वीकार करे छे. अने पूर्वप्रतिपन्न-पूर्वे ते कल्पने प्राप्त थयेलो तो आर्तध्यान अने रौद्रध्यानमां पण होय छे. परन्तु ते प्रायः ध्यान निरनुबन्ध-परंपरा रहित होय छे. कह्युं छे के-“ध्यानमां बुद्धि पामता धर्मध्यान बडे ते कल्पनो स्वीकार करे छे, पूर्वप्रतिपन्न तो इतर ध्यानमां होय तो तेनो प्रतिषेध नथी. ए प्रमाणे उत्कट ध्यानयोग छातां तीव्र कर्मना परिणामथी रौद्र अने आर्त ध्यानमां पण एनो सद्भाव छे, परन्तु प्रायः ते दुर्ध्यानना अनुबन्ध-परंपरा रहित होय छे.”

(१२) गणनाद्वार-जघन्यथी त्रण गणो अने उत्कर्षथी सो गणो आ चारित्रनो स्वीकार करे छे. पूर्वप्रतिपन्न तो जघन्यथी अने

रहित होय छे, अने तेहुं पालन करहुं पज एने विशुद्धिनु स्थानक छे.”

(१४) प्रवज्याद्वार—परिहारविशुद्धि चारित्रवाळो पवा प्रकारनी कल्पनी मर्यादा होवाथी कोहने दीक्षा आप्तो नथी. कह्युं छे कै—“कल्पनी स्थिति समजिने ते कोहने प्रवज्या आप्तो नथी, कारण कै कल्पनी तेवी मर्यादा छे.” परन्तु यथाशक्ति उपदेश आपे छे.

(१५) मुंडापनद्वार—परिहारविशुद्धि चारित्रवाळो कोहने मुंडतो नथी. प्रवज्या ग्रहण कर्या पछी अवश्य मुंडन होय छे, तेथी प्रवज्याना ग्रहण वडे मुंडनहुं ग्रहण थाय छे तो शा माटे जुहुं द्वार कह्युं? उपज्जो प्रश्न अयुक्त छे. प्रवज्या द्वारां अवश्य मुंडन होय तेम संभवित नथी, कारण कै अयोग्यने कोह पण रीते प्रवज्या-दीक्षा आपी होय, छतां पण अयोग्यताहुं ज्ञान थाय तो तेने मुंडनो संभव नथी, माटे जुहुं द्वार कह्युं छे.

(१६) प्रायश्चित्तविधिद्वार—मनथी पण सूक्ष्म अतिचार लाग्यो होय तो तेने चतुर्गुरुक (आयवील) प्रायश्चित्त होय छे. कारण कै के आ कल्प एकाग्रता-प्रधान छे अने तेना भंगमां मोटो दोष लागे छे.

(१७) कारणद्वार—कारण-आलंबन, ते विशुद्ध ज्ञानादि जाणवां. ते आ परिहारविशुद्धिकने होतां नथी, जेथी तेने आश्रयी अपवाद सेववो पडे. परन्तु आ महात्मा सर्वत्र निरपेक्ष थइने क्लिष्ट कर्मना क्षय निमित्ते पारंमेला पोताना कल्पने यथोक्त विधिथी समाप्त करे छे. कह्युं छे कै—“कारण पटले आलंबन, ते सुपरिशुद्ध ज्ञानादि जाणवा, ते आलंबन तेने उचित नथी, कारण कै ते बहुधा तपकर साधन-आलंबनवाळो छे. आ महात्मा सर्वत्र निरपेक्ष थइने क्लिष्ट कर्मना क्षय निमित्ते आरंभेल कल्पने दृढतापूर्वक समाप्त करे छे. (१८) निष्पतिकर्मताद्वार—शरीरना संस्कार रहित आ महात्मा अक्षिमलादिकने पण कदाचित् दूर करता नथी. तेमज प्राणात्त करता नथी, प्राणान्तिक महाकण्य आवी पडे तो पण बीजा पदमां वर्तता नथी. अल्पदोष अने बहुदोषनी/विचारणाना विचारणी रहित होय छे. अथवा शुभ भावथी पज एने घणुं छे.”

તે કે તે સુદુઃસત્પરાયપરિશારિયા ? સુદુઃસત્પરાયપરિશારિયા શુચિતા વસત્તા । તેજઞ્ઞા—મંકિલિસ્મમા-
 વૃદ્ધર્મપ્રસાપ વારિત્રાપૌં પેટ્ઞા પ્રહ્લ્લના કલ્પા છે । તે આ પ્રમાણે—અકિલિસ્મમાન
 (૧૦-૨૦) પ્રિસાહાર (અને વલ્પકાદ)—વિદ્યા અને વિદ્યાર્નો વય ત્રીઞ્ઞી વૌદ્ધર્મીઆ-ત્રીઞ્ઞા વલ્પેરલાં હોય છે વાકીની વૌદ્ધર્મીઆ
 વલ્પોગર્મનં હોય છે ત્રિઞ્ઞા વલ્પ તેને અલ્પ હોય છે ઝો વૌદ્ધ વલ્પ રીને વલ્પનું અલ્પલ (વાલ્પયાનું વલ્લ) રીણ વલ્પુ હોય તો વિદ્યાર
 મદિ કલ્પા છતાં વલ્પ મદામાવલ્પામ્થી વલ્પા તે અલ્પાર સેવતા મથી વલ્પનું તેજ ઈચ્છે રથી વલ્પ પ્રમાણે રાયમંયોગ સાથે છે વલ્પુ
 છે કે—“ ત્રીઞ્ઞી વૌદ્ધર્મીઆ તેઓને મિસામલ્પ અને વિદ્યારકાલ્લ હોય છે અને વાકીની વૌદ્ધર્મીઆ પ્રાકા વાયોલ્પનં હોય છે ત્રિઞ્ઞા વલ્પ
 અલ્પ હોય છે અલ્પવર રીણ વયમ્થી વિદ્યાર મદિ કરતા વલ્પા તે મદામાવલ્પામ્થી અલ્પાર સેવતા મથી, વલ્પનું ત્યાજ રથી વલ્પની વિધિ
 પ્રમાણે સંવલ્પોગ સાથે છે ”

આ પરિશારવિદ્યુક વે પ્રહ્લ્લના છે—શુદ્ધ અને વાલ્પવધિક તેમાં તેઓ વરુ મમાલ વલ્પા વહી મુલ્પજ તેજ કલ્પ કે વલ્પને
 પ્રાલ મલ્પા છે તે શુદ્ધ તેઓ વરુની મમાલિ વલ્પા વહી મુલ્પજ ત્રિલ્પરુને અમીશાર કરવાના છે તે વાલ્પવધિક જાણવા વર્ગ
 છે કે—“ શુદ્ધ વધિકરુલ્પામ્ અને વાલ્પવધિક ત્રિલ્પરુલ્પા પ્રહ્લ્લ (અલ્પ વલ્પનું) અલ્પલ (વૌદ્ધર્મ) જાણવ
 છે, તેમ્થી વૌલ્પા કરુને વિરો રહેવાવ વલ્પ શુદ્ધ જાણવા તેમાં શુદ્ધ પરિશારવિદ્યુકને કરુલા પ્રમાણથી રેય, મનુષ્ય અને તિલ્લ
 શુદ્ધ અલ્પમ્થી, ત્રાજ ત્રાજ વલ્પનાવ રોમો અને અલ્પવ અલ્પા વેવનામો વેવ મળી મથી વલ્પ વાલ્પવધિકને સંમયે વલ્પ મલી કેમકે તેઓ
 ત્રિલ્પરુલ્પને અમીશાર વરુવામ્ શુદ્ધાવાઝા વિલ્પરુલ્પાવાયે મનુરુરે છે અને ત્રિલ્પરુલ્પરુને અલ્પલ્પારિ સંમયે છે વલ્પુ છે કે—“ શુદ્ધરિ
 કલ્પે અલ્પમ્થી, રોમો અને વેવનામો હોમ્થી મથી, અને વાલ્પવધિકને વિકરુલ્પ મમયે છે ”

જ્યો શુદ્ધ—રોમોમ્થીના અલ્પોવકર મંપલ્પ-વલ્પોવલ્પ છે તે શુદ્ધવલ્પલ્પ તે વે પ્રારે છે—વિનુદ્ધવલ્પમાનક અને મંકિલિસ્મમાનક

णसुहुमसंपरायचरित्तारिया य विमुञ्जमाणसुहुमसंपरायचरित्तारिया य । सेतं सुहुमसंपरायचरित्तारिया ।
से किं तं अहक्खायचरित्तारिया ? अहक्खायचरित्तारिया दुविहा पन्नत्ता । तंजहा—छउमत्थअहक्खाय-
चरित्तारिया य केवलअहक्खायचरित्तारिया य । सेतं अहक्खायचरित्तारिया । सेतं चरित्तारिया । सेतं
अणिट्ठिपत्तारिया । सेतं कम्मभूमगा । सेतं गभवक्कंतिआ । सेतं मणुस्सा ।

सूक्ष्मसंपराय चारित्रार्यो अने विद्युद्वयमान सूक्ष्मसंपराय चारित्रार्यो क्खा।

यथाख्यात चारित्रार्यो केटला प्रकारना क्खा छे ? यथाख्यात चारित्रार्यो वे प्रकारना क्खा छे. ते आ प्रमाणे—छउत्थ यथाख्यात
चारित्रार्यो अने केवली यथाख्यात चारित्रार्यो. एम यथाख्यात चारित्रार्यो क्खा. एम चारित्रार्यो, अनुद्धिप्राप्त—क्खिने नहि प्राप्त
थयेला आर्यो, कर्मभूमिना मनुष्यो, गर्भज मनुष्यो अने मनुष्यो क्खा।

तेमां क्षपकश्रेणि के उपशमश्रेणि उपर चढनारने विद्युद्वयमानक सूक्ष्मसंपराय चारित्र होय छे अने उपशमश्रेणियो पडनारने संक्लि-
ष्यमानक सूक्ष्मसंपराय चारित्र होय छे.

अथाख्यात—अथशब्द यथार्थ अर्थमां छे अने आ अभिविधि-मर्यादा अर्थनो सूत्रक छे. एटले यथार्थपणे मर्यादापूर्वक ख्यात-
कथित-कहेलुं कयायोदयरहित चारित्र ते अथाख्यात ते अथाख्यात चारित्र कहेवाय छे. " तेनुं 'यथाख्यात' एणुं नीनुं नाम पण छे. तेनो अन्वर्थ-
कहेलुं कयायोदय रहित चारित्र ते अथाख्यात चारित्र होय छे. " तेनुं 'यथाख्यात' एणुं नीनुं नाम पण छे. तेनो अन्वर्थ-
व्युत्पत्ति आ प्रमाणे छे-यथा-जेम सर्व लोकमां ख्यात-प्रसिद्ध छे तेवा प्रकारुं जे कयायोदय रहित चारित्र ते यथाख्यात. ते
चारित्र वे प्रकारुं छे—छापान्तिक्क अने कैवलिक. छापान्तिक्क यथाख्यात चारित्र उपशान्तमोह गुणस्थानके होय छे. अने कैव-

૭૮. સે કિંતં દેવા ? દેવા ચત્વિંશત્તિ પદ્મતા । તંજહા—મંચળવાસી, ઘેણમતરા, જોઈસિઆ, વેંમણિઆ । સે કિંતં મંચળવાસી ? મંચળવાસી દસવિંશત્તિ પદ્મતા । તંજહા—અંસુરકુમારા, નાંગકુમારા, સુંવન્નકુમારા, વિજ્જુકુંમારા એંગિગકુમારા, વીર્ધકુમારા, ઉંદશિકુમારા, વિર્સાકુમારા, વાંડકુમારા, ધંણિયકુમારા । તે સમાસઓ દુવિંશત્તિ પદ્મતા । તંજહા—પદ્મત્તગા ય અપલ્લત્તગા ય । સેચ મંચળવાસી । સે કિંતં વાણમંતરા ? વાણમંતરા અટ્ટવિંશત્તિ

૭૯. દેવો કેટલા પ્રકારના છે ? દેવો ચાર પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ મંચળવાસી, ૨ વાનમતર, ૩ જ્યોતિષિક અને ૪ વૈમાનિક. મંચળવાસી દેવો કેટલા પ્રકારના છે ? મંચળવાસી દેવો દસ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ અસુરકુમાર, ૨ નાગકુમાર, ૩ સુરર્ણકુમાર, ૪ વિદ્યુત્કુમાર, ૫ અગ્નિકુમાર, ૬ દ્રીપકુમાર, ૭ ઉદધિકુમાર, ૮ દિશાકુમાર, ૯ વાયુકુમાર અને ૧૦ સ્તનિકુમાર. તે સંદેષપથી તે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—પર્યાંતા અને અપર્યાંતા. એમ મંચળવાસી દેવો કહ્યા. વાનમતર દેવો કેટલા

લિક યથાસ્થાત સયોગી અને અયોગી કેવલી ગુણસ્થાનકે હોય છે 'સેચ' ઇત્યાદિ ઉપસહારના સમૂહનુ પ્રતિપાદક સૂત્ર સુગમ છે એમ મનુવ્યો કહ્યા

૭૮ હવે દેવોનુ પ્રતિપાદન કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે—દેવો કેટલા પ્રકારના છે ? આચાર્ય ઉત્તર આપે છે—દેવો ચાર પ્રકારના કહ્યા છે તે આ પ્રમાણે—૧ મંચળવાસી, ૨ વ્યન્તર, ૩ જ્યોતિષિક અને ૪ વૈમાનિક તેમાં જોઓ મંચળવાસીના સ્વભાવથી છે તેઓ મંચળવાસી કહેવાય છે આ ધ્યુત્પત્તિ યદુયા નાગકુમારવિ દેવોની અપેક્ષાપ જાણવી કારણ કે તે દેવો પ્રાયઃ મંચળોમાં ઘસે છે અને કવચિત્ આયાસોમાં પણ ઘસે છે અને અસુરકુમારો વિશેષતઃ આયાસોમાં ઘસે છે અને કવચિત્ મંચળોમાં ઘસે છે પ્ર૦-મંચળ અને આયાસમાં ઘો મેવ છે ? ઉ૦-મંચળો યદુરના માર્ગમાં ગોલ છે, અદર ચાર યુગાયાલા છે અને નીચેના માર્ગમાં કમઠની કાળેકાના જેવાં છે

पन्नत्ता । तंजहा—किर्नरा, किर्नुरिसा, महोरगा, गंधंन्वा, जैकवा, रैकवसा, भूया, पिसांचा । ते समासओ दुचिहा पन्नत्ता । तंजहा—पज्जत्तगा य अपज्जत्तगा य । सेत्तं वाणमन्तरा । से किं तं जोइसिया ? जोइसिया पंचविहा पन्नत्ता । तंजहा—चंदा, सूर्रा, गहा, नैकवत्ता, तौरा, । ते समासओ दुचिहा पन्नत्ता । तंजहा—पज्जत्तगा य अपज्जत्तगा य । सेत्तं जोइसिया ॥ से किं तं वेसाणिआ ? वेसाणिआ दुचिहा पन्नत्ता । तंजहा—कप्पोवगा य कप्पाईया

प्रकारना छे ? वानमंतर देवो आठ प्रकारना क्हा छे. ते आ प्रमाणे—१ किन्नर, २ किंपुरूप, ३ महोरग, ४ गांधर्व, ५ यक्ष, ६ राक्षस, ७ भूत अने ८ पिशाच. ते संक्षेपथी वे प्रकारना क्हा छे. ते आ प्रमाणे—पर्याप्ता अने अपर्याप्ता. एम वानव्यंतर देवो क्हा. ज्योतिषिक देवो केटला प्रकारना क्हा छे ? ज्योतिषिको पांच प्रकारना क्हा छे. ते आ प्रमाणे—१ चन्द्र २ सूर्य, ३ ग्रह, ४ नक्षत्र अने ५ तारा. ते संक्षेपथी वे प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे—पर्याप्ता अने अपर्याप्ता. एम ज्योतिषिक देवो क्हा.

आवासो शरीरना प्रमाणवाळा, मोटा मंडपवाळा अने विविध प्रकारना मणि अने रत्नना दीवा वडे दिशाओना समुदायने प्रकाशित करनारा छे. व्यन्तर—अन्तर-अवकाश, ते अर्ही आश्रयरूप जाणवो. विविध प्रकारना वन नगर अने आवास रूप अन्तर-आश्रय जेओने छे ते व्यन्तर कहेवाय छे. तेमां रत्नप्रभा पहेला रत्नकांडने विशे उपर अने नीचे सो सो योजन छोडीने वाकीना आठसो योजन प्रमाण मध्य भागमां भवनी होय छे. अने नगरो तिर्यग् लोकमां होय छे. जेमके तिरंगलोकमां जंबूद्वीपना द्वारा अधिपति विजय देवनी वीजा जंबूद्वीपमां चार हजार योजन प्रमाण नगरी छे. अने आवासो त्रणे लोकमां होय छे. जेमके ऊर्ध्व लोकने विशे पंडक वनादिमां आवासो होय छे. अथवा 'विगतमन्तरं मनुज्येभ्यो येषां ते व्यन्तराः' जेओनुं मनुज्योथी अन्तर गमुं छे ते व्यन्तरो कहेवाय छे. ते आ प्रमाणे—केटलाक व्यन्तरो चक्रवर्ती-वासुदेव प्रसुल मनुज्योनी चाकरनी पेठे सेवा करे छे. माटे मनुज्योथी

य । से किं तं कल्पोवगा ? कल्पोवगा पारसविहा पन्नत्ता । तंजहा—सोहेम्मा, ईसाणा, संणकुमारा, माँहिंया, धंमैलोया, लतंग, महसुक्का, संहस्सारा, आणया, पाँणया, औरणा, अँच्चुया । ते समासओ बुविहा पन्नत्ता, तंजहा—पज्जत्तगा य अपज्जत्तगा य । से सं कल्पोवगा ? कल्पाईया ? कल्पाईया बुविहा पन्नत्ता । तंजहा—गेविज्जगा य अणुत्तरोवचाइया य । से किं तं गेविज्जगा ? गेविज्जगा नवविहा पन्नत्ता । तंजहा—हिट्ठि

वैमानिक देवो केटला प्रकारना छे ? वैमानिक देवो वे प्रकारना कक्षा छे. ते आ प्रमाणे—कल्पोपग अथवा कल्पोपपन्न अने कल्पातीव. कल्पोपग देवो केटला प्रकारना छे ? कल्पोपग देवो बार प्रकारना कक्षा छे. ते आ प्रमाणे ? सौधर्म, २ ईशान, ३ सनत्तुमार, ४ माहेन्द्र, ५ ब्रह्मलोक, ६ लतिक, ७ महाशुक, ८ सहस्रार, ९ आनत, १० प्राणत, ११ आरण अने १२ अब्युत. ते सधेपथी वे प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे—पर्याप्ता अने अपर्याप्ता. एम कल्पोपग देवो कक्षा. कल्पातीव देवो केटला प्रकारना छे ?

तेओनु अन्तर नथी अथवा 'विधिघमन्तरमाश्रयरूप येया ते ध्यन्तरा' पर्यतनी अवर, गुफानी अवर के यनी अवर विधिघ प्रका-रवा आश्रयरूप अन्तर जेओने छे ते ध्यन्तर. प्राएत होपाथी 'घाणमन्तर' एवो स्रमा पाठ छे अथवा 'धानमन्तर' प पदो सस्कार करवो तेनी आ प्रमाणे ध्युत्पत्ति घाय छे,—'धनानामन्तराणि धनान्तराणि, तेषु मया धानमन्तरा' धनना अन्तरोमां रहेला धानम-न्तरो कहेयाय छे पूपोदराविमां होयाथी यन्ने एवनी घञ्चे मकार आयेलो छे घोतयन्ति—जे जगतने प्रकाशित करे ते ज्योतिष्-यिमानो, तेमां उत्पन्न घयेला ज्योतिष्को कहेयाय छे अथवा मस्तक उपरना मुकुटमा प्रकाशना मडलना समान सूर्यादि मडल घबे 'घोतयन्ति' प्रकाशित करे ते ज्योतिष्—सूर्यादि देवो कहेयाय छे ते आ प्रमाणे—सूर्यने मुकुटना अग्रभागमा सूर्योकार, चन्द्रने चन्द्राकार, ग्रहने ग्रहाकार अने तारने तारना आकारु चिन्न छे, अने ते घबे प्रकाशित करे छे तत्पार्थ भाष्यकार कहे छे के—

મહિટ્ટિમગેવિજ્ઞાગા, હિટ્ટિમમહિટ્ટિમગેવિજ્ઞાગા, હેટ્ટિમઉવરિમગેવિજ્ઞાગા, મહિટ્ટિમહેટ્ટિમગેવિજ્ઞાગા, મહિટ્ટિમમહિટ્ટિમગેવિજ્ઞાગા, મહિટ્ટિમઉવરિમગેવિજ્ઞાગા, ઉવરિમહેટ્ટિમગેવિજ્ઞાગા, ઉવરિમઉવરિમગેવિજ્ઞાગા । તે સમાસઓ ટુવિહા પન્નત્તા । તંજહા—પજ્જત્તગા ય અપજ્જત્તગા ય । સેત્તં મેવિજ્જગા । સે કિં તં અણુ-ત્તરોવવાહ્યા ? અણુત્તરોવવાહ્યા પંચવિહા પન્નત્તા, તંજહા—વિર્જયા, વેર્જયન્તા, ઔપરાજિતા, સેન્વટ્ટ-કલ્પાતીત દેવો વે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—ઐવેયક અને અનુત્તરૌપપાતિક. ઐવેયક દેવો કેટલા પ્રકારના છે ? તે નવ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ નીચેની ત્રિકના નીચેના ઐવેયકો, ૨ નીચેની ત્રિકના મધ્યમ ઐવેયકો, ૩ નીચેની ત્રિકના ઉપરના ઐવેયકો, ૪ મધ્યમ ત્રિકના નીચેના ઐવેયકો, ૫ મધ્યમ ત્રિકના મધ્યમ ઐવેયકો, ૬ મધ્યમ ત્રિકના ઉપરના ઐવેયકો, ૭ ઉપરની ત્રિકના નીચેના ઐવેયકો, ૮ ઉપરની ત્રિકના મધ્યમ ઐવેયકો, ૯ ઉપરની ત્રિકના ઉપરના ઐવેયકો. તે સંક્ષેપથી વે પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે—પર્યાસા અને અપર્યાસા. એમ ઐવેયક દેવો કહ્યા. અનુત્તરૌપપાતિક દેવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? અનુત્તરો-

“ જે ‘દ્યોતયન્તિ’ પ્રકાશિત કરે તે જ્યોતિષ્-વિમાનો, તેમાં ઉત્પન્ન થયેલા જ્યોતિક્કો. અથવા જ્યોતિષ્-દેવો, અને તેજ જ્યોતિક્કો. અહીં સ્વાર્થમાં ‘ક’ પ્રત્યય થયો છે. સુકુટના જેવા, મસ્તક ઉપરના સુકુટમાં રહેલા, પોત પોતાના ચિત્તરૂપ ઉદ્બલ પ્રભાંડલ સમાન સૂર્ય, ચન્દ્ર, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને તારાના મંડલ વડે સુશોભિતકાન્તિવાળા જ્યોતિક્ક દેવો હોય છે. ” ‘વિવિધં માન્યન્તે’ પુણ્યવાળા જીવો વડે જેનો વિવિધ રીતે ઉપભોગ કરાય તે વિમાનો, તેમાં ઉત્પન્ન થયેલા તે વમાનિકો. હવે ૫ દેવોના અનુક્રમે મેદો કહે છે—મવનવાસી દેવો કેટલા પ્રકારના છે’ इत्यादि. અસુરકુમાર, નાગકુમાર વગેરે મવનવાસી જાણવા. શા માટે તેઓ કુમાર કહેવાય છે ? કુમારની પેઠે ચેષ્ટા કરે છે માટે કુમાર કહેવાય છે તે આ પ્રમાણે કુમારની પેઠે સુકુમાર, સુદુ મધુર અને સુંદર ગતિવાળા, ગુંગારના અભિ-

મિદ્ધા । તે સમાસઓ દુષિન્ના પદ્મતા । તંજહા—પદ્મત્તગા ય અપદ્મત્તગા ય । સેત્તં અણુત્તરોવવાહા । સેત્ત કન્પાર્દયા । સેત્તં વેમાણિઆ । સેત્ત દેયા । સેત્તં પંચિદિયા । સેત્તસસારસમાયદ્ધજીવપદ્મવળા । સેત્ત જીવપ-
દ્મવળા । સેત્તં પદ્મવળા ।

પદ્મવળાપ્ મગધર્મપ્ પદ્મપય સમ્મત્ત ।

પપાતિકુ દેવો પાન પ્રકારના કષ્ટા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ વિજય, ૨ વૈજયન્ત, ૩ જયન્ત, ૪ અપરાજિત અને ૫ સર્વાર્થસિદ્ધ. તે મધ્યેપથી વે પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે—પર્યાક્ષા અને અપર્યાક્ષા. એમ અણુત્તરોપાતિક દેવો કષ્ટા. ૫ પ્રમાણે કલ્યાતીત દેવો, વૈમા-
નિક દેવો, અને પચેન્દ્રિયો કષ્ટા. અને એમ સંસારી જીવપ્રજ્ઞાપના, જીવપ્રજ્ઞાપના અને પ્રજ્ઞાપના કહી.

મગધર્મી પ્રજ્ઞાપનાના મગુધાર્મા પ્રથમ પદ સમાપ્ત

પ્રાયથી વિચિષ્ટ અને વિચિષ્ટર ઉત્તર ધર્મિય કરવાવાલ્યા, કુમારની પેઠે ઉદ્ધત ક્રમ, વેપ, માયા, મામરણ, શબ્ધ, વલ્લ, શિષિકાદિ યાન અને યાદન જેમોને છે પણ, ઉત્કટ રાગવાદ્યા, અને વ્રીશામાં તત્પર હોય છે માટે કુમારના જેવા હોવાથી તેઓ કુમાર કહેવાય છે 'કિન્નો' ઇત્યાદિ કિન્નો વસ્ત્ર પ્રકારના છે—૧ કિન્નર, ૨ કિન્નર, ૩ કિન્નરોત્તમ, ૪ કિન્નરોત્તમ, ૫ દ્વયવગમ, ૬ રૂપચાલી, ૭ અનિન્દિત, ૮ મનોરમ, ૯ રત્નિષિષ, અને ૧૦ રત્નિષેષ કિન્નરો વસ્ત્ર પ્રકારના છે,—૧ પુરુષ, ૨ સાપુરુષ, ૩ મહાપુરુષ, ૪ પુરુષટુપમ, ૫ પુરુષોત્તમ, ૬ અતિપુરુષ, ૭ મહારેય, ૮ મહા, ૯ મેઘ્યમ અને ૧૦ યગસ્યાર મહોરણ વસ્ત્ર પ્રકારના છે જેમકે—૧ મુઝગ, ૨ મોગચાલી, ૩ મહામાય, ૪ અતિકાય, ૫ રુચ્યચાલી, ૬ મનોરમ, ૭ મહાવેગ, ૮ મહાવશ, ૯ મેઘકાન્ત અને ૧૦ માર્દા, ગન્ધર્વો યાર પ્રકારના છે, જેમકે—૧ દાહા, ૨ ક્રુક, ૩ તુપક, ૪ નારક, ૫ ક્રપિષ્ઠાદિક, ૬ મૃતપાદિક, ૭ કાદવ, ૮ મહાકાદવ, ૯ રેશત, ૧૦ વિધ્યાપતુ, ૧૧ ગીતરતિ અને ગીયયગ

यक्षो तेर प्रकारना छे. जेमके—१ पूर्णभद्र, २ मणिभद्र, ३ श्वेतभद्र, ४ हरितभद्र, ५ सुमनोभद्र, ६ व्यतिपातिकभद्र, ७ सुभद्र, ८ सर्वतोभद्र, ९ मनुष्यपक्ष, १० वनाधिपति, ११ वनाहार, १२ रूपयक्ष, अने १३ यक्षोत्तम. राक्षसो सात प्रकारना छे. जेमके—१ भीम, २ महाभीम, ३ विघ्न, ४ विनायक, ५ जलराक्षस, ६ राक्षसराक्षस, अने ७ द्वायराक्षस. भूतो नव प्रकारना छे. जेमके—१ सुरूप, २ प्रतिरूप, ३ अतिरूप, ४ भूतोत्तम, ५ स्कन्द, ६ महास्कन्द, ७ महाविग, ८ प्रतिच्छन्न, अने ९ आकाशग. पिशाचो सोळ प्रकारना छे. जेमके—१ कुम्भांड, २ पटक, ३ सुजोया, ४ आह्निक, ५ काल, ६ महाकाल, ७ चोक्ष, ८ अचोक्ष, ९ तालपिशाल, १० मुखरपिशाल, ११ अधस्तारक, १२ देह, १३ विदेह, १४ महाविदेह १५ तूष्णिक अने १६ वनपिशाल.

‘कल्पोपगाः कल्पातीताः’ इति. कल्प—आचार, ते अर्ही इन्द्र, सामानिक, त्रार्यत्रिंशदिना व्यवहाररूप जाणवो. ते आचारने उपग-प्राप्त थयेला ते कल्पोपग कहेवाय छे. ते सौधर्म, ईशानादि देवलोकनिवासी जाणवा. यथोक्त आचार रूप कल्पने अतीत-अतिक्रान्त थयेला ते कल्पातीत. ते अधस्तन त्रैवेयकादि जाणवा. ते वया अहभिन्द्रो होवाथी कल्पातीत कहेवाय छे. हवे कल्पोपग देवो वतावे छे—‘सौधर्मा ईशाना’ इत्यादि. सौधर्म देवलोकनिवासी सौधर्म देवो, ईशान देवलोकनिवासी ईशान देवो कहेवाय छे. ए प्रमाणे वधे य विचार करवो. जेमके ‘तात्स्थ्यात् तद्वयपदेशः’ तेने विशेषे रहेवाथी तेनो व्यवहार थाय छे, जेमके पंचालदेश निवासी ‘पंचाल’ कहेवाय छे.

आचार्यश्रीमल्यगिरिचिन्तित प्रज्ञापनाटीकामां प्रथम प्रज्ञापना पदनो अनुवाद समाप्त.

ધીયં ઠાણપયં ।

૧. કહિ જં મંતે ? ઘાદરપુઠવિકાઈયાણં પલ્લત્તગાણં ઠાણા પલ્લતા ? ગોયમા ! સદ્ઘણેણં અઠ્ઠસુ પુઠવીસુ, તં જ્ઞહા-રંયણ્ણમાણ, સંકરણ્ણમાણ, ઘૌલ્લુયણ્ણમાણ, પંકેણ્ણમાણ, ઘૌમણ્ણમાણ, તંમતમણ્ણમાણ, ઈસીણ્ણ-ન્મારાણ; અહોલોણ પાયાલેસુ, મવણેસુ, નિરણ્ણસુ, નિરયાવલિયાસુ, નિરયપત્થહેસુ; ઉઠ્ઠલોણ

૨ સ્થાનપદ.

૧. હે મગવન્ ! પર્યાસા ઘાદર પૃથિવીકાયિકોના સ્થાનો કયા ક્યાં છે ? હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને-પોતાને રહેવાના સ્થાનને આશ્રયી આઠે પૃથિવીઓમાં હોય છે. તે આ પ્રમાણે— ૧ રત્નપ્રમા, ૨ ચર્કરાપ્રમા, ૩ વાહુકાપ્રમા, ૪ પંક્રપ્રમા, ૫ ધૂમપ્રમા, ૬ તમઃપ્રમા, ૭ તમઃતમઃપ્રમા અને ૮ ફપત્ત્રાગ્મારા-સિદ્ધશિલામાં છે, અષોલોકમાં પાતાલકલશો, મવનો, મવનપ્રસ્તટો, નરકો,

૨ સ્થાનપદ.

૧ પમ પ્રથમ પદની ધ્યાલ્યા કરી, દ્વિ યોજા પવનો પ્રારંભ કરીય છીપ તેનો આ પ્રમાણે સચઘ છે પ્રથમ પદમાં પૃથિવી-કાયાવિક ઝીવોની પ્રરુપણા કરી અને અહીં તેઓના સ્થાનત્રિકી પ્રરુપણા કરે છે. તેનુ આ પ્રથમ સૂત્ર છે 'મવન્ત' ય પરમ ગુરુ તીર્થકરનુ સવોધન છે 'હે મવન્ત ! પર્યાસા ઘાદર પૃથિવીકાયિકોના સ્વસ્થાન ઘગેરે કયાં કહેલા છે ? પમ ગૌતમ સ્વામીપ પ્રજ્ઞ કયો પટલે મગવાન્ યર્ધમા સ્વામી 'હે ગૌતમ' પમ ગૌતમ સ્વામીને સવોધી ઉચ્ચર આપે છે—'સદ્ઘણેણ' इत्यादि जेनु कुशलं મૂલ ઉપચિત-ચુદિ પામ્યુ છે પણ મગવાન ગૌતમ પણ ગણઘર છે અને તીર્થકરે કહેલા "ઉપ્પથે ઘા ઘિગ્મે ઘા ઘુથે ઘા" (કયચિત્

कल्पेसु, विमाणेसु, विमाणावलियासु, विमाणपत्थडेसु, तिरियलोए टंकेसु, कूडेसु, सेलेसु, सिहरीसु, पन्भा-
रेसु, विजएसु, वक्खारेसु, वासेसु, वासहरपच्चएसु, वेलासु, वेइयासु, दारेसु, तोरणेसु, दीवेसु, समुहेसु, एत्थ
णं वायरपुढवीकाइयाणं पज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता । उववाएणं लीयस्स असंखेज्जइभागे, समुग्घाएणं लीयस्स
असंखेज्जइभागे, सट्ठाणेणं लोगस्स असंखेज्जइभागे ।

नरकावलिकाओ अने नरकप्रस्तटोमां होय छे. उर्ध्वलोकमां कल्पो, विमानो, विमानावलिकाओ अने विमानप्रस्तटोमां होय छे.
तिर्यग्लोकमां टंको, कूटो, शैलो-पर्वतो, शिखरी-शिखरसुक्त पर्वतो, प्राग्भरो-कंडक नीचा पर्वतो, विजयो, वक्षस्कारो, वर्षक्षेत्रो,
वर्षधर पर्वतो, वेलाओ, वेदिकाओ, द्वारो, तोरणो, द्वीपो अने समुद्रोमां, अहीं पर्याप्ता चादर पृथिवीकायिकोना स्थानो कहलां छे.
तेओ उपपात-उत्पत्तिने आश्रयी लोकना असंख्यातमा भागमां होय छे, समुद्घातनी अपेक्षाए लोकना असंख्यातमा भागमां अने
स्वस्थानने आश्रयी लोकना असंख्यातमा भागमां होय छे.

उत्पन्न थाय छे, कथंचित् नाश पामे छे अने कथंचित् धुव-नित्य छे) ए मातृरूप-वर्णाक्षरोना मात्र श्रवणथी जेस्ते अत्यंत
श्रुतज्ञानावरण कर्मनो क्षयोपशम थयो छे एवा, चाँद पूर्वने धारण करनारा अने सर्वाक्षरोना संनिगत-संयोग ने जाणनारा छे, तेथी
विवक्षित पूछवा योग्य अर्थना ज्ञानसहित छे, तो शा माटे पूछे छे ? केमके चतुर्दश पूर्वभार अने सर्वाल्लुष्ट श्रुतलब्धिवाळाने प्रज्ञापनीय-
कहेवा योग्य कोईपण वस्तु अविद्विन नथी. फणुं छे के-“जो पर पूछे तो (विशिष्ट ज्ञानी छगस्थ) असंख्य भवोने पण कहे, परन्तु
सातिशय विशिष्ट ज्ञान रहित छगस्थ तेने जाणतो नथी”. तो विशिष्ट श्रुतज्ञानी भगवान् गौतम शा माटे प्रश्न करे छे ? (उ०)
तमांसं कथन वरोवर छे, (१) परन्तु केवल जाणवा छतां भगवान् गौतम स्वामी पूर्वं अन्य समये शिष्योने कहेल अर्थनी फरीथी तेने

પ્રતીતિ કરાવવા માટે વિવક્ષિત અર્થ પૂછે છે (૨) અથવા પ્રાયઃ સૂત્રોની રચના સર્વત્ર ગણધરના પ્રશ્ન અને તીર્થંકરના ઉત્તરરૂપ છે, માટે મગધાન્દ્ર આર્થદયામાચાર્યે પણ ૫ પ્રમાણે પ્રશ્ન અને ઉત્તરરૂપ સૂત્રોની રચના કરે છે (૩) અથવા ગણધર ગૌતમસ્વામીને છદ્મસ્ય હોવાથી અન્નામોગ (અનુપયોગ) નો સમય છે વશુ છે કે “અહીં કોઈ છદ્મસ્યને અન્નામોગ ન હોય વમ નથી, કેમકે તેને જ્ઞાનને માય રચાના સ્વમાયલાઠ્ઠુ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ દોય છે” માટે ગૌતમસ્વામીને ક્ષણપ ઉત્પન્ન થયો હોવાથી પૂછે છે, તેથી કોણપણ પ્રકારનો કોપ-વિરોધ નથી ‘ગૌતમ’ ૫ લોકપ્રસિદ્ધ મહાદેવિષ્ટ ગોત્રનો પ્રતિપાદક આમ ત્રણ શબ્દ છે ‘દે ગૌતમગોત્રઘાઠ્ઠા’ ૫ તેનો માવાર્થ છે સ્વસ્થાનને આશ્રયી, જ્યાં પર્યાતા યાદર પૃથિવીકાયિકો રહે છે, અને જ્યાં રહીને તેનો ઘર્ણાવિના વિમાગ થટે વ્યવહાર કરી શકાય છે પટલે અમુક ઘર્ણાવિયાઠ્ઠા છે ૫મ કદ્દી શકાય છે તે સ્વસ્થાનનુ પ્રહણ ઉપપાત અને સમુદયાતના સ્થાનનુ જુવાપણુ થતાવવા માટે છે, તેથી સ્વસ્થાનને આશ્રયી ઓઠે પૃથિવીભોમા વધે ૫ પર્યાતા યાદર પૃથિવીકાયિકોના સ્થાનો છે તે ઓઠે પૃથિવીભોના નામનો ઉચ્ચાર કરીને કહે છે-‘ત જ્ઞા’ ઇત્યાદિ રાનપ્રમામા અને યાવત્ ઓઠમી ઇત્યાગ્રામાપ-સિદ્ધશિલા પૃથિવીમા તથા અધોલોકમાં યજ્ઞામુલ યગેરે પાતાલકલ્પોમા, મવનપત્તિનિકાયના આયાસકર મવનોમા, મવનની મૂમિકર મવનપ્રસ્ત-ટોમાં, અટી મવનના પ્રહણથી કેવલ મવનોનુ પ્રહણ કરાયુ, અને મવનોના પ્રસ્તોના પ્રહણથી મવનોની વધે રહેલી મૂમિકાનુ પ્રહણ કરાયુ તથા નરકોમા પટલે સુટા છુટા નરકાવાસોમાં, નરકાવલીભોમા-આવલીકાયદ નરકાવાસોમાં, નરકની મૂમીકર નરક પ્રસ્તોમા, અહીં પણ નરક અને નરકાવલીના પ્રહણથી કેવલ નરકાવાસોનુ જ પ્રહણ કરાયુ અને નરક પ્રસ્તઠના પ્રહણથી નરકની વધે રહેલી મૂમિકા પ્રહણ કરવી ઉર્ધ્વલોકમાં કલ્પોમા-સૌંચર્માદિ ઘાર દેવલોકોમા, વિમાનોમા-મુટા મુટા પ્રિયેવક સવધી વિમાનોમા, વિમાના ઘલિકાઓમા-આવલિકાયદ પ્રિયેવકાદિ વિમાનોમાં, વિમાનની મૂમિકાકર વિમાનના પ્રસ્તોમાં, અહીં પણ પ્રસ્તઠનુ પ્રહણ વિમાનની યથેના માગમાં યથાસમય રહેવાલાઠ્ઠા પર્યાતા યાદર પૃથિવીકાયિકોના સ્થાનના પ્રહણ માટે છે તેમજ તીરછા લોકમાં ટકોમા-ટુકોમા, છિન્ન ટકોમાં, સિદ્ધાપતન પ્રમુલ કૂટોમાં, ઘેલોમા-શિલરરદિત પર્યંતોમા, શિલરીભોમાં-શિલરયુક્ત પર્યંતોમા, પ્રામારોમા-કાક નીચા

पर्वतोमां, कच्छादि विजयोमां, विद्युत्प्रभादि वृक्षस्कार पर्वतोमां, भरतादि वासक्षेत्रोमां, वर्षधरोमां—हिमवत् वगैरे पर्वतोमां, वेलाओमां—समुद्रादिना पाणीनी रमणभूमिमां, भरती वगैरेना पाणीनी भूमिमां, जदुद्रीपनी जगती आदिनी वेदिकाओमां, विजयादि द्वारोमां, अने द्वारादि संबंधी तोरणोमां, बहु शु कहेहुं, पण वधा द्वीपो अने समुद्रोमां, प वधा स्थळे पर्याप्ता वादर पृथिवीकायिकोना स्थानो में तेमज बीजा तीर्थकरोप कहेलां छे. 'उववापणं' इत्यादि. उपपात-उत्पत्ति, पर्याप्ता वादर पृथिवीकायिकोना जे ह्रमणां ज स्थानो कहांते स्थानप्राप्तित्ने अभिमुख होय पण उत्पत्ति स्थानने प्राप्त थपलां न होय प भावार्थ छे. ते उपपातने आश्रयी पर्याप्ता वादर पृथिवीकायिको चौद रज्जुप्रमाण आ लोकना असंख्यातमा भागमां रहे छे. अहिं कोइ आचार्यो आ सूत्रनी एवी व्याख्या करे छे—ऋजुसूत्र नय विचित्र छे, तेथी ज्यारे स्थूल ऋजुसूत्र नयनी द्विथी पर्याप्ता वादर पृथिवीकायिकोना विचार करीप त्यारे जेओ उत्पत्ति स्थाने आवी आहारादि पर्याप्तित्तिओ पूर्णे करी विशिष्ट विपाकथी पर्याप्त वादर पृथिवीकायिकुं आयुष अनुभवे छे ते ज ग्रहण करवा, परन्तु अन्तराल गतिमां वर्तता होय ते न लेवा. कारण के तेओ ते वखते विशिष्ट विपाकयुक्त आयुषनो अनुभव करता नथी. माटे तेओनुं स्वस्थान रत्नप्रभा वगैरे वधा मळीने पण लोकनो असंख्यातमो भाग थाय छे माटे उपपातने आश्रयी पण लोकनो असंख्यातमो भाग जाणवो." बीजा आचार्य आ प्रमाणे कहे छे—“पर्याप्ता वादरपृथिवीकायिको बीजा वधाथी थोडा छे, तेथी अन्तराल गतिमां वर्तता होय तेने पण ग्रहण करतां तेओ लोकना असंख्यातमा भागमां रहे छे माटे एमां कोइ पण दोष नथी. तथा समुद्रघातने आश्रयी पण लोकना असंख्यातमा भागमां वर्ते छे एम सूत्रकार कहेशे. एम नहिं मानो तो समुद्रघातनी अवस्थामां स्वस्थान सिवाय बीजा क्षेत्रमां रहेवानो संभव होवाथी समुद्रघातने आश्रयी भाग घटी शकशे नही.” अहीं तत्व शुं छे ते केवलशानी के विशिष्ट श्रुतशानी गम्य छे.

तात्पर्य प छे के पर्याप्ता वादर पृथिवीकायिको थोडा छे अने तेथी तेओ अपान्तराल गतिमां वर्तता होय तेने पण ग्रहण करता उपपातने आश्रयी लोकना असंख्यातमा भागमां रहे छे, जो घणा होय तो समुद्रघातने आश्रयी बीजा क्षेत्रमां रहेवानो संभव होवाथी सूत्रोक्त लोकनो असंख्यातमो भाग घटी शकशे नहिं. माटे उपपातने आश्रयी अपान्तराल गतिमां वर्तता होय तेने पण ग्रहण करवा.

२. कहि णं भंते ! धादरपुढविक्काइयाणं अपब्बत्तगणं ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! जत्थेवधावरपुढविक्काइयाणं

२. हे भगवन् ! अपर्याप्त धादर पृथिवीकायिकोना कयां स्थानो छे ? हे गोतम ! ज्या पर्याप्त धादर पृथिवीकायिकोना स्थानो छे,

'समुद्रापण लोगस्स असल्लेज्जभागो' समुद्रघातने आधयी लोकना असल्यातमा भागमा यत्ते छे अही आ भावार्थं छे—ज्यारे सोप क्रमायुग्गवाळा के निरुक्रम आयुग्गवाळा पर्याप्ता धादर पृथिवीकायिको पोताना आयुप्लो वीजो भाग आवि याकी होय त्यारे परमवन्नु आयुग्ग घापीने मारणान्तिक समुद्रघात करे छे अने उत्पत्ति स्थान पर्यन्त आत्मप्रवेशोलो वड विल्लारया छत्ता पण थोडा होयायी लोकना असल्यातमा माने रहे छे, अने पर्याप्ता धादर पृथिवीकायिकन्नु आयुग्ग हजी सुधी समुद्रघातावस्सामा पण क्षीण थयुं नधी माटे तेओ पर्याप्त धादरपृथिवीकायिको पण कहेयाय छे

अही पूरे पृथिव्यादिने विषे धादर पर्याप्ता पृथिवीकायिकोलु स्वस्थान मात्र कथु, हवे 'स्वस्थानेन' स्वस्थाननी अपेक्षाप लोकना केटळा भागमां रहे छे ? ते घटावे छे—'सट्टणेण लोगस्स असंखिज्जभागो' स्वस्थानने आधयी लोकना असल्यातमा भागमा यत्ते छे स्वस्थान रत्त्वप्रमा फणेरे छे, ते यथा मळवा छत्ता पण लोकनो असल्यातमो भाग थाय छे ते आ प्रमाणे—रत्त्वप्रमा पृथिवीनो पिंड एक लाख अने अेञ्जी हजार योजन प्रमाण छे प प्रमाणे थाकीनी पृथिवीओ पोतपोतानी जाडार वडे कहेयी पातालककण्ठो पण लख योजन प्रमाण उचा छे नरकावासो पण ग्रण हजार योजन उचा छे विमानो पण यधीसो योजन प्रमाण उचा छे माटे प यथां मळवा छत्ता पण परिमित दोवायी लोकना असल्यातमा भाग प्रमाण थाय छे

२. धादर अपर्याप्त पृथिवीकायिकना सूत्रमा 'उवसपण सव्वलोप समुद्रापण सव्वलोप'—उपपात वडे सर्वलोकमा अने समुद्रघात वडे सर्वलोकमा होय छे अही अपर्याप्त धादर पृथिवीकायिको अन्तराल गतिमा पण अने स्वस्थानमा पण अपर्याप्त धादर पृथिवीकायिकन्नु आयुग्ग विचिष्ट विपाकथी वेदे छे अने देवो अने नारको विषाय थाकीनी यधी काययी आयीने उत्पन्न थाय छे अने मरीने पण

पञ्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता तत्थेव बादरपुढविकाइयाणं अपज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता । उववाएणं सव्वलोए,
ससुग्घाएणं सव्वलोए, सट्ठणेणं लोयस्स असंखेज्जइभागे ।

३. कहि णं भंते ! सुहुमपुढविकाइयाणं पज्जत्तगाणं अपज्जत्तगाण य ठाणा पन्नत्ता ? गोयसा ! सुहुमपु-
त्थां ज अपर्याप्तं बादर पृथिवीकायिकोनां स्थानो छे, उपपातवडे सर्वलोकमां, समुद्घातवडे सर्वलोकमां अने स्वस्थानवडे लोकना
असंख्यातमा भागमां छे.

३. हे भगवन् ! पर्याप्ता सूक्ष्म पृथिवीकायिकोना अने अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकोना क्यां स्थानो छे ? हे गौतम ! सूक्ष्म

देव अने नारक सिवाय बाकीना वधा स्थानोमां जाय छे. माटे अन्तराल गतिमां पण वर्तता अपर्याप्त बादर पृथिवीकायिको ग्रहण करवा,
चली तेओ स्वभावथी पण घणा छे, माटे उपपात अने समुद्घात वडे सर्वलोकव्यापी होय छे. अन्य आचार्य कहे छे के-तेओ स्वभा-
वथी ज घणा छे. तेथी उपपात अने समुद्घात वडे सर्वलोकव्यापी छे. तेमां केटलाकनो उपपात ऋजुगतिथी अने केटलाकनो उपपात
वक्रगतिथी थाय छे, ऋजुगति सुप्रसिद्ध छे. अहीं ज्यारे केटलाएक जीवो प्रथम वक्रगतिने संहरे छे त्यारे बीजा जीवो ते वक्रगतिना
देशने पूर्णे करे छे, एम बीजी वक्रगतिना देशजुं संहरण थतां पण अन्य वक्रगतिनी उत्पत्ति थाय छे, ए रीते प्रवाहथी वक्र-
गतिना संहरण अने तेनी पूर्तिमां निरन्तर लोक व्याप्त थाय छे. 'सदृठणेणं लोगस्स असंखेज्जइभागे.' स्वस्थानने आश्रयी लोकना
असंख्यातमा भागमां होय छे. जेम पर्याप्तानो विचार कर्यो छे तेम अपर्याप्तानो पण विचार जाणवो. केमके पर्याप्ताने आश्रयी
अपर्याप्ता उपजे छे.

३-४. सूक्ष्म पृथिवीकायिक पर्याप्त अने अपर्याप्त सूत्रमां जे पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सूक्ष्म पृथिवीकायिको छे ते वधा एक प्रकारना छे,

चिकाइया जे पञ्चतगा जे य अपज्जतगा ते सब्बे ण्गविहा अविसेसा अणाणत्ता सब्बलोयपरियावन्नगा पन्नत्ता समणाउसो ! !

४ कहि णं भन्ते ! धावरआउकाइयाणं पञ्चतगाणं ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! सट्ठाणेणं सत्तसु घणोदहीसु, पृथिवीकायिको जे पर्याप्ता अने अपर्याप्ता छे ते पथा हे आयुष्मान् श्रमण ! एक प्रकारना, विशेषता रहित, भिन्नता रहित अने सर्व लोकमां व्याप्त छे.

४. हे मगगन् ! पर्याप्त धादर अफ्कायिकोना क्या स्थानो कहैलां छे ? हे गौतम ! स्वस्थाने आश्रयी सात घनोदधिमां, सात कारण के पूर्व करेला स्वस्थानादि विचारते आश्रयी तेमां मेव नथी पटले तेमोमां उपपात, समुद्घात अने स्वस्थानोने मेव नथी 'अशिशेयाः' विशेषता रहित पटले जेवा पर्याप्ता छे तेया धीजा अपर्याप्ता पण जाणया 'अमानात्याः' भिन्नता रहित छे, पटले वेद्य-मा मेवथी तेओनो मेव नथी तात्पर्य प छे के जे आधारभूत आकाश प्रदेशोमां आ पर्याप्ता सूक्ष्म पृथिवीकार्पाको छे, तेज आकाशप्र-देशोमा अपर्याप्ता पण छे यत्ती 'सर्वत्येकपर्यापन्ना' उपपात, समुद्घात अने स्वस्थान घटे सर्वलोकव्यापी छे-एम में तथा अन्य क्रममादि तीर्थकोप फहेलु छे आथी आगमनु कथचित् (अर्थनी अपेक्षाप) निसरणु जणाय्यु 'हे आयुष्मन् श्रमण' ! प भगवाने गौतमने फहेलु स्वयोधन छे एम अफ्कायिकता धादर अने सूक्ष्म विषयक सूत्रो जाणयां परल्लु पर्याप्त धादर अफ्कायिकता सूत्रमा तेओनु स्थान सात घनोदधिघलयोमा छे अने ते घनोदधिघलयो पोतयेतानी नरक पृथिवीना पर्यस्तभागने धीदिने रदेल्ला अने घलयनी आठुतिवाट्या छे 'अदोलोप पायालेसु' अघोलोकमा घलयामुए प्रमुख पातालकन्धयोमां छे, केमके ते फलशोमा पण धीजा तृतीयायामां वेद्यथी अने धीजा तृतीयायामा सर्वथा पाणीनो सब्बमाय छे ययनोमां, कस्सोमां अने विमानोमा पाणी धाय यगेरेमां होय छे अही विमानादि कहैलां छे ते देवलोकमां रदेल्ला जाणयां केमके प्रियेयकाविने विशेषे घायोने असमय होवाथी पाणी होतु नथी, भवट-कूपा, तडाग-त-

सत्तसु घणोदधिवलएसु, अहोलोए पाथालेसु, भवणेसु, भवणपत्थडेसु, उड्डुलोए कप्पेसु, विमाणेसु, विमाणा-
वलियासु, विमाणपत्थडेसु, तिरियलोए अगडेसु, तलायेसु, नदीसु, दावीसु, पुक्खरिणीसु, दीहियासु, दीहियासु,
गुंजालियासु, सरेसु, सरपंतियासु, सरसरपंतियासु, विलेसु, विलपंतियासु, उज्झरेसु, निज्झरेसु, चिह्लएसु,
पल्लएसु, वप्पिणेसु, दीवेसु, समुद्देसु, सन्वेसु चैव जलासरसु, जलट्टाणेसु, एत्थ णं वादरआउकाइयाणं ठाणा
पन्नत्ता । उचवाएणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, समुग्घाएणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, सट्टाणेणं लोयस्स असंखेज्ज-

घनोदधिवलयोमां, अधोलोकमां, पातालकलशोमां, भवनोमां, भवनप्रस्तटोमां, ऊर्ध्वलोकमां, कल्पोमां, विमानोमां, विमाना-
वलिकाओमां, विमानप्रस्तटोमां, तिर्यग्लोकमां, अवटो-कूवा, तळावो, नदीओ, द्रहो, वापीओ, पुक्खरिणीओ, दीधिकओ,
गुंजालिकाओ, सरोवरो, सरोवरपंक्तिओ, सरःसरःपंक्तिओ, विलो, विलपंक्तिओ, उज्जरा-झरणाओ, निर्झरा-झरओ, छिह्लरो, पल्वलो,
वप्पो, द्वीपो, समुद्रो, सर्व जलाशयो अने जलना स्थानोमां अहीं पर्याप्ता वादर अष्कायिकोना स्थानो कख्यां छे. तेओ उपपात वडे लोकना
असंख्यातमा भागमां, समुद्घातवडे लोकना असंख्यातमा भागमां अने स्वस्थानवडे लोकना असंख्यातमा भागमां छे. हे भगवन् ।

ळावो प्रसिद्ध छे, नदीओ गंगा-सिंधू वगेरे, पद्मदूदादि द्रहो, चारखुणावाळी वावो अने गोळ आकारवाळी पुक्खरिणीओ कहेवाय छे.
अथवा पुक्खर-कमळो जेमां होय ते पुक्खरिणी, दीघंका-सीधी नानी नदीओ, ते बांकी होय तो तेने गुंजालिका कहे छे. घणां जुदां
जुदां पुण्णोयुक्त होय ते सरोवरो, एक पंक्तिमां रहेला सरोवरो ते सरःपंक्ति, तेवी घणी सरोवरनी पंक्तिओ, जे पंक्तिवद्ध सरोवरो-
मां कूवानुं पाणी प्रणालिकाथी चाले ते सरःसरःपंक्ति कहेवाय, तेवी घणी सरःसरःपंक्तिओ, विलो-जगती वगेरे स्थळे स्वाभाविक
थयेला नाना कूवाओ, 'उज्झर'-पर्वतोयांना पाणीना झरणाओ, प्रवाहो, ते सदास्थायी हमेशां वहेता होय ते निर्झर-झरणां कहेवाय, छिह्लरो

इभागे । कहि णं भंते ! चादरआउकाइयाणं अपज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता ! गोयमा ! जत्थेव चादरआउकाइ-
पज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता तत्थेव चादरआउकाइयाणं अपज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता । उववाएणं सब्वलोग, समु-
ग्घाएणं, सब्वलोग, सट्ठाणेण लोयस्स असंखेब्बइभागे । कट्ठि णं भंते ! सुहुमआउकाइयाणं पज्जत्तगाण अप-
ज्जत्तगाणय ठाणा पन्नत्ता! गोयमा! सुहुमआउकाइया जे पज्जत्तगा जे य अपज्जत्तगा ते सब्वे एगविहा अवि-
सेसा अणाणत्ता सब्वलोगपरियावन्नगा पन्नत्ता समणाउत्तो ।।

५. कहि णं भंते ! चादरतेउकाइयाणं पज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्तागोयमा ! सट्ठाणेणं अंतोमणुस्सखेत्ते अट्ठाइ-

अपर्याप्त चादर अष्कायिकोना कयां स्थानो छे ? हे गौतम ! ज्यां पर्याप्त चादर अष्कायिकोना स्थानो छे त्यां अपर्याप्त चादर
अष्कायिकोना स्थानो छे. ते उपपातवडे सर्वलोकमां, समुद्घातवडे सर्वलोकमां अने स्वस्थाने आश्रयी लोकना असत्थातमा भागमां
होय छे. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता एहम्म अष्कायिकोना कयां स्थानो कहेला छे ? हे गौतम ! एहम्म अष्कायिको जे पर्याप्ता
अने अपर्याप्ता छे ते वधा एक प्रकारना, विशेषतारहित, अनानात्व-भेदरहित अने सर्वलोकमां व्याप्त हे आयुष्मान् श्रमण ! कहेलां छे.

५. हे भगवन् ! पर्याप्ता चादर तेजस्कायिकोना कयां स्थानो कक्षां छे ? हे गौतम ! स्वस्थानवडे मनुष्यदेशेवणी अंदर अही द्वीप-
-नदि लोरेला अने घोडा पाणीघाळा जमीनना प्रदेशो के पर्यंतना प्रदेशो, पत्थल-नदि लोरेला ससेषरो, घमो—स्थारामो, घणु शु
कधेयु ? एण वधा जलाशयोमा पटले जळना स्थानोमां पर्याप्त चादर अष्कायिको होय छे वधाकायिको होय छे वधाकायिको होय छे वधाकायिको होय
५. हये चादर पर्याप्ता तेजस्कायिकोना स्थानो सब्धे प्रश्न करे छे,—‘हे भगवन् ! चादर तेजस्कायिकोना’ इत्यादि प्रश्नस्य सुगम

जैसे सु दीवससुदेसु, निव्वाघाएणं पन्नरससु कम्मभूमिसु, वाघायं पडुच्च पंचसु महाविदेहेसु, एत्थ णं बादरते-
उकाइयाणं पज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता। उववाएणं लेयस्स असंखेज्जइभागे, समुग्घाएणं लोगस्स असंखेज्जइभागे,
सट्टाणेणं लेयस्स असंखेज्जइभागे।

समुद्रोमां, व्याघात-प्रतिबंध न होय त्यारे पंदर कर्मभूमिमां, अने व्याघात-प्रतिबंधने आश्रयी पांच महाविदेहोमां अहीं पर्यासा
बादर तेजस्कायिकोना स्थानो कहां छे. ते उपपातवडे लोकना असंख्यातमा भागमां समुद्घातवडे लोकना असंख्यातमा भागमां अने
स्वस्थानवडे लोकना असंख्यातमा भागमां रहे छे.

छे. भगवान् उत्तर आपे छे—हे गौतम ! स्वस्थानने आश्रयी मनुव्यक्षेत्रमां-अढी द्वीपसमुद्रमां होय छे. तेमां 'अढी' ए विशेषण समु-
द्रने लग्गु पडुंतुं नथी माटे ते द्वीपोतुं विशेषण जाणतुं. तेथी जंबूद्वीप, घातकिंबंड अने अर्ध पुंकरवर द्वीप ए अढी द्वीपोमां, अने लवण
अने कालोदधि ए बे समुद्रो जाणवा. 'निर्व्याघातेन' व्याघात-प्रतिबंधना अभावमां पांच भरत, पांच अैरावत अने पांच महाविदेहरूप
पंदर कर्मभूमिमां अने 'व्याघातं प्रतीत्य' व्याघातने आश्रयी पांच महाविदेहमां होय छे. अहीं आ भावार्थ छे-व्याघात पटले प्रतिबं-
धरूप अति खिग्ध के अतिरूक्ष काल समजवो, तेवा प्रकारनो काल होय त्यारे बादर अशिनो विच्छेद होय छे. तेथी ज्यारे पांच
भरत अने पांच अरावत क्षेत्रोमां सुपमसुपमा, सुपमा अने सुपमदुग्गमा ए ऋण आरा वर्तता होय त्यारे अतिखिग्धकाल होय छे अने
दुःपमदुग्गमा नामे छहो आरो वर्ततो होय त्यारे अतिरूक्ष काल होय छे अने ते कालमां अशिनो विच्छेद थाय छे. तेवा प्रकारना काल
रूप व्याघात-प्रतिबंध होय त्यारे पांच महाविदेहोमां अने व्याघात न होय त्यारे पंदर कर्मभूमिमां, अहीं बादर तेजस्कायिकोना स्थानो
कहेलां छे. उपपात-उक्त स्थानोनी प्राप्तिनी अभिमुखताने आश्रयी पटले अन्तराल गतिमां वर्तता होय त्यारे पण विचार करतां बादर

६. कहि णं भन्ते ! यायरतेउकाइयाणं अपज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! जत्थेय यायरतेउकाइयाणं पज्जत्तगाणं ठाणा तत्थेय यायरतेउकाइयाणं अपज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता । उववापणं लोपस्स वोसु उड्ढकवा-
डेसु त्तिरियलोपत्ते य, समुग्घापणं सबलोप, सट्ठाणेणं लोपस्स असखेब्बइमगे ।

७. कहि णं भन्ते ! सुहुमत्तेउकाइयाण पज्जत्तगाण य अपज्जत्तगाण य ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! सुहुमत्ते-

६. हे भगवन् ! अपर्याप्ता बादर तेजस्कायिकोना कयां स्थानो कक्षां छे ? हे गौतम ! ज्या पर्याप्ता बादर तेजस्कायिकोना स्थानो छे त्यांज अपर्याप्ता बादर तेजस्कायिकोना स्थानो छे. ते उपपात वडे लोकना बन्ने ऊर्ध्व कपाटोमां अणे तिर्यंग्लोकरूप ताटमां होय छे, समुद्घातवडे सर्वलोकमां होय छे अने स्वस्थानवडे लोकना असख्यातमा भागमां होय छे.

७. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सूक्ष्म तेजस्कायिकोना कयां स्थानो छे ? हे गौतम ! जे पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सूक्ष्म तेजस्कायिको लोकना अर्सख्यातमा भागमा रहे छे. कारण के तेओ थोडा छे समुद्घातने आश्रयी विचार करता पण लोकना अर्स-
ख्यातमा भागमा रहे छे केमके मरण समुद्घात वडे आत्मप्रवेद्योतो वडरूपे विस्तार करया छ्वा पण तेओ थोडा होयाथी मात्र लोकना अर्सख्यातमा भागने ज्यास करे छे, सस्थानने आश्रयी लोकना असख्यातमा भागमां रहे छे कारण के मनुष्यदेवनी लवार अने पद्दोब्बा पीस्तालीस लाख योजन प्रमाण होयाथी ते लोकनो अर्सख्यातमा भाग याय छे

६-७ अपर्याप्ता यावर तेजस्कायिकोना स्थानो मयधे पूछे छे—'कहिणं भन्ते' इत्यादि प्रश्नसूत्रनो अर्थ स्पष्ट छे भगवान् उत्तर आपे छे—हे गौतम ! ज्या पर्याप्ता बादर तेजस्कायिकोनां स्थानो छे त्या अपर्याप्ता यावर तेजस्कायिकोनां पण स्थानो कहैला छे, केमके पर्याप्तानी निश्राप अपर्याप्तानो रहे छे 'उववापण वोसु उड्ढकवाडेसु त्तिरियलोपत्ते य' छे उपपातने

उकाइआ जे पज्जत्तगा जे य अपज्जत्तगा ते सन्वे एगविहा अविसेसा अणाणत्ता सन्वलोयपरियावन्नगा पन्नत्ता समणाउसो ।

तेजस्कायिको छे ते वधा हे आयुष्मान् श्रमण ! एक प्रकारना, विशेषतारहित, भेदरहित अने सर्वलोकमां व्याप्त छे.

आश्रयी लोकना वन्ने उर्ध्व कपाटमां अने तीरछा लोकरूप तट्ट-ताट-स्थाळमां रहे छे. अहीं अही द्वीप समुद्रथी नीकलेला, अही द्वीप समुद्र प्रमाण जाडा, पूर्व-पश्चिम अने उत्तर-दक्षिण स्वयंभूरमण समुद्र पर्यंत लांवा जे वे कपाटो छे, जेणे केवली समुद्रघातनी पेठे ऊर्ध्व अने अधो वन्ने वाजु लोकान्तनो स्पर्श करेलो छे ते वन्ने ऊर्ध्व कपाटोमां तथा स्वयंभूरमण समुद्रनी वेदिका पर्यन्त विस्तारवाळा अने अढारसो योजन प्रमाण जाडा तट्ट-स्थालना आकार जेवा तीरछा लोकमां पटले समस्त तीरछा लोकमां उपपात वडे अपर्याप्ता वादर तेजस्कायिकोना स्थानो कहेलां छे. कोइ आचार्यो 'तिरियलोगतट्टे य' पवो पाठ कहे छे, अने ते पाठनी आवी व्याख्या करे छे—'ते वन्ने कपाटमां अने तत्स्थ—वन्ने कपाटमां रहेला तिर्यलोकमां अर्थात् वन्ने कपाटना अन्तवर्ती तीरछा लोकमां ए अर्थ जाणवो. तेनो भावार्थ आ प्रमाणे छे—पूर्वोक्त स्वरूपवाळा वन्ने ऊर्ध्व कपाटमां अने ते कपाटना अन्तर्गत तीरछा लोकमां, एण वधा तीरछा लोकमां नहि. एम कपाट सिवायना तिर्यलोकनो निषेध करवा माटे आ वाक्य छे, एण विधान करवा माटे नथी, केमके विधान तो कपाटना ग्रहण करवाथी ज सिद्ध छे. अहीं तत्त्व केवलज्ञानी के विशिष्ट ज्ञानीगम्य छे.

अहीं भावार्थ आ छे—त्रण प्रकारना वादर अपर्याप्त तेजस्कायिको छे—१ एकभक्तिक, वद्दायुग अने अभिमुखनामगोत्र. तेमां जेओ कोइ एक विवक्षित-अमुक भव पडी तुरत ज वादर अपर्याप्त तेजस्कायिकपणे उत्पन्न थशे ते एक भक्तिक, पूर्व भवनो त्रीजो भाग वगेरे बाकी होय त्तारे जेओप वादर अपर्याप्त तेजस्कायिकनुं आयुष्य वांशु छे ते वद्दायुग, जेओ पूर्व भवनो त्याग कर्यो पडी वादर अपर्याप्त तेजस्कायिकनुं आयुष्य, नाम अने गोत्र साक्षात् वेदे छे ते अभिमुखनामगोत्र कहेवाय छे. तेमां जेओ एक भक्तिक

अने वद्वायुप છે તે દ્રવ્યથી યાદર અર્પ્યાંત તેજસ્કાયિક છે, પણ માયથી નથી કારણ કે તે સમયે તેને તેના આયુપ, નામ અને ગોત્રનો ઉદય નથી માટે તે યદેનો અહીં અધિકાર નથી, પરંતુ અભિમુલનામગોત્રવાલા યાદર અર્પ્યાંત તેજસ્કાયિકોનો અધિકાર છે, કારણ કે પોતાના સ્થાનની પ્રાપ્તિની અભિમુલ્લતારૂપ ઉપપાત તેઓનો જ ઘટી શકે છે જો કે ક્રુસુસુત્ર નયની દષ્ટિપ યાદર અર્પ્યાંત તેજસ્કાયિકના આયુપ, નામ અને ગોત્રનો ઉદય હોવાથી પૂર્વોક્ત યે કપાટ અને તિર્યંગ્લોકની ઘટ્ટાર રહેલા છતા ' યાદર અર્પ્યાંત તેજસ્કાયિક ' કહેવાય છે તેપણ અહીં વ્યવહાર નયની દષ્ટિથી જેઓ પોતાના ઉત્પત્તિ સ્થાનની સમઘણિમા યે કપાટને વિશે રહેલા છે અને જેઓપ પોતાના ઉત્પત્તિ સ્થાનને અનુલરી સીરછા લોકમાં પ્રવેશ કર્યો છે તેજ યાદર અર્પ્યાંત તેજસ્કાયિક કહેવા, યાકીના કપાટના આન્તરમા રહેલા ન કહેવા કારણ કે તેઓ વિયમ સ્થાનમા રહેલા છે, તેથી જેઓપ હજી પણ યે કપાટમા પ્રવેશ કયા નથી, તેમ તિર્યંગ્લોકમાં પણ પ્રવેશ કર્યો નથી તેઓ પૂર્વમવની અવસ્થાવાલા છે તે માટે પ યાદર અર્પ્યાંત તેજસ્કાયિક તરીકે ન ગણવા. કહ્યુ છે કે--" પીસતાલીશ લાજ પહોલા ઘન્ને કપાટો છપ વિશાપ લોકાન્તને સ્પંચેલા છે, તેની અદર જે તેજસ્કાયિકો છે તે પ્રહણ કરવા " તે માટે કહ્યુ છે કે--' ઉચ્ચાપણ વોશુ ઉશ્કવાયેશુ તિરિયલોવતદે ય "--ઉપપાતને આધથી યે ઝર્વં કપાટોમા અને તિર્યંગ્લોક રૂપી તદ્-સ્થાલને વિષે હોય છે " પ પ્રમાણે આ સૂત્રનુ ધ્યવહાર નયની દષ્ટિથી ધ્યાસ્થાન કર્યુ કારણ કે તેવા પ્રકારનો સમ-દાય છે 'વિચિત્રા સૂત્રાણા ગતિ'-સૂત્રોની ગતિ વિચિત્ર હોવાથી પ ઘાત યુક્ત છે ' સમુચાપણ સવલોપ '-સમુદ્ઘાત ઘટે સર્વલોકમાં હોય છે ' અહીં પૂર્વે ડેશુ સ્વરૂપ કહ્યુ છે તે ઘન્ને કપાટોના ઘચ્ચેના માગમાં જે સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિકાદિ ઝીવો યાદર અર્પ્યાંત તેજસ્કાયિકોમા ઉત્પન્ન થયાના છે તેઓ મારણાન્તિક સમુદ્ઘાત કરી ચિત્તાર અને આહારમાં શરીર પ્રમાણ માત્ર અને શ્યાદમાં ઉત્કરથી લોકાન્તપર્યન્ત આત્મપ્રદેશોને ચિસ્તારે છે તે પ્રમાણે અવગાહના સસ્થાનપદમાં કહેવામાં આવશે --" હે મગધન ! જેને મારણાન્તિક સમુદ્ઘાત કરી છે પવા પૃથિવીકાયિકના તેજસ શરીરની કેટલી મોટી અવગાહના ફઠી છે ? હે ગૌતમ ! વિસ્તાર અને જાહારમા શરીર પ્રમાણ તથા લવારમા જઘન્ય અશુલ્તો અસસ્થાતમો માગ અને ઉલ્કષ્ટ લોષાન્ત સુધી હોય છે " તેથી સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકાદિ ઉત્પત્તિ

८. कहि णं भंते ! वादरवाउकाइयाणं पज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! सट्ठाणेणं सत्तसु घणवाएसु, सत्तसु घणवायवलएसु, सत्तसु तणुवाएसु, सत्तसु तणुवायवलएसु, अहोलोए पायालेसु, भवणेसु, भवणपत्थडेसु,

८. हे भगवन् ! पर्यासा वादर वायुकायिकोना क्यां स्थानो कथां छे ? हे गौतम ! स्वस्थान-पोताना स्थाननी अपेक्षाए सात प्रकारना घनवातमां, सात प्रकारना घनवातवलयोमां, सात तनुवातमां, सात तनुवातवलयोमां, अधोलोकमां पातालकलशोमां, देवा सुधी आत्मप्रदेशोने वंड रूपे विस्तारी अन्तराल गतिमां चर्तता अने वादर अपर्याप्त तेजस्कायिकना आयुपनो अनुभव करता होवाथी जेओ 'वादर अपर्याप्त तेजस्कायिक' कहेवाय छे, तेओ समुद्घातने प्राप्त थयेला ज अन्तराल गतिमां वर्तता होय छे, अने समुद्घातावस्थामां सर्वलोकने व्याप्त करे छे. माटे एम कह्युं छे के- 'समुद्घात वडे सर्वलोकमां होय छे.' वीजा आचार्यों कहे छे के- "वादर अपर्याप्ता तेजस्कायिको घणा छे. केमके एक एक पर्याप्ताने आश्रयी असंख्याता अपर्याप्ताओ उत्पन्न थाय छे. अपर्याप्ताओ तो सूक्ष्ममां पण उत्पन्न थाय छे अने सूक्ष्म जीवो तो वधे स्थले छे. तेथी वादर अपर्याप्त तेजस्कायिको पोताना भवने अन्ते मारणा-न्तिक समुद्घात करीने सर्व लोकने पूर्ण करे छे माटे कोइ पण दोष नथी, परन्तु 'निरूपचरित--वास्तविक तेजस्कायिक जीवोनी समुद्घातनी प्ररूपणा करवा रूप गुण छे. स्वस्थाननी अपेक्षाए लोकना असंख्यातमा भागमां रहे छे. कारण के पर्याप्तानी निश्राए अपर्याप्तानी उत्पत्ति थाय छे अने पर्याप्तानुं स्थान तो मनुष्यक्षेत्र छे, अने ते लोकना असंख्यातमा भागे छे. सूक्ष्म पर्याप्ता अने अपर्याप्ता तेजस्कायिकसूत्रनी व्याख्या सूक्ष्म पर्याप्त अने अपर्याप्त पृथिवीकायिक सूत्रनी पेटे जाणवी.

८-९. हे भगवन् ! अपर्याप्त वादर वायुकायिकोना क्यां स्थानो कथां छे ? हे गौतम ! ज्यां पर्याप्ता वादर वायुकायिकोना स्थानो

? तेजस्कायिकना आयुप, नाम अने गोत्रनी उदय होवाथी निरूपचरित--वास्तविक तेजस्कायिको कहेवाय छे.

ભવગચ્છિદેસુ, ભવનનિક્ષુદેસુ, નિરપ્પછ, નિરયાવલિયાસુ, નિરપત્થદેસુ, નિરયચ્છિદેસુ, નિરયનિક્ષુદેસુ, ડટ્ટ-
લોપ કલ્પેસુ, વિમાણેસુ, વિમાણાવલિયાસુ, વિમાણપત્થદેસુ, વિમાણચ્છિદેસુ, વિમાણનિક્ષુદેસુ, તિરિયલોપ
પાઈણપટ્ટીણદાહિણુવડીણ-સન્બેસુ ચેવ લોગાગાસચ્છિદેસુ, લોગનિક્ષુદેસુ ય, ન્તથ પં ઘાવરવાડકાઈયાણં પવ્વ-
સગાણં ઠાયા પન્નત્તા। ઉવવાયણં લોયસ્સ અસલ્લેજ્જેસુ ભાગેસુ, સમુગ્ઘાણં લોયસ્સ અસલ્લેજ્જેસુ ભાગેસુ,
સટ્ટાણેણં લોયસ્સ અસલ્લેજ્જેસુ ભાગેસુ ।

ખવનોમાં, ખવનપ્રસ્તોમાં, ખવનચ્છિદ્રોમાં, ખવનનિક્ષુદો-ગવાક્ષોમાં, નરકોમાં, નરકાવલિકાઓમાં, નરકપ્રસ્તોમાં, નરકચ્છિદ્રોમાં,
નરકનિક્ષુદોમાં, ઝર્ઘ્વલોકમાં કલ્પોમાં, વિમાનોમાં, વિમાનવલિકાઓમાં, વિમાનપ્રલટોમાં, વિમાનચ્છિદ્રોમાં, વિમાનનિક્ષુદોમાં,
તિયલોકમાં પૂર્વ, પશ્ચિમ, દક્ષિણ અને ઉત્તરમાં વધા ય લોકાકાશમાં, લોકનિક્ષુદોમાં, અહીં વધે પર્યાપ્તા વાદર વાયુકાયિકોના
સ્થાનો કહ્યા છે. તે ઉપપાતવહે લોકના અસંખ્યાતા ભાગોમાં, સમુદ્ઘાત વહે લોકના અસંખ્યાતા ભાગોમાં અને સ્વસ્થાન વહે લોકના
અસંખ્યાતા ભાગોમાં રહે છે.

છે, ત્યાજ અપર્યાપ્ત વાદર વાયુકાયિકોના સ્થાનો કહ્યા છે તે ઉપપાત વહે સર્વ લોકમાં, સસુદ્ઘાત વહે સર્વ લોકમાં અને સ્વસ્થાન
વહે લોકના અસંખ્યાતા ભાગોમાં છે. ૫ પ્રમાણે વાદર વાયુકાયિક અને ઘનસ્પતિકાયિક પ્રત્યેકના ત્રણ ત્રણ સૂત્રો જાણવા પરુત્તુ
પર્યાપ્ત વાદર વાયુકાયિકના સૂત્રમાં મધનચ્છિદ્રો-મધનોના અયકાશાન્તરો-છાલી અગ્નાઓ, મધનનિક્ષુદો-ગવાક્ષાદિના જેવા કોઈક મધ-
ત્વા ભાગો, નરકના ચ્છિદ્રો, નરકનિક્ષુદ-ગવાક્ષાદિના જેવા નરકાયાસપ્રવેશો, ૫મ વિમાનચ્છિદ્રો અને વિમાનનિક્ષુદો જાણવા ' ઉચયા

९. कहि णं भंते ! अपज्जत्तवाडकाइयाणं ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! जत्थेव वाडरवाडकाइयाणं पज्ज-
त्तगाणं ठाणा तत्थेव वाडरवाडकाइयाणं अपज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता । उववाएणं सब्वलोए, समुग्घाएणं सब्व-
लोए, सट्ठाणेणं लोयस्स असंखेज्जेसु भागेसु ।

९. हे भगवन् ! अपयाप्त वादर वायुकायिकोना क्यां स्थानो क्ख्यां छे ? हे गौतम ! ज्यां पर्याप्ता वादर वायुकायिकोना स्थानो
छे, त्यांज अपर्याप्त वादर वायुकायिकोना स्थानो क्ख्यां छे. ते उपपातवडे सर्वलोकमां, समुद्घातवडे सर्व लोकमां अने स्वस्थानवडे
लोकना असंख्याता भागोमां छे.

पणं लोगस्स असंखेज्जेसु भागेसु ' -उपपातवडे लोकना असंख्याता भागोमां छे-इत्यादि. पर्याप्ता वायुओ अत्यंत घणा छे, कारण के
ज्यां खाली जग्या छे त्यां वायु छे, अने आ लोकमां खाली जग्या घणी छे, तेथी पर्याप्त वादर वायुओ त्रणे उपपातदिने आश्रयी
लोकना असंख्याता भागोमां होय छे एम कह्युं छे. अपर्याप्त वादर वायुकायिकसूत्रमां ' उववाएणं समुग्घाएण य सब्वलोए ' -उपपात
अने समुद्घातने आश्रयी सर्वलोकमां होय छे. अर्ही देव नारक सिवाय बाकीना वधा स्थानोथी आवीने वादर अपर्याप्त वायुकायमां
उत्पन्न थाय छे, अने वादर अपर्याप्ता अन्तराल गतिमां पण होय छे, वळी वादर पर्याप्त अने अपर्याप्त वायुकायिकोना घणा स्वस्था-
नो छे तेथी व्यवहार नयना मतवडे पण उपपातने आश्रयी तेओनुं सर्वलोक व्यापीपणुं घटी शक्ये छे, माटे कंइ पण दोष नथी.
समुद्घात वडे तेओनुं सबलोक व्यापीपणुं सुप्रसिद्ध छे. कारण के सर्व सूक्ष्म जीवोमां अने सर्व लोकमां तेओनी उत्पत्तिनो संभव छे.

१०. कहि णं भंते ! सुहुमवाउकाइयाणं पब्बत्तगाणं अपब्बत्तगाण य ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! सुहुमवाउ-
काइया ले पब्बत्तगा जे य अपब्बजत्तगा ते सन्धे एगविहा अविसेसा अणाणत्ता सन्धलोपपरियावन्नगा पन्नत्ता
समणाउसो ! !

११ कहि ण भंते ! यादरवणस्सइकाइयाणं पब्बत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! सट्ठाणेणं सत्तसु घणोव-
रिसु, सत्तसु घणोवहिवलण्णसु, अहोलोण पायालेसु, भयणेसु, भवणपत्थडेसु, उट्टुलोए कल्पेसु, विमाणेसु, वि-
माणावलियासु, विमाणपत्थडेसु, तिरियलोण अगडेसु, नदीसु, दहेसु वावीसु, पुक्खरिणीसु, दीहि-

माणावलियासु, विमाणपत्थडेसु, तिरियलोण अगडेसु, नदीसु, दहेसु वावीसु, पुक्खरिणीसु, दीहि-
माणावलियासु, विमाणपत्थडेसु, तिरियलोण अगडेसु, नदीसु, दहेसु वावीसु, पुक्खरिणीसु, दीहि-
माणावलियासु, विमाणपत्थडेसु, तिरियलोण अगडेसु, नदीसु, दहेसु वावीसु, पुक्खरिणीसु, दीहि-

१०. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सूक्ष्म वायुकायिकना क्या स्थानो कहाँ छे ? हे गौतम ! तेओ घथा एक प्रकारना,
विशेषपरहित, भेदरहित अने सर्व लोकमां व्याप्त हे आयुष्मान् श्रमण ! कहाँ छे

११. हे भगवन् ! पर्याप्ता बादर वनस्पतिकायिकोना क्या स्थानो छे ? हे गौतम ! स्वस्थानी अपेक्षाए सात घनोदधिमां, सात
घनोदधिवलयोमां, अघोलोकमां पातालफलधोमा, भवनोमां, भवनप्रस्तोमां, ऊर्ध्वलोकमा कल्पोमां, विमानोमा, विमानावलिका-
ओमां, विमानप्रस्तोमा, तीरछा लोकमां अट-कूवाओमा, तळावोमां, नदीओमां, द्रहोमां, वावीओमां, पुक्खरिणीओमां, दीर्घिका-

१०-१३ हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सूक्ष्म घनस्पतिकायिकना क्यां स्थानो कहाँ छे ? हे गौतम ! ते घथा एक
प्रकारना, विशेषपरहित, भेदरहित, अने सर्व लोकमा ध्यात छे बादर पर्याप्त घनस्पतिकायिक सूक्ष्म 'उधवाए सन्धलोप' तेओ उपपात घडे
सर्वलोकमां होय छे, अही पर्याप्त बादर घनस्पतिकायिकोलु स्वस्थान घनोदधि घनोरे छे, कारण के त्या सेथाल घनोरे बादर निगोदोनो

यासु, गुंजालियासु, सरेसु, सरपंतियासु, सरसरपंतियासु, विलेसु, विलपंतियासु, उज्झरेसु, निज्झरेसु, चिह्ल-
लेसु, पल्लेसु, वप्पिणेसु, दीवेसु, समुद्धेसु, सव्वेसु, सव्वेसु चैव जलासएसु जलठाणेसु, एत्थ णं वादरवणस्सइकाइया-
णं पज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता । उववाएणं सव्वलोए, समुग्घाएणं सव्वलोए, सट्ठाणेणं लोयस्स असंखेज्जइभागे ।
१२. कहि णं भंते ! वादरवणस्सइकाइयाणं अपज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! जत्थेव वादरवणस्सइ-
काइयाणं पज्जत्तगाणं ठाणा तत्थेव वादरवणस्सइकाइयाणं अपज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता । उववाएणं सव्वलोए,
समुग्घाएणं सव्वलोए, सट्ठाणेणं लोयस्स असंखेज्जइभागे ।

ओमां (नानी सीधी नदीओमां), गुंजालिकाओमां (बांकी लघु नदीओमां), सरोवरोमां, सरोवरपंक्तिओमां, सरःसरःपंक्ति-
ओमां, विलोमां, विलपंक्तिओमां, उज्झरोमां-झरणाओमां, निहरोमां (हमेशां बहेता झराओमां), छिह्लरोमां, पल्लोमां,
वप्पोमां (क्याराओमां), द्वीपोमां, समुद्रोमां, सर्व जलाशयोमां, जलस्थानोमां अहीं पर्यासा वादर वनस्पतिकायिकोना स्थानो कहां छे.
ते उपपातने आश्रयी सर्वलोकमां, समुद्धातने आश्रयी सर्वलोकमां अने स्वस्थाने आश्रयी लोकना असंख्यातमा भागमां छे.

१२. हे भगवन् ! अपर्यासा वादर वनस्पतिकायिकोना कयां स्थानो कहां छे ? हे गौतम ! ज्यां पर्यासा वादर वनस्पतिकायिकोना

-साधारण वनस्पतिकायिकोना संभव छे. सूक्ष्मनिगोदोनी भवस्थिति (आयुष) अन्तर्मुहूर्तनी छे तेथी तेआ पर्याप्त वादर निगोदोमां
उत्पन्न थतां अने पर्यासा वादर निगोदंजुं आयुष अनुभवता शुद्ध क्रमुसूत्र नयनी दृष्टिथी वादर पर्याप्त वनस्पतिकायिक तरीके कहेवाय
छे अने उपपात वडे सर्वदा सर्व लोकने व्याप्त करे छे. तेथी कहं छे के- 'उपपात वडे सर्वलोकमां होय छे.' 'समुग्घाएणं सव्वलोए'-

૧૩ કહિ જા મંતે ! સુદુમ્બવણસ્સહકાર્યાણં પજ્જત્તગાણં અપજ્જત્તગાણં ય ઠાણા પદ્ધત્તા ? ગોયમા ! સુદુમ્બવ-
ણસ્સહકાર્યા જે ય પજ્જત્તગા જે ય અપજ્જત્તગા તે સર્વે દગ્ધિહા અવિસેસા અણાણત્તા સર્વલોચપરિયાવબ્રજા
પદ્ધત્તા સમણાહસો !

૧૪ કહિ જા મંતે ! વેદંદિયાણં પજ્જત્તાપજ્જત્તગાણં ઠાણા પદ્ધત્તા ? ગોયમા ! ઉદ્ધલોપ તવેક્કદેસમાગે, અહો-
સ્થાનો છે ત્યાજ અપર્યાપ્ત ઘાદર વનસ્પતિકાર્યાકોના સ્થાનો છે. તે ઉપપાતવઢે સર્વલોકમા, સમુદ્ધાતવઢે સર્વલોકમા, અને
સ્વસ્થાનવઢે લોકના અસંખ્યાતમા ભાગમાં છે.

૧૨. હે મગવન્ ! પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા દક્ષમ વનસ્પતિકાર્યાકોના કયા સ્થાનો કહ્યાં છે ? હે ગૌતમ ! તે યથા એક પ્રકારના,
વિશેષરહિત, મેદરહિત અને સર્વલોકમાં વ્યાપ્ત છે.

૧૪. હે મગવન્ ! પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા વેદન્દ્રિયોના કયાં સ્થાનો કહ્યાં છે ? હે ગૌતમ ! ઊર્ધ્વ લોકમાં તેના એક ભાગમાં,
સમુદ્ધાતવઢે સર્વલોકમા હોય છે જ્યારે ઘાદરનિગોદો મૂલ્મનિગોદો આયુષ યાધીને અન્તે મરણ સમયે મરણસુદ્ધાત કરી આત્મ-
પ્રવેશને ઉત્પત્તિવેશ સુધી વિસ્તારે છે ત્યારે ઘાદર નિગાદ પર્યાપ્તાનુ આયુષ હજી સુધી પણ ક્ષીણ થયુ નથી માટે ઘાદર પર્યાપ્ત નિગોદો
જ સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલા અને સર્વલોક વ્યાપી હોય છે તેથી સમુદ્ધાત વઢે સર્વલોકમા હોય છે' પમ કામ્પ છે સ્વસ્થાન વઢે લોપના
અસંખ્યાતમા માગમા હોય છે, કારણ કે ઘનોવધિ ઘનોરે યથા સ્થાનો મલીને પણ લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ યાય છે યાકી
થયુ હુગમ છે

૧૪—૧૭ પ પ્રમાણે વેદન્દ્રિય, તેન્દ્રિય, ચઙ્ગરિન્દ્રિય અને સામાન્ય પદ્ધેન્દ્રિયો સંબંધે પણ સુત્રો જાણવા, પરંતુ શબ્દ ઘનોરે

લોષ તદેકદેસભાગે, તિરિયલોષ અગડેસુ, તલાગસુ, નવીસુ, વહેસુ, વાવીસુ, પુષ્કરિણીસુ, દીહિયાસુ, ગુંજાલિ-
યાસુ, સરેસુ, સરપંતિયાસુ, સરસરપંતિયાસુ, ચિલેસુ, ચિલપંતિયાસુ, ઉજ્જરેસુ, નિજ્જરેસુ, ચિહ્લેસુ, પહ્લેસુ,
વષ્પિણેસુ, દીવેસુ, સમુદેસુ, સન્બેસુ ચેવ જલાસાસુ જલઠાણેસુ, પ્ત્ય ણં વેહંદિયાણં પજ્જતાપજ્જતગાણં ઠાણા
પન્નત્તા । ઉવવાણં લોગસ્સ અસંલેજ્જહંભાગે, સમુદ્યાણં લોગસ્સ અસંલેજ્જહંભાગે, સટ્ટાણેણં લોયસ્સ
અસંલેજ્જહંભાગે ।

૧૫. કહિ ણં ભંતે ! તેહંદિયાણં પજ્જતાપજ્જતગાણં ઠાણા પન્નત્તા ? ગોયમા ! ઉટુલોષ તદેકદેસભાષ, અદ્દો-
અધોલોકમાં તેના એક ભાગમાં, તિર્યલોકમાં અવટ-હુવા, તલાવો, નદીઓ, દ્રહો, વાવો, પુષ્કરિણીઓ, દીર્ધિકાઓ (સીધી નાની
નદીઓ), ગુંજાલિકાઓ (ચાંકી નાની નદીઓ), સરોવરો, મરોવરની પંક્તિઓ, વિલો, વિલની પંક્તિઓ,
ઉજ્જરો (શરણાઓ), નિર્હરો (સદા વહેતા શરણાઓ), હિહ્હરો, પલ્લો, વમો (વ્યારાઓ), દ્વીપો, મમુદ્રો અને વથા જલાશયો
અને જલના સ્થાનોમાં પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા વેહંદિયોના સ્થાનો કહેલાં છે. તે ઉપપાત વડે લોકના અસંહ્યાતમા ભાગમાં,
સમુદ્યાતવડે લોકના અસંહ્યાતમા ભાગમાં અને સસ્થાન વડે લોકના અસંહ્યાતમા ભાગમાં હોય છે.

૧૫. હે ભગવન્ ! પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા તેહંદિયોના કયાં સ્થાનો છે ? હે ગૌતમ ! ઉર્ધ્વ લોકમાં તેના એક ભાગમાં,
અધોલોકમાં તેના એક ભાગમાં, તીરછા લોકમાં-હુવાઓ, તલાવો, નદીઓ, દ્રહો, વાવો, પુષ્કરિણીઓ, દીર્ધિકાઓ, ગુંજાલિકાઓ,
વેહંદિયવદિક ગણા જીવો પાણીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. માટે તથા સૂત્રોમાં અવટ-હુવા વગેરે સ્થાનો (સમાનપણે) કલાં છે. ઉર્ધ્વલોકમાં

लोए तदेकदेशमाए, तिरियलोए अगबेसु, तलाएसु, नवीसु, दहेसु, वावीसु, पुक्वरिणीसु, धीहियासु, गुंजालि-
यासु, सरेसु, सरपतियासु, सरसरपतियासु, विलेसु, विलपंतियासु, उज्झरेसु, निज्झरेसु, चिह्लेसु, पल्लेसु,
बप्पिणेसु, धीवेसु, समुद्वेसु, सन्वेसु चैव जलासण्णु जलठाणेसु, एत्थ णं तेइदियाणं पज्जत्तापज्जत्तगाणं ठाणा
पन्नत्ता। उववाएणं लोयस्म असलेज्जइभागे, समुघाएण लोयस्स असलेज्जइभागे, सट्ठाणेण लोयस्स

असलेज्जइभागे।

१६ कट्ठि णं भंते ! चउरिदियाणं पज्जत्तापज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! उट्ठलोए तदेकदेशमागे,
अहोलोए तदेकदेशमागे, तिरियलोए अगबेसु, तलाएसु, नवीसु, दहेसु, वावीसु, पुक्वरिणीसु, धीहियासु,
सरोवरो, सरोवरपंक्तिओ, विलो, विलपंक्तिओ, उज्झरो, निर्झरो, चिह्लो, पल्लो, वयो, दीपो, समुद्रो, अने सर्वं जलाद्ययो
तथा जळना स्यानोमा अहीं पर्याप्ता अने अपर्याप्ता तेइन्द्रियोना स्यानो कळां छे तेओ उपपात, समुद्रपात अने स्वस्थान बडे
लोकना असन्न्यातमा प्रागमा रहे छे.

१६. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता चउरिन्द्रियोना कयां स्यानो कळां छे ? हे गौतम ! ऊर्ध्व लोकमां तेना एक भागमां,
अधोलोकमा तेना एक भागमां, तीरछा लोकमा क्वाओ, तळावो, नदीओ, द्रहो, वावो, पुक्करिणीओ, दीर्घिकाओ, गुंजालिकाओ,
सरोवरो, सरोवरपंक्तिओ, तरसरपंक्तिओ, विलो, विलपंक्तिओ, उज्झरो, निर्झरो, चिह्लो, पल्लो, वयो, दीपो, समुद्रो, अने
तेना एक भागमा-मेव पर्यंतदिनी पाव पगेरेमा, अधोलोकमां तेना एक भागमां अधोलोकिकप्रामना कूया तळाव वगेरेमा समज्जु

गुंजालियासु, सरेसु, सरपंतियासु, सरसरपंतियासु, विलेसु, विलपंतियासु, उज्झरेसु, निज्झरेसु, चिह्लेसु, पह्लेसु, वप्पिणेसु, दीवेसु, समुद्देसु, सन्वेसु चैव जलासएसु जलठाणेसु, एत्थ णं चउरिंदियाणं पज्जापज्जा-
त्ताणं ठाणा पन्नत्ता । उववाएणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, समुग्घाएणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, सट्ठाणेणं लोय-
स्स असंखेज्जइभागे ।

१७. कट्टि णं भंते ! पंचिंदियाणं पज्जापज्जात्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! उद्धलोए तदेक्कदेसभाए, अहो-
लोए तदेक्कदेसभाए, तिरियलोए अगडेसु, तलाएसु, नदीसु, दहेसु, वावीसु, पुक्करिणीसु, दीहियासु, गुंजालि-
यासु, सरेसु, सरपंतियासु, सरसरपंतियासु, विलेसु, विलपंतियासु, उज्झरेसु, निज्झरेसु, चिह्लेसु, पह्लेसु,
वप्पिणेसु, दीवेसु, समुद्देसु, सन्वेसु, चैव जलासएसु जलठाणेसु, एत्थ णं पंचिंदियाणं पज्जापज्जात्ताणं
सर्वं जलाशयोमां अने जळना स्थानोमां अहं पर्याप्ता अने अपर्याप्ता चउरिन्द्रियोना स्थानो कळां छे. ते उपपातवडे, समुद्घात वडे अने
स्वस्थान वडे लोकना असंख्यातमा भागमां छे.

१७. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता पंचेन्द्रियोना कयां स्थानो कहेलां छे ? हे गौतम ! ऊर्ध्वलोकमां तेना एक भागमां
अधोलोकमां तेना एकभागमां, तीरछा लोकमां कूचा, तळावो, नदीओ, द्रहो, वावो, पुक्करिणीओ, दीर्घिकाओ, गुंजालिकाओ, सरोवरो,
सरोवरपंक्तिओ, सरसरपंक्तिओ, विलो, विलपंक्तिओ, उज्झरो, निज्झरो, चिल्ललो, पल्ललो, वमो, द्वीपो, समुद्रो, अने सर्वं जळाशयो
वाकीतुं वधु उपयोग राखी स्वयं विचारुं.

ठाणा पन्त्ता । उववाण लोयस्स असंखेब्बइभागे, ससुग्घापणं लोयस्स
असंखेब्बइभागे ।

१८ कहि णं भंते ! नेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नता ? कहि णं भंते ! नेरइया परिवसन्ति ? गोयमा !
सट्ठाणेणं सत्तसु पुठवीसु, तंजहा-रयणप्पभाए, चालुयप्पभाए, पंकरप्पभाए, धूमप्पभाए, तमप्प-
अने जळना स्थानोमां अही पर्यासां अने अपर्यासां पचेन्द्रियोना स्थानो कक्षां छे. तेओ उपपाव, ससुव्घात अने स्वस्थान वडे
लोकना असंख्यातमा भागमां छे.

१८. हे भगवन् ! पर्यासां अने अपर्यासां नैरयिकोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! नैरयिको क्यां वसे छे ? हे गौतम !
स्वस्थानवडे साते नरक पृथिवीओमां, ते आ प्रमाणे--१ रत्नप्रभा, २ शर्कराप्रभा, ३ घालुकाप्रभा, ४ पंकप्रभा, ५ धूमप्रभा,

१८ दूचे पर्यासां अने अपर्यासां नैरयिकोना स्थानो प्ररुणा कट्टा मटे कहे छे-'कहिण मते' इत्यादि हे भगवन् ! कया
प्रदेशमा पर्यासां अने अपर्यासां नैरयिकोना स्थानो कक्षां छे ? प ज विरयने पघारे स्पष्टतापी वूछे छे के बीजा एण समजी
शके--हे भगवन् ! कया प्रदेशमा नैरयिको वसे छे ? भगवान कहे छे--हे गौतम ! स्वस्थानने आशयी सात पृथिवीमां वसे छे
तेनो नामोच्चार करीने कहे छे--रत्नप्रभा वगेरे स्पष्ट छे 'पत्थ' अहि-आ सात पृथिवीओमां नैरयिकोना सर्व संख्यावडे चोपची लाल
नरकायालो छे ते आ प्रमाणे--रत्नप्रभामां शीश लाल नरकायालो छे, शर्कराप्रभामां पचीश लाल, घालुकाप्रभामां पवट लाल, पंक-
प्रभामां बल लाल, धूमप्रभामां त्रण लाल, तम-प्रभामां पाव भोछा एक लाल अने तम-तम-प्रभामां पाव--एस सर्व संख्यावडे
चोपची लाल नरकायालो में अने अन्य तीर्थकरोए कक्षा छे ते चोपची लाल संख्याप्रमाण वधा य नरकायालो प्रत्येक अवज्जा

આણ, તમતમપ્પઆણ, एत्थ णं नेरइयाणं चउरसीइ निरयावाससथसहस्सा भवन्तीति मयत्वायं । ते णं नरगा
 अंतो वद्दा, वाहिं चउरंसा, अहे खुरप्पसंठाणसंठिया, निचंधयारतमसा ववगयगहंचंदसूरनकलत्तजोइसियपहा,
 मेदवसापूयपडलरुद्धिरमांसचिक्खिहलित्ताणुलेवणतला, असुई [वीसा] परमडुब्धिभंगंधा, काउयअगणिवन्नाभा,
 ककवडफासा, दुरहियासा, असुभा नरगा, असुभा नरगेसु वेयणाओ, एत्थ णं नेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्तगा-
 तमःप्रभा अने तमःतमःप्रभामां नैरयिकोना चोराशी लाख नरकावासो होय छे एम कहुं छे. ते नरकावासो अंदरना भागोमां वृत्त-
 गोळाकृतिवाळा छे, वहारना भागमां समचोरस छे अने नीचेना भागमां धुरप्र-अद्यानी आकृतिवाळा छे. तथा तमसा-प्रकाशना अभावथी
 हमेशां अंधकारवाळा अने ग्रह, चन्द्र, सूर्य, नक्षत्ररूप ज्योतिकोना मार्गरहित छे. मेद, वसा, परुनो समूह, रुधिर अने मांसना
 कीचडवडे अनुलेपन-वारंवार खरडावाथी लिप्त-लींपायेळुं भूमितळ जेओनुं छे एवा, अशुचि-अपवित्र, वीभत्स, विस-अत्यंत दुर्गंधी,
 भागमां गोळ आकारवाळा अने वहारना भागमां समचोरस आकारवाळा छे. आ वात भूमिपीठनी उपरना मध्य भागने आश्रयी
 कहेली छे. सर्व पीठादिनी अपेक्षाप नो आचलिकाप्रविष्ट-पंक्तिवद् नरकावासो क्रमशः गोळ, त्रिकोण अने चतुष्कोण संस्थानवाळा
 छे अने पुष्पावकीर्ण (छटा छटा) नरकावासो जुदा जुदा संस्थानवाळा छे. 'अधःशुभ्रसंस्थानसंस्थिताः'—नीचे भूमितळमां धुरप्र-
 खरयानी आकृति जेवो तीक्ष्णतावाळो आकार छे. ते आ प्रमाणे-ते नरकावासोमां भूमितल कोमळता रहित होवाने लीधे तीक्ष्ण
 कांकरवाळुं छे अने तेमां पग सूफतां कांकराना स्पशंमात्रथी धुरप्र वडे जेम पग कपाद जाय तेम पग कपाद जाय छे. निचंधयार-
 तमसा'-तमसा-प्रकाशना अभावथी जे तम छे ते तम वडे 'नित्यान्धकाराः' हमेशां अंधकारवाळा, अलीं ओरडा वगेरेमां पण अंधकार
 होय छे, केवल वहारना भागमां सूर्यनो प्रकाश होवाथी अत्यन्त मन्द अन्धकार होय छे. परन्तु नरकमां तो तीथकर जन्म, दिक्षादि

पं ठाणा पद्मत्ता । उववाणं लोयस्स असंखेज्झइभागे, समुग्घाणं लोयस्स असंखेज्झइभागे, सद्धानेणं लोयस्स असंखेज्झइभागे, गत्थ णं बह्वे नेरइया परिवसति । काला, कालोभासा, गंभीरलोमहरिसा, भीमा, उत्तासणगा, परमकण्हा वन्नेण पद्मत्ता समणाउसो । । ते णं तत्थ निचं भीता, निचं तत्था, निचं उब्बिग्गगा, निचं परममसुहसबद्धं णरगभय पच्चणुमवमाणा विहरन्ति ।

कापोत-फाला अग्निना जेवा वर्णवाळा, कर्कश स्पंशवाळा, दुःसह अने अशुभ नरकावासो છે. અને તે નરકાવાસોમાં અશુભ-અત્યંત દુઃखરૂપ વેદના છે. આ નરકાવાસોમાં પર્યાસા અને અપર્યાસા નૈરયિકોના સ્થાનો કહેલાં છે. તેઓ ઉપપાતવડે લોકના અસલ્યાતમા ભાગમા, સમુદ્ધાતવડે લોકના અસલ્યાતમા ભાગમા અને સ્વસ્થાન વડે લોકના અમલ્યાતમા ભાગમાં છે. અહીં ઘણા નૈરયિકો વસે છે. તેઓ ફાळा, કાळી કાન્તિવાळा, જેઓથી ગંભીર-અત્યંત રોમાંચ થાય ઇવા, મયફર, ગ્રાસ ઉત્પન્ન કરનારા અને ઘર્ણથી હે આ-યુમાન્ શ્રમણ ! અત્યંત ફાळा છે. તે નૈરયિકો ત્યાં હમેશાં મયમીત થયેલા, હમેશાં ગ્રાસ પામેલા, હમેશાં (પરમાધાર્મિકોઈ અને પર-સ્પર) ગ્રાસ પમાડેલા, હમેશાં ઉદ્વિગ્ન થયેલા અને હમેશાં ઇકાત અશુભ અને નિરંતર સંબન્ધવાळा નરકમયનો અનુભવ કરતા રહે છે.

ફાळा સિધાય અય સમયે હમેશા હેચમાત્ર દળ પ્રકાશ નદિ ધોવાથી મેઘથી ઢકાયેલી છુણપશુની અર્ધરાત્રિને દિવે જન્માધની વેટે ગાઠ અઘકાર હોય છે માટે ફાષ છે જે-“તન્નસા-દ્રકાશના અમાઘથી હમેશા અઘકારવાळा હોય છે” કારણ કે ત્યાં પ્રકાશ કરનાર સર્વાધિના અમાઘથી હમેશા અઘકાર રહેલો છે તે પ્રકારે કહે છે-“ધ્યરગતમદ્ધચન્નુસૂદનશ્વરજ્યોતિફપથા”-પયા પ્રહ, ચન્નુ, સૂદ્યં અને નક્ષત્ર તથા ઉપરશ્વણથી તારાન્ય જ્યોતિકોનો પથ-માર્ગ નથી વધા, મેઘોઘસાપૂયપટલઠધિરમાસચિવિચ્છલ્લિસાનુલેપન્તલા’-સ્વામાયિક મેઘ, ઘસા, અને પઠનો સમુદાય તથા ઠધિર અને માંસવટે થયેલા ચિવિચ્છલ્લ-વિચરવડે અનુલેગન-યકચાર હીંપાયેલાને ચારંવાર લીંપવા વટે લીસ-હીંપાયેલુ મૂમિતલ્લ જેઓનું છે વધા, આ કારણથી અનુચય-અચયિત્ર, ધીગત્સ,

कारण के तेने जोवाथी पण अतिसूग उत्पन्न थाय छे. क्वचित् 'वीसा'—विष्ठा—एवो मूळ पाठ छे. तेनो अर्थ विज्ञ-काचा मळना जेवी गन्धवाळा, 'परमदुरभिमग्न्धाः'—अत्यन्त दुरभिमग्न्धवाळा, मरी गथेला गवादिना कलेवरोथी पण अत्यंत अनिष्ट दुर्गन्धवाळा, 'कापोताग्निवर्णाभाः'—लोढाने तपाववाथी जेवो कपोत-वहु काळो अग्निनो वर्ण होय छे, फटले जेवी अत्यंत कृष्णवर्णरूप अग्निनी ज्वाला नीकळे छे तेवा प्रकारनी आभा-आकृतिवाळा, अर्थात् तपाविला लोढाना अग्निनी ज्वाला जेवा, कारण के नारकोना उत्पत्ति स्थान सिवाय नरकावासो वधे स्थळे उष्णरूप छे. आ हकीकत छ्ही अने सातमी नरकपृथिवी सिवाय जाणवी ते आगळ कहेवामां आवशे—“छ्ही अने सातमी नरक पृथिवीमां नरकावासो कापोत-कृष्ण रूप अग्निना वर्ण जेवा नथी.” ‘कर्कशस्पर्शाः’ तथा कर्कश-असिपत्रना जेवो अत्यंत दुःसह स्पर्श जेओनो छे एवा, तेथी ज 'दुरध्यासाः'—दुःखपूर्वक सहन कराय एवा, 'अशुभाः' दर्शनथी तथा गन्ध, रस, स्पर्श अने शब्दो वडे अशुभ नरको छे, अने अशुभा-अत्यंत असातरूप नरकने चिपे वेदना होय छे. 'पथ्य णं' इत्यादि. अही पर्याप्ता अने अपर्याप्ता नैरयिकोना स्थानो छे इत्यादि यावत् त्यां घणा नैरयिको वसे छे. ते काळा छे. तेमां कोइ नरयिक प्रमा-रहित होवाथी थोडो काळो होय, ते आशंका दूर करवा माटे वीजुं विशेषण आपे छे—'कालावभासाः' काळी कान्तिवाळा, फटले जेनाथी काळी प्रमाजुं निर्गमन थाय छे एवा, अर्थात् तेओ कृष्ण प्रभाना समुदायथी उपचित थयेला छे ए भावार्थ छे. 'गम्भीरलोमहर्षाः' जेनाथी भय वडे गंभीर—अत्यंत उत्कट रोमहर्ष-रोमांच थाय छे एवा, तात्पर्य ए छे के कृष्ण अते कृष्णाप्रभावाळा नैरयिको होय छे, के जेओ दर्शनमात्रथी पण बीजा नारक जीवोने भय उत्पन्न करवा वडे अत्यन्त रोमांच उत्पन्न करे छे. ए कारणथी भयंकर छे, अने भयंकर होवाथी 'उत्रासनकाः' शेष नारक जीवोने त्रास आपनारा छे. वधारे शुं कहेवुं ? तेओ वर्ण वडे अतिशय कृष्ण छे, तेथी वधारे कोइ पण काळी वस्तु नथी, अथवा तेथी कोइ भयानक वस्तु नथी, हे आयुष्मान् श्रमण ! तेओ अत्यन्त कृष्ण वर्णवाळा छे-एम में तथा अन्य तीर्थकरोए कहेवुं छे. ते नैरयिको नित्य—हमेशां क्षेत्रना स्वभावथी उत्पन्न थयेला अत्यंत गाढ अन्धकारना दर्शनथी भयभीत थयेला, नित्य—हमेशां वस्त-परमार्थार्थिक देवोए अने परस्पर उत्पन्न करेला आगळना पण दुःखना भयथी त्रासने प्राप्त

१९. कहि णं भंते ! रयणप्पमापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पद्यत्ता ? कहि णं भंते ! रयणप्पमापुढवीनेरइआ परिचसन्ति ? गोयमा ! इमीसे रयणप्पमाण असीउत्तरजोयणसयसहस्सयाहह्हाण उवरि णं जोयणसहस्समोगाहिस्ता हेट्ठा वेणं जोयणसहस्सं वज्जित्ता मज्जे अट्ठुत्तरे जोयणसयसहस्से, एत्थ णं रयणप्पमापुढवीनेरइयाणं तीसं निरयावाससयसहस्सा भवन्तीति मफ्फायं । ते ण णरगा अतो वट्ठा, वाट्ठि चउरंसा, अहे खुरप्पसठाणसठिया, निबंधपारतमसा, वयगयगहयत्तजोइसप्पहा, मेववसापूपडलरुहिरमांसचिक्खि-

१९. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता रत्नप्रमापृथ्वीना नैरयिकोना क्वां स्थानो क्वां छे ? हे भगवन् ! रत्नप्रमा पृथ्वीना नैरयिको क्वा रहे छे ? हे गौतम ! एकलाव अने अँशी हजार योजन प्रमाण जाडाइयाळी रत्नप्रमा पृथ्वीना उपरना एक हजार योजन अंदर प्रवेश करीने अने नीचे एक हजार योजन छोडीने बाकी एक लाख अने अठथोतेर हजारयोजन प्रमाण मध्य भागमा रत्नप्रमा पृथ्वीना नैरयिकोना शीशु लाल नरकायासो छे एम कथुं छे. ते नरको अदर गोक अने बहाराणा भागमां समचोरस तथा नीचे धुरप्रनी आकृतिवाळा, प्रकाशना अभावयी हमेशां अंधकारवाळा, जयां ग्रह, चन्द्र, सूर्य अने नक्षत्ररूप ज्योतिष्कोनो मार्ग नयी एवा, मेद, यसा

पयेला, हमेशा शान्तिताः' परमाधार्मिक वेधोप अने परस्पर प्राप्तने पमाडेला अने हमेशा 'उद्यमिणा' यथासंभय अत्यंत दुःखद शीत अने उष्ण वेदनाना अनुभवयी परमार्थात्मिक वेधोप अने परस्पर पकवीकाप उत्पन्न करेला दुःखना अनुभवयी उद्विग्न थयेला, नरकावासीयी पराक्रमुल चित्तवाळा, पम नित्य—सर्वथा परम—एकान्त अनुभव अने निरंतर स्वधयाळा कदाचित् पण घट्टे जरा पण विचिन्त्य नहिं थयेला यथा नरकमय—नरकदुःखनो (प्रत्यनुभवन्त) अनुभव करता रहे छे.

ह्लित्ताणुलेवणतला, असुई [वीसा], परमदुब्धिगंधा, काउअगणिवन्नाभा, कक्खडफासा, दुरहियासा, असुभा
णरगा, असुभा णरगेसु वेयणाओ, एत्थ णं रयणप्पभापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता, उववा-
एणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, समुघाएणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, सट्ठाणेणं लोयस्स असंखेज्जइभागे । तत्थ
णं बह्वे रयणप्पभापुढवीनेरइया परिवसन्ति । काला, कालोभासा, गंभीरलोमहरिसा, भीमा, उत्तासणगा परम-
क्किण्हा वन्नेणं पन्नत्ता समणाउसो ! । ते णं निच्चं तत्था, निच्चं उव्विगा, निच्चं परममसुहसंबद्धं
णरगभयं पच्चणुभवमाणा विहरन्ति ।

२०. कहि णं भंते ! सक्करप्पभापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! सक्करप्पभा-

परुनो समूह, रुधिर अने मांसना कीचडवडे वारंवार लींपावाथी जेनुं भूमितल खरडायेळुं छे एवा, अशुचि-अपवित्र, वीभत्स-ख्ख
उत्पन्न करे एवा, विस-विष्टाना जेवी गंधवाळा, अत्यंत दुरभिगन्धवाळा, काळा अग्निना वर्ण जेवी आकृतिवाळा, कर्कशस्पर्शवाळा,
दुःखपूर्वक सहन थइ शके एवा, अशुभ नरको छे अने ते नरकमां अशुभ वेदनाओ छे. अहीं पर्याप्ता अने अपर्याप्ता रत्नप्रभा पृथ्वी-
ना नैरयिकोना स्थानो कहेलां छे. तेओ उपपात वडे लोकना असंख्यातमा भागे छे, समुद्घात वडे लोकना असंख्यातमा भागे छे
अने स्वस्थान वडे लोकना असंख्यातमा भागे छे. त्यां घणा रत्नप्रभाना नैरयिको वसे छे. तेओ काळा, काळी कान्तिवाळा, जेनाथी
गंभीर-उत्कट रोमहर्ष-रोमांच उत्पन्न थाय एवा, भयंकर, त्रास आपनारा अने वर्ण वडे परम कृष्ण-अत्यंत काळा हे आयुष्मान्
श्रमण ! कह्वा छे. तेओ सदा भयभीत, सदा त्रस्त, सदा त्रास पमाडिला, सदा अत्यंत अशुभरूप अने निरंतर संबद्ध-नरक भयनो

पुढवीनेरइया परिवसन्ति ! गोयमा ! सकरप्पभापुढवीण पत्तीसुत्तरजोयणसयसहससायाहल्लाण उवरिं एगं जोय-
णसहस्स ओगाहित्ता हेट्ठा वेगं जोयणसहस्सं चज्जित्ता मज्जे तीसुत्तरे जोयणसयसहस्से एत्थ णं सकरप्पभा-
पुढवीनेरइयाणं पणधीसं निरयावाससयसहस्सा ह्वन्तीति मक्खायं । ते णं णरगा अतो यद्वा, याहिं चउरंसा,
अहे खुरप्पसठाणसंठिया, निबंधपारतमसा, वचगयगहंचवत्तरनक्खत्तजोइसियप्पहा, मेववसापूपडलरुहिरमां-
मचिक्खल्लित्ताणुलेवणतला, असुई [धीसा], परमदुब्भिगंधा, काउअगणिवन्नामा, कथक्खडफासा, दुरहियासा,
असुमा णरगा, असुभा णरगेसु वेयणाओ, एत्थ णं सकरप्पभापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पत्तत्ता ।
उवचाण्णं, समुग्याण्णं, सट्ठाणेणं लोगस्स असंलेज्जइभागे । तत्थ णं बह्वे सकरप्पभापुढवीनेरइया परिवसन्ति ।
काला, कालोभासा, गंभीरलोमहरिसा, भीमा, उत्तासणगा, परमकिण्हा वन्नेणं पत्तत्ता समणाउसो ! । ते णं निचं
भीता, निचं तत्था, निचं तसिया, निचं उब्बिग्गा, निच परममसुहसयद्धं नरगभयं पद्यणुभवमाणा विहरन्ति ।

अनुभव करता रहे छे.

२०. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता शर्कराप्रभा पृथिवीना नैरयिकोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! शर्कराप्रभा पृथिवीना
नैरयिको क्यां रहे छे ? हे गौतम ! एक लाख अने वतीश हजार योजन प्रमाण जाडाइवाली शर्कराप्रभा पृथिवीमां उपरना भागधी
एक हजार योजन प्रवेश करी अने नीचे एक हजार योजन छोडीने तेना एक लाख अने त्रीश हजार योजन प्रमाण मध्यमागमा शर्कराप्रभा
पृथिवीना पचीश लाख नरकावासो होय छे एम कसु छे. ते नरको अदरना भागमां गोक, बहारना भागमां चोरस अने नीचे क्षुप्रना

२१. कहि णं भन्ते ! वालुयप्पभापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भन्ते ! वालुयप्पभापुढवीनेरइया परिवसंति ? गोयसा ! वालुयप्पभापुढवीए अट्ठावीसुत्तरजोयणसयसहस्सवाहल्लाए उवरिं एणं जोयणसहस्सं ओगाहित्ता हेट्ठा चेणं जोयणसहस्सं वज्जित्ता मज्जे छब्बीसुत्तरजोयणसयसहस्से एत्थ णं वालुयप्पभापुढवीनेरइयाणं पन्नरसनरयावाससयसहस्सा भवन्तीति मक्खायं । ते णं णरगा अंतो वट्ठा, बाहि चउरंसा, अहे खुरप्पसंठाणसंठिया, निबंघयारतमसा, ववगयगहंचंदसूरनक्खत्तजोइसियप्पहा, मेदवसापूयपडलरुहिरमंसचिक्खिल्लित्ताणुलेवणतला, असुई, [वीसा], परमडुब्बिभंगंघा, काउअगणिवन्नाभा, कक्खडफासा दुरहियासा, असुभा नरगा, असुभा नरगेसु वेयणाओ । एत्थ णं वालुयप्पभापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ।

जेवी आकृतिवाळा तथा 'तमसा'-प्रकाशना अभावथी हमेशां अंधकारवाळा छे. ज्यां ग्रह, चन्द्र, सूर्य, अने नक्षत्ररूप ज्योतिष्कोनो मार्ग नथी एवा छे. मेद, वसा-चरबी, परुनो समुदाय, रुधिर अने मांसना चिक्खिल्ल-कीचडना अनुलेपन-वारंवार लींपावाथी लिप्त-खरुडायेंछुं भूमितळ जेओनुं छे एवा, अशुचि-बीभत्स, [विस-विद्यानी जेवी गंधवाळा], अत्यन्त दुरभिगंधवाळा, कापोत-कृष्ण अग्निना वर्ण जेवा, कर्कश स्पर्शवाळा, दुःखे करी सहन करवा योग्य, अशुभ एवा नरको छे अने ते नरकोमां अशुभ वेदनाओ छे. अहीं शर्करा प्रभाना नैरयिको रहे छे. ते काळा, काळी कान्तिवाळा, जेन्ना दर्शनथी अत्यन्त रोमांच थाय एवा, भीम-भयंकर इत्यादि बधो अर्थ छे. १८मां कव्वा प्रमाणे जाणवो.

२१. हे भगवन् ! पर्यासा अने अपर्यासा वालुकाप्रभा पृथिवीना नैरयिकोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! वालुकाप्रभा पृथि-

उद्यवाएणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, सद्युग्घाएणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, सट्टाणेणं लोयस्स असंखेज्जइभागे । तत्थ ण बइवे वालुयप्पमापुढवीनैरइया परिवसंति । काला कालोमासा गंभीरलोमहरिसा भीमा उत्तासणगा परमक्किण्हा वन्नेण पन्नत्ता समणाउसो ! । ते णं निचं भीता, निच तत्था, निचं तत्सिआ, निचं उच्चिग्गा, निचं परममसुहसंबद्धं णग्गभयं पक्खुभवमाणा विहरन्ति ।

२२. कश्चि णं भन्ते ! पंकप्पमापुढवीनैरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कश्चि णं भन्ते ! पंकप्पमापुढवीनैरइया परिवसंति ! गोयमा ! पंकप्पमापुढवीण वीसुत्तरजोयणसयसहस्सयाहझाण उवरिं एणं जोयणसहस्सं ओगाहित्ता हिट्ठा धेगं जोयणसहस्सं वज्जित्ता मज्झे अट्टारसुत्तरे जोयणसयसहस्से एत्थ यं पंकप्पमापुढवीना नैरयिको क्यां रहे छे ? हे गौतम ! वालुकाप्रमा पृथिवीनी जाडइ एक लाख अने अठयावीस हजार योजन छे, तेमां उपरना भागथी एक हजार योजन अदर प्रवेदीने अने नीचे एक हजार योजन छोटीने चाकीना एक लाख अने छवीस हजार योजन प्रमाण मध्य भागमां वालुकाप्रमा पृथिवीना नैरयिकोना पंदर लाख नरकावासो छे एम कसुं छे. ते नरको अंदरना भागमां गोळइत्यादि अर्थ पूरें द. १८मां कखा प्रमाणे जाणवो, परन्तु वालुकाप्रमा पाठ कहेवो.

२२. हे भगवन् ! पर्यासा अने अपर्यासा पकप्रमा पृथिवीना नैरयिकोना फ्यां स्थानो कखां छे ? हे भगवन् ! पंकप्रमा पृथिवीना नैरयिको क्यां रहे छे ? हे गौतम ! पंकप्रमा पृथिवीनी जाडइ एक लाख अने वीस हजार योजन छे, तेमां उपरना भागथी एक हजार योजन प्रवेश करी नीचे एक हजार योजन छोटीने चाकीना एक लाख अने अदार हजार योजन प्रमाण मध्य भागमां पकप्रमा

वीनेरइयाणं दस निरयावाससयसहस्सा भवन्तीति मक्खायं । ते णं णरगा अंतो वट्ठा, बाहिं चउरंसा, अहे
खुरप्पसंठाणसंठिया, निचंघयारतमसा, ववगयगहचंदसूरनक्खत्तजोइसियपहा, भेदवसापूयपडलरुहिरमंसचि-
क्खल्लित्ताणुलेवणतला, असुई, [वीसा] परमडुब्धिभंगंघा, काउअगणिवन्नाभा, कक्खडफासा, डुरहियासा,
असुभा नरगा, असुभा नरगेसु वेयणाओ । एत्थ णं पंकप्पभापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता । उ-
ववाएणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, समुग्घाएणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, सट्ठाणेणं लोयस्स असंखेज्जइभागे । तत्थ
णं बहवे पंकप्पभापुढवीनेरइआ परिवसंति । काला कालोभासा गंभीरलोमहरिसा भीमा उत्तासणगा परमकि-
ण्हा वन्नेणं पन्नत्ता समणाउसो ! । ते णं निचं भीया णिचं, तत्था, णिचं तसिया, णिचं उब्बिग्गा, णिचं परमम-
सुहसंबद्धं णरगभयं पच्चणुभवमाणा विहरन्ति ।

२३. कहि णं भन्ते ! धूमप्पभापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भन्ते ! धूमप्पभापुढवीनेर-
इआ परिवसन्ति ? गोयमा ! धूमप्पभापुढवीए अट्टारसुत्तरजोयणसयसहस्सबाहल्लाए उवरिं एणं जोयणसहस्सं
पृथिवीना दस लाख नरकावासो होय छे एम कहुं छे. ते नरको अंदरना भागमां गोल-इत्यादि अर्थ पूर्वें सू. १८मां कखा प्रमाणे
जाणवो, परन्तु अहीं पंकप्रभानो पाठ कहेवो.

२३. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता धूमप्रभा पृथिवीना नैरयिकोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! धूमप्रभा पृथिवीना नैर-
यिको क्यां रहे छे ? हे गौतम ! धूमप्रभा पृथिवीनी जाडाइ एक लाख अने अट्टार हजार योजन छे, तेमां उपरथी एक हजार योजन

ओगाहिचा हेडा धेगं जोयणसहस्रं वज्रिता मज्जे सोलसुत्तरे जोयणसयसहस्रे, एतथ णं धूमप्पभापुढवीनेर-
इयाणं त्तिन्नि निरयावाससयसहस्ता भवन्तीति मक्खायं । ते णं णरगा अंतो वहा, बाहिं चउरंसा, अहे खुर-
प्पसंठाणसठिया, निचंधयारतमसा, धवगयगह्वंदत्तरनक्खत्तजोइसियपहा, मेदयसापूपडलकहिरमंसचिक्खि-
ल्लित्ताणुल्लेवणतला, असुई [धीसा], परमवुब्भिगंधा, काउअगणिघन्नामा, कक्खडफासा, दुरहियासा, असुमा
नरगा, असुमा नरगेसु वेयणाओ, एतथ णं धूमप्पभापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता । उववाणं
ल्लोयस्स असंखेज्जइभागे, समुग्घाएणं ल्लोयस्स असंखेज्जइभागे, सट्ठाणेणं ल्लोयस्स असंखेज्जइभागे । तत्थ णं पहावे
धूमप्पभापुढवीनेरइया परिचसन्ति । काला कालोमासा गंभीरलोमहरिसा भीमा उत्तासणगा परमकिण्हा वन्ने-
णं पन्नत्ता समणाउसो ! । ते णं णरगा निचं भीता, निच तत्था, निचं तसिगा, निचं उब्बिग्गा, निचं परमम-
सुहसवद्धं नरगभयं पच्चणुमचमाणा चिहरन्ति ।

२४. कहि णं भंते ! तमापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ! कहि णं भंते ! तमापुढवीनेरइया
प्रवेण करीने अने नीचे एक हजार योजन छोडीने चाकीना एक लाख अने सोळ हजार योजन प्रमाण मध्यभागमां धूमप्रभापृथिवीना
द्रण लाख नरकावासो क्खा छे. ते नरको अंदरना भागमा गोल, बहार चोरस-इत्यादि अर्थ पूर्वें छ. १८मां क्खा प्रमाणे कहेवो,
परन्तु अहीं धूमप्रधानो पाठ कहेवो.

२४. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता तमःप्रभा पृथिवीना नैरयिकोना क्वां स्यानो छे ? हे भगवन् ! तमःप्रभा पृथिवीना नैरयिको क्वां

परिवसन्ति ? गोयमा ! तमाए पुडवीए मोलमुत्तरजोयणसयसहस्सयाःहाए उवरिं एणं जोयणसहस्सं ओगाहि-
त्ता हिट्ठा चेगं जोयणसहस्सं वज्जित्ता मग्गो चउदमुत्तरे जोयणसयसहस्से एत्थ णं तमणभापुडवीनिरइयाणं
एणे पंचूणे णरगावामसयसहस्से हवन्तीति मक्कवायं । ते णं णरगा अंतो वट्ठा, याहिं चउरंसा, अहे खुरप्पसं-
ठाणसंठिया, निच्चंघयारनमसा, ववगयगहचंदसूरनरगत्तजोइसियपहा, मेवयमापूयपउलक्खिंरमंसचिचिन्व-
ल्लित्ताणुलेवणतला, असुई [धीमा], परमदुद्धिभंगंथा, क्खन्वट्फासा, दुरहिंयासा, असुभा नरगा, असुभा नर-
गेसु वेयणाओ, एत्थ णं नमापुडवीनिरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं टाणा पत्तत्ता । उवचाणं लोयस्स असंलेज्जइभागे,
समुग्घाणं लोयस्स असंलेज्जइभागे, मट्ठाणं लोयस्स असंलेज्जइभागे । नत्थ णं वहवे नमप्पभापुडवीनिरइया
परिवसन्ति । काला कालेभामा गंभीरलोमःरिसा भीमा उत्तामणगा परमकिण्हा वल्लेणं पत्तत्ता समणाउत्तो ! ।
ते णं निच्चं भीना, निच्चं तत्था, निच्चं तसिया, निच्चं उट्ठिवग्गा, निच्चं परममसुद्धंसंयद्धं नरगभयं पण्णुभ-
वमाणा विहरन्ति ।

सहे छे ? हे गौतम ! एक लाल अने मोल हजार योजननी जाडाइयाक्री तमःप्रभा पृथिवीमां उपरथी एक हजार योजन प्रवेद्य
करी अने नीचे एक हजार योजन छोडीने चाक्री एक लाल अने चौद हजार योजन प्रमाण मद्य भागमां तमःप्रभा पृथिवीना नैर-
यिकोना पांच न्यून एक लाल नरकावामी छे एम कपुं छे.ते नरको अंदर गोळ्याकार इत्यादि अर्थ पूर्वोक्त (सू० १८, कहेवो) परन्तु
'कावोयअग्णिवण्णामा' कृग अग्निना जेवा वर्णवाळा छे-ए पाठ न कहेवो अने 'तमःप्रभा' ए पाठ कहेवो.

२५. कहि णं भंते ! तमतमापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! तमतमापुढवी-
नेरइया परिवसंति ? गोयमा ! तमतमाए पुढवीए अट्ठोत्तरजोयणसयसहस्सपाहल्लाप उवरिं अब्बतेवन्नं जोयण-
सहस्साइं ओगाहित्ता, हिट्ठा चि अब्बतेवन्न जोयणसहस्साइं वज्जित्ता मज्जे तीसु जोयणसहस्सेसु ण्त्य णं तम-
तमापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं पंचदिस्सि पंच अणुत्तरा महइमहालया महानिरया पन्नत्ता । तंजहा—काले
महाकाले रोरं महारोरं अपइट्ठाणे । ते णं थरणा अंतो चट्ठा, पाहिं चउरंसा, अहे सुरप्पसंठाणसंठिआ, नि-
च्चंघयारतमसा, बवगयगहचवत्तूरनक्कवत्तजोइसियपत्ता, मेदयसापूपबलरुत्तिरंमंसचिक्खिल्लित्ताणुलेवणत-
ला, असुई [धीसां], परमबुद्धिभंगंघा, कक्कवडफासा, दुरदियासा, असुभा नरगा, असुभां नरगेसु वेयणाओ,
एत्थ णं तमतमापुढवीनेरइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता । उववाएणं लोयस्स असखेज्जइभागे, समुग्घा-

२५. हे भगवन् ! पर्यासा अने अपर्यासा तमःतम.प्रभापृथिवीना नैरयिकोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! तमःतमःप्रभापृथि-
वीना नैरयिको क्यां रूढे छे ? हे गौतम ! एक लाख अने आठ हजार योजन प्रमाण जाडाइवाळी तमःतमःप्रभापृथिवीमा उपरथी साडी
वावन हजार योजन प्रवेश करी अने नीचे पण साडी वावन हजार योजन छोडी वच्चेना त्रण हजार योजनमां पर्यासा अने अपर्यासा
एवा तमःतम.प्रभा पृथिवीना नैरयिकोना पांच दिशाए पांच अदुत्तर एवा मोटासां मोटा महा नरकावास्तो कहेला छे. ते आ प्रमाणे-
१ काल, २ महाकाल, ३ रीसव, ४ महारौरव, अने ५ अप्रतिष्ठान. ते नरको अंदरना भागमां गोल्ल-इत्यादि अर्थ पूर्वनी (सू० १८) पेठे जाणवो.

१ रोहप, २ महारौरव शा सा क

एषां लोयस्स असंखेज्जइभागे, सट्ठणेणं लोयस्स असंखेज्जइभागे । तत्थ णं वहवे तमतमापुढवीनेरइआ परिचसं-
ति । काला कालोभासा गंभीरलोमहरिसा भीमा उत्तासणगा परमकिण्हा वन्ने पन्नत्ताणं समणाउसो ! । ते णं
निच्चं भीता, निच्चं तत्था, निच्चं तसिया, निच्चं उन्विग्गा, निच्चं परममसुहसंबद्धं णरगभयं पच्चणुभवमाणा
विहरन्ति । आसीयं वत्तीसं अट्ठावीसं च हुंति वीसं च । अट्ठारससोलसगं अट्ठुत्तरमेव हिट्ठिमिया ॥१॥ अट्ठु-

परन्तु 'कावोयअगणिवण्णाभा' कापोत- 'कृष्ण अग्निना वर्णं जेवा' ए पाठ न कहेवो. नैरयिकोना वदले 'तमःतमःप्रभा' एवो पाठ
कहेवो. एक लाख अंशी हजार, एक लाख वत्रीश हजार, एक लाख अठ्यावीश हजार, एक लाख वीश हजार, एक लाख अठार
हजार, एक लाख सोळ हजार अने एक लाख आठ हजार योजन बधानी नीचेनी सातमी नरकपृथिवीनी जाडाइ छे.

एक लाख अठयोतेर हजार, एक लाख त्रीश हजार, एक लाख छव्वीश हजार, एक लाख अठार हजार, एक लाख सोळ हजार,
छठी पृथिवीना एक लाख अने चौद हजार योजनमां तथा तमतमा पृथिवीना उपर अने नीचे साडी चावन २ हजार छोडीने वच्चेना

१९-२५. एम सामान्य रीते नैरयिक सूत्रनी व्याख्या करी. ए प्रमाणे रत्नप्रभादिना सूत्रो नो यथायोग्यपणे विचार करवो. परन्तु छठी
तमःप्रभा अने सातमी तमःतमःप्रभा नरकपृथिवीमां जे नरकावासो छे ते 'कापोतशिवर्णाभाः' कापोत-कृष्ण अग्निना वर्णं जेवा न
कहेवा, कारण के त्यां नारक जीवोनी उत्पत्ति स्थान सिवाय अन्य वधेय स्थले शीतपरिणाम छे. तेथी आ प्रमाणे कहेवामां आवशे— 'नवरं
छट्सत्तमीसु णं काउयअगणिवण्णाभा न भवन्ति' परन्तु केवल छठी अने सातमी नरकपृथिवीमां नरकावासो कापोत-कृष्ण अग्निना वर्णं
जेवा (उंणरूप) नथी. " हवे पूर्वोक्त नरकपृथिवीनी जाडाइनुं परिमाण वतावनारी संप्रद्वणी गाथा कहे छे— 'आसीयं वत्तीसं'-इत्यादि.

त्तरं च तीसं छन्वीसं चैव सयसहस्रं तु । अट्टारस सोलसगं चउइसमहियं तु इट्टीण ॥२॥ अद्धतिवन्नसहस्सा उवरिमहे वल्लिज्जण तो भणियं । मज्जे तिसहस्सेसुं होन्ति उ नरगा तमतमाए ॥३॥ तीसा य पन्नवीसा पन्नरस वसेव सयसहस्साई । तिन्नि य पंबूणेगं पचेय अणुत्तरा नरगा ॥ ४ ॥

त्रण हजार योजनां नरकावासो छे. त्रीश लाख, पचीश लाख, पंदर लाख, दश लाख, षण लाख, पांच ओछा एक लाख अने अनुत्तर पाच नरकावासो क्रमशः जाणवा.

'आग्नीत'-अँशी हजार अधिक एक लाख योजना जाणवा छे 'दात्रिया'-थत्रीस हजार अधिक एक लाख योजना इकरं प्रमानी, 'अष्टाविंश' अठ्यावीश हजार अधिक एक लाख योजना वातुकाप्रमानी, धीश हजार अधिक एक लाख योजना पफप्रमानी, अट्टार हजार अधिक एक लाख योजना धूमप्रमानी, सोळ हजार अधिक एक लाख योजना तमयमानी अने आठ हजार अधिक एक लाख योजना 'हेट्टिमिण' सर्पनी नीचे र्खेली तम'तम'प्रमा पृथिवीनी जाणवा छे इये उपर अने नीचे एक एक हजार योजना मुकीने जेटली नरकावासने योग्य नरकपृथिवीनी जाणवाँ छे तेनो सप्रह कर्यानी इच्छावाळा आचार्यं कहे छे--'मदउत्तरं' इत्यादि ये गायाओ छे रत्नममानी जाडाएतु परिमाण एक लाख ने पची हजार योजना छे तेमां एक हजार योजना उपर अने एक हजार योजना नीचे छोडीने पाकी र्खेलु इंत्र नरकाथासतु आधारभूत छे माटे रत्नममानी नरकावास योग्य जाडाएतु प्रमाण एक लाख अने अठयोत्तर हजार योजना छे एम एथे खळे उपयोग राखीने विचार करवो इथे नरकावासनी सख्या पतावया माटे सप्रहणी गाया कहे छे 'तीसा य' इत्यादि तेनो अर्थ स्पष्ट छे

१ मज्जे उ तीसु सहस्सेसु होन्ति नरगा-यां सा ए

२६. कहि णं भंते ! पंचिदियतिरिक्खजोणियाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! उड्डलोए तदेक्क-
देसभाए, अहोलोए तदेक्कदेसभाए, तिरियलोए अगडेसु, तलाएसु, नदीसु, दहेसु, वावीसु, पुक्खरिणीसु, वीहि-
यासु, गुंजालियासु, सरेसु, सरपंतियासु, सरसरपंतियासु, विलेसु, विलपंतियासु, उज्झरेसु, निज्झरेसु, चिह्ल-
लेसु, पछ्लेसु, वप्पिणेसु, दीवेसु, समुद्वेसु, सन्वेसु चैव जलासएसु जलठाणेसु, एत्थ णं पंचिदियतिरिक्ख-
जोणियाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता । उचवाणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, समुग्घाएणं सन्वलोयस्स
असंखेज्जइभागे, सट्ठाणेणं सन्वलोयस्स असंखेज्जइभागे ।

२७. कहि णं भंते ! मणुस्साणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? गोयमा ! अंतो मणुस्सखेत्ते पणयालीसाए
२६. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता पंचेन्द्रिय तिर्यचोना कयां स्थानो छे ? हे गौतम ! ऊर्ध्व लोकमां तेना एक भागमां,
अधोलोकमां तेना एक भागमां, तिर्यलोकमां कृवा, तळावो, नदीओ, द्रहो, वावो, पुक्खरिणीओ, दीधिंकाओ, गुंजालिकाओ,
सरोवरो, सरोवरपंक्तिओ, सरःसरःपंक्तिओ, विलो, विलपंक्तिओ, उज्झरो-झरणाओ, निर्झराओ, पल्लो, वओ-क्याराओ,
द्वीपो, समुद्रो अने वधा जलाशयो अने जळना स्थानोमां पर्याप्ता अने अपर्याप्ता पंचेन्द्रिय तिर्यचोना स्थानो छे. ते उपपात वडे
लोकना असंख्यातमा भागमां, समुद्घात वडे लोकना असंख्यातमा भागमां अने स्वस्थान वडे सर्व लोकना असंख्यातमा
भागमां होय छे.

२७. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता मणुष्योना कयां स्थानो छे ? हे गौतम ! पीस्तालीश लाल योजन प्रमाण मणुष्यक्षेत्रनी

જોયણસયસહસ્સેસુ અદ્વાઈજેસુ દીયસયુષેસુ, પન્નરસસુ કમ્મમ્મૂમીસુ, તીસાણ અકમ્મમ્મૂમીસુ, છપ્પન્નાણ અંતર-
વીવેસુ, ત્થ ણ મણુસ્સાણં પજ્જતાપજ્જતાણં ઠાણા પન્નટા। ઉયથાણ્ણ લોયસ્સ અસંલેજ્જહમાગે, સયુગ્ધાણં
સન્વલોણ, સદ્ધાણેણં લોયસ્સ અસંલેજ્જહમાગે ।

૨૮. કહિ નં મંતે ! મવળયાસીણં દેવાણં પજ્જતાપજ્જતાણં ઠાણા પલ્લટ્તા ? કત્તિ નં મંતે ! મવળયાસી દેવા
પરિચસંતિ ? ગોયમા ! હ્મીસે રયણ્ણપમાણ પુઠ્ઠવીણ અસીઉત્તરજોયણસયસહસ્સયાહ્હાણ ઉચરિં ત્થં જોયણમ-
હસ્સ ઓગારિત્તા હેટ્ઠા ચેગં જોયણસહસ્સં વલ્લિત્તા મજ્જે અદ્દુત્તરે જોયણસયસહસ્સે ત્થ ણં મવળયાસીણં
અંદર અઠી દ્વીપ અને સયુદ્ધોમા, પંદર કર્મમૂમિમા, ત્રીણ અકર્મમૂમિમાં અને છપ્પન અંતરદ્વીપમાં પર્યાણા અને અપર્યાણા મણુબ્બોના
સ્થાનો કથાં છે. તેઓ ઉપપાત વઢે લોકના અસલ્યાતમા ભાગમા, સયુદ્ધપાત વઢે સર્વ લોકમાં અને સ્વસ્થાન વઢે લોકના
અસલ્યાતમા ભાગમાં હોય છે.

૨૮. હે મગવન્ ! પર્યાણા અને અપર્યાણા મવળયાસી દેવોના ક્યાં સ્થાનો છે ? હે મગવન્ ! મવળયાસી દેવો ક્યાં પતે છે ?
હે ગૌતમ ! આ રત્નમમા પૃથિવીની જાડાદ્ અંશીહજાર અધિક એક લાલ યોજન પ્રમાણ છે. તેમા ઉપરના ભાગથી એક હજાર યોજન
પ્રવેશ કરીને અને નીચે એક હજાર યોજન છોટીને એક લાલ ને અઠયોતેર હજાર યોજન પ્રમાણ મધ્ય ભાગમાં મવળયાસી દેવોના

૨૮. 'કહિણ મતે મવળયાસીણ દેવાણ' इत्यादि 'अशीत्युत्तरयोजनशतसहस्रयाहल्यायाः' अंशी हजार अधिक
शतसहस्र—एक लाख योजन पाहल्य—जाडार जेनी છે एवी एवामभा पृथिवीની ઉપર અને નીચે એક એક

देवाणं सत्त भवणकोडीओ चावत्तरि भवणावाससयसहस्सा भवन्तीति मत्स्यायं । तेणं भवणावाहिं वद्धा, अन्तो चउरंसां, अहे पुक्खरकनियसंठाणमंठिया, उच्चिकन्तरविउलगंभीरग्वातफलिद्दा, पागारट्टालयकवाडतोरणपडि-
दुवारदेसभागा, जंनसयग्घिसुसलसुसंडिपरियारिया, अउज्जा, सदाजया, सदागुत्ता, अडयालकोट्टिगरइया, अड-
यालकयवणमाला, लेमा, सिवा, किंकरामरदडोवरक्किगया, लाउल्लोइयमहिंया, गोसीससरसरत्तंचंदणदवरदिन्न-
पंचगुलितला, उवचियचंदणकलसा, चंदणघडसुकयतोरणपडिदुवारदेसभागा, आसत्तोसत्तविउलयद्ववग्घारिय-
मल्लदामकलावा, पंचवन्नसरससुरभिमुक्कपुप्फुंजोवयारकलिया, (ग्रंथायं १०००) कालागुरुपवरकुंदुरुक्कतुरुक्कधूव-
सात क्रोड अने च्होतेर लाख भवनो छे एम कहुं छे. ते भवनो च्हासना भागमां गोल, अन्दरना भागमां चतुष्कोण अने नीचिना
भागमां कमळनी कर्णिकानी आकृतिवाळां छे, उत्कीर्ण-जाण के कोतरेल होयनी शुं एवा स्प्ट अन्नासाळी, विस्तीर्ण अने उंडी
खात (खाइ) अने परिखा जेनी चारे तरफ छे एवां, जेना प्राकारने विये अट्टालक, कमाड, तोरणो अने प्रतिधार-नानी चारीओ छे
एवां, यन्त्री, शतघ्नी (मोटी लाकडी) मृगल अने मृसंघीथी युस्त, ज्यां युद्ध करी न करी शकाय एवां, हमेशां जयवाळां, हमेशां रक्षण
करायेलां, अडताळीश ओरडाओनी रचनावाळां, अडताळीश वनमाळाओनी रचनावाळां, उपद्रव रहित, मंगलरूप, किंकर देवोथी दंडचडे
रक्षण करायेलां, लींणण अने धोळ्या चडे मुशोभित, घाटा गोशीर्णचंदन अने सरस रक्तचंदन चडे ज्यां हस्तना थापा मार्यो छे एवां, ज्यां
हजार योजन झोडीने मध्यना फफ लाग अने अट्टोतेर हजार योजनमां सात क्रोड अने चोतेर लारा भवनो छे.
असुरकुमार देवोना चोसठ लाग भवनो छे. ते भवनो च्हासना भागमां गोल आकृतिवाळां, अंदरना भागमां सरखा चार

मधमयतंगंधुदुयाभिरामा, सुगंधवरंगंधिया, गंधवट्टिमूया, अच्छरगणसधसविगिन्ना, दिव्यतुडियससपणवि-
या, सन्धरपणामया, अच्छा, सण्हा, लण्हा, घट्टा, मट्टा, णीरया, निम्मला, निष्पंका, निष्कंकडच्छाया, सप्पहा,
ससिरिया, समरीइया, सउज्जोया, पासावीया, वरिसण्णिज्जा, अभिरूया, पडिरूया । त्थ णं भवणवासिदेवाणं
पज्जत्तापज्जत्ताण ठाणा पधत्ता । उचयाणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, समुग्घाणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, सट्टा-
जेणं लोयस्स असंखेज्जइभागे । त्थ णं बह्वे भवणयासी देवा परियसति । तंजहा-असुरा नाग-सुवत्ता विज्जू

चंदनना फलश्री मूष्या छे एवां, चंदना घट वढे सुशोभित तोरणो जेना लघु दारोना एक भागमा आवेला छे एवां, भूमिनी नीचे
लागेला अने उपर लटकावेल फुलनी माळाओना सुमखांवाळा, वेरायेला पाच वर्णना सससुगंधी पुष्पना दगलाओनी शोभावडे युक्त,
काळा अगर, श्रेष्ठ कीदरु अने झिलारसना धूपनी चोतरफ प्रसस्ती गधवडे अत्यंत मनोहर, उत्तम प्रकारना गधयुक्त सुगंधी पदार्थोनी
गंधवाळां, सुगंधी द्रव्योनी गुटिकारूप, अप्सराओना गणना समुदाय वढे व्याप्त, दीव्य चादित्रोना शब्दवढे युक्त, सर्व रत्नमय, अतिस्वच्छ,
स्निग्ध, कोमल, पसेला, साफ करेलां, रत्नरहित, निर्मल, निष्कं, निरावरण फान्तिवाळां, प्रभावाळां, कीरणोवाळां, उद्योतवाळा,
मनने प्रसन्न करनारं, दर्शनीय-जोबा योग्य, अत्यंत सुंदर, अने प्रतिक्षण नवीन रूपने धारण करनारं होय छे. आ भवनोमां

गुणावाळां अने नीचेना भागमा 'कमलकर्णिकासंस्थानसंस्थितानि' कमलनी कर्णिकानी-संस्थान-माहृतियाळां छे कमळना मध्य
भागमा उबी, समान अने विचित्र चिन्ह-रूपकावाळी कर्णिका फदेयाय छे. 'उत्कीर्णान्तरघिपुल्लयभीरपातपरिष्कानि' उत्कीर्ण-आणे
के कोतरेज्जुं होयनी शु एयु पटले अत्यन्त स्पष्ट अन्तर-मेव जेओगे छे एवी विपुल अने गभीर खात अने परिग जेनी चारे तरफ
आवेली छे एवां, घटले खात अने परिगतो स्पष्ट मेव मानुम पढे ते माटे घरेनीबधे एक मोटी पाळ छे अर्थात् अत्यन्त स्पष्ट अन्तरवाळी

अग्नी य दीव उदही य । दिसिपवणथणियनामा दसहा एण भवणवासी ॥ चूडामणिमउडरयणाभूसणणांगफ-
डगैरुलवैइरुपुन्नकलसंकिउप्फेसा सीह्हैयवरगंथकमंगरवरवद्धमाणनिज्जुत्तचित्तिचिधगता, सुरुवा, महड्डिया,
महज्जइआ, महब्बला, महायसा, महाणुभावा, महासोत्था, द्वारचिराइअवच्छा, कडगतुडियथंभियमुआ, अं-
पर्यासा अने अपर्यासा भवनवासी देवोना स्थानो छे. तेओ उपपातवडे लोकना असंख्यातमा भागमां, समुद्घातवडे लोकना
असंख्यातमा भागमां अने स्वस्थान वडे लोकना असंख्यातमा भागमां रहेलां छे. त्यां घणा भवनवासी देवो रहे छे. ते आ प्रमाणे-
“असुरकुमार, नागकुमार, सुवर्णकुमार, विद्युत्कुमार, अग्निकुमार, द्वीपकुमार, उदधिकुमार, दिवकुमार, पवनकुमार, अने स्तनित-
कुमार-ए दस प्रकारना भवनवासी छे.” चूडामणि नामे रत्न जेना मुकुटमां छे, जेओना भूषणमां नागनी फेण, गेरुड अने
वैज्र छे, तथा पूर्ण कलश वडे अंकित-युक्त ‘उप्फेस’-मुकुट जेओनो छे, जेना भूषणमां सिंह अश्वर-घोडो अने श्रेष्ठ हाथीरूप चिन्ह छे,
जेना भूषणमां चित्र-आश्चर्य करनार मंगर अने ‘वर्धमान-शरावसंपुट रूप चिन्हो नियुक्त छे एवा (अनुक्रमे असुरकुमारादि) भवनवासी
विपुल-विस्तीर्ण, गंभीर-जेनो ताग न आवी शके एथी (उंठी) गत अने परीखा ते भवनोनी चारे तरफ आवेली छे. रात अने
परिखानी णटली विशेषता छे के गरिखा उपर एहोली अने नीचे संकुचित होय छे अने गत उपर : अने नीचे गले स्थले सरस्वी
होय छे. ‘ प्राकाराटालककपाटतोरणप्रतिद्वारदेशभागानि ’ दरेक भवनना प्राकारो-फिलाओने विये अटालक-फिला उपरना नोकरोने
रहेवाना स्थान, कपाट-पोळना छारना कमाओ, पथी यथा भवनोमां पोळो होय छे ए सूचित कयुं, अन्यथा अहिं कमाओनो असंभव
छे. पोळना द्वारना तोरणो, अने प्रतिठार-मोटा चारणाओमां रहेली नानी चारीओ ते रूप देशभाग-विभागो जेमां छे एवा,
, ‘यन्त्रघातघीमुशालमुसंडीपरिवारितानि ’ नाना प्रकारना यन्त्रो, शतघ्नी-मोटी लाकडीओ अथवा मोटी शिलाओ के जे पाडवामां

तेषु दिव्याणु लेशाणु दस दिसाओ उज्जोवेमाणा पभासेमाणा, ते णं तत्थ साणं साणं भवणावाससयसहस्साणं, साणं साणं सामाणियसाहस्सीणं, साणं साणं तायत्तीसाणं, साणं साणं लोगपालाणं, साणं साणं अगमहिंसी-
णं, साणं साणं परिसाणं, साणं साणं अणिआणं, साणं साणं अणिआह्विचईणं, साणं साणं आयरकल्लदेवसाह-
प्यमान शरीखाळा अने लांणी लटकती वनमाळाने धारण करनारा, दीव्य वर्ण, दीव्य गंध, दीव्य स्पर्श, दीव्य संघयण, दीव्य संस्थान
(आकृति) दिव्य ऋद्धि, दिव्य कांति, दिव्य प्रभा, दिव्य छाया-समूहगत शोभा, दिव्य अर्ची-रत्नादिनी कांति, दिव्य तेज अने
दिव्य लेख्या-शरीर वर्णना सौन्दर्य वडे दस दिशाओने उद्द्योतवाळी करता, शोभता पोतपोताना लाखी भवनावासोनुं
पोतपोताना हजारो सामानिक देवोनुं, पोतपोताना त्रायसिंश देवोनुं, पोतपोताना लोकपालोनुं, पोतपोतानी अग्रमहीपीओनुं, पोत-
छाण वगेरेशी लोणुं; 'उल्लोदय' भीत अने मालने गडी वगेरेशी धोळुं, ते वडे मल्लित-पूजित, मुशोभित एवां, तथा 'गोशीर्षसरस्-
रक्तचंदनवर्द्धवृक्षपंचागुलितलानि' वर्द्धर-गाढ अथवा नपेटा-तथेळी रूपे गोशीर्ष नामना नंग अने सरस रक्त चंदन वडे वृक्ष-
पंचागुलितल-थापा आपेला छे जेने चिये पत्तां, 'उपचिनचन्दनकलशानि' उपनित-मूस्यां छे चंदनकलश-मांगलिक कलशो
जेने चिये पत्तां, 'चन्दनघटमुद्रतोरणप्रतिद्वारदेशभागानि' चंदनना घट-कलशो वडे मुद्रत-सारी रीते करेला अर्थात् मुशोभित
तोरणो जेना प्रतिद्वार-नाना वारणाना देशभागने चिये छे पत्तां, 'आसक्तोत्सक्तधिपुलकृतवर्णारिय' प्रलंबित) माल्यदामकलापानि'
आसक्त-भूमिमां लागेलुं, उत्तक-उपर चंदनानी नीचे विपुल-विस्तीर्ण, वृक्ष-गोळ 'वर्णारिय'-प्रलंबित लटकती पुष्पनी माला-
ओनो समूह जेने चिये छे पत्तां, 'पंचवर्णसरसामुरभिमुक्तपुण्यजोपचारकलिनानि' मूकेला पंच वर्णना सरस सुगंधी पुष्पना
ढगलाना उपचार-शोभाथी युक्त, 'कालागुग्गमयरकुन्दगफतुल्लकभृगमयमवायमानगन्धोद्भुगाभिरामाणि' कालागुग्ग-अगर, प्रवर-

स्सीणं, अन्नेसिं च घृहणं भवणवासीणं देवाण य देवीण य आहेवचं पोरेवचं सामिच्चं भदित्तं महत्तरगतं आणाईसरसेणावचं कारेमाणा, पलेमाणा, महताहतनद्वगीयवाइयतंतितलतालदुडियघणमुइंगपडुप्पवाइयरवेणं दिन्वाइं भोगभोगाईं सुजमाणा विहरति ।

पोतानी पर्षदोनुं, पोतपोताना सैन्योनु, पोतपोताना सैन्यना अधिपतिओनुं, पोतपोताना हजारी आत्मरक्षक देवोनुं, अने बीजा घणा मवनवासी देवो तथा देवीओनु अधिपतिपणुं, अग्रेसरपणु, स्वामिपणुं, भर्तापिणुं, वडीलपणुं, आझावडे इधरपणुं तथा सेनाना अधिपतिपणु बीजा पासे करानता अने स्वयं पालन करत्ता, नित्य प्रवर्तमान नृत्य, गायन, तथा वागेला बीणा, इस्ततल, कांसी अने बीजा यादित्रोना मोटा शब्द वटे दिव्य-प्रधान भोगववा योग्य भोगोने भोगवता रहे छे

प्रधान, कुद्वगळ-कीदर, तुळक-शिलारस, सेना धूयना मधमथायमान-चारे तरफ प्रसरेला उकृत-उत्कट गन्ध वटे अमि-राम-मनोहर, 'सुगन्धयरगन्धगन्धिकानि' तथा सुदूर गन्धवाळा उच्चम सुगंधी पदार्थोना गध युक्त, पथी 'गन्धवर्धितभूतानि' सुगन्धना अतिशयपणाथी सुगन्ध प्रप्यनी गुटिका जेवा, तथा 'अप्सरगेणसयसधिकीर्णानि' अप्सराभाना गणना सघ-समुदाय वटे स-सम्पद्व अरपत रमणीयपणाथी धिकीर्ण-व्याप्त धयेला, तथा दिव्यशुद्धितशब्दसम्पन्नद्वितानि' दीव्य शुद्धित-येण, पीणा अने श्रुदगादि पादित्रना शब्दो वटे 'सम्पन्नद्वित'—सम्पद्व श्रोताओना मनने हरण करया वटे प्रकर्ष—मर्षकाल नद्वित—शब्दवाळा, 'सर्वरत्नम यानि' पथा य रत्नमय, परन्तु एक माग रत्नमय नहि पथा, अन्धउनि-आकाश अने स्फटिकनी पेटे आप्त स्वच्छ, 'ससृणानि' स्निग्ध पुवृगल स्फुब्धो वटे घनेला, स्निग्ध अजयवयी घनेला पटनी पंठे, 'लण्हानि' मरुण-घुटेन्ना पटनी पंठे कोमळ, 'घृष्टानि' घरल्लठ सराणना पायरथी पापाणप्रतिमानी पंठे घसेला, 'मृष्टानि'—कोमळ सराण वटे पापाण प्रतिमानी पंठे घती कोमळ करेला, तेथी 'नीरजालि'

સ્વભાવિક સ્વરહિત રહિત હોવાથી ધૂલ ધિનાનાં, 'નિર્મલાનિ' આગનુક મેલ રહિત હોવાથી નિર્મલ, 'નિર્મલકાનિ' કલંકરહિત, અથવા કીચડરહિત, 'નિર્મલકટછાયાનિ' - નિર્મલકટ-આચરણરહિત કોરૂપણ પ્રકારના હયા-કાન્તિવાલાં, 'સપ્તમાર્ણિ' સ્વરૂપથી પ્રમાવાલાં, 'સમરીચીનિ' ઘટ્ટાર નીકલતાં કીરણના સમુદાયવાલાં, 'સોયોનાનિ' વકાર રહેલા વસ્તુના સમૂહને પ્રકાશ કરવાનાં, 'પ્રસાદીયાનિ' મન્તની પ્રસન્નતા કરનારા, તથા દર્દનીયાનિ જોવા યોગ્ય, જેને જોવાથી ચક્ષુને શ્રમ પડતો નથી પશ્ચાં, 'અભિરૂપાણિ' અભિ-વધા જોનારાના મન્તની પ્રસન્નતાને અનુકૂલ હોવાથી અભિસુગ રૂપ જેઓનું છે પશ્ચાં, અર્થાત્ અલ્પન્ત મનોહર, પથી જ 'પ્રતિરૂપાણિ' પ્રતિચિચિશિષ્ટ-ઉત્તમ પ્રકારનું રૂપ જેઓનું છે પશ્ચાં, અથવા પ્રતિક્ષણ નવીન રૂપ જેઓનું છે પશ્ચાં ભવનો છે. [અહીં ભવનવાસી દેવો રહે છે.]

'પતે ભવનવાસી' इत्यादि. હમણાં જ જેઓના મેવો ફળા તે અસુરકુમારાદિ ભવનવાસી દેવો અનુભવે 'ચૂડામણિમુદુટરત્નભૂરૂપ નિયુક્તનાગસ્ફટાદિચિત્રચિત્રાશ્ચ' શુદુટમાં ચૂડામણિ રત્ન જેઓને છે પશ્ચા, તથા ભૂરૂપમાં નિયુક્ત નાગની ફેણ વગેરે ચિત્રને ધારણ કરનારા હોય છે. તે આ પ્રમાણે-જેઓને શુદુટમાં ચૂડામણિ નામે આ ચત્તરૂપ છે પશ્ચા અસુરકુમાર ભવનવાસી છે. ભૂરૂપમાં રહેલા નાગની ફેણરૂપ ચિત્રને ધારણ કરનારા નાગકુમારો છે, ભૂરૂપમાં રહેલા ગજરૂપ ચિત્રને ધારણ કરનારા ગુરૂકુમારો છે. ભૂરૂપમાં રહેલા વજ્રરૂપ ચિત્રને ધારણ કરનારા વિદ્યુકુમારો છે. વજ્ર પ શકેન્દ્રનું આયુષ છે. અગ્નિકુમારો મુદુટમાં રહેલા પૂર્ણકલશરૂપ ચિત્રને ધારણ કરનારા છે. ક્ષિપ્રકુમારો ભૂરૂપમાં ગજરૂપ ચિત્રને ધારણ કરનારા હોય છે. ઉદ્ધિશ્કુમારો ભૂરૂપમાં હયાર-અશ્વરૂપ ચિત્રને ધારણ કરે છે. વિક્રુકુમારો ભૂરૂપમાં ગજરૂપ ચિત્રને ધારણ કરનારા છે. વાયુકુમારો ભૂરૂપમાં મગરૂપ ચિત્રને ધારણ કરે છે. સ્તનિકુમારો ભૂરૂપમાં વર્ધમાન-શરાવન્પુટરૂપ ચિત્રને ધારણ કરે છે. અક્ષરૂપ આ પ્રમાણે છે- 'ભૂરૂપનાગસ્ફટારુકલશ્ચા.' ભૂરૂપમાં નાગસ્ફટા, ગરુડ અને વજ્ર જેઓને છે પશ્ચા, તથા 'પૂર્ણકલશાંકિતોષ્ફેસાઃ' પૂર્ણ કલશપર્યંતે અંકિત-નાગવાલો ઉષ્ફેસ-મુદુટ જેઓનો છે પશ્ચા, તથા 'સિદ્ધહયપરગાંઘાઃ' મિત્ર, હયવર-અશ્વ અને હાર્યારૂપ અંક-ચિત્ર લેઓના ભૂરૂપને વિષે છે પશ્ચા,

' मकरधर्ममानकनियुक्तचित्रचिह्नगता ! तेमज मकर अने यर्ममानक-शयसपुट नियुक्त-भूषणमो-योजेलां चित्र-आधार्यभूत चिह्नो गत-रहेला लेखोने छे पथा असुरकुमारानि देखो छे घळी ते देखो कैया छे ! 'सुकपा'-दुन्दर रूपयाळा,-अत्यंत इच्छयालायक रूप जेमोनुं छे पथा, 'महर्दिका'-अधनपरिवारादि महान् क्रुद्धियाळा, तेमज 'महासुतया' शरीरनी अने आमरणोनी महा सुतिकान्तिघाळा, तथा 'महायला' शरीर सबयी यल जेमोमा छे पथा, 'महायशस' महान् यश जेमोने छे पथा, तथा 'महानुभागा' महान् अनुभागा-शाप अने अनुग्रह करवानु सामर्थ्य जेमोने छे पथा, 'महोसफपा'-महेशाख्या-महान ईश-इश्वर, और्ध्वर्ययुक्त एयी आस्था-प्रसिद्धियाळा, अथवा महान् पोताना ईश-और्ध्वर्ष जणवनाए, कवचिद् 'महासोफबा' महासोख्या पयो पाठ छे पुष्कळ साता वेदनीयना उदययी मोटा सुप्रयाळा, कोर आचार्यो 'महासफस्था'-पयो पाठ फांटे छे तेनो शब्दसंस्कार 'महाम्बाह' पयो थाय छे तेनी पूर्वचार्योप आ प्रमाणे ध्युत्पत्ति यतावी छे-' आशु गमनाद् अथवा 'अलदी गमन फांटे छे माटे अम्ब-मन, अने पोतपोताना धिपयने व्याप्त फांटे छे मांटे अस-इन्द्रिय, पटले महान् मन अने इन्द्रियो जेमोने छे पथा, 'हारवियोजितवससा' हार घटे सुशोभित छे यक्ष-स्थल जेमोनु पथा, 'कटकशुटितस्तस्मिन्मुजा' कटक-फडा अने टुटित-शादुरक्षक-चधेरथा, ते घडे स्तमित-अकड थयेली भुजामो जेमोनी छे पथा, 'भंगद-कुडल-मृष्टगडकर्णपीतघारिणा' भंगद-यादुशीर्षामरण, याजुयध, कुडल-कर्णना आमरणविशेष अने मृष्ट-स्पर्श कर्यां छे गड-करोल प्रवेशनो जेणे पथा कर्णपीठ-कर्णना आमरणविशेषने धारण करतारा, 'विचित्रहस्तामरणा' विचित्र हायना आभूषणो जेमोने छे पथा, 'विचित्रमालामौलिमुकुटा' विचित्र पुष्पनी माला अने मस्तकने धिये मुकुट जेमोने छे पथा, 'कल्याणक-प्रवत्स्रपरिहिता' कल्याणक-कल्याणकारी प्रवर-श्रेष्ठ वल्ल परिहित-पहेयुं छे जेणे पथा, 'कल्याणकप्रवरमाल्यानुलेपनधरा'-कल्याकारी उत्तम पुष्पनी माला अने विलेपनेने धारण करतारा, 'भास्वरयोन्द्य' भास्वर-वेदीप्यमान यौवि-शरीरवाळा, तथा मलस्यनमा-लाधरा' लायी धनमाळाने धारण करतारा, 'दीप्यसहजनेन' दीप्य सघयणवदे, अही शक्तिविशेषनी अपेक्षाए सघयण जाणयु, परंतु साक्षात् सघयण न समजयु कारण के देखोने सघयण होतु नथी सघयण अस्मिनी रचनारूप छे, अने देखोने अस्मि होला नथी

जीवाभिगम सूत्रमां कल्लं छे कै—“देवा अंसघयणी, जग्घा तेसि नेवही नेव सिरा”। देवो संघयण रहित होय छे, कारण के तेओने अस्थि अने सिराओ-नसो होती नथी”-इत्यादि. ‘दिव्यया ऋद्ध्या’ दीव्य-प्रधान परिचारादिक ऋद्धिवडे, ‘दिव्यया ह्युत्या’ दिव्य-इष्टार्थना संयोगरूप ह्युतिवडे, कारण के ‘द्यु’ घातु अभिगमन-इष्टार्थना संयोगना अर्थमां छे. ‘दीव्यया प्रभया’ भवन अने आवास संबंधी दीव्य प्रभावडे, ‘दीव्यया छायाया’ दीव्य छाया-समुदायनी शोभावडे, ‘दीव्यया अर्चिषा’ शरीर उपर धारण करेलां रत्नादिनी तेजोज्वालावडे, ‘दीव्येन तेजसा’ दीव्य शरीरजन्य तेजवडे, ‘दीव्यया लेश्यया’ दिव्य देह अने वर्णनी सुन्दरतारूप लेश्यवडे ‘दश दिश उद्द्योतयन्तः’ दश दिशाओने प्रकाशित करता अने ‘प्रभासमानः’ शोभता एवा भवनवासी देवो ते पोताना स्थाने विशेषे ‘साणं साणं-स्वेषां स्वेषां’ पोतपोताना भवनावासादिनुं ‘आहेवचं-आधिपत्यं’-अधिपतिपणुं-रक्षा करावता, ते रक्षा सामान्य आरक्षकवडे पण कराय छे, माटे कहे छे-‘पौर-पत्यं’-नगरपतिपणुं, पटले पोताना आत्मीय वर्गनुं अत्रेसरपणुं, ते नायकपणा सिवाय पण नायके नीमिला तेवा गृहचिन्तक सामान्य पुरुषनुं पण होय छे, माटे पोतानुं नायकपणुं वताववा कहे छे-‘स्वामित्वं’ स्वामीपणुं-नायकपणुं, ते नायकपणुं पोपकपणा सिवाय पण होय छे. जेम सिंह हरिणनो नायक कहेवाय छे पण पोपक नथी, तेथी पोपकपणुं वताववा माटे कहे छे-‘भर्तृत्वं’ भर्तापणुं-पोपकपणुं छे, एथी ‘महत्तरकत्वं’ महत्तरपणुं छे, ते महत्तरपणुं आक्षा-सत्ता रहितनुं पण होय छे जेमके, कोइ वणिंकनुं पोताना नोकरवर्ग प्रति होय छे, माटे कहे छे-आज्ञेश्वरसेनापत्यं’ आक्षा-सत्तावडे इश्वरपणुं अने सेनापतिपणुं, अर्थात् तेओनुं पोतपोताना सैन्य प्रति अद्भुत आक्षानुं प्रधानपणुं छे, ए प्रमाणे ‘कारयन्तः’ अधिकारी अन्य पुरुषो पासे करावता अने ‘पालयन्तः’ स्वयमेव पालन करता एवा, ‘महताऽहृत-नाट्यगीतवादित्रतन्त्रीतलतालः’ टितघनमृदंगपट्टप्रवादितरत्वेण’ अहृत-आख्यान-कथानक संदंघी अथवा अहृत-अव्याहृत-नित्य चालु एवा नाट्य-नृत्य अने गीत-गायन तथा वागेला तन्त्री-वीणा, तल-हाथना ताल, ताल-कांसी, झुटित-अन्य वादित्रो तथा पट्टप्रवादित चतुर पुरुषोप वगाडेल घन मृदंग-मेघना समान ध्वनिवाला मृदंगना ‘महता रवेणं’ मोटा रव-शब्दवडे ‘दिव्यान्’ स्वर्ग संबंधी पटले प्रधान ‘भोगभोगान्’ भोगववा योग्य भोगो-शब्दादि चिपयोने ‘भुञ्जमानाः’ भोगवता-अनुभव करता ‘विहरन्ति’ सुखपूर्वक रहे छे.

२९. कहि णं भंते ! असुरकुमाराणं देवाणं पञ्चत्तापञ्चत्ताणं ठाणा पञ्चत्ता ? कहि णं भंते ! असुरकुमारा देवा परिवसंति ? गोयमा ! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए असीउत्तरजोयणसयसहस्सयाइक्ष्वाए उवरि एणं जोयणसहस्सं ओगाहित्ता हेडा चेणं जोयणसहस्सं वज्जित्ता मज्जे अट्टहत्तरे जोयणसयसहस्से एत्थ णं असुरकुमाराणं देवाणं चउसट्ठि भवणावाससयसहस्सा भवन्तीति मक्खाय । ते णं भवणा याहिं चट्ठा, अंतो चउरसा, अहे पुक्खरफन्नियासंठाणसठिया, उक्किन्नंतरविउलंगंभीरखायफलिहा, पागारदालयकवाडतोरणपड्डियारवेसभा-

२९. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता असुरकुमार देवोना कयां स्थानो छे ? हे भगवन् ! असुरकुमार देवो कयां वसे छे ? हे गौतम ! एकलाल अने अक्षी हजार योजन बाहलय-जाडाइ जेनी छे एवी आ रत्नप्रभा पृथिवीना उपरयी एक हजार योजन अदर प्रवेश करी अने नीचे एक हजार योजन छोडीने एक लाखने अठयोतेर हजार योजनप्रमाण मध्य भागमा असुरकुमारोना चोसठ लाल भवनावासो कखा छे. ते भवनी बहारना भागमा गौळ अने अंदरना भागमा चौरस छे—इत्यादि भवनोनु वर्णन पडिरूवा यावत्-प्रतिरूप छे-त्यां सुधी (पूर्वना पद २ सू० २८ कखा प्रमाणे) जाणवुं. आ भवनोमां पर्याप्ता अने अपर्याप्ता असुरकुमार देवोना स्थानो छे. ते उपपात वडे लोकना असल्यातमा भागमा, समुद्रघात वडे लोकना असल्यातमा भागमा अने स्वस्थान वडे एण लोकना असल्यातमा भागमा छे. त्या घणा असुरकुमार देवो रहे छे. तेओ काला वर्णवाळा, लोहिताक्ष-

२९. असुरकुमारना सूत्रमां 'काला' कृष्णवर्णवाळा, 'लोहिताक्षयिम्योष्ठा' लोहिताक्ष-माणिक अने धौवीफळ-पाकेला गीलोडानी जेवा जेवोना लाल मोष्ठ छे एथा, 'धवलपुष्पदन्ता' घोळा पुप्यना जेवा अर्थात् मोगरानी कळीभो जेवा जेवोना दातो छे एथा,

जंतसयग्धिसुसलसुसंदिपरियारिया, अउज्झा, सदाजया, सदागुत्ता, अडयालकोट्टगरइया, अडयालकयव-
णमाला, खेमा, सिवा, किंकरामरदंडोवरविवया, लाउल्लोइयमहिया, गोसीसरसरत्तचंदणवद्वरदिन्नपंचगुलित-
ला, उवचितचंदणकलसा, चंदणघडसुकथतोरणपडिदुवारदेसभागा, आसत्तोसत्तविउलवद्वघारियमल्लदामक-
लावा, पंचवन्नसरसरसुरभिमुक्कपुण्णुजोवयारकलिया, कालागुरुपरकुंडुरुक्कतुरुक्कडज्झंतधूममघमंधंतगंधुडुया-
भिरामा, सुगंधवरगंधिया, गंधवट्टिभूया, अच्छरगणसंधसंविगिशा, दिव्वतुडियसइसंपणदिया, सव्वरयणाम-
या, अच्छा, सण्हा, लण्हा, घट्टा, मट्टा, णीरया, निम्मला, निप्पंका, निक्कंकडच्छाया, सप्पभा, सस्सिरीया,

पव्वरागमणि अने विम्बीफलना जेवा लाल ओष्ठवाळा, घोळा पुष्पना जेवा दांतवाळा, काळा केशवाळा, डावा भागे एक कुंडलने
धारण करनारा, आर्द्र चंदन वडे जेणे शरीरतुं विलेपन कर्युं छे एवा, कंइक शिल्पिन्ध्रपुष्पना जेवा (कंइक रक्त) वर्णवाळा संक्लेश

‘असितकेशाः’ असित-काळा केशो जेओना छे पवा, देवोने वैक्रिय शरीर होवाथी दांत अने केशो वैक्रिय जाणवा, स्वाभाविक न
जाणवा. ‘वामेयकुंडलधराः’ डावा भागमां पक कानमां कुंडलने धारण करतारा, ‘आर्द्रचन्दनानुलिप्तगात्राः’ आर्द्र-सरस चंवन
वडे जेणे शरीरतुं विलेपन कर्युं छे पवा, इयत्तशिल्पिन्ध्रपुष्पप्रकाशानि’ इयत्-कंइक शिल्पिन्ध्र पुष्पना जेवा वर्णवाळा, पटले कंइक
राता वर्णवाळा, ‘असंचिलग्रानि’-अत्यन्त सुखना उत्पन्न करनार होवाथी जरा पण संक्लेशने नहि उत्पन्न करे पवा सूक्ष्म मृदु अने
लघुस्पर्शवाळां, ‘प्रवरपरिद्धिता’ श्रेष्ठ वस्त्रोने जेणे पहरेलां छे पवां, प्राकृत होवाथी प्रवर शब्दनी विभक्तिने लोप थयो छे. तथा
कुमारावस्थारूप प्रथम वयने ओढंगी गयेला पटले तेना अन्ते वर्तता, अने बीजी मध्यम वयने नहि प्राप्त थयेला, प ज वातने

समरीइया, सउज्जोया, पासादीया, दरिसणिज्जा, अभिरूवा, पडिरूवा; एत्थ णं असुरकुमाराणं देवाणं पज्जत्ता-
पज्जत्ताण ठाणा पसत्ता । उववाएणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, सद्युग्घायेणं लोयस्स असंखेज्जइभागे, सट्ठाणेणं लो-
यस्स असंखेज्जइभागे, तत्थ णं चहवे असुरकुमारा देवा परियसंति । काला लोहियक्खवियोद्दा, धवलपुष्फपंता,
असियकेसा, वामे एगकुंडलधरा, अइचंदणाणुलिसगत्ता, ईसीसिलिघपुष्फपासाइ असंकिलिद्दाइं सुहुमाइं व-
त्थाइं पवरपरिदिया, वयं च पढमं समइक्कंता, चिइयं च वय असंपत्ता, भइ जेव्वणे चइमाणा, तलभंगयतुडिय-
पवरभूसणनिम्मलमणिरयणमंडितमुया, दससुदामंडियग्गहत्था, वूडामणिविचित्तचिघगया, सुरूवा, महिद्विया,
महज्जुइया, महायसा, महब्बला, महाणुभागा, महासोयस्सा, हारचिराइयचच्छा, कडयतुडियथंभियमुया, अग-
यकुडलमट्टगंडयलकन्नपीढघारी, विचित्तहत्थाभरणा, विचित्तमालामउली, कल्लाणगपवरवत्थपरिहिया, कल्लाण-
गमल्लाणुलेवणाधरा, भासुरयोदी, पलंचयणमालधरा, दिव्वेणं वन्नेणं दिव्वेणं गंधेणं दिव्वेणं फासेणं दिव्वेणं स-

नहि उत्तम करे एवा वस्स अने श्रेष्ठ वत्तो जेणे पहेरेलां छे एवा, प्रथम कुमारावस्थाने ओळ्गी गयेला अने वीजी मध्यम वयने
नहि प्राप्त ययेला, भद्र-प्रशस्त यौवनमां वर्तता, तलमग (हस्ताभरण) तुटित (बाजुबध) अने वीजा श्रेष्ठ भूषणोमा रहेलां निर्मल
मणि अने रत्नो वडे सुशोभित मुजावाळा, दस मुद्रिका (वीटीओ) वडे जेना हस्तना अग्रभागी अलंछत छे एवा, विचित्र

स्यए करे छे— पटले भद्र-अत्यन्त प्रशस्त यौवन धयमां वर्तता एवा, 'तलमग-तुटित-धरभूषण-निर्मलमणिरत्नमंडितमुजा' तलमग-
याहुतु आमरण, तुटित-बाजुबध अने ते सिवाय वीजा श्रेष्ठ आमरणोने विचे धन्त्रकान्तादि मणिओ अने इन्द्रनीलादि रत्नो वडे

घयणेणं दिव्वेणं संठाणेणं दिव्वाए इड्डीए दिव्वाए जुईए दिव्वाए पभाए दिव्वाए छायाए दिव्वाए अचीए दिव्वाए तेणं दिव्वाए लेसाए दस दिसाओ उज्जीवेमाणा पभासेसाणा, ते णं तत्थ साणं साणं भवणावासासयसहस्साणं साणं साणं सामाणियसाहस्सीणं साणं साणं तायत्तीसाणं साणं साणं लोगपालाणं साणं साणं अग्गमहिस्सीणं साणं साणं परिसाणं साणं साणं अणियाणं साणं साणं अणियाहिव्वेणं साणं साणं आयरक्खेदेवसाहस्सीणं अन्नेसिं च बहूणं भवणवासीणं देवाण य देवीण य आहेवचं पोरेवचं सामिच्चं महत्तरगत्तं आणाईसरसेणावच्चं कारेमाणा, पालेमाणा, महत्ताहतनट्ठगीतवाइयत्तंतीतलतालुडियघणसुइंगपडुप्पवाइयरवेणं दिव्वाइं भोगभोगाइं भुंजमाणा विहरंति । चमरवलिणो इत्थ दुवे असुरकुमारिदा असुरकुमारारायाणो परिवसंति । काला, महानी-
लसरिसा, णीलुगुलिअगवलअयसिक्कुसुमप्पगासा, चियसियसयवत्तणिम्मलईसिसितरत्तंतणयणा, गरुलायय-

चूडामणि रत्न जेओना चिह्नरूपे रहेलुं छे एवा, सुरूपाः-सुदररूपाळा-इत्यादि यावत् 'दीव्य भोगवत्ता लायक भोगो भोगवत्ता विहरे छे' त्यां सुधीना वथा विशेषणोनी अर्थ पूर्वे कथा प्रमाणे जाणवो.

अहीं चमर अने बली-ए वे असुरकुमारना इन्द्रो असुरकुमारना राजाओ रहे छे, तेओ काला, अत्यंत काली वस्तुओना जेवा, मंडित-सुशोभित छे भुज-हस्त जेओना एवा, 'वथमुद्रामंडिताग्रस्ताः' वस मुद्राओ वडे मंडित छे अग्रहस्त जेओना एवा, 'चूडामणि-विचित्रचिह्नगताः' चूडामणि नामे विचित्र अद्भुत चिह्न गत-रहेलुं छे जेओने एवा असुरकुमारो छे.

चमरेन्द्र अने बलीन्द्रना सामान्य सूत्रमां 'कालाः' कृष्णवर्णवाळा, प ज अर्थ उपमानयी जणावे छे- 'महानीलसहसाः' अत्यन्त

उज्जुतुगनासा, उवचियसिलप्पवालथियफलसनिहाहरोढा, पंडुरससिसगलविमलनिम्मलदद्विधणसंत्वगोक्खीर-
कुंवरुवगरयमुणालियाधवलपंतसेवी, ह्रुपवहनिद्धंतधोयतत्ततवणिज्जरत्ततलतालुजीहा, अंजणघणकसिणगरुयगरम-
णिज्जणिद्धकेसा, वामेयकुंडलधरा, अहंचंवरुणालित्तगत्ता, ईसिसिलिधपुष्पगसाहू असंकिलिद्धाई सुहुमाई चत्थाई
पवरपरिहिया, धयं च पढमं समइक्कंता, विइयं च असपत्ता, भएँ जोव्वणे वट्टमूणा, तलमंगयतुडियपयरमू-

गळीनी गुटिका पाढाना शींगडा अने अळसीना पुष्प जेवा वर्णवाळा, विकसित कमळना जेवां निर्मल घोळा अने लाल नेत्रोवाळा, अने
गळना जेवी लांबी सीधी अने उंची नासिकावाळा, उपचित-घसेली प्रवालशिला अने विर्यीफळना समान अधरोष्ठ जेओना छे
एवा, घोळा अने कलक रहित चन्द्रना खड, निर्मल घनरूप थयेळु दही, शंख, गायतुं दूध, भोगराना फुल, पाणीना कणो अने
मृणालिका-कमळनी दाढी जेवी धोळी दन्तश्रेणि जेओनी छे एवा, अग्निमां 'तपावेळा' अने निर्मल थयेला तत्त्व सुवर्णनी जेवा
रावा हाथपगना तळीयां ताळु अने जीभ जेओना छे एवा, अज्वन अने मेथनी जेवा काळा अने रुचक रत्नना जेवा रमणीय तथा स्निग्ध
केशो जेओना छे एवा, डावा भागमां एक कुंडलने धारण करुनारा-इत्यादि असुरकुमारना वर्णन प्रमाणे 'दीव्य भोगववा योग्य

काळी कोरपण यस्तु लोकमा प्रसिद्ध होय तेना जेवा, 'नील्युटिकागधलअतविसुसुमप्रकाशाः' गळीनी गुटिका, गयल-पाडाळु, शींगड,
अतसी-मळतीनु पुष्प प्रसिद्ध छे तेओना जेवा प्रकाश-प्रमायाळा, 'विकसितयतपत्रनिर्मलेपतिसतरक्तपन्नपनाः' विकसित शत्रपत्र-
कमळना जेवा निर्मल शब्द-अमुक भागमां करक सित-धोळा, राता अने ताम्र-लाल मयनोयाळा, 'गरुडायत-शशु-तुंगनासा' गरुडना जेवी
कमळी कळ-सरल अने तुंग-उची नासिकावाळा, 'उपचितशिलाप्रयालयिम्यफलसप्रिमाघरोष्ठा' उपचित-घसेला शिलाप्रयाल-परधाळां

सणणिम्मलमणिरयणमंडियसुया, दससुद्धामंडियगगहत्था, चूडामणिचित्तविंधगया, सुरूवा, महड्डिया, महजुई-
आ, महायसा, महाबला, महाणुभागा, महासोकवा, हारविराइयवच्छा, कडयतुडियथंभियसुया, अंगदकुंडल-
मड्गंडतलकन्नपीढधारी, विचित्तहत्थाभरणा, विचित्तमालामउली, कल्ल्हाणगपवरत्थपरिहिया, कल्ल्हाणगपवरमल्ल्हा-
णुलेवणधरा, भासुरबोंदी, पलंबवणमालधरा, दिब्बेणं वन्नेणं, दिब्बेणं गंधेणं, दिब्बेणं फासेणं, दिब्बेणं संघयेणं,
दिब्बेणं संठाणेणं, दिब्बाए इड्डीए, दिब्बाए जुईए, दिब्बाए, पभाए, दिब्बाए छायाए दिब्बाए अचीए, दिब्बेणं तेएणं,
दिब्बाए लेसाए दस दिसाओ उज्जीवेमाणा, पभासेमाणा, ते णं तत्थ साणं साणं भवणावाससयसहस्साणं, सा-
णं साणं सामाणियसाहस्सीणं साणं साणं तायत्तीसाणं, साणं साणं लोगपालाणं, साणं साणं अग्गमहिस्सीणं,
भोगीने भोगयता विहरे छे.' त्यां सुधी जाणवुं.

अने विवफळ-पाका गीलोडाना सरखा अधरोष्ठ जेओना छे एवा, 'पांडुरशशिशकलविमल-निर्मलदधि-घन-शंख-गोक्षीर-कुंद-
दकरजो-मृणालिकाघवलदंतश्रेणयः' पांडुर-श्वेत, परन्तु संध्याकालमां कंइक रातो थाय छे तेवो नहि एवा चन्द्रमानो शकल-खंड, ते पण
केवो ? विमल-रजरहित अथवा कलंकरहित, तथा निर्मल वहीं, शंख, गायत्रुं दूध, कुन्द-मोगराना फुल, दकरज-पाणीना कणो, मृणालिका
कमलनी दांडी, ते बयानी पेठे धोळी दांतनी श्रेणि जेओनी छे एवा, 'हुतवहनिर्मातघौतततपनीयरक्ततलतालुजिह्वाः' हुतवह-अग्निवडे
निर्मात-तपावेळुं सुवर्ण धौत-निर्मल तप्त-तपेळुं अने कंइक रक्त-लाल होय छे तेनी पेठे राता हाथपगनां तळीयां, तालु अने जीम
जेओना छे एवा, 'अंजनघनकृष्णरुचकरमणीयस्निग्धकेशाः' तथा अंजन-सौधीरांजन, घन-वर्षाकालनो मेघ तेनी पेठे कृष्ण अने रुचकरत्तनी
जेम रमणीय अने स्निग्ध केशो जेओना छे एवा [चमरेन्द्र अने वलीन्द्र छे.]

સાણં સાણં પરિસાણં, સાણં સાણં અગિયાણં, સાણં સાણં અગિયાહિચર્ણં, સાણં સાણં આપરવન્વદેવસાહસ્તીણં,
 અન્નેસિં ચ વદ્ધ્રુણં ભવણવાસીણં દેયાણ ય દેયીણ ય આહેવચ પોરેવચં સામિત્તં મદિત્તં મહત્તરગતં આણાઈસરસેણા-
 વચં કારેમાણા, પાહેમાણા, મહયાહ્યનદ્દગીયવાઈયતંતીતલતાલુહિયઘણમુહંગપડુપ્પવાઈયરવેણં વિન્વાઈં ભોગમો-
 ગાઈં મુંજમાણા ધિહરતિ ।

૩૦. કહિ ણં મંતે ! દાહિણિહ્ણાણં અસુરકુમારાણં દેવાણં પજ્જતાપજ્જતાણં ઠાણા પત્તતા ? કહિ ણં, મંતે !
 દાહિણિહ્ણા અસુરકુમારા દેવા પરિવસતિ ? ગોયમા ! જંબુદ્વીવે વીવે મંદરસ્સ પન્વયસ્સ દાહિણેણં ઇમીસે રયણ-
 વ્પમાણુ પુદયીણ અસીઉત્તરજોયણસયસહસ્સવાહ્ણાણ ઉચરિં ણં જોયણસહસ્સ ઓગાહિત્તા દિદ્ધા વેગ જોયણ-
 સહસ્સ વખિત્તા મજ્જે અદ્દહુત્તરે જોયણસયસહસ્સે, પ્પત્થ ણં દાહિણિહ્ણાણ અસુરકુમારાણં દેવાણં વ્વત્તીસ ભવ-

૩૦. હે મગવચ્ ! પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા દક્ષિણ દિશાના અસુરકુમાર દેવોના ક્યાં સ્થાનો કહેલાં છે ? હે મગવચ્ ! દક્ષિણ દિશાના
 અસુરકુમાર દેવો ક્યાં વસે છે ? હે ગૌતમ ! જંબુદ્વીપ નામના દ્વીપને વિષે મેરુ પર્વતની દક્ષિણ દિશાએ એક લાલને એથી હજાર
 યોજન પ્રમાણ જાડી રત્નપ્રમા પ્રથિવી છે, તેમાં ઉપરથી એક હજાર યોજન પ્રવેશ કરી અને નીચે એક હજાર યોજન છોડી એક લાલ ને
 અઠયોતેર હજાર યોજનરૂપ મધ્ય ભાગમાં દક્ષિણ દિશાના અસુરકુમાર દેવોના ચોત્રીય લાલ મળનો છે એમ કહું છે. તે મળનો મહારાના
 માગમાં ગોક અને અંદરના માગમાં સમચોરસ છે-ફત્યાદિ ઘર્ણન યાવત્ પ્રતિરૂપ-અત્યંત સુંદર છે ત્યાં સુધી જાણવું. અહીં પર્યાપ્તા

णावाससयसहस्सा भवन्तीति मक्त्वायं । ते णं भवणा बाहिं वद्धा, अंतो चउरंसा सो चैव वण्णओ जाव पडि-
रूवा । एत्थ णं दाहिणिच्छाणं असुरकुमाराणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता । तीसुवि लोगस्स असंखे-
ज्जइभागे । तत्थ णं बहवे दाहिणिच्छा असुरकुमारा देवा देवीओ य परिवसंति । काला, लोहियक्खा तहेव जाव
मुंजमाणा विहरंति । एसिणं तहेव तायतीसगलोगपाला भवन्ति । एवं सब्वत्थ भाणियव्वं । भवणवासी णं
चमरे इत्थ असुरकुमारिंदे असुरकुमारराया परिवसति, काले महानीलसरिसे जाव पभासेमाणे । से णं तत्थ
चउतीसाए भवणावाससयसहस्साणं, चउसट्ठीए सामाणियसाहस्सीणं, तायत्तीसाए तायत्तीसगाणं, चउण्हं
लोगपालाणं, पंचण्हं अगमहिंसीणं सपरिवाराणं, तिण्हं परिसाणं, सत्तण्हं अणियाणं, सत्तण्हं अणियाहि-
वईणं, चउण्ह य चउसट्ठीणं आयरक्खदेवसाहस्सीणं अन्नेसिं च बहूणं दाहिणिच्छाणं देवाणं देवीण य आहेवच्चं

अने अपर्याप्ता दक्षिण दिशाना असुरकुमार देवोना स्थानको कथां छे. ते उपपात, समुद्धात अने स्वस्थान ए त्रणेनी अपेक्षाए लोकना
असंख्यातमां भागे छे. त्यां घणा दक्षिण दिशाना असुरकुमार देवो अने देवीओ रहे छे. तेओ काला तेओना ओष्ठ लोहिताक्षरत्न अने विंबी-
फलना जेवा राता छे-इत्यादि पूर्वोक्त यावत् 'दीव्य भोगो भोगवता विहरे छे' त्यां सुधी जाणवुं. ए देवोने ते प्रमाणेज त्रायस्त्रिंश देवो
अने लोकपालो होय छे एम वधे य जाणवुं. भवनवासी असुरकुमारनो इन्द्र असुरकुमारनो राजा चमर अहीं रहे छे. ते कालो, अत्यंत
काली वस्तुना जेवो यावत् प्रभासमानः-शोभतो त्यांना चोत्रीश लाख भवनावासीओं, चोसठ हजार सामानिक देवोओं, तैत्रीश त्राय-
स्त्रिंश देवोओं, चार लोकपाल देवोओं, परिवार सहित पांच अग्रमहिपीओओं, त्रण पर्यंदोओं, सात प्रकारना सैन्योओं, सात सेनाधिपतिओओं,

पोरेवचं जाव चिहरंति ॥

३१. कहि णं भंते ! उत्तरिह्माणं असुरकुमाराणं देवाणं पज्जतापज्जचाणं ठाणा पत्तत्ता ! कहि णं भंते !
उत्तरिह्मा असुरकुमारा देवा परियसति ! गोयमा ! जंबुद्वीपे दीवे मंदरस्स पव्वयस्स उत्तरेणं इमीसे रयणप्प-
माए पुढधीए असीउत्तरजोयणसयसहस्सपाहल्लाए उचरिं एगं जोयणसहस्सं ओगाहित्ता हिट्ठा वेग जोयणस-
हस्स वल्लित्ता मज्जे अट्टहुत्तरे जोयणसपसहस्से, एत्थ णं उत्तरिह्माणं असुरकुमाराणं देवाणं तीस भवणावा-
ससयसहस्सा भवन्तीति मक्खाय । ते णं भवणा घाहिं चट्ठा, अतो चउरंसा, सेस जत्ता दाह्णिणिह्माणं जाव
चिहरंति । बली एत्थ बहरोयणिंदे बहरोयणराया परियसति, काले महानीलसरिसे जाव पभासेमाणे । से णं
चाएुणा चोसठ हजार आत्मरत्थक देवोतुं अने ते सिषाय बीजा घणा दक्षिणना देवो अने देवीओतुं अधिपतिपणुं, अग्नेसरपणु करा-
वतो यावत् विहरे छे.

३१. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता उत्तरना असुरकुमार देवोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! उत्तरना असुरकुमार देवो
क्यां रहे छे ? हे गौतम ! जम्बूद्वीपनामे द्वीपमां मेरुपर्वतनी उचरे एकलाख ने अंशीहजार योजन जाडी आ रत्नप्रभा पृथिवीना उप-
रथी एक हजार योजन प्रवेश करीने अने नीचेथी एक हजार योजन छोडीने एक लाख ने अठयोत्तर हजार योजनप्रमाण मध्य मागमां
अहीं उचरना असुरकुमार देवोना तीश लाख भवनावासो छे एम कथुं छे. ते भवतो धद्दालना मागमां गोक अने अन्दलना मागमां समचोरस
छे. बाकीनु दक्षिण दिशाना असुरकुमार संबन्धे कथुं छे तेम यावत्-‘विहरे छे’ त्यां सुधी जाणथुं. अहीं यंतोचनेन्द्र वैरोचनराजा बली

तत्प्र तीसाए भवणावाससयसहसाणं, सट्टीए सामाणीयसाहस्सीणं, तायत्तीसाए तायत्तीसगाणं, चउण्हं लोणपालाणं, पंचण्हं अण्णमहिसीणं सपरिवाराणं, तिण्हं परिसाणं, सत्तण्हं अणियाणं, सत्तण्हं अणियाहिवर्इणं, चउण्हं य सट्टीणं आयरक्खदेवसाहस्सीणं, अन्नेसिं च बहूणं उत्तरिच्छाणं असुरकुमाराणं देवाण य देवीण य आहेवचं पोरैवचं कुब्बमाणे विहरइ।

३२. कहि णं भंते ! नागकुमाराणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! नागकुमारा देवा परिवसंति ? गोयमा ! इमीसे रयणण्यभाए पुढवीए असीउत्तरजोयणसयसहस्सवाहल्लाए उवर्णिं एणं जोयणसहस्सं ओगाहित्ता हिट्ठा चेगं जोयणसहस्सं वज्जित्ता मज्झे अट्टहुत्तरे जोयणसयसहस्से एत्थ णं नागकुमाराणं रहे छे. ते काळो, अत्यंत काळी वस्तुना जेवो यावत् शोभतो विहरे छे. ते वलीन्द्र त्यां त्रीश लाख भवनावासोत्तुं, साठ हजार सामानिक देवोत्तुं, तेत्रीश त्रायस्त्रिंश देवोत्तुं, चार लोकपालोत्तुं, पांच परिवारसहित अग्रमहिपीओत्तुं, त्रण पर्यदोत्तुं, सात प्रकारना सैन्योत्तुं, सात सेनाधिपतिओत्तुं, चार गुणा साठ हजार आत्मरक्षक देवोत्तुं, अने ते सिवाय वीजा घणा उत्तरना असुरकुमार देवो अने देवीओत्तुं अधिपतिपणुं अने अग्रेसरपणु करतो विहरे छे.

३२. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता नागकुमार देवोना क्यां स्थानो कहेलां छे ? हे भगवन् ! नागकुमार देवो क्यां रहे छे ? हे गौतम ! एकलाख अने एंशीहजार योजन जाडी आ रत्नप्रभा पृथिवीना उपरथी एक हजार योजन प्रवेश करीने अने नीचे एक हजार योजन छोडीने एकलाख अठथोतेर हजार योजन प्रमाण मध्य भागमां अहीं पर्याप्ता अने अपर्याप्ता नागकुमार देवोना चौराशी लाख

देवाणं पञ्चत्तापञ्चत्ताणं चुलसीइ भवणावाससयसहस्ता भवन्तीति मयप्रायं । ते णं भवणा पाहिं घटा, अंतो चउरसा जाव पडिरूवा । तत्प णं णागकुमाराणं पञ्चत्तापञ्चत्ताणं ठाणा पन्नत्ता । तीसु वि लोगस्स असंखेज्ज-इमाने । तत्प णं यह्वे नागकुमारा देवा परिवसंति, महिद्धिया, महज्जुईआ, सेसं जहा ओद्धियाणं जाव विहरंति । धरणनूयाणदा एत्थ णं हुवे नागकुमाराराणो परिवसंति महद्धिया सेस जहा ओद्धियाणं जाव विहरंति ।

३३. कहि णं भंते ! दाहिणिद्धाणं नागकुमाराणं देवाणं पञ्चत्तापञ्चत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ! कहि णं भंते ! दाहिणिद्धा नागकुमारा देवा परिवसंति ! गोयमा ! जंबुदीचे धीवे मंदरस्स पव्वयस्स पाहिण्णेणं इभीसे रयण-एग्गमाण पुट्ठीए असीउत्तरजोयणसयसहस्सपाहल्लाए उवरिं णं जोयणसहस्सं ओगाहित्ता हिट्ठा चेगं जोयण-भवनावात्तो छे एम कहुं छे. ते भरनो बहारना मागमां गोल अने अदरना भागमां समचोस्स यावत् प्रतिरूप-अत्यत सुंदर छे. त्यां पर्याप्ता अने अपर्याप्ता नागकुमार देवोना स्थानो कहेलां छे. उपपात, समुबुधात अने स्वस्थान-ए त्रणेने आश्रयी लोकना असल्या-तमा यागमां छे. त्यां धणा नागकुमार देवो रहे छे. ते महाक्रद्धिवाळा अने महाकान्तिवाळा छे. चाकी वधु सामान्य भवनवासी देवो संबधे कधु छे तेम यावत्-विहरे छे त्यां सुधी जाणवुं. अहीं धरण अने भूतानद ए वे नागकुमारेन्द्र अने नागकुमारना राजाजी रहे छे. ते महाक्रद्धिवाळा-इत्यादि वधु सामान्य भवनपति देवो संबधे कहुं छे तेम यावत् विहरे छे-त्यां सुधी जाणवु.

३३. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता दधिणना नागकुमार देवोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! दधिणना नागकुमार देवो

सहस्रं वज्रिता मज्जे अट्टहुत्तरे जोयणसयसहस्रे, एत्थ णं दाहिणिह्लाणं नागकुमाराणं देवाणं चउयालीसं भवणावाससयसहस्सा भवन्तीति मक्खायं । ते णं भवणा चाहिं वट्ठा, जाव पडिख्वा । एत्थ णं दाहिणिह्लाणं नागकुमाराणं पज्जात्तापज्जाणं ठाणा पन्नत्ता, तीम्हु वि लोयस्स असंखेज्जइभागे, एत्थ णं दाहिणिह्ला नागकुमारा देवा परिवसंति, महिद्धिया जाव विहरंति । धरणे इत्थ नागकुमारिंदे नागकुमाराराया परिवसइ, महद्धि, जाव पभासेमाणे । से णं तत्थ चउयालीसाए भवणावाससयसहस्साणं, छण्हं सामाणियसाहस्सीणं, तायत्तीसाए तायत्तीसाणं, चउण्हं लोगपालाणं, छण्हं अग्गमहिसीणं सपरिवाराणं, तिण्हं परिसाणं, सत्तण्हं अणियाणं, सत्तण्हं अणियाहिचईण, चउच्चीसाए आयरक्खदेवसाहस्सीणं, अन्नेसिं च च्हणं दाहिणिह्लाणं नागकुमाराणं

क्यां रहे छे ? हे गौतम ! जंबूद्वीपनामे द्वीपमां मेरु पर्वतनी दक्षिण दिशाए एक लाखने एंशी हजार योजन जाडी आ रत्नप्रभा पृथिवीना उपरथी एक हजार योजन प्रवेश करी अने नीचे एक हजार योजन छोडी एक लाखने अठयोतेर हजार योजनप्रमाण मध्य भागमां दक्षिण दिशाना नागकुमार देवोना चुम्माळीश लाख भवनो छे एम कथुं छे. ते भवनो वहारना भागमां गोळ, यावत् प्रतिरूप-सुंदर छे. अहीं पर्याप्त अने अपर्याप्त दक्षिण दिशाना नागकुमार देवोना स्थानो कलां छे. तेओ उपपात, समुद्रयात अने स्वस्थान ए त्रणने आश्रयी लोकना असंख्यातमा भागने विपे छे. अहीं दक्षिणना नागकुमार देवो रहे छे. तेओ महाक्रद्धिवाळा-इत्यादि यावत्-‘विहरे छे’ त्यां सुधी जाणवुं. अहीं नागकुमारोनी इन्द्र अने नागकुमारोनी राजा धरण रहे छे. ते महाक्रद्धिवाळो-इत्यादि यावत् शोभतो विहरे छे. ते त्यांना चुंगाळीश लाख भवनावासोनुं, छहजार सामानिक देवोनुं, तेवीश त्रायसिंश देवोनुं, चार लोकपालोनुं,

देवाण य देवीण य आह्वय्य पोरेयवं कुब्जमाणे विहरइ ।

३४. कस्मि णं भते उत्तरिद्धाण णागकुमारारण देवाणं पञ्चत्तापञ्चत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कस्मि णं भते ! उत्तरिद्धा नागकुमारा देवा परियसंति ? गोयमा ! जम्बुद्वीपे वीथे मन्दरस्स पब्बयस्स उत्तरेणं इमीसे रयणप्पभाग पुट्ठ्याण अमीउत्तरजोयणसयसहस्सयाहल्लाण उचरि णं जोयणसहस्सं ओगाहत्तिता हेट्ठा चेगं जोयणसहस्सं यत्तिता मज्जे अट्ठुत्तरे जोयणसयसहस्से, एत्थ णं उत्तरिद्धाणं नागकुमारारणं देवाणं चत्तालीसं भवणावाससयसहस्सा भवन्तीति मयव्वायं । ते णं भवणा धाहिं बट्ठा सेस जट्ठा धाहिणिह्हाणं जाय चिहरति । भूयाणवे एत्थ नागकुमारिदे नागकुमाराराया परियसइ, महिह्विण जाय पभासेमाणे । ते ण तत्थ चत्तालीसाण भवणाया-

परिवारसहित छ अग्रमाहिपीओनु, षण पर्वदोनु, सात प्रकाला सैन्योनु, सात सेनाधिपतिओनु, चौवीस हजार आत्मरक्षक देवोनु, अने ते गिवाय चीजा घणा नागकुमार देवो अने देवीओनु अधिपतिपणुं, अग्रमरणु करतो विहरे छे.

३४. हे भगवन् ! उचरना पर्याप्ता अने अपर्याप्ता नागकुमार देवोना कथां स्थानो छे ? हे भगवन् ! उत्तला नागकुमार देवो कथां रह छे ? हे गौतम ! जम्बुद्वीप नामे द्वीपमां मेरु पर्वतनी उत्तर दिशाए एक लालने एशी हजार योजन जाडी आ रत्नप्रभा पृथिवीना उपरथी एक हजार योजन प्रवेश करीने अने नीचे एक हजार योजन छोडीने एक लाख अठयोतेर हजार योजनप्रमाण मध्य मागमा अहीं उचरना नागकुमार देवोना चाळीस लाख भवनावासो छे एम कणुं छे. ते मयनो बहारला भागमां गोळ छे-इत्यादि एषु दक्षिण दिशाना नागकुमार देवोने कणुं छे तेम याउध् विहरे छे-त्या सुधी कहेयु. अहीं भूवानद नामे नागकुमारानो इन्द्र नाग-

ससयसहस्साणं आहेवच्चं जाव विहरइ ॥

३५. कहि णं भंते ! सुवन्नकुमारारणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! सुवन्नकुमारा देवा परिवसंति ? गोयमा ! इमीसे रयणप्पभाए पुहवीए जाव एत्थ णं सुवन्नकुमारारणं देवाणं देवा परिवसंति ? गोयमा ! इमीसे रयणप्पभाए पुहवीए जाव पडिख्वा । तत्थ णं सुवन्नकुमारारणं देवाससयसहस्सा भवन्तीति मक्खायं । ते णं भवणा वाहिं वट्ठा जाव पडिख्वा । तत्थ णं बह्वे सुवन्नकुमारा देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता, जाव तिसु वि लोयस्स असंखेज्जइ भागे । तत्थ णं बह्वे सुवन्नकुमारा देवा परिवसंति महिद्धिया सेसं जह्वा ओहियाणं जाव विहरंति । वेणुदेवे वेणुदाली य इत्थ डुवे सुवण्णकुमारिंदा सुवण्णकुमारारायाणो परिवसंति, महद्धिया जाव विहरंति ।

कुमारनो राजा रहे छे. ते महाक्रद्धिवाळो यावत् शोभतो चाळीश लाख भवनावासो वगेरेंतुं अधिपतिपणुं करतो विहरे छे.

३५. हे भगवन् ! पर्यासा अने अपर्यासा सुवर्णकुमार देवोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! सुवर्णकुमार देवो क्यां रहे छे ? हे गौतम ! आ रत्नप्रभा पृथिवीना यावत् मध्य भागमां अहीं सुवर्णकुमार देवोना चहोतिर लाख भवनावासो छे एम कहुं छे. ते भवन्नो बहारना भागमां गोक-यावत् प्रतिकरूप छे. त्यां पर्यासा अने अपर्यासा सुवर्णकुमार देवोना स्थानो छे. यावत्-तेओ उपात, समुद्रयात अने स्वस्थान-ए त्रणेने आश्रयी लोकना असंख्यातमा भागमां छे. त्यां वणा सुवर्णकुमार देवो रहे छे. ते महाक्रद्धिवाळा इत्यादि बंधुं सामान्य भवनपतिने कहुं छे तेम यावत्-‘विहरे छे’ त्यां सुधी कहेंतुं. अहीं वेणुदेव अने वेणुदालि नामे वे सुवर्णकुमारना इन्द्रो

३५. ‘तीसु वि लोयस्स असंखेज्जइ भागे’ स्वस्थान, उपात अने समुद्रयातरूप त्रणे स्थानो आश्रयी लोकना असंख्यातमा भागमां रहे छे.

૩૬. કાઠિ ણં મંતે ! વાહિણિદ્ધાણં સુવર્ણકુમારાણં પદ્મતાપદ્મતાણં ઠાણા પદ્મતા ? કાઠિ ણં મંતે ! વાહિ-
ગિદ્ધા સુવર્ણકુમારા વેવા પરિચસંતિ ? ગોપમા ! ઇમીસે જાવ મજ્જે અદ્દહુત્તરે જોયણસયસહસ્સે પ્તથ ણં વાહિ-
ગિદ્ધાણં સુવર્ણકુમારાણં અદ્દહીસં ભવણાવાસસયસહસ્તા ભવન્તીતિ મયન્વાયં । તે ણં ભવણા વાહિ ઘદ્દા જા-
ય પહિરૂયા । પ્તથ ણં વાહિણિદ્ધાણં સુવર્ણકુમારાણં પદ્મતાપદ્મતાણં ઠાણા પન્નતા । તિસુ વિ લોગસ્સ અસં-
લેદ્ધિમાગે । પ્તથ ણં પહ્થે સુવર્ણકુમારા વેવા પરિચસંતિ । વેણુદેવે ય ઇત્થ સુવદ્ધકુમારિન્દે સુવદ્ધકુમારાયા
પરિચસદ્, સેસં જાહ્વા નાગકુમારાણ ॥

સુવર્ણકુમારના રાજાઓ રહે છે. તે મહાશ્વદ્ધિવાલ્યા યાવવ-વિહરે છે.

૩૬. હે ભગવન્ ! પર્યાસા અને અપર્યાસા દક્ષિણ દિશાના સુવર્ણકુમારના વ્યાં સ્થાનો છે ? હે ભગવન્ ! દક્ષિણ દિશાના સુવર્ણ-
કુમાર દેવો કયા રહે છે ? હે ગૌતમ ! આ રત્નપ્રમાના યાવવ-એક લાલને અઠયોતેર હજાર યોજનપ્રમાણ મધ્ય માગમાં અહીં દક્ષિણ
દિશાના સુવર્ણકુમારોના આદ્યશ્રીચ લાલ મનનાગલો છે એમ કયુ છે. તે મવનો વહારના માગમાં ગોલ, યાવવ-શ્રતિરૂપ-અત્યંત સુંદર
છે અહીં પર્યાસા અને અપર્યાસા સુવર્ણકુમારોના સ્થાનો કસા છે. ઉપપાત, સમુદ્વયાત અને સ્વસ્થાન એ ત્રણેને આશ્રયી લોકના અસ-
રુપાતમા માગમાં છે. અહીં ઘણા સુવર્ણકુમાર દેવો રહે છે. અહીં વેણુદેવ નામે સુવર્ણકુમારનો ઇંદ્ર, સુવર્ણકુમારનો રાજા રહે છે. બાકી
જાના નાગકુમારોની પેઠે જાણું.

३७. कहि णं भन्ते ! उत्तरिच्छाणं सुवन्नकुमाराणं देवाणं पज्जात्तापज्जात्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भन्ते ! उत्तरिच्छा सुवन्नकुमारा देवा परिवसंति ? गोयमा ! इभीसे रयणप्पभाए जाव एत्थ णं उत्तरिच्छाणं सुवन्नकुमाराणं चउतीसं भवणावाससयसहस्सा भवन्तीति मक्खायं । ते णं भवणा जाव एत्थ णं बहवे उत्तरिच्छा सुवन्नकुमारा देवा परिवसंति, मह्हिड्डिया जाव विहरंति । वेणुदाली इत्थ सुवन्नकुमारारिया परिवसइ,

३७. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता उत्तरना सुवर्णकुमार देवोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! उत्तरना सुवर्णकुमार देवो क्यां रहे छे ? हे गौतम ! आ रत्नप्रभा पृथिवीना-यावत्-मध्य भागमां अहीं उत्तरना सुर्णकुमार देवोना चोत्रीश लाख भवनो छे एम कहुं छे. ते भवनो बहारना भागमां गोळ छे-इत्यादि यावत्-अहीं वणा उत्तरना सुवर्णकुमार देवो वसे छे. तेथो महा ऋद्धिवाळा, यावत्-विहरे छे. अहीं वेणुदालि नामे सुवर्णकुमारनो इन्द्र सुवर्णकुमारनो राजा रहे छे. ते महद्धिक छे. बाकी चधुं नागकुमारोनी प्ठे जाणवुं. जेम सुवर्णकुमारनी

३७. 'चउसट्ठि असुराणं' इत्यादि वे गाथाओ सामान्य रीते असुरकुमारादिना भवनोनी संख्या जणवनारी सुगम छे. 'चउतीसा चउयाळा' चोत्रीश लाख चुंमाळीश लाग इत्यादि गाथा दक्षिणना असुरकुमारादिना भवननी संख्या वतावनारी छे. तेनी व्याख्या आ प्रमाणे छे-दक्षिण दिशाभां असुरकुमारना भवनो चोत्रीश लाग छे, नागकुमारना चुंमाळीश लाख, सुवर्णकुमारना आडवीश लाख, वायुकुमारना पन्नास लाख, विक्रकुमार, उदधिकुमार, विद्युत्कुमार, स्तनितकुमार अने अश्रिकुमार प छना दरेकना चाळीश लाख भवनो छे. 'तीसा चत्तालीसा' इत्यादि. उत्तर दिशाना अमुरकुमारना भवनो त्रीश लाख, नागकुमारना चाळीश लाख, सुवर्णकुमारना चुंमाळीश लाख, वायुकुमारना छैताळीश लाख, द्वीपकुमार, दीक्कुमार, उदधिकुमार चिद्युत्कुमार स्तनितकुमार अने अश्रिकुमारना प्रत्येकना छत्रीश लाग भवनो छे. हवे सामानिक अने शात्मरक्षक देवोनी

महिद्वीप सेसं जहा नागकुमाराणं । एवं जहा सुयप्रकुमाराणं वसन्व्या भगिया तगा सेसाण वि चउवसण्हं
इंवाण भाणियव्या । नयर भवणणाणसं इंवाणासं पन्नाणाणत्त परिहाणाणत्त च इमाहिं गाहाहिं
अणुगतव्यं-चउसहिं असुराणं पुलसीतं येव हेति नागाणं । यावत्तरिं सुयन्ने वाउकुमाराण छन्नउई ॥ १ ॥
दीयविसाउवहीणं विञ्चुकुमारिदधणियमगीणं । छण्हपि जुअलयाणं छावत्तरिमो सयसहस्सा ॥ २ ॥ चउतीसा
पउयाला अट्ठीस थ सयसहस्साइ । पन्ना चत्तालीसा दाहिणओ हुंति भवणाइ ॥ ३ ॥ तीसा चत्तालीसा च-
उतीस येव मयसहस्साइ । छायाला छत्तीसा उत्तरओ हुंति भवणाइ ॥ ४ ॥ चउसट्ठी सट्ठी ग्वाठु छय सहस्सा-

पक्तप्यता क्खी छे तेम चाकीना चौदं इन्द्रोनी क्खेवी. पल्लु मवन, इन्द्र, वर्ण अने परिधानलु भिन्न भिन्नपणुं आ गाथाओ वढे जाणयुं. 'अ-
गुरकुमारेन्द्रना चोमठ लाल, नागकुमारेन्द्रना चोतथी लाल, सुपर्णकुमारेन्द्रना वडोतेर लाल, धायुकुमारेन्द्रना छंजुं लाल, द्वीपकुमारेन्द्र,
दिशाकुमारेन्द्र, उदधिकुमारेन्द्र, विपुरकुमारेन्द्र, स्तनितकुमारेन्द्र अने अग्निकुमारेन्द्र ए छ युगलना प्रत्येकना छोतेर लाल भवनो छे. (१)
चोत्रीय लाल, (२) चुमाळीय लाल (३) आडथीय लाल, (४) पचास लाल अने दोष छ इन्द्रना चाळीस लाल दक्षिण दिशामां
भवनो छे (१)थ्रीय लाल, चाळीय लाल, चोत्रीय लाल, छेताळीय लाल, अने दोष छ इन्द्रना छत्रीय लाल भवनो उत्तर दिशामां

गणपानो मप्रह करणा मोटे कोरे छे—'चउवट्ठी सट्ठी ग्नु' इत्यादि दक्षिणा अतुरकुमारेन्द्रना चोसठ हजार सामानिक देवो छे
उत्तर दिशाग अतुरकुमारेन्द्राग ताठ हजार, 'अतुरकुमारेन्द्र सियाय पाकीग यथा दक्षिणा अने उत्तरला इन्द्रोना
प्रत्येकना उ छ हजार 'सामानिया उ दए' ए सामानिक देवो जाणया अने आत्मरक्षक देवो पथे टेकाणे सामानिक देवोधी चार गुणा

ई असुरवजाणं । सामाणिआ उ णं चउरगुणा आयरक्खा उ ॥ ५ ॥ चमरे धरणे तद् वेणुदेवे हरिकंत-अग्नि-
सीहे य । पुत्ते जलकंते य अमिय-विलम्बे य घोसे य ॥ ६ ॥ बलि-भूयाणंदे वेणुदालि-हरिस्सहे अग्निमाणव-
विसिद्धे । जलपह तहसमियवाहणे पभंजणे य महायोसे ॥ ७ ॥ उत्तरिद्धा णं जाव चिहरंति । काला असुरकुमा-

छे. दक्षिणना असुरकुमारेंद्रना चोसठ लाख, उत्तरना असुरकुमारेंद्रना साठ लाख, असुरकुमारेंद्र गियाय चाकीना तथा दक्षिणना
अने उत्तरना प्रत्येकना छ छ हजार सामानिक देवो जाणवा. अने तेथी चार गुणा आत्मरक्षक देवो जाणवा. चमर, धरण, वेणुदेव, हरिकान्त,
अग्निशिख, पूर्ण, जलकान्त, अभित, वेलंब, घोप, बलि, भूतानंद, वेणुदालि, हरिस्मह, अग्निमानव, त्रिशिष्ट, जलपथ, तथा अभितया-
हन, प्रभंजन, महाघोष-एम् उत्तर दिशाना इन्द्रो यानत् निहरं छे. असुरकुमार काळा छे, नागकुमार अने उदधिकुमार वल्ने श्वेतवर्णना छे,
सुवर्णकुमार श्रेष्ठ सुवर्णनी कर्णोटी उपरनी रेशाना जेवा कंडक गला पीळा वर्णना छे. दिवकुमार अने स्नानितकुमार उराम कनकना वर्ण
समजवा. हवे दक्षिण अने उत्तर दिशाना असुरकुमारगिना अनुक्रमे इन्द्रो कर्णो छे—'चमरे धरणे' इत्यादि. दक्षिण दिशाना असुर-
कुमारोने इन्द्र चमर छे, नागकुमारोने धरण, सुवर्णकुमारोने वेणुदेव, दिवकुमारोने हरिकान्त. अग्निकुमारोने त्रिशिष्ट, घोपकुमा-
रोने पूर्ण, उदधिकुमारोने जलकान्त, दिवकुमारोने अभित, नागकुमारोने कंडक अने स्नानितकुमारोने घोप नामे इन्द्र छे. 'बलि-
भूयाणंदे' इत्यादि. उत्तर दिशामां रक्षेनाग असुरकुमारोने इन्द्र बलि छे. नागकुमारोने भूतानंद, सुवर्णकुमारोने वेणुदालि, त्रिपुरकुमारोने
हरिस्मह, अग्निकुमारोने अग्निमाणव, घोपकुमारोने विशिष्ट, उदधिकुमारोने जलपथ, दिवकुमारोने अभितगहन, नागकुमारोने
प्रभंजन, अने स्नानितकुमारोने 'सायुवाद' इन्द्र छे. असुरकुमारगिना गर्णोने वंप्रह कर्णोने क्खे छे—'काला असुरकुमार' इत्यादि वे
गाथा छे. यथा असुरकुमारो काळा छे, नागकुमारो अने उदधिकुमारो अने 'पादुरा'—श्वेतवर्णना छे, 'चरकनकनिघरणोरा' श्रेष्ठ सुवर्णनी

रा नागा उदही य पंडुरा दो वि । वरकणगनिहसगोरा हुंति सुवन्ना दिसा धणिया ॥ ८ ॥ उत्तत्तकणगवन्ना
विज्जू अग्नी य होंति वीचा य । सामा पियंगुवन्ना वाउकुमारा मुणेयब्बा ॥ ९ ॥ असुरेसु हुंति रत्ता सिलिय-
युक्फप्पमा य नागुदही । आसासगवसणधरा होंति सुवन्ना दिसा धणिया ॥ १० ॥ नीलापुरागवसणा विज्जू
अग्नी य हुंति वीचा य । सक्खापुरागवसणा वाउकुमारा मुणेयब्बा ॥ ११ ॥

जेवा छे, विद्युत्कुमार, अग्निकुमार, अने द्वीपकुमार श्याम वर्णना छे अने वायुकुमार प्रियंगुवृक्षना जेवा वर्णना जाणवा. असुरकुमारना
लाल वस्त्रो, नागकुमार अने उदधिकुमारना शिलिन्ध्र पुष्पनी प्रमा जेवा लीला वस्त्रो, सुवर्णकुमार, दिक्कुमार अने स्तनि-
तकुमार अधास्यग-अश्वना सुवर्मा रहेल फीणना जेवा (घोळा) वस्त्रने धारण करना छे. विद्युत्कुमार, अग्निकुमार अने द्वीपकुमारो
नीलवर्ण-धेरा लीला वर्णना वस्त्रोवाळा अने वायुकुमारो संध्याना रंग जेवा वस्त्रोवाळा जाणवा.

फसोटी उपरनी रेखा जेवा गौर-रक्षीत वर्णना सुवर्णकुमारो, विष्णुकुमारो अने स्तनितकुमारो छे विद्युत्कुमारो, अग्निकुमारो अने
द्वीपकुमारो 'उत्तसफलकवर्णाः' तपावेला सुवर्णना जेवा-फरक रफ्तवर्णना छे वायुकुमारो श्याम छे ते श्यामपणु श्यष्ट करी
वतावे छे-'प्रियंगुवर्णा' प्रियंगु वृक्षना वर्ण जेवा छे हवे धळोनो वर्ण जणावे छे--'असुरेसु इति रत्ता' इत्यादि वे माथा छे असुरकुमा-
रना रत्ता वस्त्रो छे. नागकुमार अने उदधिकुमारना शिलिन्ध्र वृक्षना पुष्पना जेवा नीलवर्णवाळा वस्त्रो छे, सुवर्णकुमारो, विष्णुकुमारो
अने स्तनितकुमारो 'अध्यास्यगवसणधरा' अध्याना आस्यग-मुद्रमा रहेल फीणना जेवा घोळा वस्त्रने धारण करनार होय छे पटले
के तेजो पद्मधा श्वेत धळोनो पहरेवाना स्वमाधवाळा छे विद्युत्कुमार, द्वीपकुमार अने अग्निकुमार नीलवर्णना वस्त्रोवाळा छे, अने वायु
कुमारने संध्याना रंग जेवा वस्त्रो छे

३८. कहि णं भंते ! वाणमंतराणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं टाणा पवत्ता ? कहि णं भंते ! वाणमंतरा देवा परिवसंति ? गोयमा ! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए रयणामयस्स कंडस्स जोयणसहस्सवाहल्लस्स उवर्णि एणं जोयणसयं ओगाहित्ता हिट्ठा वि एणं जोयणसयं वज्जित्ता मज्जे अट्टसु जोयणसणसु एत्थ णं वाणमंतराणं देवाणं तिरियमसंखेज्जा भोमेज्जनगरावाससयसहस्सा भवन्तीति मक्खायं । ते णं भोमेज्जा णगरा वाहिं वट्ठा, अंतो चउरंसा, अहे पुक्खवरकच्चियासंठाणसंठिया, उक्किन्नंतरचिउलगंभीरवायफलिद्धा, पागारट्टालयकचाडतोरणपडि-

३८. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता वानमंतर देवाना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! वानमंतर देवो क्यां वसे छे ? हे गौतम ! आ रत्नप्रभा पृथिवीना एक हजार योजन प्रमाण जाडा रत्नमय क्रांडना उपरथी सो योजन प्रवेश करी अने नीचे सो योजन छोडीने मध्यनाआठसोयोजनमां अहीं वानमंतरदेवोना तीरछाभूमि संबंधीअसंख्यातालाखी नगरोछे एम कहुंछे. ते भूमिसंबंधी नगरो बहारना प्रागमां गोल, अंदरना भागमां समचौरस अने नीचे कमळनी कर्णिकाना आकारवाळा छे.-* *इत्यादि वर्णन भवनवासीना

३८. वानमंतर सूत्रमां 'तिसु पि लोगस्स असंरोज्जाइ भगे' स्वस्थान, उपपात अने समुद्रयातरूप जणे स्थानोने आश्रयी तेओ लोकांना असंग्यातमा :भागने विचे ओय छे. तथा 'भुयगववणो मत्ताफाया' मत्ताफाय एट्टले महोरग, महोरगो केवा छे ? तेना उत्तरमां विशेषण कहे छे--'भुजगगतयः' शुजगपतिओ छे. तेमज्ज गन्धर्वगणाः-गन्धर्वसमुदायो केवा छे ? ते माटे विशेषण कहे छे--'निपुणगन्धर्वगीतरजयः' 'निपुण-अत्यंत कुशलतापुस्त गन्धर्वं जातिना देवोना गीतने विचे प्रीतिवाळा छे. ए आहे व्यन्तरोना मूल भेदो छे, ते निवाय बीजा आठ अयान्तर-पेटा भेदो छे--'अणपच्चिय' अणपच्चिक वनेरे. ए सोळे प्रकारना व्यन्तरो केवा छे ? तेना उत्तरमां कहे छे--'चञ्चलचलचलनिच-की उगद्वचप्रियाः' चंचल-अनवस्थित अने चलचल-अतिशय चपल

કુવારદેસભાગા, જંતસયગિયમુસલમુસંઘિપરિવારિયા, અડઝ્ઝા, સદાજયા, સવાગુત્તા, અઢયાલકોઢગરદયા, અઢ-
યાલકયયળમાલા, લેમા, સિવા, ફિકરામરખંડોવરખિત્વયા, લાઢહોઇયમદિયા, ગોસીસસરસરત્તચંવળવદરદિલ્લપંચ-
ગુલિતલા, ઉચચિયચંવળકલસા, ચંવળયઢસુકયતોરળપદિદુવારદેસમાગા, આસતોસત્તવિઢલવદ્વગધારિયમહ્લ-
વામકલાવા, પંચયળ્ણસરસસુરદિમુક્કપુજોવયારકલિયા, કાલાગુરુપવરકુંડુરુક્કતુરુક્કધૂવમયમધંતંગંધુદ્ધુયા-
મિરામા, સુગંધવરગંધિયા, ગંધવદ્દિમૂયા, અઙ્ઙરગળસંઘસંચિકિન્ના, વિઢ્વતુઢિયસદ્સંપળધિયા, પઢાગમાલાઢલા-
મિરામા, સઙ્ઙરયળામયા, અઙ્ઙા, સળ્ળા લળ્ળા, ઘઢ્ઢા, મઢ્ઢા, નીરયા, નિમ્મલા, નિસ્પંકા, નિઃકઢઙ્ઙાયા, સપ્પહા,

દેવોના ધવનોના મામાન્ય વર્ણન (ઘ. ૨૮) પ્રમાણે યાવત્ ' દિઢ્પટ્ટિતચ્ચન્દસમળદિતાઃ ' દીઢ્વ યાદિનોના ઘ્ચન્દ વઢે
ઘ્ચન્દમય ધંવેલાં, ' પતાકામાલાઙ્ઙલાઢમિરામાઃ ' પતાકા-ઘ્વજાની શ્રેણિ વઢે ઢ્યાસ અને અમિરામ-મનોઢર, સર્વે ગ્લમય, યાવત્ ' પ્રતિ-
રૂપાઃ ' સુદર છે ત્યાં સુધી વર્ણન જાળયુ. અહીં પર્વાસા અને અપર્વાસા વાનમત્તર દેવોના સ્યાનો કક્ષાં છે. ઢપપાત, સમુદ્ધયાત અને
સ્વસ્યાન-પ શ્રણેને આશ્રયી લોકના અસંલ્યાતમા માગે છે. ત્યાં ઘગા વાનમત્તર દેવો રહે છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પિશાચ, ૨ મૂત,
ચિત્તયાઢા તથા ત્રિઢા અને દ્રઢ-પરિઢાસ જેઢોને પ્રિય છે પયા, ઢીકામા તો તેનો અર્થ આ પ્રમાણે છે- ' ચલ-અનવસ્થિત ચિત્તયાઢા
તથા ચલચપલ-અર્થત ચપલ પીઢન-ત્રીઢા અને ચિત્તને વિશે દ્રઢ-પરિઢાસ પ્રિય જેઢોને છે પયા ' તથા ' ગમીરુહસિતગીતનર્તન-
રતયા ' ગમીર હાસ્ય, ગીત અને નૃત્યને વિશે જેઢોને પ્રીતિ છે પયા, તથા ' વનમાલાપીઢમુકુટકુઢલ-સ્વઙ્ઙન્વિકુવિતામરળચારુમૂરળ-
ઘરા ' વનમાલામય જે શેષપદ, મુકુટ અને કુઢલ તથા સ્વઙ્ઙન્વળે ચિકુઢેલા આમરળોવઢે સુદર મૂરળને ધારણ કરનારા, ' સર્વેઢું
કરુપમિકુસુમપુચિતમ્લમ્બયશોમમાનકાન્તપિકસધિત્રવનમાલારધિતયક્ષસઃ ' સર્વે ક્રતુમા યનાપ સુગધી પુળોવઢે સારી રીતે ગુચેલી

सस्त्रिय्या, समरीड्या, मउजोया, पामाड्या, दरिसगिजा, अभिल्या, पडिस्व्या । एत्थ णं चाणमन्तराणं देवाणा
पज्जात्तापज्जात्ताणं डाणा पवत्ता । तिसु चि लोयस्स असंखेज्जाइभागे । तत्थ णं वद्दये चाणमंतरा देवा परिचमंति ।
तंजजा—पिसाया, भ्या, जन्ना, रत्तन्ना, किंनरा, किंनरिस्सा, सुयगवइणो महात्ताया, गन्धन्वगणा य निउण-
गंधन्वगीयरइणो, अणवन्नियपणचन्नियइमिवायभ्यवाइयकंदिमहाकंदिवा य कुहंडपयंगदेवा, चंचलचल-
चवलचित्तकीलणदवप्पिया, गहिरहसियगीयणचणरई, वणमालामेलमउडकुंडलसच्छंदविउच्चियाभरणचारुभूस-
णधरा, मन्वोउयसुरभिकुसुमसुरइयपलंवसोहंतकंतविहंसंतचित्तवणमालरइयवच्छा, कामगमा, [कामकामा]
३ यथ, ४ राक्षस, ५ किन्नर, ६ किंपुल्ल, ७ सुजगपति महाकाय—महोरगो, ८ निपुण गान्धर्वोना गायनेने विपे प्रीतिवाळा गन्धर्व
गणो. १ अणपन्निक, २ पणपन्निक, ३ ऋषिवादिक, ४ भूतवादिक, ५ कंदित, ६ महाकंदित, ७ कुहंड अने ८ पतंगदेवो. ते यथा चंचल
अने अत्यंत चपल चित्तवाळा तथा क्रीडा अने हास्य प्रिय जेने छे एवा, गंभीर हास्य, गीत अने नृत्यने विपे प्रीतिवाळा, वन-
मालामय आपीड—शेखर, मुकुट, कुंडल तथा स्वच्छंदपणे विकुर्वेला आभरणो वडे सुंदर भूषण—शोभाने धारण करनारा, सर्व ऋतु-
मां यथावाळा सुगंधी पुष्पो वडे सारी रीते र्वेली लांबी लटकती शोभती प्रिय विकसित अने अनेक प्रकारनी विचित्र वनमाला
वक्षःस्थलमां जेओए पहेरेली छे एवा, स्वच्छाए गमन करनारा, स्वच्छा वडे रूप वाळा शरीरने धारण करनारा, अर्थात् स्वेच्छाथी
प्रलंब—लांबी लटकती, शोभती, कान्त—प्रिय विकसन्ती—खिलेली—नदि करमायेला पुणोवाळी चित्र—नाना प्रकारनी वनमाला जेओए
वक्षःस्थलमां धारण करेली छे एवा, 'कामगमाः' काम—स्वेच्छावडे गम—गतिवाळा, अर्थात् स्वेच्छाए फरवावाळा, क्वचित्

कामरूपवेदहथारी, पाणाविहवण्णरागयवतथविचित्तचिह्ललगनिर्यसणा, विचिह्वेसिनेचत्थगहियवेसा, पमुइयकं-
वप्पकलहकैलिकोलाहलप्पिया, हासयोलपडुला, असिसुग्गरसत्तिंकुंतहत्था, अणेगमणिरयणविचिह्विनिज्जुत्तविचि-
त्तनिघगया, मत्तिट्टिया, महज्जुईया, महायसा, महाणुभागा, महासुयवा, हारविराइयकच्छा, कडयतु-
डिययभियमुया, अगयक्कुडलमट्टंगडयलरुत्तपीडथारी, विचित्तहत्थाभरणा, विचित्तमालामडली, कल्लाणगपवर-
वत्थपरिज्जिया, कट्ठाणगपवरमट्ठाणुलेयणथरा, भासुरयोंथी, पलपवणमालथरा, विन्वेषणं यन्नेणं, विन्वेषणं गंधेणं

विकुर्वेला अनेक रूपवाळा देहने धारण करुनार, अनेक प्रकारा वणं रूप रगवाळा, प्रधान, अब्बुव, विचित्र अने देदीप्यमान वस्त्रोने
पदेरनार, विविध प्रकारा देशी वेपो वडे जेओए पदेरवेदध धारण कर्यो छे एवा, प्रमुदित तथा कंदर्प, कलह, क्रीडा अने कोलाह-
लने विपे प्रीतिवाळा, पुक्कळ हास्य अने कोलाहल करुनार, तलवार, युवगर, शक्ति अने मालाओ जेना हाथमां छे एवा, अनेक
प्रकारा मणि अने विविध रत्नां वडे युक्त, विचित्र चिह्नो वाळा, महा ऋद्धिवाळा, महा यशवाळा, महा फांतिवाळा, महा बलवाळा, महा
सामर्थ्यवाळा, महासुखवाळा, हार वडे सुओभित वधःस्थळ जेओनु छे एवा, कडा अने वुटित-बाहुरथक-बासुवध वडे जेनी सुजाओ

'कामकामा' पवो पाठ छे तेमा काम-स्वेच्छाथी काम-अयुनसेया जेओने छे एवा, पट्टले तेओ अनियमित्तणे पियसेययावाळा,
'कामरूपा' काम-स्वेच्छाथी रूप जेओनु छे एवा, 'कामरूपवेधधारिणा' काम-स्वेच्छाप रूप जेओनु छे एवा वेद-शरीरने धारण
करुनार, पट्टले स्वेच्छावडे विमुक्कळा अनेक प्रकारा रूपयुक्त शरीरो धारण करुनार, 'तानापिययअंगरागयवत्तचिह्नचिह्नगनियसना'
अनेक प्रकारा वर्णोपदे राणाळा प्रधान अनेक प्रकारा अथवा अब्बुवत एवा देदीप्यमान वस्त्रोने पदेरनार, 'विविधदेशीनेपथ्यगृहीत

दिव्वेणं फासेणं, दिव्वेणं संघयणेणं, दिव्वेणं संठाणेणं, दिव्वाए इड्डीए, दिव्वाए जुईए, दिव्वाए पभाए, दिव्वाए छायाए, दिव्वाए अचीए, दिव्वेणं तेएणं, दिव्वाए लेस्साए, दस दिसाओ उज्जोवेमाणा, पभासेमाणा, ते णं तत्थ साणं साणं असंलेज्जभोमेज्जनगरावाससयसहस्साणं, साणं साणं सामाणियसाहस्सीणं, साणं साणं अग्गमहि सीणं, साणं साणं परिसाणं, साणं साणं अणीयाणं, साणं साणं अणीयाहिवर्हणं, साणं साणं आयरक्खदेवसाहस्सीणं, अन्नेसिं च बहूणं चाणसंतराणं देवाण य देवीण य आहेवच्चं पोरेवच्चं सामित्तं भट्टित्तं महत्तरगतं आणा-

अकड छे एवा, अंगद, कुंडल, अने कपोलप्रदेशनो स्पर्श करनार कर्णपीठ-कर्णभरणने धारण करनार, विचित्र मालाओ मस्तकमां धारण करनारा, कल्याण करनार श्रेष्ठ वस्त्रो जेओए पहेरेला छे एवा, कल्याणकारी श्रेष्ठ माला अने विलेपन धारण करनारा, देदीप्यमान शरीरवाळा, लांबी लटकती वनमालाने धारण करनारा, दीव्य, वर्ण, दीव्य गंध, दीव्य स्पर्श, दीव्य संघयण, दीव्य संस्थान, दीव्य क्रीडि, दीव्य ह्युति, दीव्य प्रभा, दीव्य छाया (कान्ति), दीव्य अर्ची (कीरणो) दीव्य तेज अने दीव्य लेश्या-(शरीरादिवर्णना सौंदर्य) वडे दश दिशाओने उद्द्योतवाळी करता, शोभता त्यां पोतपोताना असंख्याता लाखो भूमिसंघंधी नगरावासोनु, पोतपोताना हजारो सामानिक देवोनु, पोतपोतानी अग्रमहिपीओनु, पोतपोताना पर्यदेनु, पोतपोताना सैन्यनु, पोतपोताना सेनाधि-

वेपाः' त्रिविध प्रकारना देशी पहेरवेशोवडे वेपने ग्रहण कर्शो छे जेणे एवा, 'प्रमुदितकंदर्पकलहकेलिकोलाहलप्रियाः' प्रमुदित-प्रसन्न, कंदर्प-कामने उदीपन करनार वचन अथवा चेष्टा, कलह-राड, केलि-क्रीडा अने कोलाहल जेओने प्रिय छे एवा, 'हास्यबोलवहुलाः' पुक्कळ हास्य अने बोल-अव्यक्त शब्द-कोलाहल करनारा, 'असिमुद्गरशक्तिकुन्तहस्ताः' तलवार, मुद्गर, शक्ति-एक जातनुं शस्त्र

ईसरसेणाचंचं कारेमाणा, पालेमाणा महयाहयनद्वीपवाइयतंतीतलतालतुडिययणमुइंगपडुप्पवाइयरवेणं दिव्वाइं भोगभोगांइं सुजमाणा विहरंति ।

३९. कहि णं भंते ! पिसायाणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कट्ठि णं भंते ! पिसाया देवा परि-
वसंति ! गोयमा ! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए रयणामपस्स कंबस्स जोयणसहस्सवाहल्लस्स उवर्णि ण्णं जोय-
णसयं ओगाहित्ता हेट्ठा चेगं जोयणसय वज्जित्ता मज्झे अट्टसु जोयणसएसु एत्थ णं पिसायाणं देवाण त्तिरिय-
यत्तिओत्तुं, पोतपोताना हजारो आत्मरत्थक देवोनु अने बीजा घणा वाणमतर देवो अने देवीओत्तु अधिपतिपणुं पुरपतिपणु-अंग्रेसरपणुं,
स्वामीपणुं, भर्तापणुं, वडीलपणु अने आझावडे ईधरपणुं तथा सेनापतिपणु क्कात्ता, यालन कत्ता निरतर चालता नुत्त्य, गीत अने
वगाडेल वीणा, हस्तवाल, कांसी तथा निपुण पुरुषोए वगाडेल घन मृदगना मोटा शब्द वडे दीव्य एवा उपमोग करवा लायक
भोगोने भोगत्ता विहरे छे

३९. हे मगान् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता पिशाच देवोना क्या स्थानो छे ? हे भगवन् ! पिशाच देवो क्यां रहे छे ? हे गौतम !
आ रत्नप्रभा पृथिवीना हजार योजन बाडा रत्नमय काडना उपरना मागयी एक सो योजन अइने अने नीचे सो योजन छोडीने वच्चेना

अने कुन्त-भाला जेमोना हाथमा छे एवा, 'अनेकमणिलज्जिधियिनिर्मुक्तचिचिचिचिह्वगता' अनेक प्रकारला चन्द्रफाल्तादि मणिमो अने
कंकतनादि रत्नोघडे चिचिघरणे युक्त चिचित्र-अनेक प्रकारजां चिहो रहेला छे जेमोने विशे पथा, घाकीने भाग स्पष्ट छे, अने पूर्व
तेनी ध्यास्या करी छे माटे अही करता नथी

मसंखेजा भोमेज्जनगरावाससयसहस्सा भवन्तीति मक्त्वायं । ते णं भोमेज्जनगरा वार्हिं चट्टा जहा ओहिओ भवणवन्नओ तथा भाणियन्वो जाव पडिरूवा । एत्थ णं पिसायाणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता । तिसु वि लोगस्स असंखेज्जइभागे । तत्थ बह्वे पिसाया देवा परिवसंति, महिड्डिया जहा ओहिया जाव विहरन्ति । काल-महाकाला इत्थ दुवे पिसार्थिदा पिसायरायाणो परिवसंति, महिड्डिया महज्जइया जाव विहरंति ।

४० कहि णं भंते ! दाहिणिच्छाणं पिसायाणं देवाणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! दाहिणिच्छा पिसाया देवा परिवसंति ? गोयमा ! जंबुद्वीवे दीवे मन्दरस्स पब्बयस्स दाहिणेणं इभीसे रयणप्पभाए पुहवीए रयणामयस्स कंडस्स जोयणसहस्सवाहस्स उवरिं एगं जोयणसयं ओगाहित्ता हेट्टा चेगं जोयणसयं वज्जित्ता मज्जे अट्टसु

आठसो योजनमां पिशाच देवोना तीरखा भूमिसंबन्धी असंख्याता लाख नगरो छे एम कहुं छे. ते भूमिसंबन्धी नगरो वहारना भागमां गोल छे-इत्यादि वर्णन सामान्य भवन वर्णन प्रमाणे यावत्-मतिरूप-नवीम नवीन रूपने धारण करनारा छे-त्यां सुधी कहेवुं. त्यां पर्यासा अने अपर्यासा पिशाच देवोना स्थानो कहेलां छे. तेओ उपपात, समुद्धात अने स्वस्थानने आश्रयी लोकना असंख्यातमा भागमां छे. त्यां घणा पिशाच देवी रहे छे. ते महाक्रद्धिवाळा-इत्यादि सामान्य वर्णन यावत्-'विहरे छे' त्यांसुधी जाणवुं. अहीं काल अने महाकाल नामना वे पिशाचना इन्द्रो पिशाचना राजाओ रहे छे. ते महाक्रद्धिवाळा महाद्युतिवाळा यावत्-विहरे छे.

४०. हे भगवन् ! दक्षिण दिशाना पिशाच देवोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! दक्षिण दिशाना पिशाच देवो क्यां रहे छे ? हे गौतम ! आ जंबुद्वीपनामना द्वीपमां मेरु पर्वतनी दक्षिणे आ रत्नप्रभा पृथिवीना हजार योजन जाडा रत्न कांडना उपपना भागथी

जोग्यामस्तु न्त्य णं द्वात्रिंशद्भागं पितृसायाणं देवाणं तिरियमंलेजा भोमिञ्जनगरावाससयसहस्ता भयन्तीति
 मरन्त्यायं । ते ण भवणा जहा ओक्किओ भपणयप्रओ तथा भाणियन्चो जाय पडिक्खा । न्त्य णं द्वात्रिंशत्लाण
 विमायाणं देवाणं पञ्चत्तापञ्चत्ताणं ठाणा पद्धता । तिसु चि लोगस्म असंलेज्जइभागे । तत्थ णं यद्दवे द्वादिणिद्धा
 पित्सागा देवा परियसत्ति, मक्किट्ठिया जहा ओत्थिया जाय चिहरत्ति । काले न्त्य पित्सायिदे पित्सायराया परिय-
 सत्त, मक्किट्ठीण जाय पमासेमाणे । से णं तत्थ तिरियमसंलेज्जाणं भोमिञ्जनपरायाससयसहस्ताणं, चउण्हं
 सामाणियसाहस्सीणं, चउण्ह य अग्गमक्किसीणं सपरियाराणं, त्रिण्हं परिसाणं, सत्तण्हं अणियाणं, सत्तण्हं
 एक सो योज्जन जइने अने नीणे एक सो योज्जन छोडीने यन्ने आठमो योज्जनमा तीरछा असग्ग्याता लार भूमिमंयन्धी नगरो
 छे एम कयुं छे. ते भरननोतुं वर्णन मामान्य भयनोना वर्णन प्रमाणे यावत्-प्रतिरूप छे-त्यां युधी जाणवु. अही दधिण दिजाना
 पयात्ता अने अपयात्ता पिशाचदयोना म्यानो छे. तेओ उपपात, समुदयत अने म्यमानने आथयी लोकना अमंल्लयतमा मागमां छे.
 त्यां पणा दधिण दिजाना पिशाच देवो रहे छे. ते महा क्कट्टियाळा-इत्थादि अधिक्क-मामान्य वर्णन यावत् 'विहरे छे' त्यांयुधी
 जाणवु. अही काल नामे पिशाचनो इन्द्र अने पिशाचनो राजा रहे छे. ते महाक्कट्टियाळो-यान् (दत्त दिशाअने) प्रकथित फरे छे.
 ते त्यां तीरछा अग्ग्याता लाल भूमिसवन्धी नगरोतुं, चार इच्चार सामानिक देवोतुं, परिवारमहित चार अप्रमहिषीओतु, प्रण पर्ण-
 दोतु, सात प्रकरना मंन्यंतुं, सात सेनाधिपतिओतुं, मोळ इच्चार आत्मरथक देवोतुं, ते सिंहाय बीजा घणा धानमंतर देवो अने
 देवीओतु, अधिपतिपणुं करतो यावत् विहरे छे.

४१. कहि णं भंते ! अणवन्नियाणं देवाणं ठाणा पन्नत्ता ! कहि णं भंते ! अणवन्निया देवा परिषसंति ? गोयमा ! इमीसे रयणल्पभाए पुढवीए रयणामयस्स कंढस्स जोयणसहस्सयाहलस्स उवरिं हेट्ठा य एणं जोयणासय संयं वज्जेत्ता मज्झे अट्ठसु जोयणसपसु एत्थ णं अणवन्नियाणं देवाणं तिरियमसंखेज्जा णगरावाससयसहस्सा भवन्तीति मक्कवायं । ते णं जाच पडिह्वा । एत्थ णं अणवन्नियाणं देवाणं ठाणा पन्नत्ता । उचवाएणं

गीतयश्च इन्द्रो यावत्-विहरे छे.

“ काल अने महाकाल, सुरूप अने प्रतिकरूप, पूर्णभद्र अने मणिभद्र, भीम अने महाभीम, किन्नर अने किंपुरुष, सत्पुरुष अने महापुरुष, अतिकाय अने महाकाय तथा गीतरति अने गीतयश्च. ”

४१. हे भगवन् ! अणपन्निक देवोना कयां स्यानो छे ? हे भगवन् ! अणपन्निक देवो कयां रहे छे ? हे गौतम ! आ रत्नप्रना पृथिवीना हज्वार योजन जाडा रत्नमय काडनी उपर अने नीचे सो सो योजन मूकीने यावत्-आठसो योजनमां अणपन्निक देवोना तीरछा असल्य लाल भूमिसबन्धी नगरो छे एम कहु छे. ते नगरो यावत्-प्रतिकरूप छे. त्यां अणपन्निक देवोना स्यानो छे. ते उपपात, स-शुद्धात अने स्वस्थान घडे लोकना असल्यावमा भागने विपे छे. त्यां यणा अणपन्निक देवो रहे छे. तेओ महाशब्दिकाळा इत्यादि-वर्णन पिशाचोनी जेम यावत्-‘विहरे छे’-त्या सुधी जाणवुं. अही सन्निहित अने सामान्य ए वे अणपन्निकोना इन्द्र अने अणपन्निक

दक्षिण विशानो काळ अने उत्तर विशानो महाकाळ, भूतोना सुरूप अने प्रतिकरूप, यक्षोना पूर्णभद्र अने मणिभद्र, पक्षसोना भीम अने महाभीम, किन्नरोना किन्नर अने किंपुरुष, किंपुरुषोना सत्पुरुष अने महापुरुष, महोरलोना अतिकाय अने महाकाय तथा गन्धर्वोना गीतरति अने गीतयश्च इन्द्रो जाणया

ल्योयस्स असंखेज्जइभागे, ससुग्घाएणं ल्योयस्स असंखेज्जइभागे, सट्टाणेणं ल्योयस्स असंखेज्जइभागे । तत्थ णं बह्वे अणवन्निया देवा परिवसंति । महिद्धिया जहा पिसाया जाव त्तिहरंति । सन्नित्थिय-सामाणा इत्थ दुवे अणवन्निका अणवन्नियकुमारयाणो परिवसंति । महिद्धीया, एवं जहा कालमहाकालाणं दोण्हं पि दा-
हिणिल्लाणं उत्तरिल्लाण य भणिया तहा सन्नित्थियसामाणाणं पि भाणियन्वा । संगहणीगाहा—अणवन्निय-
य-पणवन्निय-इसिवाइय-भूयवाइया चैव । कंदिय-महाकंदिय कोहंडा पयगए चैव । इमे इंदा-संनिहिया सा-
माणा धाय-विधाए इसी य इसिवाले । ईसरमहेसरे चिय हवइ सुवच्छे विसाले य ॥२॥ हासे हासरई चैव सेए
तहा भवे महासेए । पयए पयगवई चिय नेयन्वा आणुपुन्वीए ॥ ३ ॥

४२. कहि णं भंते ! जोइसियाणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! जोइसिया देवा परि-
देवीना राजा रहे छे. तेओ महाकद्धिवाळा-ए प्रमाणे जेम दक्षिणा अने उत्तरा पिशाचना इन्द्र काल अने महाकाल संबंधे कहुं छे
तेम संनिहित अने सामान्य इन्द्र संबंधे पण कहेयुं. आ संगहणी गाथानो अर्थ छे—“ १ अणपन्निक, २ पणपन्निक, ३ ऋषिवादी,
४ भूतवादी, ५ कंदित, ६ महाकंदित, ७ कोहंड अने ८ पतंग ए वानव्यन्तर देवो छे. तेओना जा इन्द्रो छे—१ सन्नित्थिय, २ सामान्य,
३ धाता, ४ विधाता, ५ ऋषि, ६ ऋषिपाल, ७ ईश्वर, ८ महेश्वर, ९ सुवत्स, १० विशाल, ११ हास, १२ हासरति, १३ श्वेत,
१४ महाश्वेत, १५ पतंग, अने १६ पतंगपति ए अनुक्रमथी जागथा.

४२. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता ज्योतिषिक देवीना स्थानो क्यां छे ? हे भगवन् ! ज्योतिषिक देवो क्यां रहे छे ? हे

વસતિ ? ગોયમા इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए बहुसमरमणिज्जाओ भूमिभागाओ सत्तणउए जोयणसए उट्टं उप्प-
इत्ता वसुत्तरजोयणसयथाहल्ले तिरियमसंखेज्जे जोइसचिसए । एत्थ णं जोइसियाणं देवाणं तिरियमसखेज्जा
जोइसियविमाणावासाससयसहस्सा भयन्तीति मक्क्यायं । तेणं विमाणा अद्धकविट्ठगसठाणसंठिया, सच्चयफालिद्ध-
मया, अब्भुग्गयम्मूसियपढसिया इव, विविहमणिकणगरपणमत्तिचित्ता, याउद्धयविजयवेजयंतीपढागाछत्ता-
इछत्तकलिया, तुंगा, गगणतलमहिलंधमाणसिद्धरा, जालंतररण-पंजलुम्मिलियच्चव, मणिकणगधूमियागा, चिय-

गीतम ! आ स्तनप्रभा पृथिवीना अत्यंत सम-सरत्वा अने रमणीय भूमिना भागधी सातसो नेबु योजन उपर जइए एदले एकसो दस
योजन पढोळा अने तीरछा असल्याता योजनप्रमाण क्षेत्रमा ज्योतिषिक देवोनो विषय-निवास छे. अहीं ज्योतिषिक देवोना तीरछा असं-
ल्याता लास ज्योतिषिक विमानो छे एम कब छे. ते विमानो अथा कोठानी आकृतिवाळा, सर्वस्फटिकमय, अभ्युवृगता-चो त-
रफुथी नीकळेली, उत्सुता-चारे तरफ प्रसरेली मभा वडे घोळां, विविध प्रकारना मणि, कनक अने रत्नोनी भक्ति-रचना वडे
विचित्र, वायु वडे कंपित थयेली विजयनी दूचक वैजयन्ती नामे पताका अने उपर उपर रहेला छत्रो वडे युक्त, उचा गगनतलनुं

४२. ज्योतिष्कना सूत्रमा 'अद्धकविट्ठगसठाणसठिया' अरथा कोठाना आकारावाच्यं विमानो छे आ तचये आक्षेप-शुका अने परिहार-स
माधान चन्द्रमश्चितीका अने सूर्यप्रशस्तिनी टीकाभा छे त्याथी जाली लेबु ते विमानो 'सर्वस्फटिकमयाणि' सर्वरूपे स्फटिकम
य, 'अभ्युवृगतोत्सुतप्रमासितानि' अभ्युवृगता-अभिमुपपणे चोतरफुथी नीकळेली, अने उत्सुता-प्रचलपणे सर्वं रिशाभोमा प्रसरेली
प्रमा-दीप्ति वडे सित-धोळा, 'विविधमणिकनकभस्तिचित्राणि' विविध प्रकारना मणि, कनक अने रत्नोनी भक्ति-रचनाविशेषवडे

सियसयवत्तपुंडरीया, तिलयरयणडूचंदचिन्ता, नाणामणिमयवामालंक्रिया अंतो बहिं च सणहा, तवणिज्जरुहल-
वाळुयापत्थडा, सुहफासा, सस्सरिया, सुरूवा, पासाइया, दरिसणिज्जा, अभिरूवा, पडिरूवा । एत्थ णं जोइ-
सियाणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता । तिसु वि लोगस्स असंखेज्जइभागे । तत्थ णं बहवे जोइसिया
देवा परिवसंति । तं जहा-चहस्सई, चंदा, सूरा, सुक्का, सणिच्छरा, राह, धूमकेऊ, बुधा, अगारगा, तत्ततवणि-
ज्जकणगवन्ना जे य गहा जोइसम्मि चारं चरंति केऊ य गइरइया अट्टावीसइविहा नक्खत्तदेवतगणा, णाणासं-
ठाणसंठियाओ, पंचवन्नाओ तारयाओ ठियलेसाचारिणो, अविस्साममंडलगई, पत्तेयनामंकपागडियच्चिधमउडा
महिद्धिया जाव पभासेमाणा । ते णं तत्थ साणं साणं त्रिमाणावाससयसहस्साणं, साणं साणं सामाणियसाह-

उल्लंघन करनारा जेओना शिखरो छे एवां, जाळीओना वच्चेना भागमां रत्नो जेओने छे एवां, तथा पांजराथी बहार काढेला
होयनी शुं एवां, मणि अने कनकना स्तूपिका-शिखरो जेओनां छे एवां, विकसित-खीलेला शतपत्रो, पुंडरीको,
तिलको अने रत्नमय अर्थ चन्द्रो वडे विचित्र, अनेक प्रकारनी मणिमय माळाओ वडे सुशोभित, अंदर अने बहार क्रोमळ, तपनीय-
सुवर्णनी मनोहर वालुकोनो ग्रस्तट-भूमिपीठ जेओने विपे छे एवां, सुखकर स्पर्शवाळां, शोभायुक्त, सुंदर रूपवाळां, प्रसन्नता उत्पन्न
करनार, दर्शनीय, अभिरूप अने प्रतिरूप छे. अहीं पर्याप्ता अने अपर्याप्ता ज्योतिषिक देवोना स्थानो कहेलां छे. तेओ उपपात, समुद्-

चित्र-आश्चर्यभूत, 'वातोद्भूतविजयवैजयन्तीपताका-छत्रातिछत्रकलितानि' वायुधी कंपेली विजय-अभ्युरयने सूचयती वैजयन्ती नामे पताका
अथवा विजय-वैजयन्तीनी पार्श्ववर्ती कर्णिका, ते प्रधान छे जेमां एवी वैजयन्ती ते विजयवैजयन्ती. तथा पार्श्ववर्ती कर्णिकारहित होय ते

સ્ત્રીણં સાણં સાણં અગમહિસીણં સપરિવારાણં, સાણં સાણં પરિસાણં, સાણં સાણં અણિયાણં, સાણં સાણં અણિયાહિચર્ણં, સાણં સાણં આયરથલ્લવેયસાહસ્ત્રીણં, અન્નેસિં ચ ધઠ્ઠણં જોહસિયાણ દેવાણં દેવીણ ચ આહેવચં

યાત અને સ્વસ્થાન-પ ઋણેની અપેક્ષા લોકના અસહ્યતામા માગમાં છે ત્યાં ઘણા જ્યોતિષિક દેવો રહે છે. તે આ પ્રમાણે-૪૬-સ્મૃતિ, ચન્દ્ર, ઘર્ય શુક્ર, યૈનેશ્વર, રાહુ, ધૂમકેતુ, ગુરુ, અગારુક-મંગલ, તેઓ તપાવેલા તપનીય-સુવર્ણના જેવા વર્ણવાલા છે. (તે સિવાય ધીજા) જે શ્રદ્ધો જ્યોતિષક્રમાં ફરે છે, મતિમાં પ્રીતિવાલા કેતુઓ તથા અઠયાવીશ પ્રકારના નક્ષત્ર દેવગણો છે તે ઘણા અનેક પ્રકારની આકૃતિવાલા છે. તારાઓ પાચ વર્ણના છે અને તેઓ ઘણા સ્થિતલેશ્યાવાલા-અચસ્થિતલેશ્યાવાલા છે. જેઓ ફરવાના સમાવવાલા છે

પતાકા તથા છાત્રાતિછાત્ર-ઉપર ઉપર રહેલા છયો, તે ઘન્યે ઘટે યુક્ત, 'તુંગાનિ' ઉચા, 'ગગનતલમધિલ્લુપચ્છિદ્ધપરપણિ' આકાશ માર્ગનુ અતિ ઉલ્લગ્ન કરજારા શિગયે જેમોના છે પણ, 'જાલાન્તરુલ્લ-પદ્મોન્મીલિતનીય' જાલ્લીમા મયનની મીતને વિષે ઘોષ છે અને તે ભેક પ્રસિદ્ધ છે, તેની ઘલ્લેના માગમાં ચિશિષ્ટ ઝોમને માટે જ્યા રલ્લો મૂકેલા છે પણ, તથા પાજપથી ઘદાર ફરયેલા ઘોયની ડુ પમાં, જેમકે કોર ઘસ્તુ ઘાસપગેરેના ઘનેલા પ્રચ્છાત્ન વિશેષરુપ પાંજપથી ઘદાર ફરયેલી ઘોષ અને તેની કાન્તિ અચિનપ્ત ઘોષાથી ઝોમે છે તેમ તે ઘિમાનો પણ ઝોમે છે 'મણિકાકસ્તુષિકાનિ' મણિ અને સુવર્ણના સ્તુષિકા-શિગયે જેમોને છે પણ, 'ધિકસિતગાતપ-પ્રપુશ્ટીક-તિલકરુલ્નાધિચન્નચિન્નપ્રાણિ' ઘારણા ઘગેરેમા આર તિરુષે રહેલા નીલેલા જે ઘતપત્રો અને પુડરીક કમલ્લો, મીત ઘગેરે ઉપર રહેલા તિલકો, ઘારણા ઘગેરેમા રહેલા રુલ્લમય અંધચન્નો ઘટે ચિત્ર-માઘર્ધકારક, 'નાનામણિમયઘામાલ્લટતાનિ' અનેક પ્રકારની મ ઘિમય માલાઓ ઘટે અલ્લરુત, 'શ્લશ્ણાનિ' અર્ધજા તથા ઘદારના માગમાં કોમલ્લ સ્પર્શવાલા, 'તપનીયગચિરલાગુકામસ્તઠાનિ' સુવર્ણ-મય, મનોહર રેતીમોનો પ્રસ્તઠ-સૂમિ જેમોને વિશે છે પણ, પટલે જ્યા સુવર્ણમય ઘાડુકા પાષરેલી છે પણ, તથા 'સુપસ્થાનિ,

जाव विहरंति । चंदिमसूरिया इत्थ दुवे जोइसिदा जोइसियरायाणो परिवसंति, महिद्धिया जाव पभासेमाणा । ते णं तत्थ साणं साणं जोइसियविमाणावासस्यसहस्साणं, चउण्हं सामाणियसाहस्सीणं, चउण्हं अगगमहिस्सीणं

तेओ विश्रामरहित-निरंतर मंडलरूपे गति करनार, प्रत्येकना नामना लांछन वडे मुकुटमां प्रकट करेलुं चिह्न जेओने छे एवा, महा ऋद्धिवाळा, यावत् शोभता त्यांना पोतपोताना लाखो विमानावासोडुं, पोतपोताना हजारो सामानिक देवोडुं, पोतपोतानी परिवार-सहित अग्रमहिषीओडुं, पोतपोतानी पर्यदेओडुं, पोतपोताना सैन्योडुं, पोतपोताना सेनाधिपतिओडुं, पोतपोताना हजारो आत्मरक्षक देवोडुं, अने वीजा घणा ज्योतिषिक देवो अने देवीओनुं अधिपतिपणुं करता यावत्-विहारे छे. अहीं चन्द्र अने सूर्य ए वे ज्योतिष्कना इन्द्रो अने ज्योतिष्कना राजाओ रहे छे. तेओ महान्कद्धिवाळा, यावत् शोभता पोतपोताना लाखो ज्योतिष्कना वि-

शुभस्पर्शानि चा'सुखकारक स्पर्शवाळां, अथवा शुभ स्पर्शवाळां, चाकीनां वधा सूत्रनी पूर्वनी पेठे-यावत्-बृहस्पति.चंद्र वगरे सुधी व्याख्या करवी. बृहस्पति, चन्द्र, सूर्य, शुक्र, शनैश्चर, राहु, धूमकेतु, राहु, धूमकेतु, पुध अने अंगारक-मंगल. ते ग्रहो केवा छे? 'तप्ततपनीयकनकवर्णाः' तपा-वेला तपनीय-कनक-सुवर्णना जेवा वर्णवाळा, अर्थात् कंश्क राता वर्णवाळा, ते सिवायना वीजा ग्रहो ज्योतिष्कनां फरे छे, अने जे केतुओ गमन करवामां प्रीतिवाळा तथा अठयावीश प्रकारना नक्षत्र देवो ते वधा 'नानासंस्थानसंस्थिताः' विविध आकृतिवाळा अने 'च' शब्दथी तपावेला सुवर्णना जेवा वर्णवाळा छे. ताराओ पांच वर्णना छे. ए वधा ज्योतिषिक देवो 'स्थितलेश्या-अवस्थित तेजो लेश्यावाळा छे. तथा जेओ 'चारिणः' गमन करवाना स्वभाववाळा छे ते 'अविश्राममण्डलगतिकाः' अविश्राम-निरंतर मंडलाकारे गति करनारा छे. 'प्रत्येकनामाम्कप्रकटितचिह्नमुकुटाः' प्रत्येके पोतपोताना नामना लांछन वडे मुकुटमां चिह्न प्रकट कयु छे एवा ज्योतिष्को छे. तेनो भावार्थ एवो छे के चन्द्रने मुकुटमां पोताना नामना लांछनरूप चन्द्रमंडलनुं चिह्न प्रकट छे. सूर्यने सूर्यमंडल, ग्रहने ग्रहमंडल, नक्ष-

सपरिवाराणं, तिष्ठं परिसाणं, सत्तण्हं अणीयाणं, सत्तण्हं अणीयाहिवईणं, सोलसण्हं आयरक्खदेवसाहस्सीणं, जाव अन्नैसिं च पहूणं जोइसियाणं देवाणं देवीण य आहैवचं जाव विहरति ॥

४३. कहि णं णंते ! वेमाणियाणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! वेमाणिया देवा परिव-
संति ? गोयमा ! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए बहुसमरमणिज्जाओ भूमिमागाओ उट्टं चंदिमत्तरियगहनक्खत्त-
त्तारारूवाणं पट्टइं जोयणसयाइं, पट्टइं जोयणसहस्साइं, बह्हिं जोयणसयसहस्साइ बह्हुगाओ जोयणकोडीओ, बह्हु-

मानावासोनु, चार हजार सामानिक देवोनुं, परिवार सहित चार अग्रमहिपीओनु, त्रग पर्यदोनुं, सात प्रकास्ता सेन्योनु, सात सेना-
धिपतिओनु, सोळ हजार आत्मरक्षक देवोनुं, यावत्-अन्य घणा ज्योतिष्क देवो अने देवीओनुं अधिपतिपणुं करता यावत्-विहरे छे.

४३. हे भगवन् ! पर्यासा अने अपर्यासा वैमानिक देवोना क्या स्थानो कहेलं छे ? हे भगवन् ! वैमानिक देवो क्यां रहे छे ? हे
गौतम ! आ रत्नप्रभा पृथिवीना चहु सरला अने रमणीय भूमिमागयी उपर चन्द्र, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र अने ताराओ सगन्धी घणा सेंकडो
योजन, घणां हजारो योजनो, घणा लाखो योजनो, घणा क्रोड योजनो, घणी कोडाकोडी योजनो उपर दूर जइए एटले अहीं सौ-

त्रने नक्षत्रमंडल अने तारने ताराभोना आफारु गुकुटमा चिह्न छे

४३ वैमानिक सूत्रमा चोरघापी लाय सत्ताणु हजार अने श्रेणीय चिमानो छे अने ते यत्रीय लाय, अठघापीय लाय, धारलाय, आठ
लाय, चार लाय इत्यादि सख्या मेळवघापी धाय छे, सौधर्म देवोने मुकुटमां मृगनु चिह्न प्रकट छे. ईशान देवोने मुकुटमा पा-
इनु चिन्ह छे, सनत्कुमार देवोप मुकुटमां घरावरूप चिह्न प्रकट कर्युं छे, माहेन्द्र देवोप सिंहरूप चिन्ह मुकुटमा प्रकट कर्युं छे प्र

गाओ जोयणकोडाकोडीओ उहुं दूरं उप्पइत्ता, एत्थ णं सोहम्मीसाणसणंकुमारमाहिंदवंभलयलंतगमहासुक्कस-
हस्सारआणयपाणयआरणच्चुयगेवेज्जणुत्तरेसु एत्थ णं वेमाणियाणं देवाणं चउरासीइ विमाणावाससयसहस्सा स-
त्ताणउइं च सहस्सा तेवीसं च विमाणा भवन्तीति मक्कवायं। ते णं विमाणा सच्चरयणामया, अच्छा, सण्हा, लण्हा,
घट्ठा, मट्ठा, नीरया, निम्मला, निष्पंका, निक्कंक्कडच्छाया, सप्पभा, सस्सरिया, सउज्जोया, पासादीया, दरिसणि-
ज्जा, अभिख्वा, पडिख्वा। एत्थ णं वेमाणियाणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता। तिसु विलोयस्य असंखे-
ज्जइभागे। तत्थ णं बह्वे वेमाणिया देवा परिवसंति। तं जहा—सोहम्मीसाणसणंकुमारमाहिंदवंभलयलंतग-
महासुक्कसहस्सारआणयपाणयआरणच्चुयगेवेज्जणुत्तरोववाइया देवा, ते णं भिगमहिंसवराहसीहच्छगलददुरहय-

धर्म, ईशान, सनत्कुमार, माहेन्द्र, ब्रह्मलोक, लांतक, महाशुक, सहस्रार, आनत, प्राणत, अच्युत, त्रैवेयको अने अनुत्तरोमां
वैमानिक देवोना चोराशी लाख, सत्ताणु हजार अने त्रैवीश विमानावासो छे एम कहुं छे. ते विमानो सर्व रत्नमय, स्वच्छ, कोमल,
स्निग्ध, घसेलां, साफ करेलां, रजरहित, निर्मल, निष्पंक, निरावरण दीप्तिवाळां, प्रभासहित, शोभासहित, उद्धोतसहित, प्रसन्नता
करनारा, दर्शनीय, अभिरूप अने प्रतिरूप छे. अहीं पर्यासा अने अपर्यासा वैमानिक देवोना स्थानो कहेलां छे. उपात, समुद्धात
अने स्वस्थान ए त्रणेने आश्रयी लोकना असंख्यातमा भागमां छे. त्यां वणा वैमानिक देवो रहे छे. ते आ प्रमाणे—सौधर्म, ईशान,
सनत्कुमार, माहेन्द्र, ब्रह्मलोक, लांतक, महाशुक, सहस्रार, आनत, प्राणत, अच्युत, त्रैवेयक अने अनुत्तरोपपातिक,
ब्रह्मलोक देवोप मुकुटमां वकराणुं चिन्ह प्रकट करेणुं छे. लांतक देवो मुकुटमां देडकानुं चिन्ह धारण करे छे. शुक देवलोकना देवोने मुकुटमां

गयवइसुयगखगउसभचिडिमपागडियचिधमउडा, पसिदिलवरमउडकिरीडधारिणो, वरकुंडलज्जोईयाणणा, मउडधित्तिसिरिया, रत्तामा, पउमपन्हगोरा, सेया, सुहयन्नगंधफासा, उत्तमवेउन्विणो, पवरवत्थगंधमल्लानुले-
षणधरा, महिद्धिया, महज्जुइया, महायसा, महायला, महाणुभागा, महासोकवा, हारविराइयवच्छा, कडयतु-
दियथंभियमुया, अंगवकुंडलमट्टंगंतलकन्नपीडधारी, विचित्तहत्थाभरणा, विचित्तमालामउली, कल्लणगपवर-
यत्थपरिहिया, कल्लणगपवरमल्लानुलेवणा, भासुरयोदी, पलंयवणमालधरा, विन्वेणं वन्नेणं, विन्वेणं गंधेणं,
विन्वेणं फासेणं, विन्वेणं सघयणेण, विन्वेणं इट्ठीण, विन्वाए जुईण, विन्वाए पभाए, दिन्वाए
छायाए, विन्वाए अचीए, दिन्वेण तेणं, विन्वाए लेसाए दस विसाओ उज्जोवेमाणा पभासेमाणा ते णं तत्थ
साणं साणं विमाणावा/ससयसहस्साणं, साणं साणं सामाणियसाहस्सीथं, साणं साय तायत्तीसगणं, साणं
साणं लोगपालाणं, साणं साण अगमहिंसीणं सपरिवाराणं, साण साणं परिसाणं, साणं साणं अणियाणं,

अने ते अनुक्रमे मृग, महिप, यराह, सिंह, बकरो, देडको, घोडो, हाथी, युजग-सर्प, गंडो, बद्ध, विडिम-मृगविशेष
रूप चिल्लो जेओए मुकुटमां प्रकट करेला छे एवा, थिथिल थेठ मुकुट अने किरीटने धारण करनारा, जेओए उत्तम कुडलो
घडे मुलने प्रकाशित करुं छे एवा, जेओए मुकुटवडे शोभा अर्पण करी छे, मुकुटवडे शोभा प्राप्त करी छे एवा, रक्त प्रकाश-

घोडानु चिन्ह छे, सहस्रारकरणा देवोने मुकुटमां गजपतिनु चिन्ह छे गान्तकल्पना देयो मुकुटमा युजग-सर्पना चिन्हवाळा छे प्रा
णत कल्पना देयो मुकुटमा बइग-गंडानु चिन्ह धारण करे छे बइग प जगलनु चतुष्पद प्राणी छे भारणकल्पना देयोने मुकुटमा

સાણં સાણં અપિયાહિવર્હણં, સાણં સાણં આયરવલ્લવેવસાહસ્સીણં, અન્નેસિં ચ બહૂણં વેસાણિયાણં દેવાણ ય દેવીણ ય આહેવચં પોરેવચં જાવ કિલ્લાઈં ભોગભોગાઈં મુંજમાણા વિહરંતિ ।

૪૪. કહિ જં મંતે ! સોહમ્મગદેવાણં પલ્લતાપલ્લતાણં ઠાણા પવ્વતા ! કહિ જં મંતે ! સોહમ્મગદેવા પરિવ-
સંતિ ? ગોયમા ! જંબુદ્દીવે દીવે મંદરસ્સ પવ્વયસ્સ દાહિણેણં ઈમીસે રયણપ્પમાએ પુહવીએ વહુસમરમણિજ્જાઓ મૂ-
મિભાગાઓ જાવ ઉહું હૂરં ઉપ્પહતા, દ્વત્થ ણં સોહમ્મે ણામં કપ્પે પન્નત્તે । પાઈંણપડીણાયપ્પ, ઉડીણદાહિણવિત્થિ-

વાલા, પવ્વના જેવા ગૌર, શ્વેત, શુભ વર્ણ ગંધ અને સ્પર્શવાલા, ઉત્તમ વૈક્રિય શરીરવાલા, શ્રેષ્ઠ વસ્ત્ર, ગંધ, માલા અને વિલેપન ધારણ કરનારા, મહાત્મદ્વિવાલા ** * * * ઇત્યાદિ વર્ણન ભવનપતિ દેવોની પેઠે 'યાવત્ વિહરે છે' ત્યાંસુધી જાણવું.

૪૪. હે ભગવન્ ! પર્યાસા અને અપર્યાસા સૌધર્મ દેવોના ક્યાં સ્થાનો છે ? હે ભગવન્ ! સૌધર્મ દેવો ક્યાં રહે છે ? હે ગૌતમ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપમાં મેરુપર્વતની દક્ષિણે આ રત્નમયા ઘૃથિવીના વહુ સમ અને રમણીય મુખિના માગથી યાવત્-ઉપર દૂર ગયા પછી અહીં સૌધર્મ નામે દેવલોક આવે છે. તે પૂર્વ-પશ્ચિમ ભાગો અને ઉત્તર-દક્ષિણ વિસ્તીર્ણ છે. તે અર્ધચંદ્રની આકૃતિવાળો, 'અચિમાલિ-માસરાસિવ-

દ્વપમ્મન્ન ચિન્દ છે. અચ્ચુત કલ્પના દેવોને મુકુટમાં વિહિમ-મુગવિશેષવું ચિન્દ છે. વાકીનો ભાગ સુગમ છે.

૪૪. સૌધર્મકલ્પના સ્વપ્નમાં 'અચિયાં માલાવત્ ખાસાં રાશિવદ્ વર્ણામા યસ્ય સ 'અચિમાલિમાસરાશિવર્ણામઃ' કિરણોની માલા અને કાન્તિના સમૂ-
હના જેવી વર્ણા-વર્ણની કાન્તિ જેને છે પવો, 'વજ્રપાણિઃ' જેના હાથમાં વજ્ર છે પવો, 'પુન્દ્રઃ' અસુરાદિના પુર-નગરનો ધારણ-નાશ કરનાર,

न्ने, अद्भ्यंदसंठाणसंठिए, अचिभालिभासरसिवण्णाभे, असंखेज्जाओ जोयणकोडीओ असंखेज्जाओ जोयणको-
डाकोडीओ आयामविक्लंभेणं, असंखेज्जाओ जोयणकोडाकोडीओ परिवेवेणं, सन्वरयणामए, अन्हे जाव प-
डिरुवे। तत्थ णं सोहम्मगवेवाण यत्तीसविमाणावाससयसहस्सा भवन्तीति भवत्वायं। ते णं विमाणा सन्वरय-
णामया अन्हा, जाव पडिरुवा। तेसिणं विमाणणं थहुमुज्जवेसमागे पंच वडिसया पद्धत्ता, तंजहा—असोण-
वडिसए, सत्तचणवडिसए, चयगवडिसए, चयवडिसए, भज्जे इत्थ सोहम्मवडिसए। ते णं वडिसया सन्वर-

व्याभे' किरणोनी माळा अने मासरसि-कान्तिना समूहना जेवा वर्णगळी छे. ते असंख्याता कोटाकोटी योजन लांबो अने पहोळो छे.
तथा तेनी परिधि असंख्याता कोटाकोटी योजन छे. ते सर्व रत्नमय, खन्ध यावत्-प्रतिरूप छे. त्यां सौधर्म देवोना चत्रीश लाख वि-
मानो छे एम कथु छे. ते विमानो सर्व रत्नमय, यावत् प्रतिरूप छे. ते विमानोना वरोवर मध्य भागमां पांच अवतंसक विमानो क्ळां
छे. ते आ प्रमाणे— १ अशोकावतंसक, २ सप्तपर्णावतंसक, ३ चंपकावतंसक, ४ चूलावतंसक, अने तेओना मध्यभागमां सौधर्मावतं-
सक छे. ते अवतंसक विमानो सर्व रत्नमय, खन्ध यावत्-प्रतिरूप छे. अहीं पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सौधर्म देवोना स्थानो क्ळां छे. तेओ

'द्यतक्रतु' फाटिक शेतना मयनी अपेक्षाए सो क्रतु—अभिप्रद्वयिषोररूप प्रतिमाओ अधया ध्रमणोपासकनी पाचमी प्रतिमा जेणे यहन करी
छे प्यो, ते इन्द्रे पूर्वना फाटिक शेतना मयमां सो घाट प्रतिमाओ अगीकार करी हती ते अपेक्षाए द्यतक्रतु कहेयाय छे 'सहस्राक्ष' जेने
हजार आत्मो छे पयो, कारण के इन्द्रेने शबसो मन्त्रीओ द्वेय छे, अने तेनी आटो इन्द्रना फार्यमां घपरती होयायी इन्द्रसवधी कहेयाय
छे, मोटे इन्द्रतुं सहस्राक्षयशु छे 'मघवान्' मघा—महा मेघो जेमे अवीन छे पयो, 'पाकशासन' पाक नामे पद्वान राक्षसरूप शत्रुतु शासन

यणात्रया, अच्छा, जाव पडिरूवा । एत्थ णं सोहम्मगदेवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पच्चत्ता । तिसु वि लोगस्स असंखिज्जइभागे । तत्थ णं बहवे सोहम्मगदेवा परिवसंति महिद्धिया जाव पभासेमाणा । ते णं तत्थ साणं साणं विमाणावाससयसहस्साणं, साण साणं सामाणियसाहस्सीणं, अन्नेसिं च चहूणं सोहम्मगकप्पवासीणं वैमाणियाणं देवाण य देवीण य आहेवच्चं जाव विहरंति । सक्के इत्थ देविंदे देवराया परिवसइ, बज्जपाणी, पुरंदरे, सयक्कत्तु, सहस्सक्खे, मघव, पागसासणे, दाहिणडूलोगाहिवई, बत्तीसविमाणावाससयहस्साहिवई, एरावणवाहणे, सुरिंदे, अयरंवरवत्थघरे, आलइयमालमउडे, नवहेमचारुचित्तचंचलकुंडलचिलिहिज्जसाणगंडे, महिद्धिए, जाव पभासेमाणे । से णं तत्थ त्रणेने-उपपात, समुद्धात अने सस्थाने आथयी लोकना असंख्यातमा भागे छे. त्यां घणा सौधर्म देवो रहे छे. महाक्रद्धिवाळा याव-त-प्रकाशित करता तेओ पोतपोताना त्यां रहेला लाखो विमानोडुं, पोतपोताना हजारो सामानिक देवोडुं पोतपोताना त्रायस्त्रिंशक दे-वोडु, ए प्रमाणे जेम सामान्य देवोडुं वर्णन कर्तुं तेम सौधर्म देवोडुं ण जणणुं. यावत् हजारो आत्परक्षक देवोडुं, ते सिवाय बीजा छे. जेणे हाथमां वज्र धारण करेडुं छे एवो, पुरंदर, शतक्रतु, सहस्राक्ष, मघवा, पाकशासन अने लोकना दक्षिणार्धनो अधिपति करणा, 'अरजोऽम्बरवक्रधरः' रजोरहित अने स्वच्छ होवाथी आकाशना जेवा बळो धारण करणा, 'आलंगितमालामुकुटः' आल्-गित-पुहेरेलां छे माला अने मुकुट जेणे एवो, 'नवहेमचारुचित्तचंचलकुंडलचिलियमानगण्डः' अतिशय सुंदरवर्ण होवाथी नव-

પત્નીસાપ ધિમાણાવાસસયસહસ્તાણં, ચંડરાસીષ સામાગિયસાહસ્તીણં, તાપત્તીસાપ તાપત્તીસગાણં, ચંડણં લોગ-
પાલાણં, અટ્ટણં અગ્નમહિસીણં સપરિચારાણં, તિપ્પં પરિસાણં, સત્તણં અળીયાણં, સત્તણં અળીયાદિવર્ણં,
ચંડણં ચંડરાસીણં આયરવલ્લદેવસાહસ્તીણં, અન્નેસિં ચ યદ્ધણં સોહમ્મકપ્પચાસીણં વેમાણિયાણં દેવાણ ય દે-
વીણ ય આહેવંચં પોરેવંચં કુન્વમાણે જાવ વિહરહ ।

૪૫. કહિ ના મંતે ! ઇંસાણાણ દેવાણં પલ્લતાપલ્લતાણં ઠાણા પલ્લતા ! કહિ ણં મંતે ! ઇંસાણગદેવા પરિવ-
સત્તિ ! ગોયમા ! જંબુદ્વીપે દીવે મંદરસ્સ પવ્વયસ્સ ઉસરેણં ઇમ્મીસે રયણપ્પમાપ પુલ્લવીપ, ચહુસમરમણિલ્લાઓ

છે. તે યત્રીથ લાલ વિમાનેનો અધિપતિ, પેરાગણવાહનવાલો, દેવોનો ઇન્દ્ર, તથા રજરહિત આકાશના જેવા સ્વચ્છ વસ્ત્રોને ધારણ
કરનાર, જેણે માલ્લા અને મુકુટ પહેરેલા છે એવો, નવા સુવર્ણના જેવા સુદર, અવ્યુત અને વંચલ કુંડલો વડે જેના ગં-
ઢસલો ઘસાય છે એવો, મહાન્નદિવાલો, યાવત્ દસ વિદ્યાઓને પ્રકાશિત કરતો ત્યાં ચત્રીથ લાલ વિમાનોનું, ચોરાશી હજાર સામા-
નિક દેવોનું, તેત્રીથ ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવોનું, ચાર લોકપાલોનું, પરિચાર સહિત આઠ અગ્રમહિપીઓનું, ત્રણ પરિપદોનું, સાત સેનાઓનું, સાત
સેનાધિપતિઓનું, સોઠ હજાર આરમસ્થક દેવોનું તથા ત્રીજા અન્ય સૌધર્મકલ્પગામી દેવો અને દેવીઓનું અધિપતિપણુ કરતો વિહરે છે.

૪૫. હે ભગવન્ ! પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા ઇંશાન દેવોના ક્યાં સ્થાનો છે ? હે ભગવન્ ! ઇંશાન દેવો ક્યાં રહે છે ? હે ગૌતમ !

તથીન દોયની શુ ? યથા હેમ-સુવર્ણના ચાર-સુશર અને ચિત્ર-આધ્યર્થકારક ઘચલ કુદલો યદે વિલિલ્લિયમાન-સ્વર્ણ કરાતા ગદ-
કરોલ્લપ્પદેશ જેના છે પવો ઇન્દ્ર છે

शुभिभागाओ उठुं चंद्रिमस्तरियगहनकवत्ततारारूपाणं बहूइं जोयणसयाइं, बहूइं जोयणसहस्साइं, जाव उठुं उप्पइत्ता एत्थ णं ईसाणे णामं कप्पे पन्नत्ते। पाईणपडीणायाए, उदीणवाहिणचित्थिणो, एवं जहा सोहम्मे जाव पडिस्सवे। तत्थ णं ईसाणगदेवाणं अट्टावीसं विमाणावाससयसहस्सा भवन्तीति मक्खायं। ते णं विमाणा सञ्चरयणामया जाव पडिस्सवे, बहूइं जोयणसयाइं, बहूइं जोयणसहस्साइं, जाव फलिहवडिस्सए, रयणवडिस्सए, जातरूववडिस्सए, मज्जे इत्थ ईसाणवडिस्सए। ते णं वडिस्सया सञ्चरयणामया जाव पडिस्सवे। एत्थ णं ईसाणगदेवाणं पञ्जत्तापज्जत्ताणं टाणा पन्नत्ता। तिसु वि लोगस्स असंखेज्जइभागे। ते णं वडिस्सया सञ्चरयणामया जाव पडिस्सवे। एत्थ णं ईसाणगदेवाणं पञ्जत्तापज्जत्ताणं टाणा पन्नत्ता। तिसु वि लोगस्स असंखेज्जइभागे। ताराओ संगंधीसैंकडो योजन, हजारी योजन यावत् उपर जइने अहीं ईशान नामे देवलोक आवेलो छे. ते पूर्व-पश्चिम लावो अने उत्तर-दक्षिण विस्तीर्ण असंख्याता योजनयमाण छे-इत्यादी सौधर्म कल्प संगन्धे कणुं छे तेम यावत्-प्रतिरूप छे त्यांसुधी कहेहुं. त्यां ईशान देवोना अव्यावीश लाख विमानो छे एम कणुं छे. ते विमानो सर्व रत्नमय यावत्-प्रतिरूप छे. तेओना बरोबर मध्य भागमां पांच वतंसक विमानो क्खां छे. ते आ प्रमाणे— १ अंकावतंसक, २ स्फटिकावतंसक, ३ रत्नावतंसक, ४ जातरूपावतंसक अने तेओना मध्यभागमां ५ ईशानावतंसक छे. ते अयतंसक विमानो सर्व रत्नमय यावत्-प्रतिरूप छे. अहीं पर्याप्ता अने अपर्याप्ता ईशान देवोना स्थानो कहेलां छे. तेओ उपपत्त, समुद्घात अने स्वस्थान ए त्रणेने आश्रयी लोकना असंख्यातमा भागमां छे. याकी वधुं सौधर्मदेवलोक सम्बन्धे

उत्तरद्वलोगाद्विर्ह, अट्टावीसविमाणावाससयहस्ताद्विर्ह, अरयंथरवत्थघरे, सेसं जहा सक्कस्स जाव पमासे-
माणे । से णं तत्थ अट्टावीसाए विमाणावाससयसहस्ताणं, असीईए सामाणियसाहस्सीणं, तायत्तीसाए ताप-
त्तीसगणं, चउण्हं लोगपालाणं, अट्टण्हं अगमद्विसीणं सपरीयाराण, तिण्हं परिसाणं, सत्तण्हं अणियाणं, वे-
सत्तण्ह अणियाद्वियर्हणं, चउण्हं असीईणं आयरयत्त्ववेवसाहस्सीणं, अन्नेसिं च बहूणं ईसाणकप्पवासीणं वे-
साणियाण देवाण य देवीण य आहेववं जाव विहरइ ।

४६. कहि ण भत्ते ! सणंकुमारदेवाणं पञ्चत्तापञ्चत्ताणं ठाणा पत्तत्ता ? कहि णं भत्ते ! सणंकुमारा देवा प-

क्यु छे तेम यावत्-‘विहरे छे’ त्यां सुधी जाणयु. अहीईशान नामे देवेन्द्र अने देवरजा रहे छे. जेणे हाथमां शूल धारण करेलुं छे एवो, अने
जेनु बाहन घुम छे एवो, लोकना उत्तर अर्धभागनो अधिपति अने अठयावीस लाल विमानो नो स्वामी छे. ते खरहित आकाशना जेवा
(स्वच्छ) बसोने धारण करे छे. बाकी बधु शक्र संबधे क्यु छे तेम यावत् ‘प्रकाशित करे छे’ त्यां सुधी कहेयु. ते (ईशानेन्द्र)
त्यां अठयावीस लाल विमानोनु , एशी हजार सामानिक देवोनुं, तेत्रीश त्रायस्त्रिंशक देवोनु, चार लोकपालोनु, परिवारसहित आठ
अग्रमहिपीओनु, त्रण पर्यदोनुं, सात प्रकारना सेन्योनुं, सात सेनाधिपतिओनु, एशी हजार आत्मरक्षक देवोनु, बीजा
घणा ईशानकल्पवासी देवो अने देवीओनु अधिपतिपणुं करतो यावत्-विहरे छे.

४६. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सनत्कुमार देवोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! सनत्कुमार देवो क्यां रहे छे ?

४६ सनत्कुमार शेषलोकमां ‘सपरिप्य सपद्विधित’ इति ‘सपक्ष’—समान छे पक्ष-पूर्व, पश्चिम, उत्तर अने दक्षिणरूप पार्श्वभागो

रिवसंति ? गोयमा ! सोहम्मस्स कप्पस्स उट्ठिं सपत्तिंस्व सपडिदिसिं बहूइं जोयणसायाइं, बहूइं जोयणसहस्साइं, बहूइं जोयणसयसहस्साइं, बहूगाओ जोयणकोडीओ, बहूगाओ जोयणकोडाकोडीओ उट्ठं दूरं उप्पइत्ता, एत्थ णं सणंकुमारं णामं कप्पे पन्नत्ते । पाईणपडीणायए, उदीणदाहिणचित्थिण्णे जहा सोहम्मं जाव पडिख्वे । तत्थ णं सणंकुमारणं देवाणं बारस विमाणावाससयसहस्सा भवन्तीति म-
कखायं । ते णं विमाणा सञ्चरयणामया जाव पडिख्वा । तेसिणं विमाणाणं बहुमज्झदेसभागे पंच वडि-
सगा पन्नत्ता । तंजहा—असोगवडिसए, सत्तवन्नवडिसए, चंपगवडिसए, चूयवडिसए, मज्जे एत्थ सणं-
कुमारवडिसए । ते णं वडिसया सञ्चरयणामया, अच्छा जाव पडिख्वा । एत्थ णं सणंकुमारदेवाणं पज्जा-

हे गौतम ! सौधर्म देवलोकना उपर सपक्ष-चारे दिशाए अने सम्रतिदिक्-चारे विदिशामां घणां सेंकडो घणां हजार, घणा लाख घणा क्रोड अने घणा कोटाकोटी योजनो दूरजइने अहीं सनत्कुमार नामे देवलोक आवेलोछे. ते सौधर्म देवलोकनीपेठे पूर्व-
पश्चिम लांबो अने उत्तर-दक्षिण पहेळो अने यावत्-प्रतिरूप छे. त्यां सनत्कुमार देवोना बार लाख विमानो छे एम कथं छे. ते
विमानो रत्नमय-यावत् प्रतिरूप छे. ते विमानोना बरोबर मध्य भागमां पांच अवतंसक विमानो छे. ते आ प्रमाणे-१ अशोका-
वतंसक, २ सप्तपर्णवितंसक, ३ चंपकावतंसक, ४ चूतावतंसक अने तेना मध्य भागमां, ५ सनत्कुमारावतंसक छे. ते अवतंसक विमानो
जे क्रियामां छे ते सपक्ष-समानपणे चारे दिशाए, 'सम्रतिदिशम्' समान छे सम्रतिदिक्-विदिशाओ जे क्रियामां ते सम्रतिदिक्, समानपणे चारे
विदिशामां ए भावार्थ छे.

त्तापज्वत्ताणं ठाणा पन्नत्ता । तिसु वि लोगस्स असंखेज्जहभागे । तत्थ णं घह्वे सणंकुमारदेवा परिचसंति, म-
दिट्ठिया जाव पभासेमाणा विहरंति । नवरं अगमहिंसीओ णत्थिय । सणंकुमारे इत्थ देविंवे देवराया परिचसइ ।
अरययरवत्थघरे, सेसं जहा सक्कत्स । से णं तत्थ धारसणहं विमाणायाससयसहस्साणं, चावत्तरीए सामाणि-
यसाहस्सीणं, सेसं जहा सक्कत्स अगमहिंसीचज्जं । नवरं चउणहं चावत्तरीणं आयरक्खदेयसाहस्सीणं
जाव विहरइ ।

४७. कहि णं भंते । माहिंदेवाणं पज्जत्तापज्वत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते । माहिंदगदेवा परिचसंति ?
गोयमा ! ईसाणत्स कप्पस्स उप्पि सपक्खि सपडिदिसि घट्टइ जोयणाहं, जाव बहुयाओ जोयणकोडाकोडीओ
सर्वं रत्तमय, स्वच्छ, यावत् प्रतित्थ्ये छे. अहीं पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सनत्कुमार देवोना स्थानो छे. उपपात, समुव्वात अने स्व-
स्थान-ए त्रयेने आश्रयी लोकना असल्ल्यातमा भागमां छे. त्यां घणा सनत्कुमार देवो रहे छे. तेओ महाश्राद्धिवाळा यावत्-दश
दिशाओने प्रकाशित फत्ता विहरे छे. परन्तु अहीं अग्रमहिपीओ नयी, अहीं देवोना इन्द्र देवोना राजा सनत्कुमार रहे छे. ते
खरहित आकाशना जेवा (स्वच्छ) बल्लोने धारण करे छे. बाकी धंघुं शकनी पेठे जाणवु. ते धार लाख विमानोनुं, घहोतेर हजार
सामानिक देवोनुं, बाकी यधु अग्रमहिपी सिवाय शक्र सबधे कशु दतु तेम कहंयु, परन्तु घहोतेर हजारथी चार गुणा आत्तरक्षक
देवोनुं अधिपतिपणुं करतो यावत्-विहरे छे.

४७. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता माहेन्द्र देवोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! माहेन्द्र देवो क्यां रहे छे ? हे गौतम !

उड्डं दूरं उप्पइत्ता, एत्थ णं माहिंदे नामं कप्पे पन्नत्ते पाईणपडीणायए, जाव एवं जहेव सणंकुमारे । नवरं अट्ट विमाणावाससयसहस्सा । वडिसया जहा ईसाणे । नवरं मज्झे इत्थ माहिंदवडिसए, एवं जहा सणंकुमाराणं देवाणं जाव विहरंति । माहिंदे इत्थ देविंदे देवराया परिवसइ, अरयंबरवत्थधरे, एवं जहा सणंकुमारे जाव विहरइ । नवरं अट्टण्हं विमाणावाससयसहस्साणं, सत्तरिए सामाणियसाहस्सीणं, चउण्हं सत्तरीण आयरक्ख-देवसाहस्सीणं जाव विहरइ ।

४८. कहि णं भंते ! बंभलोगेदेवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता? कहि णं भंते ! बंभलोगेदेवा परिवसंति? गोयमा ! सणंकुमारमाहिंदाणं कप्पाणं उप्पि सपकिंख सपडिदिसि बहूइं जोयणाइं जाव उप्पइत्ता, एत्थ णं

ईशान देवलोकना उपर समान दिशाओमां अने समान विदिशाओमां घणां योजनो यावत्-घणा कोटाकोटी योजनो दूर जइए एटले अहीं माहेन्द्र नामे देवलोक छे, ते पूर्व-पश्चिम लांबो इत्यादि बंधुं सनत्कुमारानी पेठे जाणवुं. परन्तु तेमां आठ लाख विमानो छे. ईशाननी पेठे अवतंसको जाणवा. परन्तु मध्य भागमां माहेन्द्रावतंसक छे. ए प्रमाणे सनत्कुमार देवोने कबं छे तेम यावत्-‘विहरे छे’ त्यां सुधी कहेवुं. अहीं माहेन्द्र नामे देवोनी इन्द्र अने देवोनी राजा रहे छे. ते रजविनाना आकाशना जेवा स्वच्छ वस्त्रने धारण करे छे. एम सनत्कुमारनी पेठे यावत्-‘विहरे छे’ त्यां सुधी कहेवुं. परन्तु आठ लाख विमानोनुं, सीत्तर हजार सामानिक देवोनुं अने सित्तर हजारथी चार गुणा आत्मरक्षक देवोनुं अधिपतिपणुं करतो यावत्-विहरे छे.

४८. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता ब्रह्मलोक देवोना कयां स्थानो छे ? हे भगवन् ! ब्रह्मलोकना देवो कयां रहे छे ? हे

धमलोए नामं कल्पे पन्नत्ते पाईणपडीणायए, उदीणदाहिणवित्थिण्णे, पडिणुन्नचंयसंठाणसंठिए, अच्चिमालीभा-
सरासिण्णमे, अवसेसं जहा सणकुमारणं । नवरं चत्तारि विमाणावाससयसहस्ता, चडिसया जहा सोहम्मव-
डिसया, नवरं मज्जे इत्थ धंमलोपवडिसण । एत्थ ण धंमलोगवेवाणं पञ्चत्तापञ्चत्ताणं ठाणा पन्नत्ता सेसं तेह्वेव
जाव विहरति । यमे इत्थ वेविं देवराया परिवसइ, अरयंभरचत्थयरे, एवं जहा सणकुमारे जाव विहरइ । नवरं
चउण्हं विमाणावाससयसहसाणं, महीए सामाणियसाहस्सीणं, चउण्हं सटीए आयरकखवेवसाहस्सीणं, अन्ने-
सि च बहणं जाव विहरइ ।

गौतम ! सनत्कुमार अने माहेन्द्र कल्पना उपर समान दिशाए अने समान विदिशाए घणा योजनो यावत्-जइने अही ब्रह्मलोक नामे
कल्प छे. ते पूर्व-पथिम लांगो अने उत्तर-दक्षिण विस्तीर्ण छे. परिपूर्ण चंद्रना आकार जेवा अचि-किरणोनी माळानी पेटे मास-
कातिना समूहनी पेटे कांतिवाळो, चाकी बंधुं सनत्कुमारी पेटे फहेबंधुं. परन्तु चार लाख विमानो छे अवतंसको सौधर्म कल्पना
अवतसकोनी पेटे जाणवा. परन्तु तेना मध्य भागमां ब्रह्मलोकावतसक छे. अही ब्रह्मलोकावतसना स्यानो फहेलां छे. चाकी बंधुं यावत्-
'विहरे छे' त्यां सुधी तेमज जाणबुं. अही ब्रह्म नामे देवोनो इन्द्र अने देवोनो राजा रहे छे. ते रज्ररहित अने आकाशनाजेवा (स्वच्छ)
बल्ल घाएण करे छे-इत्यादि चाकीरु बंधुं सनत्कुमारी पेटे यावत्-'विहरे छे' त्यां सुधी फहेबंधुं, परन्तु चार लाख विमानोनुं, साठ
हजार सामानिक देवोनुं, चार गुणा साठ हजार आत्मरक्षक देवोनुं अने बीजा घणा देवो अने देवीयोनुं अधिपतिपणु करतो
यावत् विहरे छे.

४९. कहि णं भंते ! लंतगदेवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! लंतगदेवा परिवसंति ? गोयमा ! बंभलोगस्स कप्पस्स उप्पि सपक्खि सपडिदिसिं बह्मइं जोयणाइं, जाव बहुगाओ जोयणकोडाको-
डीओ उट्ठं दूरं उप्पइत्ता एत्थ णं लंतए नामं कप्पे पन्नत्ते पाईणपडीणायए, जहा बंभलोए। नवरं पण्णासं विमा-
णावाससहस्सा भवन्तीति मक्ख्वायं । वडिंसगा जहा ईसाणवडिंसगा, नवरं मज्झे इत्थ लंतगवडिंसए, देवा
तहेव जाव विहरंति । लंतए एत्थ देविंदे देवराया परिवसइ, जहा सणंकुमारे । नवरं पण्णासाए विमाणावासस-
हस्साणं, पण्णासाए सामाणियसाहस्सीणं, चउण्ह य पण्णासाणं आयरक्खदेवसाहस्सीणं, अन्नेसिं च बह्मणं
जाव विहरइ ।

४९. हे भगवन् ! पर्यासा अने अपर्यासा लांतक देवोना क्यां स्थानो छे. ? हे भगवच् ! लांतक देवो क्यां रहे छे. ? हे गौतम !
ब्रह्मलोक कल्पना उपर समान दिशाए अने समान विदिशाए घणा योजन यावत् घणा कोटीकोटी योजनो उपर दूर जइने अहीं
लांतक नामे कल्प आवेलो छे. ते पूर्वी-पश्चिम लांवी-इत्यादि ब्रह्मलोकनी पेठे जाणतुं परन्तु अहीं पचास हजार विमानो छे एम
कहुं छे. अवतंसको ईशान कल्पना अवतंसकोनी जेम कहेवा, परन्तु अहीं मध्य भागमां लांतकावतंसक छे. आ स्थळे लांतक देवो
ते प्रमाणे यावत्-विहरे छे. अहीं लांतक नामे देवोनी इन्द्र अने देवोनी राजा रहे छे-इत्यादि बधुं सनलुमारनी पेठे जाणतुं. परन्तु
पचास हजार विमानोतुं, पचास हजार सामानिक देवोतुं, पचास हजारथी चार गुणा आत्मरक्षक देवोतुं अने बीजा घणा देवो अने
देवीओतुं अधिपतिपणुं करतो यावत् विहरे छे.

૫૦. કહિ ણં મંતે ! મહાસુક્રાણં દેવાણં પજ્જતાપજ્જતાણં ઠાણા પદ્ધતા ? કહિ ણં મંતે ! મહાસુક્રા દેવા પરિ-
વસતિ ? ગોયમા ! લંતગસ્સ કપ્પસ્સ ડલ્પિ સપચ્ચિવ સપહિદિસિ જાવ ડપ્પહતા, ણ્થ ણં મહાસુક્રે નામં કપ્પે
પદ્ધત્તે પાર્હિણપહીણાયણ, ડદીણવાહિણવિત્થિણે, જહ્ઠા ધંમલોપ ! નવરં ચત્તાલીસં વિમાણાવાસસહસ્સા મયન્તીતિ
મયવાય ! વહિસગા જહ્ઠા સોઠ્ઠમવહિસપ, જાવ વિહરંતિ । મહાસુક્રે ઇત્થ દેવિવે દેવરાયા જહ્ઠા સણંકુમારે ।
નવરં ચત્તાલીસાપ વિમાણાવાસસહસ્સાણં, ચત્તાલીસાપ સામાણિયસાહસ્સીણં, ચડણ્હ ય ચત્તાલીસાણં આય-
રચન્વદેચસાહસ્સીણ જાવ વિહર ।

૫૧ કહિ ણ મંતે ! સહસ્સારદેવાણં પજ્જતાપજ્જતાણ ઠાણા પદ્ધતા ? કહિ ણં મંતે ! સહસ્સારદેવા પરિવ-

૫૦. હે મગવન્ ! પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા મહાશુક્ર દેવોના ક્યાં સ્થાનો છે ? હે મગવન્ ! મહાશુક્ર દેવો ક્યાં રહે છે ? હે ગૌતમ !
લાંતક કલ્પના ઉપર સમાન દિશા અને સમાન દિશા આપવું—જદ્ય ત્યારે મહાશુક્ર નામે કલ્પ આવે છે. તે બ્રહ્મલોકની પેઠે
પૂર્વ-પશ્ચિમ લાંબો અને ઉચર-દક્ષિણ વિસ્તીર્ણ છે. પરન્તુ અહીં ચાલીશ હજાર વિમાનો છે એમ કહ્યું છે. અતસકો સૌધર્માવિતસકોની
પેઠે જાણવા. પરન્તુ અહીં મધ્ય ભાગમાં મહાશુક્રાવંતસક છે. અહીં ઘણા મહાશુક્ર દેવો યાવત્-વિહરે છે. અહીં મહાશુક્રનામે દેવોનો ઇન્દ્ર
અને દેવોનો રાજા છે. વાકી વધુ સનત્કુમારની પેઠે જાણવું. પરન્તુ ચાલીશ હજાર વિમાનો, ચાલીશ હજાર સામાનિક દેવો, અને
અને ચાલીશ હજારથી વધુ ગુણા આત્મસ્વકદેવોનું અધિપતિપણું કરતો યાવત્ વિહરે છે.

૫૧. હે મગવન્ ! પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા સહસ્સાર દેવોના ક્યાં સ્થાનો છે ? હે મગવન્ ! સહસ્સાર દેવો ક્યાં રહે છે ? હે ગૌતમ !

संति ? गोयमा ! महासुह्रस्स कप्पस्स उष्पि सपक्खिं सपडिदिसिं जाव उप्पइत्ता, एत्थ णं सहस्सारे नामं कप्पे पन्नत्ते । पाईणपडीणायए, जहा बंभलोए, नवरं छन्विभाणावाससहस्सा भवन्तीति मक्खायं । देवा तहेव जाव वडिंसगा जहा ईसाणस्स वडिंसगा । नवरं मज्झे इत्थ सहस्सारवडिंसए, जाव विहरंति । सहस्सारे इत्थ देविंदे देवराया परिवसइ जहा सणकुमारे । नवरं छण्हं विमाणावाससहस्साणं, तीसाए सामाणियसाहस्सीणं, चउण्ह य तीसाए आयरक्खदेवसाहस्सीणं, जाव आहेवच्चं कारेमाणे विहरइ ।

५२. कहि णं भंते ! आणयपणयाणं देवाणं पज्जात्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! आणयपणया देवा परिवसंति ? गोयमा ! सहस्सारस्स कप्पस्स उष्पि सपक्खिं सपडिदिसिं जाव उप्पइत्ता, एत्थ णं आण-

महाशुक्र कल्पना उपर समान दिशाए अने समान विदिशाए जइए एटले अहीं सहस्रार नामे कल्प आवे छे. ते पूर्व-पश्चिम लंबो छे-इत्यादि ब्रह्मलोकनी पेठे जाणबुं. परन्तु अहीं छ हजार विमानो छे एम कहुं छे. देवो तेमज छे. यावत् अवंतंसको ईशानना अवंतंसकोनी पेठे छे. पण मध्य भागमां सहस्रारावतंसक छे. अहीं घणा देवो यावत् विहरे छे. अहीं सहस्रार नामे देवोनी इन्द्र देवोनी राजा रहे छे—इत्यादि सनत्कुमारनी पेठे जाणबुं. परन्तु छ हजार विमानोनुं, त्रीश हजार सामानिक देवोनुं अने त्रीस हजारथी चार गुणा आत्मरक्षक देवोनुं अधिपतिपणुं करतो यावइ—रहे छे.

५२. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता आनत अने प्राणत देवोनाक्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! आनत अने प्राणत देवो कयां रहे छे ? हे गौतम ! सहस्रार कल्पना उपर समान दिशाए अने समान विदिशाए यावत् जइए त्यारे अहीं आनत अने प्राणत

યપાણયનામા ટુવે કપ્પા પદ્મતા । પાર્શ્વપદ્મીનાયયા, ઉદીણદારિણચિત્થિયણા, અદ્ધચંદસંઠાણસંઠિયા, અવિમા-
લીમાસરાગસિપ્પમા, સેસં જહા સળંકુમારે જાવ પઢિરૂવા । તત્થ ણં આણયપાણયદેવાણં ચત્તારિ વિમાણાવાસ-
સયા ધવન્તીતિ મવ્ગવાય જાવ પઢિરૂવા । ઘડિસગા જહા સોહમ્મે કપ્પે । નવરં મજ્જો હત્થ પાણયધંડિસય । તે
ણ ઘડિસગા સવ્વરયણામયા અરુહા જાવ પટિરૂવા । एत्थ ण आणयपाणयदेवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पद्म-
त्ता । त्तिसु वि लोगस्स असंखेज्झइमाणे । तत्थ णं बह्वे आणयपाणयदेवा परिवसंति मन्निट्ठिया जाव पभासे-
माणा । ते णं तत्थ साणं साणं विमाणावाससयाणं जाव विहरंति । पाणाए इत्थ देधिंदे देवराया परिवसइ जहा
सणंકુમારે । नवर चउण्हं विमाणावाससयाणं, धीसाए सामाणियसाहस्सीणं, असीईए आयरक्खवेवसाहस्सीणं,

નામે વે કલ્પો આવેલા છે. તે પૂર્વ-પશ્ચિમ લાંબા અને ઉત્તર-દક્ષિણ વિસ્તારવાળા છે. તે અર્ધચન્દ્રમાની આકૃતિ જેવા અને અર્ધિ-
કિરણોની માઠા અને ક્ષાન્તિના સમૂહના જેવી પ્રથાવાળા, ઘાંકી ચંદ્રું સનત્કુમાની પેઠે યાવત્ પ્રતિરૂપ છે ત્યાં સુધી જાણ્યું.
ત્યાં આનત અને પ્રાણત દેવોના ચારતો વિમાનો છે એમ કહ્યું છે. યાવત્ તેઓ પ્રવિરૂપ છે. અવતંતકો સૌધર્મ કલ્પમાં કલા
પ્રમાણે કહેવા. પરન્તુ અહીં મધ્ય ભાગમા પ્રાણતાવતંતક છે. તે ઘઘા અવતતકો સર્વ રત્નમપ, સ્વચ્છ, યાવત્—પ્રતિરૂપ છે.
અહીં પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા આનત-પ્રાણત દેવોના સ્થાનો છે. ઉપપાત, સમુદ્વચાત અને સ્વસ્થાન-ए ત્રણેને આશ્રયી લોકના
અસંલ્યાતમા ભાગમાં છે ત્યા ઘઘા આનત-પ્રાણત દેવો રહે છે. મહાપ્રાદિવાળા ઘઘ દિશાઓને યાવત્ પ્રકાશિત કરતા તેઓ
પોતપોવાના સંકટો વિમાનોનું અધિપતિપણું કરતા યાવત્-વિહરે છે. અહીં પ્રાણત નામે દેવોનો રાજા રહે છે-

अन्नेसिं च बहूणं जाव विहरइ ।

५३. कहि णं भंते ! आरणञ्चुयाणं देवाणं पज्जात्तापज्जात्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! आरणञ्चुया देवा परिवसंति ? गोयमा ! आणयपाणयाणं कप्पाणं उप्पिं सपक्खिं सपडिदिसिं एत्थ णं आरणञ्चुया नामं दुवे कप्पा पन्नत्ता । पाईणपडीणायया उदीणदाहिणवित्थिण्णा, अद्धचंदसंठाणसंठिया, अच्चिमालीभासरसिचवण्णाभा, असंखिज्जाओ जोयणकोडाकोडीओ आयामचिक्खंभेणं, असंखिज्जाओ जोयणकोडाकोडीओ परिक्खेवेणं,

इत्यादि सनत्कुमारनी पेटे जाणवुं. परन्तु चारसो विमानोनुं, बीश हजार सामानिक देवोनु, एंशी हजार आत्मरक्षक देवोनुं अने बीजा घणा देवो तथा देवीओनुं अधिपतिपणुं करतो यावत्-विहरे छे.

५३. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता आरण अने अच्युत देवोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! आरण अने अच्युत देवो क्यां रहे छे ? हे गौतम ! आनत अने प्राणत कल्पनी उपर समान दिशाए अने समान विदिशाए आरण अने अच्युत नामे वे कल्पो छे. ते पूर्व-पश्चिम लांबा अने उत्तर-दक्षिण विस्तीर्ण छे. ते अर्धचन्द्रनी आकृतिवाळा अने कीरणोवाळा अने तेजना राशिना समान वर्णवाळा

५३. सामानिक देवोनी संग्रहणी गाथा-‘चउरसीइ’ इत्यादि. सौधेन्द्रना चोरशी हजार सामानिक देवो छे, ईशानेन्द्रना षशीहजार, सनत्कुमारेन्द्रना बहोतेर हजार, माहेन्द्रना इन्द्रना सित्तेर हजार, ब्रह्मलोकैन्द्रना साठ हजार, लांतकैन्द्रना पचास हजार, महाशुकैन्द्रना चाळीश हजार, सहस्रारेन्द्रना त्रीस हजार, आनत-प्राणतेन्द्रना बीश हजार, अने आरण-अच्युतेन्द्रना दश हजार सामानिक देवो होय छे.

સત્વરયથામયા, અચ્છા, સપ્તહા, લપ્તહા, ઘટ્ટા, મટ્ટા, નીરયા, નિમ્મલા, નિપ્પંકા, નિવ્વકંકલ્લઞ્ચાયા, સપ્પમા, સસ્સિરયા, સત્તલ્લોયા, પાસાવીયા, ઘરિસણિજ્ઞા, અમિરુવા, પલ્લિરુવા । પત્થ ણં આરણચ્ચુયાણં વેયાણં તિચ્છિ વિમાણાવાસસયા ભવન્તીતિ મલ્લાયં । તે ણં વિમાણા સત્ત્વરયણામયા, અચ્છા, સપ્તહા, લપ્તહા, ઘટ્ટા, મટ્ટા, નીરયા, નિમ્મલા, નિપ્પંકા, નિવ્વકંકલ્લઞ્ચાયા, સપ્પમા, સસ્સિરયા, સત્તલ્લોયા, પાસાવીયા, ઘરિસણિજ્ઞા, અમિરુવા, પલ્લિરુવા । તેસિણં વિમાણાણં કપ્પાણં ઘટ્ટમજ્જદેસમાણ પંચ વલ્લિસયા પલ્લત્તા । તંજજ્ઞા—અકયલ્લિસણ,

છે. તે લવાઈ અને પહોલ્લઈમાં અસંભ્યાતા કોટાકોટિ યોજન છે અને પરિધિ ઘડે પ્રણ અસંભ્યાતા કોટાકોટિ યોજન પ્રમાણ છે. તે સર્વ રત્નમય, સ્વચ્છ, કોમલ, સુકુમાર, ઘટ્ટ-સર સરાળથી ઘસેલાં, અને ઘટ્ટ-કોમલ સરાળથી ઘસેલા, સ્વરહિત, નિર્વ્યક, નિરાવરણ કાન્તિવાલ્લ, પ્રમાયુક્ત, શોભાયુક્ત, ઉદ્યોતસહિત, પ્રસન્નતા કરનાર, દર્શનીય, અમિરુપ અને પ્રતિરુપ છે. અહીં આરણ અને અચ્યુત દેવોના ત્રણસો વિમાનો છે એમ કહ્યું છે. તે વિમાનો સર્વ રત્નમય, સ્વચ્છ, દુક્લમ, સુકુમાર, ઘસેલા અને ઘટ્ટ-સારી રીતે ઘસેલા, સ્વરહિત, નિર્મલ, નિવ્વક, નિરાવરણ કાન્તિવાલ્લ, પ્રમાસહિત, શોભાસહિત, હલ્લુદ્યોતસહિત, પ્રસન્નતા આપનાર, દર્શનીય, અમિરુપ અને પ્રતિરુપ છે તે કલ્પોના ત્રિમાનોના વરોચર મધ્યમાગમાં પાંચ અવંતંસક વિમાનો. કલ્પા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ અંકાન્તંસક, ૨ સ્ફટિકાવતમક, ૩ રત્નાન્તંમક, ૪ જાતરૂપાવતસક અને તેના મધ્ય માગમાં અચ્યુતાવસંક છે. તે અવંતંસક વિમાનો સર્વ રત્નમય યાવત્-પ્રતિરુપ છે. અહીં પર્યાસા અને અપર્યાસા આરણ-અચ્યુત દેવોના સ્થાનો છે. હપપાવ, સમ્યુદ્ધાવ, અને સ્વસ્થાન-દ્વ પ્રણેને આશ્રયી લોકના અસંભ્યાતમા માગમાં છે. ત્યાં ઘણા આરણ અને અચ્યુત દેવો રહે છે. અહીં અચ્યુત નામે દેવોનો દન્દ્ર અને

फलिहवडिसए, रयणवडिसए, जायरूववडिसए, मज्झे एत्थ अच्युयवडिसए । ते णं वडिसया सञ्चरयणामया, जाव पडिरूवा । एत्थ णं आरणच्चुयाणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता । तिसु वि लोगस्स असंखेज्जइ-भागे । तत्थ णं बह्वे आरणच्चुया देवा परिवसंति । अच्युए इत्थ देविंदे देवराया परिवसइ, जहा पाणए जाव विहरइ । नवरं तिण्हं विमाणावाससयाणं, दसण्हं सामाणियसाहस्सीणं, चत्तालीसाए आयरक्खदेवसाहस्सीणं आहेवचं कुञ्चमाणे जाव विहरइ । बत्तीस अट्ठीवीसा बारस अट्ठ चउरो (य)सयसहस्सा । पन्ना चत्तालीसा छच्च सहस्सा सहस्सारे ॥१॥ आणयपाणयकप्पे चत्तारि सयाऽऽरणच्चुए तिन्नि । सत्त विमाणसयाइं चउसु वि एएसु कप्पेसु ॥२॥ सामाणियसंगहणीगाहा-चउरासीइं असीइं वावत्तरी सत्तरी य सट्ठी य । पन्ना चत्तालीसा तीसा

देवोनी राजा रहे छे—इत्यादि प्राणतनी पेटे यावत्—‘विहरे छे’ त्यां सुधी जाणुं. परन्तु त्रणसो विमानोनुं, दस हजार सामानिक देवोनुं, अने चाळीश हजार आत्मरक्षक देवोनुं अधिपतिपणुं करतो यावत्-विहरे छे.

(१) वत्रीश लाख, (२) अठ्यावीश लाख, (३) बार लाख, (४) आठ लाख, (५) चार लाख, (६) पचास हजार, (७) चाळीश हजार, (८) छ हजार सहस्रार कल्पमां छे, (९-१०) आनत अने प्राणत कल्पमां चारसो अने आरण अने अच्युतने विशेषे त्रणसो एम ए चारे कल्पोने विशेषे मळीने सातसो विमानो छे.

सामानिक देवोनी संग्रहणी गाथा—(१) चौराशी हजार, (२) एंशी हजार, (३) व्होंतेर हजार, (४) सित्तेर हजार, (५) साठ हजार, (६) पचास हजार, (७) चाळीश हजार, (८) त्रीश हजार, (९-१०) वीश हजार, अने (११-१२) दस हजार,

વીસા વસ સહસ્તા ॥૧॥ એ એવ આચરકવા ચડગુણા ।

૫૪. કદિ ન મંતે । હિદ્દિમગેવિજ્ઞગાં પલ્લતાપલ્લતાણં ઠાણા પલ્લતા ! કદિ ણં મંતે ! હિદ્દિમગેવિજ્ઞગા દેવા પ-
રિવસંતિ ? ગોયમા । આરણચ્ચુયાણં કર્પાણ ઊર્પિ જાવ ઊઠું દૂર ઊપ્પહતા, ત્થ ણં હિદ્દિમગેવિજ્ઞગાં દેવાણં
તજો ગેવિજ્ઞગવિમાણપત્થહા પલ્લતા । પાર્ણપહીણાયયા, ઉવીણવાદિણવિતિય્ના, પહિયુન્મચ્ચસઠાણસઠિયા,
અચિમાલીમાસરાસિવણામા, સેસં જહા યમલોગે જાવ પહિરૂવા । ત્થ ણં હેદ્દિમગેવિજ્ઞગાં દેવાણં પકારસુ-

સામાનિક દેવો છે. તેથી ચાર ગુણા આત્મ સ્વક દેવો છે.

૫૪. હે મગવન્ ! પર્યાસા અને અપર્યાસા નીચેના ગ્રેવેયક દેવોના ક્યા સ્થાનો છે ? હે મગવન્ ! નીચેના ગ્રેવેયક દેવો ક્યા
રહે છે ? હે ગાતમ ! આરણ અને અચ્ચુત કલ્પોની ઉપર યાવ્-ઊર્ધ્વ દૂર-જદ્દ ત્યારે અહીં નીચેના ગ્રેવેયક દેવોના ત્રણ ગ્રેવેયક
વિમાનના પ્રસ્તરો-પાયહા છે. તે પૂર્વ-પશ્ચિમ લાંબા, અને ઉત્તર-દક્ષિણ વિસ્તીર્ણ છે. પરિપૂર્ણ ચન્દ્રની આકૃતિવાલા, અર્ધિ-કિરણોની
માલા અને કાન્તિસમૂહના જેવા વર્ણવાલા-ઇત્યાદિ ઘાકીનુ ઘયુ બ્રહ્મલોકની પેઠે યાવ્-ત્રતિરૂપ છે ત્યાં સુધી જાણયું. 'ત્યાં નીચેના

૫૪ અવતસરુ વિમલો અતિદેશયી-અસુકરી પેઠે જાણવા' એમ સમાન્તતાથી ફહાં છે, તેથી સમજવામા મુશ્કેલી પડે માટે શિષ્ય
જનોના અનુપ્રદ્દ માટે પ્રથમથીજ આટલી જુલા જુલા કઠીપ છીપ-સૌચર્મં કર્પમાં પૂર્વે વિશાપ અશોકાવતસક, દક્ષિણ વિશાપ સસપ્પનાં
ઘતસક, પશ્ચિમ વિશાપ ચપ્પકાવતસક, ઉત્તર વિશાપ ચૂતાવતસક છે અને ઘરુચ્ચે સૌધર્માવતસક છે એમ જ્ઞાન કર્પમાં પૂર્વાદિ
વિદ્યાના પ્રમયી અકાવતસક, સ્ફટિકાવતસક, રત્નાવતસક, જાતકપાવતસક અને મધ્યમા જ્ઞાનાતસક સન્નકુમાર કર્પમા

तरे विमाणावाससए भवन्तीति मक्खायं । ते णं विमाणा सव्वरयणामया, जाव पडिरूवा । एत्थ णं हेट्टिमगे-
विज्जगाणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता । तिसु वि लोगस्स असंखेज्जइभागे । तत्थ णं बहवे हेट्टिमगेवि-
ज्जगा देवा परिवसंति । सव्वे समिद्धिया, सव्वे समज्जुइया, सव्वे समजसा, सव्वे समबला, सव्वे ! समाणुभा-
वा, महासुक्खा, अणिंदा, अपेस्सा, अपुरोहिया अहमिंदा नामं ते देवगणा पन्नत्ता समणाउसो ! ।

५५. कहि णं भंते ! मज्झिमगाणं गेविज्जगाणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! म-

त्रैव्यक देवोना एकसो अंगियार विमानो छे एम कहुं छे. ते विमानो सर्व रत्नमय यावत् प्रतिकरूप छे. अहीं पर्यासा अने अपर्यासा
नीचेना त्रैव्यक देवोना स्थानो कहां छे. तेओ उपपात, समुद्घात, अने स्वस्थान-ए त्रणेने आश्रयी लोकना असख्यातमा
भागे छे. त्यां घणा नीचेना त्रैव्यक देवो रहे छे. हे आयुष्मान् श्रमण ! ते वधा समानक्रुद्धिवाळा, समानद्युतिवाळा, समान
जशवाळा, समान प्रभाववाळा, इन्द्ररहित, प्रेष्य-चाकर रहित, पुरोहित रहित अने अहमिन्द्र नामे ते देवगणो कहा छे.

५५. हे भगवन् ! पर्यासा अने अपर्यासा मध्यम त्रैव्यक देवोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! मध्यम त्रैव्यक देवो क्यां रहे

अशोक, सप्तपर्ण, चंपक, चूत अने सनत्कुमारावतंसक होय छे. माहेन्द्रमां . स्फटिक, रत्न, जातरूप अने माहेन्द्रावतंसक, ब्रह्म-
लोकमां अशोक, सप्तपर्ण, चंपक, चूत अने ब्रह्मलोकावतंसक, लांतकमां अंक, स्फटिक, रत्न, जातरूप अने लांतकावतंसक, महाशुकमां
अशोक, सप्तपर्ण, चंपक, चूत अने महाशुकावतंसक, सहस्रारमां अंक, स्फटिक, रत्न, जातरूप अने सहस्रारावतंसक, प्राणतमां
अशोक, सप्तपर्ण, चंपक, चूत अने प्राणातावतंसक, अच्युतमां अंक, स्फटिक, रत्न, जातरूप अने अच्युतावतंसक छे.

५६. कहि णं भंते ! उवरिमगेविज्जगणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! उवरिमगेविज्जगणं देवा परिचसंति ? गोयसा ! मडिञ्चमगेविज्जगणं उप्पि जाव उप्पइत्ता, एत्थ णं उवरिमगेविज्जगणं तओ गेविज्जगविमाणपत्थडा पन्नत्ता । पाईणपडीणायया, सेसं जहा हेट्टिमगेविज्जगणं । नवरं एगे विमाणावास-
सए भवतीति मक्खायं, सेसं तहेव भाणियब्बं जाव अहमिंदा नामं ते देवगणा पन्नत्ता सअणाउसो ! ।

एकारसुत्तरं हेट्टिमेषु सच्चुत्तरं च मडिञ्चमए । सयमेणं उवरिमए पंचेव अणुत्तरविमाणा ॥

५७. कहि णं भंते ! अणुत्तरोववाइयाणं देवाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! अणुत्तरो-
ववाइया देवा परिचसंति ? गोयसा ! इभीसे रयणप्पभाए पुहवीए बहुसमरमणिज्जाओ भूमिभागाओ उड्डुं चंदि-

५६. हे भगवन् ! पर्यासा अने अपर्यासा उपरना त्रैवेयक देवोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! उपरना त्रैवेयक देवो क्यां रहे छे ? हे गौतम ! मध्यम त्रैवेयकोनी उपर यावत् जइए एटले उपरना त्रैवेयकोना त्रण त्रैवेयकविमानत्रतरो छे, ते पूर्व-पश्चिम लांवा-इत्यादि बंधुं नीचेना त्रैवेयकोनी पेठे जाणवुं. अहीं एक सो विमानो छे एम कहुं छे. वाकी बंधुं तेमज कहवुं. हे आयुष्मान् श्रमण ! यावद् ते देवगणो अहमिन्द्र छे. 'एकसो अगियार नीचेना त्रैवेयकोमां, एकसो सात मध्यम त्रैवेयकोमां अने एक सो उपरना त्रैवेयकोमां तथा पांच अनुत्तर विमानो छे.'

५७. हे भगवन् ! पर्यासा अने अपर्यासा अनुत्तरौपपातिक देवोना क्यां स्थानो छे ? हे भगवन् ! अनुत्तरौपपातिक देवो क्यां रहे छे ? हे गौतम ! आ रत्नत्रया पृथिवीनी बरोबर सरस्वी अने रमणीय भूमि प्रदेशथी उपर चन्द्र, सूर्य, ग्रहगण, नक्षत्र अने

मत्सरियगद्गणनखत्तारारूपाणं बह्वहं ज्योयणसयाहं, बह्वहं ज्योयणसहस्साहं, बह्वहं ज्योयणसयसहस्साहं, बहु-
गाओ ज्योयणकोडीओ, बहुगाओ ज्योयणकोडाकोडीओ, उहं दूरं उप्पइत्ता, सोहम्ममीमाणसणंकुमार-जाव आर-
णञ्चुयकप्पा तिन्नि अट्टारसुत्तरे गेविज्जगविमाणावाससण विईवइत्ता तेण परं दूरं गया नीरया, निम्मला, चि-
त्तिमिरा, विसुद्धा, पंचदिस्सि पंच अणुत्तरा महइमहालया महाविमाणा पन्नत्ता । तंजहा—विजए, वेजपंते, ज-
यंते, अपराजिए, सब्बइसिद्धे । ते ण चिमाणा सब्बरयणामया, अच्छा, सण्हा, लण्हा, घट्टा, मट्टा, नीरया,
निम्मला, निप्पंका, निककंढच्छाया, सप्पभा, सस्सिरिया, सउब्बोया, पासाइया, वरिसण्णिज्जा, अभिरूवा,
पडिरूवा । एत्थ णं अणुत्तरोववाइयाणं देवाण पउजत्तापउजत्ताण टाणा पन्नत्ता । तिसु चि लोगस्स असंखेज्ज-

तारारूपथी बहु सैकडो योजन, घणा हजार योजन, घणा लाख योजन, घणा कोटीयोजन, अने घणा कोटाकोटी योजन उपर दूर
जइए-एटले सौधर्म, ईशान, सनत्कुमार यानत्-आरण-अच्युत कल्पो अने त्याग वाद व्रणसो अटार त्रैवेयक विमानोने ओळगी
त्याथी अत्यन्त दूर जइए एटले खरहित, निर्मल, अंधकार रहित, चिशुद्ध एवा पाच दिशामा पाच अत्यंत मोटा अशुत्तर महाविमानो
कहा छे. ते आ प्रमाणे—१ विजय, २ वैजयन्त, ३ जयन्त, ४ अपराजित अने ५ सर्वार्थरिद्ध. ते विमानो सर्व रत्नमय, स्वच्छ,
सुकुमार, स्निग्ध, घृष्ट-तीक्ष्ण सराणथी घसेला, घृष्ट-कोमळ सराणथी घसेला, खरहित, मळरहित, कीचडरहित, निरावरण काठियाळी
प्रमासरहित, शोभासरहित, उद्व्योतसरहित, प्रसन्नता आपनार, दर्शनीय, अभिरूप अने प्रतिरूप छे. अर्ही पर्याप्ता अने अपर्याप्ता
अनुत्तरापर्याप्तिक देवोना स्थानो छे. ते उपपात, सहस्रदुधत, सस्थान-ए श्रेणेने आश्रयी लोकना असह्यपातमा मागे छे. त्यां

इभागे । तत्थ णं बहवे अणुत्तरोववाइया देवा परिवसंति । सव्वे समबला, सव्वे समाणुभावा, महासुक्खा, अणिंदा, अप्पेस्सा, अपुरोहिया, अहमिंदा नामं ते देवगणा पन्नत्ता समणाउसो ! ।

५८. कहि णं भंते ! सिद्धाणं ठाणा पन्नत्ता ? कहि णं भंते ! सिद्धा परिवसंति ? गोयमा ! सव्वट्टसिद्धस्स महाविमाणस्स उवरिह्हाओ थुभियगाओ दुवालस जोयणे उडुं अवाहाए एत्थ णं ईसीपब्भारा णामं पुढवी पन्नत्ता । पणयालीसं जोयणसयसहस्साइं आयामविक्खंभेणं, एगा जोयणकोडी वायालीसं च सयसहस्साइं

घणा अनुत्तरोपपातिक देवो रहे छे. ते वधा हे आयुष्मान् श्रमण ! समानक्रुद्धिवाळा, समानवळवाळा, समानप्रभाववाळा, महासुख-वाळा, इन्द्ररहित, प्रेण्य-चाकर रहित, पुरोहितरहित अने अहमिन्द्र ते देवगणो कव्हा छे.

५८. हे भगवन् ! सिद्धोना कयां स्थानो छे ? हे भगवन् ! सिद्धो कयां रहे छे ? हे गौतम ! सर्वार्थसिद्ध नामे महाविमानना उपरना स्तूपिका-शिखरना अग्रभागथी उपर वार योजन दूर ईपत्ताग्भारा नामे पृथिवी छे. ते पीसताळीश लाख योजन लांबी अने पडोळी छे. तेनी परिधि एक क्रोड वताळीश लाख, त्रीश हजार वसो ने ओगण पचास योजनथी कंइक विशेषाधिक छे. ते

५८. सिद्धना सूत्रमां 'पगाजोयणकोडो' इत्यादि ईपत्ताग्भारापृथिवीनी परिधिनुं परिमाण कहुं छे ते विष्कभनोवग करी तेने दसे गुणी मूळ काढुं-इत्यादि गणितथी स्वयं जाणी लेहुं, कारण के ते सुगम छे. अथवा क्षेत्रमासनी टीकाथी जाणी लेबु, कारण के त्यां पीस-तालीश लाख योजन प्रमाण विस्तारवाळा मनुष्यक्षेत्रनी परिधिनुो सविस्तर विचार करेलो छे, अने ईपत्ताग्भारा पृथिवीनी परिधि पण पटलीज छे. ते ईपत्ताग्भारा पृथिवीना वरोवर मध्य भागमां आयाम-लंबाइ अने विष्कभ-पडोळाई वडे तथा वाहल्य-जाडाइमां पटले

तीसं च सयसहस्साइं दोषि य अउणापन्ने जोयणसए किंचि विसेसाहिए परिव्वेवेणं पन्नत्ता । ईसिपन्भाराए णं पुढवीणं बहुमज्झदेसभाए अट्टजोयणिए खेत्ते अट्ट जोयणाइं याहल्लेणं पन्नत्ते । तओ अणंतरं च णं मायाए मायाए पएसपरिहाणीए परिहायमाणी सन्वेसु चरमंतेसु मच्छियपत्ताओ तणुयययी, अंगुलस्स असंखेज्जइमागं याहल्लेणं पन्नत्ता । ईसीपन्भाराए णं पुढवीए दुवालस नामधिज्जा पन्नत्ता । तंजहा-ईसि इ वा, ईसीपन्भारा इ वा, तणू इ वा, तणुतणू इ वा, सिद्धित्ति वा, सुत्तित्ति वा, सुत्तालए इ वा, लोयग्गेत्ति

ईपत्त्रागभारा पृथ्वीना चरोवर वच्चेना भागनु आठ योजन छे. त्थार पछी ते थोडी थोडी प्रदेशनी परि-
हानिथी घटती घटती सर्वं चालुना छेडाओमां मात्तीनी पाल करतां पण वधारे पातळी छे अने जाडाइमां आंगळना असल्यातमा मा-
गनी छे. ईपत्त्रागभारा पृथिवीना चार नाम कहेलां छे. ते आ प्रमाणे—१ ईपत्, २ ईपत्त्रागभारा, ३ तन्वी, ४ तनुतन्वी, ५ सिद्धि,

उच्चारमा आठ योजन प्रमाण क्षेत्र छे, त्थार पछी ते सर्वे विद्याओमा मात्रा-थोडी थोडी प्रदेशनी हानिथी
घटती तथा चरमान्त-छेडाओमा मात्तीनी पाळथी पण अतिपातळी छे अने जाडाइमां अंगुलना असल्यातमा भागनी छे ते ईपत्त्रा-
गभारा पृथिवीना चार नाम छे जेम के-१ 'ईसि इ वा' पवना एक देशमा पवसनुदायनो भारेप धतो होवाथी 'ईपत्' कहेवाय छे.
२ ईपत्त्रागभारा, ३ 'तणु' इति वा-याकीनी पृथिवीनी अयेक्षाए अति पातळी होवाथी तन्वी कहेवाय छे ४ 'तनुतन्वी' इति-जगतमा
प्रसिद्ध पातळा पवार्योथी पण पातळी छे, कारण के मात्तीनी पाळथी पण छेडाना भागमां अतिपातळी छे ५ 'सिद्धि' सिद्धक्षेत्रना
पाले होवाथी सिद्धि कहेवाय छे ६ 'सिद्धालय' इति सिद्धक्षेत्रने नजीक होवाथी उपचारथी सिद्धानु आलय-आधार छे, माटे
सिद्धालय, ७ सुक्ति अने ८ मुक्तालय पण जाणनु लोकना अप्रभागमा होवाथी ९ लोकाय, १० लोकायना स्तूपिका-शिखर लेवी

વા, લોચગ્ગથૂભિયત્તિ વા, લોચગ્ગપહ્લિબુઙ્ગણા ઇવા, સંવપાણમ્થૂચીવસત્તસુહાવહા ઇવા । ઈસીપઁભારા ણ પુ-
હ્લી સેયા સંઘલલવિમલસોત્થિયમુણાલદગરયતુસારગોક્ષીરહારવણા, ઉત્તાણયછત્તસંઠાણસંઠિયા, સંવવ્જ્જુણ-
સુવન્નમઈ, અચ્છા, સળ્હા, લળ્હા, ઘટ્ટા, મટ્ટા, નીરયા, નિમ્મલા, નિપ્પંકા, નિવ્વકંકહચ્છાયા, સપ્પમા, સસિસરિ-

૬ સિદ્ધાલય, ૭ શુક્તિ, ૮ શુક્તાલય, ૯ લોકાગ્ર, ૧૦ લોકાગ્રસ્તૂપિકા, ૧૧ લોકાગ્રપ્રતિવાહિની, અને ૧૨ સર્વપ્રાણ-મૂત-જીવ-
સત્ત્વસુલાવહા. તે ઈપત્પ્રાગ્ભારા પૃથિવી શ્વેત અને શંખદલનાં ચૂર્ણના નિર્મલ સ્વસ્તિક, મૃણાલ-કમલદંડ, પાણીના રજકળ, શ્વાકલ, શ્વાકલ,
ગાયના દૂધ અને હારના જેવા વર્ણવાલી છે. તે ચત્તા મૂકેલા છત્રના આકાર જેવી અને સર્વ શ્વેત સુવર્ણમય છે. તે સ્વચ્છ, સુકોમલ,
હોવાથી લોકાગ્રસ્તૂપિકા, ૧૧ 'લોકાગ્રપ્રતિવાહિની' લોકાગ્રેણ પ્રત્યૂહ્યતે-લોકના અગ્રભાગ વડે ધારણ કરાય છે માટે લોકાગ્રપ્રતિવાહિની,
૧૨ 'સર્વપ્રાણમૂતજીવસત્ત્વસુલાવહા' સર્વ પ્રાણો, મૂતો, જીવો અને સત્ત્વોને સુખ આપનાર. પ્રાણો-વેદ્વિન્દ્રિય, તેદ્વિન્દ્રિય અને ચત્તરિન્દ્રિયો.
મૂત-તરુઓ, જીવો-પંચેન્દ્રિયો અને સત્ત્વ વાકીના પ્રાણીઓ સમજવા. કથ્યું છે કે—

“પ્રાણાઃ દ્વિ-ત્રિ-ચતુઃ પ્રોક્તાઃ મૂતાંશ તરવઃ સ્મૃતાઃ । જીવા પચ્ચેન્દ્રિયાઃ જ્ઞેયાઃ શ્લેષાઃ સત્ત્વા ઉદીરિતાઃ ” ॥

તે ઈપત્પ્રાગ્ભારા પૃથિવી શ્વેત છે. તે શ્વેતપાણું ઉપમાથી જણાવે છે-‘શંખદલવિમલસ્વસ્તિક-મૃણાલ-વકરજઃ-તુપાર-ગોક્ષીર-હારવર્ણા’
શંખદલના ચૂર્ણનો નિર્મલ સ્વસ્તિક, મૃણાલ-કમલદંડ, પાણીના રજકળ, તુપાર-દ્ધિમ, દૂધ અને હારના જેવા વર્ણવાલી છે. ‘ઉત્તાનક-
છત્રસંસ્થાનસંસ્થિતા’ ઉત્તાન-ચત્તા રાખેલા છત્રના જેવા આકારવાલી, તથા ‘સર્વાર્જુનસુવર્ણમયી’ સર્વેથા શ્વેત સુવર્ણમય છે. તે
ઈપત્પ્રાગ્ભારા પૃથિવીથી ઉપર ‘સીયાપ’ નિસરણીની ગતિથી એક યોજન જરૂર પડેલે લોકાન્ત પ્રાપ્ત થાય છે. તે એક યોજનના ઉપરનો
ચોથો ગાઉ છે, તે ગાડનો સૌથી ઉપરનો છટ્ટો ભાગ-ત્રણસો તેત્રીશ ધત્તુય એક હાથ અને આઠ આંગળ પ્રમાણ છે, તે ક્ષેત્રમાં સિદ્ધ

યા, સહજ્ઞોયા, પાસાઈયા, વરિસણિજ્ઞા, અંબિલુયા, પહિલુયા, પંડુલીપન્ભારાણં પુઢ્વીપ્ સીઆપ જોયળમિમ લોગંતો, તસ્સ જે સે ઉવરિછે ગાહપ તસ્સ ણં ગાહપસ્સ જે સે ઉવરિછે છન્ભાગે, एत्य ण सिद्धा भगवतो साइया अपज्जवसिया अणेगजाइजरामरणજોણિસસારકલકલીભાવપુણન્ભવગન્ભવાસવસહીપંવંચસમફકંતા સાસપમ-
ણાગપદ્દં કાલં ચિદંતિ ।

સ્તિગ્ધ, ઘસેલી, સાફ કરેલી, રજારહિત, નિર્મલ, 'પકરહિત, નિરાવરણ કાંતિવાલી, પ્રમાયુક્ત, શોભાસહિત, ઉદ્ઘોત સહિત, પ્રસન્નતા આપનાર, દર્શનીય, અમિલુપ અને પ્રવિરુપ છે. તે ઈપત્ત્રાગ્ભારાથી સીઆપ-નીસરણીની ગતિથી એક યોજન ઉપર લોકાન્ત છે, તે યોજનના ઉપરનો એક ગાહ, અને તે ગાહના ઉપરના છઠ્ઠા ભાગમાં સિદ્ધ મગવંતો આદિસહિત પણ અન્તરહિત, અનેક જન્મ, જરા, મરણ અને યોનિઓમાં પરિવ્રમણનો ફલેશ્ચ, પુનર્ભવ અને ગર્ભવાસમાં રહેવાના પ્રપંચથી રહિત, શાશ્વત અનાગત કાલ પર્યન્ત રહે છે.

મગવન્તો રહેલા છે તે સાદિ છે, કારણ કે કર્મશ્ચય થયા પછીજ નિદ્ધ યાય છે તેથી અનાદિ શુદ્ધ પુરુષના પ્રવાલ્નો નિવેશ જણાવ્યો ઘટ્ટી તેઓ 'અપર્યયસિતા' અન્ત-અન્તરહિત છે, કારણ કે તેઓને પગાદિ નહિ હોવાથી રાયાથી પડવાનો અસમ્ભવ છે. પગાદિ ફલેશ્ચો જ સિદ્ધવપાથી ઘટ્ટ કરવાને સમર્થ છે, અને તે સિદ્ધ મગવતને નથી, કારણ કે તેઓય તેઓ નિર્મૂલ નાશ કરેલો છે અને નિર્મૂલ નાશ કરાયેલા પગાદિ ધીજ નહિ હોવાથી ફરીથી ઉત્પન્ન થતા નથી ' અનેકજાતિવ્રતમરણયોનિસસારકલકલીમાવ-પુનર્ભવગર્ભધસતિ-પ્રપન્નસમતિયાન્તા' અનેક જાતિ-જન્મ, જરા અને મરણ ઘટે તે તે યોનિઓમાં સસાર-સસરણ-ધ્રમણ કરવાથી જે કલકલીમાવ-કર્ધના થાય છે, તેમજ દીવ્ય સુલને પ્રાપ્ત થયેલાને પણ ફરીથી સસારમા ગર્ભવાસનો પ્રપચ પ્રાપ્ત થાય છે તે ઘનને ઓઢળી ગયેલા સિદ્ધો પણ હેતુથી શાશ્વત કાલ સુધી રહે છે.

तत्थ वि य ते अवेया अवेयणा निम्ममा असंगा य । संसारविप्पमुक्का पएसनिव्वत्तसंठाणा ॥१॥
कहिं पडिहया सिद्धा कहिं सिद्धा पइडिया । कहिं बोदिं चइत्ता णं कत्थ गंतूण सिज्झइ ? ॥२॥

त्यां पण वेदरहित, वेदना रहित, ममत्वरहित, असंग, संसारथी मुक्त थयेला अने आत्मप्रदेश वडे निष्पन्न थयेल संस्थान जेओनुं छे एवा सिद्धो रहे छे. १.

सिद्धो कोनाथी प्रतिहत-स्खलित थयेला छे-रोकायेला छे ? सिद्धो कयां रहेला छे ? अने कयां शरीरनो त्याग करी कयां

‘तत्थ विय ते अवेया’ इत्यादि. त्यां पण-सिद्धक्षेत्रमां पण ते सिद्ध भगवंतो ‘अवेदाः’ पुरुषवेदादि रहित होय छे, ‘अवेदनाः’ साता अने असाता वेदनाना अभावथी वेदना रहित, ‘निर्ममाः’-ममत्वरहित अने ‘असंगाः’ बाह्य अने अभ्यन्तर संगरहित होय छे. शा हेतुथी पम छे ? ‘संसारविप्रमुक्ताः’ संसारथी मुकायेला छे. अहीं हेतुमां प्रथमा विभक्ति छे. जेथी संसारथी विप्रमुक्त छे तेथी वेद, वेदना, ममत्व अने संगरहित छे. वळी ते सिद्धो केवा छे ? ‘प्रवेशनिवृत्तसंस्थानाः’ आत्मप्रदेशो वडे निष्पन्न थयेल संस्थान जेओनुं छे पवा छे, परन्तु तेओनुं बाह्य पुद्गलो वडे वनेलुं संस्थान नथी. कारण के तेओप पांचे शरीरनो सर्वथा त्याग करेलो छे. अहीं शिष्य प्रश्न करे छे—‘कहिं पडिहया सिद्धा’-इत्यादि. अहीं सप्तमी विभक्ति तृतीयाना अर्थमां छे. जेमके ‘तिसु तेसु अलंकिया पुढवी’ ते त्रण वडे पृथिवी अलंकृत छे. तेथी आ अर्थ थाय छे-सिद्धो ‘केन प्रतिहताः’ शाथी प्रतिहत-स्खलित थयेला छे ? कया स्थानमां प्रतिष्ठिताः-रहेला छे ? अने कया क्षेत्रमां बोन्दि-शरीरने छोडीने कयां जइने सिद्ध थाय छे-कृतार्थ थाय छे ? ‘सिज्झइ’ प स्थले बहुवचननो प्रयोग ‘सिज्झति’ जोइप, पण सूत्रनी शैलीथी एक वचननो प्रयोग विकृद् नथी. वीजे स्थले पण आवा प्रयोगो मळे छे—‘वत्थ-गंधमलंकारं इत्थीओ सयणाणि य । अब्छंदा जे न मुञ्जंति न से चाइ ति बुच्चइ’ । ‘से चाइ’ अहीं पण बहुवचनने ठेकाणे एकवचननो प्रयोग छे. पम सिद्धो संबंधे शिष्ये प्रश्न कर्यो पटले आचार्य उत्तर आपे छे-अलोप पडिहया सिद्धा’ अहीं पण सप्तमी विभक्ति तृतीयाना अर्थमां छे.

અલોપ પચ્છિદ્યા સિદ્ધા લોચગે ય પદ્ધિયા । इहं योदिं चइत्ता णं तत्थ गंतूण सिज्झइ ॥३॥
 વીરં યા હસ્સં યાં જં ચરિમમ્બે હચિલ્લ સઠાણં । तत्तो तिभागहीणा सिद्धाणोगाहणा भणिया ॥४॥
 જં સંઠાણં તુ ઇહં મયં ચયંતસ્સ ચરિમસમયંમિ । आसी य पदेसघणं तं संठाणं तदिं तस्स ॥५॥

જાને સિદ્ધિપદને પ્રાપ્ત કરે છે ? (૨) સિદ્ધો અલોકાકાશવટે સ્વલિત થયેલા છે—રોકાયેલા છે, લોકના અગ્રમાગને વિષે રહેલા છે. અને આ લોકમાં શરીરનો ત્યાગ કરીને ત્યાં જાડને સિદ્ધ થાય છે. (૩)
 હાંતુ, કે ડુહું છેહ્યા મવતુ જે સંસ્થાન-શરીર હોય તેનાથી ત્રીજા ભાગ હીન સિદ્ધોની અવાહના કહેલી છે. (૪) આ મનુષ્ય લોક-માં મવ-શરીરનો ત્યાગ કરતા છેહ્યા સમયમાં આત્મપ્રવેશના ઘનરૂપ જે સંસ્થાન હોય છે તે સંસ્થાન ત્યાં સિદ્ધને હોય છે. (૫)

સિદ્ધો અલોક વટે-કેવલ આકાશાસ્તિફાય વટે સ્વલિત થયેલા છે અહીં અલોકના ધર્માસ્તિફાયાવિના જમાયથી ગતિ થતી નથી, તેથી અલોકને અહીંને રહેયુ પણ પ્રતિસ્વલના છે, પરન્તુ સિદ્ધો પ્રતિઘાતરહિત હોવાથી સકથ યતાં વિઘાત થવારૂપ તેને સ્વલના થતી નથી ક્રામિક પ્રતિઘાતવૃક્ષ પચાગેનો યંચંચ થવાથી વિઘાત ધવારૂપ સ્વલના થાય છે, અન્યની થતી નથી, 'લોકાગ્રે ચ પ્રતિષ્ઠિતા' સિદ્ધો વ્યવસ્થિતકાચાત્મક લોકના મધ્ય માળમાં વસિષ્ઠિત—કર્તી સંસ્થાનમાં ગાહા ન આવયુ વટે તેથી રીતે રહેલા છે તથા અહીં મનુષ્ય લોકમાં મોક્ષ શરીરનો ત્યાગ કરીને આત્માત્મ-અન્ય સામ્ય મોક્ષ પ્રવેશાન્તર-થીજા આકાશપ્રવેશોનો સ્પર્શ કર્યાં સિવાય ત્યાં લોકના પ્રવેશને સિદ્ધિ માત્ર તે—ક્રામિક ભાગ તે, ૧-૨.

મને સિદ્ધિપદને પ્રાપ્ત, મધ્યમ વિનોપું જે સંસ્થાન છે તે જાણે છે—'દીઘ યા દસ્ય યા' હત્યાવિ પાવલો ધયુવપ્રમાણ દીર્ઘ-મોક્ષ, જે આત્માત્મ દસ્ય-નાર્ણ અને 'ધા' શાસ્ત્રી મધ્યમ વિધિય મક્કારુ જેહા મયમાં લે સંસ્થાન હોય છે તે શરીરના મુલ-અવર યને

तिन्नि सया तिन्नीसा धनुषिभागो य होइ नायब्वो । एसा खल्ल सिद्धाणं उक्कोसोगाहणा भणिया ॥६॥
चत्तारि य रयणीओ रयणी तिभागूणिया य चोद्धव्वा । एसा खल्ल सिद्धाणं मच्चिम्मओगाहणा भणिया ॥७॥

त्रणसो तेत्रीश धनुष अने एक धनुषनो त्रीजो भाग-ए प्रमाणे सिद्धोनी उत्कृष्ट अवगाहना कही छे. (६) चार हाथ अधिक त्रीजाभाग न्यून एक हाथ-ए सिद्धोनी मध्यम अवगाहना कही छे. (७) एक हाथ अने अधिक आठ आंगुल-ए सिद्धोनी जघन्य अवगाहना रेना छिद्रो पूरवाथी तेना त्रीजा भागवडे हीन सिद्धोनी-‘अवगाहन्ते अस्यां’ जेमां रहे ते अवगाहना-आत्मप्रदेशोनी अवस्था तीर्थकर गणधरोप कहेली छे. अहीं पूर्वभवना संस्थानता प्रमाणनी अपेक्षाए त्रीजा भागहीन सिद्धोनुं संस्थान छे ए भावार्थ छे. ए वातने स्पष्ट करीने वतावे छे-‘जं संठाणं तु इहं’ इत्यादि. जेटला प्रमाणवाळुं संस्थान आ मनुष्यभवमां इतुं (भवन्ति प्राणिनः कर्मचशवर्तिनोऽस्मिन् इति भवः)-जेमां कर्मने वशवर्ती प्राणीओ उत्पद्य थाय ते भव-शरीर) ते शरीरनो त्याग करता एटले काययोगने छोडता छेछा समये शुक ध्यानना सूक्ष्म क्रिया अप्रतिपत्ती नासे चोथा पायाना सामर्थ्यथी वदन, उदरादि छिद्रोने पूरवाथी त्रीजा भागवडे हीन आत्मप्रदेशोना धनरूप ‘तं संठाणं तदिं तस्म’ तेज संस्थान मूळ शरीरना प्रमाणनी अपेक्षाए त्रीजा भागवडे हीन प्रमाणवाळुं त्यां लोकना अग्र भागवर्ता ‘तस्य’ ते सिद्धने होय छे. ४-५.

इवे अवगाहनाना उत्कृष्टावगाहनादि भेदो कहे छे-‘तिन्नि सया तेत्तीसा’ इत्यादि. त्रणसो तेत्रीश धनुष अने धनुषनो त्रीजो भाग (एक हाथ अने आठ आंगुल) ए सिद्धोनी उत्कृष्ट अवगाहना तीर्थकर-गणधरोप कहेली छे, अने ते अवगाहना पांचसो धनुष प्रमाणशरीरवाळाने आश्रयी जाणवी.

(प्र०) नाभिकुलकरनी पत्नी मरुदेवी इती, नाभिराजानुं शरीरप्रमाण पांचसो पचीश धनुष इतुं, ते ज शरीरप्रमाण मरुदेवीनुं वतुं, केमके ‘संघयण, संस्थान अने उंचाइ कुलकरोना समान होय छे’-एतुं शाखनुं वचन छे. अने भगवती मरुदेवी तो मोक्षे गयेला

पूजा य होइ रयणी अट्टेव य अंगुलाइं साहिया । एसा खल्लु सिद्धाणं जहन्नओगाहणा भणिया ॥८॥
ओगाहणाइ सिद्धा भवत्ति मागेण होंति परिहीणा । सठाणमणित्थयं जरामरणचिप्पमुक्काणं ॥९॥

कही छे. (८) सिद्धो अग्गाहनामां शरीरना त्रीजा माग वडे हीन छ, माटे जरा अने मरणथी मुक्त थयेला सिद्धोअग्गाहना-अनि-
त्यस्य-अनियत प्रकारानु होय छे. (९)

छे, तो तेना शरीरप्रमाणमाथी त्रीजो माग याद करीय तो मरुदेवीनी मित्रावस्थानी अवगाहना माडा व्रणनो घटुय थाय, तो उपर
कहेला प्रमाणवाळी उच्छ्रष्ट अवगाहना केम घटी शके ? (३०) तमे कहेलो थोप आवतो नथी, कारण के मरुदेवीनु नामिपजायी करक
न्यून प्रमाण हलु उत्तम सस्यानवाळा पुरुगोथी उत्तम मस्यानवाळी खीओ पोतपोताना काळनी अपेक्षाप करक न्यून प्रमाणवाळी होय छे
माटे मरुदेवीनु पाचसो घटुयनु शरीर होवाथी करण थोप आवतो नथी घळी मरुदेवी हाथी उपर घेटेल्ल अने संकुचित शरीरवाळा
सिद्ध थयेला छे, तेथी शरीरजो सकोच थयेले होवाथी अधिक अवगाहनाले समव नथी माटे अही कोरण प्रकालो परस्पर विरोध
आवतो नथी मायकार कहे छे के--'मरुदेवीनु शरीरप्रमाण केम घटे ? तेनु शरीर नामिपजायी करक न्यून हलु, माटे ते पाचसो
घटुयवाळा ज छे अथवा शरीरसकोच थवाथी मिद्ध थयेल छे' ६-७

'चत्तारि रयणीओ' इत्यादि चार हाथ अने त्रीजा माग न्यून एक हाथ थटले चार हाथ अने सोळ अगळ प सिद्धोनी मध्यम
अवगाहना छे.

(प्र०) आगममा अथन्यपदे सात हाथनी उंचाश्याळानी सिद्धि कही छे, तो उपर कहेली वा अथन्य अवगाहना कहेथाय, मध्यम
अवगाहना केम कहेथाय ? (३०) तमापी शका धस्तुनत्तना अज्ञानी थयेली छे माटे अयुक्त छे कारण के अथन्यपदे मान हाथ
प्रमाण शरीरवाळानी सिद्धि कही छे ते तीर्थकरनी अपेक्षाप छे सामान्य केवळी तो तेथी न्यून प्रमाणवाळा होय तोरण तेनी

સિદ્ધો થાય છે. અહીં અવગાહનાના પ્રમાણનો વિચાર કર્યો છે તે સામાન્ય સિદ્ધોની અપેક્ષાપ છે માટે કંદરૂપણ દ્રોગ નથી. 'પના ય દોષ' इत्यादि. પરિપૂર્ણ એક હાથ અને અધિક આઠ આંગળ પ સિદ્ધોની જગન્ય અવગાહના છે. અને તે જગન્ય અવગાહના બે ઘાથના પ્રમાણવાલા કુર્માપુત્ર યગેરેની જાણવી. અથવા સાત ઘાથની ડંચાઇવાલા છતાં પણ યજ્ઞની અન્દર પીલવાવડે સંકુચિત શરીરવાલાની અપેક્ષાપ જગન્ય અવગાહના જાણવી. માત્રકાર કહે છે કે-"પાંચસો ધનુષ શરીરવાલાની ઉલ્કુટ અવગાહના, સાત હાથ પ્રમાણ શરીરવાલાની મધ્યમ અવગાહના અને ત્રે હાથના શરીરવાલાની જગન્ય અવગાહના શરીરના ત્રીજા ભાગ ન્યૂન જાણવી. સાત હાથ ડંચાઇવાલાની સિદ્ધિ જગન્યથી કરી છે, તો બે હાથ પ્રમાણશરીરવાલાની કેમ થાય? તે તીર્થકરની અપેક્ષાપ કરતી છે, યાકીના સિદ્ધ થતા સામાન્ય કેવલીની અપેક્ષાપ બે હાથ પ્રમાણ શરીરવાલા કુર્માપુત્રાદિ જગન્યથી જાણવાં. આ સંબંધે અન્ય આચાર્યો કહે છે કે-સંકુચિત થયેલા સાત ઘાથના શરીરવાલા સિદ્ધની અપેક્ષાપ જગન્ય અવગાહના જાણવી. ૮.

હવે કહેલી યાગતને પરીથી કહેવા વડે સિદ્ધોના સંસ્થાનનું સ્વરૂપ કહે છે--'ઓગાણનાદ' इत्यादि--'અવગાહનયા' શરીરની અવગાહનાની અપેક્ષાપ સિદ્ધો 'ભવત્રિભાગેન પરિહીનાઃ' ભવ-શરીરના ત્રીજા ભાગ ઝીન ઠોચ છે, માટે સિદ્ધોનું સંસ્થાન 'અનિત્યંસ્થં'-इत्य तिष्ठतीति इत्यंस्थं, આવા પ્રકારે રહે તે इत्यंસ્થ, તેનું ન દોચ તે અનિત્યંસ્થ-ચવનાદિના ગુપિર-પોલાણ ભાગને પૂરવાવડે પૂર્વનો આકાર અન્યથા થવાથી-અનિયત આકારવાલું છે પ માવાર્થ છે. યલી જે સિદ્ધાદિના ગુણોના વર્ણનમાં 'વિદે.ન દીદે, ઃ હસ્સે' સિદ્ધ દીર્ઘ નથી, તેમ હસ્ય નથી' इत्यादि સૂત્ર વહે દીર્ઘપણ યગેરેનો પ્રતિષેધ કર્યો છે તે પણ પૂર્વાકારની અપેક્ષાપ સંસ્થાનનું હુદાપણું હોવાથી જાણનો. પરન્તુ સંસ્થાનના સર્વથા અભાવથી ન સમજવો. આ સંબંધે માત્રકાર કહે છે--"શુપિર-ચવનાદિના છિદ્રોને પૂરવાવડે અને પૂર્વનો આકાર અન્યથા થવાથી સિદ્ધોનું સંસ્થાન અનિત્યંસ્થ-અનિયત આકારવાલું છે. આ કારણથીજ સિદ્ધાદિના ગુણોમાં દીર્ઘત્વાદિનો પ્રતિષેધ કર્યો છે, કારણ કે અનિત્યંસ્થ-અનિયતાકારવાલું સંસ્થાન પૂર્વાકારની અપેક્ષાપ છે, પણ પથી આકારનો અભાવ છે એમ ન સમજવું. ૯.

૧. વિશેષાં ગાં ૩૧૬૮. ૨. વિશેષાંગાં ૩૧૬૨.

जत्थ य एगो सिद्धो तत्थ अणंता भवकखयविद्युक्का । अन्नोऽन्नसमोगाढा पुट्ठा सब्बा चि लोगंते ॥१०॥
फुत्तइ अणते सिद्धे सब्बपण्सेहिं नियमसो सिद्धा । तेऽवि य असत्विज्जगुणा देसपपसेहिं जे पुट्ठा ॥११॥

ज्यां एक सिद्ध छे त्यां भवक्षयथी मुक्त्त ययेया अनन्त सिद्धो होय छे. ते परस्पर मळीने रहेला छे. यथाय लोकान्तवढे स्पर्श करायेला छे. सिद्धो पोताना सर्व आत्मप्रदेशो वढे अवश्य अनन्त सिद्धोनो स्पर्श करे छे. देश अने प्रदेशथी पण जे स्पर्श करायेला छे ते पण तेथी असख्यातगुणा छे. (१०-११)

आ सिद्धो परस्पर विद्व देशमा रहेला छे के नहि ? य प्रश्नना उत्तरमा भिन्न देशमा रहेला नथी एम अमे कहीप छीप शा हेतुथी एम कतो छो ? तेनो उत्तर आवे छे- 'जाय य' इत्यादि ज्यां एक सिद्ध निर्धाने प्राप्त थयेल छे त्यां अमत्ता सिद्धो भवना क्षय वढे मुक्त थयेला छे अर्ही भव-क्षयना फथन वढे स्वेच्छा वढे भयमां अवतारप्रद्वण करयानी शक्तिथाला सिद्धनो निषेध कर्यो. 'अन्योऽयसमवगाढा' ते सिद्धो पर-स्पर मळीने रहेला छे कारण के धर्मास्तिकायायिनी पढे तेनो तेया प्रफालो अचित्य परिणाम छे तेमज लोकना 'अते स्पृष्टा'-वधा स्पर्शनि रहेला छे 'फुत्तइ' इत्यादि एक सिद्ध अवश्य पोताना सर्व आत्म-प्रदेशो वढे अनन्त सिद्धोनो स्पर्श करे छे सर्व प्रदेशो वढे स्पर्श करायेला सिद्धो करतां देश अने प्रदेशोथी स्पर्श करायेला सिद्धो असख्यात गुणा छे केथी रीते छे ? तेनो उत्तर आ प्रमाणे छे- अर्ही एक सिद्धजु डेटनु अवगाहना क्षेत्र छे तेठला परिपूर्ण एक क्षेत्रमा रहेला थीजा पण अनन्त सिद्धो होय छे अने ते सिधाय थीजा सिद्धो जेकोसे क्षेत्रना एक एक प्रदेशने स्पर्शनि रहेला छे ते पण प्रत्येक अनन्ता छे एम थे, व्रण, चार अने पाच आवि प्रदेशोनी वृद्धि वढे स्पर्श करीने रहेला छे ते प्रत्येक अनन्ता छे, तेमज ते मूलक्षेत्रना एक एक प्रदेशने छोडीने जे सिद्धो रहेला छे ते पण प्रत्येक अनन्त छे एम थे, व्रण, चार, पाच वगैरे प्रदेशोने छोडीने अवगाढ-रहेला छे ते पण प्रत्येक अनन्ता छे एम प्रदेशनी वृद्धि अने हानि वढे जेओ रहेला छे ते सिद्धो परिपूर्ण एक क्षेत्रमा रहेला सिद्धो करता असख्यातगुणा छे कारण के पूर्णागाढ क्षेत्रना प्रतिप्रदेश अनन्त सिद्धो

असरीरा जीवघणा उवउत्ता दंसणे य नाणे य । सागारमणागारं लखणमेयं तु सिद्धाणं ॥ १२ ॥
केवलनाणुवउत्ता जाणंता सब्वभावगुणभावे । पासंता सब्वओ खल्लु केवलदिट्ठीहिणंताहिं ॥ १३ ॥
नचि अत्थि माणुसाणं तं सुक्खं नचि य सब्वदेवाणं । जं सिद्धाणं सुक्खं अब्वावाहं उवगयाणं ॥ १४ ॥

शरीरातीत, आत्मप्रदेशीना घनवाळा, दर्शन अने ज्ञानना उपयोगवाळा सिद्धो छे, माटे साकार अने अनाकार उपयोग-ए सिद्धोनुं लक्षण छे. केवलज्ञानना उपयोगवाळा सिद्धो सर्व पदार्थना गुणो अने पर्यायोने सर्वथा जाणे छ अने अनन्त केवलदर्शन वडे रहेला छे अने ते प्रदेशो असंख्याता छे. कणुं छे के "एक सिद्धना क्षेत्रमां अनन्ता सिद्धो रहेला छे अने प्रदेशनी वृद्धि अने हानि वडे जे सिद्धो रहेला छे ते तेना करतां असंख्यातगुणा छे. कारण के अवगाढ क्षेप्र असंख्यातप्रदेशात्मक छे. अने प्रतिप्रदेश अवन्त सिद्धो छे. तेथी असंख्यातगुणा छे. १०-११.

हवे सिद्धोनुं लक्षण जणावे छे-'असरीरा' इत्यादि. सिद्धो अशरीर-ओदारिकादि पांच प्रकारना शरीर रक्षित अने 'जीवघनाः' मुल अने पेट वगेरेना छिद्रो पूरवाथी आत्मप्रदेशीनो घन थाय छे, माटे आत्मप्रदेशना घनरूप थयेला 'उपयुक्ता दर्शने च ज्ञाने च' वळी केवळ दर्शन अने केवळ ज्ञानना उपयोगवाळा, जो के सिद्धपणाना आधिभविना समये केवलज्ञान होय छे तेथी ज्ञान प्रधान छे तो पण आ सामान्य सिद्धनुं आ लक्षण छे पम जणावचा माटे प्रथम सामान्य विषयक-सामान्यग्राहक दर्शन अने विशेषग्राहक ज्ञान कहेवाय छे. माटे साकार अने अनाकार एटले सामान्य अने विशेष उपयोगरूप छे. आ हगणां कहेनुं ते तदन्यल्याद्युत्तिस्वरूप-सिद्धोथी अन्य वस्तुनी व्यावृत्ति-भिन्नता रूप 'लक्षण समजनुं. अर्ही 'तु' शब्द आगळी गायामां कहेवासे पचा निरुपम सुखनी विशेषता वता-

१ लक्षण—असाधारण धर्म, तेना वे प्रकार छे—व्यावर्तक अने व्यावहारिक. जे लक्षणी बीजी वस्तुनो भेद जणावे ते व्यावर्तक लक्षण.

सुरगणसुदं समतं सब्बदापिडियं अणंतगुणं । नचि पावइ सुत्तिसुदं णंताहिं वग्गवग्गहिं ॥ १५ ॥

सर्वथा जुए छे. अब्बावाघ स्वरूपने प्राप्त थयेला सिद्धोने जे सुख छे ते सुख मनुष्योने नथी, तेम सर्व देवोने पण नथी. (१३-१३). सर्व देवोना समस्त सुखने सर्वकालना (अनन्त) समयवढे पिडित करी तेने अनन्तगुण करी पुनः तेनो अनन्त चार वर्ग करीए तो पण सिद्धिसुखना तुल्य न थाय. (१४-१५).

यथा मांटे छे इये सिद्धो 'केवलज्ञान अने केवल दर्शनवढे समग्र यस् ने जाणे छे' ए यतावे छे-'केवलज्ञानेनोपयुक्ता' केवलज्ञान वढे उपयुक्त, परन्तु अन्त'करण वढे नहि, कारण के तेमने अन्त'करण हेतु नथी तेथी केवलज्ञानना उपयोगवाळा, 'सर्वभावगुणभावान्' सर्व परार्थना गुण अने भाव-पर्यायोने जाणे छे. अही प्रथम भावपञ्च परार्थथाची छे अने धीजो भाप शब्द परार्थथाची छे गुणपर्यायनो या प्रमाणे मेव छे-'सहर्थात्तनो गुणा' प्रथ्यनी साये रहेनाए घमा गुण अने 'क्रमवर्तिना पर्यायाः' क्रमवर्ती-अनुक्रमे यथापाळा धर्मो पर्याय कहेयाय छे तथा अनन्त केवलदर्शिनो वढे-अनन्त केयन दर्शनो वढे 'सर्वताः खलु'-सर्वथा ज जुए छे अही 'खलु' शब्द अवधारणाबंध छे केवलदर्शननी अनन्तता अनन्त सिद्धो होयाथी जाणथी. अही प्रथम माननु ग्रहण 'प्रथमज्ञानोपयोगमा रहेला तिसर याय छे' ए जणावथा मांटे छे इये सिद्धो निरयमसुखवाळा छे' ते यतावे छे--'नचि अत्थि' इत्यादि मनुष्योने-चक्रमवर्ती वगेरेने पण ते सुख नथी, अनुत्तर सुधी-ना सर्व देवोने पण ते सुख नथी, के अब्बावाधा-विधिघ प्रकालनी भाषाधा-शारीरिकावि दु खना असावने प्राप्त थयेला सिद्धोने जे सुख छे. धीजाओने जेथी रीते सुख नथी ते प्रकारान्तरथी यतावे छे--'सुखुणसुदं' इत्यादि देयगणनु समस्त-अतीत भलागत अने वर्तमान काळनु मपूर्ण सुख तेने 'सर्वादापिडित' सरकालना समयो वढे गुणीए अने तेने पुन अनन्तगुण करीए अने जेटलु याय तेटलु सुख

जेम के उज्जता ए अग्नि भ्यार्तक लक्षण छे जे लक्ष्यो इतर वस्तुनो भेद न जणाये, मात्र स्वरूप जणाये ते व्यावहारिक लक्षण जेमके अभिप्रेत्य-प्रमेयत्वादि पदार्थनु लक्षण छे ते पदार्थधी बीजी वस्तु नहि होताना छींछे लक्ष्यधी बीजी वस्तुनो भेद जणावतु नथी

सिद्धस्स सुहोरासी सब्बद्धापिंडिओ जइ हवेज्जा । सोऽणंतवग्गभइओ सब्वागासे न माइज्जा ॥ १६ ॥

प्रज्ञापना
सासुवाद.

जो सिद्धना सुखनो राशि सर्वकालनो पिंडित—एकठो करेलो होय तेने अनन्त वर्गमूलोथी घटाडीए तो पण सर्व आकाशमां न माय. (१६).

॥३३६॥

असत्कल्पनाथी एक एक आकाशप्रदेश उपर स्थापन करीप, एम सकल आकाशना प्रदेशोने पूरवाथी जो के ते अनन्त थाय छे तो पण तेना अनन्ता वर्ग करीप, तोपण पटलुं वधवा छतां पण मुक्तिना सुखनी तुल्य न थाय. १४-१५.

एज वायत अन्य भंगीथी जणावे छे—‘सिद्धस्स सुहोरासी’ इत्यादि. सिद्धोना सुखनो राशि ‘सर्वाद्धापिंडितः’ तेने सर्व सादि अनन्त काल वडे पिंडित करीप पटले सिद्ध जे सुख प्रतिसमय अनुभवे छे तेने बंधुं एकत्र करीप अने तेने ‘अनन्तवर्गमूलभक्तः’—अनन्त वर्गमूलोथी घटाडता जईप अने त्यां सुधी के ज्यां सुधी सर्वकाल गुणक वडे गुणाकार करतां जे अधिक थयेलुं छे ते सर्वने घटाडवाथी सिद्धपणाना प्रथम समयभावी सुख मात्र रहे, ते पण सर्व आकाशमां न माय. पटले पटलुं सुख मात्र पण सर्व आकाशमां न समाइ शके तो बंधुं सुख समांडुं तो दूर रंधुं’ एम जणाववा माटे सिद्धना सुखनी राशिनो पिंड करी फरी अपवर्तन कर्युं-घटाडंडुं. अहीं आ भावार्थ छे—विशिष्ट आनंदरूप सुख ग्रहण करवुं, के ज्यांथी आरंभीने शिष्ट पुरुषो सुख शब्दनो प्रयोग करे छे, पटले शिष्ट पुरुषो जेने सुख कहे छे ते सुखथी मांडीने एक एक गुणनी वृद्धिना तारतम्यथी सुखने वधारता जंडुं के ज्यां सुधी अनन्तगुण वृद्धि करवा वडे निरतिशय-जेनाथी वीजुं कोइ चडीयातुं न होय एवुं छेवटुं सुख प्राप्त थाय, एवुं अत्यन्त (शाश्वत) उपमारहित, एकान्त उत्सुकतानी निवृत्तिरूप अत्यन्त स्थिरतारूप छेही कोटीजुं सुख होय ते सुख सर्वदा सिद्धोने होय छे, ते सुखथी मांडी अने प्रथमना सुखथी उपर वचे रहेला तारतम्यथी सुखना विशेषरूप गुणो-अंशो छे ते सर्वाकाश प्रदेशना करतां पण वधारे

जह गाम कोइ मिच्छो नगरगुणे बहुचिहं वियाणंतो । न चएइ परिकहेउं उचमाए तहि असंतीए ॥ १७ ॥
इय सिद्धाणं सोक्खं अणोचमं नत्थि तस्स ओचम्मं । किंचि विसेसिणित्तो सारिक्खमिणं सुणहवोच्चं ॥ १८ ॥
जह सच्चकामगुणिय पुरिसो भोचूण भोयणं कोइ । तण्हाहुहाविमुक्को अच्चिज्ज जहा अभियतित्तो ॥ १९ ॥

जेम कोइ मलेच्छ बहु प्रकारना नगरना गुणेने जाणतो त्यां उपमा नहि होवाथी कही शकतो नथी. एम सिद्धोनु सुख अनुपम
जेम कोइ मलेच्छ बहु प्रकारना नगरना गुणेने जाणतो त्यां उपमा नहि होवाथी कही शकतो नथी. एम सिद्धोनु सुख अनुपम
जेम कोइ मलेच्छ बहु प्रकारना नगरना गुणेने जाणतो त्यां उपमा नहि होवाथी कही शकतो नथी. एम सिद्धोनु सुख अनुपम

जेम कोइ मलेच्छ बहु प्रकारना नगरना गुणेने जाणतो त्यां उपमा नहि होवाथी कही शकतो नथी. एम सिद्धोनु सुख अनुपम

जेम कोइ मलेच्छ बहु प्रकारना नगरना गुणेने जाणतो त्यां उपमा नहि होवाथी कही शकतो नथी. एम सिद्धोनु सुख अनुपम

जेम कोइ मलेच्छ बहु प्रकारना नगरना गुणेने जाणतो त्यां उपमा नहि होवाथी कही शकतो नथी. एम सिद्धोनु सुख अनुपम

इय सब्बकालत्तत्ता अतुलं निब्बाणसुवगया सिद्धा । सासयमब्बवावाहं चिद्धंति सुही सुहं पत्ता ॥ २० ॥

तेम सर्वकाल त्तु थयेला अने अनुपम निर्वाणने प्राप्त थयेला सुखी सिद्धो अब्यावाधपणे शाश्वत काल सुधी रहे छे. २०.

छे. केटलाक काले तेने अरण्यतुं स्मरण थयुं, राजाप चिसर्जन कर्यो. अरण्यवासीओ पूछे छे के-‘केतुं नगर छे? ते जाणवा छतां पण त्यां कोइनी उपमा नहि होवाथी ते नगरना गुणोतुं वर्णन करवा समर्थ नथी. अर्थनो उपनय आ प्रमाणे छे-‘इय सिद्धाणं’ इत्यादि. ए प्रमाणे सिद्धोतुं सुख अनुपम छे, कारण के तेनी उपमा नथी. तोपण वाळजनोने ख्यालमां आवे माटे कईक विशेषताथी आनुं साह-इय-सरखापणुं कहुं छे ते सांभलो-‘जह सब्ब’ इत्यादि. ‘यथा’ उदाहरणनो उपन्यास करवा माटे छे. जेम कोइपण पुरुष ‘सर्वकामगु-णितं’ सर्व कामना गुणयुक्त, सर्व प्रकारना सौन्दर्य वडे संस्कारवाळुं भोजन खाइने क्षुधा अने तृप्ताथी रहित थयेलो अमृतथी त्तु थयेलो होय तेम रहे छे, तेम निर्वाण-मोक्षने प्राप्त थयेला सिद्धो सर्वकाल-सादि अतन्त काल पर्यन्त त्तु-सर्वप्रकारनी उत्सुकतानी निवृत्ति थवाथी परम सतोपने प्राप्त थयेला, उपमा नहि होवाथी अतन्तसदृश, पडवानो अभाव होवाथी शाश्वत, लेश पण व्यावाधा-दुःखनो असंभव होवाथी अब्यावाध सुखने प्राप्त थयेला छे तेथी सुखयुक्त थइने रहे छे. १७-२०.

पत्तो विशेषपणे विचार करे छे-‘सिद्धत्ति य’ इत्यादि. सित्त-वांधेला आठ प्रकारना कर्मने जेओप ध्मात-भस्मीभूत कर्यो छे पटले अनेक भवना कर्मरूप इत्थनो वाळी नांख्या छे एवा सिद्धो छे. सामान्य रीते कर्मादि सिद्धो पण कहेवाय छे. कहुं छे के-‘कर्म, शिल्प, विद्या, मन्त्र, योग, आगम, अर्थ, यात्रा, अभिप्राय, तप अने कर्म क्षयने विषे सिद्ध शब्द छे.’ माटे कर्मादि सिद्धनो निषेध करवा माटे कहे छे-‘बुद्धा’-‘जेओप अज्ञान निद्रामां सुतेला जगतमां वीजाना उपदेश सिवाय जीवादिरूप तत्त्वने जाणेल छे एवा, सर्वज्ञ अने सर्वदर्शी स्वभावरूप बोधवाळा, आवा छतां पण ‘संसार अने निर्वाण वन्ने छोडीने रहेला छे’ एम कोइ माने छे-कहुं छे के ‘जे संसार अने निर्वाणमां रहेल नथी, परन्तु दुनीयाना कल्याणने माटे रहेल छे. वळी सब लोकने अचिन्त्य चिन्तामणि रत्न करतां पण अधिक अने महान् छे.’ आथी तेवा सिद्धो नो व्यवच्छेद-निषेध करवा माटे ‘पारगताः’ विशेषण आपेलुं छे. जेओ पार-संसारना

सिद्धति य बुद्धति य पारगयति । य परपरगयति उम्मुक्ककम्मकवया अजरा असरा असंगा य ॥ २१ ॥
 नित्थिन्नसव्वहुक्खा जाइजरा मरणपंचणविमुक्खा । अब्बायाहं सोयलं अणुहोती सासयं सिद्धा ॥ २२ ॥

पद्मत्रयाणं मगवइए वितीय ठाणपय समचं

सिद्ध, बुद्ध, पारगत, परपरागत, जेणे कर्मरूप कवचनो त्याग कर्यो छे एवा, जराहित, मरणरहित अने सगरहित छे. सर्वदुःखेनो तरी गयेला, जन्म, जरा, मरणना बधनशी मुक्कयेला सिद्धो शाश्वत काल पर्यन्त अब्याबाध सुखनो अत्रुभव करे छे. २१-२२.

प्रज्ञापना सप्रमा धीवु स्थानपद समाप्त

अन्तने अथवा प्रयोजनना अन्तने गत-पामेला ते पारगत कहेयाय छे तथाभाव्यत्ययहे सूचित सकल प्रयोजननी समाप्ति घटे समग्र प्रकारनी कर्तव्यशक्तिकी रहित ते पारगत जाणया आया प्रकारना छतां एण केटलाक महच्छायादीको क्रम सियाय सिखणु जणावे छे कसु छे के-“ एकादि सध्याना क्रमशी नहि, तेम धनप्राप्तिसिना नियोगशी नहि, परंतु दरिद्रने राज्यप्राप्तिसि जेपी मुक्ति पयचित् केम न होय ” ! तेनो निवेध करया मोटे ‘परंपरागताः’ य विशेषण आपेलु छे ज्ञान-वर्धन-चारित्र्यरूप परपराशी अथवा त्रिप्याहृष्टि, सास्त्वान, सम्यग्मिप्याहृष्टि, अविशतसभ्यगृहृष्टि, देशधिरति, प्रमत्त, अप्रमत्त, निवृत्ति, अनिवृत्ति, ससमसपराय, उपशान्तमोह, क्षीणमोह, सयोगी केवली अने अयोगी केवली-य गुणस्थानकोनी परपराशी मुक्तिने प्राप्त भयेला, आवा छता एण केटलाक वादिको ‘तत्त्वधी कर्म-रूप कवच-आवरणशी नहि मुक्कयेला’ माने छे केमके ‘तीर्थनिकारवर्धनविद्यागच्छति’ तीर्थनो तिरस्कार जोघापी मही भावे छे’ आ बचनशी तेमो ससारमा अयतार धारण करयानो रधीकार करे छे ते मतनो निरास करया ‘उमुक्तकर्मकवचा’ कर्मरूप कवच-आवरण रहित-य विशेषण भाव्युं छे उक्त-प्रबलपणे-फरीशी ससारमा अयतार नहि धारण करवाकसे जेणे कर्मरूप कवच-आवरणनो त्याग कर्यो

छे पवा, पथी ज 'अजरा' शरीरना अभावथी जरा रहित, 'अमरा' मरण रहित, कारण के शरीररहित होवाथी तेने प्राणना त्यागरूप मरणनो असंभव छे. कह्युं छे के- 'वयनी हानि थवी ते जरा अने प्राणनो त्याग थवी ते-मरण. ते बन्ने शरीरना सदभावमां होय छे, शरीरना अभावमां जरा अने मरण आकाशनी पेटे होतां नथी. वळी तेओ 'असंगा' संगरहित छे, कारण के बाह्य अने अभ्यन्तर परिग्रहरहित छे.

'निच्छिन्न' इत्यादि. 'निस्तीर्णसर्वदुःखाः' सर्व दुःखने तरी गयेला, 'जातिजरामरणवन्धनविमुक्ताः'-जाति-जन्म, जरा-वयनी हानि, प्राणत्यागरूप मरण अने तेना वधाना कारणभूत वन्धन-कर्मनो समग्रपणे नाश थयेलो होवाथी विशेषथी मुकायेला, जन्म, जरा, मरण अने वंघनथी मुकायेला छे तेथी लेओ सर्वदुःखने तरी गया छे, केमके दुःखना कारणनो अभाव छे. अने तेथी ज सिद्धो अव्यावाध अने शाश्वत सुखनो अनुभव करे छे. २०-२२.

आचार्यमलयगिरिद्विचित प्रज्ञापना टीकानुवादमां चीजुं स्थानपद समाप्त.

तद्वयं अप्पावहुयं पयं ।

दिसि-गई-इंदियं-काणं जोने वेर्ष कसार्य-लेसां य । सम्मत्तं-नाणं-यंसर्गं-संजयं-उवओर्गं-आहारे ॥१॥

भासैग-परिसं-पज्जसं-सुहुंम-संन्नी भवेंडत्थिंए धंरिमे । जीवे य विसं-बन्धि पुग्गेल-महवंडंए चेव ॥ २ ॥

श्रीजुं अल्पपट्टत्व पद.

(१) दिशा, (२) गति, (३) इन्द्रिय, (४) काय, (५) योग, (६) वेद, (७) कथाय, (८) लेश्या, (९) सम्पत्त्व, (१०) ज्ञान, (११) दर्शन, (१२) संयत, (१३) उपयोग, (१४) आहार, (१५) भाषक, (१६) परीत्त-प्रत्येकशरीरी अने शुक्लपाक्षिक, (१७) पर्याप्त, (१८) द्वात्म, (१९) संघी, (२०) भव-भवसिद्धिक, (२१) अस्तिकाय, (२२) चरम, (२३) जीव, (२४) क्षेत्र, (२५) बन्ध, (२६) पुद्गल, (२७) महादण्डक-एय श्रीजा पदमां सत्यावीश द्वारो छे.

धीजा स्थानपवनी व्याख्या करी, हये श्रीजा अल्पपट्टत्वपवनी स्यास्थानो प्राप्तम फरीए छीए तेनो पूर्वना पद साये संवध आ प्रमाले छे—अधी पहेला पदमां पृथिवीकायिकावि जीयोलु सकप कसु, धीजा पदमां ते ज जीयोलो सस्थानावि यडे विचार फयों अने आ पदमां विशाना विभागविचडे तेओलु अल्पपट्टत्व कडेबाउ छे तेमां प्राप्तममा द्वार प्रतिपादक थे सप्रहगाथामो छे तेमा विद्याद्वारधी आरंभी महादण्डक पर्यंत सत्यावीश द्वारोलु कथन छे तेमा 'परित्त' इति सोढममा परित्तद्वारमा परित्त-प्रत्येकशरीरी अने शुक्लपाक्षिको कथा छे कारण के परित्त थे प्रकारे छे-कायपरित्त अने भयपरित्त कायपरित्त-प्रत्येकशरीरघाला अने भयपरित्त-शुक्लपाक्षिको

आ सचचे, अनुयोग द्वारमां' कसुं छे के-ते ण घाल्मगा सुद्धमण्णजीयस्स - ओगणाद्धितो असत्थेज्जगुणा' ते' घाल्मना अप्रमाणो सूस्म पनक जीवना शरीरानी अयगाहनाथी असत्थातगुणा छे माटे ज्यां पण य वेदाता नथी त्या पण छे पम मानहुं जोरप आ सचचे मूल दीकाकार कदे छे के " आ विभ्यमा सर्व जीवोथी घणा घनस्पतिकायिको छे, य हेतुथी तेओ ज्यां हाय छे त्यां घणा जीवो होय छे छे 'ज्यां अक्काय छे त्यां अयदय घनस्पतिकायिको होय छे य हेतुथी घनस्पतिकायिकोलु यहुपणु छे पाणीमां पनक सेयाल हद यगेरे घावर घनस्पति जीवो पण होय छे, परंतु तेओ सूस्म अयगाहनायाळा अने भासाप्राख छे, घशुप्राख नथी' पुष्कळ पाणी समुद्राविमा होय छे, कारण के द्वीपथी समुद्रनो यमणो विस्तार छे ते समुद्रोमां पण प्रत्येक पूर्व अने पश्चिम विशाप अनुक्रमे चन्द्र अने सूर्यना द्वीयो छे जेटला मागमां चद्र-सूर्यना द्वीपो रशेला छे तेटला मागमां पाथीनो अमाघ होय छे, अने पाणीना अमाघथी घनस्पतिनो पण अमाघ होय छे केवल पश्चिम विद्यामां लवण समुद्रना अधिपति सुस्थित वेचनो आवास गौतम नामनो द्वीप लवणसमुद्रमा अधिक छे अने त्या पाणी-ना अमाघथी घनस्पतिकायिकोनो अमाघ छे, माटे सर्पथी थोडा घनस्पतिकायिको पश्चिम विद्यामा छे तेनाथी पूर्व विद्यामा विशेषाधिक छे, केमके त्या गौतम द्वीप नथी तेथी तेटला अशे अधिक जीवो होय छे तेथी. वृक्षिण विद्यामा विशेषाधिक छे, केमके त्या चन्द्रसूर्यना द्वीपो नथी, अने ते नदि होवाथी पुष्कळ पाणी होय छे पाणीनी पुष्कळताथी घनस्पतिकायिको पण घणा होय छे, माटे विशेषाधिक छे तेथी उत्तरविद्यामां विशेषाधिक जीवो छे ' आ कारणथी छे ? तेनो उत्तर य छे के, उत्तर विशाप 'सत्थाता योजन प्रमाणयाळा द्वीपोमाना कोई द्वीपमा लयाद अने पहोळार यदे सत्थाता कोड योजन प्रमाण मानस सरोवर होय छे, तेथी वृक्षिण विद्यानी अयेक्षाप उत्तर विद्यामा यणु पाणी छे अने यणु पाणी होवाथी घणा घनस्पतिकायिको होय छे, पुष्कळ शल यगेरे वेरुन्द्रियो होय छे, तटपर पटला शरगाविना फलेयरले आश्रथी फीडी यगेरे घणा सेरुन्द्रियो होय छे, पद्य यगेरेमां घणा ' भ्रमरावि चउरिन्द्रियो होय छे अने 'घणा मत्स्य यगेरे पञ्चेन्द्रियो पण होय छे माटे उत्तर विद्यामा विशेषाधिक जीवो कक्षा छे पम विद्याने अनुसरी सामान्यतः जीवोहुं अस्यबहुत्य कहुं

दिया. उत्तरेणं विसेसाहिया, दाहिणेणं विसेसाहिया, उत्तरेणं विसेसाहिया । विसायुवाएणं सन्वत्थोवा वण-
स्सइस्काइया पच्छिमेणं, पुरच्छिमेणं विसेसाहिया, दाहिणेणं विसेसाहिया, उत्तरेणं विसेसाहिया ।

सरीने सौथी घोडा चायुकायिक जीवो पूर्वं दिशामां छे, पश्चिम दिशामां विशेषाधिक छे, उत्तर दिशामां विशेषाधिक छे अने
दक्षिण दिशामां विशेषाधिक छे. दिशाने अद्रुसरीने सौथी घोडा चनस्पतिकायिको पश्चिम दिशामां छे, पूर्वं दिशामां विशेषाधिक,
दक्षिण दिशामां विशेषाधिक अने उत्तर दिशामां विशेषाधिक होय छे.

के जेट्ठा मूयं अने चन्द्रना द्वीपे पूर्वं दिशामा छे तेट्ला ज पश्चिममां पण छे, परन्तु पटला माथी तेनी समानता गथी, पण लवण
समुद्रमा पश्चिम दिशाए गीतम नामे द्वीप अधिक छे, तेथी पश्चिम दिशामा विशेषाधिक छे

(प्र०)—पश्चिम दिशामां जेम गीतम नामे द्वीप अधिक छे, तेम पश्चिममां हजार योजन उठां अघोलौकिक प्राप्तो पण छे, तेथी
'नातपूरित' न्याययडे त्या तुल्यज पृथिवीकायिको प्राप्त पाय, पण विशेषाधिक प्राप्त न होय' (उ०)—एम नथी कारण के अघोलौकिक
प्राप्तु उद्घाण हजार योजन छे अने गीतम द्वीपनी उच्चाए एक हजार ने छेतिर योजन छे, तेनो विस्तार बार हजार योजन छे
नेकथी भारतमी अघोलौकिक प्राप्तोनी पूर्वदिशामा ले नजीकमा दानपणु, अधिक दानपणु छे ते पूय दिशामा पण पुष्कळ गर्ता-घाडा

१ लम्णसमुद्रमां पश्चिम दिशाए गीतम द्वीप छे तेथी त्यां पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे परन्तु पश्चिममां ज हजार योजन उठा
अघोलौकिक प्राप्तो छे, अने तेथी त्यां पौलण भाग थारो होवाथी जेट्ठा गीतम द्वीपना अगे पृथिवीकायिको कथा हता, तेट्ठा अघोलौकिक
प्राप्तोने लीधे कथा तेभे नातपूरित न्याय बडे जेट्ठो विशेषाधिकाररूप खाबो पळ्यो तेठ्ठो एएइ गयो पटले पूर्वं दिशा कर्ता पश्चिममां द्यो
तेते विशेषाधिक पाय २ ९ पूर्वपक्षो ताल्यं छे

३. दिसाणुवाएणं सव्वत्थोवा वेइंदिया पच्छिमेणं, पुरच्छिमेणं विसेसाहिया, दक्खिणेणं विसेसाहिया, उत्तरेणं विसेसाहिया । दिसाणुवाएणं सव्वत्थोवा तेइंदिया पच्चत्थिमेणं, पुरच्छिमेणं विसेसाहिया, दाहिणेणं विसेसाहिया, उत्तरेणं विसेसाहिया । दिसाणुवाएणं सव्वत्थोवा चउरिंदिया पच्चत्थिमेणं, पुरच्छिमेणं विसेसाहिया, दाहिणेणं विसेसाहिया, उत्तरेणं विसेसाहिया ।

३. दिशाने अनुसरी सौथी थोडा वेइन्द्रियो पश्चिम दिशां छे, पूर्वमां विशेषाधिक छे, दक्षिणमां विशेषाधिक छे अने उत्तरमां विशेषाधिक छे. दिशाने अनुसरी सौथी थोडा तेइन्द्रियो पश्चिम दिशां होय छे, पूर्वमां विशेषाधिक, दक्षिणमां विशेषाधिक अने उत्तरमां विशेषाधिक होय छे. दिशाने अनुसरीने सौथी थोडा चउरिन्द्रियो पश्चिम दिशां छे, पूर्वमां विशेषाधिक, दक्षिणमां विशेषाधिक अने उत्तरमां विशेषाधिक छे.

चगेरेने संभव होवाथी समान छे, माटे अधोलौकिक ज्ञामोना खाली भागमां कल्पनाथी गौतम द्वीप नांखीए तो पण ते अधिक ज थाय, तुल्य न थाय, माटे तेदला अधिक अंश वडे पश्चिम दिशां पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे.

पम दिशानी अपेक्षाए पृथिवीकायिको अल्पबहुत्व कहे छे-सौथी थोडा अष्कायिको पश्चिम दिशां छे. कारण के गौतम द्वीपना स्थाने अष्कायिको नथी. तेथी विशेषाधिक पूर्व दिशां छे, कारण के त्यां गौतम द्वीप नथी. तेथी पण विशेषाधिक दक्षिण दिशां छे, कारण के त्यां चन्द्र अने सूर्यना द्वीपो नथी, तेथी पण उत्तर दिशां विशेषाधिक छे, कारण के त्यां मानस सरोवर छे. दक्षिण दिशा अने उत्तर दिशां सौथी थोडा तेजस्कायिको छे, कारण के मनुष्यक्षेत्रमां ज वादर तेजस्कायिको छे, बीजे स्थले नथी. तेमां पण ज्यां घणा मनुष्य छे त्यां घणा तेजस्कायिको होय छे. कारण के त्यां विशेषतः रांधवा चगेरे क्रियानो संभव छे.

૪ વિસાણુવાણું સંવ્યત્થોવા નેરફયા પુરચ્છિમપચત્થિમહત્તરેણં, વાહિણેણં અસંલેખગુણા । વિસાણુવાણું સંવ્યત્થો-
વ્યત્થોવા રયણપ્પમાપુલ્હવીનેરફયા પુરચ્છિમપચત્થિમહત્તરેણં, વાહિણેણં અસંલેખગુણા । વિસાણુવાણું સંવ્યત્થો-

૪. વિશાને અનુસરીને સૌથી યોદા નૈરયિકો પૂર્વ, પશ્ચિમ અને ઉત્તરમાં છે અને દક્ષિણ વિશામાં અસંલેખગુણા છે. વિશાને
અનુસરી સૌથી યોદા રાત્રપ્રમા ધૃથિવીના નૈરયિકો પૂર્વ, પશ્ચિમ અને ઉત્તરમાં છે, અને દક્ષિણ વિશામાં અસંલેખગુણા છે [૫મ

જ્યાં યોદા મનુષ્યો છે ત્યાં તેજસ્કાયિકો યોદા દોય છે તેમા દક્ષિણ વિશામાં પાંચ ભરતમાં અને ઉત્તર વિશામાં પાંચ ધૈરયતત્ત્વાં ક્ષેત્ર
યોદા નૌયાથી યોદા મનુષ્યો છે, અને તેઓ યોદા હોવાથી તેજસ્કાયિકો પણ યોદા છે કારણ કે ત્યાં મત્સ્ય પંથવા યગેરે ક્રિયાનો સમય છે
તેથી નૌવી યોદા દક્ષિણ અને ઉત્તર વિશામાં તેજસ્કાયિકો છે, અને સ્વસ્થાન્તી અપેક્ષાપ પ્રાય પલ્લાર સરસ્થા છે તેથી પૂર્વ વિશામાં
સંલેખગુણા છે, કેમકે ક્ષેત્ર મલ્લયાતગણુ છે તેથી પશ્ચિમ વિશામાં ધિરોયાધિક છે, કારણ કે અધોલૌકિક પ્રામોમાં ઘણા મનુષ્યો છે
અહીં જ્યાં પોલાણ છે ત્યાં પાયુ હોય છે અને જ્યાં ઘન-નક્કર માગ છે ત્યાં ઘાયુનો અમાય છે તેમાં પૂર્વ વિશામાં પુષ્કલ ઘન
માગ છે, માટે ત્યાં યોદા પાયુ હોય છે, તેથી પશ્ચિમ વિશામાં વિરોયાધિક છે, કારણ કે ત્યાં અધોલૌકિક પ્રામનો સમય છે, તેથી
ઉત્તર વિશામાં વિરોયાધિક છે, કારણ કે ત્યાં મયન અને નરકાયાસ ઘણા હોવાથી અધિક પોલાણ છે તેથી પણ દક્ષિણ વિશામાં
વિરોયાધિક છે કેમકે ઉત્તર વિશા કરતા દક્ષિણ વિશામાં ઘણા મયનો અને નરકાયાસો છે જ્યાં ઘણુ પાણી છે ત્યાં પનક યગેરે
ઘણી અન્તકાયિક ઘનસ્પતિઓ હોય છે, ઘાગ ઘગેરે શેરમ્બિય જીવો ઘણા હોય છે, પિડરૂપ યયેલા સેવાલાલિને આશયી રહેલા કુપુ ઘગેરે
તેજદ્રિય જીવો ઘણા હોય છે, પણ ઘગેરેને આધિત ધમર ઘગેરે ચઝરિદ્રિય જીવો ઘણા હોય છે માટે ઘનસ્પતિકાયિકથી માઠી ચઝરિદ્રિય
ધુથીના મૂજો અપ્કાયિક સૂદની પંટે ધિચારણાં

૪ નૈરયિક સૂદમા સૌથી યોદા નૈરયિકો પૂર્વ, ઉત્તર અને પશ્ચિમ વિશાપ દોય છે, કારણ કે ત્યાં પુણ્યાલ્પકીર્ણ નરકાયાસો

द्वीप नैरइया पुरच्छिमपचत्थिमउत्तरेणं असंखेज्जगुणा, दाहिणेणं असंखेज्जगुणा, दाहिणिल्लेहितो तमाए पुढवी-
नैरइएहितो पंचमाए धूमप्पमाए पुढवीए नैरइया पुरच्छिमपचत्थिमउत्तरेणं असंखेज्जगुणा, दाहिणेणं असंखेज्ज-
गुणा, दाहिणिल्लेहितो धूमप्पमापुढवीनैरइएहितो चउत्थीण पंकप्पमाए पुढवीए नैरइया पुरच्छिमपचत्थिमउत्तरेणं
असंखेज्जगुणा, दाहिणेण असंखेज्जगुणा, दाहिणिल्लेहितो पंकप्पमापुढवीनैरइएहितो तइयाए चाल्लुयप्पमाए पुढ-
वीण नैरइया पुरच्छिमपचत्थिमउत्तरेणं असंखेज्जगुणा, दाहिणेणं असंखेज्जगुणा, दाहिणिल्लेहितो चाल्लुयप्पमा-
नैरयिको पूर्व, पश्चिम अने उत्तर दिशामां असंख्यातगुणा छे. तेथी दक्षिण दिशामा असंख्यातगुणा छे. दक्षिण दिशाना चालुका
ग्रमा पृथिवीना नैरयिकोथी वीजी शर्कराप्रमा पृथिवीना नैरयिको पूर्व, पश्चिम अने उत्तर दिशामां असंख्यात गुणा छे, तेथी

कृष्णपाक्षिक कणु छे के-

“जेसि अग्रइणे पुगलपरिदो सेसवो य सवारो । ते सुक्कपक्खिया सल्ल अहिप पुण कम्हपक्खी उ” ॥

जेमोने अपार्थ-कइक न्यून अर्थ पुद्गलपदवर्त ससार थाकी होय ते शुद्धपाक्षिक अने अधिक ससार थाकी होय ते कृष्णपाक्षिक
पथी शुद्धपाक्षिको थोडा छे, कारण के अल्पससारी थोडा होय छे घणा कृष्णपाक्षिको छे, केमके अधिक ससारी घणा होय छे
कृष्णपाक्षिको घणा तथास्वभावथी दक्षिण दिशामा उत्पन्न थाय छे थाकीनी विद्यामा उत्पन्न थता नथी तेना तथास्वभावेने पूर्वांवा-
योप भा प्रमाणे युक्तिवडे पुष्ट कर्यो छे ते भा प्रमाणे-कृष्णपाक्षिको वीर्य ससारवाळा होय छे, दीर्घससारी घणा पापना उदयथी
थाय छे, यहु पापना उदयवाळा इरकर्मवाळा होय छे, अने इरकर्मवाळा प्राय तथास्वभापथी तद्भवमोक्षगामी छता दक्षिण
विशामा उत्पन्न थाय छे, वीजी विशामा उत्पन्न थता नथी ए सबधे कणु छे के-

पुढवीनेरइएहिंतो दोचाए सधरप्पभाए पुढवीए नेरइया पुरच्छिमपच्चत्थिमउत्तरेणं असंखेज्जगुणा, दाहिणेणं असंखेज्जगुणा, दाहिणिल्लेहिंतो सधरप्पभापुढवीनेरइएहिंतो इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए नेरइया पुरच्छिमपच्चत्थिमउत्तरेणं असंखेज्जगुणा, दाहिणेणं असंखेज्जगुणा ।

दक्षिण दिशामां असंख्यातगुणा छे. दक्षिण दिशाना शर्कराप्रभा पृथिवीना नैरयिकोथी आ रत्नप्रभा पृथिवीना नैरयिको पूर्व, पश्चिम अने उत्तर दिशामां असंख्यात गुणा छे. तेथी दक्षिणदिशामां असंख्यातगुणा छे.

“ पायमिह कूरकम्मा भवसिद्धिया वि दाहिणिल्लेसु । नेरइयतिरियमणुयासुराड्ढाणेसु गच्छन्ति ” ॥

प्रायः कूरकर्मवाळा जीवो भव्य छतां पण दक्षिण दिशामां नैरयिक, तिर्यच, मनुष्य अने असुरादि स्थानजोमां जाय छे. तेथी दक्षिण दिशामां घणा कृष्णापार्थिक जीवोनी उत्पत्तिने संभव होनाथी, अने पूर्व कहेला वन्ने कारणोथी (दक्षिण दिशामां घणा नरकावासो होवाथी अने तेमां घणा नरकावासो असंख्याता योजनना चिस्तारवाळा गोयाथी) पूर्व, उत्तर अने पश्चिम दिशामां रहेला नैरयिको असंख्यातगुणा छे. जेम सामान्यतः नैरयिकोनुं विशाने आश्रयी अल्पवहुत्व काणुं, तेथी रीते रत्नप्रभादि दरेक नरकपृथिवीना नैरयिको कोनुं कहेनुं, कारण के वन्ने युक्तिनी समानता छे. ए प्रमाणे दरेक पृथिवीनुं विशाने अपेक्षाए अल्पवहुत्व काणुं. एवे साते नरक पृथिवीओनुं विशाने आश्रयी अल्पवहुत्व कहे छे—सातमी नरकपृथिवीमां पूर्व, उत्तर अने पश्चिम दिशाना नैरयिकोथी सातमी नरकपृथिवीना दक्षिण दिशाना नैरयिको असंख्यात गुणा छे, तेथी तमःप्रभा नामे छट्टी पृथिवीना पूर्व, उत्तर अने पश्चिम दिशामां असंख्यात गुणा छे. कारण के अहीं सर्वोत्कृष्ट पाप करनारा संजी पंचेन्द्रिय तिर्यच अने मनुष्यो सातमी नरकपृथिवीमां उत्पन्न थाय छे. अने तेथी हीन अधिक हीन पापकर्म करनार छट्टी वगेरे नरकपृथिवीमां उत्पन्न थाय छे. सर्वोत्कृष्ट पाप करनार सोथी थोडा छे, अने क्रमशः

૫. વિસાણુવાણું સંવત્થોવા પંચિદિવા તિરિક્લજોણિયા પચ્છમેણં, પુરચ્છમેણં વિસેસાહિયા, વાહિણેણં વિસેસાહિયા, ઉત્તરેણં વિસેસાહિયા ।

૬. વિસાણુવાણું સંવત્થોવા મણુસ્સા વાહિણુત્તરેણં, પુરચ્છમેણં સંલેઝ્ઝગુણા, પચ્છતિથમેણં વિસેસાહિયા ।

૫. દિશાને અનુસરી સૌથી થોડા પચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકો પશ્ચિમ દિશામાં છે, તેથી પૂર્વમાં વિશેષાધિક, તેથી દક્ષિણમાં વિશેષાધિક, અને તેથી ઉત્તરમાં વિશેષાધિક હોય છે.

૬. દિશાને અનુસરીને સૌથી થોડા મનુવ્યો દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશા છે, તેથી પૂર્વમાં અસંખ્યાતગુણા છે અને પશ્ચિમમાં વિશેષાધિક છે.

ફરક હીન, હીનતરાવિ પાપકર્મ કરનાર ઘણા છે, માટે સાતમી પૃથિવીના વક્ષિણ દિશાના નૈર્યિકોથી છઠ્ઠી પૃથિવીના પૂર્વે, ઉત્તર અને પશ્ચિમ દિશાના નૈર્યિકો અસંખ્યાતગુણા છે ૫ પ્રમાણે ઉત્તરેષ્ઠ પૃથિવીને આશ્રયી વિચાર કર્યો તેથી તેજ છઠ્ઠી નરકપૃથિવીના વક્ષિણ દિશાના નારકો અસંખ્યાતગુણા છે તેની યુક્તિ પૂર્વે કહી છે તેથી ધૂમપ્રમા નામે પાચમી નરકપૃથિવીના પૂર્વે, ઉત્તર અને પશ્ચિમ દિશાના નારકો અસંખ્યાતગુણા છે, તેથી તેજ પાચમી નરકપૃથિવીના વક્ષિણ દિશાના નારકો અસંખ્યાતગુણા છે ૫મ સર્વે નરકપૃથિવી સંબંધે મનુકર્મે કહેયુ

૫. તિર્યચ પચેન્દ્રિય સૂત્ર અપ્કાયિક સૂત્રની પેઠે જાણયુ કારણ કે પાચ ભરત અને પાચ શેરાવત ક્ષેત્ર નાના છે તેથી પૂર્વે વિશામાં વિશેષાધિક છે, કારણ કે સ્યામાધિક રીતે

૬. સૌથી થોડા મનુવ્યો વક્ષિણ અને ઉત્તર દિશામાં છે કારણ કે તે ક્ષેત્ર સંખ્યાતગણુ મોટુ છે તેથી પશ્ચિમ દિશામાં વિશેષાધિક છે, કારણ કે સ્યામાધિક રીતે અયોલોકિક પ્રામોને વિષે મનુવ્યોની સંખ્યા ઘણી છે

७. दिसाणुवाएणं सब्वत्थोवा भवणवासी देवा पुरच्छिमपच्चत्थिमेणं, उत्तरेणं असंखेज्जगुणा, दाहिणेणं असंखेज्जगुणा । दिसाणुवाएणं सब्वत्थोवा वाणमंतरा देवा पुरच्छिमेणं, पच्चत्थिमेणं विसेसाहिया, उत्तरेणं विसेसाहिया, दाहिणेणं विसेसाहिया । दिसाणुवाएणं सब्वत्थोवा जोइसिया देवा पुरच्छिमपच्चत्थिमेणं, दाहिणेणं विसेसाहिया, उत्तरेणं विसेसाहिया । दिसाणुवाएणं सब्वत्थोवा देवा सोहम्मि कप्पे पुरच्छिमपच्चत्थिमेणं, उत्तरेणं

७. दिशाने अनुसरी सौथी थोडा भवणवासी देवो पूर्वमां अने पश्चिममां छे, तेथी उत्तरमां असंब्यातगुणा छे, अने तेथी दक्षिणमां असंब्यातगुणा छे. दिशाने आश्रयी सौथी थोडा व्यंतर देवो पूर्वमां छे, तेथी पश्चिममां विशेषाधिक छे, तेथी उत्तरमां विशेषाधिक छे अने तेथी दक्षिणमां विशेषाधिक छे. दिशाने अनुसरी सौथी थोडा ज्योतिष्क देवो पूर्व अने पश्चिममां छे, तेथी दक्षिणमां विशेषाधिक छे, अने तेथी उत्तरमां विशेषाधिक छे. दिशाने अनुसरी सौथी थोडा देवो सौधर्म कल्पमां पूर्व अने

७. 'दिसाणुवाएणं सब्वत्थोवा भवणवासी' इत्यादि. दिशानी अपेक्षाय सौथी थोडा भवणवासी पूर्व अने पश्चिम दिशामां छे, कारण के त्यां थोडा भवनो छे. तेथी उत्तर दिशामां संब्यातगुणा छे, कारण के भवणवासी देवोलुं पोतलुं स्थान होवाथी त्यां घणा भवनो छे. तेथी दक्षिण दिशामां संब्यातगुणा छे, कारण के त्यां भवनो घणां वधारे छे. ते आ प्रमाणे—प्रत्येक निकाये चार चार लाख भवनो अधिक छे अने त्यां घणा कृष्णपाक्षिको उत्पन्न थाय छे, ते माटे असंब्यातगुणा छे. व्यन्तर सूत्रने विषे आ विचार छे—ज्यां पोलान भाग छे त्यां व्यन्तरो चाले छे, ज्यां घन भाग छे त्यां चालता नथी, तेथी पूर्व दिशामां घन-नक्कर भाग होवाथी व्यन्तरो थोडा छे, तेथी पश्चिम दिशामां विशेषाधिक छे, केमके अधोलौकिक ग्रामोने विषे पोलान भागनो संभव छे. तेथी पण उत्तर दिशामां विशेषाधिक छे, कारण के त्यां पोतलुं स्थान होवाथी व्यन्तरोना नगरवासो छे. तेथी पण दक्षिण दिशामां विशेषाधिक छे. कारण के

असंख्येज्जगुणा, दाहिणेणं विसेसाहिया । विसाणुवाणं संबत्थोवा देवा ईसाणे कल्पे पुरच्छिमपचत्थियेण, उत्तरेणं असंख्येज्जगुणा, दाहिणेणं विसेसाहिया । विसाणुवाणं संबत्थोवा देवा सणंकुमारं कल्पे पुरच्छिमपचत्थियेणं, उत्तरेणं असंख्येज्जगुणा, दाहिणेणं विसेसाहिया । विसाणुवाणं संबत्थोवा देवा माहिंदे कल्पे पुरच्छिमपचत्थियेणं, उत्तरेणं असंख्येज्जगुणा, दाहिणेणं विसेसाहिया । विसाणुवाणं संबत्थो देवा बंभलोए कल्पे पुरच्छिमपचत्थियेणं, उत्तरेणं असंख्येज्जगुणा, दाहिणेणं विसेसाहिया ।

पश्चिम दिशाए छे, तेथी उत्तरमां असल्यातगुणा छे अने तेथी दक्षिणमां विशेषाधिक छे. दिशानी अपेक्षाए सौथी थोडा देवो ईशान कल्पमां पूर्व अने पश्चिम दिशाए छे, तेथी उत्तरमां असल्यातगुणा छे अने तेथी दक्षिणमां विशेषाधिक छे. दिशानी अपेक्षाए सौथी थोडा देवो सनत्कुमार कल्पमां पूर्व अने पश्चिम दिशाए छे, तेथी उत्तर दिशाए असल्यातगुणा छे, अने तेथी दक्षिण दिशामा विशेषाधिक छे. दिशानी अपेक्षाए सौथी थोडा देवो माहेन्द्र कल्पमां पूर्व अने पश्चिम दिशाए छे, तेथी उत्तरमां असल्यातगुणा छे अने तेथी दक्षिणमां विशेषाधिक छे. दिशानी अपेक्षाए सौथी थोडा देवो ब्रह्मलोक कल्पमां पूर्व, पश्चिम अने

त्या घणा प्यारे नगरे छे सौथी थोडा ज्योतिष्को पूर्य अने पश्चिम दिशामा छे, कारण के चद्र-सूर्यना उद्यानना जेवा घ्रीपोमा थोडा ज्योतिष्को होय छे, तेथी दक्षिण दिशामां विशेषाधिक छे, कारण के त्यां घणा विमानो छे अने कृष्णयासिको दक्षिण दिशामां उत्पन्न थाय छे तेथी पण उत्तर दिशामा विशेषाधिक छे, कारण के मानस सरोवरमां किडातु स्थान छे एम समजी फीडा करवामा प्रवृत्तिवाळा घणा ज्योतिष्क देवो हमेशा रहे छे यळी मानस सरोवरमा जे मत्स्यादि जलघरे छे ते नजीकमा रहेला विमानोना वंशनी तेने जातिस्मरण थाय छे अने फक्क यतनो अगीकार करी, अनशनादि करीने नियाणु करी ज्योतिष्कमां उत्पन्न थाय छे तेथी दक्षिण दिशामा ज्योतिष्को कलां उत्तर दिशामा ज्योतिष्को विशेषाधिक छे सौधर्म कल्पमा वैमानिक देवो सौथी थोडा पूर्य अने पश्चिम

मपचत्थिमउत्तरेणं, दाहिणेणं असंखेज्जगुणा । विसाणुवाएणं सन्वत्थोवा देवा लंतए कप्पे पुरच्छिमपचत्थिमउत्तरेणं, दाहिणेणं असंखेज्जगुणा । विसाणुवाएणं सन्वत्थोवा देवा महासुक्के कप्पे पुरच्छिमपचत्थिमउत्तरेणं, दाहिणेणं असंखेज्जगुणा । विसाणुवाएणं सन्वत्थोवा देवा सहस्सारे कप्पे पुरच्छिमपचत्थिमउत्तरेणं, दाहिणेणं असंखेज्जगुणा । विसाणुवाएणं सन्वत्थोवा देवा लंतक कल्पमां पूर्वं, पश्चिम अने उत्तर दिशाए छे अने तेथी दक्षिणमां असंख्यातगुणा छे. दिशानी अपेक्षाए सौथी थोडा देवो महाशुक कल्पमां पूर्वं, पश्चिम अने उत्तर दिशाए छे, अने तेथी दक्षिण दिशाए असंख्यातगुणा छे. दिशानी अपेक्षाए सौथी थोडा देवो सहस्रार कल्पमां पूर्वं, पश्चिम अने उत्तर दिशाए छे अने तेथी दक्षिण दिशामां असंख्यातगुणा छे. त्यार पछी हे आयुष्मान् श्रमण ! बहु समानपणो-

दिशाए छे, कारण के जे आबलिकाप्रविष्ट चिमनो छे ते चारे दिशामां सरखां छे, जे पुण्णवकीर्ण चिमनो छे तेमां घणा असंख्याता योजनना विस्तारवाळां छे अने ते दक्षिण अने उत्तर दिशामां छे, बीजी दिशामां नथी, माटे सौथी थोडा वैमानिक देवो पूर्वं अने पश्चिम दिशामां छे, तेथी उत्तर दिशामां असंख्यातगुणा छे, कारण के त्यां पुण्णवकीर्ण चिमनो घणां छे अने ते असंख्याता योजनना विस्तारवाळां छे. तेथी दक्षिण दिशामां विशेषाधिक छे, कारण के कृष्णपाक्षिको घणे भागे त्यांज उत्पन्न थाय छे. एम ईशान, सनत्कुमार अने माहेन्द्र कल्पना सूत्रो संबंधे विचार करवो. ब्रह्मलोक कल्पमां सौथी थोडा, पूर्वं, उत्तर अने पश्चिम दिशाए देवो छे, कारण के घणा कृष्णपाक्षिक तिर्यंचो दक्षिण दिशामां उत्पन्न थाय छे, शुक्लपाक्षिको थोडा छे माटे पूर्वं, उत्तर अने पश्चिम दिशामां देवो सौथी थोडा छे. तेथी दक्षिण दिशामां असंख्यातगुणा छे. केमके घणा कृष्णपाक्षिको दक्षिण दिशामां उत्पन्न थाय छे. ए प्रमाणे लांतक, शुक्र अने सहस्रारकल्पना सूत्रोनो पण विचार करवो. आनतादि कल्पमां मनुष्योज उत्पन्न थाय छे, तेथी त्यांथी आरंभी प्रत्येक कल्पमां,

સંલેખગુણા । તેણ પરં ઘટુસમોઘવત્તગા સમળાઁસો । ॥

૮ વિસાણુવાપું સઁવત્થોવા સિદ્ધા ઘાહિણઁત્તરેણં, પુરઁલ્લિમેણં સંલેખગુણા, પઘત્થિમેણં વિસેસાહિયા । ૧ઘારં ।

સરત્તા ઉત્પન્ન થયેલા દેવો છે.

૮. દિશાની અપેક્ષા સૌથી યોગ્ય સિદ્ધો દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશા છે, તેથી પૂર્વમાં સંખ્યાતગુણા છે અને પશ્ચિમમાં વિશેષાધિક છે, પ્રતિવેવેકમાં અને દરેક અનુત્તર વિમાનમા ચારે દિશાપ્ર પ્રાયઃ સરત્તા ઉત્પન્ન થાય છે તે માટે કહ્યું છે કે—“હે આયુષ્માન્ન ધ્રમણ ! ત્વાથી આગલ ઘટુઘા ચારે દિશામાં સરત્તા ઉત્પન્ન થાય છે”

૮. સિદ્ધો દક્ષિણ દિશામાં અને ઉત્તર દિશામા યોગ્ય છે, કારણ કે અહીં મનુષ્યો જ સિદ્ધ થાય છે, યીજા ઝીવો સિદ્ધ થતા નથી, મનુષ્યો પણ સિદ્ધ થતા છેલ્લા સમયે જે આકાશ પ્રદેશોને અઘગાહી રહેલા છે તેટલા આકાશ પ્રદેશોને અઘગાહી સમશ્રેણિપ ઉપર જાય છે જરા પણ ઝાડા અઘલા જતા નથી, અને તેજ આકાશ પ્રદેશોને અઘગાહી ઉપર રહે છે, તેમા દક્ષિણ વિશાપ્ર પાઘ મરત્તમા અને ઉત્તર વિશાપ્ર પાઘ ઝેરાઘવ ઈન્દ્રમાં અલ્પ મનુષ્યો સિદ્ધ થાય છે, કારણ કે ક્ષેત્ર અલ્પ છે અને સુરમહુપમાદિ ફાલ્કમા તો સિદ્ધિનો અઘશ્ય છે માટે તે ક્ષેત્રમાથી સિદ્ધ થયેલા સૌથી યોગ્ય છે. તેથી પૂર્વે વિશાપ્ર સંખ્યાતગુણા છે, કારણ કે મરત્ત અને ઝેરાઘવ ક્ષેત્ર ફારત્તા પૂર્વ મહાધિવેદ ક્ષેત્ર સંખ્યાતગુણ છે, તેથી તેમાં રહેલા મનુષ્યો પણ સંખ્યાતગુણા છે અને તેઓ સર્વ કાલે સિદ્ધ થાય છે તેથી પશ્ચિમ દિશામા વિશેષાધિક છે, કારણ કે અધોલૌકિક ગામોમા મનુષ્યની અધિક સંખ્યા છે

९. एएसि णं भंते ! नेरइयाणं तिरिक्खज्जोणियाणं मणुस्साणं देवाणं सिद्धाण य पंचगतिसमासेणं कतरे क-
तरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा सब्बत्थोवा मणुस्सा, नेरइया असंखेज्जगुणा,
देवा असंखेज्जगुणा, सिद्धा अणंतगुणा, तिरिक्खज्जोणिया अणंतगुणा ।

२ गतिद्वार.

९. हे भगवच् ! नैरयिको, तिर्यचयोनिको, मनुष्यो, देवो, अने सिद्धोमां पांच गतिना संक्षेपथी कया जीवो कया जीवोथी अल्प,
बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा मनुष्यो छे, तेथी नैरयिको असंख्यातगुणा छे. तेथी देवो असंख्यातगुणा
छे, तेथी सिद्धो अनंतगुणा छे अने तेथी तिर्यचयोनिको अनन्तगुणा छे.

९. दिशाद्वार कछुं, हवे गतिद्वार कहे छे, तेमां आ प्रथम सूत्र छे-सौथी थोडा मनुष्यो छे, कारण के छनुंवार छेद करवा वडे
जे राशिनो छेद थाय पटले जे राशिनो अर्ध अर्ध छेद करता छनुंवार छेद थइ शके, अथवा छनुंवार वमणा करतां जे संख्या थाय तेदला
मनुष्यो छे. जेने छनुंवार छेद आपी शक्याय ते राशि आगळ वताववामां आवधे. मनुष्योथी नैरयिको असंख्यातगुणा छे, कारण के
अंगुलमात्र क्षेत्रमां जेटला आकाश प्रदेशोनी संख्या होय, तेना प्रथम वगमूलने बीजा वर्गमूलवडे गुणतां जेटली संख्या थाय तेदली
घनीकृत लोकनी एक प्रदेशनी श्रेणिओमां जेटला आकाशप्रदेश होय तेदला नैरयिको छे. तेथी देवो असंख्यातगुणा छे. कारण के व्य-
न्तरो अने ज्योतिषिको प्रत्येक प्रतरना असंख्यातमा भागमां रहेली श्रेणीओना आकाशप्रदेशना राशि प्रमाण छे. तेथी सिद्धो अनन्त
गुणा छे. कारण के ते अभव्योथी अनन्तगुणा छे. तेथी तिर्यचो अनन्तगुणा छे, कारण के सिद्धोथी वनस्पतिकायिको अनन्तगुणा छे.
ए प्रमाणे, नारक, तिर्यच, मनुष्य, देव अने सिद्धोनुं अल्पबहुत्व कछुं.

१०. एषसि णं भंते ! नेरइयाणं तिरिक्खजोणिणाणं मणुस्साणं मणुस्सीणं देवाणं देवीणं सिद्धाणा य अट्टगतिसमासेणं कतरं कतरं हित्तो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सन्वत्थोवाओ मणुस्सीओ, मणुस्सा असलेज्जगुणा, नेरइया असलेज्जगुणा, तिरिक्खजोणिणीओ असलेज्जगुणाओ, देवा असंवेज्जगुणा, देवीओ संवेज्जगुणाओ, सिद्धा अणंतगुणा, तिरिक्खजोणिया अणंतगुणा ॥ २ दारं ॥

१०. हे भगवन् ! ए नैरयिको, तिर्यचयोनिको, तिर्यचयोनिक स्त्रीओ, मनुष्य, मानुषी, देवो, देवीओ, अने सिद्धोमां आठ गतिना सक्षेप वंडे कया जीवो कया जीवोयी अल्प, बहु, तुस्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडी मानुषी स्त्रीओ छे., तेथी मनुष्यो असंख्यातगुणा छे, तेथी नैरयिको असंख्यातगुणा छे, तेथी तिर्यच स्त्रीओ असंख्यातगुणी छे, तेथी देवो असंख्यातगुणा छे, तेथी देवीओ सख्यातगुणी छे, तेथी सिद्धो अनन्तगुणा छे, अने तेथी तिर्यचो अनंतगुणा छे.

१० दूचे नारक, तिर्यच, तिर्यचस्त्री, मनुष्य, मानुषी, देव, देवी अने सिद्ध ए आठतु असंख्यतुल्य फट्टे छे—सौथी थोडी मनुष्यस्त्रीओ छे, कारण के सख्याता फोटाकोटी प्रमाण छे, तेथी मनुष्यो असख्यातगुणा छे, थोडी समूहिन मनुष्यो एण प्रहण करया, कारण के वेदनी विषया नथी ते समूहिन मनुष्यो धम्मथी आरथी नगरनिर्धम्मन-नगरनी टाळ योरेमां उत्पन्न थता असख्याता होय छे मनुष्योयीनैरयिको असख्यातगुणा छे, कारण के मनुष्यो उत्कृष्ट एदे एण धनीकृत लोकनी एक प्रवेशनी थेणिना असख्यातमा भागमां जेटला आकाशप्रवेशो होय तेटला होय छे, अने नैरयिको अंगुलप्रमाण क्षेत्रमां जेटला आकाश प्रवेश होय तेना बीजा धर्ममूलने प्रथम धर्ममूलनी साथे गुणता जेटली सख्या धाय तेटली आकाशप्रवेशनी थेणिना प्रवेश राशि प्रमाण छे, ते माटे असख्यातगुणा छे तेथी तिर्यचस्त्रीओ अनख्यातगुणी छे कारण के प्रतरना असख्यातमा भागनी असख्याती आकाशप्रवेश थेणिना जेटला आकाशप्रवेशो धाय तेटली छे, तेथी एण देवो असख्यातगुणा छे, कारण के असंख्यातगुणा प्रतरना असख्यातमा भागमां रहेली असख्याती थेणिना आकाशप्रवे-

११. एसि णं भंते ! सइंदियाणं एगिंदियाणं बेइंदियाणं तेइंदियाणं चउरिंदियाणं पंचिंदियाणं अणिंदियाण-
य कयरे कयरेहिंलो अग्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयसा ! सब्वत्थोवा पंचिंदिया, चउरिं-

३ इन्द्रिय द्वार.

११. हे भगवन् ! इन्द्रियवाळा, एकेन्द्रिय, वेइन्द्रिय, तेइन्द्रिय, चउरिन्द्रिय, पंचेन्द्रिय अने अनिन्द्रिय (इन्द्रियरहित) जीवोमां
कया जीवो कया जीवोथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा पंचेन्द्रियो छे, तेथी चउरिन्द्रियो विशेषा-
शना राशि प्रमाण छे. तेथी पण देवीओ संख्यातगुणी छे, कारण के देव करतां वत्रीश गणी छे, तेथी पण सिद्धो अनन्तगुणा छे, ते-
थी पण तिर्यंचो अनन्त छे. अहीं युक्ति पूर्व कहेली छे. गतिद्वार समाप्त थयुं.

११. हवे इन्द्रियद्वार कहे छे—सौथी थोडा पंचेन्द्रियो छे, कारण के संख्याता कोटाकोटी योजन प्रमाण विक्कंम सूचि जेटला
प्रतर श्रेणिना असंख्यातमा भाने रहेली असंख्याती श्रेणिना आकाश प्रवेशना राशि प्रमाण छे. तेथी चउरिन्द्रियो विशेषाधिक छे,
कारण के तेओनी विक्कंमसूचि प्रभूत-घणा संख्याता कोटाकोटी योजन प्रमाण समजवी. तेथी पण तेइन्द्रियो विशेषाधिक छे, कारण के
तेनी विक्कंम सूचि प्रभूततर-अति घणा संख्याता कोटाकोटी योजन प्रमाण जाणवी. तेथी पण वेइन्द्रियो विशेषाधिक छे, कारण के
तेओनी विक्कंमसूचि प्रभूततम-अत्यंत घणा संख्याता कोटाकोटी योजन प्रमाण होय छे. तेथी पण अनिन्द्रियो अनन्त गुण छे. का-
रण के सिद्धो अनन्ता छे. तेथी पण एकेन्द्रियो अनन्तगुणा छे, कारण के वनस्पतिकायिको सिद्धोथी पण अनन्तगुणा छे. तेथी पण
सेन्द्रिय-इन्द्रिय सहित विशेषाधिक छे कारण के वेइन्द्रियादिकनो पण तेमां समवेश थाय छे. एम सामान्य जीवोनुं अल्पबहु-
त्व कयुं. हवे तेज अपर्याप्ताओनुं वीजुं अल्पबहुत्व कहे छे—सौथी थोडा पंचेन्द्रिय अपर्याप्ता छे, कारण के एक प्रतरने विषे अंगुलना
असंख्यातमां भाग प्रमाण जेटला खंड थाय तेटला छे. तेथी अपर्याप्ता चउरिन्द्रियो विशेषाधिक छे, कारण के एक प्रतरमां घणा अं-

विया विसेसाहिया, ते 'दिया विसेसाहिया, बेइविया विसेसाहिया, अणिविया अणंतगुणा, सइंविया विसेसाहिया ॥

१२. एपसि ण भंते । सइंवियाणं एणिवियाणं बेइंवियाणं चउरिवियाणं पचिवियाणं अपज्जत्तगणं कतरे कतरेहितो अप्पा वा घहुया वा तुह्हा वा विसेसाहिया वा ? गोयमा । सव्वथोवा पंचिविया अपज्जत्तधिके छे, तेथी तेइन्द्रियो विशेषाधिके छे, तेथी वेइन्द्रियो विशेषाधिके छे, तेथी अनिन्द्रियो (सिद्धो) अनन्तगुणे छे, तेथी एकेन्द्रियो अनन्तगुणे छे, तेथी सइन्द्रियो विशेषाधिके छे.

१२. हे भगवन् ! अपर्याप्ता एवा सइन्द्रियो, एकेन्द्रियो, वेइन्द्रियो, चउरिन्द्रियो अने पंचेन्द्रियोमां कया जीवो कया गुलना असख्यातमा भग प्रमाण जेटला कइ थाय तेठला अपर्याप्ता चउरिन्द्रिय जीवो छे तेथी अपर्याप्ता तेइन्द्रियो विशेषाधिके छे, कारण के एक प्रतरमा अति घणा अगुलना असख्यातमा भग प्रमाण कइयो थाय तेठला तेइन्द्रियो छे, तेथी पण अपर्याप्ता वेइन्द्रियो विशेषाधिके छे, कारण के एक प्रतरमां अगुलना असख्यातमा भग प्रमाण अत्यंत घणा कइयो थाय तेठला अपर्याप्ता वेइन्द्रियो छे तेथी अपर्याप्त एकेन्द्रियो अनन्तगुणा छे, कारण के अपर्याप्त घनस्वतिकायिको अनन्त होवाथी इमेणं विद्यमान होय छे तेथी सेइन्द्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिके छे, कारण के वेइन्द्रियादि अपर्याप्ताबोनो पण तेमा प्रसेप थाय छे.

१२. थोनु अस्पयइत्त्व फलु, इधे प पूर्वोक्त पर्याप्ताओनु थोनुं अस्पयइत्त्व कइ छे-सोथी थोडा पर्याप्ता चउरिन्द्रिय जीवो छे कारण के चउरिन्द्रियो अस्प आयुपवाळा होय छे, मांटे घणा फाल सुधी रहेता नथी तेथी प्रस्र समये थोडा प्राप्त पाय छे ते थोडा होया छे-

गा, चउरिंदिया अपजत्तगा विसेसाहिया, तेइंदिया अपजत्तगा विसेसाहिया, बेइंदिया अपजत्तगा विसेसाहिया, एगिंदिया अपजत्तगा अणंतगुणा, सइंदिया अपजत्तगा विसेसाहिया ॥

१३. एएसि णं भंते ! सइंदियाणं एगिंदियाणं बेइंदियाणं चउरिंदियाणं पंचिंदियाणं पञ्चत्ताणं क-
तरे कतरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुह्हा वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा चउरिंदिया पजत्तगा,
विशेषाधिक छे, तेथी तेइन्द्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक छे, तेथी वेइन्द्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक छे, तेथी एकेन्द्रिय अपर्याप्ता
अनंतगुणा छे, अने तेथी सइन्द्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक छे.

१३. हे भगवन् ! पर्याप्ता सइन्द्रियो, एकेन्द्रियो, वेइन्द्रियो, तेइन्द्रियो, चउरिन्द्रियो अने पंचेन्द्रियोमां कोण कोनाथी अल्प,
बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा चउरिन्द्रिय पर्याप्ता छे, तेथी पंचेन्द्रिय पर्याप्ता विशेषाधिक छे, तेथी
तां पण प्रतरने विचे अंगुलना संख्यातमा भाग प्रमाण जेटला खंड थाय जेटला होय छे. तेथी पर्याप्ता पंचेन्द्रियो विशेषाधिक छे,
कारण के एक प्रतरना अंगुलना संख्यातमा भाग प्रमाण पुक्कळ खंडो थाय जेटला छे, तेथी पर्याप्ता वेइन्द्रियो विशेषाधिक छे, कार-
ण के एक प्रतरना अंगुलना संख्यातमा भाग प्रमाण अति पुक्कळ खंडो जेटला छे. तेथी पर्याप्ता तेइन्द्रियो विशेषाधिक छे, कारण के स्व-
भावथीज प्रतरना अंगुलना संख्यातमा भाग प्रमाण अत्यंत घणा खंडो थाय जेटला छे. तेथी एकेन्द्रिय पर्याप्ता अनन्तगुणा छे. कारण
के पर्याप्ता वनस्पतिकायिको अनन्त छे. तेथी सेन्द्रिय पर्याप्ता विशेषाधिक छे, कारण के पर्याप्ता वेइन्द्रियादिनो पण तेमां प्रक्षेप थाय
छे. एम तृतीय अल्पबहुत्व समाप्त थयुं.

१३. हवे पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सेन्द्रियादि प्रत्येक जीवोयुं अल्पबहुत्व कहे छे—सौथी थोडा सेन्द्रिय अपर्याप्ता छे, अहीं सेन्द्रिय

પંચિવિદ્યા પબ્ધત્તગા વિસેસાહિયા, વેદંવિદ્યા પબ્ધત્તયા વિસેસાહિયા, તેદંવિદ્યા પબ્ધત્તગા વિસેસાહિયા, વર્ગિવિદ્યા પબ્ધત્તગા અનંતગુણા, સદ્વિદ્યા પબ્ધત્તગા વિસેસાહિયા ॥

૧૪. વળસિ ણં ંતે ! સદંવિદ્યાણં પબ્ધત્તાપબ્ધત્તાણં કયરે કયરેહિંતો અપ્પા ધા ધહુયા ધા ધહુયા ધા તુહ્લા ધા વિસેસાહિયા ધા ? ગોયમા ! સન્ધત્થોવા સદંવિદ્યા અપબ્ધત્તગા, સદ્વિદ્યા પબ્ધત્તગા સંલેજ્જગુણા । વળસિણં ંતે ! વર્ગિવિદ્યાણં પબ્ધત્તાપબ્ધત્તાણં કયરે કયરેહિંતો અપ્પા ધા ધહુયા ધા તુહ્લા ધા વિસેસહિયા ધા ? ગોયમા ! સન્ધત્તેન્દ્રિય પર્યાસા વિશેષાધિક છે, તેથી તેદ્દન્દ્રિય પર્યાસા વિશેષાધિક છે, તેથી વર્ગેન્દ્રિય પર્યાસા અનન્તગુણા છે, તેથી સદ્દન્દ્રિય પર્યાસા વિશેષાધિક છે.

૧૪. હે મગવન્ ! સદ્દન્દ્રિય પર્યાસા અને અપર્યાસામાં કોણ કોનાથી અલ્પ, ઘડુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ? હે ગૌતમ ! સૌથી ઘોઢા સદ્દન્દ્રિય અપર્યાસા છે, તેથી સદ્દન્દ્રિય પર્યાસા સંસ્થાતગુણા છે. હે મગવન્ ! વર્ગ પર્યાસા અને અપર્યાસા વર્ગેન્દ્રિયોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ, ઘડુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ? હે ગૌતમ ! સૌથી ઘોઢા વર્ગેન્દ્રિય અપર્યાસા છે, તેથી વર્ગેન્દ્રિય પર્યાસા સંસ્થાતગુણા

જીયોમા વર્ગેન્દ્રિયો જ ઘણા છે, તેમાં વળ સૂદમો ઘણા છે, કેમકે સર્વે લોકમાં સ્થાત છે, સૂદમ અપર્યાસાઓ સૌથી ઘોઢા છે, અને તેથી પર્યાસા સંસ્થાતગુણા જાણવા તથા સૌથી ઘોઢા વર્ગેન્દ્રિય પર્યાસા છે, કેમકે વર્ગ પ્રતલે વિષે અગુલના સંસ્થાતમા માર્ગ પ્રમાણ જેટલા મરો ધાય તેટલા વર્ગેન્દ્રિય પર્યાસા છે તેથી વર્ગેન્દ્રિય અપર્યાસા અસંસ્થાતગુણા છે, કેમકે તેઓ પ્રતરના અગુલના અસંસ્થાતમા માર્ગ પ્રમાણ જેટલા સર્વ ધાય તેટલા છે વર્ગ તેદ્દન્દ્રિય, વર્ગેન્દ્રિયોતુ અસ્પયદુાય જાણવું

त्थोवा एगिंदिया अपज्जत्तगा, एगिंदिया पज्जत्तगा संखेज्जगुणा ॥ एसि णं भंते ! वेइंदियाणं पज्जत्तापज्ज-
त्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिआ वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा वेइंदिया पज्ज-
त्तगा, वेइंदिया अपज्जत्तगा असंखेज्जगुणा ॥ एसि णं भंते ! तेइंदियाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो
अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिआ वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा तेइंदिया पज्जत्तगा, तेइंदिया अपज्ज-
त्तगा असंखेज्जगुणा । एसि णं भंते ! चउरिंदियाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा
तुल्ला वा विसेसाहिआ वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा चउरिंदिया पज्जत्तगा, चउरिंदिया अपज्जत्तगा असंखेज्जगु-
णा ॥ एसि णं भंते ! पंचिंदियाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसा-

छे. हे भगवन् ! ए पर्यासा अने अपर्यासा वेइन्द्रियोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा
पर्यासा वेइन्द्रियो छे, तेथी अपर्यासा वेइन्द्रियो असंख्यातगुणा छे. हे भगवन् ! ए पर्यासा अने अपर्यासा तेइन्द्रियोमां कया जीवो
कया जीवोथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा तेइन्द्रिय पर्यासा छे, तेथी तेइन्द्रिय अपर्यासा असंख्या-
तगुणा छे. हे भगवन् ! ए पर्यासा अने अपर्यासा चउरिन्द्रिय जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम !
सौथी थोडा चउरिन्द्रिय पर्यासा छे, तेथी चउरिन्द्रिय अपर्यासा असंख्यातगुणा छे. हे भगवन् ! ए पर्यासा अने अपर्यासा पंचेन्द्रि-
योमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा पंचेन्द्रिय पर्यासा छे, तेथी पंचेन्द्रिय अपर्यासा

१४. छ जीवोनुं अल्पबहुत्वात्मक चोथुं अल्पबहुत्व कह्युं.

हिआ वा ? गोयमा ! सब्बत्थोवा पंचविद्या अपज्जत्तगा असंखज्जगुणा ॥
 १५ एप्सि ण भंते सहंदिआणं वेहंदिआणं चउरिदिआणं पंचदिआणं पञ्जत्तापज्ज-
 त्ताणं कयरे कयरेहिंते अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिआ वा ? गोयमा ! सब्बत्थोवा चउरिदिआ प-
 ज्जत्तगा, पंचविद्या पज्जत्तगा विसेसाहिआ, वेहंदिआ पज्जत्तगा विसेसाहिआ, ते दिआ अपज्जत्तगा वि-
 हिआ, पंचविद्या अपज्जत्तगा असंखज्जगुणा, चउरिदिआ अपज्जत्तगा अणंतगुणा, सहंदिआ अपज्जत्तगा वि-
 सेसाहिआ, वेहंदिआ अपज्जत्तगा विसेसाहिआ, पग्गिदिआ अपज्जत्तगा अणंतगुणा, सहंदिआ अपज्जत्तगा वि-

असख्यात्तगुणा छे.

१५. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सहन्द्रियो, एकेन्द्रियो, वेहन्द्रियो, तेहन्द्रियो, चउरिन्द्रियो अने पंचे-
 न्द्रियोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सोथी थोडा चउरिन्द्रिय पर्याप्ता छे, तेथी पंचेन्द्रिय
 पर्याप्ता विशेषाधिक छे, तेथी वेहन्द्रिय पर्याप्ता विशेषाधिक छे, तेथी तेहन्द्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक छे, तेथी वेहन्द्रिय अप-
 असख्यात्तगुणा छे, तेथी चउरिन्द्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक छे. तेथी तेहन्द्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक छे, तेथी एकेन्द्रिय अपर्याप्ता
 र्याप्ता विशेषाधिक छे, तेथी एकेन्द्रिय अपर्याप्ता अनन्तगुणा छे, तेथी सहन्द्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक छे, तेथी एकेन्द्रिय पर्याप्ता
 थीजा अने थोजा अल्पबहुत्वनी भावनाने अनुसारे स्वय विचार करयो, केमके तात्त्विक रीते तो तेनो विचार पूर्व कयों छे

१५. हचे पर्याप्ता अने अपर्याप्ता पधे प्रकाशना सेन्द्रियाणि मीयोनु अल्पबहुत्व कहे छे—'एप्सिण भते' इत्यादि आ पूर्व कहेल
 थीजा अने थोजा अल्पबहुत्वनी भावनाने अनुसारे स्वय विचार करयो, केमके तात्त्विक रीते तो तेनो विचार पूर्व कयों छे

तसकाइयाणं अकाइयाण संखेज्जगुणा, सइविया पज्जत्तगा विसेसाहिआ, सइविया विसेसाहिआ । ३ वारं ।
साहिआ, एगिंविया पज्जत्तगा संखेज्जगुणा, सइविया पज्जत्तगा विसेसाहिआ, सइविया विसेसाहिआ । ३ वारं ।
१६. एएसि णं भंते ! सकाइयाणं पुढविकाइयाणं आउकाइयाणं तेउकाइयाणं वाउकाइयाणं वणस्सइकाइयाणं
तसकाइयाणं अकाइयाण य करे करेहिंते अप्पा वा बहुया वा तुष्ठा वा विसेसाहिआ वा, आउकाइया विसेसाहिआ, वाउकाइ-
त्योवा तसकाइया, तेउकाइया असंखेज्जगुणा, पुढविकाइया विसेसाहिआ, आउकाइया विसेसाहिआ, वाउकाइ-

त्योवा तसकाइया, तेउकाइया असंखेज्जगुणा, पुढविकाइया विसेसाहिआ, आउकाइया विसेसाहिआ, वाउकाइ-

४ कायद्वार.

संख्यातगुणा छे, तेथी सहन्द्रिय पर्याप्ता विशेषाधिक छे, तेथी सहन्द्रियो विशेषाधिक छे.

१६. हे भगवन् ! सकायिक, पृथिवीकायिक, अप्कायिक, तेजस्कायिक, वायुकायिक, वनस्पतिकायिक, त्रसकायिक अने अकायिक
कसां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा त्रसकायिको छे, तेथी तेजस्कायिको असंख्या-
तगुणा छे, तेथी पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, तेथी अप्कायिको विशेषाधिक छे, तेथी वायुकायिको विशेषाधिक छे, तेथी अका-
कसां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे, कारण के तेओ असांख्याता लोककाश प्रवेश
तगुणा छे, तेथी पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, तेथी अप्कायिको विशेषाधिक छे, कारण के तेओ असांख्याता लोककाश प्रवेश
१६. इन्द्रियद्वार कथं, ह्ये कायद्वारले आथयी कदे छे-सौथी थोडा त्रसकायिको छे, कारण के तेओ असांख्याता लोककाश प्रवेश
छे, अने तेओ वाकीनी कायनी अपेक्षाए अल्प छे. तेथी तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे, केमके तेओ असांख्याता लोककाश प्रवेश
प्रमाण छे. तेथी पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, कारण के तेओ असांख्याता लोककाश प्रवेशप्रमाण छे. तेथी अप्कायिक विशेषाधिक छे, केमके
अतिग्रणा असंख्याता लोककाश प्रवेशप्रमाण छे. तेथी वायुकायिक विशेषाधिक छे, कारण के तेओ असांख्याता लोककाश प्रवेश
प्रदेशप्रमाण छे. तेथी अकायिक-कायरीहित अनन्तगुणा छे, कारण के तिनो अनंत छे. तेथी वनस्पतिकायिको अनन्तगुणा छे, कारण

१६. इन्द्रियद्वार कथं, ह्ये कायद्वारले आथयी कदे छे-सौथी थोडा त्रसकायिको छे, कारण के तेओ असांख्याता लोककाश प्रवेश
छे, अने तेओ वाकीनी कायनी अपेक्षाए अल्प छे. तेथी तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे, केमके तेओ असांख्याता लोककाश प्रवेश
प्रमाण छे. तेथी पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, कारण के तेओ असांख्याता लोककाश प्रवेशप्रमाण छे. तेथी अप्कायिक विशेषाधिक छे, केमके
अतिग्रणा असंख्याता लोककाश प्रवेशप्रमाण छे. तेथी वायुकायिक विशेषाधिक छे, कारण के तेओ असांख्याता लोककाश प्रवेश
प्रदेशप्रमाण छे. तेथी अकायिक-कायरीहित अनन्तगुणा छे, कारण के तिनो अनंत छे. तेथी वनस्पतिकायिको अनन्तगुणा छे, कारण

या विसेसाहिया, अकाइया अणंतगुणा, वणस्सइकाइया अणंतगुणा, सकाइया विसेसाहिया ॥

१७ एप्पसि ण भंते ! सकाइयाणं पुढविकाइयाणं आउकाइयाणं तेउकाइयाणं वणस्सइकाइयाणं तसकाइयाणं अपज्जत्तगणं कयरे कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ! गोयमा ! सन्न्य-
त्थेवा तसकाइया अपज्जत्तगणा, तेउकाइया अपज्जत्तगणा असंखेज्जगुणा, पुढविकाइया अपज्जत्तगणा विसेसाहिया,
आउकाइया अपज्जत्तगणा विसेसाहिया, वाउकाइया अपज्जत्तगणा विसेसाहिया, वणस्सइकाइया अपज्जत्तगणा अ-
णंतगुणा, सकाइया अपज्जत्तगणा विसेसाहिया ॥

यिको (सिद्धो) अनतगुण छे, तेथी वनस्पतिकायिको अनतगुण छे, अने तेथी सकायिको विशेषाधिक छे.

१७. हे मगयन् ! अपर्याप्त सकायिक, पृथिवीकायिक, अप्कायिक, तेजस्कायिक, वायुकायिक, वनस्पतिकायिक अने त्रसकायिक
मां फोण फोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा अपर्याप्ता त्रसकायिको छे, तेथी अपर्याप्ता
तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, तेथी अपर्याप्ता अप्कायिको विशेषाधिक छे, तेथी
अपर्याप्ता वायुकायिको विशेषाधिक छे, तेथी अपर्याप्ता वनस्पतिकायिको अनंतगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता सकायिको विशेषाधिक छे.

के तेभो अनन्त लोकाकाय प्रदेउप्रमाण छे तेथी सकायिको विशेषाधिक छे, केमके तेमां पृथिवीकायिकादिनो प्रक्षेप थाय छे

१७ सामान्य सकायिकादि जीवेउ भरपणदुत्थ फइ, इवे अपर्याप्ता सकायिकादिनु थीउ अल्पबहुत्थ फइ छे—'एप्पसिण मते स
कारयाण' इत्यादि सुगम छे

१८. एसि णं भंते ! सकाइयाणं पुढविकाइयाणं आउकाइयाणं तेउकाइयाणं वाउकाइयाणं वणस्सइकाइयाणं तसकाइयाणं पज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा? गोयमा ! सन्वत्थो-वा तसकाइया पज्जत्तगा, तेउकाइया पज्जत्तगा असंखेज्जगुणा, पुढविकाइया पज्जत्तगा विसेसाहिया, आउ-काइया पज्जत्तगा विसेसाहिया, वाउकाइया पज्जत्तगा विसेसाहिया, वणस्सइकाइया पज्जत्तगा अणंतगुणा, सकाइया पज्जत्तगा विसेसाहिया ॥

१९. एसि णं भंते ! सकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसा-हिया वा? गोयमा ! सन्वत्थोवा सकाइया अपज्जत्तगा, सकाइया पज्जत्तगा संखेज्जगुणा ॥ एसि णं

१८. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता सकायिक, पृथिवीकायिक, अष्कायिक, तेजस्कायिक, वायुकायिक, वनस्पतिकायिक अने त्रसकायिकमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा पर्याप्ता त्रसकायिको छे, तेथी पर्याप्ता तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्ता अष्कायिको विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्ता वायुकायिको विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्ता वनस्पतिकायिको अनन्तगुणा छे, तेथी पर्याप्ता सकायिको विशेषाधिक छे.

१९. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सकायिक जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा सकायिक अपर्याप्ता छे, तेथी सकायिक पर्याप्ता संख्यातगुणा छे. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता पृथिवीकायिकोमां

१८. हवे सकायिकादि पर्याप्तानुं वीजुं अल्पशुत्व कहे छे—सुगम छे.

भंते ! पुढविकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्तगणं कयरे कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा पुढविकाइया अपज्जत्तगा, पुढवीकाइया पज्जत्तगा सखेज्जयुणा ॥ एणसि षं भंते ! आउकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा आउकाइया अपज्जत्तगा, आउकाइया पज्जत्तगा सखेज्जयुणा ॥ एणसि षं भंते ! तेउकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा तेउकाइया अपज्जत्तगा, तेउकाइया पज्जत्तगा सखेज्जयुणा ॥ एणसि षं भंते ! चाउकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहितो अप्पा वा

कोण कोनाथी अल, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा अपर्याप्ता पृथिवीकायिको छे, अने तेथी पर्याप्ता पृथिवीकायिको सल्यातगुणा छे. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अक्कायिकोमां कोण कोनाथी अल, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा अपर्याप्ता अक्कायिको छे अने तेथी पर्याप्ता अक्कायिको सल्यातगुणा छे. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता तेजस्कायिकोमां कोण कोनाथी अल, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा अपर्याप्ता तेजस्कायिको सल्यातगुणा छे. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता वायुकायिकोमां कोण कोनाथी अल, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा अपर्याप्ता वायुकायिको सल्यातगुणा छे. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता वनस्पतिकायिकोमां कोण कोनाथी अल, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे

१९ हथे सक्कायिकाणि पर्याप्ता प्रत्येकडु अलपबहुय कदे छे-मुगम छे

बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा वाउकाइया अपज्जत्तगा, वाउकाइया पज्जत्तगा संखे-
ज्जगुणा ॥ एसि णं भंते ! वणस्सइकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा
विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा वणस्सइकाइया अपज्जत्तगा, वणस्सइकाइया पज्जत्तगा संखेज्जगुणा ॥
एसि णं भंते ! तसकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया
वा ? सब्वत्थोवा तसकाइया पज्जत्तगा, तसकाइया अपज्जत्तगा असंखेज्जगुणा ॥

२०. एसि णं भंते ! सकाइयाणं पुढविकाइआणं आउकाइआणं तेउकाइआणं वाउकाइआणं वणस्सइकाइ-
आणं तसकाइयाण य पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिआ वा ?
गौतम ! सौथी थोडा अपर्याप्ता वनस्पतिकायिको छे, तेथी पर्याप्ता वनस्पतिकायिको संख्यातगुणा छे. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने
अपर्याप्ता त्रसकायिकोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा पर्याप्ता त्रसकायिको छे,
तेथी अपर्याप्ता त्रसकायिको असंख्यातगुणा छे.

२०. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सकायिक, पृथिवीकायिक, अक्कायिक, तेजस्कायिक, वायुकायिक, वनस्पतिकायिक
अने त्रसकायिकमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा पर्याप्ता त्रसकायिको छे, तेथी

२०. पर्याप्ता अपर्याप्ता पवा सकायिकादि समुदायनुं अल्पवदुल्य कहे छे-सौथी थोडा पर्याप्ता त्रसकायिको छे, तेथी अपर्याप्ता
त्रसकायिको असंख्यातगुणा छे, केमके पर्याप्त वेदन्द्रियादिथी अपर्याप्त वेदन्द्रियो असंख्यातगुणा छे. तेथी अपर्याप्त तेजस्कायिको असं-

गोयमा ! सञ्चत्वोवा तसकाइआ पञ्चत्तगा, तसकाइआ अपञ्चत्तगा सखेज्जगुणा, तेउकाइआ अपञ्चत्तगा असखेज्जगुणा, पुढविकाइआ अपञ्चत्ता विसेसाहिया, आउकाइया अपञ्चत्तगा विसेसाहिया, वाउकाइया अपञ्चत्तगा विसेसाहिया, तेउकाइआ पञ्चत्तगा सखेज्जगुणा, पुढविकाइआ पञ्चत्तगा विसेसाहिया, आउकाइआ पञ्चत्तगा विसेसाहिया, वाउकाइया पञ्चत्तगा विसेसाहिया, वणस्सइकाइआ अपञ्चत्तगा अणंतगुणा, सकाइआ अपञ्चत्तगा विसेसाहिया, वणस्सइकाइआ पञ्चत्तगा सखेज्जगुणा, सकाइया पञ्चत्तगा विसेसाहिया, सकाइया विसेसाहिया ॥

अपर्याप्ता त्रसकायिको संख्यातगुणा छे. तेथी अपर्याप्ता तेजस्कायिको असख्यातगुणा छे. तेथी अपर्याप्ता पृथिवीकायिको विदोपाधिक छे. तेथी अपर्याप्ता अष्कायिको विशेषाधिक छे, तेथी अपर्याप्ता वायुकायिको विशेषाधिक छे, तेथी अपर्याप्ता तेजस्कायिको संख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्ता अष्कायिको विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्ता वायुकायिको विशेषाधिक छे, तेथी अपर्याप्ता वनस्पतिकायिको अनतगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता सकायिको विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्ता वनस्पतिकायिको संख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता सकायिको विशेषाधिक छे अने तेथी सकायिको विशेषाधिक छे.

ख्यातगुणा छे, कारण के तेओ असख्याता लोकाकाद्य प्रवेशप्रमाण छे, तेथी अपर्याप्त पृथिवी, अप् अने वायुओ अनुक्रमे विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्त तेजस्कायिको मख्यातगुणा छे, कारण के त्खम अपर्याप्ता संख्यातगुणा छे

२१. एएसि णं भंते ! सुहुमाणं सुहुमपुढविकाइयाणं सुहुमआउकाइआणं सुहुमतेउकाइआणं सुहुमवाउकाइआणं सुहुमवणस्सइकाइयाणं सुहुमनिओयाण य कयेरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सन्वत्थोवा सुहुमतेउकाइया, सुहुमपुढविकाइआ विसेसाहिया, सुहुमआउकाइआ विसेसाहिया, सुहुमवाउकाइआ विसेसाहिया, सुहुमनिगोदा असंखेज्जगुणा, सुहुमवणस्सइकाइया अणंतगुणा, सुहुमा

२१. हे भगवन् ! ए सूक्ष्म जीवो, सूक्ष्म पृथिवीकायिको, सूक्ष्म अप्कायिको, सूक्ष्म तेजस्कायिको, सूक्ष्म वायुकायिको, सूक्ष्म वनस्पतिकायिको, अने सूक्ष्म निगोदोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा सूक्ष्म तेजस्कायिको छे, तेथी सूक्ष्म पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, तेथी सूक्ष्म अप्कायिको विशेषाधिक छे, तेथी सूक्ष्म वायुकायिको विशेषाधिक

२१. पम कायद्वारमां पांच सूत्रोनुं प्रतिपादन कर्युं. हवे आज द्वारमां सूक्ष्म अने वादरादिना भेदथी पंदर सूत्रो कहे छे-सौथी थोडा सूक्ष्म तेजस्कायिको छे. कारण के तेओ असंख्याता लोकाकाशना प्रदेशो जेटला छे. तेथी सूक्ष्म पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, कारण के तेओ घणा असंख्याता लोकाकाशना प्रदेश प्रमाण छे, तेथी सूक्ष्म अप्कायिको विशेषाधिक छे, कारण के तेओ अति घणा असंख्याता लोकाकाश प्रदेशप्रमाण छे, तेथी सूक्ष्म वायुकायिको विशेषाधिक छे, फारण के तेथी पण घणा मोटा असंख्याता लोकाकाशना प्रदेशप्रमाण छे, तेथी सूक्ष्म निगोदो असंख्यातगुण छे, अर्ही सूक्ष्मनुं ग्रहण वादरनो निषेध करवा माटे छे. निगोदो (साधारण वनस्पतिकायिक शरीरो) बे प्रकारना छे. तेमां सूरणकन्द वगैरे वादर निगोदो छे अने सूक्ष्म निगोदो सर्वलोकमां व्याप्त छे. ते सूक्ष्म निगोदो दरेक गोळामां असंख्याता छे, तेथी तेओ सूक्ष्म वायुकायिकोथी असंख्यातगुणा छे. तेथी सूक्ष्म वनस्पतिकायिको अन्तगुण छे, कारण के दरेक निगोदमां अनन्ता जीवो होय छे. तेथी सामान्य सूक्ष्मजीवो विशेषाधिक छे, कारण के सूक्ष्म

વિસેસાહિયા ॥

૨૨. ત્સેસિ ણં મંતે ! સુહુમઅપ્જ્જત્તગાણં સુહુમપુઢવિકાઙ્કયઅપ્જ્જત્તગાણં સુહુમઆઠકાઙ્કયઅપ્જ્જત્તયાણં સુહુમતેઠકાઙ્કયઅપ્જ્જત્તયાણં સુહુમવાઠકાઙ્કયઅપ્જ્જત્તયાણં સુહુમવળસ્સઙ્કાઙ્કયઅપ્જ્જત્તયાણં સુહુમનિગોઢઅપ્જ્જત્તયા ય કયરે કયરેહિતો અપ્પા ધા ધ ? ગોપમા ! સંબ્વત્થોઢા સુહુમતેઠકાઙ્કયા અપ્જ્જત્તગા, સુહુમપુઢવિકાઙ્કયા અપ્જ્જત્તગા વિસેસાહિયા સુહુમઆઠકાઙ્કયા અપ્જ્જત્તગા વિસેસાહિયા, સુહુમવાઠકાઙ્કયા અપ્જ્જત્તગા વિસેસાહિયા, સુહુમનિગોઢા અપ્જ્જત્તગા અસંબેજ્જગુણા, સુહુમવળસ્સઙ્કાઙ્કયા અપ્જ્જત્તયા અણંતગુણા, સુહુમા અપ્જ્જત્તયા વિસેસાહિયા ॥

છે, તેથી દહ્મ નિગોઢો અસંભ્યાતગુણા છે, તેથી દહ્મ વનસ્પતિકાચિકો અનંતગુણા છે અને તેથી દહ્મો વિશેષાધિક છે.

૨૨. હે મગવન્ ! ए અપર્યાપ્તા દહ્મ જીવો, દહ્મ પૃથિવીકાચિકો, દહ્મ અપ્કાચિકો, દહ્મ તેજસ્કાચિકો, દહ્મ વાયુકાચિકો દહ્મ વનસ્પતિકાચિકો અને દહ્મ નિગોઢોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ ધ છે ? હે ગૌતમ ! સૌથી યોઢા અપર્યાપ્તા દહ્મ તેજસ્કાચિકો છે. તેથી અપર્યાપ્તા દહ્મ પૃથિવીકાચિકો વિશેષાધિક છે, તેથી અપર્યાપ્તા દહ્મ અપ્કાચિકો વિશેષાધિક છે, તેથી અપર્યાપ્તા દહ્મ વાયુકાચિકો વિશેષાધિક છે, તેથી અપર્યાપ્તા દહ્મ નિગોઢો અસંભ્યાતગુણા છે, તેથી અપર્યાપ્તા દહ્મ વનસ્પતિકાચિકો અનન્વ-

પૃથિવીકાચિકોનો પણ તેમા પ્રસંપ થાય છે

૨૨. સામાન્ય દહ્મ જીવોહું અભયવહુત્ય કાઠુ, હવે અપર્યાપ્તા દહ્મજીવોહુ દ્વિતીય મહયવહુત્ય કહે છે-આ ઘણુ પૂર્વની પંઠે જાણણુ

२३. एसि णं भंते ! सुहुमपज्जत्तगाणं सुहुमपुढविकाइयपज्जत्तगाणं सुहुमआउकाइयपज्जत्तगाणं सुहुम-
तेउकाइयपज्जत्तगाणं सुहुमवाउकाइयपज्जत्तगाणं सुहुमवणस्सइकाइयपज्जत्तगाणं सुहुमनिगोदपज्जत्तगाण
य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सन्वथोवा सुहुमतेउकाइया पज्जत्तगा, सुहुमपुढविकाइया पज्ज-
त्तगा विसेसाहिया, सुहुमआउकाइया पज्जत्तगा विसेसाहिया, सुहुमवाउकाइया पज्जत्तगा विसेसाहिया,
सुहुमनिगोया पज्जत्तगा असंखेज्जगुणा, सुहुमवणस्सइकाइया पज्जत्तगा अणंतगुणा, सुहुमपज्जत्तगा
विसेसाहिया ॥

२४. एसि णं भंते ! सुहुमाणं पज्जत्तापज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सन्वथोवा
गुणा छे, तेथी अपर्याप्ता सुक्ष्म विशेषाधिक छे.

२३. हे भगवन् ! पर्याप्ता सुक्ष्मो, सुक्ष्म पृथिवीकायिको, सुक्ष्म अष्कायिको, सुक्ष्म तेजस्कायिको, सुक्ष्म चायुकायिको, सुक्ष्म वन-
स्पतिकायिको अने सुक्ष्म निगोदोमां कोण कोनाथी अल्प० ४ छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा पर्याप्ता तेजस्कायिको छे, तेथी पर्याप्ता
सुक्ष्म पृथिविकायिको विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्ता सुक्ष्म अष्कायिको विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्ता सुक्ष्म चायुकायिको विशेषाधिक
छे, तेथी पर्याप्ता सुक्ष्म निगोदो असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता सुक्ष्म वनस्पतिकायिको अनन्तगुणा छे, तेथी पर्याप्ता सुक्ष्म विशेषाधिक छे.

२४. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सुक्ष्म जीवोमां कोण कोनाथी अल्प० ४ छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा सुक्ष्म अपर्याप्ता
२३. हवे पर्याप्ताभोनुं तृतीय अल्पवदुल कहे छे-आ पण पूर्वनी पेठे जाणइं.

सुहुमअपज्जत्तगा, सुहुमपज्जत्तगा संवेज्जगुणा । एसि णं भंते ! सुहुमपुढविकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्बत्थोवा सुहुमपुढविकाइया अपज्जत्तया, सुहुमपुढविकाइया पज्जत्तया संवेज्जगुणा । एसि णं भंते ! सुहुमआउकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्बत्थोवा सुहुमआउकाइया अपज्जत्तगा, सुहुमआउकाइया पज्जत्तगा संवेज्जगुणा । एसि णं भंते ! सुहुमतेउकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्बत्थोवा सुहुमतेउकाइया अपज्जत्तगा, सुहुमतेउकाइया पज्जत्तगा संवेज्जगुणा । एसि णं भंते ! सुहुमवाउकाइयाण पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्बत्थोवा सुहुमवाउकाइया अपज्जत्तगा, सुहुमवाउकाइया पज्जत्तगा संवेज्जगुणा । एसि णं भंते ! सुहुमवणस्सइकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्बत्थोवा सुहुमवणस्सइकाइया पज्जत्तगा, सुहुमवणस्सइकाइया पज्जत्तगा संवेज्जगुणा ।

छे, तेथी ब्रह्म पर्याप्ता सख्यातगुणा छे. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता ब्रह्म पृथिवीकायिकोमां कोण कोनाथी अल्प०४ छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा अपर्याप्ता ब्रह्म पृथिवीकायिको छे, अने तेथी पर्याप्ता ब्रह्म पृथिवीकायिको सख्यातगुणा छे. [एम

२४ हये सूह्मादि पर्याप्ता अने अपर्याप्ता प्रत्येफटुं अरुणहुय कदे छे-यादर जीयोमा पर्याप्त जीवोथी अपर्याप्त जीवो असख्यातगुणा छे, कारण के एक एक पर्याप्ताने आधयी असख्याता अपर्याप्ता उत्पल थाय छे प्रथम प्रज्ञापना पदमा कहु छे के "पज्जत्तगनिस्साप अपज्जत्तगा वक्कमति, जाय एगो तथ नियमा असखेज्जा" "पर्याप्ताने आधयी अपर्याप्ता उत्पल थाय छे, ज्या एक छे त्या

एएसि णं भंते ! सुहुमनिगोयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा सुहुम-
निगोया अपज्जत्तागा, सुहुमनिगोया पज्जत्तागा संखेज्जगुणा ॥

२५. एसि णं भंते ! सुहुमाणं सुहुमपुढविकाइयाणं सुहुमतेउकाइयाणं सुहुमतेउकाइयाणं सुहुमवाउकाइ-
याणं सुहुमवणस्सइकाइयाणं सुहुमनिगोदाण य पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सव्व-
त्थोवा सुहुमतेउकाइया अपज्जत्तया, सुहुमपुढवीकाइया अपज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमआउकाइया अपज्जत्तया
पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सूक्ष्म अप्कायिको, सूक्ष्म तेजस्कायिको, सूक्ष्म वायुकायिको, सूक्ष्म वनस्पतिकायिको अने सूक्ष्म निगोदो
संबन्धे भिन्न भिन्न सूत्रो जाणवा. बधा स्थळे अपर्याप्ताथी पर्याप्ता संख्यात्तगुणा छे.]

२५. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सूक्ष्म जीवो, सूक्ष्म पृथिवीकायिको, सूक्ष्म अक्कायिको, सूक्ष्म तेजस्कायिको, सूक्ष्म
वायुकायिको, सूक्ष्म वनस्पतिकायिको अने सूक्ष्मनिगोदोमां कोण कोनाथी अल्प ०४ छे ? हे गौतम ! 'सौथी' थोडा अपर्याप्त
सूक्ष्म तेजस्कायिको छे, तेथी अपर्याप्ता सूक्ष्म पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, तेथी अपर्याप्ता सूक्ष्म अक्कायिको विशेषाधिक छे,

अवश्य असंख्याता छे." सूक्ष्मजीवोने विचे आ क्रम नथी. त्यां पर्याप्ता अपर्याप्ताथी दीर्घ कालनी स्थितिवाळा होय छे माटे ह्मेशां ते
घणा होय छे, माटे एम कहुं छे के सौथी थोडा सूक्ष्म अपर्याप्ता छे. तेथी सूक्ष्म पर्याप्ता संख्यात्तगुणा छे. ए प्रमाणे पृथिवीकायिकादि
प्रत्येक जीवोने विचे जाणवुं. एम चतुर्थ अल्पवहुत्व कहुं.

२५. हवे सूक्ष्मादि पर्याप्ता अने अपर्याप्ता उभयनुं अल्पवहुत्व कहे छे-एपसि णं भंते ! सुहुमाणं सुहुमपुढवीकाइयाणं' इत्यादि.

विसेसाहिया, सुदुमवाउकाइया अपज्जत्तया विसेसाहिया, सुदुमतेउकाइया पज्जत्तयेा संलेज्जगुणा, सुदु-
मसुढधीकाइया पज्जत्तया विसेसाहिया, सुदुमआउकाइया पज्जत्तया विसेसाहिया सुदुमवाउकाइया पज्जत्तया
विसेसाहिया, सुदुमनिगोवा असंवेज्जगुणा, सुदुमनिगोवा पज्जत्तया संलेज्जगुणा, सुदुमवण-

तेथी अपर्याप्ता द्दस्म वायुकायिको विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्त द्दस्म तेजस्कायिको विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्त द्दस्म पृथिवीकायि-
को विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्त द्दस्म अक्कायिको विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्त द्दस्म वायुकायिको विशेषाधिक छे, तेथी अपर्याप्त
द्दस्म निगोदो असंख्यावगुणा छे, तेथी पर्याप्ता द्दस्म निगोदो संख्यावगुणा छे, तेथी अपर्याप्त द्दस्म पनस्पतिकायिको अनतगुणा

सौथी योडा अपर्याप्त द्दस्म तेजस्कायिको छे, तेउ कारण पूर्व कहेलुं छे तेथी अपर्याप्त द्दस्म पृथिवीकायिको, अपर्याप्ता द्दस्म अक्का
यिको अने अपर्याप्त द्दस्म वायुकायिको उत्तरेत्तर विशेषाधिक छे, आ साथे कारण पूर्व कए छे तेथी पर्याप्ता द्दस्म तेजस्कायिको संख्यावगुणा
छे, कारण के अपर्याप्ताथी पर्याप्ता संख्यावगुणा छे, एनो इमणज विचार करेलो छे तेमा सौथी योडा अपर्याप्ता द्दस्म तेजस्कायिको
कहा छे, अने यीजा द्दस्म अपर्याप्त पृथिवीकायिकादि उत्तरेत्तर विशेषाधिक कहा छे विशेषाधिक पढले कईक अधिक, दमणाथी ओछा,
एण पमणा के इमणणा नदि तेथी अपर्याप्ता द्दस्म तेजस्कायिक फरता पर्याप्ता द्दस्म तेजस्कायिको संख्यावगुणा छता द्दस्म वायु-
कायिक अपर्याप्ताथी एण संख्यावगुणा छे तेथी पर्याप्ता द्दस्म पृथिवीकायिक विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्ता द्दस्म अक्कायिक विशेषा
धिक छे, तेथी पर्याप्ता द्दस्म वायुकायिक विशेषाधिक छे, तेथी अपर्याप्ता द्दस्म निगोदो संख्यावगुणा छे, कारण के ते छणा छे
तेथी पर्याप्ता द्दस्म निगोदो संख्यावगुणा छे, कारण के द्दस्म जीवोर्मा सामान्य रीते अपर्याप्ताथी पर्याप्ता संख्यावगुणा छे तेथी अपर्याप्ता द्द-
स्म पनस्पतिकायिको अनतगुणा छे, कारण के दरेक निगोदमां द्दस्म पनस्पतिकायिको अनन्ता छे तेथी सामान्यत' द्दस्म अपर्याप्ता

स्सइकाइया अपज्जत्तया अणंतगुणा, सुहुमअपज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमवणस्सइकाइया पज्जत्तया संखेज्जगुणा, सुहुमपज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमा विसेसाहिया ।

२६. एसि णं भंते ! बादराणं बादरपुढविकाइयाणं बादरआउकाइयाणं बादरतेउकाइयाणं बादरवाउकाइयाणं बादरवणस्सइकाइयाणं पत्तेयसरीरबादरवणस्सइकाइयाणं बादरनिगोदाणं बादरतसकाइयाणं कयरे कयरे-छे, तेथी अपर्याप्ता सूक्ष्म जीवो विशेषाधिक छे, तेथी पर्याप्ता सूक्ष्म वनस्पतिकायिको संख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता सूक्ष्म विशेषाधिक छे अने तेथी सूक्ष्म विशेषाधिक छे.

२६. हे भगवन् ! ए बादर जीवो, बादर पृथिवीकायिको, बादर अष्कायिको, बादर वायुकायिको, बादर वनस्पतिकायिको, बादर निगोदो अने बादर त्रसकायिकोमां कोण कोनाथी अल्प०४ छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा बादर त्रसकायिको विशेषाधिक छे. कारण के तेमां सूक्ष्म पृथिवीकायिकादिनो प्रक्षेप थाय छे. तेथी पर्याप्ता सूक्ष्म वनस्पतिकायिको संख्यातगुणा छे. कारण के सूक्ष्म जीवोमां अपर्याप्ताथी पर्याप्ता संख्यातगुणा छे. जे वच्चे अपर्याप्ताओनुं विशेषाधिकपणुं कहुं छे ते थोडुं होवाथी संख्यातगुणांमां अडचण नथी. तेथी सूक्ष्म पर्याप्ता विशेषाधिक छे, केमके सूक्ष्म पर्याप्ताओमां सूक्ष्म पृथिवीकायिकादि पर्याप्ताओनो समावेश थाय छे. तेथी सूक्ष्म जीवो विशेषाधिक छे, कारण के तेमां अपर्याप्ताओनो पण समावेश थाय छे.

२६. एम सूक्ष्मने आश्रयी पांच सूत्रो कथां, हवे बादरने आश्रयी पांच सूत्रो उपर कहेला क्रमने अनुसरीने कहे छे-सौथी थोडा बादर त्रसकायिको छे, केमके वेइन्द्रियादि जीवो ज बादर त्रस छे. अने तेओ वाकीना पृथिवीकायाविधी थोडा छे, तेथी बादर तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे, कारण के तेओ असंख्याता लोकाकाशना प्रदेश प्रमाण छे. तेथी प्रत्येक शरीरी बादर वनस्पतिकायिको

३ अल्प-
 हुत्वपद.
 ४ कायद्वार
 ॥३७७॥

हितो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सव्यथोवा यादरतसकाइया, यादरतेउकाइया असंवेज्जगुणा, पत्तेयसरीरवावर-
 वणस्सइकाइया असंवेज्जगुणा, यावरनिगोवा असंवेज्जगुणा, यादरपुढवीकाइया असंवेज्जगुणा, यादरआउ-
 છે, તેથી ચાદર તેજસ્કાયિકો અસંલ્યાતગુણ છે, તેથી પ્રત્યેક શરીર ચાદર વનસ્પતિકાયિકો અસંલ્યાતગુણ છે, તેથી ચાદર નિગોદો
 અસંલ્યાતગુણ છે, તેથી ચાદર પૃથિવીકાયિકો અસંલ્યાતગુણ છે, તેથી ચાદર અપ્કાયિકો અસંલ્યાતગુણ છે, તેથી ચાદર વાયુકાયિકો
 અસંલ્યાતગુણ છે, કેમકે તેઓનું સ્થાન અસંલ્યાતગુણ છે અને ચાદર તેજસ્કાયિકો તો મનુવ્યક્ષેત્રમા જ હોય છે આ સઘથે યીજા સ્થા
 ન પવ્તમા કહ્યું છે-“હે મગધન ! પર્યાસ ચાદર તેજસ્કાયિકોના વયા સ્થાનો કહેલા છે ? હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાન ઘટે મનુવ્યક્ષેત્રની અવર
 અઢી દ્વીપ અને સમુદ્રોમાં, વ્યાઘાત-પ્રતિવધના અમાઘમાં પદર કર્મભૂમિમા અને ધ્યાઘાત-પ્રતિવધ હોય ત્યારે પાંચ મહાચિદેહમા પર્યાસ
 ચાદર તેજસ્કાયિકોના સ્થાનો કહેલાં છે, ज्या પર્યાસ ચાદર તેજસ્કાયિકોના સ્થાનો છે ત્યાજ અપર્યાસ ચાદર તેજસ્કાયિકોના સ્થાનો
 ‘હે’ અને ચાદર વનસ્પતિકાયિકો તો વ્રજે લોકમા મધનારિને વિધે હોય છે તે યાઘત યીજા સ્થાન પદમા કહ્યું છે કે-“હે મગધન !
 ચાદર વનસ્પતિકાયિકોના પયા સ્થાનો છે ? હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને આધરી સાત ઘનોવધિમા, સાત ઘનોવધિવલયોમાં, અઘોલોકમાં,
 પાતાલકલગોમાં, મઘનોમા, મઘનપ્રસ્તડોમા, ઊર્ધ્વે લોકમા વિમાનોમાં, વિમાનાવલિકાઓમાં, વિમાનપ્રસ્તડોમા, તિયલ્લોકમાં કુયાઓ,
 તલ્લાય, નદી, વ્રહ ઘાવ, પુષ્કરિણી, વૌષિકા-સીધી નાની નદીઓ, ગુજાલિકા-ઘાકી નાની નદીઓ, સયેઘરો, પક્તિવદ સરોઘરો, સર-સર-
 પક્તિઓ, વિલો, વિલપક્તિઓ, ડગ્ઘરો (ઘરણાઓ) નિર્ઘરો (ઘરેયાં ઘઘેતા ઘરઓ) ચિલ્લો-છિલ્લો, પત્યલો-લાયોચીયાં, પયારાઓ,
 દ્વીપો, સમુદ્રો અને વયા જનાશયો અને જલના સ્થાનોમાં પર્યાસ ચાદર વનસ્પતિકાયિકોના સ્થાનો કહેલા છે” માટે ક્ષેત્ર અસંલ્યાતગુણ હો
 ઘાથી ચાદર તેજસ્કાયિકોથી અસંલ્યાતગુણ પ્રત્યેકશરીર ઘાવવનસ્પતિકાયિકો છે તેથી ચાદર નિગોદો અસંલ્યાતગુણ છે, કેમકે
 ચાદર નિગોદોની અત્યંત સૂક્ષ્મ અઘગાઘના છે તે ચાદર નિગોદો પાણીમા સર્વત્ર હોય છે, કારણ કે તે પનક, સેઘાલ ઘરેરે પાણીમા અઘ

કાઈયા અસંલેજ્જગુણા, બાદરવાડકાઈયા અસંલેજ્જગુણા, બાદરવણસ્સહકાઈયા અણંતગુણા, બાદરા વિસેસાહિયા ।
 ૨૭. ઇસિ પં ભંતે ! બાદરપુહલિકાઈયા અપજ્જત્તગાણં બાદરઆડકાઈયા અપજ્જત્તગાણં બાદરતેડકાઈયા અપજ્જ-
 ત્તગાણં બાદરવાડકાઈયા અપજ્જત્તગાણં બાદરવણસ્સહકાઈયા અપજ્જત્તગાણં પત્તેયસરીરબાદરવણસ્સહકાઈયા અપજ્જ-
 ત્તગાણં બાદરનિગોદઅપજ્જત્તગાણં બાદરતસકાઈયા અપજ્જત્તગાણ ય કચરે કચરે હિંતો અપ્પા વા ધ ? ગોયમા ! સબ્વ-

અસંલ્યાતગુણા છે, તેથી બાદર વનસ્પતિકાચિકો અનન્તગુણા છે, તેથી બાદર જીવો વિશેષાધિક છે.

૨૭. હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્તા બાદર પૃથિવીકાચિકો, બાદર અપ્કાચિકો, બાદર તેજસ્કાચિકો, બાદર વાયુકાચિકો, બાદર વનસ્પતિ-
 કાચિકો, પ્રત્યેકશરીર બાદર વનસ્પતિકાચિકો, બાદર નિગોદો અને બાદર ત્રસકાચિકોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ ૦ ધ છે ? હે ગૌતમ !
 સૌથી થોડા અપર્યાપ્તા બાદર ત્રસકાચિકો છે, તેથી અપર્યાપ્તા બાદર તેજસ્કાચિકો અસંલ્યાતગુણા છે, તેથી અપર્યાપ્તા પ્રત્યેક શરીર

વદ્ય હોય છે. અને તેઓ વાદર અનન્તકાચિકો છે. તેથી પળ બાદર પૃથિવીકાચિકો અસંલ્યાતગુણા છે. કારણ કે તે આઠ પૃથિવીઓ-
 માં, ભવન વધા વિમાન અને પર્વતાદિમાં હોય છે. તેથી અસંલ્યાતગુણા બાદર અપ્કાચિકો છે, કારણ કે સમુદ્રોમાં પુષ્કલ પાણી હોય છે. તેથી
 બાદર વાયુકાચિકો અસંલ્યાતગુણા છે, કારણ કે લાલી જગ્યામાં વધે વાયુનો સંભવ છે. તેથી બાદર વનસ્પતિકાચિકો અનન્તગુણા છે, કારણ
 કે દરેક વાદર નિગોદમાં અનન્ત જીવો હોય છે. તેથી સામાન્ય બાદર જીવો વિશેષાધિક છે, કારણ કે બાદર ત્રસકાચિકોનો પળ તેમાં
 સમાવેશ થાય છે. ઇમ સામાન્ય બાદર જીવોનું પ્રથમ અલ્પબહુત્વ કહ્યું.

૨૭. હવે બાદરોદિ અપર્યાપ્તાનું વીજું અલ્પબહુત્વ કહે છે—સૌથી થોડા અપર્યાપ્તા બાદર ત્રસકાચિકો છે, અહીં યુક્તિ પૂર્વે કહી છે.
 તેથી અપર્યાપ્તા બાદર તેજસ્કાચિકો અસંલ્યાતગુણા છે. કારણ કે તેઓ અસંલ્યાતા લોકાકાશના પ્રદેશપ્રમાણ છે. ઇમ પૂર્વે કહેલા

बायरतसकाइयपञ्चतगण य कयरे कयरेहितो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा वायरतेउकाइया पञ्चतया,
बायरतसकाइया पञ्चतया असंखेज्जगुणा, पत्तेयसरीरवायरवणस्सइकाइया पञ्चतया असंखेज्जगुणा, वायरनि-
गोदा पञ्चतया असंखेज्जगुणा, वादरपुहवीकाइया पञ्चतया असंखेज्जगुणा, वायरआउकाइया पञ्चतया असंखे-

थोडा पर्याप्ता वादर तेजस्कायिको छे, तेथी पर्याप्ता वादर त्रसकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता प्रत्येकशरीर वादर वनस्पति-
कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता वादर निगोदो असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता वादर पृथिवीकायिको असंख्यातगुणा छे,
तेथी पर्याप्ता वादर अप्कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता वादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता वादर वन-

“आवलिकाना वर्गने कंइक न्यून आवलिकाना समय वडे गुणतां जेटला थाय तेटला पर्याप्ता वादर तेजस्कायिको छे. तेथी पर्याप्ता वादर
त्रसकायिको असंख्यातगुणा छे. कारण के एक प्रतरमां अंगुलना संख्यातमा भाग प्रमाण जेटला खंडो थाय तेटला छे.
तेथी पर्याप्ता प्रत्येक शरीरी वादर वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे. केमके तेओ एक प्रतरमां अंगुलना असंख्यातमा भाग जेवडा जेटला
खंडो थाय तेटला छे. कहुं छे के-“प्रत्येक पर्याप्ता वनस्पतिकायिक अंगुलना असंख्यातमा भागवडे भागतां घनीकृत लोकचुं प्रतर अपहरे
छे. तात्पर्य ए छे के-एक एक अंगुलना असंख्यातमा भागमां एक एक पर्याप्ता प्रत्येक वनस्पतिकायिक जीव स्थापीए तो घनीकृत लोकचुं समग्र प्रतर
अपहराय.” तेथी पर्याप्ता वादर निगोदो असंख्यातगुणा छे. कारण के तेओ सूक्ष्म अवगाहनावाळा छे अने वधा जळाशयोमां सर्वत्र
होय छे. तेथी पर्याप्ता वादर पृथिवीकायिको असंख्यातगुणा छे, कारण के एक प्रतरना अति बहुतरसंख्यावाळा अंगुलना असंख्यातमा
भाग प्रमाण जेटला खंडो थाय तेटला छे. तेथी पर्याप्ता वादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे, कारण के तेओ घनीकृत लोकना
संख्यातमा भागमां रहेला असंख्याता प्रतरने चिने जेटला आकाशप्रदेशो होय तेटला छे. तेथी वादर वनस्पतिकायिक पर्याप्ता अन-

ज्जगुणा, यायरवाउकाइया पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, यायरवणस्सइकाइया पज्जत्तया अणंतगुणा, यायरपज्जत्तया विसेसाहिया ।

२९. एणसि णं भंते ! यायराणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहितो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा यायरपज्जत्तया, यायरअपज्जत्तया असंखेज्जगुणा । एणसि णं भंते ! यायरसुढवीकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहितो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा यायरसुढवीकाइया पज्जत्तया, यायरसुढवीकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा । एणसि णं भंते ! यायरआउकाइयाण पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहितो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा यायरआउकाइया पज्जत्तया, यायरआउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा । एणसि णं भंते ! यायरतेउकाइयाण पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहितो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा यायरतेउकाइया पज्जत्तया

स्पत्तिकायिको अनत्तगुणा छे, तेथी बादर पर्याप्ता विचेपाधिक छे.

२९. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता बादर जीवोमां कोण कोनाथी अल्प० ४ छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा बादर पर्याप्ता छे तेथी बादर अपर्याप्ता असंख्यात्तगुणा छे, * * * [एम पर्याप्ता अने अपर्याप्ता बादर पृथिवीक्रयिको, बादर अप्पा

न्तगुणा छे, कारण के बादर एक एक निगोइमं भनन्त ओथो होय छे तेथी सामान्य बादर पर्याप्ता विशेषाधिक छे, कारण के पर्याप्ता बादर तेजस्कारिकाविनो पण तेमा समावेश पाय छे एम त्रीशु अल्पयद्दुत्प कसु

२९ एये पर्याप्ता अने अपर्याप्ता पावटादि प्रत्येक जीवोनु भरपवहुएय कहे छे—अहीं एक एक बादर पर्याप्ताने आथयी असंख्याता

त्तया, चादरतेउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा । एसि णं भंते ! बायरवाउकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा चादरवाउकाइया पज्जत्तया, बायरवाउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा । एसि णं भंते ! बायरवणस्सइकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा पत्तेयसरीरबायरवणस्सइकाइया पज्जत्तया, बायरवणस्सइकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा । एसि णं यसरीरबायरवणस्सइकाइया पज्जत्तया, पत्तेयसरीरबायरवणस्सइकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा । एसि णं भंते ! बायरनिगोयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा बायरनिगोया पज्जत्ता, बायरनिगोया अपज्जत्ता असंखेज्जगुणा । एसि णं भंते ! बायरतसकाइयाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा बायरतसकाइया पज्जत्ता, बायरतसकाइया अपज्जत्ता कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा !

असंखेज्जगुणा ।।

यिको, चादर, तेजस्कायिको, चादर वायुकायिको, चादर वनस्पतिकायिको, प्रत्येकशरीर चादर वनस्पतिकायिको, चादर निगोदो अने, चादर त्रसकायिको संबन्धे अल्पबहुत्व कहेयुं. सर्व स्थळे चादर पर्याप्ताथी चादरःअपर्याप्ता असंख्यातगुणा जाणवा.]:

चादर अपर्याप्ता उत्पन्न थाय छे. कारण के "पर्याप्तानी निश्चाप असंख्याता अपर्याप्ता उत्पन्न थाय छे. ज्यां एक पर्याप्त छे त्यां अवश्य असंख्याता अपर्याप्ता छे" पडुं शास्त्रुं वचन छे. माटे चादर जीवोनी अपेक्षाप सर्व स्थळे पर्याप्ताथी अपर्याप्ता असंख्यातगुणा कहेवा.

૩૦. एषसि णं. भंते ! धायराणं धायरपुढवीकाइयाणं. धायरआउकाइयाणं धायरतेउकाइयाणं धायरवाउकाइ-
 यणं धायरवणस्सइकाइयाणं पत्तेयसरिरसायरवणस्सइकाइयाणं धायरनिगोयाणं धायरतसकाइयाणं पज्जत्तापज्ज-
 त्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोत्ता धायरतेउकाइया पजत्तया, धायरतसकाइया पज्ज-
 त्तया असंखेज्जगुणा, धायरतसकाइया अपज्जत्ता असंखेज्जगुणा, पत्तेयसरिरपायरवणस्सइकाइया पज्जत्तया

૩૦. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता चादर जीवो, चादर पृथिवीकायिको, चादर अफ्कायिको, चादर तेजस्कायिको, चादर
 वायुकायिको, चादर वनस्पतिकायिको, प्रत्येकशरीर चादर वनस्पतिकायिको, चादर निर्गोदो अने चादर त्रसकायिकोमां कोण
 कोनाथी अल्प० ४८छें ? हे गौतम ! सौथी थोडा पर्याप्ता चादर तेजस्कायिको छे, तेथी पर्याप्ता चादर त्रसकायिको असंख्यातगुणा
 छे, तेथी पर्याप्ता प्रत्येकशरीर चादर वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता चादर निर्गोदो असंख्यातगुणा छे, तेथी

त्रसकायिक सूत्र पूर्वे कहेली युक्तिथी ज्ञानयु, एम चतुर्थं अल्पवहुत्व फलु

૩૦ हवे पर्याप्ता अने अपर्याप्ता चादरदि जीवोउ सासुदायिक पाचयु अल्पवहुत्व फले छे-‘पपसिण भंते ! धायरण धायरपुढवी-
 काइयाण’ इत्यादि सौथी थोडा पर्याप्ता चादर तेजस्कायिको छे, तेथी पर्याप्ता चादर त्रसकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता
 चादर त्रसकायिक असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता चादर प्रत्येक पनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता चादर निर्गोदो
 असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता चादर पृथिवीकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी पर्याप्ता चादर अफ्कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी
 पर्याप्ता चादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे. मा फ्लोमां पूर्वे कहेली युक्ति अनुसरण करु तेथी अपर्याप्ता चादर तेजस्कायिको
 असंख्यातगुणा छे, कारण के पर्याप्ता चादर वायुकायिको असंख्यात प्रतरोमां जेटला आकाशप्रदेशो छे तेदला छे अने अपर्याप्ता चादर

असंखेज्जगुणा, वायरनिगोया पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वादरपुढवीकाइया पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरआउकाइया पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरवाउकाइया पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरतेउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, पत्तेयसरीरवायरवणस्सइकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरनिगोया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरपुढवीकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरआउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरवाउकाइया पर्याप्ता वादर पृथीवीकायिको असंख्यातगुणा छे; तेथी पर्याप्ता वादर अक्कायिको असंख्यातगुणा छे; तेथी पर्याप्ता वादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता वादर तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता वादर वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता वादर पृथिवीकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता वादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता वादर अक्कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता वादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी

तेजस्कायिको असंख्याता लोकाकाशाना प्रवेशप्रमाण छे, मोटे असंख्यातगुणा छे. तेथी अपर्याप्ता प्रत्येक वादर वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता वादर निगोदो असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता वादर पृथिवीकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता वादर अक्कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता वादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे-एस्स उत्तरोत्तर असंख्यातगुणा कहेवा. जो के ए वधामाना प्रत्येक असंख्याता लोकाकाश प्रवेशप्रमाण छे, तोपण असंख्याताना असंख्याता भेदो होवाथी उत्तरोत्तर असंख्यातगुणापणुं विरुद्ध नथी. अपर्याप्ता वादर वायुकायिकथी पर्याप्ता वादर वनस्पतिकायिको अनन्तगुणा छे; कारण के वादर एक एक निगोदमां अनन्त जीवो होय छे. तेथी सामान्य वादर पर्याप्ता विशेषाधिक छे, कारण के पर्याप्ता वादर तेजस्कायिकादिनो तेमां समावेश थाय छे. तेथी अपर्याप्ता वादर वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, कारण के एक एक पर्याप्त वादर वनस्पतिकायिक निगोदने भाश्रयी

अपञ्चत्तया असंखेज्जगुणा, धायरवणस्सइकाइया पञ्चत्तया अणंतगुणा, धायरवणस्सइकाइया अपञ्चत्तया असं-
खेज्जगुणा, धायरअपञ्चत्तया विसेसाहिया, धायरा विसेसाहिया ।

३१ गणसिणं भंते ! सुहुमाणं सुहुमणुबवीकाइयाणं सुहुमआउकाइयाणं सुहुमतेउकाइयाणं सुहुमवाउकाइयाणं
सुहुमवणस्सइकाइयाणं सुहुमनिगोयाणं धायराणं धायरपुबवीकाइयाणं धायरआउकाइयाणं धायरतेउकाइयाणं धा-
यरवाउकाइयाणं धायरवणस्सइकाइयाणं पत्तेयसरीरधायरवणस्सइकाइयाणं धायरनिगोयाणं तसकाइयाण य कयरे
पर्याप्ता वादर वनस्पतिकायिको अनतगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता वादर वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी वादर अपर्याप्ता
विशेषाधिक छे अने तेथी वादर जीवो विशेषाधिक छे.

३१. ए द्रुम जीवो, द्रुम पृथिवीकायिको, द्रुम तेजस्कायिको, द्रुम वायुकायिको, द्रुम निगोदो, वादर
जीवो, वादर पृथिवीकायिको, वादर अष्कायिको, वादर तेजस्कायिको, वादर वायुकायिको, वादर वनस्पतिकायिको, प्रत्येकथरीर

असख्याता अपर्याप्त वादर वनस्पतिकायिक निगोद जीवोनी जपत्ति धाय छे तेथी सामान्य वादर अपर्याप्ता विशेषाधिक छे, कारण
अपर्याप्ता वादर तेजस्कायिकादिने एण तेमां समावेश धाय छे तेथी पर्याप्ता अपर्याप्ता विशेषण रहित वादर जीवो विशेषाधिक छे
कारण के वादर पर्याप्त तेजस्कायिकोने एण तेमां समावेश धाय छे

३१ वादर सबधे पाच सूत्रो कला, ह्ये द्रुम अने वादर संघधे पाच सूत्रो कहेयानी इच्छावाळा प्रथम सामान्य द्रुम-वादर सू-
त्र कहे छे—'जपत्ति ण भंते' इयावि महीं वादर संघधी अल्पजडत्वो विचार वाहरना पाच सूत्रमाणा प्रथम सूत्रनी पेटे वादर वा
युकाय पद सुधी जाणयो त्थार पछी द्रुम संघधे अल्पजडत्व एण द्रुमना पाच सूत्रोमां ले पहेलु सूत्र छे तेनी पेटे सूत्रमनिगोव

कयरेहितो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा बायरतसकाइया, बायरतेउकाइया असंखेज्जगुणा, पत्तेयसरीरवाय-
रवणस्सइकाइया असंखेज्जगुणा, बायरनिगोया असंखेज्जगुणा, बायरपुढवीकाइया असंखेज्जगुणा, बायरआउकाइया
असंखेज्जगुणा, बायरवाउकाइया असंखेज्जगुणा, सुहुमतेउकाइया असंखेज्जगुणा, सुहुमपुढवीकाइया विसेसाहिया,
सुहुमआउकाइया विसेसाहिया, सुहुमवाउकाइया विसेसाहिया, सुहुमनिगोया असंखेज्जगुणा, बायरवणस्सइ-

वादर वनस्पतिकायिको, बादर निगोदो, अने बादर त्रसकायिकोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य, के विशेषाधिक छे ? हे गौतम !
सौथी थोडा बादर त्रसकायिको छे, तेथी बादर तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी प्रत्येकशरीर बादर वनस्पतिकायिको असं-
ख्यातगुणा छे, तेथी बादर निगोदो असंख्यातगुणा छे, तेथी बादर पृथिवीकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी बादर अक्कायिको
असंख्यातगुणा छे, तेथी बादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी सूक्ष्म तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी सूक्ष्म पृथिवी-
कायिको विशेषाधिक छे, तेथी सूक्ष्म अप्कायिको विशेषाधिक छे, तेथी सूक्ष्म वायुकायिको विशेषाधिक छे, तेथी सूक्ष्म निगोदो
असंख्यातगुणा छे, तेथी बादर वनस्पतिकायिको अनंतगुणा छे, तेथी बादर जीवो विशेषाधिक छे, तेथी सूक्ष्म वनस्पतिकायिको

सुधी जाणवुं. त्यार पढी यावर वनस्पतिकायिको अनन्तगुणा छे, कारण के एक एक बादर निगोदमां अनन्त जीवो होय छे. तेथी
बादर जीवो विशेषाधिक छे, कारण के बादर तेजस्कायादिनो पण तेमां समावेश थाय छे. तेथी सूक्ष्म वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा
छे, कारण के बादर निगोदोथी सूक्ष्म निगोदो असंख्यातगुणी छे. तेथी सामान्य सूक्ष्म जीवो विशेषाधिक छे, कारण के सूक्ष्म तेज-
स्कायादिनो पण तेमां समावेश थाय छे. एम प्रथम अल्पबहुत्व समाप्त थयुं.

त्तयाणं पत्तेशरीरवायवणस्सइकाइयाणं अपज्जत्तयाणं वायरनिगोयाणं अपज्जत्तयाणं वायरतसकाइयाणं अपज्जत्तयाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा वायरतसकाइया अपज्जत्तया, वायरतेउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, पत्तेशरीरवायवणस्सइकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरनिगोया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरपुढवीकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वादरआउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरवाउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमतेउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुम-

तगुणा छे, तेथी अपर्यासा प्रत्येकशरीर वादर वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्यासा वादर निगोदो असंख्यातगुणा छे. तेथी अपर्यासा वादर पृथिवीकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्यासा वादर अप्कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्यासा वादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्यासा स्र्क्ष्म तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्यासा स्र्क्ष्म पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, तेथी अपर्यासा स्र्क्ष्म अप्कायिको विशेषाधिक छे, तेथी अपर्यासा स्र्क्ष्म वायुकायिको विशेषाधिक छे, तेथी अपर्यासा स्र्क्ष्म निगोदो असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्यासा वादर वनस्पतिकायिको अनंतगुणा छे, तेथी अपर्यासा वादर विशेषाधिक छे, तेथी अपर्यासा स्र्क्ष्म वनस्पतिकायिको

असंख्याता लोकाकाशप्रदेश प्रमाण छे. तेथी अपर्यासा स्र्क्ष्म पृथिवीकायिक, स्र्क्ष्म अप्कायिक, स्र्क्ष्म वायुकायिक अने स्र्क्ष्म निगोदो उत्तरोत्तर असंख्यातगुणा छे. अहीं अल्पबहुत्वनो विचार स्र्क्ष्मसंबन्धी पांच सूत्रमां जे चीजुं सूत्र छे तेनी पेठे करवो. अपर्यास स्र्क्ष्म निगोदोथी अपर्यासा वादर वनस्पतिकायिक जीवो अनन्तगुण छे, कारण के वादर एक एक निगोदमां अनन्त जीवो होय छे. तेथी सामान्य वादर अपर्यासाओ विशेषाधिक छे, कारण के अपर्यासा वादर त्रसकायिकादिनो पण तेमां समावेश थाय छे. तेथी स्र्क्ष्म वं-

पृथ्वीकाइया अपज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमआउकाइया अपज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमवाउकाइया अप-
ज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमनिगोया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, यायरणस्सइकाइया अपज्जत्तया अणंतगुणा,
पायरा अपज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमवणस्सइकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमा अपज्जत्तया
विसेसाहिया ।

३३. एणसि णं भंते ! सुहुमपज्जत्तगणं सुहुमपृथ्वीकाइयापज्जत्तयाणं सुहुमआउकाइयापज्जत्तयाणं सुहुम-
तेउकाइयापज्जत्तयाणं सुहुमवाउकाइयापज्जत्तयाणं सुहुमवणस्सइकाइयापज्जत्तयाणं सुहुमनिगोयापज्जत्त-
असंख्यात्तगुणा छे, तेथी अपर्याप्तं द्दस्स जीवो विशेषाधिक छे.

३३. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता १ द्दस्स जीवो, २ द्दस्स पृथ्वीकायिको, ३ द्दस्स अष्कायिको, ४ द्दस्स तेजस्कायिको, ५ द्दस्स
वायुकायिको, ६ द्दस्स चनस्पतिकायिको, ७ द्दस्स निगोदो, ८ वादर जीवो, ९ वादर पृथ्वीकायिको, १० वादर अष्कायिको,
नस्पतिकायिक अपर्याप्ता अमख्यात्तगुणा छे अपर्याप्त वादर निगोदो अपर्याप्त द्दस्स निगोदो असख्यात्तगुणा छे तेथी सामान्य द्दस्स
अपर्याप्ता विशेषाधिक छे, कारण के द्दस्स तेजस्कायिकादि अपर्याप्ताभोनो पण तेमां समावेश थाय छे एम अपर्याप्ताने भाधयी
पीशु अस्पवदुत्थ करु

३३ द्दवे द्दस्सादि पर्याप्ताभेनु प्रीशु अस्पवदुत्थ कहे छे-एपसिण भते ! सुहुमपज्जत्तयाणं' एत्थादि सीथी योडा वादर तेजस्कायिक
पर्याप्ता छे, तेथी वादर द्दसकायिक, वादर प्रत्येक पनस्पतिकायिक, वादर निगोद, वादर पृथ्वीकायिक, वादर अष्कायिक अने वादर

याणं वायरपज्जत्तयाणं वायरपुढवीकाइयापज्जत्तयाणं वायरआउकाइयापज्जत्तयाणं वायरतेउकाइयापज्जत्त-
याणं वायरवाउकाइयापज्जत्तयाणं वायरवणस्सइकाइयापज्जत्तयाणं पत्तेयसरीरवायरवणस्सइकाइयापज्जत्त-
याणं वायरनिगोयापज्जत्तयाणं वायरतसकाइयपज्जत्तयाण य कयरे कयरेहित्तो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्ब-
त्थोवा वायरतेउकाइया पज्जत्तया, वायरतसकाइया पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, पत्तेयसरीरवायरवणस्सइकाइया
पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरनिगोया पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरपुढविकाइया पज्जत्तया असंखेज्ज-

११, वादर तेजस्कायिको, १२ वादर वायुकायिको, १३ वादर वनस्पतिकायिको, १४ प्रत्येकशरीर वादर वनस्पतिकायिको, १५
वादर निगोदो अने १६ वादर त्रसकायिकोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिके छे ? हे गौतम ! १ सौथी थोडा पर्याप्ता
वादर तेजस्कायिको छे, २ तेथी पर्याप्ता वादर त्रसकायिको असंख्यातगुणा छे, ३ तेथी पर्याप्त प्रत्येकशरीर वादर वनस्पतिकायिको
असंख्यातगुणा छे, ४ तेथी पर्याप्त वादर निगोदो असंख्यातगुणा छे, ५ तेथी पर्याप्त वादर पृथिवीकायिको असंख्यातगुणा छे, ६ तेथी
पर्याप्ता वादर अप्कायिको असंख्यातगुणा छे, ७ तेथी पर्याप्त वादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे, ८ तेथी पर्याप्त सूक्ष्म तेजस्कायिको

वायुकायिक पर्याप्ता उत्तरोत्तर असंख्यातगुणा छे. अहिं यावरना पांच सूत्रोमां जे त्रींजुं पर्याप्तसूत्र छे तेनी पेठे विचार करवो.
पर्याप्त वादर वायुकायिकथी पर्याप्ता सूक्ष्म तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे. कारण के वादर वायुकायिको असंख्याता प्रतरना प्रवेश-
राशिप्रमाण छे अने सूक्ष्म तेजस्कायिक पर्याप्ता असंख्याता लोकाकाशप्रदेशप्रमाण छे, तेथी असंख्यातगुणा छे. तेथी पर्याप्ता सूक्ष्म
पृथिवीकायिक, सूक्ष्म अप्कायिक अने सूक्ष्म वायुकायिक अंतुक्रमे उत्तरोत्तर विशेषाधिक छे. पर्याप्त सूक्ष्म वायुकायिकथी पर्याप्ता

गुणा, धायरआउकाइया पज्जतया असंवेज्जगुणा, धायरवाउकाइया पज्जतया असंवेज्जगुणा, सुहुमतेउका-
इया पज्जतया असंवेज्जगुणा, सुहुमणुहवीकाइया पज्जतया विसेसाहिया, सुहुमआउकाइया पज्जतया विसे-
साहिया, सुहुमवाउकाइया पज्जतया विसेसाहिया, सुहुमनिगोया पज्जतया असंवेज्जगुणा, धायरवणस्सइका-
इया पज्जतया अर्णतगुणा, धायरपज्जतया विसेसाहिया, सुहुमवणस्सइकाइया पज्जतया असंवेज्जगुणा, सुहुम-
पज्जतया विसेसाहिया ।

असंख्यातगुणा छे, ९ तेथी पर्याप्ता सूस्म पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, १० तेथी पर्याप्ता सूस्म अष्कायिको विशेषाधिक छे,
११ तेथी पर्याप्ता सूस्म वायुकायिको विशेषाधिक छे, १२ तेथी पर्याप्त सूस्म निगोदो असंख्यातगुणा छे, १३ तेथी पर्याप्त बादर
वनस्पतिकायिको अनंतगुणा छे, १४ तेथी पर्याप्त बादर जीवो विशेषाधिक छे, १५ तेथी पर्याप्त सूस्म वनस्पतिकायिको असंख्यात-
गुणा छे, १६ अने तेथी सूस्म पर्याप्ता विशेषाधिक छे.

सूस्म निगोदो असंख्यातगुणा छे कारण के ते एक एक गोळामा घणा होय छे, तेथी पर्याप्ता बादर वनस्पतिकायो अनन्तगुणा छे-
कारण के एक एक बादर निगोदमा अनन्ता जीवो होय छे तेथी सामान्य बादर पर्याप्ता विशेषाधिक छे, केमके पर्याप्ता बादर
तेजस्कयिकायिको पण तेमा समवेद्य थाय छे तेथी पर्याप्ता सूस्म वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, कारण के बादर निगोद
पर्याप्ताथी सूस्म निगोद पर्याप्ता असंख्यातगुणा छे तेथी सामान्य सूस्म पर्याप्ता विशेषाधिक छे, कारण के पर्याप्ता सूस्म तेजस्क-
यिकायिको पण तेमा समवेद्य थाय छे पम पर्याप्ताने आधयी त्रीशु अनपवइत्य कसु

३४. एसि णं भंते ! सुहुमाणं वायराण य पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्व-
त्थोवा वायरा पज्जत्तया, वायरअपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमअपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमपज्जत्तया
संखेज्जगुणा ॥ एसि णं भंते ! सुहुमपुढविकाइयाणं वायरपुढविकाइयाण य पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरे-
हिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा वायरपुढविकाइया पज्जत्तया, वायरपुढविकाइया अपज्जत्तया असं-
खेज्जगुणा, सुहुमपुढविकाइया अपपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमपुढविकाइया पज्जत्तया संखेज्जगुणा ॥ एसि
णं भंते ! सुहुमआउकाइयाणं वायरआउकाइयाण य पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा ४ ? गोयमा !
सब्वत्थोवा वायरआउकाइया पज्जत्तया, वायरआउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमआउकाइया

३४. हे भगवन् ! ए पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सूक्ष्म अने वादर जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ?
हे गौतम ! सौथी थोडा पर्याप्ता वादर जीवो छे अने तेथी अपर्याप्ता वादर जीवो असंख्यातगुणा छे, तेथी अपर्याप्ता सूक्ष्म जीवो
असंख्यातगुणा छे अने तेथी सूक्ष्म पर्याप्ता संख्यातगुणा छे. * * * [एम १ पर्याप्ता वादर पृथिवीकाय सौथी थोडा छे,
तेथी अपर्याप्ता वादर पृथिवीकाय असंख्यातगुणा छे, तेथी सूक्ष्म पृथिवीकाय अपर्याप्ता असंख्यातगुणा छे अने तेथी पर्याप्ता

३४. हवे पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सूक्ष्म वादरादि प्रत्येकनुं पृथक् पृथक् अल्पबहुत्व कहे छे- 'पएसि णं भंते ! सुहुमाणं वायराणय
पज्जत्तापज्जत्ताणं' इत्यादि. सौथी थोडा वादर पर्याप्ता छे, कारण के तेओ परिमित क्षेत्रमां रहे छे. तेथी वादर अपर्याप्ता असंख्यातगुणा छे,
कारण के एक वादर पर्याप्ताने आश्रयी असंख्याता वादर अपर्याप्ताओ उपजे छे. तेथी सूक्ष्म अपर्याप्ता असंख्यातगुणा छे, कारण के

अपञ्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमआउकाइया पञ्जत्तया संखेज्जगुणा ॥ एएसि णं भंते ! सुहुमतेउकाइयाणं
 धायरतेउकाइयाण य पञ्जत्तापञ्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अण्णा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा धायरतेउका-
 इया पञ्जत्तया, धायरतेउकाइया अपञ्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमतेउकाइया अपञ्जत्तया असंखेज्जगुणा,
 सुहुमतेउकाइया पञ्जत्तया संखेज्जगुणा ॥ एएसि णं भंते ! सुहुमवाउकाइयाणं धायरवाउकाइयाण य पञ्जत्ता-
 पञ्जत्ताणं कयरे कयरेहिंतो अण्णा वा ४ ? गोयमा ! सब्वत्थोवा धायरवाउकाइया पञ्जत्तया, धायरवाउकाइया अप-
 ज्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमा तेउकाइया अपञ्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमवाउकाइया पञ्जत्तया संखेज्ज-
 गुणा ॥ ४ एणसि णं भंते ! सुहुमवणस्सइकाइयाणं धायरवणस्सइकाइयाण य कयरे कयरेहिंतो अण्णा वा ४ ?
 गोयमा ! सब्वत्थोवा धायरवणस्सइकाइया पञ्जत्तया, धायरवणस्सइकाइया अपञ्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुम-
 वणस्सइकाइया अपञ्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमवणस्सइकाइया पञ्जत्तया संखेज्जगुणा ॥ एणसि णं भंते !

सूक्ष्म पृथिवीकाय सख्यातगुणा छे. ए प्रमाणे पर्याप्ता अने अपर्याप्ता २ सूक्ष्म अण्काय, वादर अण्काय, ३ सूक्ष्म तेजस्काय, वादर
 तेजस्काय, ४ सूक्ष्म वायुकाय वादर वायुकाय, ५ सूक्ष्म वनस्पतिकाय, वादर वनस्पतिकाय, ६ सूक्ष्म निर्गोद, अने वादर निर्गोद
 सबन्धे भिन्न भिन्न सूत्री जाणी लेवा. यथा स्थले वादर पर्याप्त पृथिवीकायादिधी वादर अपर्याप्ता असंख्यातगुणा, तेथी सूक्ष्म अप-
 सर्यलोक व्यापी होवाची तेओनु क्षेत्र मतख्यातगुण छे तेथी सूक्ष्म पर्याप्ता सख्यातगुण छे, तेओ अपर्याप्ताधी लांबा फाळ सुधी रहेता
 होयाने तीथे हमेणा सख्यातगुणा प्राप्त पाय छे एम चतुर्थ अल्पबहुत्व करं

सुहुमनिगोयाणं वायरनिगोयाण य पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहितो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा वायरनिगोया पज्जत्तया, वायरनिगोया असंखेज्जगुणा, सुहुमनिगोया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमनिगोया पज्जत्तया संखेज्जगुणा ॥

३५. एएसि णं भंते ? सुहुमाणं सुहुमपुढवीकाइयाणं सुहुमआउकाइयाणं सुहुमतेउकाइयाणं सुहुमवाउकाइयाणं सुहुमवणस्सकाइयाणं सुहुमनिगोयाणं वायराणं वायरपुढविकाइयाणं वायरआउकाइयाणं वायरतेउ-

र्याप्ता असंख्यातगुणा अने तेथी सूक्ष्म पर्याप्ता संख्यातगुणा जाणवा.]

३५. हे भगवन् ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता १ सूक्ष्म जीवो, २ सूक्ष्म पृथिवीकायिको, ३ सूक्ष्म अष्कायिको, ४ सूक्ष्म तेजस्कायिको, ५ सूक्ष्म वायुकायिको, ६ सूक्ष्म वनस्पतिकायिको, ७ सूक्ष्म निगोदो, ८ वादर जीवो, ९ वादर पृथिवीकायिको, १० वादर

३५. हवे पर्याप्ता अने अपर्याप्ता सूक्ष्म पृथिवीकायिकादि, वादर अने वादर पृथिवीकायिकाविंशुं सामुदायिक पांचसुं अल्पवहुत्व कहे छे-सीथी थोडा पर्याप्ता वादर तेजस्कायिको छे. कारण के तेओ आवलिकाना समयनो वर्गो करी तेने केटलाक समय न्यून आवलिकाना समयो वडे गुणतां जेटला समयो थाय तेटला छे. तेथी पर्याप्ता वादर त्रसकायिको असंख्यातगुणा छे, कारण के तेओ एक प्रतरना अंगुलना असंख्यातमा भागप्रमाण जेटला खंडो थाय तेटला छे. तेथी पर्याप्ता प्रत्येक वादर वनस्पतिकायिक, वादर निगोद, वादर पृथिवीकायिक, वादर अष्कायिक अने वादर वायुकायिक उत्तरोत्तर असंख्यातगुणा छे. जो के पंओ प्रत्येक प्रतरना अंगुलना असंख्यातमा भागप्रमाण जेटला खंड थाय तेटला छे तोगण अंगुलना असंख्यातमा भागना असंख्याता भेदो थता होबाथी

काइयाणं धायरवाउकाइयाणं धायरवणस्सइकाइयाणं पत्तेयसरीरधायरवणस्सइकाइयाणं धायरनिगोयाणं धाय-
तसकाइयाण य पज्जत्तापज्जत्ताणं कयरे कयरेहितो अप्पा वा ४ ? गोयमा ! सञ्चत्थोवा वावरतेउकाइया
पज्जत्तया, धायरतसकाइया पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, धायरतसकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, पत्तेसरीर-
धायरवणस्सइकाइया पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, धायरनिगोया पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, धायरपुट्टवीकाइया पज्ज-
अप्कायिको, ११ वादर तेजस्कायिको, १२ वादर वायुकायिको, १३ वादर वनस्पतिकायिको, १४ प्रत्येक शरीर वादर वनस्पति-
कायिको, १५ वादर निगोदो अने १६ वादर त्रसकायिकोमां कोण कोनाथी अत्य, चहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! ? सौथी
थोडा वादर तेजस्कायिक पर्याप्ता छे, २ तेथी पर्याप्ता वादर त्रसकायिको असल्यातगुणा छे, ३ तेथी अपर्याप्ता वादर त्रसकायिको असं-
ख्यातगुणा छे, ४ तेथी पर्याप्ता प्रत्येक शरीर वादर वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, ५ तेथी पर्याप्ता वादर निगोदो असल्यात-

उत्तरोत्तर असख्यातगुणानु कथन परस्पर विकट नथी तेथी वादर तेजस्कायिक अपर्याप्ता असल्यातगुणा छे, कारण के तेमो
असख्याता लोकाकाशना प्रवेशप्रमाण छे तेथी अपर्याप्ता प्रत्येकशरीर वादर वनस्पतिकायिक, वादर निगोद, वादर पृथिवीकायिक,
वादर अप्कायिक अने वादर वायुकायिक उत्तरोत्तर असल्यातगुणा छे अपर्याप्ता वादर वायुकायिकथी अपर्याप्ता सूक्ष्म तेजस्कायिक
असख्यातगुणा छे तेथी अपर्याप्ता सूक्ष्म पृथिवीकायिक, सूक्ष्म अप्कायिक अने सूक्ष्म वायुकायिक उत्तरोत्तर विशेषाधिक छे तेथी
पर्याप्ता सूक्ष्म तेजस्कायिक संख्यातगुणा छे कारण के सूक्ष्म जीवोमां अपर्याप्तानो फरतां पर्याप्ता सामान्य रीते सख्यातगुणा छे,
तेथी पर्याप्ता सूक्ष्म पृथिवीकायिक, सूक्ष्म अप्कायिक अने सूक्ष्म वायुकायिक उत्तरोत्तर विशेषाधिक छे, तेथी अपर्याप्ता सूक्ष्म निगोद
असख्यातगुणा छे, कारण के तेमो घणी मोटी सख्या घटे सधे लोकमां छे तेथी पर्याप्ता सूक्ष्म निगोदो सख्यातगुणा छे, कारण के

त्तया असंखेज्जगुणा, वायरआउकाइया पज्जत्तया असंखेज्जगुणा, असंखेज्जगुणा, वायरतेउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, पत्तेयसरीरवायरवणस्सइकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरनिगोया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरपुढवीकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, बायरआउकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, वायरवाउकाइया असंखेज्जगुणा, सुहुमतेउकाइया अपज्जत्तया असं-

गुणा छे, ६ तेथी पर्यासा वादर पृथिवीकायिको असंख्यातगुणा छे, ७ तेथी पर्यासा वादर अष्कायिको असंख्यातगुणा छे, ८ तेथी पर्यासा वादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे, ९ तेथी अपर्यासा वादर तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे, १० तेथी अपर्यासि प्रत्येक शरीर वादर वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, ११ तेथी अपर्यासि वादर निगोदो असंख्यातगुणा छे, १२ तेथी अपर्यासा वादर पृथिवीकायिको असंख्यातगुणा छे, १३ तेथी अपर्यासा वादर अष्कायिको असंख्यातगुणा छे, १४ तेथी अपर्यासा वादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे, १५ तेथी अपर्यासा-सूक्ष्म तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे, १६ तेथी अपर्यासा सूक्ष्म पृथिवीकायिको

सूक्ष्ममां अपर्यासा करतां पर्यासाओ सामान्यरीते हमेशां संख्यातगुणां होय छे. जो के आ वधा वादर पर्यासा तेजस्कायिकथी आरंभी पर्यासि सूक्ष्म निगोद सुधीना सोळ पदार्थों अन्य स्थळे सामान्य रीते असंख्यातां लोकाकाशना प्रदेश प्रमाण कक्षा छे तो पण असंख्याताना असंख्याता भेदो होवाथी अहीं आ प्रमाणे असंख्यातगुणं, विशेषाधिकपणं के संख्यातगुणं कहेलुं छे ते विरुद्ध न समजंजुं. पर्यासि सूक्ष्म निगोदोथी पर्यासा वादर वनस्पतिकायिको अनन्तगुणा छे. कारण के वादर एक एक निगोदमां अनन्त जीवो होय छे. तेथी सामान्य रीते वादर पर्यासाओ विशेषाधिक छे, कारण के तेओमां वादर पर्यासा तेजस्कायिकादिनो पण समावेश थाय छे. तेथी अपर्यासा वादर वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, कारण के एक एक पर्यासि वादर निगोदने आश्रयी असंख्याता अपर्यासा वादर निगोदोनी

लेज्जगुणा, सुहुमपुढवीकाइया अपज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमआउकाइया अपज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुम-
 वाउकाइया अपज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमतेउकाइया पज्जत्तया असंलेज्जगुणा, सुहुमपुढवीकाइया पज्जत्तया
 विसेसाहिया, सुहुमआउकाइया पज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमवाउकाइया पज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमनि-
 गोया अपज्जत्तया असंलेज्जगुणा, सुहुमनिगोया पज्जत्तया संलेज्जगुणा, चायरयणस्सइकाइया पज्जत्तया अणं-
 विशेषाधिक छे, १७ तेथी अपर्याप्ता द्दस्म अक्कायिको विशेषाधिक छे, १८ तेथी अपर्याप्त द्दस्म वायुकायिको विशेषाधिक छे, १९
 तेथी पर्याप्ता द्दस्म तेजस्कायिको असह्यातगुणा छे, २० तेथी पर्याप्ता द्दस्म पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे, २१ तेथी पर्याप्ता
 द्दस्म अक्कायिको विशेषाधिक छे, २२ तेथी पर्याप्ता द्दस्म वायुकायिको विशेषाधिक छे, २३ तेथी अपर्याप्ता द्दस्म निगोदो अस-
 ह्यातगुणा छे, २४ तेथी पर्याप्ता द्दस्म निगोदो संह्यातगुणा छे, २५ तेथी पर्याप्ता वादर वनस्पतिकायिको अनंतगुणा छे, २६
 उपत्ति थाय छे तेथी सामान्य रीते वादर अपर्याप्ता विशेषाधिक छे, कारण के अपर्याप्ता वादर तेजस्कायिकादिनो पण तेमां समावेश थाय
 छे तेथी सामान्य वादर जीयो विशेषाधिक छे कारण के तेमां पर्याप्ताओनो पण समावेश थाय छे तेथी अपर्याप्ता द्दस्म वनस्पतिकायिको
 असह्यातगुणा छे कारण के वादर निगोद करता अपर्याप्ता द्दस्म निगोदो असह्यातगुणा छे तेथी सामान्यत द्दस्म अपर्याप्ता
 विशेषाधिक छे, कारण के तेमां अपर्याप्ता द्दस्म पृथिवीकायिकादिनो पण समावेश थाय छे तेथी पर्याप्ता द्दस्म वनस्पतिकायिको
 सह्यातगुणा छे कारण के अपर्याप्ता द्दस्म वनस्पतिकायिकथी पर्याप्ता द्दस्म वनस्पतिकायिको न्दरयातगुणा छे, बेम के द्दस्म जीवोमा सा
 मान्य रीते अपर्याप्ताथी पर्याप्ता नह्यातगुणा होय छे तेथी तेओ द्दस्म अपर्याप्ताथी मल्ल्यातगुणा छे कारण के द्दस्म अपर्याप्ताथु विशेषाधिकपण
 सह्यातगुणानो थाय करटु नथी तेथी सामान्य द्दस्म पर्याप्ता विशेषाधिक छे, कारण के पर्याप्ता द्दस्म पृथिवीकायिकादिनो पण तेमा

तगुणा, बायरपज्जत्तया विसेसाहिया, बायरवणस्सइकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, बायरअपज्जत्तया विसेसाहिया, बायरा विसेसाहिया, सुहुमवणस्सइकाइया सुहुमवणस्सइकाइया अपज्जत्तया असंखेज्जगुणा, सुहुमअपज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमवणस्सइकाइया पज्जत्तया संखेज्जगुणा, सुहुमपज्जत्तया विसेसाहिया, सुहुमा विसेसाहिया ॥ ४ दारं ॥

३६. एएसि णं भन्ते ! जीवाणं सयोगीणं मणजोगीणं वइजोगीणं कायजोगीणं अयोगीण य कयरे कयरेहितो

तेथी वादर पर्यासा विशेषाधिक छे, २७ तेथी अपर्यासा वादर वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, २८ तेथी वादर अपर्यासा विशेषाधिक छे, २९ तेथी वादर जीवो विशेषाधिक छे, ३० तेथी अपर्यासा वृक्षम वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा छे, ३१ तेथी वृक्षम अपर्यासा विशेषाधिक छे, ३२ तेथी पर्यासा वृक्षम वनस्पतिकायिको संख्यातगुणा छे, ३३ तेथी वृक्षम पर्यासा विशेषाधिक छे, ३४ अने तेथी वृक्षम जीवो विशेषाधिक छे.

३६. हे भगवन् ! ए सयोगी, मनयोगी, वचनयोगी, काययोगी अने अयोगीमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषा-
समावेश थाय छे. तेथी पर्यास के अपर्यास विशेषण रहीत सामान्य वृक्षम जीवो विशेषाधिक छे, कारण के तेओमां अपर्यासाओनो पण समावेश थाय छे. एम वृक्षमः वादरनुं सामुदायिक पांचमुं अल्पबहुत्व कहुं अने तेम कहेवाथी पंदर स्वोनुं पण समर्थन करुं.

३६. कायद्वार कहुं, हवे योगद्वार कहे छे—सौथी थोडा मनयोगी छे, कारण के संक्षी पर्यासा ज मनयोगवाळा होय छे अने ते सौथी थोडा छे. तेथी वचनयोगी असंख्यातगुणा छे, कारण के बेहन्द्रियादिक जीवो वचनयोगवाळा छे अने ते संक्षीथी असंख्यात-

अप्या या षडुगा या तुल्ला या यिसेसाक्षिया या ? गोयमा ! सन्धत्योया जीया मणयोगी, यगयोगी असंलेख-
गुणा, अयोगी अणंतगुणा, काययोगी अणंतगुणा, सयोगी यिसेसाक्षिया । ५ धारं ॥

३७. पासिणं भन्ते ! जीषाणं सयेयगाणं इत्थीधेयगाणं गुरिसयेयगाणं न्पुंसकयेयगाणं अयेयगाण ग कगरे
कगरेरिंतो अप्पा या षडुगा या तुल्ला या यिसेसाक्षिया या ? गोयमा ! सन्धत्योया जीया गुरिसयेयगा, इत्थीधि-
यिकं छे ? हे गौतम ! तौथी थोडा जीयो मनोयोगी छे, तेथी पचनयोगी असंख्यलगुणा छे, तेथी अयोगी अंतगुणा छे, तेथी
काययोगी अंतगुणा छे अने तेथी सयोगी विदेषाधिक छे.

४ वेयधर.

३७. हे भगवन् ! ए सयेवी-वेदसद्विष, स्त्रीयेवी, पुरुषयेवी, न्पुंसकलेवी अने अयेवी-वेदरहित जीयोमां कोण फोनाथी अल,
षडु, तुल्य के विदेषाधिक छे ? हे गौतम ! तौथी थोडा पुरुषयेवी छे, तेथी गंगगातगुणा स्त्रीयेवी छे, तेथी अन्तगुणा अयेवी
गुणा छे. तेथी अयोगी अणतगुणा छे, काण के रितां अलांता छे. तेथी काययोगी अणतगुणा छे, काण के मत्तगुणिकि जीयो
अणत छे जो के अणत निमोद जीयोडु एका क्षीर छे तो एण ते एत नरीर दडे यमय गण भावादिदि प्राण करे छे मदि यथा
जीयो एण काययोगी सोयाथी तेसा अणतगुणतमां अदरण नथी. तेथी सामान्य गयोगी विदायाभिदा छे, काण के षडययोगलाळा
थे काययोगलाळा वेद्विषयादिजे तेमां समायेदा थाम छे

३७ थोमठार मत्ता भयु, हये धेयठार कते छे—सोथी थोडा पुरुगनेयलाळा छे, काण के रक्षी जीयोलात्र तिपण, मज्जु थो
देयोने पुरुषयेद सोप छे. तेथी स्त्रीययलाळा संख्यालगुणा छे, काण के त्रीणागिणा मत्तां कतं छे क—“तिर्येणयोपिण पुत्तंयोथी ति-

यगा संखेज्जगुणा, अवेयगा अणंतगुणा, नपुंसकवेयगा अणंतगुणा, सवेयगा विसेसाहिया ॥ ६ दारं ॥

३८. एएसि णं भंते ! सकसाईणं कोहकसाईणं मायाकसाईणं लोहकसाईणं अकसाईणं अकसाईण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सन्वत्थोवा जीवा अकसाई, माणकसाई छे, तेथी अनंतगुणा नपुंसकवेदी छे, अने तेथी सवेदी जीवो विशेषाधिक छे.

७ कषायद्वार.

३८. हे भगवन् ! सकषायी, क्रोधकषायी, मानकषायी, मायाकषायी, लोभकषायी अने अकषायीमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक होय छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा जीवो अकषायी छे, तेथी मानकषायी अनन्तगुणा छे, तेथी क्रोधकषायी र्थचयोनिक स्त्रीओ त्रण गणी अने त्रण अधिक छे, मनुष्योथी मानुषी स्त्रीओ सत्यावीशगणी अते सत्यावीश अधिक छे अने देवोथी देवीओ वत्रीश गणी अने वत्रीश अने वत्रीश 'छे.' तेमज वृद्धाचार्योओए पण कहं छे-तिर्यंच स्त्रीओ त्रण गणी अने त्रण अधिक, मनुष्य स्त्रीओ सत्यावीश अधिक सत्यावीशगणी तथा देवोमां देवीओ वत्रीश अधिक वत्रीश गणी रागद्वेपने जितनार जिनीए कहेली छे." तेथी अवेदक-वेदरहित अनन्तगुणा छे, कारण के सिद्धो अनन्त छे. तेथी नपुंसकवेदवाळा अनन्तगुणा छे, कारण के सिद्धोथी वन-स्पतिकायिक अनन्तगुणा छे. तेथी सामान्य वेदसहित विशेषाधिक छे, कारण के तेमां स्त्रीवेदवाळा अने पुरुषवेदवाळानो समावेश थाय छे.

३८. वेदद्वार समाप्त थयुं, हवे कषायद्वार कहे छे-सौथी थोडा अकषायी-कषायरहित छे, कारण के सिद्धो अने केटलाक मनुष्यो अकषायी होय छे. तेथी मानकषायी-मानकषायना परिणामवाळा अनन्तगुणा छे, कारण के छ प जीवनिकायमां मानकषायनो परिणाम

१. जुओ जीवाभिगम सूत्र आ. स. प० ८७ सू. ६४

अणंतगुणा, कोहकसाई विसेसाहिया, मायारुसाई विसेसाहिया, लोहकसाई विसेसाहिया, सकसाई विसेसाहिया । ७ वार ॥

३९. लामि ण अंते ! जीयाणं सलेमाणं किण्हलेसाण नीलेसाणं काउलेसाणं तेउलेसाणं पम्हलेसाणं विंशपाधिकं छे, तेथी मायाकरायथी विंशपाधिकं छे, अने तेथी सकपायी विंशपाधिकं छे.

८ लेइयाद्वार.

३९. हे भगवन् ! लेइयाबाळा, कृष्णलेइयाबाळा, नीलेइयाबाळा, कापोतलेइयाबाळा, तेजोलेइयाबाळा, पद्मलेइयाबाळा, शुक्ल-

होय छे तेथी श्रेयकरायना गरिणामयाळा विंशपाधिकं छे, तेथी मायाकरायना गरिणामयाळा विंशपाधिकं छे, तेथी श्रेयकरायना गरिणामयाळा विंशपाधिकं छे काण्य के मानकरायना गरिणाम फाळनी अपेक्षाप क्रोधादि करायना परिणामनो फाळ उभरोत्तर विंशपाधिकं होपाथी क्रोधादि करायबाळा उभरोत्तर विंशपाधिकं होय छे लोमकरायबाळाथी सामान्य सकपायी-करायना गरिणामयाळा विंशपाधिकं छे कारण के मानादि करायोनो गण तेमां समावेश थाय छे 'सकरायिणा' सकपायी शब्दनी अर्धी आ श्युपत्ति छे-करा यशस्वथी करायोइय प्रहण करयो, केमके लोकरनां तेयो व्यवहार थाय छे-' आ सकराय-करायना उदयपाळो छे ' । सह करा देण' करायोइय सहित होय ते करायोइय बहेवाय पटले विगाकरावस्थाने प्राप्त धयेला अने गेतानो उदयने प्रदर्शिन करना कर्म गरामाणुभों जाणया कारण के तेया प्रशरना कर्मपरमाणुभों जेओने छे ते तेकरायी फहेयाय छे

ते सकरायिणा' करायोइयपाळा कर्मपरमाणुभों जेओने छे ते तेकरायी फहेयाय छे

३९. करायद्वार समाप्ता थयु, हवे लेइयाद्वार कटे छे-सौथी शोडा शुभलेइयाबाळा छे, कारण के लतपथी माडी भउत्तर सुधीना

सुकलेस्साणं अलेस्साण य कयरे कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुह्या वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्व-
त्थोवा जीवा सुकलेस्सा, पम्हलेस्सा संखेज्जगुणा, तेउलेस्सा संखेज्जगुणा, अलेस्सा अणंतगुणा, काउलेस्सा अणं-
लेश्यावाळा, अने लेश्यारहित ए जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा जीवो शु-
क्लेश्यावाळा छे, तेथी पम्हलेश्यावाळा संख्यातगुणा छे, तेथी तेजोलेश्यावाळा संख्यातगुणा छे, तेथी लेश्यारहित अनंतगुणा छे, तेथी

वैमानिक देवोमां अने केटलापक गर्भज कर्मभूमिना संख्याता वर्पना आयुपवाळा मनुष्योमां तथा संख्याता वर्पना आयुपवाळा केटलाक
तिर्यंच स्त्रीपुरुषोमां शुक्लेश्यावाळा संभव छे. तेथी पम्हलेश्यावाळा संख्यातगुणा छे, केमके पम्हलेश्या सनत्कुमार, माहेन्द्र अने ब्रह्मलोक-
कल्पवासी देवोमां तथा पुक्कळ गर्भज कर्मभूमिना संख्याता वर्पना आयुपवाळा मनुष्य स्त्री-पुरुषोमां तेमज संख्याता वर्पना आयु-
वाळा गर्भज तिर्यंच स्त्री-पुरुषोमां होय छे. सनत्कुमारादि देवो चगरे वधा मळीने लान्तकादि देवो चगरेथी संख्यातगुणा होय छे,
माटे शुक्लेश्यावाळाथी पम्हलेश्यावाळा संख्यातगुणा जाणवा. तेथी तेजोलेश्यावाळा संख्यातगुणा होय छे, कारण के सौधर्म, ईशान,
ज्योतिषिक देवो केटलापक भवनपति, व्यन्तर, गर्भज तिर्यंच पंचेन्द्रिय, मनुष्य अने वादरपर्यासा पकेन्द्रियोने तेजोलेश्या होय छे.

(प्र०)—पम्हलेश्यावाळा करतां तेजोलेश्यावाळा अरुंख्यातगुणा केम न होय ? कारण के ज्योतिष्को भवनवासीथी पण असंख्यात-
गुणा छे, तो पल्ली सनत्कुमारादि देवोथी होय तेमां शुं कहेतुं ? अने ज्योतिष्को वधा तेजोलेश्यावाळा छे, तेमज सौधर्म
अने ईशान कल्पना देवो पण तेजोलेश्यावाळा छे ते माटे असंख्यातगुणा थाय, पण संख्यातगुणा न थाय. (उ०)—वस्तु-
तत्त्वना अज्ञानथी तमारी शंका थयेली छे तेथी अयुक्त छे, कारण के लेश्यापदमां गर्भज तिर्यंचो अने संमूर्च्छिम पंचेन्द्रिय
तिर्यंचोना कृणलेश्यादि संबंधी अल्पबहुत्वमां सूत्र कहेवामां आवशे के—“सौथी थोडा गर्भज तिर्यंचो शुक्लेश्यावाळा छे, तेथी शुक्ल-
ेश्यावाळा तिर्यंच स्त्रीओ संख्यातगुणी छे, तेथी पम्हलेश्यावाळा गर्भज तिर्यंचो संख्यातगुणा छे, तेथी पम्हलेश्यावाळा तिर्यंच स्त्रीओ संख्यात-

तगुणा, नीललेस्सा विसेसाहिया, फणह्लेस्सा विसेसाहिया ॥ ८ दारं ॥
कापोतलेइयावाळा अनतगुणा छे, तेथी नीललेइयावाळा विशेषाधिक छे, तेथी कृष्णलेइयावाळा विशेषाधिक छे अने तेथी सामान्य
लेइयावाळा विशेषाधिक छे.

गुणी छे, तेथी तेजोलेइयावाळा गर्भज तिर्यंचो सख्यातगुणा छे, तेथी तेजोलेइयावाळी तिर्यंच स्त्रीओ सख्यातगुणी छे ' अने महावृडकमा तिर्यंच
स्त्रीथी व्यन्तर अने उद्योतिको सख्यातगुणा कहेशे, तेथी जोके भवनवासी करता एण ज्योतिको असख्यातगुणा छे तो एण पद्मलेइयावाळाधी
तो तेजोलेइयावाळा सख्यातगुणा ज होय छे अहीं मा तात्पर्यं छे—जो केपळ पद्मलेइयावाळा देवोनोज अपेक्षाप तेजोलेइयावाळा देवोनो ज
विचार करवामां आबे तो अहश्यातगुणा थाय, परन्तु अहीं पद्मलेइयावाळामा तिर्यंचो मिश्रित होवाथी पद्मलेइयावाळा करतां तिर्यंच
मिश्रित तेजोलेइयावाळानो विचार कराय छे अने पद्मलेइयावाळा एण तिर्यंचो घणा छे, तेथी सख्यातगुणा ज थाय छे, एण असख्यात-
गुणा घता नथी.

तेथी लेइयारहित जीवो अनन्तगुणा छे कारण के सिबो अनन्त छे तेथी कापोतलेइयावाळा अनन्तगुणा छे, कारण
के घनस्यतिक्रायिकने एण कापोतलेइयानो भभव छे, अने घनस्यतिक्रायिको सिबोथी एण अनन्तगुणा छे तेथी नीललेइयावाळा विशे-
षाधिक छे, केमके कापोतलेइयावाळा करतां घणा जीवोने नीललेइयानो संभव छे तेथी कृष्णलेइयावाळा विशेषाधिक छे, कारण के नील-
लेइयावाळा करतां एण घणा जीवोने कृष्ण लेइया होय छे तेथी सामान्य लेइयावहित जीवो विशेषाधिक छे, कारण के नीललेइयावाळा
घनेरेलो एण तेमा समापेद्य थाय छे

४०. एएसि णं भंते ! जीवाणं सम्मदिट्ठीणं मिच्छादिट्ठीणं सम्मामिच्छादिट्ठीण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया ? गोयमा ! सब्वत्थोवा जीवा सम्मामिच्छदिट्ठी, सम्मदिट्ठी अणंतगुणा, मिच्छादिट्ठी अणंतगुणा ॥ ९ दारं ॥

प्रज्ञापना
सानुवाद
॥४०५॥

४१. एएसि णं भंते ! जीवाणं आभिणिबोहियणाणीणं सुयणाणीणं ओहिणाणीणं मणपज्जवणाणीणं केवल-

४०. हे भगवन् ! सम्यग्दृष्टि, मिथ्यादृष्टि अने सम्यग्मिथ्यादृष्टि-मिश्रदृष्टि ए जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेष-पाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा जीवो मिश्रदृष्टिवाळा छे, तेथी सम्यग्दृष्टि अनन्तगुणा छे अने तेथी मिथ्यादृष्टि जीवो अनन्तगुणा छे.

४१. हे भगवन् ! ए आभिनिबोधिकज्ञानी, श्रुतज्ञानी, अवधिज्ञानी, मनःपर्यवज्ञानी अने केवलज्ञानीमां कोण कोनाथी अल्प,

४०. लेश्याद्वार समाप्त थयुं, हवे सम्यक्त्वद्वार कहे छे-सौथी थोडा मिश्रदृष्टि छे, कारण के मिश्रदृष्टिना परिणामनो काळ अन्तर्मुहूर्तप्रमाण होवाथो घणो थोडो छे, तेथी तेओना प्रश्न समये थोडा ज जीवो होय छे. तेथी सम्यग्दृष्टि अनन्तगुणा छे, कारण के सिद्धो अनन्त छे. तेथी पण मिथ्यादृष्टि अनन्तगुणा छे, कारण के वनस्पतिकायिको सिद्धोथी पण अनन्तगुणा छे अने तेओ मिथ्यादृष्टि छे.

४१. सम्यक्त्व द्वार कह्युं, हवे ज्ञानद्वार कहे छे-सौथी थोडा मनःपर्यवज्ञानी छे, कारण के आमपौपध्यादि ऋद्धि प्राप्त संयतोने ज मनःपर्यवज्ञाननो संभव छे. तेथी अवधिज्ञानी असंख्यातगुणा छे, कारण के नारक, संक्षी पंचेन्द्रिय तिर्यंच, मनुष्य अने देवोने पण अ-

३ अल्पव-
हुत्वपद.
९ सम्यक्त्व
अने १०
ज्ञानद्वार
॥४०४॥

णाणीण य कयरे कयरेहितो अप्पा वा यहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सव्वथोवा जीवा मण-
पञ्चणाणी, ओहिनाणी असलेज्जगुणा, आभिणियोहियनाणी सुयनाणी दोवि तुल्ला विसेसाहिया, केवलनाणी
अणतगुणा ।

४२. ण्सि णं भंते ! जीवाणं मइअत्ताणीणं सुयअत्ताणीणं विभंगणाणीणं य कयरे कयरेहितो अप्पा वा
यहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सव्वथोवा जीवा विभंगनाणी, मइअत्ताणी सुयअत्ताणी दोवि
तुल्ला अणंतगुणा ।

यहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौधी थोडा जीनो मनःपर्यवधानी छे, तेथी अवधिज्ञानी असल्यातगुणा छे, तेथी आ-
भिणियोधिक्रमानी अने श्रुतज्ञानी विशेषाधिक छे अने बन्ने परस्पर तुल्य छे, तेथी केवलज्ञानी अनन्तगुणा छे.

४२. हे भगवन् ! ए मतिज्ञानी श्रुतअज्ञानी अने विभगज्ञानीमां कोण कोनाथी अल्य, यहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम !
यधिमान्नो भभय छे तेथी अभिनियोधिक्रमानी अने श्रुतज्ञानी विशेषाधिक छे, कारण के सधी पचेन्द्रिय तिर्यंच अने मनुष्यो जे अ-
यधिमान रहित छे तेओमा पण फेटलाकने आभिणियोधिक अने श्रुतज्ञान होय छे, अने स्वस्थाननी अपेक्षाए बन्ने परस्पर तुल्य छे
कारण के "ज्या मतिज्ञान छे त्यां श्रुतज्ञान छे अने ज्या श्रुतज्ञान छे त्यां मतिज्ञान छे" एउ शाल्लउ वचन छे तेथी केवलज्ञानी अनन्त-
गुणा छे, केमके तिर्यंचो अनन्त छे

४२. बान्नीओनु अल्पयदुल्य कळु, इये ज्ञानीना प्रतिपक्षरूप अज्ञानीओनु अल्पयदुल्य कळे छे—सौधी थोडा धिमगज्ञानी छे, कारण
के फेटला पक नारक, देय, पचेन्द्रिय तिर्यंच अने मनुष्योने विभग ज्ञान होय छे तेथी मतिअज्ञानी अने श्रुतअज्ञानी अनन्तगुणा छे,

४३. एएसि णं भंते ! जीवाणं आभिणिबोहियणाणीणं सुयनाणीणं ओहिनाणीणं मणपज्जवनाणीणं केवलनाणीणं मइअन्नाणीणं सुयअन्नाणीणं विभंगणाणीणं य कयरे कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुह्हा वा विसेसाहिया वा ? गोयसा ! सब्वथोवा जीवा मणपज्जवनाणी, ओहिनाणी असंखेज्जगुणा, आभिणिबोहियनाणी सुयनाणी दोवि तुह्हा विसेसाहिया, विभंगनाणी असंखेज्जगुणा, केवलनाणी अनंतगुणा, मइअन्नाणी सुयअन्नाणी य दोवि तुह्हा सौथी थोडा जीवो विभंगज्ञानी छे, तेथी मतिअज्ञानी अने श्रुतअज्ञानी अनन्तगुणा छे अने परस्पर तुल्य छे.

४३. हे भगवन् ! ए आभिनिबोधिकज्ञानी, श्रुतज्ञानी, अवधिज्ञानी, मनःपर्यवज्ञानी, केवलज्ञानी, मतिअज्ञानी, श्रुतअज्ञानी अने विभंगज्ञानीमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा मनःपर्यवज्ञानी छे, तेथी अवधिज्ञानी असंख्यातगुणा छे, तेथी आभिनिबोधिकज्ञानी अने श्रुतज्ञानी विशेषाधिक छे अने वन्ने परस्पर तुल्य छे, तेथी विभंगज्ञा-कारण के वनस्पतिने पण मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञान होय छे, अने तेओ अनन्त छे. तथा स्वस्थाननी अपेक्षाए. परस्पर तुल्य छे. कारण के "ज्यां मतिअज्ञान छे त्यां श्रुतअज्ञान छे, अने ज्यां श्रुतअज्ञान छे त्यां मतिअज्ञान छे," एबुं शाखुं वचन छे.

४३. हवे वन्ने ज्ञानी अने अज्ञानीं सामुदायिक अल्पबहुत्व कहे छे-सौथी थोडा मनःपर्यवज्ञानी छे, तेथी असंख्यातगुणा अवधि-ज्ञानी छे, तेथी आभिनिबोधिकज्ञानी अने श्रुतज्ञानी विशेषाधिक अने परस्पर तुल्य छे. अहाँ पूर्वे कह्या प्रमाणे युक्तिको विचार करवो. तेथी असंख्यातगुणा विभंगज्ञानी छे, कारण के देवगति अने नारकगतिमां सम्यग्दृष्टि करतां मिथ्यादृष्टि असंख्यातगुणा कह्या छे अने देव अने नारको सम्यग्दृष्टि अवधिज्ञानी अने मिथ्यादृष्टि विभंगज्ञानी होय छे, माटे असंख्यातगुणा छे. तेथी केवलज्ञानी अनन्तगुणा छे, कारण के सिद्धो अनन्त छे. तेथी मतिअज्ञानी अने श्रुतअज्ञानी अनन्तगुणा छे, कारण के वनस्पतिकायिको सिद्धोथी पण अनन्तगुणा छे

अणंतगुणा ॥ ११ दारं ॥

४४ एगसि णं भंते । जीवाणं चरुदुवंसणीणं अचरुदुवंसणीणं ओद्धिवंसणीणं केवलदुवंसणीणं कयरे कयरे-
द्वितो अत्ता या यहुया या तुद्धा या विसेसाद्विया या ? गोयमा ! सब्यत्योचा जीवा ओद्धिवंसणी, चकरुदुवंसणी
असंरोच्चगुणा, केवलदुवंसणी अणतगुणा, अचरुदुवंसणी अणंतगुणा ॥ १२ दारं ॥

नी असायातगुणा छे, तेथी केवलज्ञानी अनन्तगुणा छे, तेथी मतिअज्ञानी अने श्रुतअज्ञानी अनंतगुणा छे अने परस्पर तुल्य छे.

१२ दर्शनद्वार.

४४. हे भगवन् ! ए चक्षुदर्शनी, अण्डुदर्शनी अवधिदर्शनी अने फेजलदर्शनी जीवोमां कोण फेनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विद्योपा-
धिक छे ? हे गौतम ! गोथी थोडा जीवो अवधिदर्शनी छे, तेथी चक्षुदर्शनी असल्यातगुणा छे, तेथी फेजलदर्शनी अनंतगुणा छे, तेथी
अण्डुदर्शनी अनंतगुणा छे.

अने तेगो मतिभजानी अने श्रुतभजानी छे तथा स्वस्थाने एने परस्पर तुल्य छे

४४ वागधार गमास श्रु, ह्ये दृशंगद्वार कहे छे-सोथी थोडा अवधिदर्शनी छे, कारण के देवो, नाएको, तथा वेदलाक गरी
एचेत्रिय निर्बंध अने मनुष्योने अवधिदर्शन होय छे तेथी चक्षुदर्शनी भगवत्यातगुणा छे, कारण के तथा देव, नाएक, गर्भज मनुष्य,
गरी एचेत्रिय निर्बंध, मत्सी एचेत्रिय तिरेंच अने गजस्त्रियने चक्षुदर्शन होय छे तेथी केवलदर्शनी भगवत्यातगुणा छे, कारण के
निजो भजला छे तेथी भगवदुदर्शनी भजतगुणा छे, कारण के धनसप्तिकाय विषयी एण भजतगुण छे

४५. एएसि णं भंते ! जीवाणं संयताणं असंयताणं संजयासंजयाणं नोसंजय-नोअसंजय-नोसंजयासंजयाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सन्वत्थोवा जीवा संजया, संजया-संजता असंखेज्जगुणा, नोसंयता-नोअसंजया-नोसंयतासंयता अणंतगुणा, असंजया अणंतगुणा ॥ १३ दारं ॥

४६. एएसि णं भंते ! जीवाणं सागारोवउत्ताणं अणागारोवउत्ताण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा

१३ संयतद्वार.

४५. हे भगवन् ! ए संयत, असंयत, संयतासंयत, अने नोसंयत-नोअसंयत-नोसंयतासंयत जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा जीवो संयत छे, तेथी संयतासंयत असंख्यातगुणा छे, तेथी नोसंयत-नोअसंयत-नोसंयतासंयत अनंतगुणा छे अने तेथी असंयत अनन्तगुणा छे.

१४. उपयोगद्वार.

४६. हे भगवन् ! ए साकारोपयोगवाळा अने अनाकारोपयोगवाळा जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ?

४५. दर्शनद्वार कहुं, हवे संयतद्वार कहे छे-सौथी थोडा संयत-सर्वविरतिवाळा जीवो छे, कारण के तेओ उक्कट्ट पदे पण हजार कोड पृथक्त्व प्रमाण होय छे, केमके “कोडिसहस्सपुहुत्तं मणुयलोप संजयाणं” मणुय लोकमां संयतो कोटीसहस्र पृथक्त्वप्रमाण होय छे-एहुं शाखहुं वचन छे. तेथी संयतासंयत-देशविरतिवाळा असंख्यातगुणा छे, कारण के असंख्याता तिर्यंच पंचेन्द्रियोने देशविरतिनो संभव छे. तेथी नोसंयत-नोअसंयत-नोसंयतासंयत अनन्तगुणा छे, पटले त्रणे प्रकारना प्रतिषेधयुक्त सिद्धो छे अने ते अनन्त छे. तेथी असंयत-विरति रहित जीवो अनन्ता छे, कारण के वनस्पतिकारिक सिद्धोथी पण अनन्ता छे.

तुलना वा विसेशाहिया चा? गोयमा! सव्वत्थोया जीवा अणागारोचउत्ता, सागारोवउत्ता संखेज्जगुणा। १४ वारं॥

४३. णसि ण भंते! जीवाणं आहारगणं अणाहारगणं य कयरे कयरेहिंत्तो अप्पा था वहुया था तुल्ला था हे गौतम! सौथी थोडा जीवो अनाकारोपयोगवाळा छे, तेथी साकारोपयोगवाळा सख्यातगुणा छे.

१५ आहारकद्वार.

४३. हे भगवन्! ए आहारक अने अनाहारक जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, वहु, तुल्य के विशेषाधिक छे? हे गौतम! सौथी

४६ भयत द्वार समाप्त थयु, ह्ये उपयोगद्वार कहे छे—अहाँ अनाकार-वर्धनोपयोग काल सौथी थोडो छे, अने तेथी साकारोपयोग-वर्धनोपयोगकाल मख्यातगुण छे माटे जीवो पण अनाकारोपयोगवाळा सौथी थोडा छे, कारण के प्रश्न समये समये थोडा ज होय छे, तेथी साकारोपयोगवाळा सख्यातगुणा छे, कारण के साकारोपयोगनो काल लयो थोवाथी तेवो प्रश्नसमये घणा होय छे

४७ उपयोगद्वार कयु, ह्ये आहारकद्वार कहे छे—सौथी थोडा अनाहारक जीवो छे, कारण के विप्रवहगतिने प्राप्त थयेला वगेरे जीवोज अनाहारक होय छे वहु छे के—“विप्रवहगमायथा केवट्ठिणो समुद्दया अजोणी य। सिखा य अणाहार सेसा आहारणा जीया” ॥ “विप्रवह गतिने प्राप्त थयेला समुद्दयात प्राप्त केवलवानी, अयोगी केपनी अने लिखो अनाहारक होय छे अने थाकी यथा आहारक होय छे” तेथी आहारक जीवो अतख्यातगुणा छे,

(प्र०)—धनस्पतिकारिको सिद्धोथी अन्तगुणा छे अने तेवो आहारक छे तो (अनाहारकथी) अन्तगुणा केम न होय? (उ०)—आशका वस्तुतया अज्ञानथी थयेली होवाथी मयुक्त छे प्रहीं सूक्ष्म निगोरो यथा मळीने पण अतख्याता छे, अने तेमां अन्तमु-हर्तना समय प्रमाण सूक्ष्म निगोरो हमेशा विप्रवहगतिमां होय छे, माटे अनाहारक पण घणा छे अने ते सयं जीवपञ्चिना असंख्यातमा

विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा जीवा अणाहारगा, आहारगा असंखेज्जगुणा । १५ दारं ॥ ४७ ॥

४८. एसि णं भंते ! जीवाणं भासगाणं अभासगाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा जीवा भासगा, अभासगा अणंतगुणा । १६ दारं ॥ ४८ ॥

४९. एसि णं भंते ! जीवाणं परीत्ताणं अपरीत्ताणं नोपरीत्तनोअपरीत्ताण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा

थोडा जीवो अनाहारक छे, अने तेथी आहारक असंख्यातगुणा छे.

१६ भाषकद्वार.

४८. हे भगवन् ! ए भापक जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा भापक जीवो छे अने अभापक जीवो अने अनंतगुणा छे.

१७ परीत्तद्वार.

४९. हे भगवन् ! ए परीत्त, अपरीत्त अने नोपरीत्त-नोअपरीत्त जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ?

भाग जेटला छे. तेथी आहारक जीवो असंख्यातगुणा छे, पण अनन्तगुणा नथी.

४८. आहारकद्वार समास थयुं, हवे भापकद्वार कहे छे-सौथी थोडा भापक-भापालब्धिसंपन्न छे, कारण के बेइन्द्रियादि जीवो भापक-बोलवानी शक्तिवाला छे.

बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयसा ! सब्वत्थोधा जीवा परीत्ता, नोपरीत्तानोअपरीत्ता अणंतगुणा,
अपरीत्ता अणंतगुणा । १७ दांरं ॥ ४९ ॥

५०. एएसि णं मंते ! जीवाणं पब्बत्ताणं अपब्बत्ताणं नोपब्बत्तानोअपब्बत्ताण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा धा
हे गौतम ! सौथी थोडा परीच जीवो छे. नोपरीच-नोअपरीच जीवो अनत्तगुणा छे अने तेथी अपरीत्त जीवो अनत्तगुणा छे.

१८ पर्याप्तद्वार.

५० हे भगवन् ! ए पर्याप्ता, अपर्याप्ता अने नोपर्याप्ता-नोअपर्याप्ता जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ?

४९. भाषकद्वार समाप्त थयु, हवे परिच्छद्वार कहे छे-अहीं परीच वे प्रकारला छे-‘भवपरीच अने कायपरीच जेओने कइक न्यून अर्ध पुद्गलपरवर्त ससार बाकी छे ते भवपरीच-शुद्धपाक्षिक अने कायपरीच-प्रत्येक शरीरी तेमा पचे प्रकारला परीच जीवो सौथी थोडा छे, केमके शुक्लपाक्षिक अने प्रत्येकशरीरी जीवो बाकीना जीवोनी अयेसाय द्रव्याज थोडा छे तेथी नोपरीच-नोअपरीच जीवो अनत्तगुणा छे, कारणके घन्ने प्रकारला निवेधवाळा सिद्धो छे अने ते मन्त छे तेथी अपरीत्त जीवो अनत्तगुणा छे कारणके कृष्णपाक्षिक अने साधारण वनस्पतिकायिको सिद्धोथी अनत्तगुणा छे

५० हवे पर्याप्तद्वार कहे छे-सौथी थोडा नोपर्याप्त-नोअपर्याप्त जीवो छे, कारण के पचे प्रकारला निवेधवाळा सिद्धो छे अने

१ अहीं परीचशब्द अल्पार्थक छे, तेथी भवपरीच-जेओने अल्प-धंशक न्यून अर्ध पुद्गलपरवर्तारूप भव-सप्तार बाकी छे ते शुद्धपाक्षिको अने जेने अल्प काय-शरीर छे एटके एक शरीर छे ते कायपरीच-प्रत्येकशरीरो बाणवा

बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा जीवा नोपज्जत्तानोअपज्जत्तगा, अपज्जत्तगा अणंत-
गुणा; पज्जत्तगा संखिज्जगुणा । १८ दारं ॥

५१. एएसि णं भंते ! जीवाणं सुहुमाणं बायराणं नोसुहुमनोबायराण य कयरे कयरेहितो अप्पा वा बहुया
वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा जीवा नोसुहुमानोबायरा, बायरा अणंतगुणा, सुहुसा
असंखेज्जगुणा । १९ दारं ॥

हे गौतम ! सौथी थोडा जीवो नोपर्यासा-नोअपर्यासा छे, तेथी अपर्यासा अनन्तगुणा छे अने तेथी पर्यासा संख्यातगुणा छे.

१९ सूक्ष्मद्वार.

५१. हे भगवन् ! ए सूक्ष्म, वादर अने नोसूक्ष्म-नोवादर जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम !
सौथी थोडा जीवो नोसूक्ष्म-नोवादर छे, तेथी वादर अनंतगुणा छे, तेथी सूक्ष्मी असंख्यातगुणा छे.

ते अपर्यान्तादिथी साव थोडा छे, तेथी अपर्यान्ता अनन्तगुणा छे. कारण के साधारण वनस्पतिकायिक सिद्धेथी अनन्तगुणा छे अने
ते सर्वदा अपर्यान्तपणे प्राप्त थाय छे. तेथी पर्यान्ता संख्यातगुणा छे, अहीं सौथी घणा जीवो सूक्ष्म छे अने सूक्ष्म जीवो हमेशां
अपर्यान्ताथी पर्यान्ता संख्यातगुणा होय छे माटे संख्यातगुणा कहेला छे.

५१. पर्यान्तद्वार समाप्त थयु, हवे सूक्ष्मद्वार कहे छे—सौथी थोडा जीवो नोसूक्ष्म-नोवादर पटले सिद्धो छे, कारण के तेआ
सूक्ष्म जीवराशि अने वादर जीवराशिना अनन्तमां भागे छे. तेथी वादर जीवो अनन्तगुणा छे, कारण के वादर निगोदना
जीवो सिद्धेथी पण अनन्तगुणा छे. तेथी सूक्ष्म जीवो असंख्यातगुणा छे; कारण के वादर निगोदो करतां सूक्ष्म निगोदो

५२. एणसि णं भंते ! जीवाणं सद्धीणं असन्नीणं नोसन्नीनोअसन्नीण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थोवा जीवा सन्नी, नोसन्नीनोअसन्नी अणंतगुणा, असन्नी अणंतगुणा ॥ २० वार ॥

५३. एणसि णं भंते ! जीवाणं भवसिद्धियाणं अभवसिद्धियाणं नोभवसिद्धियानोअभवसिद्धियाण य कयरे

२० सद्धीद्वार.

५२. हे भगवन् ! ए सद्धी जीवो, असद्धी जीवो अने नोसद्धी-नोअसद्धी जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा सद्धी जीवो छे, तेथी नोसद्धी-नोअसद्धी जीवो अन्तगुणा छे अने तेथी असद्धी जीवो अन्तगुणा छे.

२१ भवसिद्धिकद्वार

५३. हे भगवन् ! ए भवसिद्धिक, अभवसिद्धिक अने नोभवसिद्धिक-नोअभवसिद्धिक जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य

अवस्थातगुणा छे

५२. मूलम्भद्वार काल हवे मद्धीद्वार कहे छे-सौथी थोडा सद्धी जीवो छे, कारण के मनयाळा जीवो ज मद्धी होय छे, तेथी नोसद्धी-नोअसद्धी जीवो अन्तगुणा छे, कारण के वन्ने प्रकारना प्रतिपेयथाळा सिद्धो छे अने ते सद्धीथी अन्तगुणा छे तेथो असद्धी अन्तगुणा छे, कारण के वनस्पतिकायिक जीवो सिद्धोथी अन्तगुणा छे

५३. संक्षीद्वार कए, हये भवसिद्धिक द्वार कहे छे-“सौथी थोडा अभवसिद्धिक-अमथ्यो छे, कारण के तेभो जघन्य युक्तात् परिमाणयाळा छे भयुयोगद्वारमा कए छे छे-“उकए परीजातमा एक रूप मद्धीप पटले जघन्य युक्त भवत थाप छे अने अभय

करेहिंती अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सन्वत्थोवा जीवा अभवसिद्धिया, गोभ-
सिद्धियाणोअभवसिद्धिया अणंतगुणा, भवसिद्धिया अणंतगुणा ॥ २१ दारं ॥

५४. एएसिणं भंते ! धम्मत्थिकायअधम्मत्थिकायआगासत्थिकायजीवत्थिकायपोगलत्थिकायअद्धासमयाणं
दन्वद्वयाए करे करेहिंती अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! धम्मत्थिकाए अधम्मत्थि-
के विशेषाधिक छे ! हे गौतम ! सौथी थोडा जीवो अभवसिद्धिक छे, तेथी नोभवसिद्धिक-नोअभवसिद्धिक जीवो अनंतगुणा छे,
तेथी भवसिद्धिक जीवो अनंतगुणा छे.

२२ अस्तिकायद्वार.

५४. हे भगवन् ! ए धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय, जीवास्तिकाय, पुद्गलास्तिकाय अने अद्वासमयोमां
द्रव्यार्थरूपे कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय आकाशास्तिकाय ए
सिद्धिक जीवो तेटला छे." तेथी नोभवसिद्धिक-नोअभवसिद्धिक अनंतगुणा छे. कारण के वनेना प्रतियेघयाळा न्निजो छे अने तेओ
अजत्रयोत्कृष्ट (मध्यम) युक्तानंतपरिमाणयाळा छे माटे अनंतगुणा छे. तेथी पण भवन्निजो अनंतगुणा छे, कारण के भव्य एक
निगोदना अनन्तमा भाग जेटला सिजो छे, अने भव्य जीवराशिनी निगोयो अक्षर्यानी छे. भवसिद्धिकद्वार समाप्त थयुं.

५४. हवे अस्तिकायद्वार कहे छे-धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय अने आकाशास्तिकाय ए वने 'द्रव्यार्थतया'~द्रव्यस्वरूपे तुल्य-समान छे.
कारण के दरेक एक एक द्रव्यरूप छे, माटे सौथी थोडा छे. तेथी जीवास्तिकाय द्रव्यरूपे अनंतगुणा छे. कारण के प्रत्येक जीवो द्रव्य छे,
अने तेओ जीवास्तिकायने विषे अनन्ता छे. तेथी पुद्गलास्तिकाय द्रव्यरूपे अनंतगुणा छे. बेबी रीते छे ? ए प्रश्नो उत्तर आ प्रमाणे

કામ આગાસત્થિકામ કમ્પનં તિન્નિડયિ તુલ્લા વચ્ચદ્ધયામ સન્ધત્થોયા, જીયત્થિકામ વચ્ચદ્ધયામ અણંતગુણે,
ત્રણે દ્રવ્યાર્થરૂપે તુલ્પ છે અને મૌથી ધોઢા છે, તેથી જીવાસ્તિકામ દ્રવ્યાર્થરૂપે અંતંતગુણ છે, તેથી પુલ્લાસ્તિકામ દ્રવ્યાર્થરૂપે

ઉ-મ્મી પરમાણુ અને ત્રિપ્રદેશિકાદિ રચાઈ શુશા શુશા દ્રવ્ય છે, તે મામામ્યરૂપે ત્રણ પ્રકારે ઉ-પ્રયોગપરિણત, મિધપરિણત, અને વિધાનાપરિણત તેમાં પ્રયોગપરિણત (આતમામ પ્રયોગ-વ્યાપાર વડે ઘાનાથરજાદિ કર્મરૂપે તથા મૌથારિકાદિ શરીરરૂપે પરિણમતા પુલ્લો) પણ જીવોથી અન્તગુણા છે, કારણ કે વક્રવક્ર ઝીવ પ્રાનાથરજીવ, વરાનાથરજીવોદિ પ્રયેક કર્મના અન્ત પુલ્લાસ્તિકામ ઘો ઘટે વ્યાપ્ત છે, તો ઠી ધીજા પુલ્લાસ્તિકામ વચ્ચે શુ કહેવું? તે પ્રયોગપરિણત પુલ્લાસ્તિકામ મિધપરિણત (પ્રયોગ અને વિચ્છાસા-સ્વમાપયથી પરિ-જામેલા) પુલ્લાસ્તિકામ અન્તગુણા છે, તેથી વિચ્છામાપરિણત-શ્યમાપયથી પરિણમેલા પુલ્લાસ્તિકામ અન્તગુણા છે મયતીસ્ત્રવ્યા કમ્પ ઉકે “મૌથી ધોઢા પુલ્લાસ્તિકામ અન્તગુણા છે, તેથી મિધપરિણત અન્તગુણા છે અને તેથી વિચ્છાસાપરિણત અન્તગુણા છે” માટે જી-વાસ્તિકામથી પુલ્લાસ્તિકામ દ્રવ્યરૂપે અન્તગુણા છે તેથી અન્તગુણા-કામ પણ દ્રવ્યાર્થરૂપે અન્તગુણ છે. કેવી રીતે છે તે કલાયે ઉ-મ્મી વક્રવ વરમાણુ મથિવ્ય કાલમાં ત્રિપ્રદેશિકા, ત્રિપ્રદેશિકા, વાલ્પ વસ્ત્રપ્રદેશિકા, અસ્ત્રવ્યાતપ્રદેશિકા અને માત્રપ્રદેશિકા રૂપોની મદદ પાવળત ઘયાને મીયે તેના શુશા શુશા કાલે ઘયાના અન્ત માયી મયોગો કેવલમાત્રિવ આનેલ છે, જેમ વક્ર વરમાણુના તેમ તથા વરમાણુઓના તથા પ્રાયેક ત્રિપ્રદેશિકાદિ રૂપોના વિષ મિધ કાલે ઘયાના માયી અન્ત સયોગો આણેલા છે. તે વચાપનો પરિણામ ‘મુવ્યરેત્તમાં (1) (આ સ્લોકમાં) મંમયે છે તથા હેત્રથી વળ આ વરમાણુ આ આકાશપ્રદેશમા વક્ર મમવની

1 ગેમાથારે મુવ્યરેત્તના અન્તવર્તી આ ત્રિયોગિક પરિણામો મંમય છે તે તા આશપનો વચ્ચ છે તેનો હ્યાલ આથી શ-વનો પલે, વળ આ તથા પીટ્ટગિક પરિણામો તો ધોદ રુપ્રમાણ હોવમા વાય છે વમ સ્પટ જણાય છે વતાવ મુવ્યરિના મમન વડે વરમાણુ વ્યાવહારિક વાત્ર મુવ્યરેત્તમાં હોય છે, તે આશપનો વચ્ચ હોય વમ માનોવ, તો વળ વર્તનાસ્પવાલ તો ધોદ રુપ્રમાણ હોવમા છે

પોગલત્થિકાએ દબ્બદ્ધ્યાએ અણંતગુણે, અદ્ધાસમએ દબ્બદ્ધ્યાએ અણંતગુણે ॥

અનન્તગુણા છે, તેથી અદ્ધાસમય દ્રવ્યાર્થરૂપે અનન્તગુણ છે.

સ્થિતિવાલ્લો, બે સમયની સ્થિતિવાલ્લો, એમ એક પરમાણુના એક આકાશપ્રદેશમાં અસંખ્યાતા ભાવી સંયોગો થવાના છે, તેમ સર્વે આકાશપ્રદેશમાં પણ પ્રત્યેકના અસંખ્યાતા ભાવી સંયોગો, તથા વારંવાર તે આકાશપ્રદેશોમાં પરમાણુની યરાદૃત્તિ થવાથી અને કાલ અનન્ત હોવાથી કાલથી અનન્ત ભાવી સંયોગો થવાના છે, જેમ એક પરમાણુના થવાના છે તેમ સર્વે પરમાણુઓના તથા વધા દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધોના અનન્ત ભાવી સંયોગો થવાના છે. તથા ભાવથી પણ આ પરમાણુ આ કાલે એકગુણ કાલ્લો હોય છે, એમ એક પરમાણુના જુદા જુદા કાલે અનન્ત સંયોગો થવાના છે. જેમ એક પરમાણુના તેમ વધા પરમાણુઓના અને વધા દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધોના ભાવથી જુદા જુદા અનન્ત ભાવી સંયોગો થવાના છે. એમ એક પરમાણુના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવ વિશેષના સંબંધથી અનન્ત ભાવી સમયો કેવળજ્ઞાનીય જાણેલા છે, જેમ એક પરમાણુના તેમ વધા પરમાણુઓના તથા વધા દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધોના જાણવા. પરન્તુ આ વધું પરિણામી કાલ પદાર્થ સિવાય અને પરિણામી પુદ્ગલાસ્તિકાયાદિ સિવાય ઘટી શકે નહિ, માટે આ વધું તાત્વિક સમજવું. કહ્યું છે કે-

“ સંયોગપુરસ્કારશ્ચ નામ ભાત્રિનિ હિ યુલ્યતે કાલે । નહિ સંયોગપુરસ્કારો હ્યસતાં કેષાંચિદુપપન્નઃ ” ॥

મવિષ્યમાં થનારા સંયોગ ભાવી કાલ્લ દ્વોય તોજ ઘટી શકે છે. પરન્તુ કોઈને માટે પણ (પુદ્ગલાદિ અને કાલ્લ) અવિદ્યમાન હોય તો ભાવી સંયોગ ઘટી શકે નહિ.” જેમ વધાં પરમાણુઓના અને વધા દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધોના પ્રત્યેકના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ્લ અને ભાવ વિશેષના સંબંધથી અનન્ત ભાવી અદ્ધાસમયો થાય છે. તેમ અંતીત સમયો પણ સિદ્ધ થાય છે. માટે દ્રવ્યરૂપે પુદ્ગલાસ્તિકાયાથી અનન્તગુણ અદ્ધાસમય-કાલ્લ છે. એમ દ્રવ્યાર્થરૂપે અલ્પવહુલ્ય કહ્યું.

सदृशाए अणंतगुणे, अद्धासमए पएसदृयाए अणंतगुणे, आगासत्थिकाए पएसदृयाए अणंतगुणे ॥

५६. एयस्स णं भंते ! धम्मत्थिकायस्स दब्बदृपएसदृयाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोथमा ! सब्बत्थोवे एगे धम्मत्थिकाए दब्बदृयाए, से चैव पएसदृयाए असंखेज्जगुणे । एयस्स णं भंते ! अधम्मत्थिकायस्स दब्बदृपएसदृयाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ?

तेथी अद्धासमयो प्रदेशार्थरूपे अनन्तगुण छे अने तेथी आकाशास्तिकाय प्रदेशार्थरूपे अनन्तगुण छे.

५६. हे भगवन् ! ए धर्मास्तिकायमां द्रव्यरूपे अने प्रदेशरूपे कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडो धर्मास्तिकाय द्रव्यरूपे एक छे अने ते प्रदेशरूपे असंख्यातगुण छे. हे भगवन् ! ए अधर्मास्तिकायमां द्रव्यरूपे अने प्रदेशरूपे कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडो अधर्मास्तिकाय द्रव्यरूपे एक छे, अने प्रदेशरूपे

५६. एम प्रदेशार्थरूपे अल्पबहुत्व कंहुं, हवे प प्रत्येक द्रव्योनुं द्रव्यार्थरूपे अने प्रदेशार्थरूपे अल्पबहुत्व कहे छे—सौथी अल्प धर्मास्तिकाय द्रव्यरूपे छे. कारण के ते एक छे, अने प्रदेशार्थरूपे असंख्यातगुण छे, कारण के तेना प्रदेशो लोकाकाशना प्रदेशो जेटला छे. एम अधर्मास्तिकाय सूत्र पण जाणवुं. आकाशास्तिकाय द्रव्यार्थरूपे सौथी अल्प छे, कारण के ते एक छे, अने प्रदेशार्थरूपे अनन्तगुण छे. कारण के ते अपरिमित छे. जीवास्तिकाय द्रव्यार्थरूपे सौथी अल्प छे, अने प्रदेशार्थरूपे असंख्यातगुण छे. कारण के दरेक जीवना प्रदेशो लोकाकाशना प्रदेश प्रमाण छे. पुद्गलास्तिकाय द्रव्यरूपे सौथी अल्प छे, कारण के पुद्गलद्रव्यो यधे य थोडां छे, अने ते पुद्गलास्तिकाय ते ते द्रव्य करतां प्रदेशार्थरूपे विचारातां असंख्यातगुणा छे.

(प्र०)—जगतमां अनन्तप्रदेशिक स्कंधो घणां छे तो प्रदेशार्थरूपे अनन्तगुण केम न संभवे ? (उ०)—आ शंका वस्तु तत्त्वना अज्ञानथी

ગોયમા ! સ્વ્વત્યોવે ઇગે અઘમ્મત્થિકાઇ ઢ્વ્વટ્ટયાઇ, સે વ્વેવ પપ્પસટ્ટયાઇ અસંલેજ્જગુણે ! ઇયસ્સ ણં મંતે !
 આગાસત્થિકાયાસ્સ ઢ્વ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાઇ કયરેહિતો અપ્પા વા પહુયા વા તુલ્લા વા વિસેસાહિયા વા ! ગોયમા !
 સ્વ્વત્યોવે ઇગે આગાસત્થિકાઇ ઢ્વ્વટ્ટયાઇ, સે વ્વેવ પપ્પસટ્ટયાઇ અણંતગુણે ! ઇયસ્સ ણં મંતે ! જીવત્થિકાયાસ્સ
 ઢ્વ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાઇ કયરેહિતો અપ્પા વા પહુયા વા તુલ્લા વા વિસેસાહિયા વા ! ગોયમા ! સ્વ્વત્યોવે
 જીવત્થિકાઇ ઢ્વ્વટ્ટયાઇ, સે વ્વેવ પપ્પસટ્ટયાઇ અસંલેજ્જગુણે ! ઇયસ્સ ણં મંતે ! પોગ્ગલત્થિકાયાસ્સ ઢ્વ્વટ્ટપ્પસ-

અસલ્યાતગુણ છે. હે મગવન્ ! ઇ આકાશાસ્તિકાયામાં દ્રવ્યરૂપે અને પ્રદેશરૂપે કોણ કોનાથી અલ્પ, વહુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ?
 હે ગૌતમ ! દ્રવ્યરૂપે આકાશાસ્તિકાયા એક છે અને સૌથી અલ્પ છે, અને તે પ્રદેશરૂપે અનન્તગુણ છે. હે મગવન્ ! ઇ જીવાસ્તિ-
 કાયામાં દ્રવ્યરૂપે અને પ્રદેશરૂપે કોણ કોનાથી અલ્પ, વહુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ? હે ગૌતમ ! સૌથી ઘોઢા જીવાસ્તિકાયા
 દ્રવ્યરૂપે છે અને તે પ્રદેશરૂપે અસંલ્યાતગુણ છે. હે મગવન્ ! ઇ પુદ્ગલાસ્તિકાયામાં દ્રવ્યરૂપે અને પ્રદેશરૂપે કોણ કોનાથી અલ્પ,

છે માટે અયુક્ત છે કારણ કે અન્તપ્રવેશિક સ્કથો ઘોઢા છે અને પરમાણુ ઘરેરે અતિશય ઘણા છે આ સર્વે સૂત્ર કહેવામાં આવ-
 શ્વે કે-“સૌથી ઘોઢા અન્તપ્રવેશિક સ્કથો દ્રવ્યરૂપે છે, તેથી પરમાણુપુદ્ગલ દ્રવ્યરૂપે અનન્તગુણ છે, તેથી સભ્યાત પ્રવેશિક સ્કથો
 દ્રવ્યરૂપે સલ્યાતગુણ છે, તેથી અસભ્યાતપ્રવેશિક સ્કથો દ્રવ્યરૂપે અસભ્યાતગુણ છે” માટે જ્યારે સર્વ પુદ્ગલાસ્તિકાયાનો પ્રવેશરૂપે
 વિચાર કરીય ત્યારે અન્ત પ્રવેશિક સ્કથો ઘણા ઘોઢા હોવાથી, પરમાણુઓ અતિ ઘણા હોવાથી અને તેઓ હુલા હુલા દ્રવ્યરૂપ હોવાથી
 તથા અસભ્યાતપ્રવેશિક સ્કથો પરમાણુની અપેક્ષાપ અસભ્યાતગુણા હોવાથી અસભ્યાતગુણા જ ઘટે છે, અનન્તગુણા ઘટતા નથી અથ્વા
 સમય સર્વથે દ્રવ્યાર્થ અને પ્રવેશાર્થરૂપે પ્રમ્ન થતો નથી, કારણ કે તેને પ્રવેશો નથી

दृयाए कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुह्या वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सव्वत्थोवे पोग्गलत्थिकाए दव्वट्टयाए, से च्चेव पएसट्टयाए असंखेज्जगुणे । अद्धासमये न पुच्छिज्जइ, पएसभावांवा ॥

५७. एएसि णं भंते ! धम्मत्थिकायअधम्मत्थिकायजीवत्थिकायपोग्गलत्थिकायअद्धासमयाणं बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा पुद्गलास्तिकाय, द्रव्यरूपे छे अने ते प्रदेशार्थरूपे असंख्यातगुण छे. अद्धास-

मय संबंधे प्रश्न थतो नथी, कारण के तेने प्रदेशो नथी.

५७. हे भगवन् ! ए धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय, जीवास्तिकाय पुद्गलास्तिकाय अने अद्धासमयोमां द्रव्यार्थ

(प्र०)—काल द्रव्यरूपे होवामां शो नियम छे ? जो ते द्रव्य छे तो तेना प्रदेशो पण होवाज जोइए. जेम अनन्त परमाणुओनो स-
मुदाय स्कंध कहेवाय छे अने ते द्रव्य छे अने तेना अवयवो ए प्रदेशो छे. तेम अहीं पण सकळ काल द्रव्य छे अने तेना अवयवरूप समयो प्रदेश छे. (उ०)-आ शंका अयुक्त छे, कारण के दृष्टांत अने दार्ष्टिक-(साध्य)नुं समानपणुं नथी. परमाणुओनो समुदाय त्यारे ज स्कंध कही शकाय के ज्यारे तेओ परस्पर सापेक्षरूपे परिणमे; परस्पर निरपेक्ष केवल परमाणुओनो समूह स्कंध न कहेवाय, अने अद्धा समयो तो परस्पर निरपेक्ष ज छे, कारण के वर्तमान समय विद्यमान होय छे त्यारे अतीत अने अनागत समयो नथी होता, तेथी तेओनो स्कंधरूपे परिणाम थती नथी. स्कन्धना अभावंथी अद्धासमयोना प्रदेशो नथी, पण जुदा जुदा द्रव्यो छे.

५७. हवे धर्मास्तिकायांदि वधा द्रव्योनुं एक साथे द्रव्यार्थ अने प्रदेशार्थरूपे अल्पवहुत्व कहे छे—धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय अने आकाशास्तिकाय ए त्रणे द्रव्यरूपे तुल्य छे अने सौथी थोडा छे. कारण के प्रत्येक एक एक द्रव्य छे. तेथी धर्मास्तिकाय अने अधर्मास्तिकाय ए वन्ने प्रदेशार्थरूपे असंख्यातगुणा छे, अने स्वस्थाननी अपेक्षाए परस्पर तुल्य छे. तेथी जीवास्तिकाय द्रव्यार्थरूपे

दन्वदृष्टपण्ड्याए कयरेहितो अत्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! घम्मत्थिकाए
अधम्मत्थिकाए आगासत्थिकाए एए तिन्नि चि तुल्ला दन्वदृष्ट्याए सन्वत्थोचा, ४ घम्मत्थिकाए अधम्मत्थिकाए य
एएसि णं दोन्नि चि तुल्ला पणसदृयाए असंखेज्जगुणा, जीवत्थिकाए दन्वदृष्ट्याए अणंतगुणे, से च्च पणसदृयाए
असंखेज्जगुणे, पोग्गलत्थिकाए दन्वदृष्ट्याए अणंतगुणे से च्च पणसदृयाए असंखेज्जगुणे, अद्दासमाए दन्वदृष्ट्याए
पणसदृयाए अणंतगुणे, आगासत्थिकाए पणसदृयाए अणंतगुणे ॥ २१ वारं ॥

अने प्रदेशार्थरूपे कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! घर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय अने आकाशास्ति-
काय ए त्रणे द्रव्यार्थरूपे परस्पर तुल्य छे अने सौधी थोडा छे. अने तेथी घर्मास्तिकाय अने अधर्मास्तिकाय ए वल्ले गदेशरूपे तुल्य
छे अने असल्यातगुण छे. तेथी जीवास्तिकाय द्रव्यरूपे अनन्तगुण छे अने तेथी प्रदेशरूपे ते असल्यातगुण छे, तेथी पुद्गलास्ति-
काय द्रव्यरूपे अनन्तगुणा छे अने तेथी ते प्रदेशरूपे असल्यातगुणा छे. तेथी अद्दासमय द्रव्यार्थ-प्रदेशार्थरूपे अनन्तगुणा छे, अने
तेथी आकाशास्तिकाय प्रदेशरूपे अनन्तगुण छे.

अनन्तगुणा छे, केमके अनन्त जीव द्रव्यो छे ते ज जीवास्तिकाय प्रदेशार्थरूपे असल्यातगुण छे, केमके दरेक जीवने असल्याता प्रदेशो
होय छे प्रदेशार्थरूपे जीवास्तिकायथी पुद्गलास्तिकाय द्रव्यार्थरूपे अनन्तगुणा छे कारण के जीवना एक एक प्रदेशो अनन्ता प्रानावर
णीयादि कर्म पुद्गलरूपो लागेला छे. तेथी पुद्गलास्तिकाय प्रदेशार्थरूपे असल्यातगुणा छे तेनो विचार पूर्वनी पेटे करयो प्रदेशार्थरूपे ते
पुद्गलास्तिकायथी अद्दासमयो द्रव्यार्थ-प्रदेशार्थरूपे अनन्तगुण छे अर्थां पण पूर्वनी पेटे विचार करयो तेथी आकाशास्तिकाय प्रदेशार्थ-
रूपे अनन्त गुण छे केमके तेनो सर्व विशाओमां अन्त नथी अने अद्दासमय मात्र मनुव्यदेशंज्यां होय छे पम अस्तिकायद्वार समाप्त थयु

५८. एएसि णं भंते ! जीवाणं चरिमाणं अचरिमाणं य कयरे कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा वि-
सेसाहिया वा ? गोयमा ! सब्वत्थो जीवा अचरिमा, चरिमा अणंतगुणा । २२ दारं ।

५९. एएसि णं भंते ! जीवाणं पोगलाणं अद्दासमयाणं सब्वदब्बाणं सब्वपएसणं सब्वपज्जवाणं य कयरे

२२ चरमद्वार.

५८. हे भगवन् ! ए चरम अने अचरम जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी
थोडा अचरम जीवो छे, अने तेथी चरमजीवो अनन्तगुणा छे.

२३ जीवद्वार.

५९. हे भगवन् ! ए जीवो, पुद्गलो, अद्दासमयो, सर्वद्रव्यो, सर्वप्रदेशो, अने सर्व पर्यायोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु,

५८. जेने योन्यता वडे चरम-हेल्ला भवने संभव छे ते चरम पटले भव्य अने तेथी इतर अचरम-अभव्य अने सिद्ध
कहेवाय छे. कारण के ते वन्नेने चरम भव नथी. तेमां अचरम जीवो थोडा छे, कारण के अभव्य अने सिद्धो वन्ने मळीने पण अ-
जघन्योत्कृष्ट (मध्यम) युक्त अनंत परिमाणवाळा छे. तेथी अनन्तगुणा चरम-भव्य जीवो छे, कारण के अजघन्योत्कृष्ट अनंतानन्त परि-
माणवाळा छे. चरम द्वार समाप्त.

५९. हवे जीवद्वार कहे छे—सौथी थोडा जीवो छे, तेथी पुद्गलो अनंतगुणा छे, तेथी अद्दासमयो अनन्तगुणा छे. तेनो, विचार
पूर्व करेलो छे. ते अद्दासमयोथी सर्वद्रव्यो विशेषाधिक छे, कारण के अही हमणां ज अद्दासमयो पुद्गलोथी अनन्तगुणा कहा छे,
अने ते प्रत्येक द्रव्य छे, माटे द्रव्यना विचारमां ते पण ग्रहण करवा, अने तेमां सर्वे जीवद्रव्य, सर्व पुद्गल द्रव्य, धर्मास्तिकाय, अथर्मा-

कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा !, गोयमा ! सब्वत्थोवा जीवा, पोग्गला अणंतगुणा, अद्दासमया अणंतगुणा, सब्वदब्बा विसेसाहिया, सब्वपप्सा अणंतगुणा, सब्वपप्पवा अणंतगुणा । २३ वारं ।

६०. खेत्ताणुवाणं सब्वत्थोवा जीवा उडुल्लोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा जीवो छे, तेथी पुव्वगलो अनन्तगुणा छे, तेथी अद्दासमयो अनन्तगुण छे, तेथी सर्वद्रव्यो विशेषाधिक छे, तेथी तेथी सर्व प्रदेशो अनन्तगुणा छे अने तेथी सर्व पर्यायो अनन्तगुणा छे.

२४ क्षेत्रद्वार

६०. क्षेत्रने अनुसारे सौथी थोडा जीवो ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां विशेषाधिक छे, तेथी

स्तिकाय अने आकाशरितिकाय द्रव्य नायवा, ते यथा एकठं करीप तो पण अद्दासमयोना अनन्तमा भाग जेटला घाय छे पटले ते द्रव्यो नाब्याथी कफ अधिक घाय छे तेथी अद्दासमयोथी सर्व द्रव्यो विशेषाधिक छे तेथी सर्वप्रदेशो अनन्तगुणा छे कारण के आकाश अनन्त छे तेथी सर्व पर्यायो अनन्तगुण छे कारण के पफ आकाश प्रदेशमां अनन्त अणुदल्लु पर्यायो होय छे जीवद्वार समाप्त

६० इये क्षेत्रद्वार कहे छे-क्षेत्रने अनुसारे विचार करता सौथी थोडा जीवो ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमा छे अहीं उर्ध्व लोकनु सौथी नीचेनु आकाशप्रतर अने तिर्यग्लोकनु सौथी उपरु आकाशप्रतर प उर्ध्वलोक-तिर्यग्लोक कहेघाय छे, कारण के तेया प्रकारे सिद्धा न्तमां प्रसिद्ध छे अहीं आ तात्पर्य छे-चौद रज्जुप्रमाण उर्ध्वलोकना त्रण विभाग घाय छे-ऊर्ध्वलोक, तिर्यग्लोक अने अधोलोक अने ते विभाग रुचक प्रदेशोथी घाय छे ते भा प्रमाणे-रुचक प्रदेशोथी नीचे नयसो योजन अने उपर नयसो योजन तिर्यग्लोक छे, ते तिर्यग्लोकनी नीचे अधोलोक भूने तेनी उपर ऊर्ध्वलोक छे, कफ न्यून सात रज्जुप्रमाण ऊर्ध्वलोक छे, कफ अधिक सात रज्जुप्रमाण अधोलोक

असंखेजगुणा, तेलुक्के असंखेजगुणा, उडुलोए असंखेजगुणा, अहोलोए विसेसाहिया।

तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोकमां विशेषाधिक छे.

छे अने मध्यभागमां अढारसो योजननी उंचाइवाळो तिर्यग्लोक छे. तेमां रुचकनी समभूतल पृथिवीना भागथी नवसो योजन जइने जे ज्योतिश्चक्रना उपर तिर्यग्लोकनुं एक प्रवेशात्मक आकाशप्रतर छे ते तिर्यग्लोकप्रतर अने तेना उपरनुं एक प्रवेशात्मक आकाशप्रतर ते ऊर्ध्वलोक प्रतर अने ते वल्ने प्रतरने ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोक फहेवाय छे. तेवी रीते अनावि प्रवचननी परिभाषा-संकेत छे. तेमां-ते वल्ने प्रतरमां रहेता जीवो सौथी थोडा छे. केवी रीते छे? तेनो उत्तर आपे छे-जेओ उर्ध्वलोकथी तिर्यग्लोकमां अने तिर्यग्लोकथी ऊर्ध्वलोकमां आची उत्पन्न थाय छे ते उपरना वल्ने प्रतरनो स्पर्श करे छे, अने ते सिवाय बीजा केटलाक जीवो जेओ त्यांज रहीने बे प्रतरनो आश्रय करे छे तेओज आ बे प्रतरमां रहेनारा छे, बीजा रहेता नथी. पण जेओ ऊर्ध्वलोकमांथी अधोलोकमां उत्पन्न थता ते बे प्रतरनो स्पर्श करे छे तेनी अहीं गणना करवानी नथी. कारण के तेओ बीजा सूत्रनो विषय थाय छे. पटले ते जीवो अधोलोक-तिर्यग्लोकनो विषय थाय छे. माटे उपरना बे प्रतरमां वर्तता जीवो सौथी थोडा छे. (प्र०)-ऊर्ध्वलोकमां रहेला सर्व जीवो असंख्यातमो भाग निरंतर मरणने प्राप्त थयेलो होय छे अने तेओ तिर्यग्लोकमां उत्पन्न थता उपरना बे प्रतरनो स्पर्श करे छे, तो उपरना बे प्रतरनो स्पर्श करनारा जीवो थोडा केम होय? (उ०)-आ शंका अयुक्त छे, कारण के ते वस्तुतत्त्वना अपरिज्ञानथी थयेली छे. ते आ प्रमाणे-यद्यपि ऊर्ध्वलोकमां रहेला सर्व जीवो असंख्यातमो भाग निरंतर मरणने प्राप्त होय छे, तो पण ते वधां तिर्यग्लोकमां उत्पन्न थता नथी. तेमानां घणा खरा तो अधोलोकमां अने ऊर्ध्वलोकमां उत्पन्न थाय छे. माटे ऊर्ध्वलोक अने तिर्यग्लोक संवन्धी उपरना बे प्रतरनो स्पर्श करनारा जीवो सौथी थोडाज छे. तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकने चिये जीवो विशेषाधिक छे. अहीं अधोलोकना उपरनुं एक प्रवेशवाळुं

आकाशप्रदेशप्रसर अने तिर्यग्लोकनी नीचेतु एक प्रदेशयाळु आकाशप्रदेशप्रसर ते यन्ने अधोलोक-तिर्यग्लोक कहेयाय छे कारण के तेया प्रकारे तेनी प्रथमना प्रसिद्धि छे, तेमां जेओ विप्रहगतित्थी अथवा त्या रडेया पडे से यन्ने प्रतरोमां यत्ते छे तेओ विशेषाधिक छे केयी रीते छे ? तेनो उत्तर आ प्रमाणे छे-जेओ अधोलोकधी तिर्यग्लोकमा अने तिर्यग्लोकधी अधोलोकमां ईलिका गतिथी उत्पन्न थाय छे तेओ उपरना यन्ने प्रतलो स्पर्श करे छे, अने जे केटलाएक त्यां रहेलाज ते विवक्षित वे प्रतलो आथय करे छे तेओ उपरना यन्ने प्रतरमा रहेनार कहेयाय छे, परंतु जेओ अधोलोकधी ऊर्ध्वलोकमा उत्पन्न यता ते यन्ने प्रतरनो स्पर्श करे छे ते न प्रहण करवा, कारण के तेओ वीजा सूत्रनो विषय थाय छे केवल ऊर्ध्वलोकधी अधोलोकमा विशेषाधिक जीवो छे माटे अधोलोकधी तिर्यग्लोकमा उत्पन्न यता जीवो ऊर्ध्वलोकनी अपेक्षाए विशेषाधिक प्राप्त थाय छे माटे विशेषाधिक छे तेथी तिर्यग्लोकमा रहेला जीवो असंख्यातगुणा छे, कारण के उपरना यन्ने क्षेत्रकरता तिर्यग्लोकनु क्षेत्र असख्यातगुण छे तेथी प्रण लोकनो स्पर्श करना जीवो असंख्यातगुणा छे अर्थां जेओ केवल ऊर्ध्वलोकमां, अधोलोकमां के तिर्यग्लोकमा रहे छे, जेओ वक्रगतिथी ऊर्ध्वलोक अने तिर्यग्लोकनो स्पर्श करे छे तेनी गणना न करवी, परंतु जेओ विप्रहगतिने प्राप्त थयेला प्रणे लोकनो स्पर्श करे छे ते प्रहण करवा, कारण के आ सूत्र विशेषार्थनो विषय छे माटे तिर्यग्लोकयर्ती जीवोधी असख्यातगुणा ज छे ते आ प्रमाणे-अर्थां घणा सूक्ष्म निगोशो प्रतिसमय ऊर्ध्वलोकमा अने अधोलोकमा मरण पासे छे, पण जे सूक्ष्म निगोशो तिर्यग्लोकमा मरण पासे छे, अने मरण पामी अधोलोकमा, ऊर्ध्वलोकमा के केटलाक तेज तिर्यग्लोकमा उत्पन्न थाय छे तेओ प्रण लोकनो स्पर्श करता नथी माटे तेओ आ सूत्रनो विषय नथी तेमा ऊर्ध्वलोक के अधोलोकमा रहेला सूक्ष्म निगोशो मरण पामी केटलाक स्थस्थाने पटले ऊर्ध्वलोकमा मरण पामी ऊर्ध्वलोकमा अने अधोलोकमा मरण पामी अधोलोकमा अने केटलाक तिर्यग्लोकमा उत्पन्न थाय छे, तेथी असख्यातगुणा अधोलोकमा रहेला ऊर्ध्वलोकमा अने अधोलोकमां रहेला अधोलोकमां उत्पन्न थाय छे, अने तेओ ते प्रकारे उत्पन्न यता प्रणे लोकनो स्पर्श करे छे माटे असख्यातगुणा छे (प्र०)-घणा जीवो अटला मोटा प्रमाणत्वां इमेया विप्रहगतिने प्राप्त थयेला होय छे

६१. खेत्ताणुवाएणं सन्वत्थोवा नेरइया तेलोक्के, अहोलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए असंखेज्जगुणा ॥
६१. क्षेत्रने अनुसारे सौथी थोडा नैरयिको त्रण लोकमां छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा होय छे अने तेथी अधोलोकमां असंख्यातगुणा होय छे.

प शी रीते जाणी शक्याय ? (३०)-युक्तिथी जाणी शक्याय छे. ते आ प्रमाणे-पूर्वे आ स्थानपदमां पर्याप्त द्वारांमां आ सूत्र कथुं छे -“सौथी थोडा नोपर्याप्ता-नोअपर्याप्ता जीवो छे, तेथी अपर्याप्ता अनंतगुणा छे, तेथी पर्याप्ता संख्यातगुणा छे.” प प्रमाणे अपर्याप्ता घणा छे, कारण के तेनाथी पर्याप्ता संख्यातगुणा ज छे, पण असंख्यातगुणा के अनन्तगुणा नथी. घणा अपर्याप्ताओ तो अन्तरालगति-मां वर्तता होय छे. तेथी त्रण लोकनो स्पर्श करनारा जीवो करतां ऊर्ध्व लोकमां रहेला असंख्यातगुणा होय छे, कारण के उप-जवानुं क्षेत्र अतिशय मोडुं छे अने तेना असंख्याता भागोनी उद्वर्तना थाय छे. तेथी अधोलोकमां रहेला जीवो विशेषाधिक छे, का-रण के ऊर्ध्वलोकना क्षेत्रथी अधोलोकनुं क्षेत्र विशेषाधिक छे. प प्रमाणे जीवोनुं क्षेत्रने अनुसारी अल्पबहुत्व कथुं.

६१. हवे चार गतिना दंडकना क्रमथी अल्पबहुत्वने कहेवानी इच्छावाला सूत्रकार प्रथम नैरयिकोनुं अल्पबहुत्व कहे छे-‘क्षेत्रानु-पातेन’ क्षेत्रने अनुसारे विचार करतां सौथी थोडा नैरयिको त्रण लोकमां छे-त्रण लोकनो स्पर्श करनारा छे. नैरयिको केवी रीते त्रण लोकनो स्पर्श करनाग छे अने ते सौथी थोडा केम छे? तेनो उत्तर आ प्रमाणे छे-अहीं मेरुपर्वतना शिखर उपर के अंजन-द-धिमुख पर्वतना शिखरादि उपर रहेली वावोमां रहेला जे मत्स्यादि पंचेन्द्रिय तिर्यचो नरकमां उपजवाना होय त्यारे मरण समये ई-लिका गति वडे आत्मप्रवेशोने उत्पत्तिस्थान सुधी विस्तारें छे अने तेओ त्रण लोकनो स्पर्श करे छे, तेओ मरीने तत्काल नरकमां उत्पन्न थता होवाथी अने नरकायुगनो अनुभव करता होवाथी नारको कहेवाय छे. आवा प्रकारना कैटला एक होय छे मटे त्रण लोकनो स्पर्श करनारा नैरयिको सौथी थोडा छे. वीजा आचार्यां आ प्रमाणे व्याख्या करे छे—जे पूर्वोक्त वावोमां तिर्यच-

६२. खेत्ताणुवाणं सन्वत्थोवा तिरिक्खजोगिया उट्टुलोयतिरियलोए, अट्टोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेलोकके असंखेज्जगुणा, उट्टुलोए असंखेज्जगुणा, अट्टोलोए विसेसाहिया । खेत्ताणुवा-

६२. क्षेत्रने अनुसरी सौधी योडा तिर्यचो ऊर्ध्वलोक-तिर्यंग्लोकमां छे, तेथी अधोलोक-तिर्यंग्लोकमां विशेषाधिक छे, तेथी तिर्यंग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्व लोकमां असंख्यातगुणा छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए

पंचेन्द्रियणे उत्पन्न यथा अने मरण समुत्थात वढे पोताना आत्मप्रवेश कपी दडनो उत्पत्तिस्थान पर्यन्त जेणे विस्तार कर्यो छे पया नारको ज प्रहण करवा अने तेओ तो नारकायुगनो अनुभव करता होवाधी निर्विवायणे नारकोज छे अने त्रण लोकनो स्वर्ग करनार छे कारण के ऊर्ध्वलोकमा रहेली पूर्वोक घावो सुधी तेणे आत्मप्रवेश कपी दडनो विस्तार कर्यो छे तेथी अधोलोक-तिर्यंग्लोक सहावाळा पूर्व कहेला वे प्रतरनो स्वर्ग करनार असंख्यातगुणा छे, कारण के असख्याता द्वीपसमुद्रोमां घणा तिर्यच पंचेन्द्रियो नर कने विषे उत्पन्न यथा उपर कहेला वे प्रतरनो स्वर्ग करे छे, तेथी पूर्वोक त्रण लोकनो स्वर्ग करनार नैरयिको करता असंख्यात गुणा छे कारण के क्षेत्र असख्यातगुण छे मेरुपर्यतादिना क्षेत्रधी असख्याता द्वीप-समुद्रक्य क्षेत्र असख्यातगुण छे मोटे असख्यात-गुणा थाय छे बीजा आचार्यो आ सूत्रनी आ प्रमाणे व्याख्या करे छे-असख्याता द्वीपसमुद्रमा तिर्यच पंचेन्द्रियणे उत्पन्न यथा अने मरण समुत्थात वढे उत्पत्तिस्थान सुधी जेओए पोताना आत्मप्रवेशनो वड विस्तार्यो छे ते नारको ज अही लेखा नारकायुगने चकता होवाधी से नारको मरण पामता एण असख्यातगुणा छे तेथी अधोलोकमा असंख्यातगुणा छे, कारण के ते तेनु पोतानु स्थान छे एम नरकगतिने आश्रयी क्षेत्रने अनुसरी अल्पबहुत्य कथ

६२. हवे तिर्यच गतिने आश्रयी अल्पबहुत्य कहे छे-आ अल्पबहुत्वनो विचार सामान्य जीवसूत्रनी पंटे करयो, कारण के सामान्य जीवोनु अल्पबहुत्य तिर्यचो-सूत्रम निगोवोने आश्रयी विचारेनु छे हवे तिर्यचली सपथे अल्पबहुत्य कहे छे-क्षेत्रने अनुसरी विचार करता

एवं सन्वत्थोवाओ तिरिक्खजोणिणीओ उड्डलोए, उड्डलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणाओ, तेलोकके संखेज्जगुणाओ, अहोलोयतिरियलोए संखेज्जगुणाओ, अहोलोए संखेज्जगुणाओ, तिरियलोए संखेज्जगुणाओ ॥

थोडी तिर्यंचस्त्रीओ ऊर्ध्व लोकमां छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यंग्लोकमां असंख्यातगुणी छे. तेथी त्रणलोकमां संख्यातगुणी छे, तेथी अधोलोक-तिर्यंग्लोकमां संख्यातगुणी छे, तेथी अधोलोकमां संख्यातगुणी छे, तेथी तिर्यंग्लोकमां संख्यातगुणी छे.

तिर्यंचयोनिक स्त्रीओ स्त्रीओ शोडी ऊर्ध्वलोकमां छे, कारण के अहां मेरुपर्वतनी वाच चगेरे स्थळे पण तिर्यंच स्त्रीओ होय छे, अने ते क्षेत्र नाहुं होवाथी ते स्त्रीओ शोडी छे. तेथी ऊर्ध्वलोक अने तिर्यंग्लोक नामे वे प्रतरमां अहंख्यातगुणी छे. कारण के सहस्रार देवलोक सुधीना देवो पण गर्भज तिर्यंच पंचेन्द्रियोमां उत्पन्न थाय छे, तो वीजा फायना उत्पन्न थाय तेमां शुं कहेहुं? तेओ उपर छतां पण ल्यां जेनो संभव होय त्यां उपजे छे, तेथी सहस्रार सुधीना देवो अने वीजा जीवो पण ऊर्ध्वलोकथी तिर्यंग्लोकमां तिर्यंच पंचेन्द्रिय स्त्रीपणे आयुप वेदता उत्पन्न थाय छे. जे तीरछा लोकमां रहनेारी तिर्यंच पंचेन्द्रिय स्त्रीओ ऊर्ध्वलोकमां देव तरीके अथवा वीजा कायतरीके उत्पन्न थती मरणसमुद्घात वउं उत्पत्तिस्थाने पोतपोताना आत्मप्रवेश रूपो वंडने विस्तारे छे ते पूर्वोक्त वे प्रतरनो स्पर्श करे छे ते तिर्यंचयोनिक स्त्रीओ तेथी असंख्यातगुणी छे, कारण के क्षेत्र असंख्यातगुणुं छे. तेथी त्रण लोकमां संख्यातगुणी छे, कारण के जे भवनापति, ब्यन्तर अने नारको तथा वाकीनी कायवाळा जीवो पण अधोलोकथी ऊर्ध्वलोकमां पण तिर्यंच पंचेन्द्रिय स्त्रीपणे उत्पन्न थाय, अने ऊर्ध्वलोकथी देव चगेरे पण अधोलोकमां उत्पन्न थाय तेओ मरण समुद्घात करी पोतपोताना आत्मप्रवेशरूप वंड वउं त्रणे लोकनो स्पर्श करे छे, अने तेओ घणी छे. तथा तिर्यंच स्त्रीओ आयुप वेदवाथी तिर्यंचयोनिक स्त्रीओ कहेवाय छे तेथी तेओ संख्यातगुणी छे. तेथी अधोलोक अने तिर्यंग्लोक नामे वे प्रतरमां रहली संख्यातगुणी छे, कारण के घणा नारकादि जीवो समुद्घात सिवाय पण तीरछा लोकमां तिर्यंच पंचेन्द्रिय स्त्री तरीके उत्पन्न थाय छे. अने तीरछा लोकमां रहला जीवो तिर्यंचयोनिक स्त्रीपणे

मणुस्सीओ तेलोकके, उडुल्लोयतिरियलोए संखेज्जगुणाओ, अहोल्लोयतिरियलोए संखेज्जगुणाओ, उडुल्लोए संखे-
गुणा छे, तेथी तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडी मनुष्यस्त्रीओ त्रण लोकमां (त्रण लोकनो स्पर्श करनारी)
छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणी छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणी छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमां संख्यातगुणी

ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोक नामे बे प्रतरनो स्पर्श करनारा असंख्यातगुणा छे, कारण के दैमानिक देवो अने बीजी कायना जीवो यथा
संभव ऊर्ध्वलोकथी तिर्यग्लोकमां मनुष्यपणे उत्पन्न थता उपर कहेला बे प्रतरनो स्पर्श करे छे, विद्याधरोनुं पण मेरुपर्वत वगैरे
स्थले गमन थाय छे, अने तेओना वीर्य अने रुधिरादि पुद्गलोमां संमूर्छिम मनुष्योनी उत्पत्ति थाय छे, तेथी ते विद्याधरो ज्यारे
रुधिरादि पुद्गलोसहित जाय छे त्यारे संमूर्छिम मनुष्यो पण उपर कहेला बे प्रतरना स्पर्श करनारा थाय छे, ते अतिशय
घणा छे माटे असंख्यातगुणा कह्या छे. तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोक नामे बे प्रतरमां संख्यातगुणा छे, कारण के अधोलौकिक ग्रामोमां स्व-
भावथीज घणा मनुष्यो छे, तेथी जेओ तिर्यग्लोकथी मनुष्यो अथवा शेषकायोथी आवी अधोलौकिक ग्रामोमां गर्भज मनुष्य तरीके के संमूर्छिम मनु-
ष्य तरीके उत्पन्न थवाना छे, अने जेओ अधोलोकथी के अधोलौकिक ग्रामरूप शेष अधोलोकथी, मनुष्योथी केश्यकायथी आवी तिर्यग्लोकमां गर्भज
मनुष्य तरीके के संमूर्छिम मनुष्य तरीके उपजवाना छे तेओ पूर्वोक्त बे प्रतरनो स्पर्श करे छे, अने तेओ घणा छे, तेमज स्वस्थानथी
पण केटलाक अधोलौकिक ग्रामोमां उपरना बे प्रतरनो स्पर्श करनारा होय छे, माटे तेओ पूर्वे कहेलाथी संख्यातगुणा छे. तेथी ऊर्ध्व-
लोकमां संख्यातगुणा छे, कारण के सौमनस वनादिने विषे क्रीडा करवा माटे अने चैत्यवंदन माटे घणा विद्याधरो अने चारण मुनि-
ओना गमनागमननो संभव छे, अने तेओना रुधिरादि पुद्गलोना संबन्धथो संमूर्छिम मनुष्योनी संभव छे. तेथी अधोलोकमां संख्यातगुणा छे,
कारण के पोतानुं स्थान होवाथी घणा छे. तेथी तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे, कारण के क्षेत्र संख्यातगुणुं छे अने पोतानुं स्थान छे. हवे
मनुष्य स्त्री संबन्धे अल्पवहुत्व कहे छे-क्षेत्रने अनुसरी विचार करतां सौथी थोडी मनुष्य स्त्रीओ त्रण लोकनो स्पर्श करनारी छे, का-

ज्जगुणाओ, अहोलोण संदेज्जगुणाओ, तिरियलोण संदेज्जगुणाओ ॥

६४ खेत्ताणुचाणं सन्वत्थोवा देवा उट्ठलोण, उट्ठलोयतिरियलोण असंदेज्जगुणा, अ-
हे, तेथी अधोलोकमा संख्यातगुणी छे, अने तेथी तिर्यंग्लोकमा संख्यातगुणी छे.

६४ क्षेत्रनी अपेधाए सौथी थोडा देवो ऊर्ध्वलोकमा छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यंग्लोकमा असख्यातगुणा छे. तेथी त्रणलोकमा
रण के ऊर्ध्वलोकथी अधोलोकमा उत्पन्न घयायाळी अने मारणान्तिक समुद्घात पढे जेना आत्मप्रदेशे अत्यंत दूर सुधी केलायेला छे
पथी, अथवा धैरिय समुद्घातने प्राप्त थयेली अथवा केवलिसमुद्घातने प्राप्त थयेली मनुष्य स्त्रीओ त्रण लोकनो सर्वां करे छे अने
ते घणी थोडी छे माटे सौथी थोडी कही छे तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यंग्लोक नामे थे प्रतरमां घर्तही मनुष्य स्त्रीओ सख्यातगुणी छे.
कारण के धैर्यानिक देवो अने शाकीनी कायथाळा ओवो ऊर्ध्वलोकथी तिर्यंग्लोकमा मनुष्यस्त्री तरीके उत्पन्न थयाना होय तेने तथा
तिर्यंग्लोकमा रहेली अने ऊर्ध्वलोकमा उत्पन्न थयायाळी अने मरण समुद्घातपढे उपर अत्यंत दूर सुधी जेणे आत्मप्रदेशे विस्तारैला
छे छला हजी सुधी जेणे फाळ नथी फर्यो पथी मनुष्य स्त्रीओने उपरला थे प्रतरला सर्पानो समय छे कारण के ते पाने प्रकारनी पण
स्त्रीओ अत्यंत घणी छे तेथी अधोलोक-तिर्यंग्लोक नामे थे प्रतरमां सख्यातगुणी छे कारण के तिर्यंग्लोचधी मनुष्य स्त्रीओधी के दोष
कायथी आयी अधोलौकिक मामोमां उत्पन्न थाय, अथवा अधोलौकिक प्रामकर दोरथी तिर्यंग्लोकमां मनुष्य स्त्रीपणे उपजघानी होय तेने, अने
केटली फकने अधोलौकिक फामने विये रहेयाथी पण पूर्वे कहेला थे प्रतरला सर्पानो समय छे अने तेओ पूर्वे कहेली स्त्रीओ करता
अतिशय घणी छे तेथी ऊर्ध्वलोकमा सख्यातगुणी छे, कारण के फ्रीडाने माटे के चैत्यथदन निमित्ते सौमनसादिमा घणी चिचाघरी स्त्री-
ओनो समय छे तेथी अधोलोकमा सख्यातगुणी छे कारण के त्यां पण स्वस्थान होयाथी घणी स्त्रीओ छे तेथी तिर्यंग्लोकमां सख्या-
तगुणी छे, कारण के शत्रु सख्यातगुण छे अने स्वस्थान छे पम मनुष्यगति सधन्धे भरपयहुत्य कमु

હોલોયતિરિયલો૯ સંલેજગુણા, અહોલો૯ સંલેજગુણા, તિરિયલો૯ સંલેજગુણા । લેત્તાણુવાણં સન્લ્લથોવાઓ દે-
વીઓ ઉઢ્હુલો૯, ઉઢ્હુલોયતિરિયલો૯ અસંલેજગુણાઓ, તેલોલ્લકે સંલેજગુણાઓ, અહોલોયતિરિયલો૯ સંલેજગુણાઓ,
(ત્રણ લોકનો સ્પર્શ કરનારા) સંલ્યાતગુણા છે, તેથી અધોલોક-તિર્ય્લોકમાં સંલ્યાતગુણા છે, તેથી અધોલોકમાં સંલ્યાતગુણા છે અને
તેથી તિર્ય્લોકમાં સંલ્યાતગુણા છે. ક્ષેત્રની અપેક્ષા૯ સૌથી થોડી ડેવીઓ ઊર્લ્લલોકમાં છે, તેથી ઊર્લ્લલોક-તિર્ય્લોકમાં અસં-

૬૪. હવે દેવગતિને આશ્રયી અલ્પવહુલ્લ કહે છે-ક્ષેત્રને અનુસારે વિચાર કરતાં સૌથી થોડા દેવો ઊર્લ્લલોકમાં છે, કારણ કે ત્યાં
ઐમાનિક દેવો છે અને તેઓ થોડા છે. અને ભવનપતિ વગેરે જેઓ જિનજન્મ મહોત્સવાદિને વિષે મેરુપર્લ્લતાદિની ઉપર જાય છે તેઓ
પણ થોડાજ છે માટે સૌથી થોડા કહ્યા છે. તેથી ઊર્લ્લલોક-તિર્ય્લોક નામે લે પ્રતરમાં અસંલ્યાતગુણા છે, કારણ કે તે જ્યોતિષ્કોને નજીક છે
માટે સ્વથાન છે. તથા ભવનપતિ, વ્યન્તર અને જ્યોતિષ્કો મેરુપર્લ્લતાદિ ઉપર તથા સૌધર્માદિ કલ્પમાં ગયેલા સ્વસ્થાન વિષે ગમનાગમન કરતા
અને જેઓ સૌધર્માદિકલ્પમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થવાની યોગ્યતાવાલા છે અને દેવાયુગ વેદતા ઉત્પત્તિસ્થાન પર્યન્ત જાય છે, તેઓ પૂર્લ્લક
લે પ્રતરનો સ્પર્શ કરે છે. તેથી ઉપરના લે પ્રતરનો સ્પર્શ કરનારા વધાનો વિચાર કરતા અતિશય ઘણા છે માટે પૂર્લ્લે કહેલાથી અસં-
લ્યાતગુણા છે. તેથી ત્રણ લોકનો સ્પર્શ કરનારા સંલ્યાતગુણા છે, કારણ કે ભવનપતિ, વ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક અને ઐમાનિક દેવો તથા-
વિંચ પ્રયત્નના વશથી વૈક્રિયસમુદ્ધાત વહે ત્રણ લોકનો સ્પર્શ કરે છે. ૯ પ્રમાણે જેણે સમુદ્ધાત કરેલી છે ૯વા પૂર્લ્લે કહેલા લે
પ્રતરના સ્પર્શ કરનારાથી સંલ્યાતગુણા કેવલજ્ઞાનીપ જાણેલા છે માટે સંલ્યાતગુણા છે. તેથી અધોલોક-તિર્ય્લોક નામે લે પ્રતરમાં
વર્લ્લતા સંલ્યાતગુણા છે, કારણ કે તે લે પ્રતર ભવનપતિ અને વ્યન્તર દેવોને નજીક હોવાથી સ્વસ્થાન છે, તથા ઘણા ભવનપતિઓ પોતાના
ભવનમાં રહેતા તીરછા લોકમાં જવા આવવા વહે તથા મરણ પામતા, વૈક્રિયસમુદ્ધાત વહે સમવહુલ્લ થયેલા તથા તીરછા લોકમાં
રહેનારા તિર્ય્લકપ્લ્લેન્દ્રિય મનુલ્લ્યો ભવનપતિપણે ઉત્પન્ન થતા અને ભવનપતિલું આયુગ અનુભવતા પૂર્લ્લક લે પ્રતરનો સ્પર્શ કરે છે અને તે

અહોલોપ સંલેખગુણાઓ, તિરિયલોપ સંલેખગુણાઓ ।

૬૬. લેચાણુવાણં સ્વત્યોવા મંબળવાસી દેવા ઉઢુલોપ, ઉઢુલોપતિરિયલોપ અસંલેખગુણા, તેલોક સંલેખગુણા, અહોલોપતિરિયલોપ અસંલેખગુણા, તિરિયલોપ અસંલેખગુણા, અહોલોપ અસંલેખગુણા । લેચાણુવાણં સ્વત્યોવાઓ મંબળવાસિણીઓ દેવીઓ ઉઢુલોપ, ઉઢુલોપતિરિયલોપ અસંલેખગુણાઓ, તેલોક સંલેખગુણાઓ, લ્યાતગુણી છે, તેથી ત્રણલોકમાં (ત્રણ લોકનો સ્પર્શ કરનારી) સંલ્યાતગુણી છે, તેથી અધોલોક-તિર્યંગલોકમાં સંલ્યાતગુણી છે, તેથી અધોલોકમાં સંલ્યાતગુણી છે, અને તેથી તિર્યંગલોકમાં સંલ્યાતગુણી છે.

૬૫. ક્ષેત્રની અપેક્ષા સૌથી ઘોઢા મળવાસી દેવો ડર્ખલોકમાં છે, તેથી ડર્ખલોક-તિર્યંગલોકમાં અસંલ્યાતગુણા છે, તેથી ત્રણલોકમાં સંલ્યાતગુણા છે, તેથી અધોતિર્યંગલોક, તિર્યંગલોક, અને તેથી અધોલોકમાં ઉત્તરોત્તર અસંલ્યાતગુણા છે. ક્ષેત્રની અપેક્ષા

અતિશય ઘણા છે તેથી અધોલોકમાં સંલ્યાતગુણા છે કારણ કે તે મળનપતિત્વ સ્વસ્થાન છે તેથી તીરછા લોકમાં સંલ્યાતગુણા છે કારણ કે તે જ્યોતિક્ષો અને ઘ્વન્તરેન્ડું સ્વસ્થાન છે હૃદયે દેવીઓ આધથી અત્પચત્વ કહે છે-આ સૂત્ર દેવસૂત્રની જેમ સામાન્ય રીતે ચિચારું

૬૫. ૫ પ્રમાણે દેવ સન્ધે સામાન્ય અત્પચત્વ કહ્યું, હૃદયે મળનપત્યાયિ દેવ વિશેષત્વ પ્રતિપાદન કર્યાની ઇચ્છાવાલા સૂત્રકાર પ્રથમ મળનપતિ સન્ધે કહે છે-ક્ષેત્રની અપેક્ષાપ ચિચાર કરતાં મળનવાસી દેવો સૌથી ઘોઢા ડર્ખલોકમાં છે, તે આ પ્રમાણે-કેટલાક મળનવાસી દેવોત્ત સો-ધર્માદિ દેવલોકમાં પૂર્વની મિત્રતાને લીધે ગમન થાય છે, કેટલાકત્તુ તીર્થકર્તા જન્મમદિમા નિમિત્તે મેરુપર્વતમાં, અને અજન-વધિમુલ પ્રમુલ પર્વતોને વિષે અષ્ટાદિકાનિમિત્તે અને વીજા કેટલાકત્તુ મેરુપર્વત ઘર્ગેરે સ્થલે ક્રીડાનિમિત્તે ગમન થાય છે, ૫ યથા મલ્લીને પળ ઘોઢા હોય છે માટે સૌથી ઘોઢા ડર્ખલોકમાં કહ્યા છે તેથી ડર્ખલોક, તિર્યંગલોક નામે યે પ્રતરમા અસંલ્યાતગુણા છે તે આ પ્રમાણે-તિ-

अहोलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणाओ, तिरियलोए असंखेज्जगुणाओ, अहोलोए असंखेज्जगुणाओ ॥ खेत्ताणुवा-
एणं सन्वत्थोवा वाँणमंतरा देवा उड्डुलोए, उड्डुलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेलोके संखेज्जगुणा, अहोलोयतिरि-
यलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए असंखेज्जगुणा, तिरियलोए संखेज्जगुणा । खेत्ताणुवाएणं सन्वत्थोवाओ वाँणमंत-
रीओ देवीओ उड्डुलोए, उड्डुलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणाओ, तेलोके संखेज्जगुणाओ, अहोलोयतिरियलोए असं-

सौथी थोडी भवनवासिनी देवीओ ऊर्ध्वलोकमां छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणी छे, तेथी त्रणलोकमां संख्यात-
गुणी छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणी छे, तेथी तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणी छे, अने तेथी अधोलोकमां असं-
ख्यातगुणी छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा वानमंतर देवो ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा
छे, तेथी त्रणलोकमां संख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोकमां संख्यातगुणा छे, अने तेथी

र्यग्लोकमां रहेला भवनवासी देवो वैक्रिय समुद्घात फरी ऊर्ध्वलोक अने तिर्यग्लोकनो स्पर्श करे छे, तथा तिर्यग्लोकमां रहेला भव-
नवासी मरणसमुद्घात वडे ऊर्ध्वलोकमां सौधमांदि देवलोकने चिये वावर पर्याप्त पृथिवीकायिकपणे, वावर पर्याप्त अफ्फायिकपणे अने वादर
पर्याप्त प्रत्येक वनस्पतिकायिकपणेअनेक प्रकारना मणि वगेरे शुभ स्थानकोमां उपजवाना छे अने हजी पण जेओ स्वभवनुं आयुए अनुभवे छे,
परन्तु पृथिवीकायिकानि परभवनुं आयुए अनुभवता नथी, मारणान्तिक समुद्घात वडे समवहत थयेला ते प्रकारना छे, केटलाक परभवनुं आयुए
वेदे छे अने केटलाक वेदता नथी, भगवती सूत्रमां कहुं छे के- “हे भगवन् ! मारणांतिक समुद्घात करीने जे मेरुपर्वतनी पूर्व दिशामां वावर पृथि-
वीकायपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन् ! त्यां जाइने उत्पन्न थाय के त्यांथी पाछो फरीने उत्पन्न थाय ? हे गौतम ! कदाच त्यां जइने
उत्पन्न थाय अने कदाचित् त्यांथी पाछो फरीने बीजी वार मारणांतिक समुद्घात करीने त्यार पछी त्यां उत्पन्न थाय.” तेओ हजी

स्वेच्छगुणाओ, अहोलोए संवेज्जगुणाओ, तिरियलोए संवेज्जगुणाओ ॥ खेत्ताणुवाएणं सब्वत्थोवा जोईसिया देवा उट्टुलोए, उट्टुलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेलोके संखेज्जगुणा, अहोलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए संखेज्जगुणा, तिरियलोए असंखेज्जगुणा । खेत्ताणुवाएणं सब्वत्थोपाओ जोईसिपीओ देवीओ उट्टुलोए, उट्टुलो-पतिरियलोए असंखेज्जगुणाओ, तेलोके संखेज्जगुणाओ, अहोलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणाओ, अहोलोए संखे-

तिर्यलोकमां संख्यातगुणा छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी योढी धानमत्तर देवीओ ऊर्ध्वलोकमां छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यलोकमां असंख्यातगुणी छे, तेथी त्रणलोकमां संख्यातगुणी छे, तेथी अबोलोक-तिर्यलोकमां असंख्यातगुणी छे, तेथी अघोलोकमां असंख्यातगुणी छे अने तेथी तिर्यलोकमां संख्यातगुणी छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी योढा ज्योतिषिक देवो ऊर्ध्वलोकमां छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यलोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमां संख्यातगुणा छे, तेथी अघोलोक-तिर्यलोकमां असंख्यातगुणा छे,

पोताना मयहुं मायुग येइना होयाथी भयनयामीअ कहेपाय छे आया प्रकाल्ना जे भयनयासीओ उत्पत्ति स्थान सुथी भागमप्रवेशकरुप दृष्टओ विस्तार करे छे तेओ, तथा ऊर्ध्वलोकमां जया भावयाथी भने ते दे प्रकाल्नी फाले तेओउ फ्रीडास्थान होयाथी उपर कहेला तथा ते दे प्रकाल्नी स्वर्ग करे छे माटे पूर्वे कहेलाथी भयंख्यातगुणा छे तेथी त्रण लोकनो स्वर्ग करलाय संख्यातगुणा छे, फाल्ण के ते ऊर्ध्वलोकमां रहेला तिर्यच पचेत्त्रियो भयनपतिपणे उपजपाना छे अने तेओ स्थाने धैमिय समुद्रघात घटे के प्रथम मरण समुद्रघात घटे तेया प्रकाल्ना तीम भयनयिक्षेपथी समग्रत थयेला छे तेओ त्रण लोकनो स्वर्ग करे छे माटे तेओ संख्यातगुणा छे कारण के परस्थानमा समुद्रघात करानाथी स्वस्थानमां समुद्रघात करलाय संख्यातगुणा होय छे तेथी अघोलोक-तिर्यलोक नामे दे स्वस्थानं पतमान भयनपति देयो असंख्यातगुणा छे स्वस्थाने भजीक होयाथी अने तिर्यलोकमा जया भावयाथी तथा स्वस्थानमा रहेला

ज्जगुणाओ, तिरियलोए असंखेज्जगुणाओ ॥ खित्ताणुवाएणं सब्वत्थोवा वेर्माणिया देवा [ग्रन्थाग्रं० २०००] उड्डु-
लयतिरियलो , तेलोके संखेज्जगुणा, अहोलोए संखिज्जगुणा, अहोलोए संखिज्जगुणा, तिरियलोए
संखेज्जगुणा, उड्डुलोए असंखिज्जगुणा । खित्ताणुवाएणं सब्वत्थोवाओ वेर्माणिणीओ देवीओ उड्डुलोयतिरियलोए,

तेथी अधोलोकमां संख्यातगुणा छे, तेथी तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडी ज्योतिषिक देवीओ
ऊर्ध्वलोकमां छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणी छे, तेथी त्रणलोकमां संख्यातगुणी छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लो-
कमां असंख्यातगुणी छे, तेथी अधोलोकमां संख्यातगुणी छे, तेथी तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणी छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा
वैमानिकं देवो ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां छे, तेथी त्रणलोकमां संख्यातगुणां छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे,

क्रोधादि समुद्घातने प्राप्त-थवाथी घणा भवनपति देवोने पूर्वोक्त बे प्रतरनो स्पर्श थाय छे. तेथी तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे,
कारण के समवसरणादिने विषे वंदननिमित्तं अने रमणीय द्वीपोमां क्रीडानिमित्तं आववानो संभव छे अने आवाने पण तेओ लांबा
काल सुधी रहै छे. तेथी अधोलोकमां असंख्यातगुणा छे. कारण के अधोलोक भवनवासीओनुं पोतानुं स्थान छे. एम भवनवासी
देवीओनुं पण अल्पबहुत्व जाणनुं. हवे व्यन्तर संवन्धे अल्पबहुत्व कहे छे-क्षेत्रनी अपेक्षाए विचार कर्तां सौथी थोडा व्यन्तरो ऊर्ध्व-
लोकमां छे, कारण के केटलाक व्यन्तरो मेरुपवतना पंडकवनदिमां होय छे. तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोक नामे बे प्रतरमां असंख्यात-
गुणा छे. कारण के केटलाकने ते बे प्रतरो पोताना स्थाननी अंदर आवी जता होवाथी, केटलाकने पोताना स्थाननी नजीक होवाथी-
अने बीजा घणा व्यन्तरोनुं मंदरादि पर्वतोमां गमनागमन होवाथी तेओने पूर्वोक्त बे प्रतरनो स्पर्श थाय छे. माटे विचार करता ते
बधा अतिशय घणा थाय छे. तेथी त्रण लोकमां संख्यातगुणा छे, कारण के त्रणे लोकमां रहेनारा व्यन्तरो तथाविध प्रयत्नविशेषथी

તેલોકે સંલેજ્જગુણાઓ, અહોલોયતિરિયલોણ સંલેજ્જગુણાઓ, અહોલોય સંલેજ્જગુણાઓ, તિરિયલોણ સંલેજ્જગુણાઓ, ઉટ્ટલોણ અસંલેજ્જગુણાઓ ।

તેથી અધોલોકમાં સંલ્યાતગુણા છે, તેથી ઊર્ધ્વલોકમાં અસંલ્યાતગુણા છે. ક્ષેત્રની અપેક્ષા સૌથી થોડી વૈમાનિક દેવીઓ ઊર્ધ્વલોક-તિર્યંલોકમાં છે, તેથી પ્રણલોકમાં સંલ્યાતગુણી છે, તેથી અધોલોક-તિર્યંલોકમાં સંલ્યાતગુણી છે, તેથી અધોલોકમાં સંલ્યાતગુણી છે, અને તેથી ઊર્ધ્વલોકમાં અસંલ્યાતગુણી છે.

વૈક્રિય સમુદયાન કરવા ઘટે આત્મપ્રદેશોથી ત્રણે લોકનો સ્પર્શ કરે છે. તે માટે પૂર્વે કહેલાથી અત્યંત ઘણા ધાય છે, તેથી સંલ્યાતગુણા છે તેથી અધોલોક-તિર્યંલોક નામે એ પ્રતરમાં અસંલ્યાતગુણા છે, કારણ કે તે ઘણા ધ્યન્તરોનુ સ્વસ્થાન છે માટે તેનો સ્પર્શ કરનારા ઘણા હોય છે તેથી અસંલ્યાતગુણા છે તેથી અધોલોકમાં સંલ્યાતગુણા છે, કારણ કે અધોલોકિક પ્રામોમાં તેગોનુ સ્વસ્થાન છે અને ઘણા ધ્યન્તરોનુ અધોલોકમાં શ્રીકા માટે ગમન ધાય છે તેથી તિર્યંલોકમાં સંલ્યાતગુણા છે કારણ કે તેઓનુ સ્થાન તિર્યંલોક છે એમ ધ્યન્તર દેવી સગન્ધે પણ અલ્પચતુર્ય જાણવું

હવે જ્યોત્ષ્ક સંપદે અરુપચતુર્ય કહે છે-ક્ષેત્રની અપેક્ષાપ વિચાર કરતા સૌથી થોડા જ્યોત્ષ્કો ઊર્ધ્વલોકમાં છે, કારણ કે કેટલાક પના તીર્થકરના જન્મસંહોસ્ત્રવ નિમિત્તે મેઠ ઉપર, અજન અને વધિમુલ્ય પદ્મને વિષે અષ્ટરિકા નિમિત્તે ધીજા કેટલાકના મેરુપ વૈતાવિને વિષે ગમનનો રુમય છે તેથી ઊર્ધ્વલોક-તિર્યંલોક નામે એ પ્રતરમાં અસંલ્યાતગુણા છે કારણ કે કેટલાક જ્યોત્ષ્કો પોતાના સ્થાનમાં પહેલા છતા નહીંક હોવાથી તે એ પ્રતરનો સ્પર્શ કરે છે ધીજા કેટલાક વૈક્રિય સમુદયાત ઘટે અને ધીજા કેટલાક ઊર્ધ્વલોકમાં જ્યા આવાયાથી આ એ પ્રતરનો સ્પર્શ કરે છે માટે પૂર્વોક્તથી અસંલ્યાતગુણા છે તેથી પ્રણ લોષનો સ્પર્શ કરનારા સંલ્યાતગુણા છે કારણ કે તે જ્યોત્ષ્કો તેવા પ્રકારના તીવ્ર પ્રથમરુપ વૈક્રિય સમુદયાત ઘટે ત્રણે લોકનો સ્પર્શવેશો ઘટે સ્પર્શ કરે છે તે

૬૬. હોતાણુષાણું સંવત્થોચા ણગિવિયા જીવા ઉટુલોયતિરિયલો, અહોલોયતિરિયલો વસેસાહિયા, તિ-
રિયલો અસંલિઙ્ગુણા, તેલોકે અસલિઙ્ગુણા, ઉટુલો અસલિઙ્ગુણા, અહોલો વસેસાહિયા । હોતાણુષાણું

૬૬. હોત્રની અપેષાદ સૌથી થોડા એકેન્દ્રિય જીવો ઉર્ધ્વલોક-તિર્ય્ગલોકમાં વિશેષાધિક છે,
તેથી તિર્ય્ગલોકમાં અસંસ્થાતગુણા છે, તેથી પ્રણલોકમાં અસંસ્થાતગુણા છે, અને તેથી

પણા ધૈમાનિકો સમ્યક્વરણોમાં અને ઘણા પ્રીઙ્ગા સ્થાનોમાં રહે છે તેથી ઉર્ધ્વલોકમાં અસંસ્થાતગુણા છે, કારણ કે ઉર્ધ્વલોક ધૈમાનિ
બોનુ સ્વરણા છે, અને હ્યા ઘણાજ ધૈમાનિક દમેશાં રહે છે એમ ધૈમાનિક દેથી સવળ્થી સ્વનો ણ વચાર કરવો

૬૬ હવે એકેન્દ્રિય મધ્યે મન્યવદુલ્ય કહે છે-દેશની અપેક્ષા વચાર કરતાં એકેન્દ્રિય જીવો સૌથી થોડા ઉર્ધ્વલોક-તિર્ય્ગલોક
માં એ પ્રતરને વિષે છે, કારણ કે તેઓ ત્યાં રહેલા છે, અને એ વેટલાક ઉર્ધ્વલોકથી તિર્ય્ગલોકમાં કે તિર્ય્ગલોકથી ઉર્ધ્વલોક
માં ઉત્પન્ન થવાના છે તેઓ મરણ મનુદ્યાત કરી ઉપરના એ પ્રતરનો સર્ગ કરે છે, તેઓ થોડા છે માટે સૌથી થોડા કહ્યા છે
તેથી અધોલોક-તિર્ય્ગલોકમાં વિશેષાધિક છે, કારણ કે તેઓ અધોલોકથી તિર્ય્ગલોકમાં અને તિર્ય્ગલોકથી અધોલોકમાં ફેલિકાગતિથી
ઉત્પન્ન થાય છે તેઓ તથા ત્યાં રહેલા ઉપર કહેલા એ પ્રતરનો સર્ગ કરે છે. અને ઉર્ધ્વલોકથી અધોલોકમાં એકેન્દ્રિયો વિશેષાધિક છે,
તેથી ઘણા અધોલોકથી તિર્ય્ગલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે, માટે વિશેષાધિક કહ્યા છે તેથી તિર્ય્ગલોકમાં અનંસ્થાતગુણ છે, કારણ કે ઉપર
કહેલા એ પ્રતરના દેશથી તિર્ય્ગલોકનું દેશ અસંસ્થાતગુણ છે તેથી પ્રણલોકમાં અસંસ્થાતગુણા છે કારણ કે ઘણા ઉર્ધ્વલોકથી
અધોલોકમાં કે અધોલોકથી ઉર્ધ્વલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે તેમાં ઘણા એકેન્દ્રિય જીવો મરણમનુદ્યાત થઈ માત્રમરેદોને વટકવે
ચિસ્તારી પ્રણે લોકનો સર્ગ કરે છે, તેથી અસંસ્થાતગુણા છે તેથી ઉર્ધ્વલોકમાં અનંસ્થાતગુણા છે, કારણ કે તેઓને ઉપગયાનુ
દેશ ણુ મોટું છે તેથી અધોલોકમાં વિશેષાધિક છે, કારણ કે ઉર્ધ્વલોકથી અધોલોકનું દેશ વિશેષાધિક છે એમ અપર્યાપ્તા અને
પર્યાપ્તા વચને હાન વચાર

संवत्थोवा एगिंदिया जीवा अपज्जत्ता उड्डुल्लोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए असंखिज्जगुणा, तेलोक्के असंखिज्जगुणा, उड्डुलोए असंखिज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया। खित्ताणुवाएणं संवत्थोवा एगिंदिया जीवा पज्जत्ता उड्डुल्लोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए असंखिज्जगुणा, तेलोक्के असंखिज्जगुणा, उड्डुलोए असंखिज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया।

६७. खित्ताणुवाएणं संवत्थोवा बिहंदिया उड्डुलोए, उड्डुलोयतिरियलोए असंखिज्जगुणा, तेलोक्के असंखिज्जगुणा, अधोलोकमां विशेषाधिक छे, क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा अपर्याप्त एकेन्द्रिय जीवो ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां अतिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमां असंख्यातगुणा छे, अने तेथी अधोलोकमां विशेषाधिक छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा पर्याप्ता एकेन्द्रिय जीवो ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां विशेषाधिक छे, तेथी तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमां असंख्यातगुणा छे, अने तेथी अधोलोकमां विशेषाधिक छे.

६७. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा वेहन्द्रिय जीवो ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी

६७. हवे वेहन्द्रियो संवन्धे अल्पबहुत्व कहे छे—क्षेत्रने अनुसारे विचार करतां सौथी थोडा वेहन्द्रियो ऊर्ध्वलोकमां छे, कारण के ऊर्ध्वलोकना एक भागमां तेओनो संभव छे. तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोक नामे वे प्रतरमां असंख्यातगुणा छे, कारण के तेओ ऊर्ध्वलोकथी तिर्यग्लोकमां के तिर्यग्लोकथी ऊर्ध्वलोकमां वेहन्द्रियपणे उपंजवानां छे अने तेनुं आंयुप अनुभवता ईलिकागतिथी उत्पन्न धाय छे, तथा तेओ

અર્થલોચતિરિયલોચ અસંલિખ્યગુણા, અર્થલોચ સંલિખ્યગુણા, તિરિયલોચ સંલિખ્યગુણા । ત્રિષ્ણાનુવાણં સવ્યત્થયોઽવા
 ચેદિયા અપમ્પતયા ઉત્કલોઽ, ઉત્કલોચતિરિયલોચ અસંલિખ્યગુણા, તેલોચે અસંલેખ્યગુણા, અર્થલોચતિરિયલોચ
 અસંલેખ્યગુણા, અર્થલોચ સવિખ્યગુણા, તિરિયલોચ સંલિખ્યગુણા । ત્રિષ્ણાનુવાણં સવ્યત્થયોઽવા ચેદિયા પઞ્ચશા
 ઢ્રણ લોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે, તેથી અર્થલોક-તિર્યલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે, તેથી અર્થલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે, અને તેથી
 તિર્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે. ક્ષેત્રની અપેક્ષા અપર્યાપ્તા ચેદન્દ્રિય જીવો સૌથી ઘોઢા કર્ણલોક-તિર્યલોકમાં
 અસંખ્યાતગુણા છે, તેથી ઢ્રણ લોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે, તેથી અર્થલોક-તિર્યલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે, તેથી અર્થલોકમાં
 સંખ્યાતગુણા છે, અને તેથી તિર્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે. ક્ષેત્રની અપેક્ષા સૌથી ઘોઢા વર્ષાના વેદન્દ્રિયો કર્ણલોકમાં છે, તેથી
 કર્ણલોક-તિર્યલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે, તેથી ઢ્રણ લોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે, તેથી અર્થલોક-તિર્યલોકમાં અસંખ્યાતગુણા
 છે, તેથી અર્થલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે, અને તેથી તિર્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે. ક્ષેત્રની અપેક્ષા સૌથી ઘોઢા તેદન્દ્રિયો ઉર્ણલોકમાં
 છે, તેથી ઉર્ણલોક-તિર્યલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે, તેથી ઢ્રણ લોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે, તેથી અર્થલોક-તિર્યલોકમાં અસં-
 ખ્યાતગુણા છે, તેથી અર્થલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે અને તેથી તિર્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે. ક્ષેત્રની અપેક્ષા સૌથી ઘોઢા અપર્યાપ્તા

વેદન્દ્રિયો જ છે અને તિર્યલોકની કર્ણલોકમાં અને કર્ણલોકની તિર્યલોકમાં વેદન્દ્રિયલોચ કે અન્યલોચ ઉત્પન્ન થવાના છે તેઓ પ્રથમ
 પ્રાણસ્પૃશ્યાલ જાતા અને તેથી વેદન્દ્રિયનુ માનુષ મનુષ્યતા તનુદ્યાલ થકે અથમ દુર સુધી પોતાના આત્મપ્રવેષો વહુકર્યે વિસ્તારે
 છે, તથા તેઓ પૂર્વોક્ત ષે કાતરુદ્ય ક્ષેત્રમાં વહેલા છે તેઓ વધા તે વે પ્રતલોચ સ્વરૂં કરે છે, અને તે ષણા છે, માટે પૂર્વોક્તની અસંખ્યાલ

खित्ताणुवाणं सन्वत्योवा तेइदिया पञ्चतया उट्टुलोए, उट्टुलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेत्थुके असंखेज्जगुणा, अहोलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए सखेज्जगुणा, तिरियलोए सखेज्जगुणा ॥ खित्ताणुवाएणं सन्वत्योवा चउरिदिया जीवा उट्टुलोए, उट्टुलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेत्थुके असंखेज्जगुणा, अहोलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए सखेज्जगुणा, तिरियलोए सखेज्जगुणा । खित्ताणुवाएणं सन्वत्योवा चउरिदिया जीवा अपञ्च-
तया उट्टुलोए, उट्टुलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेत्थुके असंखेज्जगुणा, अहोलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणा, अहो-
असंख्यातगुणा छे, तेथी ऋणलोकमा असंख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमा असंख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोकमा सख्यातगुणा छे, अने तेथी तिर्यग्लोकमा सख्यातगुणा छे.

क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा चउरिन्द्रिय जीवो ऊर्ध्वलोकमा छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमा असख्यातगुणा छे, तेथी ऋण-
लोकमा असंख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमा असंख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोकमा सख्यातगुणा छे, अने तेथी
तिर्यग्लोकमा सख्यातगुणा छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा अपर्याप्ता चउरिन्द्रिय जीवो ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लो-

ख्यातगुणा छे तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकरूप थे प्रतरमा असख्यातगुणा छे, कारण के जे अधोलोकथी तिर्यग्लोकमा अने तिर्यग्लोकथी
अधोलोकमा चेरिन्द्रियपणे उपजवानी इच्छावाळा अने तेनु आयुष अनुभवता इन्द्रिकागतिथी उपपन्न पाय छे, तथा जे चेरिन्द्रिय
जीवो तिर्यग्लोकथी अर्धालोकमा चेरिन्द्रियपणे के क्षेपकायपणे उपजवानी इच्छावाळा छे, अने प्रथम मारणातिक समुद्घात करता अने चेरि-
न्द्रियना आयुषनो अनुभव करता समुद्घातवढे उत्पत्तित्थान सुधी आत्मप्रदेशो वडरूपे विस्तारे छे तेओ उक्त थे प्रतलो स्यां करे

लोए संखेजगुणा, तिरियलोए संखेजगुणा । खेत्ताणुवाएणं सब्वत्थोवा चउरिंदिया जीवा पज्जत्तया उड्डलोए, उड्ड-
लोयतिरियलोए असंखेजगुणा, तेलोके असंखेजगुणा, अहोलोयतिरियलोए असंखेजगुणा, अहोलोए संखेजगुणा,
तिरियलोए संखेजगुणा ।

६८. खेत्ताणुवाएणं सब्वत्थोवा पंचिंदिया तेलुके, उड्डलोयतिरियलोए संखेजगुणा, अहोलोयतिरियलोए संखे-
कमां असंख्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोकमां
संख्यातगुणा छे, अने तेथी तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा पर्यासा चउरिन्द्रिय जीवो ऊर्ध्वलोकमां छे,
तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा
छे, तेथी अधोलोकमां संख्यातगुणा छे, अने तेथी तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे.

६८. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा पंचेन्द्रिय जीवो त्रण लोकमां छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे, तेथी
छे, तेओ घणा छे माटे पूर्वे कहेला जीवोथी असंख्यातगुणा छे. तेथी अधोलोकमां संख्यातगुणा छे, कारण के त्यां तेना उपजवाना स्थानो
घणां छे. तेथी पण तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे, कारण के त्यां तेना योनिस्थानो-उपजवाना स्थानो अतिशय घणां छे. जेम आ सामान्य
वेन्द्रिय संबन्धी सूत्रनो विचार कर्यो तेम पर्याप्त अने अपर्याप्त वेन्द्रिय सूत्र जाणहुं. तेज प्रमाणे सामान्य तेन्द्रिय, पर्याप्त अने
अपर्याप्त तेन्द्रिय, सामान्य चउन्द्रिय, पर्याप्त अने अपर्याप्त चउरिन्द्रिय सूत्रनो विचार करवो.

६८. हवे पंचेन्द्रिय संबन्धी अल्पबहुत्य कहे छे-क्षेत्रनी अपेक्षाए विचार करतां सौथी थोडा पंचेन्द्रियो त्रण लोकमां-त्रण लोकनो
स्पर्श करनारा छे, कारण के जेओ अधोलोकथी ऊर्ध्वलोकमां अने अधोलोकथी अघोलोकमां बाकीनी कायवाळा पंचेन्द्रियायुषनो अनुभव

ज्जगुणा, उद्दुलोए संखेज्जगुणा, अहोलोए संखेज्जगुणा, तिरियलोए असंखेज्जगुणा । खेत्ताणुवाएणं संबत्थोवा पंचि-
दिया अपब्बत्तया तेलोके, उद्दुलोयतिरियलोए संखेज्जगुणा, अहोलोयतिरियलोए संखेज्जगुणा, उद्दुलोए संखेज्ज-
गुणा, अहोलोए संखेज्जगुणा, तिरियलोए असंखेज्जगुणा । खेत्ताणुवाएणं संबत्थोवा पंचिविया पब्बत्ता उद्दुलोए,
उद्दुलोयतिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेलुके संखेज्जगुणा, अहोलोयतिरियलोए संखेज्जगुणा, अहोलोए संखेज्ज-
गुणा, तिरियलोए असंखेज्जगुणा ।

अधोलोक-तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमां संख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोकमां संख्यातगुणा छे अने तेथी
तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौधी थोडा अपर्याप्ता पचेन्द्रियो व्रण लोकमा छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां
संख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमां संख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोकमां संख्यातगुणा
छे, अने तेथी तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौधी थोडा पर्याप्ता पचेन्द्रियो ऊर्ध्वलोकमां छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-
तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे, तेथी व्रणलोकमां संख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे, तेथी अधोलोकमा
संख्यातगुणा छे, अने तेथी तिर्यग्लोकमा अमल्यातगुणा छे.

कत्ता ईल्लिकागतिथी उत्पन्न थाय छे अने जे पचेन्द्रियो उर्ध्वलोकथी अधोलोकमा अने अधोलोकथी ऊर्ध्वलोकमा पचेन्द्रिय म्भियाय याकीनी
कायणे के पचेन्द्रियणे उत्पन्न थयानी इच्छावाळा मरणसमुद्घात करी अने समुद्घात वटे उत्पत्तिस्थान सुधी आत्मप्रवेशो वडरूपे
विस्तारी इजीसुधी पचेन्द्रियायुग्लो अनुभव करे छे ते व्रण लोकनो स्पष्टं करणार छे, ते थोडा छे माटे सौधी थोडा कथा छे तेथी

ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकनामे वे प्रतरमां असंख्यातगुणा छे, कारण के घणा जीवोना उपजवा वडे तथा समुद्घात वडे उपर कहैला वे प्रतरना स्पर्शानो संभव छे. तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां संख्यातगुणा छे, कारण के तेने अत्यंत घणा जीवोना उपपात अने समुद्घात वडे अधोलोक-तिर्यग्लोकनामना वे प्रतरनो स्पर्श थाय छे. तेथी उर्ध्वलोकमां संख्यातगुणा छे, कारण के त्यां वैमानिक देवोनुं अवस्थान छे. तेथी अधोलोकमां संख्यातगुणा छे, कारण के वैमानिक देवो संख्यातगुणा नारको त्यां रहे छे. तेथी तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, कारण के समूह्मि जलचर-खेचरादि, व्यन्तर, ज्योतिष्को अने समूह्मि मनुष्यो त्यां होय छे. ए प्रमाणे अपर्याप्त पंचेन्द्रिय सूत्रनो पण विचार करयो. पर्याप्त पंचेन्द्रिय संबन्धी अल्पगुण्य-क्षेत्रनी अपेक्षाए विचार करतां पर्याप्ता पंचेन्द्रिय जीवो सौथी थोडा ऊर्ध्वलोकमां छे, कारण के प्रायः वैमानिक देवोज त्यां होय छे. तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकनामे वे प्रतरमां असंख्यातगुणा छे, कारण के आ वे प्रतरनी तजीक रहेला ज्योतिष्क देवोने तथा ज्योतिष्काश्रित क्षेत्रमां रहेला व्यन्तरो अने तिर्यच पंचेन्द्रियोने, तथा वैमानिक, व्यन्तर, ज्योतिष्क, विद्याधर, चारण मुनि, अने तिर्यच पंचेन्द्रियोने ऊर्ध्वलोक अने तिर्यग्लोकमां गमनागमन करता उपर कहैला वे प्रतरनो स्पर्श थाय छे. तेथी त्रण लोकनो स्पर्श करना संख्यातगुणा छे. ते आ प्रमाणे-जे अधोलोकमां रहेला भवनपति, व्यन्तर, ज्योतिष्क, वैमानिको अने विद्याधरो वैक्रिय समुद्घात करता तथाविध प्रयत्नविशेशथी ऊर्ध्वलोकमां आरमप्रवेशो दंडरूपे चिस्तारे छे तेवो त्रणे लोकनो स्पर्श करे छे, माटे संख्यातगुणा छे. तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोक नामे वे प्रतरमां संख्यातगुणा छे. कारण के घणा व्यन्तरो पोतानुं स्थान तजीक होवाथी, तीगळो लोकमां भवनपतिओ, ऊर्ध्वलोकमां व्यन्तर, ज्योतिष्क अने वैमानिक देवो अधोलोकिक प्रामोमां समवसरणादि निमित्ते तथा अधोलोकमां कीडादि निमित्ते गमनागमन करवाथी, तथा समुद्रोमां केटलाफ तिर्दच पञ्चेन्द्रियो पोतानुं स्थल तजीक होवाथी बीजा केटलाक ते वे प्रतराश्रित क्षेत्रमां रहेला होवाथी पूर्वोक्त वे प्रतरनो स्पर्श करे छे, माटे संख्यातगुणा छे. तेथी अधो लोकमां संख्यातगुणा छे, कारण के नैरयिको अने भवनपति त्यां रहे छे. तेथी तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, कारण के तिर्यच पंचेन्द्रिय, मनुष्य, व्यन्तर अने ज्योतिष्को त्यां रहे छे. एम पंचेन्द्रियनुं अल्पगुण्य करुं.

६९ त्वित्ताणुघाणं सब्बत्थोवा पुंढविकाइया उडुलोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए असंखिज्जगुणा, तेलोके असंखिज्जगुणा, उडुलोए असंखिज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया । त्वित्ताणुघाणं सब्बत्थोवा पुंढविकाइया अपज्जत्तया उडुलोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेलोके असंखेज्जगुणा, उडुलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया । त्वित्ताणुघाणं सब्बत्थोवा पुंढविकाइया पज्जत्तया उडुलोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेलोके असंखेज्जगुणा, उडुलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया ॥

७० त्वित्ताणुघाणं सब्बत्थोवा अँउकाइया उडुलोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए

६९. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा पृथिवीकायिको ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमा विशेषाधिक छे, तेथी तिर्यग्लोकमा असख्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमा असख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्व लोकमा असख्यातगुणा छे. अने तेथी अधोलोकमा विशेषाधिक छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा अपर्याप्त पृथिवीकायिको ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमा विशेषाधिक छे, तेथी तिर्यग्लोकमा असख्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमा असख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमा असख्यातगुणा छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा पर्याप्त पृथिवीकायिको ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमा विशेषाधिक छे, तेथी तिर्यग्लोकमा असख्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमा असख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमा असख्यातगुणा छे, अने तेथी अधोलोकमा विशेषाधिक छे.

असंखेज्जगुणा, तेल्लुके असंखेज्जगुणा, उड्डुलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया । खित्ताणुवाएणं सब्वत्थोवा औउकाइया अपज्जत्तया उड्डुलोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेलोके असंखेज्जगुणा, उड्डुलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया । खित्ताणुवाएणं सब्वत्थोवा औउकाइया पज्जत्तया उड्डुलोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेलोके असंखेज्जगुणा, उड्डुलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया ॥

७१. खित्ताणुवाएणं सब्वत्थोवा तेउकाइया उड्डुलोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरिय-

७०. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा अफ्कायिको ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां विशेषाधिक छे, तेथी तिर्यग्लोकमां असंब्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमां असंब्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमां असंब्यातगुणा छे, अने तेथी अधोलोकमां विशेषाधिक छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा अपर्याप्त अफ्कायिको ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां छे. तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां विशेषाधिक छे, तेथी तिर्यग्लोकमां असंब्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमां असंब्यातगुणा छे, अने तेथी अधोलोकमां विशेषाधिक छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा पर्याप्त अफ्कायिको ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकने विशेषे विशेषाधिक छे. तेथी तिर्यग्लोकमां असंब्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमां असंब्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमां असंब्यातगुणा छे. तेथी अधोलोकमां विशेषाधिक छे.

७१. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा तेजस्फायिको ऊर्ध्वलोक तिर्यग्लोकमां छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां विशेषाधिक छे, तेथी

लोण असंखेज्जगुणा, तेलोके असंखेज्जगुणा, उट्टलोण असंखेज्जगुणा, अहोलोण विसेसाहिया । खेत्ताणुवाएण सन्व-
त्थोया तेउं काइया अपज्जत्तया उट्टलोयतिरियलोण, अहोलोयतिरियलोण विसेसाहिया, तिरियलोण असंखेज्जगुणा,
तेलोके असंखेज्जगुणा, उट्टलोण असंखेज्जगुणा, अहोलोण विसेसाहिया । खेत्ताणुवाएणं सन्वत्थोया तेउं काइया
पज्जत्तया उट्टलोयतिरियलोण, अहोलोयतिरियलोण विसेसाहिया, तिरियलोण असंखेज्जगुणा, तेलोके असंखेज्ज-
गुणा, उट्टलोण असंखेज्जगुणा, अहोलोण विसेसाहिया ॥

७२. खेत्ताणुवाएण सन्वत्थोया धाउकाइया उट्टलोयतिरियलोण, अहोलोयतिरियलोण विसेसाहिया, तिरिय-
लोण असंखेज्जगुणा, तेलोके असंखेज्जगुणा, उट्टलोण असंखेज्जगुणा, अहोलोण विसेसाहिया । खित्ताणुवाएणं
तिर्यग्लोकमा असंख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमा अमंल्यातगुणा छे, तेथी अधोलोकमा विशेषाधिक छे, क्षेत्रने अनुमारे सौथी
धोढा अपर्याप्त तेजस्कायिको ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमा विशेषाधिक छे, तेथी तिर्यग्लोकमा असंख्या-
तगुणा छे. तेथी द्रव्यलोकमा अमंल्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमा अमंल्यातगुणा छे, अने तेथी अधोलोकमा विशेषाधिक छे. क्षेत्रनी
अपेथाए सौथी धोढा पर्याप्ता तेजस्कायिको ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमा विशेषाधिक छे, तेथी तिर्यग्लो-
कमा अमंल्यातगुणा छे, तेथी द्रव्य लोकमा असंख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमा असंख्यातगुणा छे, अने तेथी अधोलोकमा
विशेषाधिक छे

७२. क्षेत्रनी अपेथाए सौथी धोढा वायुकायिको ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमा विशेषाधिक छे,

संवत्थोवा धाउकाइया अपज्जत्तया उड्डुलोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए असंखि-
ज्जगुणा, तेलोके असंखेज्जगुणा, उड्डुलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया। खेत्ताणुवाएणं संबत्थोवा धाउ-
काइया पज्जत्तया उड्डुलोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसाहिया, तिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेलुके
असंखेज्जगुणा, उड्डुलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया ॥

७३. खित्ताणुवाएणं संबत्थोवा वणस्सइकाइया उड्डुलोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसेसा-
हिया, तिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेलोके असंखेज्जगुणा, उड्डुलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए विसेसा-
हिया। खित्ताणुवाएणं संबत्थोवा वणस्सइकाइया अपज्जत्तया उड्डुलोयतिरियलोए, अहोलोयतिरियलोए विसे-
साहिया, तिरियलोए असंखेज्जगुणा, तेलुके असंखेज्जगुणा, उड्डुलोए असंखेज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया। खि-

तेथी तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी त्रण लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमां असंख्यातगुणा छे, अने तेथी
अधोलोकमां विशेषाधिक छे. क्षेत्रनीअपेक्षाए सौथी थोडा अपर्याप्ता वायुकायिको ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां छे. * * * [इत्यादि
अपर्याप्त अने पर्याप्त वायुकायिकनो पूर्ववत् सन्नार्थ जाणवो.]

७३. क्षेत्रनी अपेक्षाए सौथी थोडा वनस्पतिकायिको ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमां छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां विशेषाधिक छे,
तेथी तिर्यग्लोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी त्रणलोकमां असंख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमां असंख्यातगुणा छे, अने तेथी

६१-७३. हवे पृथिवीकायिकादि पांचे पकेन्द्रियोना प्रत्येकना सामान्य, पर्याप्ता अने अपर्याप्ताओ संबन्धे त्रण त्रण अल्पबहुत्व कहे

साधुवाणं सन्वत्योवा वेंणस्सइकाइया पज्जत्तया उट्ठुल्लोयतिरियल्लोणं विसेसाहिंया; ति-
रियल्लोणं असंतेज्जगुणा, तेल्लोके असंतेज्जगुणा उट्ठुल्लोणं असंतेज्जगुणा, अहोल्लोयतिरियल्लोणं विसेसाहिंया ।

७४. वित्ताणुवाणं सन्वत्योवा तसकाइया तेल्लोके, उट्ठुल्लोयतिरियल्लोणं असंतेज्जगुणा, अहोल्लोयतिरियल्लोणं
संतेज्जगुणा, उट्ठुल्लोणं संतेज्जगुणा, अहोल्लोणं संतेज्जगुणा, ति-रियल्लोणं असंतेज्जगुणा । वित्ताणुवाणं सन्वत्योवा
तसकाइया अपज्जत्तया तेल्लोके, उट्ठुल्लोयतिरियल्लोणं असंतेज्जगुणा, अहोल्लोयतिरियल्लोणं संतेज्जगुणा, उट्ठुल्लोणं
संतेज्जगुणा, अहोल्लोणं संतेज्जगुणा, ति-रियल्लोणं असंतेज्जगुणा । वित्ताणुवाणं सन्वत्योवा तसकाइया पज्ज-
त्तया तेल्लोके, उट्ठुल्लोयतिरियल्लोणं असंतेज्जगुणा, अहोल्लोयतिरियल्लोणं संतेज्जगुणा, उट्ठुल्लोणं संतेज्जगुणा, अहो-
अधोल्लोकमां विट्ठेयाधिकं छे. क्षेत्रनी अपेधाए सौधी थोडा अपर्याप्ता वनस्पतिक्रियाको ऊर्ध्वलोक-तिर्यंग्लोकमां छे. [इत्यादि
अपर्याप्ता अने पर्याप्ता वनस्पतिक्रियाक संबंधे पूर्ववत् द्वायथं ज्ञापवो.]

७४ क्षेत्रनी अपेधाए सौधी थोडा त्रसकायिको त्रणलोकने विषे छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यंग्लोकने विषे असंख्यातगुणा छे, तेथी
अधोल्लोक-तिर्यंग्लोकने विषे सख्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमा संख्यातगुणा छे, तेथी अधोल्लोकमा संख्यातगुणा छे अने तेथी
तिर्यंग्लोकमा असख्यातगुणा छे. क्षेत्रनी अपेधाए सौधी थोडा अपर्याप्त त्रसकायिको त्रण लोकमां छे. [इत्यादि अपर्याप्त अने पर्याप्त

छे-आ पदरे सूत्रो पूर्वे कहेला एकेन्द्रियस्वपी पंठे विचारवा

७४ आ सूत्रोतो वंचेन्द्रिय स्वप्नी पंठे विचार करयो. क्षेत्रद्वार समाप्त

लोए संखेज्जगुणा, तिरियलोए असंखिज्जगुणा ।

७५. एएसि णं भंते ! जीवाणं आउयस्स कम्मस्स बंधगाणं अबंधगाणं पज्जत्ताणं अपज्जत्ताणं सुत्ताणं जागराणं समोहयाणं असमोहयाणं सायावेयगाणं असायावेयगाणं इंदिओवउत्ताणं नोइंदिओवउत्ताणं सागारोवउत्ताणं अणागारोवउत्ताणं य कयरे कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सन्वत्थोवा जीवा आउयस्स कम्मस्स बंधगा १, अपज्जत्तया संखेज्जगुणा २, सुत्ता संखेज्जगुणा ३, समोहया संखेज्जगुणा ४,

त्रसकायिक संबन्धे सन्नार्थं पूर्वनी पेठे जाणवो.]

२५. बन्धद्वार.

७५. हे भगवन् ! ए आयुप कर्मना बन्धक, अबन्धक, पर्याप्ता, अपर्याप्ता, स्रुतेला, जागृत, समवहत-समुद्घातवाळा, असमवहत-समुद्घात रहित, साताने वेदता, असाताने वेदता, इन्द्रियना उपयोगवाळा, नोइन्द्रियना उपयोगवाळा, साकार उपयोगवाळा अने अनाकार उपयोगवाळा जीवोमां कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक छे ? हे गौतम ! ? सौथी थोडा जीवो आयुप

७५. हवे बन्धद्वार कहे छे-अहीं आयुप कर्मना बन्धक, अबन्धक, पर्याप्ता, अपर्याप्ता, स्रुतेला, जागृत, समवहत-समुद्घातने प्राप्त थयेला, असमवहत-समुद्घातने नहि प्राप्त थयेला, सातावेदक, असातावेदक, इन्द्रियना उपयोगवाळा, नोइन्द्रियना उपयोगवाळा, उपयोगवाळा, साकार-ज्ञानोपयोगवाळा अने अनाकार-दर्शन उपयोगवाळा पओवुं सामुदायिक अल्पयहुत्व कहेवावुं छे. तेमां प्रथम प्रत्येकवुं अल्पयहुत्व कहीए छीए, जेथी समुदायवुं अल्पयहुत्व अनायासथी समजी शकाय. तेमां सौथी थोडा आयुप कर्मना बन्धक छे, तेथी अबन्धक संख्यातगुणा छे. कारण के यतमान भवना अनुभवाता आयुपनो व्रीजो भाग, व्रीजा भागनो व्रीजो भाग,

सायावेपगा संलेज्जगुणा ५, इवआवउत्ता सलज्जगुणा ६, अणागारोवउत्ता संलेज्जगुणा ७, सागारोवउत्ता कर्मना पन्धक छे, २ तेथी अपर्याप्ता जीवो सख्यातगुणा छे, ३ तेथी छत्तेला जीवो संख्यातगुणा छे, ४ तेथी समवहत-समुद्घातने प्राप्त थयेला जीवो संख्यातगुणा छे, ५ तेथी सातावेदनीयनो अहुमव करनारा जीवो संख्यातगुणा छे. ६ तेथी इन्द्रियना उपयोगवाळा तेनो पण प्रीजो माग इत्यादि थाकी होय त्यारे जीवो परमणु आयु थाये छे, माटे वे वृतीयास अण्धकाळ छे अने एक वृतीयास अण्धकाळ छे माटे आयुपत्ता अण्ध करजावपी अण्धक जीवो सख्यातगुणा छे सौथी थोडा अपर्याप्ता छे अने तेथी पर्याप्ता सख्यातगुणा छे आ सख्म जीवोने आधयी जाणु कारण के सख्म जीवोमा घास घ्याघात-उपक्रम होतो नथी माटे घणा सख्म जीवोनी उत्पत्ति थाय छे अने घोडानी ज अनुरपत्ति-मरण थाय छे सौथी थोडा सखेला छे, अने तेथी जागृत जीवो संख्यातगुणा छे आ पण सख्म परकेन्द्रिय जीवोनी अपेक्षाए जाणु कारण के अपर्याप्ता सखेला होय छे, पर्याप्ता जागृत पण होय छे मूल टीकामां कहुं छे के—

“अन्धा अपज्जता सुत्ता लम्भति, केए अपज्जत्तगा जेसिं सखिजा समया अतीता ते य घोवा, इयं वि य सेसा थोक्का केय, सेसा जागरा पज्जता, ते संखिजगुणा” इति ।

कारण के अपर्याप्ता सुता होय छे, अने तेमा केटलाक अपर्याप्ता के जेओने सख्याता ममयो प्यतीत थया छे ते थोडा छे, थीजा पण थोडा छे थाकीना जागृत ए पर्याप्ता छे अने ते सख्यातगुणा छे” माटे जागृत पर्याप्ता होय छे अने तेथी संख्यातगुणा छे समवहन-समुद्घातने प्राप्त थयेला सौथी थोडा छे, कारण के अहीं समवहत-मरणसमुद्घातने प्राप्त थयेला प्राण करवा अने मरण समुद्घात तो मरणकाले होय छे पण थाकीना समये होती नथी, तेमा पण यघा जीवोने मरणसमुद्घात लेती नथी माटे ते सौथी थोडा छे तेथी असमवहत-समुद्घातने नहि प्राप्त थयेला असख्यातगुणा छे, कारण के जीवनफाल घणो छे सौथी थोडा जीवो सातावेदनीयना उययवाळा होय छे, कारण के अहीं घणा जीवो साधारण शरीरवाळा होय छे अने थोडा प्रत्येकशरीरवाळा होय छे

संखेज्जगुणा ८, नोइदिओवउत्ता चिसेसाहिया ९, असायवेयगा चिसेसाहिया १०, असमोह्या चिसेसाहिया जीवो संख्यातगुणा छे, ७ तेथी अनाकार उपयोगवाळा संख्यातगुणा छे, ८ तेथी साकार उपयोगवाळा संख्यातगुणा छे, ९ तेथी नोइन्द्रिय(मन)ना उपयोगवाळा विशेषाधिक छे, १० तेथी असातावेदनीय कर्मनो अनुभव करनारा विशेषाधिक छे,

साधारणशरीरवाळा घणा असातावेदनीयना उदयवाळा होय छे अने थोडा सातावेदनीयना उदयवाळा होय छे. अने प्रत्येक शरीरवाळा घणा साता वेदनारा होय छे अने थोडा असाता वेदनारा होय छे, माटे थोडा सातवेदक छे, तेथी असाता वेदनारा संख्यातगुणा छे. सौथी थोडा इन्द्रियना उपयोगवाळा होय छे, अने तेथी नोइन्द्रियना उपयोगवाळा संख्यातगुणा छे. कारण के इन्द्रियनो उपयोग वर्तमानकाळविषयक होय छे माटे तेगो उपयोगकाळ थोडो होवाथी प्रश्नसमये इन्द्रियना उपयोगवाळा थोडा होय छे. ज्यारे तेज अर्थने इन्द्रियवडे जाणीने ओघ संशयवडे पण विचार छे त्यारे ते नोइन्द्रियना उपयोगवाळा कहेवाय छे माटे नोइन्द्रियनो उपयोग अतीत अने अनागत काळ विषयक होवाथी घणो काळ होवाने लीधे नोइन्द्रियना उपयोगवाळा संख्यातगुणा छे. सौथी थोडा अनाकार (दर्शन) उपयोगवाळा होय छे, कारण के दर्शनना उपयोगनो काळ थोडो छे, तेथी साकार (ज्ञान) उपयोगवाळा संख्यातगुणा छे, कारण के अनाकार उपयोगना काळथी साकार उपयोगनो काळ संख्यातगुण छे.

हचे सूत्रमां कहेला सामुदायिक अल्पबहुत्वनो विचार करे छे. (१) सौथी थोडा जीवो आयुष कर्मना बन्धक छे, कारण के आयुषबन्धनो काळ प्रतिनियत-भवना व्रीजा वगेरे भागे छे. (२) तेथी पर्याप्ता संख्यातगुणा छे, कारण के अपर्याप्ता अनुभवाता वर्तमान भवना आयुषनो व्रीजो भाग वगेरे वाकी रहे त्यारे परभवनुं आयुष बांधे छे, तेथी वे तृतीयांश अयन्धकाळ अने एक तृतीयांश बन्धकाळ छे. माटे बन्धकाळथी अयन्धकाळ संख्यातगुण छे. तेथी आयुषना बन्धकथी अपर्याप्ता संख्यातगुणा छे. (३) ते अपर्याप्ताथी सूतेला संख्यातगुणा छे. कारण के अपर्याप्ता अने पर्याप्ता बन्नेमां सूतेला होय छे अने पर्याप्ता अपर्याप्ताथी सूतेला संख्या-

११, जागरा विसेसाहिया १२, पञ्चतया विसेसाहिया १३, आउयस्स कम्मस्स अचंधया विसेसाहिया १४ ।

११ तेथी असमवहत-समुद्घातने नहि प्राप्त थयेला जीवो विशेषाधिक छे, १२ तेथी जागृत जीवो विशेषाधिक छे, १३ तेथी पर्याप्ता विशेषाधिक छे, १४ अने तेथी आयुप कर्मना अन्यक विशेषाधिक छे.

तगुणा छे. (४) तेथी समवहत-समुद्घातने प्राप्त थयेला सख्यातगुणा छे, कारण के पर्याप्ता अने अपर्याप्ताभोमा हमेजा घणा मरणसमुद्घातने प्राप्त थयेला होय छे (५) तेथी साताने वेदनारा सख्यातगुणा छे, कारण के आयुपना वन्धक, अपर्याप्त अने सूतेलासां साताने वेदनारा होय छे (६) तेथी इन्द्रियना उपयोगवाळा सख्यातगुणा छे, कारण के असाताने वेदनाराभोमा पण इन्द्रियनो उपयोग होय छे (७) तेथी अनाकार उपयोगवाळा सख्यातगुणा छे, कारण के इन्द्रियना उपयोगमा अनाकार उपयोग होय छे (८) तेथी साकार उपयोगवाळा सख्यातगुणा छे, कारण के इन्द्रिय अने नोइन्द्रियना उपयोगमा साकार उपयोगनो घणो फाल्द छे. (९) तेथी नोइन्द्रियना उपयोगवाळा विशेषाधिक छे कारण के तेया नोइन्द्रियना अनाकार उपयोगवाळानो पण समावेश थाय छे अही विष्येना उपर अनुग्रह करया मोटे असव्भाष स्थापना घडे दृष्टत यतावे छे-अही साकार उपयोगवाळा एकसो थाणु छे ते वे प्रकारा छे-इन्द्रिय साकार उपयोगवाळा अने नोइन्द्रिय साकार उपयोगवाळा तेमा इन्द्रिय साकार उपयोगवाळा अयन्त योडा छे मोटे तेनी वीथ सख्या फस्पयी, याकीना एकसो बहोतिर नोइन्द्रिय साकार उपयोगवाळा छे नोइन्द्रिय अनाकारोपयोगवाळा बायन जेटला छे, तेथी सामान्य रीते साकार उपयोगवाळाधी वीथ जेटला इन्द्रिय साकारोपयोगवाळा बाद् करीप अने तेमा बायन जेटला अनाकार उपयोगवाळा नाखीप पटले बसो चोवीथ थाप छे, मोटे साकार उपयोगवाळाधी नोइन्द्रियना उपयोगवाळा विशेषाधिक छे (११) तेथी असाताना वेदनारा विशेषाधिक छे, कारण के इन्द्रियना उपयोगवाळा पण असाताना वेदनारा होय छे (१२) तेथी असमवहत-समुद्घातने नहि प्राप्त थयेला विशेषाधिक छे, कारण के साताना वेदनाराभो, पण समुद्घातने प्राप्त थयेला होला नथी (१३)

तेथी जागृत थयेला विशेषाधिक छे, कारण के समुद्घातने प्राप्त थयेलामां पण केटलाक जागृत होय छे. (१४) तेथी पर्याप्ता विशेषाधिक छे, कारण के सूतेलामां पण केटलाक पर्याप्ता छे. सूतेला पर्याप्ता पण होय छे अने जागृत थयेला पर्याप्ता ज होय छे प नियम छे. (१५) ते पर्याप्ताथी आयुपकर्मना बन्धक विशेषाधिक छे, कारण के अपर्याप्ता पण आयुपकर्मना बन्धक होय छे. आ ज अल्पबहुत्व शिष्योना अनुग्रह माटे स्थापनाराशि वडे वतावाय छे-उपर अने नोचे एम बे पंक्तिओ स्थापवी तेमां उपरनी पंक्तिमां १ आयुपकर्मना बन्धक, २ अपर्याप्ता, ३ सुप्त, ४ समवहत, ५ सातावेदक, ६ इन्द्रियना उपयोगवाळा, ७ साकारउपयोगवाळा अने ८ अनाकारउपयोगवाळा अनुक्रमे स्थापवा अने तेनी नीचेनी पंक्तिमां ते ज पदोनी नीचे अनुक्रमे आयुपना अबन्धक, पर्याप्ता, जागृत, असमवहत, असातावेदक, नोइन्द्रियोपयुक्त अने साकारोपयुक्त पद स्थापवां. तेनी स्थापना आ प्रमाणे छे-

आयुपबन्धक	अपर्याप्ता	सूतेला	समवहत	सातावेदक	इन्द्रियना उपयोगवाळा	अनाकारोपयोग- वाळा
१	२	४	८	१६	३२	६४
आयुपअबन्धक २५५	पर्याप्ता २५४	जागृत २५२	असमवहत २४८	असातावेदक २४०	नोइन्द्रियना उपयोगवाळा २२४	साकारोपयोग- वाळा १९२

अहीं, उपरनी पंक्तिमां यथां पदो संख्यातगुणा छे, अने आयुप पद वधामां प्रथम छे माटे तेना परिमाणनी संख्यामां एक सूकवो, अने बाकीना पदो जघन्य संख्या वडे संख्यातगुण होवाथी तेमां यमणा अंकडा सूकवा. ते आ प्रमाणे-२-४-८-१६-३२-६४. सर्व जीवरशि अनन्तान्त स्वरूप छे तो पण असकल्पना वडे तेनुं परिमाण यसो छणन कल्पीए. पछी आ राशिथी आयुपबन्ध-

७६ खित्ताणुवाण्णं सब्बत्थोवा पुग्गला तेलोकके, उट्ठुलोयतिरियलोए अणंतगुणा, अहोलोयतिरियलाए विसे-
साहिया, तिरियलोए असंबेज्जगुणा, उट्ठुलोए असंबेज्जगुणा, अहोलोए विसेसाहिया । विसाणुवाएणं सब्ब-

२६. पुवृगलद्वार

७६. क्षेत्री अपेक्षाए सौधी थोडा पुवृगलो (पुवृगल द्रव्यो) त्रण लोकनो स्पर्श करनार) छे, तेथी ऊर्ध्वलोक-
तिर्यग्लोकमा अनन्तगुणा छे, तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमा विशेषाधिक छे, तेथी तिर्यग्लोकमा असल्यातगुणा छे, तेथी ऊर्ध्वलोकमा
असल्यातगुणा छे, अने तेथी अधोलोकमा विशेषाधिक छे. दिशानी अपेक्षाए सौधी थोडा पुवृगलो ऊर्ध्वदिशामा छे, तेथी

कादि सवन्धी सख्या याद करीने जे जे बाकी रहे ते ते आयुपना अवन्धकादिनु परिमाण जाणनु ते भा प्रमाणे-आयुपना अवन्धकादि
पदने बिचे बसो पचावन, अने बाकीना पदोमा अनुक्रमे बसो चोपन, बसो अडतालीश, बसो चाळीश, बसो शोधीश अने
पकतो बाणु अनुक्रमे सूक्यां, पम छता उपरलो पकिया रहेलो 'अनाकारेपयोगवाळा' सुधीना पदो सख्यातगुणां छे, कारण के बमणां
बमणा अधिक छे त्याए एही साकार उपयोगवाळु पद पण त्रण गणु होवाधी सख्यातगुण छे बाकीना नोऽग्निद्रियोपयुक्त धरोने पदो
गाळलना क्रमधी विशेषाधिक जाणपा कारण के फोर स्थले पमणी संख्या पण यती नथी बन्धद्वार समाप्त थयु

७६ दवे पुवृगल द्वार कहे छे आ पुवृगलेनु अवन्धदुत्व द्रव्यार्थपणाने आधधी समजनु कारण के तेया प्रकारनो समवाय-परपर
छे तेमां क्षेत्रने अनुसारे विचार करता त्रण लोकनो स्पर्श करनार पुवृगल द्रव्यो सौधी थोडा छे, एटले त्रण लोकद्रव्याधी पुवृगल
स्वरुधो सौधी थोडा छे कारण के अचिस महास्वरुधो ज त्रण लोक द्रव्याधी छे अने ते थोडा छे तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकमा अनन्त-
गुणा छे, कारण के तिर्यग्लोकनु जे सौधी उपरनु एक प्रवेशवाळु प्रतर अने ऊर्ध्वलोकनु सौधी नीचेनु एक प्रवेशवाळु प्रतर ए बन्ने

त्योवा पुग्गला उद्दुविसाए, अहोदिसाए विसेसाहिया, उत्तरपुरच्छिमेण दाहिणपच्चत्थिमेण उ दोवि तुल्ला असंखि-
ज्जगुणा, दाहिणपुरच्छिमेण उत्तरपच्चत्थिमेण य दोवि विसेसाहिया, पुरच्छिमेण असंखेज्जगुणा, पच्चत्थिमेण
अधोदिशामां विशेषाधिक छे, तेथी उत्तर-पूर्वमां (ईशान कोणमां) अने दक्षिण-पश्चिममां (नैर्ऋत कोणमां) असंब्यातगुणा अने
बन्ने विदिशामां परस्पर सरखा छे. तेथी दक्षिण-पूर्वमां (अग्निकोणमां) अने उत्तर-पश्चिममां (वायव्य कोणमां) बन्ने स्थळे
सरखा अने विशेषाधिक छे, तेथी पूर्वमां असंब्यातगुणा छे, तेथी पश्चिममां विशेषाधिक छे, अने तेथी उत्तरमां विशेषाधिक छे. क्षेत्रनी

प्रतरोने ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोक कहेवाय छे. तेने अनन्त संख्यातप्रदेशवाळा, अनन्त असंब्यातप्रदेशिक अने अनन्त अनन्तप्रदेशिक
स्कन्धो स्पर्श करे छे, माटे द्रव्यस्वरूपे अनन्तगुणा छे. तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोक नामे पूर्वे कहेला वे प्रतरमां विशेषाधिक छे,
कारण के लंबाई अने पहोळाइमां क्षेत्र कंडक अधिक छे. तेथी तिर्यग्लोकमां असंब्यातगुणा छे, कारण के क्षेत्र असंब्यातगुण छे. तेथी
ऊर्ध्वलोकमां असंब्यातगुणा छे, कारण के तिर्यग्लोकना क्षेत्रथी ऊर्ध्वलोकनुं क्षेत्र असंब्यातगुण छे. तेथी अधोलोकमां विशेषाधिक छे,
कारण के ऊर्ध्वलोक करतां अधोलोक विशेषाधिक छे. कंडक न्यून सात रज्जु प्रमाण ऊर्ध्वलोक छे, अने कंडक अधिक सात रज्जु
प्रमाण अधोलोक छे. ह्वे दिशाने अनुसरी अल्पबहुत्व कहे छे—दिशानी अपेक्षाए विचार करतां सौथी थोडा पुद्गलो ऊर्ध्व दिशामां
छे. अहीं रत्नप्रमाना समभूमितळवाळा. मेरुना मध्यभागमां चार उपर अने चार नीचे एम आठ प्रदेशनो रुचक छे, तेथी चार प्र-
देशनी लोकान्त पर्यन्त ऊर्ध्व दिशा नीकळी छे. तेमां सौथी थोडां पुद्गलो छे, तेथी अधो दिशामां विशेषाधिक छे. अधो दिशा पण
ते रुचकथी चार प्रदेशनी नीचे लोकान्त पर्यन्त नीकळे छे अने ते अधोदिशा ऊर्ध्व दिशाथी विशेषाधिक होवाथी त्यां पुद्गलो विशेष-
पाधिक छे. तेथी उत्तरपूर्व-ईशान कोण अने दक्षिणपश्चिम-नैर्ऋतकोण प्रत्येकमां असंब्यातगुणा छे अने स्वस्थाननी अपेक्षाए परस्पर
सरखा छे. कारण के ते बन्ने विदिशाओ पण रुचकथी नीकळी मोतीनी माळाना आकारे तिर्यग्लोक, अधोलोक अने ऊर्ध्वलोकना अन्त

વિસેસાહિયા. યાદ્દિનેણં વિસેસાહિયા, ઉત્તરેણં વિસેસાહિયા । વિતાણુવાણં સન્વત્યોવાઈં દબ્વાઈં તેલોફકે, ઉટ્ટલોયતિરિયલોપ અર્ણતગુણાઈં, અહોલોયતિરિયલોપ વિસેસાહિયાઈં, ઉટ્ટલોપ અસંલેખગુણાઈં, અહોલોપ અર્ણ- તગુણાઈં, તિરિયલોપ સંલેખગુણાઈં । વિસાણુવાણં સન્વત્યોવાઈં સ્વવાઈં અહોવિસાપ, ઉટ્ટવિસાપ અર્ણતગુણાઈં, અપેષાપ સૌથી થોડા દ્રવ્યો ત્રણલોકમાં (ત્રિલોકચર્તી) છે, તેથી ઊર્ધ્વલોક-તિર્ણલોકમાં અનન્તગુણા છે, તેથી અધોલોક-તિર્ણલોકમાં વિશેષાધિક છે, તેથી ઊર્ધ્વલોકમાં અસલ્યાતગુણા છે, તેથી અધોલોકમાં અનન્તગુણા છે, અને તેથી તિર્ણલોકમાં સંલ્યાતગુણા છે. વિજ્ઞાની અપેષાપ સૌથી થોડા દ્રવ્યો અધો દિશામાં છે, તેથી ઊર્ધ્વ દિશામાં અનન્તગુણાં છે, તેથી ઉત્તરપૂર્વ-ઈશાન કોણમાં અને

તુઘી ગયેલી છે તેથી ક્ષેત્ર અસંલ્યાતગુણ હોવાથી તેમાં રહેલા પુદ્ગલો પણ અસંલ્યાતગુણા છે, અને સ્વસ્થાનતુ ક્ષેત્ર સરહું હોવાથી પુદ્ગલો પણ સ્વસ્થાનમાં સરલા છે તેથી દક્ષિણપૂર્વ-અનિકોણમાં અને ઉત્તરપશ્ચિમ-ધાયવ્ય કોણમાં પ્રત્યેકને માધ્યમી વિશેષાધિક છે, અને સ્વસ્થાનમાં પરસ્પર સરલા છે વિશેષાધિક હોવાનુ કારણ આ પ્રમાણે છે-અહીં સૌમનસ અને ગદમાદન પર્વતોમાં સાત સાત શિ- સરો તથા ચિત્રુત્રમ અને માત્યવ્રતમા નવ નવ શિલ્સરો છે તે શિલ્સરોમાં ધૂમસ અને ક્ષાકલ ઘરોરના સૂક્ષ્મ પુદ્ગલો ઘણા છે, માટે વિશેષાધિક છે, અને સ્વસ્થાનમાં ક્ષેત્ર અને પર્યંતાવિનુ સમાનપણુ હોવાથી તુર્ય છે તેથી પૂર્વ વિજ્ઞામા અસલ્યાતગુણા છે, કારણ કે ક્ષેત્ર અસલ્યાતગુણ છે તેથી પશ્ચિમ વિજ્ઞામા વિશેષાધિક છે, કારણ કે અધોર્લ્લિકાક પ્રાભોમાં ચાલી જગ્યા હોવાથી ત્યાં ઘણા પુદ્ગલો હોય છે તેથી ઉત્તર વિજ્ઞામા વિશેષાધિક છે, કારણ કે ઉત્તર વિજ્ઞામા લગાદ અને પહોલ્લપણે સલ્યાતા પોટાકોટી યોજન પ્રમાણ માનસ સરોષ્ટર છે તેમા જે જલચરો અને પનક સેવાલાદિ જીવો છે તે ઘણા છે અને તેમને જે તેમસ કાર્મણ પુદ્ગલો લાગેલા છે તે અધિક પ્રાપ્ત ઘાય છે માટે પૂર્વથી વિશેષાધિક છે વ પ્રમાણે પુદ્ગલ સવચે અસ્યપદુલ્ય કણુ હચે ક્ષેત્રને અનુસરી સામાન્ય પ્રલ્યોનુ અલ્પચદુલ્ય

उत्तरपुरच्छिमेणं दाहिणपच्चत्थिमेण य दोवि तुल्लाहं असंखेज्जगुणाहं, दाहिणपुरच्छिमेणं उत्तरपच्चत्थिमेण य दोवि तुल्लाहं विसेसाहियाहं, पुरच्छिमेणं असंखेज्जगुणाहं, पच्चत्थिमेणं विसेसाहियाहं, दाहिणेणं विसेसाहियाहं, उत्तरेणं विसेसाहियाहं ।

दक्षिणपश्चिम-नैऋत्य कोणमां असंब्यातगुणां अने बन्ने स्थले परस्पर सरखां छे, तेथी दक्षिणपूर्व-अग्निकोणमां अने उत्तरपश्चिम वायव्य कोणमां बन्ने स्थले परस्पर सरखां अने विशेषाधिक छे, तेथी पूर्वमां असंब्यातगुणां छे, तेथी पश्चिममां विशेषाधिक छे, तेथी दक्षिणमां विशेषाधिक छे, अने तेथी उत्तरमां विशेषाधिक छे.

कहे छे—क्षेत्रनी अपेक्षाए विचार करतां सौथी थोडां द्रव्यो त्रिलोकव्यापी-त्रण लोकनो स्पर्श करनारां छे, कारण के धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय द्रव्य, पुद्गलास्तिकायना महास्कंधो अने जीवास्तिकायमां मारणान्तिक समुद्घात वडे. समुद्घातने प्राप्त थयेला जीवो त्रिलोक व्यापी छे अने तेको अल्प छे माटे सौथी थोडा छे. तेथी ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोक नामे पूर्वे कहेला बे. प्रतरमां अनन्तगुणां द्रव्यो छे, कारण के अनन्त पुद्गल द्रव्यो अने अनन्त जीव द्रव्यो तेनो स्पर्श करे छे. तेथी अधोलोक-तिर्यग्लोकमां विशेषाधिक छे, कारण के ऊर्ध्वलोक-तिर्यग्लोकथी अधोलोक-तिर्यग्लोक कंकक विशेषाधिक छे. तेथी ऊर्ध्व लोकमां असंब्यातगुणां छे, कारण के क्षेत्र असंब्यातगुण छे. तेथी अधोलोकमां अनन्तगुणां छे, कारण के अधोलौकिक ग्रामोमां काळ छे, अने ते काळ ते ते परमाणुना संब्याता, असंब्याता, अने अनन्त प्रादेशिक द्रव्य, क्षेत्र, काळ अने भाव पर्यायना संबंधी प्रति परमाणुआदि द्रव्यने आश्रयी अनन्त छे, माटे अधोलोकमां अनन्तगुण द्रव्यो छे. तेथी तिर्यग्लोकमां संब्यातगुणां छे, कारण के अधोलौकिक ग्रामो जेटला खंडो काळ द्रव्यना आधारभूत मनुष्य लोकमां संब्यातगुणा छे: हवे दिशाने अनुसरी सामान्यरीते द्रव्योतुं अल्पबहुत्व कहे छे—दिशानी अपे-

गोयमा ! सव्वत्थोवा अणंतपएसिया खंधा दव्वट्टयाए, परमाणुपोग्गला दव्वट्टयाए अणंतगुणा, संखेज्जपएसिया खंधा दव्वट्टयाए संखेज्जगुणा, असंखपएसिया खंधा दव्वट्टयाए असंखेज्जगुणा । पएसट्टयाए-सव्वत्थोवा अणंतपएसिया खंधा पएसट्टयाए, परमाणुपोग्गला अपएसट्टयाए अणंतगुणा, संखेज्जपएसिया खंधा पएसट्टयाए संखेज्जगुणा, असंखपएसिया खंधा पएसट्टयाए असंखेज्जगुणा । दव्वट्टपएसट्टयाए-सव्वत्थोवा अणंतपएसिया खंधा दव्वट्टयाए, ते चेव पएसट्टयाए अणंतगुणा, परमाणुपोग्गला दव्वट्टअपएसट्टयाए अणंतगुणा, संखेज्जपएसिया खंधा दव्वट्टयाए संखेज्जगुणा, ते चेव पएसट्टयाए संखेज्जगुणा, असंखपएसिया खंधा दव्वट्टयाए असंखेज्जगुणा, ते चेव पएसट्टयाए असंखेज्जगुणा ।

शिक स्कंधो द्रव्यार्थपणे छे, तेथी परमाणुपुद्गलो द्रव्यार्थपणे अनन्तगुणा छे, तेथी संख्यातप्रदेशिक स्कंधो द्रव्यार्थपणे संख्यातगुणा छे, तेथी असंख्यातप्रदेशिक स्कंधो द्रव्यार्थपणे असंख्यातगुणा छे. प्रदेशार्थपणे—अनन्तप्रदेशिक स्कंधो प्रदेशार्थपणे सौथी थोडा छे, तेथी परमाणुपुद्गलो अप्रदेशार्थपणे-द्रव्यार्थपणे अनन्तगुणा छे, तेथी संख्यातप्रदेशिक स्कंधो प्रदेशार्थपणे संख्यातगुणा छे, तेथी असंख्यातप्रदेशिक स्कंधो प्रदेशार्थपणे असंख्यातगुणा छे. द्रव्यार्थ-प्रदेशार्थपणे-सौथी थोडा अनन्त प्रदेशिक स्कंधो द्रव्यार्थपणे छे, ते प्रदेशार्थपणे अनन्तगुणा छे, तेथी परमाणुपुद्गलो द्रव्यार्थ-अप्रदेशार्थपणे अनन्तगुणा छे, तेथी संख्यातप्रदेशिक स्कंधो द्रव्यार्थपणे संख्यातगुणा छे, अने ते प्रदेशार्थपणे संख्यातगुणा छे, तेथी असंख्यातप्रदेशिक स्कंधो द्रव्यार्थपणे असंख्यातगुणा

कारण तरीके समजउं.

७८. एगसिणं भंते ! एगपएसोगाढाणं संखेज्जपएसोगाढाणं असंखेज्जपएसोगाढाण य पोगगलाणं दब्बट्टयाए पएसट्टयाए दब्बट्टपणसट्टयाण कयरे कयरेहिलो अप्पा वा बहुया वा तुह्ला वा विसेसाहिया वा ? गोपमा ! सब्व-
त्थोवा एगपएसोगाढा पोगगला दब्बट्टयाण, संखेज्जपएसोगाढा पोगगला दब्बट्टयाण असंखेज्जपएसो-
गाढा पोगगला दब्बट्टयाए असंखेज्जगुणा, पएसट्टयाए-सब्वत्थोवा णापणसोगाढा पोगगला पएसट्टयाए, सखि-
छे, अने ते प्रदेशार्थपणे असंख्यातगुणा छे.

७८. हे भगवन् ! ए एक प्रदेशावगाढ, संख्यातप्रदेशावगाढ अने असंख्यातप्रदेशावगाढ पुद्गलोमां द्रव्यार्थपणे, प्रदेशार्थपणे
अने द्रव्यार्थ-प्रदेशार्थपणे कोण कोनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक होय छे ? हे गौतम ! सौथी थोडा एकप्रदेशावगाढ
पुद्गलो द्रव्यार्थपणे छे, तेथी संख्यातप्रदेशावगाढ पुद्गलो द्रव्यार्थपणे संख्यातप्रदेशावगाढ छे, तेथी असंख्यातप्रदेशावगाढ

७८-८० इवे क्षेत्रनी मुख्यताथी परमाणु आवि पुद्गल्लेनु अल्पबुल्ल कहे छे-अही क्षेत्रना अधिकारथी क्षेत्रनी मुख्यता होयाने छीये
परमाणुथी आरभी अन्तप्रदेशिक स्फथो पण एक प्रदेशाश्रित होय तो आधार अने अधेयना असेवोपचारथी घणा होवा छता पण
एक द्रव्य तरीके गणाय छे कारण के तेनु आधारभूत क्षेत्र एक आकाश प्रदेश छे आवा प्रकारना एक प्रदेशावगाढ पुद्गल द्रव्यो
सौथी थोडा छे, पटले लोकाकारना प्रदेशप्रमाण छे. पयो कोइ पण आकाशप्रदेश नथी के जे एक प्रदेशना अवगाढ परिणामथी
परिणत थयेला परमाणु आविने अवकाश आपवाना परिणाम घटे न परिणत थयेलो होय तेथी संख्यातप्रदेशावगाढ पुद्गलो द्रव्य
र्थपणे संख्यातगुणा छे. ते आ प्रमाणे-अही पण क्षेत्रनु माधान्य होवाथी वे आकाशप्रदेशमा रहेला क्रिमदेश स्फथी माडी अन्त-
प्रदेशिक स्फथो एक द्रव्य तरीके गणाय छे अने तेवा प्रकारना ते पुद्गलस्फथो पूर्व-कहेलाथी संख्यातगुणां छे. ते आ प्रमाणे-

ज्जपएसोगाढा पोगगला पएसट्टयाए संखिज्जगुणा, असंखिज्जपएसोगाढा पुग्गला पएसट्टयाए असंखिज्जगुणा । द्धव-
ट्टपएसट्टयाए-सच्चत्थोवा एगपएसोगाढा पुग्गला द्धवट्टपएसट्टयाए, संखिज्जपएसोगाढा पुग्गला द्धवट्टयाए सं-
खिज्जगुणा, ते चेंव पएसट्टयाए संखिज्जगुणा, असंखिज्जपएसोगाढा पुग्गला द्धवट्टयाए असंखिज्जगुणा, ते चेंव पए-
सट्टयाए असंखिज्जगुणा ।

पुद्गलो द्रव्यार्थपणे असंख्यातगुणा छे. प्रदेशार्थपणे-सौथी थोडा एकप्रदेशावगाढ पुद्गलो प्रदेशार्थपणे छे, तेथी संख्यातप्रदेशाव-
गाढ पुद्गलो प्रदेशार्थपणे संख्यातगुणा छे, तेथी असंख्यातप्रदेशावगाढ पुद्गलो प्रदेशार्थपणे असंख्यातगुणा छे. द्रव्यार्थ-प्रदेशार्थ-
पणे-सौथी थोडा एकप्रदेशावगाढ पुद्गलो द्रव्यार्थ-प्रदेशार्थपणे छे, तेथी संख्यातप्रदेशावगाढ पुद्गलो द्रव्यार्थपणे संख्यातगुणा
छे अने ते प्रदेशार्थपणे संख्यातगुणा छे, तेथी असंख्यातप्रदेशावगाढ पुद्गलो द्रव्यार्थपणे असंख्यातगुणा छे, अने ते प्रदेशार्थपणे
असंख्यातगुणा छे.

सर्वलोकना प्रदेशो वास्तविक रीते असंख्याता छे तो पण तेना वदले असत्कल्पनाथी दसनी कल्पना करीए, अने ते प्रत्येकनो विचार
कर्तां दस ज आकाशप्रदेशो छे. माटे एक प्रदेशावगाढ पुद्गलद्रव्यो दस ज थाय छे. हचे तेज दस प्रदेशोमां अन्य प्रदेशने ग्रहण
कर्तां अने अन्यने छोडतां घणां द्विकसंयोग थाय छे, माटे एक प्रदेशावगाढ पुद्गलोथी द्विप्रदेशावगाढ पुद्गल द्रव्यो संख्यातगुणा
थाय छे. एम तेथी पण त्रिप्रदेशावगाढ संख्यातगुणा थाय छे. एम उत्तरोत्तर यावत् उत्कृष्ट संख्यात प्रदेशावगाढ द्रव्यो संख्यातगुणा थाय
छे, तेथी ए निश्चित थाय छे के एक ; प्रदेशावगाढ पुद्गलोथी संख्याता प्रदेशावगाढ पुद्गलद्रव्यो अन्यने ग्रहण कर्तां अने अन्यने

७०. एणसि णं भन्ते ! एगसमयठिइयाणं संखिज्जसमयठिइयाणं अंसंखिज्जसमयठिइयाणं पुगगलाणं दब्बट्टयाणं पएसट्टयाणं दब्बट्टपणसट्टयाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुट्ठा वा विसेसाहिया वा ! गोयमा ! सन्व-
त्थोवा एगसमयठिइया पुगगला दब्बट्टयाणं, संखिज्जसमयठिइया पुगगला दब्बट्टयाणं संखिज्जगुणा, अंसंखिज्ज-
सजयठिइया पुगगला दब्बट्टयाणं असंखिज्जगुणा । पणसट्टयाणं-सन्वत्थोवा एगसमयठिइया पुगगला पएसट्टयाणं,

७०. हे भगवन् ! एक समयनी स्थितिवाळा, सख्याता समयनी स्थितिवाळा अने असख्याता समयनी स्थितिवाळा पुद्गलोमां
पो। जीनाथी अल्प, बहु, तुल्य के विशेषाधिक होय छे ? हे गौतम ! एक समयनी स्थितिवाळा पुद्गलो द्रव्यार्थपणे सौथी थोडा
छे, दुधी सख्याता समयनी स्थितिवाळा द्रव्यार्थपणे संख्यातगुणा छे, तेथी असख्याता समयनी स्थितिवाळा पुद्गलो द्रव्यार्थपणे
असंख्यातगुणा छे. प्रदेशार्थपणे-सौथी थोडा एक समयनी स्थितिवाळा पुद्गलो प्रदेशार्थपणे छे, तेथी सख्याता समयनी स्थिति-

छोहतां मख्यातगुणा सायोगिक विकल्प यथाथी द्रव्यार्थपणे सख्यातगुणा छे, ए प्रमाणे तेथी असख्याता प्रदेशावगाढ पुद्गलो द्रव्यार्थपणे
असंख्यातगुणा छे कारण के असख्याताना भन्ख्याता नेदो धाय छे प्रदेशार्थतास्य अने द्रव्यप्रदेशार्थतास्य सुगम होयाथी तेने
स्वय विचार करयो काल अने भावसूत्रो पण सुगम होयाथी स्वयं विचारया नयर अद्या योगला तदा माणियय्या' परन्तु जेम
पूर्व सामान्य रीते पुद्गले कला तेम एकगुण काळा यंगेरे पुद्गले कहेया ते मा प्रमाणे- 'सौथी थोडा एकगुण काळा अनन्तप्र-
देशिक स्वरुथो छे, तेथी एकगुण काळा परमाणु पुद्गलो द्रव्यार्थपणे अनंतगुणा छे, तेथी एकगुण काळा सख्याताप्रदेशिक स्वरुथो
सख्यातगुणा छे, तेथी एकगुण काळा असख्यात प्रदेशिक स्वरुथो - असख्यातगुणा छे प्रदेशार्थपणे सौथी थोडा एकगुण काळा
अनन्तप्रदेशिक स्वरुथो छे तेथी एकगुण काळा- परमाणुपुद्गलो भन्तगुणा छे इत्यादि: एम सख्यातगुणकाळा, भन्ख्यातगुण

સંસ્થિજ્ઞસમયઠિહ્યા પુગલા પ્પસદ્દ્યાપ્ સંસ્થિજ્ઞગુણા, અસંસ્થિજ્ઞસમયઠિહ્યા પુગલા પ્પસદ્દ્યાપ્ અસંસ્થિજ્ઞગુણા ।
 દ્વ્વદ્દપ્પસદ્દ્યાપ્-સ્વ્વત્થોવા ઇગસમયઠિહ્યા પુગલા દ્વ્વદ્દપ્પસદ્દ્યાપ્, સંસ્થિજ્ઞસમયઠિહ્યા પુગલા દ્વ્વદ્દ-
 યાપ્ સંસ્થિજ્ઞગુણા, તે ચેવ પ્પસદ્દ્યાપ્ સંસ્થિજ્ઞગુણા । અસંસ્થિજ્ઞસમયઠિહ્યા પુગલા દ્વ્વદ્દ્યાપ્ અસંસ્થિજ્ઞગુણા,
 તે ચેવ પ્પસદ્દ્યાપ્ અસંસ્થિજ્ઞગુણા ।

૯૦. ઇપ્પસિ પ્પં મ્પંતે ઇગગુણકાલગાણં સંસ્થિજ્ઞગુણકાલગાણં અસંસ્થિજ્ઞગુણકાલગાણં અણંતગુણકાલગાણ ય પુગ-
 વાલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થપ્પો સંસ્થ્યાતગુણા છે, તેથી અસંસ્થ્યાત સમયની સ્થિતિવાલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થપ્પો અસંસ્થ્યાતગુણા છે. દ્રવ્યાર્થ-
 પ્રદેશાર્થપ્પો-સૌથી થોડા ઇક સમયની સ્થિતિવાલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપ્પો છે, તેથી સંસ્થ્યાતા સમયની સ્થિતિવાલા પુદ્ગલો
 દ્રવ્યાર્થપ્પો સંસ્થ્યાતગુણા છે, અને પ્રદેશાર્થપ્પો સંસ્થ્યાતગુણા છે, તેથી અસંસ્થ્યાતા સમયની સ્થિતિવાલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપ્પો અસં-
 સ્થ્યાતગુણા છે, અને પ્રદેશાર્થપ્પો અસંસ્થ્યાતગુણા છે.

૯૦. હે મગવન્ 1-૧ ઇકગુણ કાલા, સંસ્થ્યાતગુણ કાલા, અસંસ્થ્યાતગુણ કાલા અને અનન્તગુણ કાલા પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થપ્પો,

કાલા અને અનન્તગુણ કાલા પુદ્ગલો સંબન્ધે જાણું. ઇમ વાકીના વર્ણ, ગંધ અને રસ સંબન્ધે પ્પણ કહેવું. કર્કશ, મુદુ ગુરુ અને લઘુ
 સ્પર્શ સંબન્ધે જેમ ઇકપ્રદેશાદિઅવગાદ પુદ્ગલો કહ્યા તેમ કહેવા. તે આ પ્રમાણે-ઇકપ્રદેશાવગાદ ઇકગુણકર્કશ સ્પર્શવાલા
 પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપ્પો સૌથી થોડા છે. તેથી સંસ્થ્યાતપ્રદેશાવગાદ ઇકગુણકર્કશસ્પર્શવાલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપ્પો સંસ્થ્યાતગુણા છે. તેથી
 અસંસ્થ્યાત પ્રદેશાવગાદ ઇકગુણકર્કશ સ્પર્શવાલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપ્પો અસંસ્થ્યાતગુણા છે-ઇત્યાદિ. ઇમ સંસ્થ્યાતગુણકર્કશસ્પર્શવાલા,

લાણં દબ્બટ્ટયાળ પળસટ્ટયાળ વન્બટ્ટપપસટ્ટયાળ ય કયરે કયરેરિહિતો અપ્પા યા ઘટ્ટુયા યા તુલ્લા યા વિસેસારિયા
 યા ? ગોયમા ! જહા પુગલા તહા માણિયબ્બા, एवं संखिज्जगुणकालगाण वि। एवं सेसावि घण्णा गंधा रसा
 वा ? गोयमा ! जहा पुगला तहा माणियब्बा, एवं संखिज्जगुणकालगाण वि। एवं सेसावि घण्णा गंधा रसा
 ફાસા માણિયબ્બા ! ફાસાણં કફવટ્ટમતયગુરુયલહુયાણં જહા પગપણ્ણસોગાદાણં મણિયં તહા, માણિયબ્બં ! અવ-
 સેસા ફાસા જહા ઘટ્ટા તહા માણિયબ્બા ॥ ૨૬ વાર ॥

૯૧. અહ મંતે! સખ્યજીવખપપહુ મહાવણ્ણયં ઘણ્ણસ્સામિ-સબ્બત્થોવા ગમ્મવક્કંતિયા મણુસ્સા ? , મણુસ્સીઓ
 પ્રદેશાર્થપણે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે કોણ કોનાથી અલ્પ, ઘટ્ટુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ? હે ગૌતમ ! જેમ સામાન્ય પુદ્ગલો
 સંબંધે કમું તેમ અહીં કહેયુ. એમ સલ્યાત્વગુણ કાઢા સંબંધે પણ કહેયું. એ રીતે વાકીના વર્ણ, ગંધ અને રસ સંબંધે કહેયું. સ્પર્શમાં કર્કશ,
 મૃદુ, ગુરુ અને લઘુ સ્પર્શ સંબંધે જેમ એક પ્રદેશાવગાદને કમું છે તેમ કહેયું. વાકીના સ્પર્શો જેમ વર્ણો કસા છે તેમ કહેવા.

૨૭ મહાવંટકદ્વાર.

૯૧. હે ભગવન્ ! સર્વે જીવોના અલ્પબદુત્વરૂપ મહાવંટકનું વર્ણન કરીશ-૧ સૌથી થોડા ગર્ભજ મનુષ્યો છે. ૨ તેથી મનુષ્ય
 અભવ્યાત્વગુણ કર્કશસ્પર્શવાઢા ઘને અનન્તગુણકર્કશસ્પર્શવાઢા પુદ્ગલો જાણયા પ પ્રમાણે મૃદુ, ગુરુ ઘને લઘુ સ્પર્શો સખ્યમે જાણયુ
 વાકીના યાર શીતાદિ સ્પર્શો તેમ વર્ણાદિ કસા તેમ કહેયા ત્વો સ્પર્શાઢ ઉપર કહેલાને અનુસારે સ્વય વિચાર્યો

૯૧. પુદ્ગલદ્વાર સમાપ્ત થયુ, હવે મહાવંટક કહેવાની રચનાવાઢા સ્પર્શકાર ગુરુનો આધા માગે છે, તેમને નિવેદન કરે છે-દે
 મગવન્ ! સર્વે જીવોના અલ્પબદુત્વની યલ્પબ્યતારૂપ મહાવંટકનુ વર્ણન કરીશ-૨ પટલે મહાવંટક પ્રતિયાવક સ્પર્શની રચના કરીશ પ

संखिज्जगुणाओ २, बायरतेउकाइया पलत्तया असंखिज्जगुणा ३, अणुत्तरोववाइया देवा असंखिज्जगुणा ४, उव-
रिसगेविज्जगा देवा संखिज्जगुणा ५, मज्झिमगेविज्जगा देवा संखिज्जगुणा ६, हिट्ठिमगेविज्जगा देवा संखि-
ज्जगुणा ७, अच्चुए कप्पे देवा संखिज्जगुणा ८, आरणे कप्पे देवा संखिज्जगुणा ९, पाणए कप्पे देवा संखिज्ज-
स्त्रीओ संख्यातगुणी छे. ३ तेथी पर्यासा चादर तेजस्कायिको असंख्यातगुणा छे. ४ तेथी अनुत्तरोपातिक देवो असंख्यातगुणा छे.
५ तेथी उपरना त्रैवेयक देवो संख्यातगुणा छे. ६ तेथी मध्यम त्रैवेयक देवो संख्यातगुणा छे. ७ तेथी नीचेना त्रैवेयक देवो
संख्यातगुणा छे. ८ तेथी अच्युत कल्पमां देवो संख्यातगुणा छे. ९ तेथी आरण कल्पमां संख्यातगुणा देवो छे. १० तेथी प्राणत
कल्पमां देवो संख्यातगुणा छे. ११ तेथी आनत कल्पमां देवो संख्यातगुणा छे. १२ तेथी अधः सप्तम नरक पृथिवीमां नारको अ-

तात्पर्य छे. आ कथनथी पम जणावे छे के-तीर्थकरनी अनुशासापेक्ष ज पूज्य गणघर सूत्रनी रचना करे छे, परंतु श्रुताभ्यास सापेक्ष
सूत्ररचना करता नथी. अथवा पम जणावे छे के विनेये-शिव्ये कुशल-कल्याणकारक कार्यमां पण गुरुनी अनुशा सिवाय प्रवृत्ति न
करवी, परंतु तेनी आशापूर्वक प्रवृत्ति करवी. अन्यथा विनेयपणुं-शिव्यपणुं न घटी शके. शिव्यनुं आ लक्षण शास्त्रमां कहेछुं छे-“जेणे
पोतानो आत्मा गुरुने निवेदित कर्यो छे अने जे गुरुनी चित्तवृत्तिने अनुसरे छे तेमज जे मुक्तिने माटे हमेशां प्रयत्न करे छे ते
विनेय-शिव्य कथ्यो छे”. जे गुरुनी अनुशा मागवी ते गुरु आवा प्रकारनो होवो जोईप-“ धर्मज्ञ, धर्मकर्ता अने हमेशां धर्मप्रवर्तक
होय, तथा प्राणीओने धर्मशाखना अर्थनो उपदेश करनारो होय ते गुरु कहेवाय छे. हवे शास्त्रकारे ‘महादंडकनुं वर्णन करीश’ पम
प्रतिशा करी हती, ते प्रतिशानो निर्वाह करे छे-पटले महादंडकनुं वर्णन करे छे. (१) सौथी थोडा गर्भज मनुष्यो छे, कारण के ते
संख्याता कोटाकोटी प्रमाण छे. (२) तेथी मनुष्य स्त्रीओ संख्यातगुणी छे, कारण के ते संख्यातगुणी छे. कहुं छे के-“ मनुष्यने

ગુણા ૧૦, આણપ કલ્પે દેવા સલ્લિજ્જગુણા ૧૧, અહે સત્તમાપ પુઠવીણ નેરહ્યા મસંલિજ્જગુણા ૧૨, છટ્ટીપ તમાપ પુઠવીણ નેરહ્યા અસંલિજ્જગુણા ૧૩, સહસ્તારે કલ્પે દેવા અસંલિજ્જગુણા ૧૪, મહાસુવકે કલ્પે દેવા અસંલિજ્જગુણા ૧૫, પંચમાપ ધૂમ્પમાપ પુઠવીણ નેરહ્યા અસલિજ્જગુણા ૧૬, લંતપ કલ્પપ દેવા અસંલિજ્જગુણા ૧૭, ચડત્તીપ પકલ્પમાપ પુઠવીણ નેરહ્યા અસંલિજ્જગુણા ૧૮, વંમલોપ કલ્પે દેવા અસંલિજ્જગુણા ૧૯, તઠાપ ઘાલુયપ્પમાપ

સલ્પાત ગુણા છે. ૧૩ તેથી છઠી તમા નરક પૃથિવીમા નારકો અસંલ્યાતગુણા છે. ૧૪ તેથી સહસ્તાર કલ્પમા દેવો અસલ્યાતગુણા છે, ૧૫ તેથી મહાસુક કલ્પમા દેવો અસલ્યાતગુણા છે. ૧૬ તેથી પાંચમી ધૂમ્પમા પૃથિવીમાં નારકો અસલ્યાતગુણા છે. ૧૭ તેથી લાતક કલ્પમાં દેવો અસલ્યાતગુણા છે. ૧૮ તેથી ચોથી પંકમમા પૃથિવીમા નારકો અસલ્યાતગુણા છે. ૧૯ તેથી ત્રણલોક કલ્પમાં દેવો અસંલ્યાતગુણા છે. ૨૦ તેથી ત્રીજી ઘાલુકામમા પૃથિવીમાં નારકો અસંલ્યાતગુણા છે. ૨૧ તેથી માહેન્દ્ર કલ્પમાં દેવો અસં-

(સ્ત્રીઓ) સલ્યાવીણગુણી અને સલ્યાવીણ અધિક છે" (૩) તેથી પર્યાંસા યાદર તેજસ્કાયિકો અસલ્યાતગુણા છે કારણ કે તે કેટલાક ઘર્ગન્યૂન આચલિકાના સમયોનો 'ઘન કરતા જેટલા સમયો થાય તેટલા છે (૪) તેથી અનુસ્તરોપપાત્રી દેવો અસલ્યાતગુણા છે કારણ કે સ્ત્રીપ સ્યોપમના અસલ્યાતમા ભાગમાં જેટલા આકાશમવેશનો પચિ દ્રોય તેટલા છે (૫) તેથી ડરપના ત્રણ મૈવેયકના દેવો સલ્યાતગુણા છે, કારણ કે તે પર્યોપમના મોટા અસલ્યાતમા ભાગના આકાશમવેશના પચિમમાણ છે તેનું કારણ પ છે કે ત્યા વિમાનો ઘણા છે તે

૧ આચલિકાના અસલ્યાતા સમયો થાય છે, તેને તેટલો જ સલ્યાવી ગુણતા વર્ગ થાય, પુન તેટલો સલ્યાપ ગુણવાથી ઘન થાય છે એમકે અસલ્યાનાયો આચલિકાના સો સમયો છે તેને સોપ ગુણતા હજાર થાય અને પુન - તેને સોપ ગુણતાં એક ડાસ થાય તેને ઘન કહેવાય

पुढवीए नेरइआ असंखिज्जगुणा २०, माहिंदे कप्पे देवा असंखिज्जगुणा २१, सणंकुमारे कप्पे देवा असंखिज्जगुणा २२, दोच्चाए सक्करप्पभाए पुढवीए नेरइया असंखिज्जगुणा २३, संमुच्छिमा मणुस्सा असंखिज्जगुणा २४, ईसाणे कप्पे देवा असंखिज्जगुणा २५, ईसाणे कप्पे देवीओ संखिज्जगुणाओ २६, सोहम्मे कप्पे देवा संखिज्जगुणा २७, सोहम्मे कप्पे देवीओ संखेज्जगुणाओ २८, भवणवासी देवा असंखेज्जगुणा २९, भवणवासिणीओ देवीओ संखेज्ज-

ख्यातगुणा छे. २२ तेथी सनत्कुमार कल्पमां देवो असंख्यातगुणा छे. २३ तेथी बीजी शर्करापभा पृथिवीमां नारको असंख्यातगुणा छे. २४ तेथी संमूछिम मनुष्यो असंख्यातगुणा छे. २५ तेथी ईशान कल्पमां देवो असंख्यातगुणा छे. २६ तेथी ईशान कल्पमां देवीओ संख्यातगुणी छे. २७ तेथी सौधर्म कल्पमां देवो संख्यातगुणा छे. २८ तेथी सौधर्म कल्पमां देवीओ संख्यातगुणी छे. २९ तेथी भवनवासी देवो असंख्यातगुणा छे. ३० तेथी भवनवासिर्ना देवीओ संख्यातगुणी छे. ३१ तेथी आ रत्नप्रभा पृथिवीना नारको अ-

आ प्रमाणे-अनुत्तर देवीना पांच विमानो छे अने उपरना त्रण त्रैविकना सो विमानो छे. दरेक विमाने असंख्याता देवो छे. जेम जेम नीचे नीचेना विमानो छे तेम तेम देवो पण घणा छे, तेथी एम जणाय छे के अबुत्तरोपपतिक देवोथी क्षेत्रपण्योपना अत्यन्त मोटा असंख्यातमा भागना आकाशप्रदेशाना राशिप्रमाण उपरना त्रण त्रैविकना देवो छे. एम पछीना देवो संवन्धे पण आनत कल्प सुधी विचार करवो. (६) उपरना त्रण त्रैविकना देवोथी मध्यम त्रण त्रैविकना देवो संख्यातगुणा छे. (७) तेथी नीचेना त्रण त्रैविकना देवो संख्यातगुणा छे. (८) तेथी अच्युत कल्पना देवो संख्यातगुणा छे. (९) तेथी आरण कल्पना देवो संख्यातगुणा छे. जो के आरण अने अच्युत कल्प बन्ने समश्रेणीमां अने तेमां विमानोनी संख्या सरखी छे, तोपण कृष्णपाक्षिक जीवो तथास्वभावथी दक्षिण दिशामां घणा उत्पन्न थाय छे, उत्तरदिशामां घणा थता नथी अने कृष्णपाक्षिको घणा होय छे, शुक्र पाक्षिको थोडा छे तेथी अच्युत

गुणाओ ३०, इमीसे रयणप्पभाप पुढवीण नेरइआ असंखिज्जगुणा ३१, लवहरपंचिवियतिरिक्खजोणिपा पुरिसा असंखिज्जगुणा ३२, लवहरपंचिवियनिरिक्खजोणिणीओ संखिज्जगुणाओ ३३, थलयरपंचिवियतिरिक्खजोणिआ पुरिसा संखिज्जगुणा ३४, थलयरपंचिवियतिरिक्खजोणिणीओ संखिज्जगुणाओ ३५, जलयरपंचिवियतिरिक्खजोणिआ पुरिसा संखिज्जगुणा ३६, जलयरपंचिवियतिरिक्खजोणिणीओ संखिज्जगुणाओ ३७, चाणमंतरा देवा सख्यातगुणा छे. ३२ तेथी खेचर पंचेन्द्रिय पुरुष तिर्यचो असंख्यातगुणा छे. ३३ तेथी खेचर पंचेन्द्रिय तिर्यचस्त्रीओ सख्यातगुणी छे. ३४ तेथी स्थलचर पंचेन्द्रिय पुरुष तिर्यचो संख्यातगुणा छे. ३५ तेथी स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचस्त्रीओ सख्यातगुणी छे. ३६ तेथी जलचर पंचेन्द्रिय पुरुष तिर्यचो संख्यातगुणा छे. ३७ तेथी जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचस्त्रीओ संख्यातगुणी छे. ३८ तेथी व्यन्तर देवो सख्यातगुणा छे. ३९ तेथी व्यन्तर देवीओ संख्यातगुणी छे. ४० तेथी ज्योतिषिक देवो संख्यातगुणा छे. ४१ तेथी ज्योति-

कल्पना देयोनी अपेक्षाप आरणकल्पना देवो सख्यातगुणा छे (१०) तेथी पण माणत कल्पना देवो संख्यातगुणा छे (११) तेथी आमतकल्पना देवो सख्यातगुणा छे तेनो विचार आरणकल्पनी पेंठे करयो (१२) तेथी नीचेनी सातमी नरकपृथिवीना नारको असख्यातगुणा छे कारण के ते अ्रेणिना असख्यातमा भागना आकाशप्रदेशना राशिप्रमाण छे (१३) तेथी छट्टी पृथिवीना नारको अन्ख्यातगुणा छे अने पूवें विद्यानी अपेक्षाप नैरयिकोना अणययुत्तयो विचार करतां पनो विचार कर्यो छे (१४) तेथी सद्वार कल्पनां देवो अन्ख्यातगुणा छे कारण के छट्टी पृथिवीना नैरयिकोना प्रमाणना कारणभूत अ्रेणिना असख्यातमा भागनी अपेक्षाप सद्वारकल्पना देयोना परिमाणनुं कारणभूत अ्रेणिना अन्ख्यातमो भाग असख्यातगुण छे (१५) तेथी महाशुक्र कल्पनां देवो असख्यातगुणा छे कारण के अही घणा विमानो छे छ हजार विमानो सद्वार कल्पनां अने चालीश हजार विमानो महाशुक्र कल्पना छे. घळी नीचे नीचेना

संखिज्जगुणा ३८, वाणमंतरीओ देवीओ संखिज्जगुणाओ ३९, जोइसिया देवा संखिज्जगुणा ४०, जोइसिणीओ देवीओ संखिज्जगुणाओ ४१, लहरपंचिदियतिरिक्खजोणिआ नपुंसगा संखिज्जगुणा ४२, थलयरपंचिदियतिरिक्खजोणिआ नपुंसगा संखिज्जगुणा ४३, जलयरपंचिदियतिरिक्खजोणिआ नपुंसगा संखिज्जगुणा ४४, चउरिंदिया पज्जत्तया संखिज्जगुणा ४५, पंचिदिया विसेसाहिया ४६, बेइंदिया पज्जत्तया विसेसाहिया ४७, तेइंदिया पिक देवीओ संख्यातगुणी छे. ४२ तेथी खेचर पंचेन्द्रिय नपुंसक तिर्यको संख्यातगुणा छे. ४३ तेथी स्थलचर पंचेन्द्रिय नपुंसक तिर्यको संख्यातगुणा छे. ४४ तेथी जलचर पंचेन्द्रिय नपुंसक तिर्यको संख्यातगुणा छे. ४५ तेथी पर्यासा चउरिन्द्रियो संख्यातगुणा छे. ४६ तेथी पर्यासा पंचेन्द्रियो विशेषाधिक छे. ४७ तेथी पर्यासां वेइन्द्रियो विशेषाधिक छे. ४८ तेथी पर्यासा तेइन्द्रियो विशेषाधिक छे. ४९ तेथी अपर्यासा पंचेन्द्रियो असंख्यातगुणा छे. ५० तेथी अपर्यासा चउरिन्द्रियो विशेषाधिक छे. ५१ तेथी अविमानमां रहेनारा घणा, वधारे घणा देवो छे अने थोडा, वधारे थोडा उपरं उपरना विमानमां देवो छे, मोटे सहस्वार देवोथी महाशुक्र कल्पना देवो असंख्यातगुणा छे. (१६) तेथी पण पांचमी धूमप्रभा नामे नरकपृथिवीमां नारको असंख्यातगुणा छे: कारण के ते श्रेणिना अत्यन्त मोटा असंख्यातमा भागना आकाशप्रदेशना राशिप्रमाण छे. (१७) तेथी पण लांतक कल्पना देवो असंख्यातगुणा छे. कारण के तेओ श्रेणिना अतिशय वधारे मोटा असंख्यातमा भागना आकाशप्रदेशराशिप्रमाण छे. (१८) तेथी चोथी पंकप्रभा पृथिवीमां नारको असंख्यातगुणा छे. अहीं युक्ति पूर्वनी पेठे जाणवी. (१९) तेथी ब्रह्मलोक कल्पमां देवो असंख्यातगुणा छे, कारण पूर्वनी पेठे जाणवुं. (२०) तेथी ज्जीनी वालुकप्रभाना नारको असंख्यातगुणा जाणवा. (२१) तेथी माहेन्द्र कल्पमां देवो असंख्यातगुणा छे. (२२) तेथी सनत्कुमार कल्पमां देवो असंख्यातगुणा छे. अहीं वधे पूर्वे कहेली युक्तिओवुं अनुसरण कवुं. (२३) तेथी

पञ्चतया विसेसाहिया ४८, पंचिविया अपञ्चतया असलेज्जगुणा ४९, चउरिंदिया अपञ्चतया विसेसाहिया ५०, तेइंदिया अपञ्चतया विसेसाहिया ५१, बेइंदिया अपञ्चतया विसेसाहिया ५२, पंचेयसरीरयायवणस्सइकाइया पञ्चतया असंखिज्जगुणा ५३, बायरनिगोया पञ्चतया असंखिज्जगुणा ५४, बायरपुढवीकाइया पञ्चतया असंखिज्जगुणा ५५, बाय-ज्जगुणा ५६, बायरआउकाइया पञ्चतया असंखिज्जगुणा ५६, बायरधाउकाइया पञ्चतया असंखिज्जगुणा ५७, बाय-पर्यासा तेइन्द्रियो विशेषाधिक छे. ५२ तेथी अपर्यासा वेइन्द्रियो विशेषाधिक छे. ५३ तेथी पर्यासा प्रत्येकशरीर बादर वनस्पति-कायिको असल्यातगुणा छे. ५४ तेथी पर्यासा बादर निगोदो असल्यातगुणा छे. ५५ तेथी पर्यासा बादर वृथिवीकायिको असल्यातगुणा छे. ५६ तेथी पर्यासा बादर अष्कायिको असल्यातगुणा छे. ५७ तेथी पर्यासा बादर वायुकायिको असल्यातगुणा छे. ५८ तेथी छे. ५९ तेथी पर्यासा बादर अप्कायिको असल्यातगुणा छे. ५९ तेथी अपर्यासा प्रत्येकशरीर बादर वनस्पतिकायिको असल्यातगुणा छे. ६० अपर्यासा बादर तेजस्कायिको असल्यातगुणा छे.

वीजी शकंप्रमा नरकपृथिवीमा नारको असंख्यातगुणा छे अर्ही सातमी नरकपृथिवीना नारकोधी आत्मी धीजी नरकपृथिवीना नारको वुधी प्रत्येकनो स्वस्थाननी अपेहाय विचार करता यथा घनीकृत लोकनी श्रेणिना असख्यातमा भागना आकाशप्रवेशना रचिप्रमाण जाणया, मात्र श्रेणिनो असख्यातमो भाग असख्यात प्रकारनो होय छे, माटे आ प्रमाणे उत्तरोत्तर असख्यातगुणपणे कटेवाता भल्पवुत्वमां यितेघ आयतो नथी (२४) ते धीजी नरकपृथिवीना नारकोधी समूहिम मनुव्यो असख्यातगुणा छे कारण के तेभो अगुल प्रमाण क्षेत्रना प्रवेशतथिना धीजा घर्गमूलने धीजा घर्गमूलनी साथे गुणता जेटला प्रवेशो थाय जेटला जाणया (२५) तेथी ईशान कल्पमा देयो अनख्यातगुणा छे कारण के तेओ घनीकृत लोकनी एक प्रवेशानी श्रेणिमा जेटला आकाशप्रवेशो छे जेटला प्रमाणयाळा ईशान देयलोकमा देयो बने देधीभोनो समुदाय छे तेनाथी कश्क न्यून धरीशामा भाग जेटला ईशान देयो छे, माटे देयो समूहिम

रतेउकाइया अपज्जत्तगा असंखिज्जगुणा ५८, पत्तेयसरीरवायरवणस्सइकाइया अपज्जत्तगा असंखिज्जगुणा ५९,
वायरनिगोया अपज्जत्तया असंखिज्जगुणा ६०, वायरपुढवीकाइया अपज्जत्तया असंखिज्जगुणा ६१, वायरआउ-
काइया अपज्जत्तया असंखिज्जगुणा ६२, वायरवाउकाइया अपज्जत्तया असंखिज्जगुणा ६३, सुहुमतेउकाइया अप-
ज्जत्तया असंखिज्जगुणा ६४, सुहुमपुढवीकाइया अपज्जत्तया विसेसाहिया ६५, सुहुमआउकाइया अपज्जत्तया विसे-
तेथी अपर्याप्ता वादर निगोदो असंख्यातगुणा छे. ६१ तेथी अपर्याप्ता वादर पृथिवीकायिको असंख्यातगुणा छे. ६२ तेथी अपर्याप्ता
वादर अक्कायिको असंख्यातगुणा छे. ६३ तेथी अपर्याप्ता वादर वायुकायिको असंख्यातगुणा छे. ६४ तेथी अपर्याप्ता सूक्ष्म तेजस्का-
यिको असंख्यातगुणा छे. ६५ तेथी अपर्याप्ता सूक्ष्म पृथिवीकायिको विशेषाधिक छे. ६६ तेथी अपर्याप्ता सूक्ष्म अक्कायिको विशेषा-
धिक छे. ६७ तेथी अपर्याप्ता सूक्ष्म वायुकायिको विशेषाधिक छे. ६८ तेथी पर्याप्ता सूक्ष्म तेजस्कायिको संख्यातगुणा छे. ६९ तेथी

मनुष्यो करता असंख्यातगुणा छे. (२६) तेथी ईशान कल्पमां देवीओ संख्यातगुणी छे. कारण के ते वत्रीशगुणी छे. वत्रीसगणी अने वत्रीस
अधिक देवीओ छे' पड़ुं आगमवचन छे. (२७) तेथी सौधर्म कल्पमां देवो संख्यातगुणा छे, कारण के त्यां घणा विमानो छे. ते आ
प्रमाणे-वत्रीश लाख विमानो सौधर्म कल्पमां अने अठवावीश लाग विमानो ईशान कल्पमां छे, चळी दक्षिण दिशामां सौधर्म कल्प अने
उत्तर दिशामां ईशान कल्प छे. दक्षिण दिशामां घणा कृणपाक्षिफ जीवो उपजे छे तेथी ईशान देवीथी सौधर्म देवो संख्यातगुणा छे.
(प्र०)-आ युक्ति माहेन्द्र अने सनत्कुमार कल्पने विपे पण कही छे, परल्लु त्यां माहेन्द्र कल्पनी अपेक्षाए सनत्कुमार कल्पना देवो असं-
ख्यातगुणा कया छे अने अहीं सौधर्म कल्पमां संख्यातगुणा कया तेनुं शुं कारण ? (उ०)-शाखना प्रामाण्यथी आ वात मानवी
जोइए. अहीं पाठनी ध्रान्ति नथी, कारण के अन्य स्थले पण कहुं छे के-"ईशान कल्पमां वधे पण वत्रीशगुणी देवीओ छे, तेथी सं-

साहिया ६६, सुहुमवाउकाइया अपज्जत्तया विसेसाहिया ६७, सुहुमतेउकाइया पज्जत्तया विसेसाहिया ६८, सुहु-
 मपुद्वीकाइया पज्जत्तया विसेसाहिया ६९, सुहुमआउकाइया पज्जत्तया विसेसाहिया ७०, सुहुमवाउकाइया
 पज्जत्तया विसेसाहिया ७१, सुहुमनिगोया अपज्जत्तया असखिज्जगुणा ७२, सुहुमनिगोया पज्जत्तया संखिज्ज-
 गुणा ७३, अमवसिद्धिआ अणंतगुणा ७४, परिघट्टियसम्मघिद्धी अणंतगुणा ७५, सिद्धा अणंतगुणा ७६, मायर-

पर्यासा द्दस्म पृथिवीकायिको विज्ञेपाधिक छे. ७० तेथी पर्यासा द्दस्म अष्कायिको विज्ञेपाधिक छे. ७१ तेथी पर्यासा द्दस्म वा-
 युकायिको विज्ञेपाधिक छे. ७२ तेथी अपर्यासा द्दस्म निगोदो असंख्यातगुणा छे. ७३ तेथी पर्यासा द्दस्म निगोदो संख्यातगुणा
 छे. ७४ तेथी अमव्यो अनंतगुणा छे. ७५ तेथी पतित पडेला सम्पग्दष्टि अनंतगुणा छे. ७६ तेथी सिद्धो अनंतगुणा छे. ७७ तेथी
 पर्यासा चादर वनस्पतिकायिको अनंतगुणा छे. ७८ तेथी चादर पर्यासा विज्ञेपाधिक छे. ७९ तेथी अपर्यासा चादर वनस्पतिकायिको

ख्यातगुणा सौधर्म देवलोक्मां अने तेथी असख्यातगुणा भयनवासी छे" (२८) तेथी तेज सौधर्म कस्मा देवीओ सख्यातगुणी छे
 कारण के ते देवोथी यत्रीश गुणी छे (२९) ते देवीओथी असख्यातगुणा भयनवासी देवो छे, केथी रीते छे? आ प्रमाणे छे-अंगुल
 प्रमाण क्षेत्रना आकारा प्रदेशरक्षिना प्रथम वर्गमूलने त्रीजा वर्गमूल वडे गुणघायी जेटलो प्रदेशरक्षि धाय तेटली घनीकृत लोकनी
 एक प्रदेशनी क्षेत्रिओमां जेटला आकाराप्रदेशो छे तेटला भयनपति देव अने देवीओनो मनुष्याय छे तेनाथी कईक न्यून यत्रीशामा
 भाग तेटला भयनपति देवो छे माटे सौधर्म देवीओथी तेगो असख्यातगुणा छे (३०) तेथी भयनवासिनी देवीओ मख्यातगुणी छे कारण
 के ते यत्रीशगुणी छे (३१) तेथी पण आ एलप्रमा पृथिवीमा नारको असख्यातगुणा छे कारण के अंगुल प्रमाण क्षेत्रना प्रदेशोना प्रथम वर्ग-
 मूलने त्रीजा वर्गमूल वडे गुणता जेटला प्रदेशो धाय तेटली घनीकृत लोकनी एक प्रदेशनी क्षेत्रिमा जेटला आकाराप्रदेशो होय

वणस्सइकाइया पज्जत्तगा अणंतगुणा ७७, बायरपज्जत्ता विसेसाहिया ७८, बायरवणस्सइकाइया अपज्जत्तगा असंखिज्जगुणा ७९, बायरअपज्जत्तगा विसेसाहिया ८०, बायरा विसेसाहिया ८१, सुहुमवणस्सइकाइया अपज्जत्तया असंखिज्जगुणा ८२, सुहुमअपज्जत्तया विसेसाहिया ८३, सुहुमवणस्सइकाइया पज्जत्तया संखिज्जगुणा ८४, सुहुमपज्जत्तया विसेसाहिया ८५, सुहुमा विसेसाहिया ८६, भवसिद्धिया विसेसाहिया ८७, निगो असंख्यातगुणा ८०, तेथी बादर अपर्याप्ता विशेषाधिक ८१, तेथी बादरजीवो विशेषाधिक ८२, तेथी अपर्याप्त स्रक्ष्म वनस्पतिकारिको असंख्यातगुणा ८३, तेथी स्रक्ष्म अपर्याप्ता विशेषाधिक ८४, तेथी पर्याप्ता स्रक्ष्म वनस्पतिकारिको संख्यातगुणा ८५, तेथी स्रक्ष्म पर्याप्ता विशेषाधिक ८६, तेथी स्रक्ष्म जीवो विशेषाधिक ८७, तेथी भवसिद्धिको विशेषाधिक ८८, तेथी निगोदजीवो विशेषाधिक ८९, तेथी वनस्पतिजीवो विशेषाधिक ९०, तेथी एकेन्द्रियो विशेषाधिक ९१, तेथी तिर्यंचो तेटला ९२, तेथी खेचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक पुरुषो असंख्यातगुणा ९३, कारण के तेओ प्रतरना असंख्यातमा भागमां रहेली असंख्याती श्रेणिना आकाशप्रदेशना राशिप्रमाण ९४, (३३) तेथी खेचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक स्त्रीओ संख्यातगुणी ९५, कारण के ते त्रणगुणी ९६, कारण के "तिर्यंचनी स्त्री त्रणगुणी अने त्रण अधिक जाणवी-पहुं शाखनुं कथन ९७" (३४) तेथी स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक पुरुषो संख्यातगुणा ९८, कारण के ते प्रतरना अतिशय मोटा असंख्यातमा भागनी असंख्यात श्रेणिना आकाशप्रदेशना राशि जेटला ९९, (३५) तेथी स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक स्त्रीओ संख्यातगुणी ९९, कारण के ते त्रणगुणी १००, (३६) तेथी जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक पुरुषो संख्यातगुणा १०१, कारण के प्रतरना अत्यंत घणा मोटा असंख्यातमा भागमां रहेली असंख्याती श्रेणिना जेटला आकाशप्रदेशो होय तेटला १०२, (३७) तेथी जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक स्त्रीओ संख्यातगुणी १०३, कारण के ते त्रणगुणी १०४, (३८) तेथी व्यन्तर देवो [पुरुषो] सं-

યજીવા વિસેસાહિયા ૮૮, ઘણસ્સહીજીવા વિસેસાહિયા ૮૯, ધર્મિવિયા વિસેસાહિયા ૯૦, તિરિવ્વજોગિયા વિસેસાહિયા ૯૧, મિચ્છવિદ્દી વિસેસાહિયા ૯૨, અવિરયા વિસેસાહિયા ૯૩, સક્સાઈ વિસેસાહિયા ૯૪, છડ-મત્થા વિસેસાહિયા ૯૫, સજોગી વિસેસાહિયા ૯૬, સસારત્થા વિસેસાહિયા ૯૭, સવ્યજ્જીવા વિસેસાહિયા ૯૮.

વહુવત્તવ્વપપય સમત્તં

॥ પઞ્ચણાદ મગવર્ણદ તદયં અપ્પવહુય પપ સમત્તં ॥

વિશેષાધિક છે. ૯૨ તેથી મિથ્યાદષ્ટિઓ વિશેષાધિક છે. ૯૩ તેથી વિરતિરહિત જીવો વિશેષાધિક છે. ૯૪ તેથી સક્કયાથી જીવો વિશેષાધિક છે. ૯૫ તેથી છદ્મસ્ય જીવો વિશેષાધિક છે. ૯૬ તેથી સયોગી જીવો વિશેષાધિક છે. ૯૭ તેથી સંસારી જીવો વિશેષાધિક છે. ૯૮ અને તેથી સર્વજીવો વિશેષાધિક છે. વહુવત્તવ્વપ્પતા પદ સમાપ્ત.

પ્રજ્ઞાપના મગવતીમા ત્રીણુ અસ્સયહુત્થ પદ સમાપ્ત

સ્યાતગુણ છે, કારણ તેઓ એક પ્રતરમા સહ્યાતા કોટાકોટીયોગપ્રમાણ સ્વચ્છેણિના જેટલા ઘડો થાય તેટલા સામાય વ્યન્તરો છે. અહીં કેવલ પુરુષોની વિષયતા છે, તેથી યથા સમુદાયની અપેક્ષાપ કર્ષક ન્યૂન ધર્મીયમા માગ જેટલા આણધા, તેથી ગલ્લચર હ્રી કરતા સંસ્થાતગુણા ઘટે છે (૩૨) તેથી વ્યન્તરીઓ ધર્મીયગુણી હોવાથી સહ્યાત ગુણી છે (૪૦) તેથી જ્યોતિષ્કદેવો સહ્યાતગુણા છે કારણ કે તેઓ એક પ્રતરમા યત્તો છપ્પન અગુલ્લપ્રમાણ સ્વચ્છેણિના જેટલા ઘડો થાય તેટલા છે, પરંતુ અહીં પુરુષોની વિયલા હોવાથી યથા સમુદાયની અપેક્ષાપ કર્ષક ન્યૂન ધર્મીયમા માગ જેટલા છે, માટે વ્યન્તરદેવી કરતાં સહ્યાતગુણા છે (૪૧) તેથી જ્યોતિષ્ક દેવીઓ સહ્યાતગુણી છે, કારણ કે તેઓ ધર્મીયગુણી છે (૪૨) તેથી ચોચર પ્ષેન્નિય તિર્ણવ નપુસકો સહ્યાતગુણા છે કચિત્ત

‘असंख्येज्जगुणा’ एवो पाठ છે, પરંતુ તે યોગ્ય નથી. કારણ કે ૫ પછી આગળ પર્યાસા ચડરિન્દ્રિયો કહેવામાં આવશે તે પળ જ્યોતિષ્ક દેવોથી સંખ્યાતગુણા જ ઘટે છે, તે નહિ ઘટી શકે. તે આ પ્રમાણે-૧ક પ્રતરમાં વસો છપ્પન અંગુલપ્રમાણ સૂચિરૂપ ઘંડો જેટલા હોય તેટલા જ્યોતિષ્કો છે. કહ્યું છે કે—“વસો છપ્પન અંગુલ પ્રમાણ સૂચિશ્રેણિના પ્રદેશો વહે પ્રતરને ભાગતાં જેટલી સંખ્યા આવે તેટલી જ્યોતિષ્ક દેવોથી અપહરાય છે”. ૧ક પ્રતરમાં અંગુલના સંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ સૂચિરૂપ ઘંડ જેટલા થાય તેટલા ચડરિન્દ્રિય જીવો છે. કહ્યું છે કે—“પર્યાસ અને અપર્યાસ વેદ્દિન્દ્રિય, તેદ્દિન્દ્રિય, ચડરિન્દ્રિય અને અસંખી પંચેન્દ્રિયો પ્રત્યેક અંગુલના સંખ્યાતમા અને અસંખ્યાતમા ભાગના પ્રદેશ વહે ભાગતાં પ્રતરનો અપહાર કરે છે.” ઘટેલે અંગુલના સંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ સૂચિ પ્રદેશ વહે પ્રતરને ભાગતાં જેટલા આકાશ પ્રદેશો આવે તેટલા પર્યાસા ચડરિન્દ્રિયાદિ છે, અને અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ સૂચિના પ્રદેશોવહે ભાગતાં જેટલા આકાશ પ્રદેશો આવે તેટલા અપર્યાસા ચડરિન્દ્રિયાદિ છે, માટે અંગુલના સંખ્યાતમા ભાગની અપેક્ષા વસો છપ્પન અંગુલ સંખ્યાતગુણા છે, તેથી જ્યોતિષ્ક દેવોની અપેક્ષા વિચાર કરતાં પર્યાસ ચડરિન્દ્રિયો પળ સંખ્યાતગુણા ઘટે છે તો પર્યાસ ચડરિન્દ્રિયથી સંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ સ્થેચર પંચેન્દ્રિય નપુંસકો સંખ્યાતગુણા હોય તેમાં શું કહેવું? (૪૩) તેથી સ્થલચર પંચેન્દ્રિય નપુંસકો સંખ્યાતગુણા છે. (૪૪) તેથી જલચર. પંચેન્દ્રિય નપુંસકો સંખ્યાતગુણા છે. (૪૫) તેથી પર્યાસ ચડરિન્દ્રિયો સંખ્યાતગુણા છે. (૪૬) તેથી પર્યાસા સંખી અને અસંખી પંચેન્દ્રિયો વિશેષાધિક છે. (૪૭) તેથી પર્યાસા વેદ્દિન્દ્રિયો વિશેષાધિક છે. (૪૮) તેથી પર્યાસા તેદ્દિન્દ્રિયો વિશેષાધિક છે. યદ્યપિ પર્યાસા ચડરિન્દ્રિયથી માંડી પર્યાસ તેદ્દિન્દ્રિય સુધીના પ્રત્યેક ૧ક પ્રતરમાં અંગુલના સંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ સૂચિશ્રેણિના જેટલા ઘંડો થાય તેટલા સામાન્ય રીતે વીજા સ્થલે કહેલા છે, તો પળ અંગુલના સંખ્યાતમા ભાગના સંખ્યાતા ભેદો હોવાથી ઉત્તરોત્તર વિશેષાધિક પળાંતું કથન વિરુદ્ધ નથી. વીજા સ્થલે પળ આ પ્રમાણે અલ્પવહુત્વ કહ્યું છે—“તેથી નપુંસક સ્થલચર, નપુંસક સ્થલચર, નપુંસક જલચર અને પર્યાસા ચડરિન્દ્રિય સંખ્યાતગુણા છે, તેથી પર્યાસા પંચેન્દ્રિય, વેદ્દિન્દ્રિય અને તેદ્દિન્દ્રિય કઈક અધિક છે.” (૪૯) પર્યાસ તેદ્દિન્દ્રિયથી અપર્યાસ પંચેન્દ્રિયો અસંખ્યાતગુણા છે, કારણ કે તેઓ અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ સૂચિરૂપ ઘંડો ૧ક પ્રતરમાં જેટલા

विशेषाधिक है. (६६) तेथी सूक्ष्म वायुकायिक अपर्याप्ता विशेषाधिक है. (६८) तेथी सूक्ष्म तेजस्कायिक पर्याप्ता संख्यातगुणा है. कारण के अपर्याप्ता सूक्ष्म जीवो स्वभावथी ज घणा है. आ प्रशापना सूत्रना संग्रहणीकार कहे है के-“सामान्यतः वादर जीवोमां अपर्याप्ता घणा है अने सूक्ष्म जीवोमां पर्याप्ता घणा है एम केवलज्ञानी कहे है.” (६९) तेथी सूक्ष्म पृथिवीकायिक पर्याप्ता विशेषाधिक है. (७०) तेथी सूक्ष्म अष्कायिक पर्याप्ता विशेषाधिक है. (७१) तेथी सूक्ष्म वायुकायिक पर्याप्ता विशेषाधिक है. (७२) तेथी सूक्ष्म निगोद अपर्याप्ता असंख्यातगुणा है. (७३) तेथी पर्याप्ता सूक्ष्म निगोदो. संख्यातगुणा है. जो के अपर्याप्त तेजस्कायिकथी आरंभी पर्याप्ता सूक्ष्म निगोद सुधीना जीवो सामान्यपणे अन्य ग्रन्थमां असंख्यात लोकना आकाश प्रवेशना राशिप्रमाण कक्षा है, तोपण लोकना असंख्यातपणाना असंख्यात भेदो होवाथी आ प्रमाणे कहेलुं अल्पबहुत्व युक्तिसंगत है. (७४) तेथी अभवसिद्धिक जीवो अनन्तगुणा है. कारण के तेओ जघन्य. युक्त अनन्त प्रमाण है. (७५) तेथी सम्यग्दर्शनथी पतित थयेला अनन्तगुणा है. (७६) तेथी सिद्धो अनन्तगुणा है. (७७) तेथी पण वादर वनस्पतिकायिक पर्याप्ता अनन्तगुणा है. (७८) तेथी सामान्य वादर पर्याप्ता विशेषाधिक है. कारण के वादर पर्याप्त पृथिवीकायिकादिनो पण तेमां समावेश थाय है. (७९) तेथी वादर अपर्याप्त वनस्पतिकायिको असंख्यातगुणा है. कारण के एक एक पर्याप्त वादर निगोद जीवने आश्रयी असंख्यातगुणा वादर अपर्याप्त निगोद जीवो उपजे है. (८०) तेथी सामान्य वादर अपर्याप्ता जीवो विशेषाधिक है. कारण के वादर अपर्याप्त पृथिवीकायिकादिनो पण तेमां समावेश थाय है. (८१) तेथी सामान्य वादर जीवो विशेषाधिक है, कारण के पर्याप्ता अने अपर्याप्तानो तेमां समावेश थाय है. (८२) तेथी सूक्ष्म वनस्पतिकायिक अपर्याप्ता असंख्यातगुणा है. (८३) तेथी सामान्य सूक्ष्म अपर्याप्ता विशेषाधिक है, कारण के सूक्ष्म अपर्याप्ता पृथिवीकायिकादिनो पण तेमां समावेश थाय है. (८४) तेथी सूक्ष्म वनस्पतिकायिक पर्याप्ता संख्यातगुणा है. कारण के सूक्ष्म अपर्याप्ताओथी सूक्ष्म पर्याप्ताओ हमेशां स्वभावथी ज संख्यातगुणा होय है अने ते प्रकारे केवलज्ञानीप जाणेलुं है. (८५) तेथी सामान्य सूक्ष्म पर्याप्ता विशेषाधिक है. कारण के पर्याप्ता सूक्ष्म पृथिवीकायिकादिनो पण तेमां समावेश थाय है. (८६) तेथी पर्याप्ता

चउत्थ ठिइपयं ।

१. नेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ? जहन्नेणं दसवाससहसाइं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सा-
गरोवमाइं । अपज्जत्तनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुत्तं उक्कोसेण वि
अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तगनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहसाइं अंतोसु-
हु चूणाइं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं अन्तोसुहुत्तूणाइं ।

चोथुं स्थितिपद.

१. हे भगवन् ! नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्य दश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपम-
नी स्थिति कही छे. हे भगवन् ! अपर्याप्त नैरयिकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृ-
ष्टथी पण अन्तर्मुहूर्तनी स्थिति कही छे. हे भगवन् ! पर्याप्त नैरयिकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्य
अन्तर्मुहूर्त न्यून दस हजार वर्ष अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्त न्यून तेत्रीश सागरोपमनी छे.

१. हवे चोथा स्थितिपदनो प्रारंभ थाय छे. तेनो संबन्ध आ प्रमाणे छे-पूर्वना पदमां दिशानी अपेक्षा वगेरे द्वारा अल्पबहुत्वनी
संख्यानो निर्णय कर्यो अने आ पदमां ते अल्पबहुत्वनी संख्यावडे नीर्णीत करायेला जीवोनी जन्मथी मांडी मरण सुधीना नारकादि
पर्यायरूपे निरंतर स्थितिनो विचार कराय छे. आ संबन्धवडे प्राप्त थयेल स्थितिपवन्तु आ सूत्र छे-‘नेरइयाणं भंते केवइयं कालं ठिई
पन्नत्ता’ इति. हे भगवन् ! नैरयिकोनी केटला काळ सुधी स्थिति कही छे ? तेमां ‘स्थीयते अनया’-जेना घडे रहेवाय ते स्थिति-आयुष

२. रयणप्पभापुढविनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पत्तत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं वसवाससहस्साइं, उक्कोसेणं सागरोवमं । अपब्बत्तरयणप्पभापुढविनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पत्तत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अंतो-मुहुत्तं उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं । पब्बत्तरयणप्पभापुढविनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पत्तत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं वस वाससहस्साइं अंतोमुहुत्तं । उक्कोसेणं सागरोवमं अंतोमुहुत्तं । सवकरप्पभापुढविनेरइयाणं

२. हे भगवन् ! रत्नप्रसा पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जपन्य दश हजार वर्षं अने उत्कृष्ट एक सागरोपमनी स्थिति कही छे. हे भगवन् अपर्याप्त रत्नप्रसा पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जपन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्टी पण अन्तर्मुहूर्तनी स्थिति कही छे. हे भगवन् पर्याप्त रत्नप्रसा पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जपन्य अन्तर्मुहूर्त न्यून दस हजार वर्षं अने उत्कृष्टी अन्तर्मुहूर्त न्यून एक सागरोपम छे. हे भगवन् !

कर्मनो अनुभव, जीवन प पर्याय शब्दो छे जो के अही जीये मिथ्यात्वादि हेतुयहे प्रहण करेला क्षानायरणीयधिक्ये परिणत थयेला कर्म पुद्गलोलु जे रहेयु ते 'स्थिति' तरीके प्रसिद्ध छे, तोपण नारकादि व्यपहारनो हेतु जे आयुषकर्मनो अनुभव ते पण स्थिति कहेयाय छे ते जा प्रमाणे—जो के नारकगति, पचेन्द्रिय जाति बगैरे नामकर्मना उर्यने आश्रित नारकत्वरूप पर्याय छे, तोपण नारकायुवना उर्यने प्रथमसमये नारकपणाना कारणरूप नारकसंज्ञने नहि प्राप्त थया छतां पण नारकपणनो व्यपहार थाय छे, प प्रमाणे भगवती सूत्रमा कहेलु छे के—“ हे भगवन् नारक जीव नारकने विदे उत्पन्न थाय के अनारक-नारकी भिन्न जीव नारकने विदे उत्पन्न थाय ? हे गौतम ! नारक नारकने विदे उत्पन्न थाय, पण नारकी भिन्न जीव नारकने विदे न उत्पन्न थाय ' माटे अही नारकपणाना व्यपहारलु कारण आयुष कर्मना अनुभवने उपन म्युत्पत्तिथी स्थिति कही छे भगवान् उत्तर माये छे—‘हे गौतम’

भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं एगं सागरोवमं, उक्कोसेणं तिन्नि सागरोवमाइं । अपज्जत्तयसक्करप्पभापुढविनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं चि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तयसक्करप्पभापुढविनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं सागरोवमं अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं तिन्नि सागरोवमाइं अंतोसुहुत्तं । वालुयप्पभापुढविनेरइयाणं भंते ! केव-

शर्कराप्रभा पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्य एक सागरोपम अने उत्कृष्टं त्रण सागरोपमनी छे. हे भगवन् अपर्याप्ता शर्कराप्रभा पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट-शी पण अन्तर्मुहूर्तनी छे. हे भगवन् ! पर्याप्ता शर्कराप्रभा पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्त न्यून सागरोपम अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्त न्यून त्रण सागरोपम. हे भगवन् वौलुकाप्रभा पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी

इत्यादि. अहीं पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना विभाग सिवाय सामान्यपणे उत्तर आपेलो छे. ज्यारे पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना विभागवडे स्थितिने विचार थाय त्यारे 'अपज्जत्तनेरइयाण भंते' इत्यादि सूत्र जाणवुं. अहीं अपर्याप्ता लब्धि वडे अने करण वडे एम बे प्रकारना छे. तेमां नारको, देवो तथा असंख्यात वरसना आयुपवाळा तिर्यंच अने मनुष्यो करणोवडे ज अपर्याप्ता छे, पण लब्धिथी अपर्याप्ता होता नथी. कारण के लब्धिअपर्याप्तानी तेओमां उत्पत्ति थती नथी, माटे तेओ उत्पत्तिकाले ज करणो हवे केटलाक काल सुधी अपर्याप्ता होय छे एटणे अन्तर्मुहूर्त सुधी अपर्याप्ता होय छे, वाकीना तिर्यंच अने मनुष्यो उत्पत्ति समये अने लब्धिवडे अपर्याप्ता होय छे. एटले करण अपर्याप्ता अने लब्धि अपर्याप्ता वने प्रकारना होय छे. कहुं छे के- "नारको, देवो अने असंख्य वर्पना आयुपवाळा गर्भज, तिर्यंच अने मनुष्यो उत्पत्तिकाले अपर्याप्ता जाणवा. वाकीना तिर्यंच अने मनुष्यो लब्धिने आथथी अने उत्पत्ति काले वने प्रकारना पर्याप्ता

ઇયં કાલં ઠિદં પદ્મતા ? ગોપમા ! જહન્નેનં તિન્નિ સાગરોયમાઈં, ઉચ્કોસેસં સત્ત સાગરોયમાઈં ! અપહ્લત્તયવા-
હુયપ્પમાપુદ્ધવિનેરદયાણં મંતે ! કેવઇયં કાલં ઠિદં પદ્મતા ? ગોયમા ! જહન્નેનં અંતોસુહુત્તં, ઉચ્કોસેણ વિ અંતો-
સુહુત્તં ! પહ્લત્તયવાહુયપ્પમાપુદ્ધવિનેરદયાણં મંતે ! કેવઇયં કાલં ઠિદં પદ્મતા ? ગોયમા ! જહન્નેનં તિન્નિ સાગ-
રોયમાઈં અંતોસુહુત્તૂણાઈં, ઉચ્કોસેણં સત્ત સાગરોયમાઈ અંતોસુહુત્તૂણાઈં ! પંકપ્પમાપુદ્ધવિનેરદયાણં મંતે ! કેવઇયં

સ્થિતિ કહી છે ? હે ગૌતમ ! જયન્ય વ્રણ સાગરોપમ અને ઉલ્કપ્પ સાત સાગરોપમ. હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્તા વાહુકાપ્રમા પૃથિવીના
નારકોની કેટલા કાઢની સ્થિતિ કહી છે ? હે ગૌતમ ! જયન્ય અન્તર્મુહર્ત અને ઉલ્કપ્પથી પણ અન્તર્મુહર્ત. હે ભગવન્ ! પર્યાપ્તા વાહુ-
કાપ્રમા પૃથિવીના નારકોની કેટલા કાઢની સ્થિતિ કહી છે ? હે ગૌતમ ! જયન્ય અન્તર્મુહર્ત ન્યૂન વ્રણ સાગરોપમ અને ઉલ્કપ્પ
અન્તર્મુહર્ત ન્યૂન સાત સાગરોપમ. હે ભગવન્ ! પંકપ્રમા પૃથિવીના નારકોની કેટલા કાઢની સ્થિતિ કહી છે ? હે ગૌતમ જયન્ય સાત

અને અપર્યાપ્તા ચિક્ષુસે જાણવા યથુ હિનયચ્ચન છે ” અપર્યાપ્તાઓ જયન્યથી અને ઉલ્કપંથી અન્તર્મુહર્ત ગર્વત હોય છે, માટે યમ કહ્યુ છે
કે-જયન્યથી અને ઉલ્કપંથી અપર્યાપ્તાની સ્થિતિ અન્તર્મુહર્ત છે અપર્યાપ્તાનો કાઢ પૂરે ધવા પછી પાકીનો પર્યાપ્તાનો કાઢ છે માટે
પર્યાપ્તા સૂત્રમાં વચ્ચુ છે-“ગોપમા ! અહરેણ વસવાસલસહસ્સાઈં અન્તોસુહુત્તૂણાઈ, ઉચ્કોસેણ તેરીસલાગરેયમાઈ અન્તોસુહુત્તૂણાઈ ” હે ગૌતમ !
જયન્યથી અન્તર્મુહર્ત ન્યૂન વ્રણ હજાર વર્ષ અને ઉલ્કપંથી અન્તર્મુહર્ત ન્યૂન તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ છે ય સામાન્ય નરક પૃથિવીને
આધથી વિચાર કર્યો, દાંચે પૃથિવીના ચિમાગચહે વિચાર કરે છે-‘રયણપ્પમા પુદ્ધવિનેરદયાણ મંતે’ દ્યાપિ મુગમ છે યાકીરુ યથુ
મા પદ્ધનો મમાપ્પિ મુધી મુગમ છે

કાલં ઠિઈં પન્નત્તા ? ગોયમા ! જહન્નેણ સત્ત સાગરોવમાઈં, ઉક્કોસેણં દસ સાગરોવમાઈં । અપ્પજત્તયપંકપ્પમાપુહ-
 વિનેરહયાણં મંતે ! કેવહયં કાલં ઠિઈં પન્નત્તા ? ગોયમા ! જહન્નેણ વિ અન્તોસુહત્તં ઉક્કોસેણ વિ અન્તોસુહત્તં ।
 પ્પજત્તયપંકપ્પમાપુહવિનેરહયાણં મંતે ! કેવહયં કાલં ઠિઈં પન્નત્તા ? ગોયમા ! જહન્નેણં સત્ત સાગરોવમાઈં અન્તો-
 સુહત્તૂણાઈં, ઉક્કોસેણં દસ સાગરોવમાઈં અન્તોસુહત્તૂણાઈં । ધૂમપ્પમાપુહવિનેરહયાણં મંતે । કેવહયં કાલં ઠિઈં પન્નત્તા ?
 ગોયમા ! જહન્નેણં દસ સાગરોવમાઈં, ઉક્કોસેણં સત્તરસ સાગરોવમાઈં । અપ્પજત્તયધૂમપ્પમાપુહવિનેરહયાણં મંતે !
 કેવહયં કાલં ઠિઈં પન્નત્તા ? ગોયમા ! જહન્નેણ વિ અન્તોસુહત્તં ઉક્કોસેણ વિ અન્તોસુહત્તં । પ્પજત્તગધૂમપ્પમા-
 પુહવિનેરહયાણં મંતે ! કેવહયં કાલં ઠિઈં પન્નત્તા ? ગોયમા ! જહન્નેણં દસ સાગરોવમાઈં અન્તોસુહત્તૂણાઈં, ઉક્કો-

સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ દસ સાગરોપમ. હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્તિ પંકપ્રભા પૃથિવીના નારકોની કેટલા કાલ સુધીની સ્થિતિ કહી છે ?
 હે ગૌતમ ! જઘન્યથી પળ અન્તર્મુહર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી પળ અન્તર્મુહર્તની સ્થિતિ કહી છે. હે ભગવન્ ! પર્યાપ્તિ પંકપ્રભા પૃથિવીના
 નારકોની કેટલા કાલની સ્થિતિ કહી છે. હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહર્ત ન્યૂન સાત સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી અન્તર્મુહર્ત ન્યૂન દસ
 સાગરોપમ. હે ભગવન્ ! ધૂમપ્રભા પૃથિવીના નારકોની કેટલા કાલની સ્થિતિ કહી છે ? હે ગૌતમ ! જઘન્યથી દસ સાગરોપમ અને
 ઉત્કૃષ્ટથી સત્તર સાગરોપમ. હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્તિ ધૂમપ્રભા પૃથિવીના નારકોની કેટલા કાલની સ્થિતિ કહી છે ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય-
 થી પળ અન્તર્મુહર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી પળ અન્તર્મુહર્ત. હે ભગવન્ ! પર્યાપ્તિ ધૂમપ્રભા પૃથિવીના નારકોની કેટલા કાલની સ્થિતિ કહી છે ?
 હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહર્ત ન્યૂન દસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી અન્તર્મુહર્ત ન્યૂન સત્તર સાગરોપમ છે. હે ભગવન્ ! તંમપ્રભા પૃથિવીના

सेणं सत्तरस सागरोवमाइं अन्तोसुहृच्छूणाइं । तंमप्पमापुढविनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिईं पञ्चता ? गोयमा ! जहन्नेणं सत्तरससागरोवमाइं, उक्कोसेणं थावीसं सागरोवमाइं । अपज्जत्तयतमप्पमापुढविनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिईं पञ्चता ? गोयमा ! जहन्नेण वि अन्तोसुहृत्तं उक्कोसेण वि अन्तोसुहृत्तं । पज्जत्तगतमप्पमापुढविनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिईं पञ्चता ? गोयमा ! जहन्नेणं सत्तरस सागरोवमाइं अन्तोसुहृत्तूणाइं, उक्कोसेणं थावीसं सागरोवमाइं अन्तोसुहृच्छूणाइं । अहेसंत्तमापुढविनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिईं पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं थावीसं सागरोवमाइं, उक्कोसेणं तित्तीसं सागरोवमाइं । अपज्जत्तगअहेसत्तमपुढविनेरइयाणं भंते ! केवइय कालं ठिईं पञ्चता ? गोयमा ! जहन्नेण वि अन्तोसुहृत्तं उक्कोसेण वि अन्तोसुहृत्तं । पज्जत्तगअहेसत्तम-

नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्य सत्तर सागरोपम अने उत्कृष्ट बावीश सागरोपम छे ! हे भगवन् ! अपर्याप्त तमःप्रभा पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी पण अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी पण अन्तर्मुहूर्त, हे भगवन् ! पर्याप्त तमःप्रभा पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्त न्यून सत्तर सागरोपम अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्त न्यून थावीश सागरोपम छे, हे भगवन् ! नीचेनी सातमी तमःतमःप्रभा नरक पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्य थावीश सागरोपम अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपम छे, हे भगवन् ! अपर्याप्त नीचेनी सातमी नरक पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी पण अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी पण अन्तर्मुहूर्त, हे भगवन् ! पर्याप्त नीचेनी सातमी नरक पृथिवीना नारकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ?

पुढविनेरइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं बावीसं सागरोवमाइं अन्तोसुहुत्तूणाइं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं अन्तोसुहुत्तूणाइं ।

३. देवाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं । अपज्जत्तयदेवाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं अन्तोसुहुत्तूणाइं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं अन्तोसुहुत्तूणाइं । देवीणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं, उक्कोसेणं पणपन्नं पलिओवमाइं । अपज्जत्तयदेवीणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा !

हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्तं न्यून बावीश सागरोपम अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्तं न्यून तेत्रीश सागरोपम छे.

३. हे भगवन् ! देवीनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति कही छे. हे भगवन् ! अपर्याप्त देवीनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी पण अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्तं. हे भगवन् ! पर्याप्त देवीनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून तेत्रीश सागरोपम. हे भगवन् ! देवीओनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी पंचावन पल्योपम. हे भगवन् ! अपर्याप्त देवीओनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी पण अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्तं. हे भगवन् ! पर्याप्त देवीओनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम !

जहन्नेण वि अन्तोमुहुत्तं उक्कोसेण वि अन्तोमुहुत्तं । पञ्चत्तयेद्वीणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा !
जहन्नेणं दसं वाससहस्साइं अन्तोमुहुत्तं उक्कोसेणं पणापन्नं पल्लिओवमाइं अन्तोमुहुत्तं ॥

४ भवणवासीणं देवाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं, उक्को-
सेणं साइरेणं सागरोवमं । अपञ्चत्तयभवणवासीणं भंते ! देवाणं केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेण
वि अन्तोमुहुत्तं उक्कोसेण वि अन्तोमुहुत्तं । पञ्चत्तयभवणवासीणं देवाण भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ?
गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं अन्तोमुहुत्तं, उक्कोसेणं साइरेणं सागरोवमं अन्तोमुहुत्तं । भवणवा-
सिणीणं भंते ! देवीणं केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्साइं, उक्कोसेणं अद्धपंचमाइ

जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून दस हजार वर्षं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून पंचावन पर्योपम.

४. हे भगवन् ! भवनवासी देवोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी कइक
अधिक सागरोपम. हे भगवन् अपर्याप्त भवनवासी देवोनी केटला काळनी स्थिति, कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त अने
उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. हे भगवन् पर्याप्त भवनवासी देवोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त
न्यून दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून साधिक सागरोपम. हे भगवन् ! भवनवासी देवीओनी केटला काळनी स्थिति
कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी साढाचार पर्योपम. हे भगवन् ! अपर्याप्त भवनवासी देवीओनी
केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त. हे भगवन् ! पर्याप्त भवनवासी देवीओनी केटला

पलिओवमाई ! अपज्जत्तयभवणवासिणीणं देवीणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेण वि अंतोमुहुत्तं उक्कोसेण वि अन्तोमुहुत्तं । पज्जत्तियाणं भंते ! भवणवासिणीणं देवीणं केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं अंतोमुहुचूणाइं, उक्कोसेणं अद्धपंचमाइं पलिओवमाइं अन्तोमुहुचूणाइं ।

५. असुरकुमाराणं भंते ! देवाणं केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं, उक्कोसेणं साइरेणं सागरोवंसं । अपज्जत्तयअसुरकुमाराणं भंते ! देवाणं केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं, उक्कोसेणं साइरेणं सागरोवंसं अन्तोमुहुचूणं । असुरकुमारीणं भंते ! देवीणं केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं, उक्कोसेणं अद्धपंचमाइं

काळनी स्थिति कही छे ? गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून दस हजार वर्षं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून साडाचार पल्योपम.

५. हे भगवन् ! असुरकुमार देवोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी दस हजार वर्षं अने उत्कृष्टथी कइं अधिक सागरोपम. हे भगवन् ! अपर्याप्त असुरकुमार देवोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. हे भगवन् ! पर्याप्त असुरकुमार देवोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून दस हजार वर्षं, अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून साधिक सागरोपम. हे भगवन् ! असुरकुमारी देवीओनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी दस हजार वर्षं अने उत्कर्षथी साडाचार पल्योपम. हे भगवन् ! अपर्याप्त असुरकुमारी देवीओनी

पलिओवमाइं । अपञ्चसियाणं असुरकुमारीणं भंते ! देवीणं केवइयं कालं ठिईं पन्नत्ता ! गोयमा ! जहन्नेण वि
अन्तोमुदुत्तं उक्कोसेण वि अन्तोमुदुत्तं । पञ्चसियाणं असुरकुमारीणं देवीणं भंते ! केवइयं कालं ठिईं पन्नत्ता ?
गोयमा ! जहन्नेणं वस वाससहस्साइं अन्तोमुदुत्तूणाइं, उक्कोसेण अद्वपंचमाइं पलिओवमाइं अन्तोमुदुत्तूणाइं ।
४. नागकुमाराणं देवाणं भंते ! केवइयं कालं ठिईं पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं वस वाससहस्साइं, उक्कोसेणं
दो पलिओवमाइं देत्तूणाइं । अपञ्चत्तयाणं भंते ! नागकुमाराणं केवइयं कालं ठिईं पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेण
वि अन्तोमुदुत्तं उक्कोसेण वि अन्तोमुदुत्तं । पञ्चसयाणं भंते ! नागकुमाराणं देवाणं केवइयं कालं ठिईं पन्नत्ता ?
गोयमा ! जहन्नेणं वस वाससहस्साइं अन्तोमुदुत्तूणाइं, उक्कोसेणं दो पलिओवमाइं देत्तूणाइं भन्तोमुदुत्तूणाइं ।
नागकुमारीणं भंते ! देवीणं केवइयं कालं ठिईं पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं वस वाससहस्साइं, उक्कोसेणं देत्तूणं

केटला फाळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जयन्य अने उत्कर्षणी अन्तर्मुहूर्त. हे भगवन् ! पर्याप्त असुरकुमारी देवीओनी केटला
फाळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जयन्यणी अन्तर्मुहूर्त न्यून दस हजार वर्षं अने उत्कर्षणी अन्तर्मुहूर्त न्यून साढाचार पत्योपम.

६. हे भगवन् ! नागकुमार देवीनी केटला फाळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जयन्य दस हजार वर्षं अने उत्कर्षणी कंफक
न्यून वे पत्योपम. हे भगवन् ! अपर्याप्त नागकुमार देवीनी केटला फाळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जयन्यणी अन्तर्मुहूर्त अने
उत्कर्षणी पण अन्तर्मुहूर्त. हे भगवन् ! पर्याप्त नागकुमार देवीनी केटला फाळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जयन्यणी अन्तर्मुहूर्त
न्यून दस हजार वर्षं अने उत्कर्षणी अन्तर्मुहूर्त न्यून कंफक ऊर्णां वे पत्योपम. हे भगवन् ! नागकुमारी देवीओनी केटला फाळनी

पलिओवमं । अपज्जत्तयाणं भंते ! नागकुमारीणं देवीणं केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं वि अन्तो-
सुहुत्तं उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्तं । पज्जत्तियाणं भंते ! नागकुमारीणं देवीणं केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा !
जहन्नेणं दस वाससहस्साइं अन्तोसुहुत्तूणाइं, उक्कोसेणं वेसूणं पलिओवमं अन्तोसुहुत्तूणं ।

७. सुवण्णकुमाराणं भंते ! देवाणं केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं, उक्को-
सेणं दो पलिओवमाइं देसूणाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छ । गोयमा ! जहन्नेण वि अन्तोसुहुत्तं, उक्कोसेण वि अन्तो-
सुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छ । गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं अन्तोसुहुत्तूणाइं, उक्कोसेणं दो पलिओवमाइं
देसूणांइं अन्तोसुहुत्तूणाइं । सुवण्णकुमारीणं देवीणं पुच्छ । गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं, उक्कोसेणं

स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी कंडक न्यून पल्योपम. हे भगवन् ! अपर्याप्त नागकुमारी
देवीओनी केटला कालनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त. हे भगवन् ! पर्याप्त नागकुमारी
देवीओनी केटला कालनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून
कंडक ऊणुं पल्योपम.

७, हे भगवन् ! सुवर्णकुमार देवोनी केटला कालनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी
कंडक ऊणां वे पल्योपम. अपर्याप्ता सुवर्णकुमार देवो संवन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता
संवन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून कंडक ऊणां वे पल्योपम.

देसूणं पलिओवमं । अपञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि अन्तोमुहुत्तं उक्कोसेण वि अन्तोमुहुत्तं । पञ्च-
त्तियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं अंतोमुहुत्तूणाइं, उक्कोसेणं देसूणं पलिओवमं अन्तोमुहु-
त्तूणं । एवं पण्णं अमिलावेणं ओरियअपञ्चत्तयपञ्चत्तयसुत्तत्तयं देवाण य देवीण य नेयब्बं जाव थणियकुमारारणं
जहा नागकुमारारणं ।

६. पुढविकाइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोमुहुत्तं, उक्कोसेणं थावीसं था-
ससहस्साइं । अपञ्चत्तयपुढविकाइयाणं भंते ! केवइय कालं ठिती पण्णात्ता ? गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण
वि अन्तोमुहुत्तं । पञ्चत्तयपुढविकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं थावीसं वाससहस्साइ
सुवर्णकुमारी देवीओ सवन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी दसहजार वर्षं अने उत्कर्षथी कइक न्यून एक पत्योपम. अपर्यासि सुवर्ण-
कुमारी देवीओ संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी पण अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्यासि सुवर्णकुमारी देवीओ
सवन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून दसहजार वर्षं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून कंइक ऊणुं एक पत्योपम. ए
प्रमाणे ए पाठ घटे देवो अने देवीओ सवन्धे सामान्य, अपर्यासि अने पर्यासिनां त्रण त्रण सन्नो स्तनितकुमार देवो पर्यन्त

नागकुमारनी येठे जाणयां.

६. हे भगवन् ! पृथिवीकायिकोनी केटला काळ्नी स्थिति कहेली छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी थावीस
हजार वर्षं हे भगवन् ! अपर्यासि पृथिवीकायिकनी केटला काळ्नी स्थिति कहेली छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण

अंतोमुहुचूणाई ! सुहुमपुढविकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं । अपज्जत्तयसु-
हुमपुढंविकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं । पज्जत्तयसुहुमपुढविकाइयाणं
पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं । वायरपुढविकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अं-
तोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वावीसं वाससहस्साईं । अपज्जत्तयवायरपुढविकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि
उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं । पज्जत्तयवायरपुढविकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं
वावीसं वाससहस्साईं अंतोमुहुत्तूणाईं ।

९. आउक्काइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिईं पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं सत्त वास-
अन्तमुहुत्तं. पर्यासि पृथिवीकायिक संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून वावीश हजार वर्ष.
सूक्ष्म पृथिवीकायिक संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहुत्तं. अपर्यासि सूक्ष्म पृथिवीकायिक संबन्धे प्रश्न.
हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहुत्तं. पर्यासि सूक्ष्म पृथिवीकायिक संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी
पण अन्तमुहुत्तं, वांदर पृथिवीकायिक संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी वावीश हजार वर्ष. अपर्यासि
वांदर पृथिवीकायिक संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहुत्तं. पर्यासि वांदर पृथिवीकायिक संबन्धे प्रश्न.
हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून वावीश हजार वर्ष.

९. हे भगवन् ! अण्कायिकोनी केटला कारुनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी सात हजार वर्ष.

सहस्साईं । अपञ्चत्तयआउकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि अन्तोमुहुत्तं उक्कोसेण वि अन्तोमुहुत्त । पञ्चत्तयआउकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोमुहुत्तं, उक्कोसेणं सत्त वाससहस्साईं अन्तोमुहुत्तूणाईं । सुहुमआउकाइयाणं ओहियाणं अपञ्चत्ताणं पञ्चत्तयाण य जहा सुहुमपुट्टविकाइयाणं तथा भाणियञ्चं । वायर-आउकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोमुहुत्त, उक्कोसेणं सत्त वाससहस्साईं । अपञ्चत्तयवायरआउकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोमुहुत्तं । पञ्चत्तयाण य पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोमुहुत्तं उक्कोसेणं सत्त वाससहस्साईं अंतोमुहुत्तूणाईं ।

१० तेउकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं तिन्नि राईंविद्याईं । अयजत्तयाणं पुच्छा । अपर्याप्त अष्कायिक संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी पण अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्तं. पर्याप्त अष्कायिक संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून सात हजार वर्ष. जेम द्दस्म पृथिवीकायिकनी स्थिति कही तेम सामान्य, अपर्याप्ता अने पर्याप्ता द्दस्म अष्कायिकोनी स्थिति जाणवी. चादर अष्कायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी सात हजार वर्ष. अपर्याप्ता चादर अष्कायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्तं. पर्याप्ता चादर अष्कायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून सात हजार वर्ष.

१०. तेस्वकायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं. पर्याप्त तेजस्कायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्तं. पर्याप्त तेजस्कायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं.

गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्तं । पज्जत्तयाण य पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुत्तं, उ-
क्कोसेणं तिन्नि राइंदियाइं अंतोसुहुत्तूणाइं । सुहुमतेउकाइयाणं ओहियाणं अपज्जत्ताण य पुच्छा । गोयमा ! जह-
न्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्तं । वायरतेउकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोसुहुत्तं उक्कोसेणं
तिन्नि राइंदियाइं । अपज्जत्तयवायरतेउकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्तं ।
पज्जत्ताणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोसुहुत्तं उक्कोसेणं तिन्नि राइंदियाइं अन्तोसुहुत्तूणाइं ।

११. वाउकाइयाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोसुहुत्तं, उक्कोसेणं तिन्नि वा-
ससहस्साइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा ।

मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहूर्तं न्यून त्रण रात्रि-दिवस. सामान्य, अपर्याप्ता अने पर्याप्तं सूक्ष्म तेजस्कायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम !
जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहूर्त. चादर तेजस्कायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहूर्तं अने उत्कर्षथी त्रण
रात्रि-दिवस. अपर्याप्तं चादर तेजस्कायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहूर्त. पर्याप्ता चादर तेज-
स्कायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहूर्तं न्यून त्रण रात्रि-दिवस.

११. हे भगवन् ! वायुकायिकोनी केटला काल पर्यंत स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्य अन्तमुहूर्तं अने उत्कर्षथी त्रण हजार
वर्ष. अपर्याप्त वायुकायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहूर्त. पर्याप्ता वायुकायिको संबन्धे प्रश्न. हे
गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहूर्तं न्यून त्रण हजार वर्ष. सूक्ष्म वायुकायिको, अपर्याप्ता अने पर्याप्ता संबन्धे

गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोसुहुत्तं, उक्कोसेणं तिन्नि वाससहस्साइं अन्तोसुहुत्तूणाइं ! सुहुमवाउकाइयाणं पुच्छा ! गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्तं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा ! गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्त । पज्जत्तयाणं पुच्छा ! गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्त । आयरवालकाइयाणं पुच्छा ! गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्तं, उक्कोसेणं तिन्नि वाससहस्साइं अन्तोसुहुत्तं, उक्कोसेणं तिन्नि वाससहस्साइं अन्तोसुहुत्तूणाइं ।

१२. घणक्फइकाइयाणं भंते ! केवइय कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोसुहुत्तं, उक्कोसेणं वस प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी अन्तर्गुहूर्तं. वादर वायुकायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्गुहूर्तं अने उत्कर्षथी ग्रण हजार वर्ष. अपर्याप्त वायुकायिकोनी स्थिति जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्गुहूर्तं अने पर्याप्त वायुकायिकोनी जघन्यथी अन्तर्गुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्गुहूर्तं न्यून ग्रण हजार वर्ष.

१३. हे भगवन् ! वनस्पतिकायिकोनी फेटला काळपर्यंत स्थिति रही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्गुहूर्तं अने उत्कर्षथी दस हजार वर्ष. अपर्याप्त वनस्पतिकायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्गुहूर्तं, पर्याप्त वनस्पतिकायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्गुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्गुहूर्तं न्यून दस हजार वर्ष. सामान्य, अपर्याप्ता अने पर्याप्ता वृक्षम वनस्पतिकायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्गुहूर्तं. वादर वनस्पतिकायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम !

वाससहस्साइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोमुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोमुहुत्तं, उक्कोसेणं दस वाससहस्साइं अन्तोमुहुत्तूणाइं । सुहुमवणप्फइकाइयाणं ओहि-याणं अपज्जत्ताणं पज्जत्ताण य पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोमुहुत्तं । बायरवणप्फइकाइ-जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोमुहुत्तं, उक्कोसेणं दस वाससहस्साइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! वाससहस्साइं अन्तोमुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोमुहुत्तं उक्कोसेणं दस वाससहस्साइं अन्तोमुहुत्तूणाइं ।

१३. बेइंदियाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं बारस संवच्छ-जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी दस हजार वर्ष. अपर्याप्ता बादर वनस्पतिकायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहुत्तं. पर्याप्ता बादर वनस्पतिकायिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून दस हजार वर्ष.

१३. हे भगवन् ! बेइन्द्रियोनी केटला काळ पर्यन्त स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी बार वर्ष. अपर्याप्ति बेइन्द्रिय संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहुत्तं. पर्याप्ति बेइन्द्रिय संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून बार वर्ष. हे भगवन् ! तेइन्द्रियोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी ओगणपचास रात्रि-दिवस. अपर्याप्ति तेइन्द्रिय संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्क-

राई ! अपञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोसुहुत्तं । पञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जह-
न्नेणं अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं चारस सब्बराई अंतोसुहुत्तूणाइ । तेइदियाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ?
गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुत्तं उक्कोसेणं ण्णुणचन्नं राइदियाई । अपञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि
उक्कोसेण वि अंतोसुहुत्त । पञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं ण्णुणचन्नं राइदियाई
अंतोसुहुत्तूणाई । चउरिंदियाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं
छम्मासा । अपञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोसुहुत्तं । पञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा !
जहन्नेणं अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं छम्मासा अंतोसुहुत्तूणा ।

१४. पंचिदियतिरिक्खजोणियाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुत्तं, उक्को-
र्पथी पण अन्तमुहुत्तं. पर्याप्त तेइन्द्रिय सबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून ओगणपचास
रात्रि-दिवस. हे भगवन् ! चउरिन्द्रियोनी केटला काळ पर्यन्त स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी छ
मास. अपर्याप्त चउरिन्द्रिय सबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहुत्तं. पर्याप्त चउन्द्रिय संबन्धे प्रश्न. हे गौतम !
जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून छ मास.

१४. हे भगवन् ! पंचेन्द्रिय तिर्यचयोमिकोनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी त्रण
पल्योपम. अपर्याप्त पंचेन्द्रिय तिर्यचो संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहुत्तं. पर्याप्ता पंचेन्द्रिय तिर्यचो

सेणं तिन्नि पलिओवमाइ । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोसुहुत्तं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं अन्तोसुहुत्तूणाइं । संसुच्छिमपंचिदियति-
रिक्खजोणियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोसुहुत्तं, उक्कोसेणं पुब्बकोडी । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्तं, उक्कोसेणं पुब्बकोडी अन्तोसुहुत्तूणा । गम्भवकंतिपंचिदियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोसुहुत्तं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अन्तोसुहुत्तं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं अन्तोसुहुत्तूणाइं ।

संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून त्रण पल्योपम. संसुच्छिम पंचेन्द्रिय तिर्यचो संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी एक क्रोड पूर्व वर्ष. अपर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून पूर्वकोटि वर्ष. गर्भज पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी त्रण पल्योपम. अपर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं. पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून त्रण पल्योपम.

जहन्नेणं अन्तोसुहुतं, उक्कोसेणं पुब्बकोडी अन्तोसुहुचूणा ।

१६. चउप्पयथलयरपंचिदियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुतं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं । अपज्जत्तयचउप्पयथलयरपंचिदियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोसुहुतं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुतं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं अंतोसुहुत्तं । संसुच्छिमचउप्पयथलयरपंचिदियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुतं, उक्कोसेणं चउरासीवाससहस्साइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोसुहुतं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुतं, उक्कोसेणं चउरासीवाससहस्साइं अंतोसुहुचूणाइं । गग्गभवक्कंतियचउप्प-

न्यून पूर्वं कोटि वर्ष.

१६. चतुष्पद स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचो योनिक संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी त्रण पल्योपम. अपर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून त्रण पल्योपम. संसूच्छिम चतुष्पद स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त अने उत्कर्षथी चोराशी हजार वर्ष. अपर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून चोराशी हजार वर्ष. गर्भज चतुष्पद स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यच- योनिको संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी त्रण पल्योपम. अपर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने

जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुब्बकोडी । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतो-
मुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुब्बकोडी अंतोमुहुत्तूणा ।

१८. सुयपरिसप्पथलयरपंचिदियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुब्बकोडी ।
अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोमुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं
अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुब्बकोडी अंतोमुहुत्तूणा । संमुच्छिमसुयपरिसप्पथलयरपंचिदियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छा ।
गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं बायालीसं वाससहस्साइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि
उक्कोसेणवि अंतोमुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं बायालीसं वाससहस्साइं

न्यथी अन्तमुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहूर्तं न्यून त्रेपनं हजार वर्ष. गर्भज उरपरिसर्प स्थलचर. पंचेन्द्रिय तिर्यचो संबन्धे प्रश्न. हे
गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहूर्तं अने उत्कर्षथी एकं क्रोड. पूर्व वर्ष. अपर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण
अन्तमुहूर्त. पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहूर्तं न्यून एक क्रोड पूर्व वर्ष.

१८. भुजपरिसर्प स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी. अन्तमुहूर्तं अने उत्कर्षथी एक क्रोड
पूर्व वर्ष. अपर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहूर्त. पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी
अन्तमुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहूर्तं न्यून एक क्रोड पूर्व वर्ष. संमुच्छिम भुजपरिसर्प स्थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यच संबन्धे प्रश्न. हे
गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहूर्तं अने उत्कर्षथी वेंतालीस हजार वर्ष. अपर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण

अंतोमुहुत्तूणां । गन्भवकंतिमुपपरिसल्पथलपरपंचिवितिरिक्खजोणियाणं पुच्छ । गोयमा ! जह्मेणं
अंतोमुहुत्तं, उदोसेणं पुब्बकोढी । अपज्जत्तयाणं पुच्छ । गोयमा ! जह्मेणवि उदोसेणवि अंतोमुहुत्तं । पज्जत्त-
याणं पुच्छ । गोयमा ! जह्मेणं अंतोमुहुत्तं, उदोसेणं पुब्बकोढी अंतोमुहुत्तूणा ।

१९. न्हपरपंचिवियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छ । गोयमा ! जह्मेणं अंतोमुहुत्तं, उदोसेणं पलिओवमस्स असं-
सेज्जइभागं । अपज्जत्तयाणं पुच्छ । जह्मेणवि उदोसेणवि अंतोमुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छ । गोयमा ! जह्-
त्तेणं अंतोमुहुत्त, उदोसेणं पलिओवमस्स अससेज्जइभाग अंतोमुहुत्तूणं । संमुच्छिमग्गहयरपंचिवियतिरिक्ख-
जोणियाण पुच्छ । गोयमा ! जह्मेणं अंतोमुहुत्तं, उदोसेणं पायत्तरी घाससहस्साइ । अपज्जत्तयाणं पुच्छ ।

अन्तमुहुत्तं. पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून पैतालीस हजार वर्ष. गर्भज भुज-
परिसर्प सलचर पचेन्द्रिय तिर्यचो संबन्धे प्रश्न हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी एक क्रोड पूर्वं वर्ष. अपर्याप्ता
संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहुत्तं. पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्क-
र्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून एक क्रोड पूर्वं वर्ष.

१९. खेचर पचेन्द्रिय तिर्यचो संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं अने उत्कर्षथी पल्योपमनो असंख्यातमो भाग.
अपर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहुत्तं. पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्तं
अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून पल्योपमनो अमख्यातमो भाग समुच्छिम खेचर पंचेन्द्रिय तिर्यचो संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघ-

गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । जहन्नेणं अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं वाव-
तरी वाससहस्साइं अंतोसुहुत्तूणाइं । गभ्वक्कंतियवहयरपंचिदियतिरिक्खजोगियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं
अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं पलिओवमस्स असंखिज्जइभागं । अपज्जत्तायाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि
तोसुहुत्तूणं ।

२०. मणुस्साणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओ-
वमाइं । अपज्जत्तमणुस्साणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तमणुस्साणं पुच्छा ।
न्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी व्होतैर हजार वर्ष. अपर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्तं.
पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून व्होतैर हजार वर्ष. गर्भज खेचर पंचिन्द्रिय
तिर्यचो संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी पल्योपमनी असंख्यातमो भाग. अपर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम !
जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्तं. पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून
पल्योपमनी असंख्यातमो भाग.

२०. हे भगवन् ! मनुष्योनी केटला काळपयत स्थिति कदी छे ? हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कर्षथी त्रण पल्योपम.
अपर्याप्ता मनुष्यो संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्तं. पर्याप्ता मनुष्यो संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघ-

मंतरीणं देवीणं पुच्छ। गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साहं, उक्कोसेणं अद्धपलिओवमं । अपज्जत्तियाणं देवीणं पुच्छ। गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तियाणं वाणमंतरीणं पुच्छ। गोयमा ! जहन्नेणं दस वाससहस्साहं अंतोसुहुचूणाहं, उक्कोसेणं अद्धपलिओवमं अंतोसुहुत्तूणं ।

२२. जोइसियाणं देवाणं पुच्छ। गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमट्टभागो, उक्कोसेणं पलिओवमं वाससयसहस्समब्भहियं । अपज्जत्तजोइसियाणं पुच्छ। गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छ। गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमट्टभागो अंतोसुहुत्तूणो, उक्कोसेणं पलिओवमं वाससयसहस्समब्भहियं अंतोसुहुत्तूणं । जोइसिणीणं देवीणं पुच्छ। गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमट्टभागो, उक्कोसेणं अद्धपलिओवमं पणणास-

जघन्यथी दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी अर्ध पल्योपम. अपर्याप्त देवी संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्त व्यंतर देवी संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून दस हजार वर्ष अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून अर्ध पल्योपम.

२२. ज्योतिषिक देवो संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी पल्योपमनो आठमो भाग अने उत्कर्षथी लाख वर्ष अधिक एक पल्योपम. अपर्याप्त ज्योतिषिक संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी पण अन्तर्मुहूर्त । पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून पल्योपमनो आठमो भाग अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून लाख वर्ष अधिक एक पल्योपम. ज्योतिषिक देवी संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी पल्योपमनो आठमो भाग अने उत्कर्षथी पचास हजार वर्ष अधिक अर्ध पल्योपम. अपर्याप्त ज्योतिषिक

वाससहस्समम्भहियं । अपञ्जत्तजोइसियदेवीणं पुञ्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोसुद्धुत्तं । पञ्ज-
त्तयजोइसियदेवीणं पुञ्छा । गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमढ्ढमागो अतोसुद्धुत्तूणो, उक्कोसेणं अद्धपलिओवमं-
पण्णासवाससहस्समम्भहियं अंतोसुद्धुत्तूणं । चंदविमाणे णं भंते ! देवाण पुञ्छा । गोयमा ! जहन्नेणं चउभाग-
पलिओवमं, उक्कोसेणं पलिओवमं वाससयसहस्समम्भहियं । अपञ्जत्तयाणं चंददेवाणं पुञ्छा । गोयमा ! जह-
न्नेण वि उक्कोसेण वि अतोसुद्धुत्त । पञ्जत्तयाणं पुञ्छा । गोयमा ! जहन्नेणं चउभागपलिओवम अंतोसुद्धुत्तूणं,
उक्कोसेण पलिओवमं वाससयसहस्समम्भहियं अतोसुद्धुत्तूण । चंदविमाणे णं देवीणं पुञ्छा । गोयमा ! जहन्नेण
चउभागपलिओवमं, उक्कोसेणं अद्धपलिओवमं पन्नासवाससहस्समम्भहिय । अपञ्जत्तियाणं पुञ्छा । गोयमा !

देवी संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्त ज्योतिषिक देवी संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी
अन्तर्मुहूर्ते न्यून पल्योपमनो आठमो भाग अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्ते न्यून पचास हजार वरस अधिक अर्ध पल्योपम. हे भगवन् !
चंद्र विमानमां र्हेला देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी पल्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी लाख वरस अधिक एक
पल्योपम. अपर्याप्त चंद्र देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी
अन्तर्मुहूर्ते न्यून पल्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्ते न्यून लाख वरस अधिक एक पल्योपम. चन्द्रविमानमां र्हेली देवीओ
संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी पल्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी पचास हजार वरस अधिक अर्ध पल्योपम. अपर्याप्त देवीओ
संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्त देवीओ संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्ते न्यून

जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं अंतोसुहु-
त्तूणं, उक्कोसेणं अद्धपलिओवमं पन्नासवाससहस्समब्भहियं अंतोसुहुत्तूणं । सूरविमाणे णं भंते ! देवाणं केवइयं
कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं, उक्कोसेणं पलिओवमं वाससहस्समब्भहियं । अप-
ज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं चउ-
भागपलिओवमं अंतोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं पलिओवमं वाससहस्समब्भहियं अंतोसुहुत्तूणं । सूरविमाणे णं भंते !
देवीणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं, उक्कोसेणं अद्धपलिओवमं पंचहिं वाससएहिमब्भहियं ।
अपज्जत्तियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं

पल्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून पचास हजार वरस अधिक अर्ध पल्योपम. हे भगवन् ! सूर्यना विमानमां रहेला
देवोनी केटला कालनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी पल्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी हजार वरस अधिक एक
पल्योपम. अपर्याप्ता देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम !
जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून पल्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून हजार वरस अधिक एक पल्योपम. हे भगवन् !
सूर्यविमानमां रहेली देवीओ संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी पल्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी पांचसो वरस अधिक अर्ध
पल्योपम. अपर्याप्त देवीओ संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्त देवीओ संबंधे प्रश्न. हे गौतम !
जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून पल्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून पांचसो वरस अधिक अर्ध पल्योपम. ग्रहविमानमां

चउभागपलिआवमं अंतोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं अद्धपलिओवमं पंचविं वाससण्हिमग्गमहिपं अंतोसुहुत्तूणं । गहवि-
माणे णं अंते ? देवाणं पुब्बा । गोयमा ! जह्मेणं चउभागपलिओवमं, उक्कोसेणं पलिओवमं । अपज्जत्तयाणं
पुब्बा । गोयमा ! जह्मेणं चि उक्कोसेणं चि अंतोसुहुत्त । पज्जत्तयाणं पुब्बा । गोयमा ! जह्मेणं चउभागपलि-
ओवमं अंतोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं पलिओवमं अंतोसुहुत्तूणं । गहविमाणे देवीणं पुब्बा । गोयमा ! जह्मेणं चि अतो-
भागपलिओवमं, उक्कोसेणं अद्धपलिओवमं । अपज्जत्तियाणं पुब्बा । गोयमा ! जह्मेणं चि उक्कोसेणं चि अतो-
सुहुत्तं । पज्जत्तियाणं पुब्बा । गोयमा ! जह्मेणं चउभागपलिओवमं अंतोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं अद्धपलिओ-
वमं अंतोसुहुत्तूणं । नयन्वत्तयिमाणे देवाणं पुब्बा । गोयमा ! जह्मेणं चउभागपलिओवमं, उक्कोसेणं अद्ध-

रेह्ला देवो संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी पत्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी एक पत्योपम. अपर्याप्ता संबंधी प्रश्न. हे गौतम !
जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून पत्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी
अन्तर्मुहूर्त न्यून एक पत्योपम. ग्रह विमानमां रेह्ली देवीओ संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी पत्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी अर्धे
पत्योपम. अपर्याप्त देवीओ संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्त देवीओ संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघ-
न्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून पत्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून अर्धे पत्योपम. नक्षत्र विमानमां रेह्ला देवो संबधे प्रश्न. हे
गौतम ! जघन्यथी पत्योपमनो चोथो भाग अने उत्कर्षथी अर्धे पत्योपम. अपर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी अन्त-
र्मुहूर्त. पर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून पत्योपमनो चतुर्यं भाग अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून

पलिओवमं । अपञ्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अन्तोसुहुत्तं । पञ्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा !
 जहन्नेणं चउभागपलिओवमं अंतोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं अह्दपलिओवमं अंतोसुहुत्तूणं । नक्वत्तविमाणे देवीणं
 पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं, उक्कोसेणं अन्तोसुहुत्तं । पञ्जत्तियाणं पुच्छा । गोयमा !
 अन्तोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं साइरेणं अन्तोसुहुत्तं । पञ्जत्तियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं
 जहन्नेणं अह्दभागपलिओवमं, उक्कोसेणं साइरेणं अन्तोसुहुत्तं । पञ्जत्तियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं
 उक्कोसेणं वि अन्तोसुहुत्तं । पञ्जत्तियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं । अपञ्जत्तियाणं पुच्छा । गोयमा !
 अर्थ पल्योपम. नक्षत्र विमानमां रहेली देवीओ संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं अन्तोसुहुत्तूणं, उक्को-
 काइक अधिक पल्योपमनो चोथो भाग. अपर्याप्ति देवी संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं अन्तोसुहुत्तूणं, उक्को-
 संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं अन्तोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं साइरेणं अन्तोसुहुत्तूणं, उक्को-
 चोथो भाग. तारा विमानमां रहेला देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं अन्तोसुहुत्तूणं, उक्को-
 चोथो भाग. अपर्याप्ति देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं अन्तोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं साइरेणं अन्तोसुहुत्तूणं, उक्को-
 अन्तमुहुत्तं न्यून पल्योपमनो आठमो भाग अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून पल्योपमनो आठमो भाग अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून पल्योपमनो
 संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जहन्नेणं चउभागपलिओवमं अन्तोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं साइरेणं अन्तोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं साइरेणं अन्तोसुहुत्तूणं, उक्को-

देवीणं केवइयं कालं ठिईं पणत्ता ? गोयसा ! जहन्नेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं पणपन्नं पलिओवमाइं । अपज्ज-
त्तियाणं पुच्छा । गोयसा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तियाणं पुच्छा । गोयसा ! जहन्नेणं पलिओ-
वमं अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं पणपन्नं पलिओवमाइं अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तियाणं पुच्छा ॥

२४. सोहम्मं णं भंते ! कप्पे देवाणं केवइयं कालं ठिईं पन्नत्ता ? गोयसा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं, उक्कोसेणं
दो सागरोवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयसा ! जहन्नेणं पलिओवमं अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं देवाणं
पुच्छा । गोयसा ! जहन्नेणं पलिओवमं अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा ॥

कप्पे देवीणं पुच्छा । गोयसा ! जहन्नेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं पन्नत्ता ? गोयसा ! जहन्नेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं
पल्योपम अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्तं न्यून पंचावन पल्योपम.
२४. हे भगवन् ! सौधर्म कल्पमां देवीनी केदला काळनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्यथी पल्योपम अने उत्कर्षथी त्रे
सागरोपम. अपर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तमुहुत्त. पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी
अन्तमुहुत्तं न्यून एक पल्योपम अने उत्कर्षथी अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्त. पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी
जघन्यथी एक पल्योपम अने उत्कर्षथी अने उत्कर्षथी अन्तमुहुत्त. पर्याप्ता संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी त्रे
अन्तमुहुत्त. पर्याप्ति देवीओ संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तमुहुत्त न्यून एक पल्योपम अने उत्कर्षथी पण
पल्योपम. सौधर्म कल्पमां परिगृहीता देवीओ संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी एक पल्योपम अने उत्कर्षथी सात पल्योपम. अप-

पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । (प्रन्याग्रं २५००) पञ्चत्तियाणं देवीणं पुच्छा । गोयमा !
जहन्नेणं पलिओवम. अंतोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं पन्नासं पलिओवमाइं अंतोसुहुत्तूणाइं । सोहम्मं कल्पे परिग्गहि-
याणं देवीणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं सत्त पलिओवमाइं । अपञ्चत्तियपरिग्गहियदेवीणं
पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । परिग्गहियाणं पञ्चत्तियाणं देवीणं पुच्छा । गोयमा !
जहन्नेण पलिओवमं अंतोसुहुत्तूण, उक्कोसेणं सत्त पलिओवमाइं अंतोसुहुत्तूणाइ । सोहम्मं कल्पे अपरिग्गहि-
याणं देवीणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं पन्नासं पलिओवमाइं । अपञ्चत्तियाणं पुच्छा ।
गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पञ्चत्तियाण पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमं अंतोसुहुत्तूणं,
उक्कोसेणं पन्नास पलिओवमाइ अंतोसुहुत्तूणाइं ॥

पर्याप्त परिगृहीता देवीओ सधन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्गृहृतं. पर्याप्त परिगृहीता देवीओ सधन्धे प्रश्न.
हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्गृहृतं न्यून एक पल्योपम अने उत्कर्षथी अन्तर्गृहृतं न्यून सात पल्योपम. अपरिगृहीता देवीओ संबन्धे प्रश्न. हे
गौतम ! जघन्यथी एक पल्योपम अने उत्कर्षथी पचास पल्योपम. अपर्याप्त देवीओ सधन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी
पण अन्तर्गृहृतं. पर्याप्त देवीओ सधन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्गृहृतं न्यून एक पल्योपम अने उत्कर्षथी अन्तर्गृहृतं न्यून
पचास पल्योपम.

२५. ईसाणे कप्पे देवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं साइरेगं पलिओवमं, उक्कोसेणं साइरेगाइं दो सागरो-
वमाइं । अपज्जत्तदेवाणं पुच्छा । गोयंमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अन्तोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा !
जहन्नेणं साइरेगं पलिओवमं अन्तोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं साइरेगाइं दो सागरोवमाइं अन्तोसुहुत्तूणाइं । ईसाणे
कप्पे देवीणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं साइरेगं पलिओवमं, उक्कोसेणं पणपन्नं पलिओवमाइं । ईसाणे कप्पे
देवीणं अपज्जत्तियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अन्तोसुहुत्तं । ईसाणे कप्पे पज्जत्तियाणं पुच्छा ।
गोयमा ! जहन्नेणं साइरेगं पलिओवमं अंतोसुहुत्तूणं, उक्कोसेणं पणपन्नं पलिओवमाइं अंतोसुहुत्तूणाइं । ई-

२५. ईशानकल्पमां देवो संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी कंडक अधिक एक पल्योपम अने उत्कर्षथी कंडक अधिक वे साग-
रोपम. अपर्याप्त देवो संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्त देवो संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी
अन्तर्मुहूर्त न्यून कंडक अधिक एक पल्योपम अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून कंडक अधिक त्रे सागरोपम. ईशानकल्पमां देवीओ संबन्धे प्रश्न.
हे गौतम ! जघन्यथी कांडक अधिक एक पल्योपम अने उत्कर्षथी पंचावन पल्योपम. अपर्याप्त देवीओ संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्य-
थी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्त देवीओ संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून कांडक अधिक एक पल्योपम
अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून पंचावन पल्योपम. परिगृहीता देवीओ संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी कंडक अधिक एक पल्योप-
म अने उत्कर्षथी नव पल्योपम. अपर्याप्त परिगृहीता देवीओ संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. प-
र्याप्त परिगृहीता देवीओ संबन्धे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून कंडक अधिक एक पल्योपम अने उत्कर्षथी अन्तर्मुह-

साणे कल्पे परिग्गहियाणं देवीणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं साइरेणं पलिओवमाइं ।
अपञ्जस्तियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अन्तोमुहुत्त । ईसाणे कल्पे पञ्जस्तियाणं पुच्छा । गो-
यमा ! जहन्नेण साइरेणं पलिओवमं अन्तोमुहुत्तूणं, उक्कोसेणं नव पलिओवमाइं अन्तोमुहुत्तूणाइं । ईसाणे कल्पे
अपरिग्गहियेयीण पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं साइरेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं पणपत्ताइं पलिओवमाइं । अप-
ञ्जस्तियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अन्तोमुहुत्तं । पञ्जस्तियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं
साइरेणं पलिओवमं अन्तोमुहुत्तूणं, उक्कोसेणं पणपन्नं पलिओवमाइं अन्तोमुहुत्तूणाइं ।

२६ सर्णकुमारे कल्पे देवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं दो सागरोवमाइं, उक्कोसेणं सत्त सागरोवमाइं ।
अपञ्जस्तयाण पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अन्तोमुहुत्तं । पञ्जस्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं

तं न्यून नव पत्त्योपम. अपरिगृहीता देवीओ सवधे प्रस्न. हे गौतम ! जयन्यथी काइक अधिक एक पत्त्योपम अने उत्कर्षथी पचा-
वन पत्त्योपम. अपर्याप्त परिगृहीता देवीओ सवधे प्रस्न. हे गौतम ! जयन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्त अपरिगृहीता
देवीओ सवधे प्रस्न. हे गौतम ! जयन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून कइक अधिक एक पत्त्योपम अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून पंचा-
वन पत्त्योपम,

२६. सनत्कुमार देवो संबधे प्रस्न. हे गौतम ! जयन्यथी वे सागरोपम अने उत्कर्षथी सात सागरोपम. अपर्याप्त देवो संबधे
प्रस्न. हे गौतम ! जयन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्त देवो संबधे प्रस्न. हे गौतम ! जयन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून वे सा-

दो सागरोवमाइं अन्तोसुहुचूणाइं, उक्कोसेणं सत्त सागरोवमाइं अन्तोसुहुचूणाइं । माहिंदे कप्पे देवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं साइरेगाइं दो सागरोवमाइं, उक्कोसेणं साइरेगाइं सत्त सागरोवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं दो सागरोवमाइं साइरेगाइं अंतोसुहुचूणाइं, उक्कोसेणं सत्त सागरोवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं दो सागरोवमाइं साइरेगाइं अंतोसुहुचूणाइं । बंभलोए कप्पे देवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं सत्त सागरोवमाइं, उक्कोसेणं सत्त सागरोवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं सत्त सागरोवमाइं अंतोसुहुचूणाइं, उक्कोसेणं सत्त सागरोवमाइं अंतोसुहुचूणाइं । लंतए कप्पे देवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं दस सागरोवमाइं, उक्कोसेणं

गरोपम अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून सात सागरोपम. माहेन्द्र कल्पमां देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी कांडक अधिक वे सागरोपम अने उत्कर्षथी कांडक अधिक सात सागरोपम. अपर्याप्ता देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्त देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून कंडक अधिक वे सागरोपम अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून कांडक अधिक सात सागरोपम. ब्रह्मलोक कल्पमां देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी सात सागरोपम अने उत्कर्षथी दश सागरोपम. अपर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून सात सागरोपम जने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून दस सागरोपम. लांतक कल्पमां देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून सात सागरोपम अने उत्कर्षथी चौद सागरोपम. अपर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता

चउदस सागरोवमाइं । अपञ्चत्तयाणं पुञ्जा । गोयमा ! जहंणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पञ्चत्तयाणं पुञ्जा । गोयमा ! जहन्नेणं दस सागरोवमाइं अंतोसुहुत्तूणाइ, उक्कोसेणं चउदस सागरोवमाइं अंतोसुहुत्तूणाइं । महासुक्के कल्पे देवाणं पुञ्जा । गोयमा ! जहन्नेणं चउदस सागरोवमाइं, उक्कोसेणं सत्तर सागरोवमाइ । अपञ्चत्तयाणं पुञ्जा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पञ्चत्तयाणं पुञ्जा । गोयमा ! जहन्नेणं चउदस सागरोवमाइं अंतोसुहुत्तूणाइं, उक्कोसेणं सत्तर सागरोवमाइं अंतोसुहुत्तूणाइं । सहस्सारे कल्पे देवाणं पुञ्जा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणं अट्टारस सागरोवमाइं । अपञ्चत्तयाणं पुञ्जा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पञ्चत्तयाणं पुञ्जा । गोयमा ! जहन्नेणं सत्तरस सागरोवमाइ अंतोसुहुत्तूणाइं, उक्को-

संबंधे प्रश्न हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून दस सागरोपम अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून चौद सागरोपम. महाशुक्र कल्पमा देवो संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी चौद सागरोपम अने उत्कर्षथी सत्तर सागरोपम. अपर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्तं. पर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून चौद सागरोपम अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून सत्तर सागरोपम. सहस्वार कल्पमा देवो संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी सत्तर सागरोपम अने उत्कर्षथी अट्टार सागरोपम. अपर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्तं. पर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून सत्तर सागरोपम अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून अट्टार सागरोपम. आनत कल्पमा देवो संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अट्टार सागरोपम अने उत्कर्षथी ओगणीश सागरोपम. अपर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्तं.

સેણં અદ્ધારસ સાગરોવમાઈં અંતોસુહુચૂણાઈં । આણए कप्ये देवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अद्वारस सागरो-
 वमाईं, उक्कोसेणं एगूणवीसं सागरोवमाईं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं ।
 पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अद्वारस सागरोवमाईं अंतोसुहुचૂणાઈં, उक्कोसेणं एगूणवीसं सागरोवमाईं
 अंतोसुहुचૂणાઈं । पाणए कप्ये देवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं एगूणवीसं सागरोवमाईं, उक्कोसेणं वीसं सागरो-
 वमाईं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा !
 जहन्नेणं एगूणवीसं सागरोवमाईं अंतोसुहुचૂणાઈં, उक्कोसेणं वीसं सागरोवमाईं अंतोसुहुचૂणાઈं । आरणे कप्ये
 देवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं वीसं सागरोवमाईं, उक्कोसेणं एकवीसं सागरोवमाईं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा ।

પર્યાસા સંબંધે પ્રરુન. હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અન્તર્મુહૂર્તે ન્યૂન અદાર સાગરોપમ અને ઉત્કર્ષથી અન્તર્મુહૂર્તે ન્યૂન ઓગણીશ સાગરોપમ.
 પ્રાણત કલ્પમાં દેવો સંબંધે પ્રરુન. હે ગૌતમ ! જઘન્યથી ઓગણીશ સાગરોપમ અને ઉત્કર્ષથી વીશ સાગરોપમ. અપર્યાસા સંબંધે પ્રરુન.
 હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્કર્ષથી પણ અન્તર્મુહૂર્તે. પર્યાસા સંબંધે પ્રરુન. હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અન્તર્મુહૂર્તે ન્યૂન ઓગણીશ સાગરોપમ
 અને ઉત્કર્ષથી અન્તર્મુહૂર્તે ન્યૂન વીશ સાગરોપમ. આણ કલ્પમાં દેવો સંબંધે પ્રરુન. હે ગૌતમ ! જઘન્યથી વીશ સાગરોપમ અને ઉત્ક-
 ર્ષથી એકવીશ સાગરોપમ. અપર્યાસા સંબંધે પ્રરુન. હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્કર્ષથી પણ અન્તર્મુહૂર્તે. પર્યાસા સંબંધે પ્રરુન. હે ગૌતમ !
 જઘન્યથી અન્તર્મુહૂર્તે ન્યૂન વીશ સાગરોપમ અને ઉત્કર્ષથી અન્તર્મુહૂર્તે ન્યૂન એકવીશ સાગરોપમ. અચ્યુત કલ્પમાં દેવો સંબંધી પ્રરુન. હે
 ગૌતમ ! જઘન્યથી એકવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કર્ષથી વાવીશ સાગરોપમ. અપર્યાસા સંબંધે પ્રરુન. હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્કર્ષ-

गोयमा ! जहन्नेणवि उस्कोसेणवि अन्तोसुहुत्तं । पञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं वीसं सागरोवमाइं अन्तोसुहुन्नूणाइं, उक्कोसेणं पगवीसं सागरोवमाइं अन्तोसुहुत्तूणाइं । अच्युए कल्पे देवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं पगवीसं सागरोवमाइ, उक्कोसेणं यावीस सागरोवमाइं । अपञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अन्तोसुहुत्तं । पञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयना जहन्नेणं इक्कीस सागरोवमाइं अतोसुहुत्तूणाइं, उक्कोसेणं यावीसं सागरोवमाइ अंतोसुहुन्नूणाइ ।

२७ हेडिमहेडिमगेचिज्जगदेवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं यावीसं सागरोवमाइं, उक्कोसेणं तेवीसं सागरोवमाइं । अपञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पजत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं यावीस सागरोवमाइ अंतोसुहुत्तूणाइ, उक्कोसेण तेवीस सागरोवमाइं अंतोसुहुत्तूणाइं । हेडिममज्झिमगेवेज्जधी पण अन्तर्हुत्तं, पर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी अन्तर्हुत्तं नून एकवीश सागरोपम अने उत्कर्षथी अन्तर्हुत्तं नून षोडशी सागरोपम.

२७. नीचेनी त्रिकना नीचेना प्रथेयक देवो सबधे प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी षोडशी सागरोपम अने उत्कर्षथी त्रैवीश सागरोपम. अपर्याप्ता सबधे प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी पण अन्तर्हुत्तं, पर्याप्ता देवो संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी अन्तर्हुत्तं नून षोडशी सागरोपम अने उत्कर्षथी अन्तर्हुत्तं नून षोडशी सागरोपम. नीचेनी त्रिकना मध्यम त्रैवेयक देवो संबधी प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी त्रैवीश सागरोपम. अपर्याप्ता सबधे प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी अने उत्कर्षथी

गदेवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं तेवीसं सागरोवमाइं, उक्कोसेणं चउवीसं सागरोवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं तेवीसं सागरोवमाइं अंतोसुहुचूणाइं, उक्कोसेणं चउवीसं सागरोवमाइं अंतोसुहुचूणाइं । हेट्टिमउवरिमगेविज्जगदेवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं चउवीसं सागरोवमाइं, उक्कोसेणं पणवीसं सागरोवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं चउवीसं सागरोवमाइं अंतोसुहुचूणाइं, उक्कोसेणं पणवीसं सागरोवमाइं । मडिञ्जमहेट्टिमगेविज्जगदेवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं पणवीसं सागरोवमाइं, उक्कोसेणं छव्वीसं सागरोवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि

पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून त्रेवीश सागरोपम अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून चोवीश सागरोपम. नीचेनी त्रिकना उपरना त्रैवेयक देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी चोवीश सागरोपम अने उत्कर्षथी पचीश सागरोपम. अपर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून चोवीश सागरोपम अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून पचीश सागरोपम. मध्यम त्रिकना नीचेना त्रैवेयक देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी पचीश सागरोपम अने उत्कर्षथी छवीश सागरोपम. अपर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ? जघन्यथी अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून छवीश सागरोपम. मध्यम त्रिकना मध्यम त्रैवेयक देवो संबंधी प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी छवीश सागरोपम अने उत्कर्षथी

उपकोसेणचि अंतोमुहुत्तं । पञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं पणवीसं सागरोचमाइं अंतोमुहुत्तूणाइं, उ-
 कोसेण छब्बीस सागरोचमाइं अंतोमुहुत्तूणाइं । मज्झिममज्झिमगेयिज्जगदेयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं
 छब्बीस सागरोचमाइं, उकोसेण सत्तावीस सागरोचमाइं । अपञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जान्नेणचि
 उक्कोसेणचि अंतोमुहुत्तं । पञ्चत्तयाण पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं छब्बीसं सागरोचमाइं अंतोमुहुत्तूणाइं, उको-
 सेणं सत्तावीसं सागरोचमाइं अन्तोमुहुत्तूणाइं । मज्झिमउपरिमगेयिज्जगदेयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं सत्ता-
 वीसं सागरोचमाइ. उकोसेणं अट्ठावीस सागरोचमाइं । अपञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणचि उकोसेणचि
 अंतोमुहुत्तं । पञ्चत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं सत्तावीसं सागरोचमाइं अंतोमुहुत्तूणाइ, उकोसेणं अट्ठावीसं
 सत्यापीय सागरोपम. अपर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी अने उत्कर्षधी पण अन्तर्मुहूर्तं. पर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम !
 जपन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून छब्बीय सागरोपम अने उत्कर्षधी अन्तर्मुहूर्तं न्यून मत्यावीय सागरोपम. मध्यम त्रिकना उपरना प्रवेयक
 देवो संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी सत्यापीय सागरोपम अने उत्कर्षधी अठयापीय सागरोपम. अपर्याप्ता देवो संबधे प्रश्न. हे
 गौतम ! जपन्यथी अने उत्कर्षधी पण अन्तर्मुहूर्तं. पर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून सत्यापीय सागरोपम
 अने उत्कर्षधी अन्तर्मुहूर्तं न्यून अठयापीय सागरोपम. उपरनी त्रिकना नीचिना प्रवेयक देवो संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी अठया-
 पीय सागरोपम अने उत्कर्षधी ओगणत्रीय सागरोपम. अपर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी अने उत्कर्षधी पण अन्तर्मुह-
 र्तं. पर्याप्ता संबधे प्रश्न. हे गौतम ! जपन्यथी अन्तर्मुहूर्तं न्यून अठयापीय सागरोपम अने उत्कर्षधी अन्तर्मुहूर्तं न्यून ओगणत्रीय

सागरोवमाइं अन्तोसुहुचूणाइं । उवरिमहेट्टिमगेचिज्जगदेवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अट्टावीसं सागरोवमाइं, उक्कोसेणं एगूणतीसं सागरोवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं अट्टावीसं सागरोवमाइं अंतोसुहुचूणाइं, उक्कोसेणं इगूणतीसं सागरोवमाइं, उक्कोसेणं तीसं सागरोवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अन्तोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं एगूणतीसं सागरोवमाइं अंतोसुहुचूणाइं, उक्कोसेणं तीसं सागरोवमाइं अंतोसुहुचूणाइं । उवरिमउवरिमगेवेज्जगदेवाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं तीसं सागरोवमाइं, उक्कोसेणं एक्कतीसं सागरोवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अन्तोसुहुत्तं । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं तीसं सागरोवमाइं अन्तोसुहुचूणाइं ।

सागरोपम. उपरनी त्रिकना मध्यम त्रैवेयक देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी ओगणत्रीश सागरोपम अने उत्कर्षथी त्रीश सागरोपम. अपर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून ओगणत्रीश सागरोपम अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त न्यून त्रीश सागरोपम. उपरनी त्रिकना उपरना त्रैवेयक देवो संबंधे प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी त्रीश सागरोपम अने उत्कर्षथी एकत्रीश सागरोपम. अपर्याप्ता देवो संबंधी प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण अन्तर्मुहूर्त. पर्याप्ता देवो संबंधी प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त न्यून त्रीश सागरोपम अने उत्कर्षथी अ-

२८ विजयवेजयंतजयंतअपराजितेसु णं भंते ! देवाणं केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं एक्की-
तीस सागरोवमाइं, उक्कोसेणं तेत्तीस सागरोवमाइं । अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्कोसेणवि
अंतोसुहुत्त । पज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणं एक्कीसं सागरोवमाइं अंतोसुहुत्तूणाइं, उक्कोसेणं तेत्तीस सा-
गरोवमाइं अंतोसुहुत्तूणाइं ॥ सब्बट्ठसिद्धगदेवाणं भंते ! केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयमा ! अजहन्नमणुक्को-
सं तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता । सब्बट्ठसिद्धगदेवाणं अपज्जत्तयाणं पुच्छा । गोयमा ! जहन्नेणवि उक्को-

न्तंभुह्वं नून एकत्रीश्च सागरोपम.

२८. हे भगवन् ! विजय, वैजयन्त, जयन्त अने अपराजित विमानोमां देवोनी केटला काल्नी स्थिति कही छे ? हे गौतम !
जघन्यथी एकत्रीश्च सागरोपम अने उत्कर्षथी तेत्रीश्च सागरोपम. अपर्याप्ता संबंधी प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण
अन्तंभुह्वं. पर्याप्ता संबंधी प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अन्तंभुह्वं नून एकत्रीश्च सागरोपम अने उत्कर्षथी अन्तंभुह्वं नून तेत्रीश्च
सागरोपम. हे भगवन् ! सर्वार्थसिद्धविमानवासी देवोनी केटला काल्नी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्य अने उत्कर्ष रहित
तेत्रीश्च सागरोपमनी स्थिति कहेली छे. अपर्याप्ता सर्वार्थसिद्धविमानवासी देवो संबंधी प्रश्न. हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कर्षथी

सेणवि अन्तोसुहृत्तं । सब्वट्टसिद्धगदेवाणं पजत्तयाणं केवइयं कालं ठिई पन्नत्ता ? गोयसा ! अजहन्नमणुक्कोसं ते-
त्तीसं सागरोवमाइं अन्तोसुहृत्तूणाइं ठिई पणत्ता ॥

पक्खणाए भगवईए चउत्थं विइपदं समत्तं ॥

पण अन्तर्मुहूर्त. पर्यासा सर्वार्थसिद्धविमानवासी देवोनी केटला कालनी स्थिति कही छे ? हे गौतम ! जघन्य अने उत्कर्ष रहित
अन्तर्मुहूर्त न्यून तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति कहेली छे.

प्रज्ञापना भगवतीमां चोथुं स्थितिपद समाप्त.

१. कइविहा णं मंते ! पञ्चवा पञ्चत्ता ! गोयसा ! बुविहा पञ्चवा पञ्चत्ता । तंजहा-जीवपञ्चवा य अजीवपञ्चवा य ।

पांचसुं विशेष अथवा पर्याय पद.

१. हे भगवन् ! केटला प्रकारना पर्यायो कसा छे ? हे गौतम ! पर्यायो वे प्रकारना कसा छे. ते आ प्रमाणे-जीवपर्यायो अने अजीवपर्यायो.

१ प प्रमाणे चोथा पवनी प्याख्या करी, हवे पाचमा पवनी प्रारम कराय छे तेनो सपथ भा प्रमाणे छे-थोथा पदमा नारकादि पर्यायरूपे जीवोनी स्थिति कही अने अही तेओना औवधिक, क्षायोपशमिक अने क्षायिकसाधने आशयी पर्यायोनी सख्या बतावे छे तेसा भा प्रथम सूत्र छे-'कश्चिदा ण मते ! पञ्चवा पञ्चत्ता' ! हे भगवन् ! केटला प्रकारना पर्यायो कसा छे ? अही गौतम स्वामीप भगव-तने कया अभिप्रायथी प प्रमाणे पूछु ! तेनो उत्तर प छे के पहिल पवना प्रारमना प्रमाणना वे प्रकार कसा छे-जेमके जीवप्रमाणना अने अजीवप्रमाणना तेसा जीव अने अजीव द्रव्यो छे, कारण के 'गुणपर्यायवद् द्रव्यम्' (तत्त्वार्थ अ ५ सू ३१) गुण अने पर्याय-याछु द्रव्य कहैबाय छे एउ द्रव्यनु लक्षण छे माटे जीव अने अजीव पर्यायना भेदो जाणवा माटे प प्रमाणे प्रश्न कर्यो छे, अने भ-गवान् पण तेवाल प्रकारे उत्तर भाये छे-हे गौतम ! वे प्रकारना पर्यायो छे, ते भा प्रमाणे-जीवपर्यायो अने अजीवपर्यायो तेसां पर्याय, गुण, विशेष अने धर्म प पर्यायवाची राख्यो छे (प्र०)-सपथ बतायता एम कटु हनु के अही औवधिकदि मायेते आप्रयी पर्यायनी सख्या बताययानी छे, औवधिकदि भायो तो जीवाश्रित छे अने तेथी जीव पर्यायोनेम बोध थाय छे अने प्रश्ना उत्त-रमा तो जीव अने अजीव धर्मेना पर्यायो कसा छे माटे भा सपथनु प्रतिपादन घरोथर नपी (उ०)-अभिप्राय नहीं जाणवाची थयेली भा

२. जीवपञ्चवा णं भंते ! किं संखेज्जा, असंखेज्जा, अणंता ? गोयमा ! नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता । से केवट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-जीवपञ्चवा नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता ? गोयमा ! असंखिज्जा नेरइया, असंखिज्जा असुरकुमारा, असंखिज्जा नागकुमारा, असंखिज्जा सुवणकुमारा, असंखिज्जा विज्जुकुमारा, असंखिज्जा अगणिकुमारा, असंखिज्जा दीवकुमारा, असंखिज्जा उदहिकुमारा, असंखिज्जा दिसीकुमारा, असंखिज्जा वाउकुमारा, असंखिज्जा थणियकुमारा, असंखिज्जा पुढविकाइया, असंखिज्जा आउकाइया, असंखिज्जा तेउकाइया,

२. हे भगवन् ! जीवपर्यायो शुं संख्याता, असंख्याता के अनंता छे ? हे गौतम ! संख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंता छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी क्खे छो के जीवपर्यायो संख्याता नथी, असंख्याता नथी पण अनंता छे ? हे गौतम ! असंख्याता ना-रको, असंख्याता असुरकुमारी, असंख्याता नागकुमारी, असंख्याता सुवर्णकुमारी, असंख्याता विद्युत्कुमारी, असंख्याता अग्निकुमारी, असंख्याता द्वीपकुमारी, असंख्याता उदधिकुमारी, असंख्याता दिक्कुमारी, असंख्याता वायुकुमारी, असंख्याता स्तनितकुमारी, अ-

शंका अयुक्त छे. कारण के औदयिकभाव पुद्गलने विषे पण होय छे, तेथी जीव अने अजीवनां भेद वडे औदयिकभाव बे प्रकारनो होवाथी संबंधनुं कथन अने उत्तर सूत्रनो परस्पर विरोध नथी.

२. हवे पर्यायनुं परिमाण जाणवाने माटे पूछे छे- 'जीवपज्जवाणं भंते ! संखेज्जा.' हे भगवन् ! जीवपर्यायो शुं संख्याता छे-इत्यादि. अहीं वनस्पति अने सिद्ध सिचाय वधा नारकादिक जीव प्रत्येक असंख्याता छे. मनुष्यने विषे, असंख्यातपणुं समूच्छिम मनुष्यनी अपेक्षाए छे. वनस्पति अने सिद्धो प्रत्येक अनंता छे, तेथी पर्यायवाळा जीवो अनंता होवाथी अनंता जीवपर्यायो थाय छे.

असंखिज्जा वाउकाइया, अणता वणफ्फकाइया, असंखेज्जा वेइंदिया, असंखेज्जा तेइंदिया, असंखेज्जा चउरिंदिया, असंखेज्जा पंचिदियतिरिख्खजोगिया, असंखेज्जा मणुस्सा, असंखेज्जा घाणमंतरा, असंखेज्जा जोइसिया, असंखेज्जा वेमाणिया, अणंता सिद्धा, से एणट्टेणं गोयमा ! एवं बुबइ--से णं नो संखिज्जा, नो असंखिज्जा, अणंता ।

३. नेरइयाणं भंते ! केवइया पज्जवा पद्धत्ता' ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पद्धत्ता । से केणट्टेणं भंते ! एवं बुबइ--'नेरइयाण अणंता पज्जवा पद्धत्ता' ? गोयमा ! नेरइया नेरइयस्स वच्चट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए तुल्ले, ओगा-

सख्याता पृथिवीकायिको, असंख्याता अष्कायिको, असंख्याता तेजस्कायिको, अनता वनस्पतिकायिको, असंख्याता वेन्द्रियो, असंख्याता तेइन्द्रियो, असंख्याता चउरिन्द्रियो, असंख्याता पचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिको, असंख्याता मनुष्यो, असंख्याता व्यन्तरो, असंख्याता ज्योतिषिको, असंख्याता बैमानिको अने अनता सिद्धो छेः ए कारणधी हे गौतम ! एम कहुं छुं के सख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंता जीरपर्यायो छे.

३. हे भगवन् ! नारकोना केटला पर्यायो कइया छे ? हे गौतम ! अनता पर्यायो कइया छे. हे भगवन् ! द्वा हेतुथी कइयो छो के, 'नारकोना अनंता पर्यायो छे' ? हे गौतम ! एक नारक बीजा नारकनी अपेक्षाए द्रव्यार्थपणे तुल्य छे, प्रदेशार्थपणे तुल्य छे, पण

३ ए प्रमाणे गौतमे सामान्यतः जीव पर्यायो पृच्छथा अने भगवाने पण सामान्य रीते उत्तर आय्यो, इहे गौतम विशेषणने प्रश्न करे छे--'नेरइयाण भंते ! केवइया पज्जवा पद्धत्ता' ? हे भगवन् ! नारकोने केटला पर्यायो कइया छे ? आ प्रश्न गौतमे कया अ-
भिप्रायथी कर्यो छे ? तेनो उत्तर प छे के पहिला सामान्य जीवना प्रश्नमा पर्यायवाला जीवो भनत होयाथी भनता पर्यायो कइया, ए-

हण्ड्याए सिय हीणे सिय तुछे सिय अब्भहिए । जइ हीणे असंखिज्जइभागहीणे वा संखिज्जइभागहीणे वा संखिज्जगुणहीणे वा असंखिज्जइभागमब्भहिए वा असंखिज्जगुणहीणे वा असंखिज्जगुणमब्भहिए वा । ठिईए सिय हीणे सिय तुछे सिय अब्भहिए । जइ हीणे अ-

अवगाहना (शरीरनी उंचाइ) थी स्यात्-कदाच हीन होय, कदाच तुल्य होय अने कदाच अधिक होय. जो हीन होय तो असंख्यातमो भाग हीन होय, संख्यातमो भाग हीन होय, संख्यातगुण हीन होय अने असंख्यातगुण हीन होय. जो अधिक होय तो असंख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातगुण अधिक होय, संख्यातगुण अधिक होय. स्थितिनी अपेक्षाए कदाच हीन होय, कदाच तुल्य होय के कदाच अधिक होय. जो हीनस्थितिवालो होय तो असंख्यातमो भाग हीन होय

रंतु ज्यां पर्यायवाळा जीवो अनंता नथी त्यां पर्यायोळुं अनंतपणुं शी रीते घटी. शके ? ए अभिप्रायथी गौतमे प्रश्न कर्यो छे. त्यां पण भगवान् एज उत्तर आपे छे के "नारकोने अनंत पर्यायो छे." हवे अहीं संशय थवाथी गौतम स्वामी पूछे छे-‘से केणहुं भंते’! इत्यादि. हे भगवान् ! शा हेतुथी एम कहो छों के नारकोने ए प्रमाणे अनंत पर्यायो छे ? भगवान् उत्तर आपे छे- हे गौतम ! एक नैरयिक बीजा नैरयिकनी अपेक्षाए द्रव्यस्वरूपे तुल्य छे इत्यादि. (प्र०)-हवे अनंत पर्यायो शी रीते घटे ? ए प्रश्नना उत्तरमां भगवन्ते अनंत पर्यायो जे रीते युक्तिथी सिद्ध थाय ते रीते कहेवुं जोईए अर्थात् पर्यायोळुं अनंतपणुं शा हेतुथी घटी शके ? ए कहेवुं जोईए तो कया अभिप्रायथी भगवान् एक नारक जीव बीजा नारक जीवनी अपेक्षाए द्रव्यस्वरूपे तुल्य छे’ एम उत्तर आपे छे ? (उ०)-‘कोईपण एक द्रव्य अनंत पर्यायवाळुं छे.’ ए न्यायने बताववा माटे एम कहेवामां आव्युं छे. तेमां आ नारक जीव पण द्रव्य छे, तेथी एक नारक जीव द्रव्य बीजा नारक जीवनी अपेक्षाए ‘द्रव्यार्थतया’ द्रव्यार्थपणे-द्रव्यस्वरूपे तुल्य छे-एम द्र-

संखिज्जइभागहीणे वा संखिज्जइभागहीणे वा असंखिज्जगुणहीणे वा । अह् अन्महिण् असं-
खिज्जभागमन्महिण् वा संखिज्जभागमन्महिण् वा असंखिज्जगुणमन्महिण् वा । कालवण-
पज्जवेहिं सिय हीणे सिय तुल्ले सिय अन्महिण् । जइ हीणे अणंतभागहीणे वा असंखिज्जभागहीणे

सख्यातमो भाग हीन होय, संख्यातगुण हीन होय, जो अधिक होय तो असंख्यातमो भाग अ-
धिक होय, संख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातगुण अधिक होय के असंख्यातगुण अधिक स्थितिवाळो होय. काळावर्ण पर्या-
यनी अपेक्षाए फंदाच हीन होय, फंदाच तुल्य होय के फंदाच अधिक होय. जो हीन होय तो अनंतमो भाग हीन होय, असंख्या-
तमो भाग हीन होय, संख्यातमो भाग हीन होय, संख्यातगुण हीन होय, असंख्यातगुण हीन होय के अनंतगुण हीन होय. जो

व्यस्वरूपे तुस्यपणुं कसु इवे प्रदेशार्थपणे-प्रदेशनी अपेक्षाए तुत्तणु कहे छे-‘पपसहृयाए तुल्ले’ प्रदेशार्थपणे तुल्य छे-पटले
नारक जीव द्रव्यना प्रदेशो लोकावाचना प्रदेशो जेतला छे, माटे प्रदेशार्थपणे एक नैरयिक धीजा नैरयिकनी अपेक्षाए तुल्य छे. प्रदेशा
र्थपणे तुल्य कहेवानु कारण पटलुज के द्रव्यो प्रदेशयाळां अने अप्रदेशयाळां ए वे प्रकारना छे एम जणावचा माटे छे तेमा परमाणु
अप्रदेश-जेने कोइ प्रदेश नथी एतु द्रव्य छे, अने द्विप्रदेश, विप्रदेश आदि द्रव्यो प्रदेशयाळा छे आ वे प्रकारनां द्रव्यो पुद्गलास्तिफायने
विवेज होय छे चाफीना धर्मास्तिफायदिक द्रव्यो अयश्य प्रदेशयाळा छे तथा ‘भोगाहणदृष्टाए सिय हीणे’ इत्यादि अयगाहनली अपे-
क्षाए स्वात्-कदाचित् हीन होय-पटले अपेक्षाए असंख्यात प्रदेशयाळो नैरयिक धीजा तुस्यप्रदेशयाळा नरयिकथी अयगाहना-
वारीली उवाइनी अपेक्षाए ‘स्वात्-कदाचित् हीन होय अहीं स्यात्तश्च प्रशसा, अस्तिताय, विधाव, विधारणा, अनेकांत, संशय, अने

वा संखेजगुणहीणे वा असंखेजगुणहीणे वा अणंतगुणहीणे वा । अह अब्भहिए अणंतभागमब्भहिए वा असंखेजगुणमब्भहिए वा संखेजगुणमब्भहिए वा असंखेजगुणमब्भहिए वा अणंतगुणमब्भहिए वा । नीलवन्नपज्जेहिं लोहियवन्नपज्जेवेहिं सुधिकछवन्नपज्जेवेहिं छट्टाणवडिए । सुब्भ-

अधिक होय तो अनंतमो भाग अधिक होय, असंख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातगुण अधिक होय, असंख्यातगुण अधिक होय के अनंतगुण अधिक होय. नीलवर्ण पर्यायनी अपेक्षाए, रक्तवर्ण पर्यायनी अपेक्षाए, हरिद्रवर्ण पर्यायनी अपेक्षाए अने शुक्लवर्ण पर्यायनी अपेक्षाए छस्थानपतित जाणवो. सुरभिगंधपर्यायनी अपेक्षाए

प्रश्नादि अर्थमां छे. अर्धी अनेफांतद्योतक 'स्यात्' शब्दसुं ग्रहण छे. पटले अनेफान्तपणे कदाचित् हीन होय, कदाचित् तुल्य होय अने कदाचित् अधिक होय. कारण के रत्नप्रभा पृथ्वीना नारकोना भवधारणीय (स्याभाधिक) वैक्रिय शरीरनी अवगाहना जघन्यथी अंगुलनो असंख्यातमो भाग छे अने उत्कर्षथी सात धनुष, त्रण हाथ अने छ अंगुल छे. अने उत्तरोत्तर पृथिवीमां तमणी तमणी करतां सातमी तरक पृथ्वीना नारकोनी जघन्य थकी अवगाहना अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कर्षथी पांचसो धनुष होय छे. तेमां जो एक नारकनी अपेक्षाए बीजा नारकोना शरीरनी अवगाहना हीन होय तो असंख्यातमो भाग हीन होय, संख्यातमो भाग हीन होय, संख्यातगुण हीन होय, के असंख्यातगुण हीन होय. जो अभिक होय तो कदाच असंख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातगुण अधिक होय के असंख्यातगुण अधिक होय, कारण के एक नारक उंचाहमां पांचसो धनुष छे अने बीजानी उंचाह अंगुलनां असंख्यातमो भाग हीन पांचसो धनुष छे. अंगुलनो असंख्यातमो भाग पांचसो धनुषना असंख्यातमा भागप्रमाण छे. अंगुलना असंख्यातमा भाग हीन पांचसो धनुषनी उंचाहवाळा ना-

ગંધપલ્લવેહિં ધુન્નિન્નગંધપલ્લવેહિં ય છટ્ટાણવહિં કસાયરસપલ્લવેહિં કસાયરસપલ્લવેહિં અંબિલ-
 રસપલ્લવેહિં મહુરરસપલ્લવેહિં છટ્ટાણવહિં મત્રયફાસપલ્લવેહિં ગરુયફાસપલ્લવેહિં લઘુય-
 ફાસપલ્લવેહિં સીયફાસપલ્લવેહિં ઉસિણફાસપલ્લવેહિં નિદ્ધફાસપલ્લવેહિં છટ્ટાણવહિં ।

છસ્થાનપતિત્ત્વં હોય. તિક્તરસ પર્યાય, કટુક્તરસ પર્યાય, ક્ષાપરસ પર્યાય અને મધુરરસ પર્યાયની અપેક્ષા
 પણ છસ્થાનપતિત્ત્વં હોય. કર્કશ્વસ્પર્શ પર્યાય, મૃદુસ્પર્શ પર્યાય, યુરુસ્પર્શ પર્યાય, શ્રીતસ્પર્શ પર્યાય, ઉષ્ણસ્પર્શ
 પર્યાય, સ્નિગ્ધસ્પર્શ પર્યાય અને રુચ્ચસ્પર્શ પર્યાય વડે છસ્થાનપ્રાપ્ત્ત્વં હોય. આભિનિવૌષિકજ્ઞાન પર્યાય, ધૃતજ્ઞાન પર્યાય, અવધિજ્ઞાન

રક્તની અપેક્ષાપ અલક્ષ્યતમો માગ હીન છે, અને ઘીજો તેની અપેક્ષાપ અસચ્ચાતમો માગ અધિક છે તથા ૫૬ નારક પાચસો ધનુષ-
 ની ઉચારવાલો છે અને ઘીજો જે પ્રથમ ધનુષ ઓછી ઉચારવાલો છે, તો તે જે પ્રથમ ધનુષ પાંચસો ધનુષનો સમ્યાતમો માગ થાય છે, તેથી તે ના-
 રક પૂર પાંચસો ધનુષની ઉચારવાલો નારકની અપેક્ષાપ સચ્ચાતમો માગ હીન છે અને પૂર પાંચસો ધનુષની ઉચારવાલો નારક તેની અપેક્ષાપ ઉ-
 ચારમા સમ્યાતમો માગ અધિક છે તથા ૫૬ નારક સવાસો ધનુષની ઉચાર વાલો છે અને ઘીજો પાચસો ધનુષની ઉચાર વાલો છે,
 લવાસો તે ચારે ગુણતાં પાચસો થાય છે, તેથી સવાસો ધનુષની ઉચારવાલો નારક ઘીજા પાચસો ધનુષની ઉચારવાલો નારકની
 અપેક્ષાપ ઉચારમા સંસ્થાતગુણ હીન છે અને તેની અપેક્ષાપ પાચસો ધનુષની ઉચારવાલો ઘીજો નારક ઉચારમા સચ્ચાતગુણ અધિક
 છે ૫૬ નારક અપર્યાપ્તાવસ્થામા અગુલના અસચ્ચાતમા માગ ક્રેટલો છે અને ઘીજો ઉચારમા પાચસો ધનુષ છે અગુલના અસચ્ચાતમા
 માગને અલક્ષ્યાતાથી ગુણતાં પાચસો ધનુષ થાય છે, તો અપર્યાપ્તાવસ્થામા અગુલના અસચ્ચાતમા માગની અવગાહનાવાલો નારક પાચસો
 ધનુષની ઉચારવાલો નારકની અપેક્ષાપ અસચ્ચાતગુણ હીન છે, અને પાંચસો ધનુષમાજ્ઞાવાલો નારક તેની અપેક્ષાપ અસચ્ચાત ગુણ

आभिनिबोहियनाणपज्जवेहिं सुयनाणपज्जवेहिं ओहिनाणपज्जवेहिं मइअन्नाणपज्जवेहिं सुयअन्नाणपज्जवेहिं विभंगनाणपज्जवेहिं चनखुदंसणपज्जवेहिं अचकखुदंसणपज्जवेहिं ओहिदंसणपज्जवेहिं छट्ठाणवडिण, से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं बुणइ- 'नेरइयाणं नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता पज्जवा पत्तत्ता' ।

पर्याय, मतिअज्ञान पर्याय, श्रुतअज्ञान पर्याय अने विभंगज्ञान पर्याय वडे तथा चक्षुदर्शन पर्याय अने अवधिदर्शन पर्याय वडे छ स्थान प्राप्त होय. ते कारणथी हे गौतम ! हुं एम कहुं हुं के नारकोना संख्याता नहीं, असंख्याता नहीं, पण अनंता पर्याय कथा छे.

अधिक छे. 'विष्णु शिय पीणे' इत्यादि. जेम अघगाहना वडे हानि अने घृच्छिना चार स्थानको फणां तेम स्थितिबडे पण चार स्थानको कहेवां. पज सूयकार कहे छे- 'जइ पीणे' इत्यादि. ते आ प्रमाणे-तेमां एक नारकनी तेन्नीश सागरोपमनी स्थिति छे अने बीजानी समयाविन्वून तेन्नीश सागरोपमनी स्थिति छे. तेमां जे समयविन्वून तेन्नीश सागरोपमनी स्थितिवाळो छे ते पूरा तेन्नीश सागरोपमनी स्थितिवाळो तेनी अपेक्षाप असंख्यातमो भाग तिवाळा नारकनी अपेक्षाप असंख्यातमो भाग छीन छे अने पूरा तेन्नीश सागरोपमनी स्थितिवाळो तेनी अपेक्षाप असंख्यातमो भाग अवधिक छे कारण के सागरोपमनी अपेक्षाप समयवि असंख्यातमो भाग थाय छे. ते आ प्रमाणे-असंख्याता समयोवडे एक आवलिका, भंग्याती आवलिका वडे एक उच्छ्वासनिःश्वास, सात उच्छ्वासनिःश्वास वडे एक स्तोफ, सात स्तोफ वडे एक लव, सात स्तोफ वडे एक लवनो एक मुहूर्त, पंवर मुहूर्तवडे एक अणोरान्न, पंवर अणोरान्न वडे एक पक्ष, वे पक्ष वडे एक मास, चार मासवडे एक वर्ष, असंख्याता वर्षो वडे एक पल्योपम अने एक सागरोपम थाय छे. समय, आचलिका, उच्छ्वास, मुहूर्त, विवस, अणोरान्न, पक्ष, मास, संवत्सर, अने युगवडे छीन स्थितिवाळो नारक परिपूर्ण स्थितिवाळा नारकनी अपेक्षाप असंख्यातमो भाग छीन छे. अने तेनी अपेक्षाप बीजो असं-

ख्यातमो माग अधिक छे तथा एक नारक तेत्रीश सागरोपमनी स्थितियाळो छे अने बीजो केडलाक पत्योपम न्यून स्थितियाळो छे, दो केडलाक पत्योपम न्यून स्थितियाळो पूर्ण स्थितियाळो नाकनी अपेक्षाप सख्यातमो दश कोटाकोटि पत्योपम घडे एक सागरोपम थाय छे, तो केडलाक पत्योपम न्यून स्थितियाळो पूर्ण स्थितियाळो नाकनी अपेक्षाप सख्यातमो माग हीन छे, अने परिपूर्ण स्थितियाळो सख्यातमो माग अधिक छे तथा एक नारकनी एक सागरोपमनी स्थिति छे अने बीजानी तेत्रीश सागरोपम स्थिति छे तेमां एक सागरोपम स्थितियाळो नारक परिपूर्ण स्थितियाळो नाकनी अपेक्षाप सख्यातगुण हीन छे, कारण के एक सागरोपमने तेत्रीश गुणता पूर्ण स्थिति थाय छे अने पूर्ण स्थितियाळो नारक तेनी अपेक्षाप सख्यातगुण अधिक छे, तथा एक नारकनी दश हजार वषती स्थिति छे अने बीजानी तेत्रीश सागरोपम छे हचे दश हजार वषते असख्यातापी गुणतां तेत्रीश सागरोपम थाय छे, तेथी दश हजार वषती स्थितियाळो तेत्रीश सागरोपमनी स्थितियाळो नाकनी अपेक्षाप असख्यातगुण हीन छे अने तेनी अपेक्षाप तेत्रीश सागरोपमनी स्थितियाळो असख्यातगुण अधिक छे प प्रमाणे एक नारकने बीजा नारकनी अपेक्षाप द्रव्यार्थपणे अने प्रवेशार्थपणे तुल्यपणु हो-

या छता पण क्षेत्रने आधयी अवगाहनातु हीनाधिकपणु होवायी अने कालने आधयी पण स्थितिनु हीनाधिकपणु होवायी चतुस्वानी प्राप्ति कही छे हचे मायने आधयी हीनाधिकपणु कहे छे-सर्वे जीव द्रव्यो अने अजीव द्रव्योना परस्पर द्रव्य, क्षेत्र, काल अने माय घडे विभाग थाय छे जेमेके घट द्रव्य यकी एक घट माटीनो, बीजो सुयर्ष के रूपा यगेरेनो होय छे, क्षेत्रधी एक घट अहिं यनेलो अने बीजो पाटलीपुत्रनो यनेलो होय छे, कालधी एक आजनो अने बीजो आ घरसनो के पोरनो होय छे अने माघधी एक काळो अने बीजो रक्षादि वर्जनो होय छे एम बीजा द्रव्य सयधे पण जाणु तेमां प्रथम पुद्गलविषाकी नामकंनता उदय निमित्ते जीवना औद्दयिक मायने आधयी हीनाधिकपणु कहे छे-‘कालवप्रपज्जवेदिं सिय हीणे, सिय तुल्ले, सिय अम्भदिप’ एक नारक बीजा नाकनी अपेक्षाप काळार्थपर्याय घडे कदाच हीन होय, कदाच तुल्य होय के कदाच अधिक होय तेमां हीनपणु अने अधिकपणु जे प्रकारे छे ते प्रकारे प्रतिपादन करे छे-‘जइ हीणे’ इत्यादि अही माघनी अपेक्षाप हीनपणा अने अधिकपणा विचारमां हानि अने बुद्धि प्रत्येकता छ छे स्थानक प्राप्त थाय छे अने ते छ स्थानकमां जे जेनी अपेक्षाप अन्तमाग हीन होय तेने सर्वे जीवप्रमाण

અનન્ત સંખ્યા વહે ભાગવાથી જે પ્રાપ્ત થાય તે અનન્તમા ભાગવહે હીન હોય છે. જે જેની અપેક્ષાપ અસંખ્યાતમો ભાગ હીન હોય છે તેને અસંખ્યાતા લોકાકાશના પ્રવેશ પ્રમાણ રાશિવહે ભાંગ આપવાથી જે પ્રાપ્ત થાય તેટલા ભાગ વહે ન્યૂન હોય છે. જે જેની અપેક્ષાપ સંખ્યાતભાગ હીન હોય તેને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતાવહે ભાગવાથી જે પ્રાપ્ત થાય તેટલા વહે તે હીન હોય છે. ગુણવાની સંખ્યામાં જે જેનાથી સંખ્યાતગુણ હોય તેને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતાવહે ગુણવાથી જેટલી સંખ્યા થાય તેટલું સંખ્યાતગુણું પ્રમાણ જાણવું. જે જેનાથી અસંખ્યાત-ગુણ હોય તેને શ્વસંખ્યાતા લોકાકાશ પ્રવેશ પ્રમાણ રાશિ વહે ગુણવાથી જેટલી સંખ્યા થાય તેટલું અસંખ્યાતગુણ સમજવું. જે જેનાથી અનન્ત ગુણ હોય તેને સર્વ જીવની અનન્ત સંખ્યાવહે ગુણતાં જેટલું આવે તેટલું અનન્તગુણું પ્રમાણ જાણવું. આજ પ્રમાણે કર્મપ્રકૃતિ-સંગ્રહણીમાં પદસ્થાનકની પ્રરૂપણાના અવસરે ભાગાકાર અને ગુણાકારનું સ્વરૂપ કહેલું છે—

સર્વજિયાણમસંલેજ્જલોગ સંલેજ્જગસ્સ જેહુસ્સ । ભાગો તિસુ ગુણના તિસુ છઠ્ઠાણમસંલિયા લોગા ॥૩૭॥ (કર્મપ્રકૃતિવંધનવર્ણન).

“અનન્તભાગ, અસંખ્યાતભાગ અને સંખ્યાતભાગ ૫ પ્રથમની ત્રણ વૃદ્ધિમાં સર્વ જીવોની, અસંખ્યાત લોકાકાશ પ્રવેશોની, અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતાની સંખ્યા વહે ભાગ કરવો અને પછીની સંખ્યાતગુણ, અસંખ્યાતગુણ અને અનન્તગુણ-૫ ત્રણ વૃદ્ધિમાં ગુણાકાર પણ તે વહેજ કરવો-પટલે અનન્તભાગ વૃદ્ધિમાં સર્વજીવપ્રમાણ અનન્ત વહે ભાગતા, જે આવે તેટલી વૃદ્ધિ કરવી, અસંખ્યાતભાગ વૃદ્ધિમાં અસંખ્યાતા લોકાકાશપ્રવેશપ્રમાણ અસંખ્યાત સંખ્યા વહે ભાગતા જે આવે તેટલી વૃદ્ધિ કરવી અને સંખ્યાતભાગ વૃદ્ધિમાં ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા વહે ભાગતા જે આવે તેટલાની વૃદ્ધિ કરવી. પૃથ્વી રીતે સંખ્યાતગુણ, અસંખ્યાતગુણ અને અનન્તગુણ વૃદ્ધિમાં પણ ઉપર કહેલ ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા અસંખ્યલોકાકાશપ્રવેશપ્રમાણ અસંખ્યાતા અને સર્વજીવપ્રમાણ અનન્ત સંખ્યાવહે ગુણતાં જે આવે તેટલી સમજવી. હૃદયે પ્રસ્તુત સૂત્રમાં કહેલા પદ સ્થાનકનો વિચાર કરાય છે-તેમાં કૃષ્ણ વર્ણના પર્યાયનું પરિમાણ વાસ્તવિક રીતે અનન્ત છે, તો પણ અસત્કલ્પનાથી દસ હજાર ગણવું. તેને સર્વજીવના અનન્ત રાશિરૂપ કલ્પિત સો સંખ્યાવહે ભાગવા, પટલે સો સંખ્યા આવે, તેમાં ૫૦૦૦ નારકના કૃષ્ણવર્ણના પર્યાયનું પરિમાણ ૧૦૦૦૦ દસ હજાર છે, અને વીજાના સો પર્યાયો ઓછા હોવાથી ૯૯૦૦ નવ હજાર નવસો

પર્યાય છે તેને શુભ સભ્યારૂપ સવંત્રીયોના અનન્ત ઘટે ભાગાકાર કરવાથી 'સો' ૫ અનન્તમો માગ થાય છે માટે જેમા સો મ્યુત્ત વલ્લ હજાર દુષ્ણવર્ણ
 પર્યાયો છે તે નારક પરિપૂર્ણ વલ્લ હજાર દુષ્ણવર્ણના પર્યાયવાલ્લા નારકની અપેક્ષા અનન્તમાગ હીન છે અને તેની અપેક્ષા પૂર્ણ દુષ્ણ
 વર્ણપર્યાયવાલ્લો ઘીઝો નારક અનન્ત માગ અધિક છે દુષ્ણવર્ણના પર્યાયનુ પરિમાણ વલ્લ હજાર છે તેને અસલ્લ્યતા લોકાકાશ પ્રદેશ
 પ્રમાણ કલ્પિત ઘટે માગ આપીય તો ઘસો આવે, તે અસરઘાતમો માગ છે તેમાં ૫૬ નારકના દુષ્ણવર્ણ પર્યાયો ઘસો ઓછા
 વલ્લ હજાર (૨૮૦૦) છે, અને ઘીઝાના પૂરા વલ્લ હજાર છે તેમાં ઘસો ઓછા વલ્લ હજાર દુષ્ણવર્ણપર્યાયવાલ્લો નારક છે તે સપૂર્ણ દુ-
 વ્ણવર્ણપર્યાયવાલ્લા નારકની અપેક્ષા અનન્તમાગહીન અને પરિપૂર્ણ દુષ્ણવર્ણપર્યાયવાલ્લો તેની અપેક્ષા અસલ્લ્યતામાગ અધિક છે
 વલ્લ હજાર દુષ્ણવર્ણ પર્યાયના રાશિને ૩૪૪૨ સ્વઘાતા રૂપ કલ્પિત વન ઘટે માગીય ૫૬૯૬ હજાર સલ્લ્યા માધે તે સલ્લ્યાતમો
 માગ છે તેમાં ૫૬ નારકનુ દુષ્ણવર્ણના પર્યાયનુ પરિમાણ નથ હજાર છે અને ઘીઝાનુ વલ્લ હજાર છે નથ હજાર ૫ ૬૪૪ હજારથી
 ૫૬ હજાર ઓછા છે, અને તેનો હજાર સલ્લ્યાતમો માગ છે, માટે નથ હજાર દુષ્ણવર્ણ પર્યાયવાલ્લો નારક પૂર્ણ દુષ્ણવર્ણ પર્યાયવાલ્લા
 નારકના કરતાં અલ્લ્યાતમાગ હીન છે, તેની અપેક્ષા ઘીઝો સ્વઘાતામાગ અધિક છે ૫૬ નારકનુ દુષ્ણવર્ણના પર્યાયનુ પરિમાણ હજાર
 છે અને ઘીઝાનુ વલ્લ હજાર છે તેમાં હજારને ૩૪૪૨ સ્વઘાતા લેવા વલ્લ ઘટે શુભતાં વન હજાર થાય છે માટે હજાર દુષ્ણવર્ણ પર્યા
 યવાલ્લો નારક વલ્લ હજાર દુષ્ણવર્ણપર્યાયવાલ્લા નારકની અપેક્ષા અલ્લ્યાતમાગ હીન છે, અને તેની અપેક્ષા પરિપૂર્ણદુષ્ણવર્ણપર્યાયવાલ્લો
 નારક અલ્લ્યાતમાગ અધિક છે ૫૬ નારકના દુષ્ણવર્ણપર્યાય વલ્લો છે, અને ઘીઝાના પૂરા વલ્લ હજાર પર્યાયો છે ઘમોને અનલ્લ્યાતા
 લોકાકાશના પ્રદેશ પ્રમાણ કલ્પિત વલ્લ ઘટે શુભઘાથી વલ્લ હજાર થાય છે તેથી ઘસો દુષ્ણવર્ણપર્યાયવાલ્લો નારક સપૂર્ણ દુષ્ણવ
 ણપર્યાયવાલ્લા નારકની અપેક્ષા અલ્લ્યાતમાગ હીન છે તેની અપેક્ષા ઘીઝો અનલ્લ્યાતમાગ અધિક છે ૫૬ નારકના સો દુષ્ણવ-
 ણપર્યાય છે અને ઘીઝાના વલ્લ હજાર છે સોને સવંત્રી ઝીવના અનન્ત પરિમાણરૂપ કલ્પિત નો ઘટે શુભતા વલ્લ હજાર થાય છે, માટે સો
 દુષ્ણવર્ણપર્યાયવાલ્લો નારક પૂર્ણ દુષ્ણવર્ણપર્યાયવાલ્લા નારકની અપેક્ષા અનન્તમાગ હીન છે, અને ઘીઝો તેની અપેક્ષા અનન્તમાગ

अधिक छे. जेस कृष्णवर्ण पर्यायने आश्रयी हानि अने वृद्धिना छ स्थानको कहां, तेस वाकीना वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शने आश्रयी प्रत्येक ना छ स्थानको जाणवा. ए प्रमाणे पुद्गलचिपकाकी नामकर्मना उदयथी उत्पन्न थयेल जीवना औदयिक भावनी अपेक्षाए छ स्थानकोनुं स्वरूप बताब्युं, हवे जीवचिपकाकी ज्ञानावरणीयादि कर्मना क्षयोपशमभावने अपेक्षी छ स्थानको बतावे छे-‘आभिणिवोधियनाणपज-वेदि’ इत्यादि. अहीं पूर्वनी पेठे प्रत्येक आभिनिवोधिकादि ज्ञानमां छ स्थानकोनो विचार करवो. अहीं द्रव्यथी तुल्यपणुं बतावता सूत्रकारे ‘जेमां भेद अने प्रमेदनुं बीज तिरोधित छे अने मयूना इडाना रखनी पेठे जेमां देश अने काळनो क्रम अव्यक्त छे एवुं तथा विशेष भेदना परिणामने योग्य द्रव्य छे’ पटले अमेदरूप, देश अने काळना क्रम रहित तथा विशेष अने भेदना परिणामने योग्य द्रव्य छे-एस जणाब्युं. अवगाहना वडे चार स्थानक बतावता सूत्रकारे ‘क्षेत्रथी आत्मा संकोच अने विस्तार पामवाना स्वभाववाळो छे, पण द्रव्यना प्रवेशनी संख्यानो संकोच अने विस्तार थतो नथी’ अर्थात् द्रव्यना प्रवेशनी संख्यामां हानि के वृद्धि थतो नथी एस बताब्युं छे. आ वावत अन्य स्थले पण कही छे-‘ते माटे आत्माना विकास अने संकोच थवामां द्रव्यना प्रवेशनी संख्यानी वृद्धि के ह्रास थतो नथी, पण क्षेत्रने आश्रयी वृद्धि अने ह्रास थाय छे.’ स्थिति वडे चतुःस्थानने जणावता सूत्रकारे आयुगकर्मनी स्थितिवंधना कारणभूत अध्यवसायस्थानोनु उल्कार्य अने अपकर्ष बताह्यो छे. जो एस न होय तो स्थितिमां चार स्थानको न बढी शके. अहीं आयुगकर्म उपलक्षण-सूचक छे. तेथी सर्व कर्मनी स्थितिवंधना हेतुभूत अध्यवसायोनु उल्कार्य अने अपकर्ष जाणवो. कृष्णादिवर्ण पर्यायो वडे छ स्थान प्रदर्शित करता आचार्य ‘एक नारकना पण अनन्त पर्यायो छे, तो तथा नारकोना होय तेमां शुं कहेवुं’ एस बताब्युं.

(प्र०)—नारकोना पर्यायो संवन्धे गौतम स्वामीए प्रश्न कर्यो पटले भगवाने ‘अनन्त पर्यायो छे’ एस कहेवुं जोरूप, बीजुं न कहेवुं जोरूप, तो शा माटे द्रव्य, क्षेत्र, काळ अने भावनुं कथन कर्युं ? (उ०)—अभिप्रायना नहि जाणवाथी उपरनी शंका थयेली छे ते अयुक्त छे. अहीं यथा जीवोना यथा स्वपर्यायोनी संगत्या सररी होती नथी, पण तेमां छ स्थानो होय छे ए हमणांज बताब्युं. ते छ स्थाननी प्राप्ति परिणामी पणा सिवाय होती नथी. अने ते परिणामीपणुं उक्त लक्षणवाळा द्रव्यनुंज छे, माटे द्रव्यथी तुल्यपणुं कणुं छे.

४. असुरकुमारारणं भंते ! केवइया पज्जवा पत्तत्ता ! गीयमा ! अणंता पज्जया पत्तत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुचइ-‘असुरकुमारारणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता’ ! असुरकुमारे असुरकुमारस्स वव्वट्ठयाण तुल्ले, पण्णस-ट्ठयाण तुल्ले, ओगाहणट्ठयाए चउट्ठाणवड्ढिए, ठिईए चउट्ठाणवड्ढिए, कालवन्नपज्जवेहिं छट्ठाणवड्ढिए, एवं नीलवन्न-पज्जवेहिं लोहिपन्नपज्जवेहिं हल्लिइवन्नपज्जवेहिं सुत्तिकल्लवन्नपज्जवेहिं, सुत्तिमंगंधपज्जवेहिं, कण्वड्ढासपज्ज-त्तित्तरसपज्जवेहिं कडुपरसपज्जवेहिं कसायरसपज्जवेहिं अंयिलरसपज्जवेहिं महुररसपज्जवेहिं, कण्वड्ढासपज्ज-

४. हे भगवन् ! असुरकुमारोने केटला पर्यायो कस्सा छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो कस्सा छे. हे भगवन् ! एम था हेतुयी कक्षो छो के ‘असुरकुमारोने अनन्त पर्यायो कस्सा छे’ ? हे गौतम ! एक असुरकुमार बीजा असुरकुमार कत्ता द्रव्यार्थपणे-द्रव्यस्वरूपे तुल्य छे, प्रदेशार्थपणे-भ्रदेशसख्या वडे तुल्य छे, अवगाहनारूपे चतुःस्थानकपतित-चार स्थानकने प्राप्त थयेल छे, स्थिति वडे चार स्थानकने प्राप्त थयेल छे, काळवर्णपर्याय वडे छ स्थानकने प्राप्त थयेल छे, एम नीलवर्णपर्याय वडे, रक्तवर्ण पर्याय वडे, पी-तवर्ण पर्याय वडे अने शुक्लवर्ण पर्याय वडे, सुरभिगन्ध अने दुरभिगन्ध पर्याय वडे, तिक्त, कटुक, कषाय, अम्ल, अने मधुर रस पर्या-

भात्ता केवल कृष्णादिपर्यायो वडे ज पर्यायघाटो नथी, परन्तु ते ते क्षेत्रमा सकोच अने विकास थयाना स्थमाघ वडे तथा ते ते अध्ययसाय स्थानो वडे पण पर्यायघाटो होय छे-एम अणावथा माटे क्षेत्र अने काळनी भवेक्षाप चतुःस्थाननी प्राप्ति कक्षी प्रसगणी पटत्तु कहेयु थल छे एम नेरयिकोना अनन्त पर्यायो कस्सा

४-१२. इवे असुरकुमारोना पर्यायोनी सख्या सवन्वे प्रश्न करे छे-‘असुरकुमारण भंते ! केवइया पज्जवा पत्तत्ता’ ? हे भगवन् !

वेहिं मउयफासपज्जवेहिं गरुयफासपज्जवेहिं लहुयफासपज्जवेहिं उसिणफासपज्जवेहिं निद्धफा-
सपज्जवेहिं लुक्खफासपज्जवेहिं आभिणिबोहियणाणपज्जवेहिं सुयनाणपज्जवेहिं ओहिनाणपज्जवेहिं महअन्नाण-
पज्जवेहिं सुयअन्नाणपज्जवेहिं विभंगनाणपज्जवेहिं चक्खुदंसणपज्जवेहिं ओहिदंसणपज्ज-
वेहिं छट्ठाणवडिए, से एएणट्टेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ-असुरकुमाराणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता। एवं जहा नेरइया,
जहा असुरकुमारा तथा नागकुमारावि जाव थणियकुमारा ।

५. पुढविकाइयाणं भंते ! केवइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्टेणं भंते !

य वडे, कर्कश स्पर्श, मृदु, गुरु, लघु, शीत, उष्ण, स्निग्ध अने रुक्षस्पर्श पर्यायवडे, आभिनिबोधिक ज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, म-
तिअज्ञान श्रुतअज्ञान अने विभंगज्ञान पर्याय वडे, तथा चक्षुदर्शन, अचक्षुदर्शन अने अत्रिदर्शन पर्याय वडे छ स्थानकने प्राप्त थ-
येल छे. हे गौतम ! ए कारणथी एम कहुं छुं के-असुरकुमारने अनन्ता पर्यायो कहा छे. बाकी बधुं नैरयिकोनी पेठे जाणवुं. जेम
असुरकुमार संबंधे कहुं तेम नागकुमार संबंधे यावत्-स्तनितकुमार सुधी जाणवुं.

५. हे भगवन् ! पृथिवीकायिकोने केटला पर्यायो कहा छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो कहा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी

असुरकुमारोना केटला पर्यायो कहा छे ? इत्यादि. उपर कहेलो अर्थ प्रायः वधा असुरकुमारादिमां जाणवो. अने वधां चोवीश दंडक-
ना सूत्रोनी पण पूर्वनी पेठे विचार करवो. परन्तु जे विशेषता छे ते अर्ही वतावीए छीए-तेमां जे पृथिवीकायिकादि जीवोनी अवगा-
हना अंगुलना असंख्यातमा भाग प्रमाण छे, तो पण तेमां चार स्थानको जाणवा. कारण के अंगुलना असंख्यातमा भाग प्रमाणना अ-

एवं बुधश्च-‘पुढविकाइयाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता’ ? गोयमा ! पुढविकाइए पुढविकाइएपस्स ढव्वट्टयाए तुल्ले, पए-
सट्टयाए तुल्ले, ओगाहणट्टयाए सिय हीणे सिय तुल्ले सिय अन्महिए ! जइ हीणे असखिज्जइभागहीणे वा सखि-
ज्जइभागहीणे वा सखिज्जइगुणहीणे वा असखिज्जइगुणहीणे वा ! अह अन्महिए असंखिज्जइभागअन्महिए वा स-
खिज्जइभागअन्महिए वा संखिज्जगुणअन्महिए वा असंखिगुणअन्महिए वा ! ठिईए तिट्ठाणवडिए, सिय हीणे
सिय तुल्ले सिय अन्महिए ! जइ हीणे असंखिज्जभागहीणे वा संखिज्जभागहीणे वा संखिज्जगुणहीणे वा ! अह
अन्महिए असंखिज्जइभागअन्महिए वा संखिज्जइभागअन्महिए वा संखिज्जगुणअन्महिए वा ! धन्नेहिं गंधेहि
रसेहिं फासेहिं मइअन्नाणपज्जवेहिं सुयअन्नाणपज्जवेहिं अचक्खुवंसणपज्जवेहिं छट्ठाणवडिए ।

कहो छो के ‘वृथिवीकायिकोने अनत पर्यायो कखा छे’ ? हे गौतम ! एक वृथिवीकायिकनी अपेक्षाए द्रव्यार्थरूपे तुल्य
छे, प्रदेशार्थरूपे तुल्य छे अने अवगाहनारूपे कदाचित् हीन होय, कदाचित् तुल्य होय अने कदाचित् अधिक होय, जो न्यून होय तो
असंख्यातमो भाग न्यून होय, संख्यातमो भाग न्यून होय, सख्यातगुण न्यून होय अने असंख्यातगुण न्यून होय, जो अधिक होय
तो असख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातगुण अधिक होय के असंख्यातगुण अधिक होय, स्थि-
तिनी अपेक्षाए त्रिस्थानपतित होय-कदाच न्यून होय, कदाच तुल्य होय अने कदाच अधिक होय, जो न्यून होय तो असंख्यातमो
भाग न्यून होय, संख्यातमो भाग न्यून होय के सख्यातगुण न्यून होय, जो अधिक होय तो असंख्यातमो भाग अधिक होय,
सख्याता भेवो धाय छे तेनी स्थितिने आश्रयी हीनपणा अने अधिकपणामां त्रण स्थानको छे, एण चार स्थानको मयी कारण के सेमां

६. आउकाइयणं भंते ! केवइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ-‘आउकाइयाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता’ ? गोयमा ! आउकाइए आउकाइयस्स दब्बट्ठयाए तुल्ले, पएसट्ठयाए तुल्ले, ओगाहणट्ठयाए चट्ठाणवडिए, ठिईए तिट्ठाणवडिए, वन्नगंधरसफासमइअन्नाणसुअन्नाणअच-
कखुदंसणपज्जवेहिं छट्ठाणवडिए ॥

संख्यातमो भाग अधिक होय के संख्यातगुण अधिक होय, वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, मतिअज्ञान पर्याय, श्रुतअज्ञान पर्याय अने अ-
चक्षुदर्शन पर्याय वडे छस्थानपतित होय.

६. हे भगवन् ! अफ्फायिकोने केटला पर्यायो कइया छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो कइया छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी क-
हो छो के ‘अफ्फायिकोने अनन्त पर्यायो कइया छे’ ? हे गौतम ! एक अफ्फायिक बीजा अफ्फायिकनी अपेक्षाए द्रव्यार्थणे तुल्य छे,
प्रदेशार्थणे तुल्य छे, अवगाहनरूपे चार स्थान पतित होय छे अने स्थितिरूपे त्रिस्थानपतित होय छे. वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, मति-
अज्ञान, श्रुतअज्ञान, अने अचक्षुदर्शन पर्यायनी अपेक्षाए छस्थानपतित होय छे.

असंख्यातगुणवृद्धि अने हानिनो संभव नथी. शा कारणथी असंभव छे ? तेनो उत्तर ए छे के अहीं पृथिवीकायिकादिनुं सौथी जघ-
न्य आयुप क्षुल्लक (क्षुद्र)भवप्रमाण छे, अने क्षुल्लक भवनुं परिमाण यसो छप्पन आवलिका छे. बे घडी प्रमाण एक मुहूर्तमां शु-
ल्लक भवोनी सर्व संख्या पांसठ हजार, पांचसो अने छत्रीश थाय छे. कहं छे के-“आवलिकाना प्रमाण वडे बसो छप्पन आवलिका
क्षुल्लक भवनुं प्रमाण जाणबुं. अने ते क्षुल्लक भवो मुहूर्तमां पांसठ हजार पांचसो अने छत्रीश जाणचां.” पृथिवीकायिकनी स्थिति

७. तेजकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जया पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं युवइ- 'तेजकाइयाणं अ-
णंता पज्जया पन्नत्ता' ? गोयमा ! तेजकाइए तेजकाइयस्स दब्बट्ठयाए तुल्ले, पएसट्ठयाए तुल्ले, ओगाहणट्ठयाए चउ-
ट्ठाणवडिण, ठिईए तिट्ठाणवडिए, वसगंधरसफासमइअन्नाणसुयअन्नाणअचवखुंदंसणपज्जवेहि य चट्ठाणवडिए ॥
८ वाउकाइयाणं पुच्छा । गोयमा ! वाउकाइयाण अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं युवइ- 'वा
उकाइयाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता' ? गोयमा ! वाउकाइए वाउकाइयस्स दब्बट्ठयाए तुल्ले, पएसट्ठयाए तुल्ले,
ओगाहणट्ठयाए चउट्ठाणवडिए, ठिईए तिट्ठाणवडिए, वन्नगंधरसफासमइअन्नाणसुयअन्नाणअचवखुंदंसणपज्ज-

७. तेजस्कायिकोने केटला पर्यायो कस्सा छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो कस्सा छे. हे भगवन् ! एमं शा हेतुथी क्हो छो के
'तेजस्कायिकोने अनन्त पर्यायो कस्सा छे' ? हे गौतम ! एक तेजस्कायिक बीजा कोइ एक तेजस्कायिकनी अपेक्षाए द्रव्यार्थपणे तुल्य
छे, प्रदेयार्थपणे तुल्य छे, अवगाहनारूपे चतुःस्थान पतित होय छे अने स्थितिरूपे त्रिस्थानपतित होय छे. वर्ण, गन्ध, रस, स्पर्श,
मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने अचक्षुदर्शन पर्यायवडे छ स्थानपतित होय छे.

८. वायुकायिकोने केटला पर्यायो कस्सा छे ? हे गौतम ! वायुकायिकोने अनन्त पर्यायो कस्सा छे. हे भगवन् ! एमं शा
हेतुथी क्हो छो के 'वायुकायिकोने अनन्त पर्यायो कस्सा छे' ? हे गौतम ! कोइ एक वायुकायिक बीजा कोइ एक वायुकायिकनी
उत्कर्षथी पण सख्याता धरत्त प्रमाण छे, माटे असख्यातगुणवृद्धि अने हानिनो समय नथी थाकीनी त्रण वृद्धि अने हानिनो विचार
आ प्रमाणे छे-एक पृथिवीकायिक जीयनी स्थिति संपूर्णे वायीश हज्जार धरत्सनी छे, अने बीजानी समय न्यून वायीश हज्जार धरत्सनी

१०. वेद्विद्याणं पुञ्जा । गोयमा । अणंता पञ्चवा पन्नत्ता । से केणट्टेणं भंते ! एवं युचइ-‘वेद्विद्याणं अणंता पञ्चवा पन्नत्ता’ ? गोयमा ! वेद्विद्या वेद्विपस्स दब्बट्टयाण तुल्ले, पणसट्टयाण तुल्ले, ओगाहणट्टयाण सिय हीणे मिय तुल्ले मिय अन्महिण । जइ हीणे असत्विज्जइभागहीणे वा सत्विज्जइभागहीणे वा संत्विज्जइगुणहीणे वा असत्विज्जइगुणहीणे वा । अह् अन्महिण असत्विज्जभागअन्महिण वा सत्विज्जइभागअन्महिण वा सत्विज्जगुणमन्महिण वा असत्विज्जइगुणमन्महिण वा । ठिईण तिट्ठाणयट्ठिण, चन्गंधरसफासभाभिणियोहियानाणसुयानाणमइअन्नाणसुयअन्नाणअणरगुंपंसणपञ्चवेदि य छट्ठाणयट्ठिण । एवं तेइविद्यावि । एवं यडरिंदियावि, नवरं दो वंसणा,

१०. वेद्विद्योने केटला पर्यायो कस्सा छे ! हे गौतम ! वेद्विद्योने अनन्त पर्यायो कस्सा छे. हे भगवन् ! एम वा हेतुथी कइओ छो के ‘वेद्विद्योने अनन्त पर्यायो कया छे’ ? हे गौतम ! कोइ एक वेद्विद्यो अयेषाए द्रव्यार्यरूपे अने प्रदेशार्यरूपे तुल्य छे, अवागाहनारूपे कदाचित् न्यून होय, कदाचित् तुल्य होय, के कदाच अधिक होय. जो न्यून होय तो असंख्यातमो भाग न्यून होय, संख्यातमो भाग न्यून होय, असंख्यातगुण न्यून होय. जो अधिक होय तो असंख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातगुण अधिक होय के असंख्यातगुण अधिक होय. स्थितिने आथयी त्रिस्थानपत्ति होय. वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, आभिनयोधिकज्ञान, श्रुतज्ञान, मतिज्ञान, श्रुतज्ञान अने अचक्षुदर्शन पर्याय तांदि न्यून गार्थांश हजार परलनी स्थितिपाळो पूर्ण गार्थांश हजार परलनी स्थितिपाळानी अयेसाए लुग्यातमा भाग यडे न्यून छे, अने तेनी अयेसाए सपूर्ण गार्थांश हजार परंती स्थितिपाळो मल्ल्यातमो भाग अधिक छे. एकनी स्थिति गार्थांश हजार परंती छे अने बी

चवखुदंसणं अचवखुदंसणं । पंचिंदियतिरिचवज्जोणियाणं पज्जवा जहा नेरइयाणं तहा भाणियब्बा ।
 ११. मणुस्साणं भंते ! केवइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं
 बुचइ-‘मणुस्साणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता’ ? गोयमा ! मणूसे मणूस्सस्स दब्बट्टयाए तुल्ले, पणसट्टयाए तुल्ले, ओ-
 गाहणट्टयाए चउट्टाणवडिए, ठिईए चउट्टाणवडिए, वन्नगंधरसफासआभिणिवोहियनाणसुयनाणओहिनाणसण-
 पज्जवनाणपज्जवेहिं छट्टाणवडिए, केवलनाणपज्जवेहिं तुल्ले, तिहिं अन्नाणेहिं तिहिं दंसणेहिं छट्टाणवडिए, केवलदं-
 णपज्जवेहिं तुल्ले । वाणमंतरा ओगाहणट्टयाए ठिईए चउट्टाणवडिया, वण्णाईहिं छट्टाणवडिया । जोइसिया वेसा-

वडे छस्थानपतित होय. एम तेइन्द्रिय अने चउरिन्द्रिय जीवो जाणत्ता. परंतु चउरिन्द्रियोने चक्षु अने अचक्षु एवे दर्शन होय छे. जेम
 नैरयिकोने कखा तेम पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोने पर्यायो कहेत्ता.

११. हे भगवन् ! मनुष्योने केटला पर्यायो कखा छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो कखा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कही
 छो के ‘मनुष्योने अनन्त पर्यायो कखा छे’ ? हे गौतम ! कोइपण एक मनुष्य कोइ बीजा मनुष्यनी अपेक्षाए द्रव्यार्थपणे अने
 प्रदेशार्थपणे तुल्य छे, अत्रगाहनारूपे चतुःस्थानपतित छे, स्थितिरूपे चतुःस्थानपतित छे, वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, आभिनिवोधिकज्ञान
 श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान अने मनःपर्यवज्ञान वडे छस्थानपतित छे, केवलज्ञान पर्याय वडे तुल्य छे, त्रण अज्ञान अने त्रण दर्शन वडे छ
 जानी स्थिति अन्तर्मुहूर्त, मार, वरस, के हजार वरस छे, अन्तर्मुहूर्तादिने अमुक परिमाणवाळी संख्याथी गुणतां चावीश हजार वर्ष थाय
 छे. तेथी अन्तर्मुहूर्तादिप्रमाण स्थितिवाळो संपूर्ण चावीश हजार वरसनी स्थितिवाळानी अपेक्षाए संख्यातगुण न्यून छे, अने तेनी अपेक्षाए

ગિયાધિ ગયં ચેષ, નવરં ઠિઈન તિદ્દાણવહિયા ।

૧૨. જહન્નોગાહ્નગાણં મંતે ! નેરહયાણં ફેવહયા પહ્લવા પન્નત્તા ? ગોયમા ! અણંતા પહ્લવા પન્નત્તા । સે ફેણદ્દેણ મંતે ! ગયં હુવહ ? ગોયમા ! જહન્નોગાહ્નગ નેરહય જહન્નોગાહ્નગસ્ત નેરહયસ્સ વહ્લવહયાણ હુલ્લે, પાન-સદ્દયાણ હુલ્લે, ઓગાહ્નગદ્દયાણ હુલ્લે, ઠિઈન ચહદ્દાણવહિણ, વન્નગંધરસપ્પાસપહ્લવેહિં તિહિં નાણેહિં તિહિં અન્ના-જેહિં તિહિં વંસણેહિં છદ્દાણવહિણ । હંકકોસોગાહ્નગાણં મંતે ! નેરહયાણં ફેવહયા પહ્લવા પન્નત્તા ? ગોયમા ! અણંતા પહ્લવા પન્નત્તા । સે ફેણદ્દેણં મંતે ! ણવ હુવહ-‘હંકકોસોગાહ્નગયાણં નેરહયાણં મળતા પહ્લવા પન્નત્તા’ ?

સ્થાનપતિત છે, અને ફેમલ્લ દર્શનપર્યાય વહે તુલ્ય છે. વ્યન્તરો અવગાહનારૂપે અને સ્થિતિરૂપે ચતુઃસ્થાનપતિત છે. વર્ણાદિ વહે છ સ્થાનપતિત છે. જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો પણ એ જ પ્રકારે છે. પરતુ સ્થિતિ વહે ત્રિસ્થાનપતિત છે.

૧૨. જધન્યઅવગાહનાવાહ્લા નૈરયિકોને ફેટલા પર્યાયો વહ્લા છે ? ગૌતમ ! અનન્ત પર્યાયો વહ્લા છે હે મગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો ફે-‘જધન્ય અગાહનાવાહ્લાને અનંતપર્યાયો વહ્લા છે’ ? હે ગૌતમ ! જધન્યઅગાહનાવાહ્લા નૈરયિક જધન્યઅવગાહનાવાહ્લા નૈરયિકની અપેક્ષાદ વ્રહ્માર્થરૂપે, પ્રદેશાર્થરૂપે અને અવગાહનારૂપે તુલ્ય છે, સ્થિતિવહે ચતુઃસ્થાનપતિત છે. વર્ણ, ગણ, રસ, અને સ્પર્શપર્યાય તથા ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શનવહે છસ્થાનપતિત છે. હત્કણ્ણઅવગાહનાવાહ્લા નૈરયિકોને ફેટલા પર્યાયો વહ્લા છે ? હે ગૌતમ ! અનન્તપર્યાયો વહ્લા છે. હે મગવન્ !

પુરા ગાથીશ હજાર યરમની સ્થિતિવાહ્લો સત્ત્યાનગુણ મધિક છે એ પ્રમાણે મપ્પાચિક્કથી મારમી ચર્તરિન્દ્રિય પર્યાપ્તા મુધી પોતપોતાની હ-રુહ્લ સ્થિતિને મનુસ્મારે સ્થિતિવહે ત્રણ સ્થાનકોનો વિચાર પર્યો. તિથંચ પચેન્દ્રિય મને મનુસ્થોને ચાર સ્થાનકો જાણવા વારણ ફે

गोयमा ! उक्कोसोगाहणए नेरइए उक्कोसोगाहणस्स नेरइयस्स वच्चट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए तुल्ले, ओगाहणट्टयाए तुल्ले । ठिईए सिय हीणे सिय तुल्ले सिय अब्भहिए । जइ हीणे असंखिज्जभागहीणे वा संखिज्जभागहीणे वा, अह अब्भहिए असंखिज्जभागअब्भहिए वा संखिज्जभागअब्भहिए वा । वन्नगंधरसफासपज्जवेहिं तिहिं नाणेहिं तिहिं अन्नाणेहिं तिहिं दंसणेहिं छट्ठाणवडिए । अजहन्नमणुक्कोसोगाहणानं नेरइयाणं केवइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्टेणं भंते ! एवं बुचइ-‘अजहन्नमणुक्कोसोगाहणानं अणंता

एस शा हेतुथी कहो छो के ‘उत्कृष्टअवगाहनावाळा नैरयिकोने अनन्त पर्यायी कशा छे’ ? हे गौतम ! उत्कृष्टअवगाहनावाळो नैरयिक उत्कृष्ट अवगाहनावाळा नैरयिकनी अपेक्षाए द्रव्यार्थरूपे, प्रदेशार्थरूपे अने अथगाहनारूपे तुल्य छे, स्थितिबडे कदाच न्यून होय, कदाच तुल्य होय अने कदाच अधिक होय. जो न्यून होय तो असंख्यतमो भाग न्यून होय, संख्यातमो भाग न्यून होय, जो अधिक होय तो असंख्यतमो भाग अधिक होय अने संख्यातमो भाग अधिक होय. वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श पर्याय बडे, तथा त्रण ज्ञान, त्रण अज्ञान अने त्रण दर्शन बडे छस्थानपतित होय. अजघन्यअनुत्कृष्ट(मध्यम)अवगाहनावाळा नैरयिकोने केटला पर्यायी कशा छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायी

तेओनी स्थिति उत्कर्णथी त्रण पल्योपम छे, अने पल्योपम असंख्याता चर्य प्रमाण होवाथी असंख्यातरुण बुद्धि अने हानिनो संभव होवाने लीधे चार स्थानको घटी शके छे. एम ह्यन्तरोने पण जाणधुं. कारण के तेनी जघन्यथी वस तजार चरसनी अने उत्कर्णथी पल्योपमनी स्थिति छे. ज्योतिषिक अने धैमानकोने स्थितिने आश्रयी त्रण स्थानको जाणयां. कारण के ज्योतिषिकोनुं जघन्य आयुष पल्योपमनी आठमो भाग अने उत्कृष्ट लाग वरम अधिक एक पल्योपम छे. धैमानिकोनुं आयुष जघन्य एक पल्योपम अने उत्कृष्ट तेथीश सागरोपम छे. दस कोडा-

पञ्चया पन्नस्ता' ? गोयमा ! अजहन्नमणुवकोसोगाहणए नेरइए अजहन्नमणुवकोसोगाहणएस्स नेरइयस्स षब्बट्ठ-
याए तुल्ले, पणसट्ठयाए तुल्ले, ओगाहणट्ठयाए सिय हीणे सिय तुल्ले सिय अन्महीए । जइ हीणे असत्विज्जभाग-
हीणे वा सत्विज्जभागहीणे वा संत्विज्जगुणहीणे वा असत्विज्जगुणहीणे वा । अह अन्महीए असत्विज्जभागअन्महीए
वा संत्विज्जभागअन्महीए वा संत्विज्जगुणअन्महीए वा । ठिईए सिय हीणे सिय तुल्ले
सिय अन्महीए । जइ हीणे असत्विज्जभागहीणे वा संत्विज्जगुणहीणे वा असत्विज्जगुणहीणे वा ।
अह अन्महीए असत्विज्जभागअन्महीए वा सत्विज्जभागअन्महीए वा सत्विज्जगुणअन्महीए वा असत्विज्जगुणअ-

कखा छे. हे मगवन् ! एम दा हेतुयी कइो छो के 'अजघन्यअनुत्तएअवगाहनात्ता नैरयिकोने अनन्त पर्यायो कखा छे' ? हे गोतम !
अजघन्यअनुत्तएअवगाहनात्ताको नैरयिक तेयाज प्रकारनी अवगाहनात्ता नैरयिकनी अयेसाए द्रव्यार्यरूपे अने प्रदेशार्यरूपे तुल्य
छे अने अवगाहनारूपे कदाच हीन होय, कदाच तुल्य होय, अने कदाच अधिक होय. जो हीन होय तो कदान असंख्यातमो
भाग हीन होय, संख्यातमो भाग हीन होय, संख्यातगुण हीन होय के असंख्यातगुण हीन होय. जो अधिक होय तो असंख्यातमो
भाग अधिक होय, संख्यातमो भाग अधिक होय संख्यातगुण अधिक होय के असंख्यातगुण अधिक होय. स्थिति वडे कदाच हीन
होय, कदाच तुल्य होय अने कदाच अधिक होय. जो हीन होय तो असंख्यातमो भाग हीन होय, संख्यातमो भाग हीन होय,

कोडी प्रत्येपमनो एक सागपेम थाय छे माटे तेओने एण भसत्थातगुण धृत्ति दान्तिने असंभय होयाधी तेओ स्थितिनी अपेक्षाए
त्रिरथानयतित छे याकीना सत्तनो विचार तुगम होयाधी स्यत' जानी लेवो.

बभ्रुहि ए वा । वन्नगंधरसफासपज्जवेहिं तिहिं नाणेहिं तिहिं अन्नाणेहिं तिहिं दंसणेहिं छट्टाणवडिए, से एएणट्टेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ-‘अजहन्नमणुक्कोसोगाहणाणं नेरइयाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता’ ।

१३. जहन्नट्ठिइयाणं भंते ! नेरइयाणं केवइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केण-ट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-‘जहन्नट्ठिइयाणं नेरइयाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता’ ? गोयमा ! जहन्नट्ठिइए नेरइए जहन्न-

संख्यातगुण हीनं होय अने असंख्यातगुण हीन होय. जो अधिक होय तो असंख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातगुण अधिक होय के असंख्यातगुण अधिक होय. वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शपर्याय वडे तथा त्रण ज्ञान, त्रण अज्ञान अने त्रण दर्शन वडे छस्थानपतित होय. हे गौतम ! ए कारणथी एम कहुं छुं के अजघन्यअनुरुत्थअवगाहनावाळा नैरयिकोने अनन्त पर्यायो कहा छे.

१३. जघन्यस्थितिवाळा नैरयिकोने केटला पर्यायो कहा छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो कहा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी

१३. ए प्रमाणे सामान्यथी नैरयिकादि प्रत्येकना अनन्त पर्यायो कहा, हवे जघन्यादि अवगाहना (शरीरनी उंचाइ) वगेरेने आथथी ते प्रत्येकना पर्यायोनी संख्या वतावे छे-‘जहन्नोगाहणाणं भंते’ ! इत्यादि. हे भगवन् ! जघन्यअवगाहनावाळा नैरयिकोने केटला पर्यायो कहा छे-इत्यादि पाठ सुगम छे, परन्तु स्थिति वडे चतुःस्थान पतित छे. जेमके दस हजार वरसनी स्थितिवाळो जघन्यअवगाहनावाळो नैरयिक प्रथम रत्नप्रभामां होय छे, अने उत्कृष्ट स्थितिवाळो सातमी नरकपृथिवीमां होय छे. तेथी तेओने स्थिति वडे चार स्थानको घटे छे. त्रण ज्ञान, त्रण अज्ञान अने त्रण दर्शन वडे तेओ पदस्थानपतित छे. अही ज्यारे गर्भज संघी. पंचेन्द्रिय नरकमां उत्पन्न थाय छे, त्यारे ते नारकायुपना वेदवता प्रथम समये ज पूर्यं प्रहण करेला औदारिक शरीरनी

ઠિઇયસ્સ નૈરઇયસ્સ વન્વટ્ટયાળ તુલ્લે, પાગસટ્ટયાળ તુલ્લે, ઓગાહણટ્ટયાળ ચડટ્ટાણવહિણ, ઠિઈળ તુલ્લે, વલ્લગંધરસ-
પાસપલ્લવેહિં તિહિં નાણેહિં તિહિં અન્નાણેહિં તિહિં ધંસણેહિં છટ્ટાણવહિણ । एवं उचकोसठिइणवि । अजहन्नमणु-
વકોસઠિઇણવિ ઠવં ચેવ, નવરં સટ્ટાણે ચડટ્ટાણવહિણ ।

કહો છો કે-‘જઘન્યસ્થિતિવાલા નૈરયિકોને અનન્તપર્યાયો વસ્તા છે’ ? હૈ ગૌતમ ! જઘન્યસ્થિતિવાલો નૈરયિક જઘન્ય સ્થિતિવાલા નૈર-
યિકની અપેક્ષાદ્રવ્યાર્થરૂપે અને પ્રવેદ્યાર્થરૂપે તુલ્ય છે. અવગાહનારૂપે ચડસ્યાન પતિત હોય છે અને સ્થિતિ વડે તુલ્ય છે. વર્ણ, ગંધ, રસ
અને સ્પર્શપર્યાય વડે તથા ત્રણ દ્વાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શનો વડે હસ્યાનપતિત છે. એ પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલાને જાણવું અને

અજઘન્યઅતુત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલા નૈરયિકોને તેમજ જાણવું. પરન્તુ તેઓ સસ્યાનની અપેક્ષાદ્ર ચતુઃસ્યાનપતિત હોય છે.

ત્યાગ કરે છે અને તેજ મમયે સમ્યગ્દષ્ટિને ત્રણ જ્ઞાન અને મિષ્યાદષ્ટિને ત્રણ મદ્ધાન ઉત્પન્ન થાય છે ત્યાર પછી વિપ્રદશગતિથી કે અધિપ્રદ-
શગતિથી ઉત્પત્તિસ્થાને જાણે ધૈમ્પિય શરીરનો સંઘાત કરે છે—ધૈમ્પિયશરીરને યોગ્ય પુવ્વગ્લો પ્રદશ કરે છે. જે સમૂહિત અસત્તી
પદ્ધેન્દ્રિય તિર્યંચ નરકમાં ઉત્પન્ન થાય, ત્યારે તેને તે સમયે વિભગ જ્ઞાન હોતુ નથી, માટે જઘન્ય અવગાહનાયાલાને જે કે ત્રણ
મમાનો વિકલ્પે જાણવા ઉત્કૃષ્ટઅવગાહનાયાલા સૂચમા ઉત્કૃષ્ટઅવગાહનાયાલા નૈરયિકને સ્થિતિ વડે દ્વાનિ અને વૃહ્દિના પબ્દે સ્યાનો
હોય છે તે ધ્યા પ્રમાણે—૧ અસંસ્થાતમાગદ્વાનિ અને ૨ સસ્થાતમાગ દ્વાનિ, તથા ૧ અસસ્થાતમાગદ્વાનિ અને ૨ સસ્થાતમાગદ્વાનિ, પરન્તુ
સસ્થાતગુણ અને અસસ્થાતગુણ વૃહ્દિ દ્વાનિ હોતી નથી નથી કારણ કે ઉત્કૃષ્ટઅવગાહનાયાલા નારકો પાવનો ધલુપ પ્રમાણયાલા હોય છે,
અને તે સાતમી નરકવૃધિથીમા છે ત્યાં જઘન્ય સ્થિતિ વાર્બીશ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ તેત્રીશ સાગરોપમની છે માટે
અસસ્થાત અને સસ્થાત માગ જ દ્વાનિવૃધિ વડે છે, અસસ્થાતગુણ અને સસ્થાતગુણ દ્વાનિવૃધિ ઘટતી નથી તેઓને તેઓને ત્રણ જ્ઞાન

द्वेषं भते ! एव युचइ- 'जहन्नगुणकालगणं नेरइयाणं अणंता पज्जया पसत्ता' ? गोयमा ! जहन्नगुणकाला नेरइय जहन्नगुणकालगस्स नेरइयस्स दब्बद्वयाण तुल्ले, पणसद्वयाण तुल्ले, ओगाहणद्वयाण चउट्टाणवडिण, ठिईण चउट्टाणवडिण, कालयन्नपज्जयेहिं तुल्ले, अयसेसेहिं वन्नगंपरसफासपज्जयेहिं तिहिं नाणेहिं तिहिं अस्सणेहिं तिहिं वंसणेहिं छट्टाणयडिण, से णणट्टेणं गोयमा ! एवं युचइ- 'जहन्नगुणकालगणं नेरइयाणं अणंता पज्जया पसत्ता' । एवं उक्कोम्मगुणकालययि । अजहन्नमणुस्कोसगुणकालगयि एवं चेय, नवरं कालवन्नपज्जयेहिं छट्टाणयडिण । एवं अयसेसा पत्तारि पत्ता दो गंधा पण रसा अट्ट फासा भाणियन्था ।

१५. जहन्नाभिणियोत्तियनाणीणं भंते ! नेरइयाण केचइया पज्जया पसत्ता ? गोयमा ! जहन्नाभिणियोत्तियनाहेतुथी कइो छो के 'जपन्यफाळावर्णवाळा नेरयिकोने अनन्त पर्यायो कसा छे' ? हे गौतम ! जपन्यफाळावर्णवाळा नेरयिक जपन्यफाळावर्णवाळा नेरयिकनी अपेक्षाए द्रव्यार्थपणे अने प्रदेयार्थपणे तुल्य छे, अवगाहना अने स्थितिवटे चतुःस्थानपतित छे. फाळा वर्णपर्याय वढे तुल्य छे. फाकीना वर्ण, गंध, रस अने स्पंदे पर्याय वढे तथा श्रण श्रान, श्रण अन्नान अने श्रण दर्शन वढे छे म्यानपतित होय छे, ए हेतुथी हे गौतम ! एस कहु छुं के 'जपन्यफाळावर्णवाळा नेरयिकोने अनन्त पर्यायो कसा छे'. एस उरुट्ट फाळावर्णवाळा नेरयिकोने जाणवु अजपन्यअनुत्तुट्टवाळावर्णवाळा नेरयिकोने एण एमज जाणवुं. परन्तु फाळावर्ण पर्याय वढे छस्थान पतित होय छे. ए प्रमाणे फाकीना वर्णो, वे गधो, वाच रसो अने आठ स्पंदोने आश्रयी जाणवु.

१५. जपन्यआभिनिषेधिरुत्थानवाळा नेरयिकोने केटला पर्यायो कसा छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो कसा छे. हे भगवन् !

નીણં નેરહયાણં અણંતા પજ્જવા પચ્છતા । સે કેણટ્ટેણં અંતે ! एवं बुवाइ-‘जहन्नाभिणियोहियनाणीणं नेरइयाणं अणंता पज्जवा पचत्ता’ ? गोयमा ! जहन्नाभिणियोहियनाणी नेरइए जहन्नाभिणियोहियनाणिस्स नेरइयस्स दव्वट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए तुल्ले, ओगाहणट्टयाए चउट्टाणवडिए, ठिईए चउट्टाणवडिए, नत्तगंधरसफासपज्जवेहिं छट्टाणवडिए, आभिणियोहियनाणपज्जवेहिं तुल्ले, सुयनाणपज्जवेहिं ओहिनाणपज्जवेहिं छट्टाणवडिए, तिहिं दंसणेहिं छट्टाणवडिए । एवं उक्कोसाभिणियोहियनाणीचि । अजहद्वमणुक्कोसाभिणियोहियनाणीचि एवं चेव, णयरं आभिणियोहियनाणपज्जवेहिं सट्टाणे छट्टाणवडिए । एवं सुयनाणी ओहिनाणीचि, नवरं जस्स नाणा तस्स अन्नाणा नत्थि । जहा नाणा तहा अन्नाणाचि भाणियन्वा, नवरं जस्स अन्नाणा तस्स नाणा न भवति । एम शा हेतुथी कहे छो के ‘जमन्यआभिनिचोधिकज्ञानाळा नैरयिकोने अनन्त पर्यायो कया छे’ ? हे गौतम ! जयन्यआभिनिचोधिकज्ञानाळा नैरयिक जयन्यआभिनिचोधिकज्ञानाळा नैरयिकनी अपंधाए द्रव्यार्थपणे अने प्रदेशार्थपणे तुल्य छे, अनगाहनार्थरूपे चतुःस्थानपतित छे. वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श पर्यायवडे छे स्थानपतित छे. आभिनिचोधिकज्ञानपर्याय वडे तुल्य छे. श्रुतज्ञान अने अवभिज्ञान पर्यायो अने त्रण दर्शन वडे छस्थानपतित छे. ए प्रमाणे उज्जट्टआभिनिचोधिकज्ञानवाळा नैरयिकोने जाणवुं. अजयन्यअनुत्कृष्टआभिनिचोधिकज्ञानाळा नैरयिकोने पण एमज जाणवुं. परन्तु स्वस्थाननी अपंधाए आभिनिचोधिक ज्ञान पर्यायो वडे छस्थानपतित होय छे. ए प्रमाणे श्रुतज्ञानी अने अवभिज्ञानी नैरयिको संबंधे जाणवुं. परन्तु जे नैरयिकोने ज्ञान होय छे तेने अज्ञान होवुं नथी. जेम ज्ञान संबंधे कवुं तेम अज्ञान संबंधे पण कवुं. परन्तु जेने अज्ञान होय छे तेने ज्ञान होवुं नथी.

જહન્નચક્રબુદંસળીણં મંતે ! નેરહયાણં કેવહયા પજ્જવા પન્નત્તા ? ગોયમા ! અણંતા પજ્જવા પન્નત્તા ! સે કેણ-
દ્દેણં મતે ! ણ્યં યુથહ- 'જહન્નચક્રબુદંસળીણં નેરહયાણં અણંતા પજ્જવા પન્નત્તા ? ગોયમા ! જહન્નચક્રબુદંસળીણં
નેરહયાણં જહન્નચક્રબુદંસળીણં નેરહયાણં તુલ્લે, પાસહયાણં તુલ્લે, ઓગાહણદ્વયાણં ચત્તદ્દાણવહિણ, ઠિર્હિણ
ચત્તદ્દાણવહિણ, ઘણ્ણાયરમ્મફાસપ્પવેહિણિ તિહિ નાણેહિણિ તિહિ અણ્ણાયરમ્મફાસપ્પવેહિણિ તુલ્લે,
અચરરુદંસળપ્પવેહિણિ ઓહિદંસળપ્પવેહિણિ છદ્દાણવહિણ ! ણ્ય ઉચ્ચકોસચક્રબુદંસળીણિ ! અજહન્નમણુક્કોસચ-
ક્રબુદંસળીણિ ણ્યં ચેય, નવરં સદ્દાણે છદ્દાણવહિણ ! ણ્ય અચરરુદંસળીણિ, ઓહિદંસળીણિ !

હે મગવન્ ! જયન્યચહુદર્શનવાલ્યા નૈરયિકોને કેટલા પર્યાયો કયા છે ? હે ગૌતમ ! અનતા પર્યાયો કયા છે. હે મગવન્ !
એમ જ્ઞા હેતુથી કહો છો કે 'જયન્યચહુદર્શનવાલ્યા નૈરયિકોને અનન્ત પર્યાયો કયા છે' ? હે ગૌતમ ! જયન્ય ચહુદર્શન-
વાલ્યાં નૈરયિક જયન્યચહુદર્શનવાલ્યા નૈરયિકની અપેક્ષા દ્રવ્યાર્થરૂપે અને પ્રદેશાર્થરૂપે તુલ્ય છે, અવગાહનારૂપે ચતુઃસ્થાન
પતિત છે. સ્થિતિ વંદે ચતુઃસ્થાન પતિત છે. વર્ણ, ગન્ધ, રસ અને સ્પર્શપર્યાય વંદે તથા ગ્રણ જ્ઞાન અને ગ્રણ અજ્ઞાનવંદે છસ્થાનપતિત છે.
ચહુદર્શનપર્યાય વંદે તુલ્ય છે. અચહુદર્શન પર્યાય અને અવધિદર્શન પર્યાય વંદે છસ્થાનપતિત છે. એ પ્રમાણે ઉલ્કષ્ટચહુદર્શનવાલ્યા
નૈરયિકો પણ જાણવા. અજયન્યઅનુલ્કષ્ટચહુદર્શનવાલ્યા પણ એમજ જાણવા. પરન્તુ સ્વસ્થાનની અપેક્ષા છ સ્થાનપતિત હોય છે.
એમ અચહુદર્શની અને અવધિદર્શની પણ સમજવા.

१६. जहन्नोगाहणाणं भंते ! असुरकुमाराणं केवइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-‘जहन्नोगाहणाणं असुरकुमाराणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता’ ? गोयमा ! जहन्नोगाहणाए असुरकुमारे जहन्नोगाहणस्स असुरकुमारस्स दब्बट्ठयाए तुल्ले, पएसट्ठयाए तुल्ले, ओगाहणट्ठयाए तुल्ले, ठिईए चउट्ठाणवडिए, वत्ताईहिं छट्ठाणवडिए, आभिणियोहियनाणपज्जवेहिं सुयनाणपज्जवेहिं ओहिनाणपज्जवेहिं तिहिं अत्ताणेहिं तिहिं दंसणेहि य छट्ठाणवडिए । एवं उक्कोसोगाहणाएवि । एवं अजहन्नमणुक्कोसोगाहणाएवि, नवरं सट्ठाणे चउट्ठाणवडिए । एवं जाव थणियकुमारा ।

१६. हे भगवन् ! जघन्यअवगाहनावाळा असुरकुमारोने केटला पर्यायो क्हा छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो क्हा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो के-‘जघन्यअवगाहनावाळा असुरकुमारोने अनन्त पर्यायो क्हा छे’ ? हे गौतम ! जघन्यअवगाहनावाळो असुरकुमार जघन्यअवगाहनावाळा असुरकुमारनी अपेक्षाए द्रव्यार्थरूपे, प्रदेशार्थरूपे अने अवगाहनारूपे तुल्य छे. स्थिति वडे चतुःस्थान पतित छे. वर्णादि वडे छस्थान पतित छे. आभिनिवोधिक ज्ञान, श्रुतज्ञान, अने अवधिज्ञानना पर्यायो वडे तथा त्रण अज्ञान अने त्रण दर्शन वडे छ स्थानपतित छे. ए प्रमाणे उत्कृष्टअवगाहनावाळा (असुरकुमार) संबन्धे जाणवुं. अजघन्यअनुत्कृष्ट (मध्यम) अवगाहनावाळा संबन्धे पण एमज जाणवुं. परन्तु स्वस्थाननी-अवगाहनानी अपेक्षाए चतुःस्थानपतित जाणवा. ए प्रमाणे यावत् त्तनितकुमार सुधी जाणवुं.

१४-१८. ‘जहन्नगुणकालगाणं भंते’ हे भगवन् ! जघन्यगुण काळा नैरयिकोने केटला पर्यायो होय छे ?—इत्यादि सूत्रो सुप्रसिद्ध

१७ जहन्नोगाहणां भंते ! पुढविकाइयाणं केवइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं चुच्चइ-‘जहन्नोगाहणाणं पुढविकाइयाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता’ ? गोयमा ! जहन्नोगाहणाणं पुढविकाइए जहन्नोगाहणस्स पुढविकाइयस्स वच्चट्ठयाए तुल्ले, पएसट्ठयाए तुल्ले, ओगाहणट्ठयाए तुल्ले, ठिईए ति-ट्ठानवट्ठिए, वन्नगंधरसफासपज्जवेहिं दोहिं अन्नणेहिं अचक्खुवंसणपज्जवेहिं य छट्ठानवट्ठिए । एवं उक्कोसोगाह-णाएवि । अजहन्नमणुकेसोणाहणाणं चउट्ठानवट्ठिए । जहन्नठिइयाणं पुढविकाइयाणं अणंता पज्जवा गोयमा ! अणता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं चुच्चइ-‘जहन्नठिइयाणं पुढविकाइयाणं तुल्ले, ओगाह-पन्नत्ता’ ? गोयमा ! जहन्नठिइए पुढविकाइयस्स वच्चट्ठयाए तुल्ले, पएसट्ठयाए तुल्ले, ओगाह-

१७. जैन्यअवगाहनावाळा पृथिवीकायिकोने केटला पर्यायो क्खा छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो क्खा छे. हे भगवन् ! शा हेतुधी एम क्को छो के ‘जैन्यअवगाहनावाळा पृथिवीकायिकोने अनन्त पर्यायो क्खा छे’ ? हे गौतम ! जैन्यअवगाहनावाळो पृथिवीकायिक जैन्यअवगाहनावाळा पृथिवीकायिकनी अपेक्षाए द्रव्यार्थरूपे, प्रदेशार्थरूपे अने अवगाहनारूपे तुल्य छे. एम स्थिति वडे त्रिसानपतित छे. वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श वडे तथा वे अज्ञान अने अचक्षुदर्शन पर्यायो वडे छसान पतित छे. एम उच्छट्टअवगाहनावाळा पृथिवीकायिक जाणवा. मध्यमअवगाहनावाळा पृथिवीकायिको संबन्धे पण एमज जाणवुं, परन्तु स्वसान-अवगाहनाने अपेधी चतुःसान पतित जाणवा. जैन्यस्थितिवाळा पृथिवीकायिकोने केटला पर्यायो क्खा छे ? हे गौतम ! अनन्त छे, परन्तु उभे प्राण होय छे तेने अज्ञानो समय नथी कारण के समयट्ठिने ममान होय छे समयट्ठिएणु

णट्टयाए चउट्टाणवडिए, ठिईए तुल्ले, वन्नगंधरसफासपज्जवेहिं मइअन्नाणपज्जवेहिं सुयअन्नाणपज्जवेहिं अचक्खु-
दंसणपज्जवेहिं छट्टाणवडिए । एवं उक्कोसठिइएवि । अजहन्नमणुक्कोसठिइएवि एवं चेव, नवरं सट्टाणे तिट्ठाणव-
डिए । जहन्नगुणकालयाणं भंते ! पुढविकाइयाणं पुब्बञ्जा । गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्टेणं भंते !
एवं बुचइ-‘जहन्नगुणकालयाणं पुढविकाइयाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता’ ? गोयमा ! जहन्नगुणकालए पुढविकाइए
जहन्नगुणकालगस्स पुढविकाइयस्स दव्वट्टयाए तुल्ले, पणसट्टयाए तुल्ले, ओगाहणट्टयाए चउट्टाणवडिए, ठिईए
तिट्ठाणवडिए, कालवन्नपज्जवेहिं तुल्ले, अवसेसेहिं वन्नगंधरसफासपज्जवेहिं छट्टाणवडिए, दोहिं अन्नाणेहिं अ-

पर्यायो क्खा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी क्हो छो के-‘जघन्यस्थितिवाळा पृथिवीकायिकोने अनन्त पर्यायो क्खा छे’ ?
हे गौतम ! जघन्यस्थितिवाळो पृथिवीकायिक जघन्यस्थितिवाळा पृथिवीकायिकनी अपेक्षाए द्रव्यार्थरूपे, प्रदेशार्थरूपे अने
स्थितिरूपे तुल्य छे, अने अवगाहनारूपे चतुःस्थान पतित छे. वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शपर्याय वडे तथा मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने
अचक्षुदर्शनपर्याय वडे छ स्थानने प्राप्त थयेल छे. ए प्रमाणे उत्कृष्टस्थितिवाळो पण पृथिवीकायिक जाणवो. अजघन्यअनुत्कृष्ट-
(मध्यम) स्थितिवाळा संबन्धे पण एमज समजवुं. परन्तु स्थितिवडे त्रिस्थान प्राप्त छे. हे भगवन् ! जघन्यकाळागुणवाळा पृथिवीका-
यिकोने केटला पर्यायो क्खा छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो क्खा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी क्हो छो के-‘जघन्यकाळा-
गुणवाळा पृथिवीकायिकोने अनन्त पर्यायो क्खा छे’ ? हे गौतम ! जघन्य काळागुणवाळो पृथिवीकायिक जघन्यकाळागुणवाळा
तो मिथ्यादृष्टिपणाना नाशथी थाय छे, मिथ्यादृष्टिपणुं पण सम्यग्दृष्टिपणाना नाशथी थाय छे. माटे ज्यारे ज्ञान होय छे त्यारे

ચલતુલ્લસપણપણવેદિ ય છટ્ટાણવડિણ । एवं उकोसगुणकालपवि । अजहन्नमणुकोसगुणकालगवि एवं चैव, नवरं
सट्टाणे छट्टाणवडिण । एवं पंच यथा दो गंधा पंच रसा अट्ट फासा भाणियव्या । जहन्नमतिअन्नाणीणं भंते !
पुढविकाइयाणं पुरुष्ठा । गोयमा ! अणंता पञ्चवा पन्नत्ता । से केणट्टेणं भंते ! एवं घुचइ-‘जहन्नमतिअन्नाणीणं
पुढवीकाइयाणं अणंता पञ्चया पन्नत्ता’ ? गोयमा ! जहन्नमतिअन्नाणी पुढविकाइण जहन्नमतिअन्नाणिस्स पुढ-
विकाइयस्स वच्चट्टयाण तुल्ले, पणसट्टयाण तुल्ले, ओगाइणट्टयाण चउट्टाणवडिण, ठिईण तिट्टाणवडिण, वक्कगंध-
रसफासपणवेदिं छट्टाणवडिण मइअन्नाणपणवेदिं तुल्ले, सुपअन्नाणपणवेदिं अचक्खुवंसणपणवेदिं छट्टाणव-
डिण । एवं उकोसमइअन्नाणीवि । अजहन्नमणुकोसमइअन्नाणीवि एवं चैव, नयर सट्टाणे छट्टाणवडिण । एवं

પૃથિવીકાયિકની અપેક્ષાએ દ્રવ્યાર્થ અને પ્રદેશાર્થરૂપે તુલ્ય છે, પરંતુ અવગાહનાવડે ચાર સ્થાનને પ્રાપ્ત થયેલ છે, અને સ્થિતિવડે
ત્રિસ્થાન પ્રાપ્ત છે. કાલાવર્ણપર્યાય વડે તુલ્ય છે. શાકીના વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શપર્યાયો વડે છ સ્થાનને પ્રાપ્ત થયેલ છે. વે અજ્ઞાન
અને અચતુર્દર્શનપર્યાય વડે છ સ્થાન પ્રાપ્ત છે. એ પ્રમાણે ઉલ્કટકાલાગુણવાલા પૃથિવીકાયિક સંબંધે જાણશું. અજવન્યઅતુલ્કટ-
(મધ્યમ) કાલાગુણવાલા માટે પણ એમજ સમજશું. પરંતુ સ્વસ્થાનની (કાલાવર્ણની) અપેક્ષાએ છ સ્થાનને પ્રાપ્ત થયેલ છે. એમ યાંચ
વર્ણ, વે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શ સંબંધે જાણશું. બેઘન્યમતિઅજ્ઞાનવાલા પૃથિવીકાયિકો સંવન્ધી પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓને અનન્ત
પર્યાયો કહા છે. હે મગવન્ ! એમ જ્ઞા હેતુથી કહો છો કે-‘જઘન્યમતિઅજ્ઞાની પૃથિવીકાયિકોને અનન્ત પર્યાયો કહા છે’ ? હે ગૌતમ !

અજ્ઞાનનો મમાય હોય છે એમ અજ્ઞાન હોય સ્વારે જ્ઞાનનો મમાય હોય છે તેથી કહ્યું છે કે-‘જ્ઞા નાણ તથા અજ્ઞાણ યિ માણિયવ્યા,

सुयअन्नाणीवि अचक्खुदंसणीवि एवं चेव जाव वणप्फहकाइया ।

१८. जहन्नोगाहणगाणं भंते ! वेइंदियाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ-
'जहन्नोगाहणगाणं वेइंदियाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता' ? गोयमा ! जहन्नोगाहणए वेइंदिए जहन्नोगाहणस्स वेइंदि-
यस्य दव्वट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए तुल्ले, ओगाहणट्टयाए तुल्ले, ठिईए तिट्ठाणवडिए वन्नगंधरसफासपज्जवेहिं
दोहिं नाणेहिं दोहिं अन्नाणेहिं अचक्खुदंसणपज्जयेहि य छट्ठाणवडिए । एवं उक्कोसोगाहणएवि, णवरं पाणा णत्थि ।
अजहन्नमणुक्कोसोगाहणए जहा जहन्नोगाहणए, णवरं सट्ठाणे ओगाहणए चउट्ठाणवडिए । जहन्नट्टियाणं भंते ।

जघन्यमतिअज्ञानी पृथिवीकायिक जघन्य मतिअज्ञानी पृथिवीकायिकनी अपेक्षाए द्रव्यार्थरूपे अने प्रदेशार्थरूपे तुल्य छे, अवगाह-
नारूपे चार स्थानकने प्राप्त थयेल छे अने स्थितिबंडे त्रिस्थानने प्राप्त थाय छे. वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शपर्यायि वडे छ स्थानने प्राप्त
थाय छे. मतिअज्ञानपर्यायि वडे तुल्य छे. श्रुतअज्ञानपर्यायि अने अचक्षुदर्शनपर्यायि वडे छ स्थानने प्राप्त थाय छे. एम श्रुतअज्ञानी
अने अचक्षुदर्शनी जाणवा. ए प्रमाणे यावत्—चनस्पतिकायिको सुधी जाणवुं.

१८. 'जघन्यअवगाहना(शरीर)वाळा वेइन्द्रियो संबधे पृच्छा. हे गौतम ! तेने अनन्त पर्यायो कया छे. हे भगवन् ! शा-
हेतुथी एम कहो छो के—'जघन्यअवगाहनावाळा वेइन्द्रियोने अनन्त पर्यायो कया छे' ? हे गौतम ! जघन्यअवगाहनावाळो वेइन्द्रिय
जघन्यअवगाहनावाळा वेइन्द्रियनी अपेक्षाए द्रव्यस्वरूपे, प्रदेशस्वरूपे अने अवगाहनास्वरूपे तुल्य छे, स्थितिबडे त्रिस्थान प्राप्त छे,
णवरं जस्स अक्षणा तस्स नाणा न संभवन्ति' जेम मानो कहा-तेम अज्ञानो ण कट्टेवा. परंतु जेने अज्ञानो द्रोय छे तेने मानो होलां

वेद्वियाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पञ्चया पञ्चता । से केण्ट्रेण भंते ! एवं धुचइ-‘जहन्नठिइयाणं वेद्वियाणं अणंता पञ्चया पप्रत्ता’ ! गोयमा ! जहन्नठिइए वेद्विएप जहन्नठिइयस्स वेद्वियस्स दच्चट्टयाए तुल्ले, पणसट्टयाए तुल्ले, ओगाहणट्टयाए चउट्टाणवट्टिए, त्तितीए तुल्ले, घन्नगंधरसफासपञ्चवेद्विं दोहिं अन्नाणेहिं अचक्खुवंसण-पञ्चवेद्विं य छट्टाणयट्टिए। एवं उक्कोसठिइएपि, नवर दोणाणा अरुमहिंया । अजहन्नमणुक्कोसठिइए जहा उक्को-सठिइए, णवरं ठिइए तिट्टाणवट्टिए । जहंशयुणकालगाणं वेद्वियाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पञ्चया पञ्चता । से वर्ण, गंध, रस अने सार्धपर्याय वडे तथा वे ज्ञान वे अज्ञान अने अचक्षुदर्शन वडे छ स्थानपतित छे. ए प्रमाणे उत्कृष्टअवगाहना-चात्ता संपंधे जाणवु. परन्तु अही ज्ञानो होता नथी. मध्यमअवगाहनावात्ताने जघन्यअवगाहनावात्तानी पेटे जाणवु. परन्तु स्व-स्थान-अवगाहनाने आथयी चतुःस्थान प्राप्त होय छे. ‘जघन्यस्थितिवात्ता वेद्विन्नियसंपंधी पृच्छा. हे गौतम ! तेओने अनन्त पर्यायो छे. हे भगवन् ! एम चा हेतुयी क्हो छो के-‘जघन्यस्थितिवात्ता वेद्विन्नियोने अनन्ता पर्यायो छे’ ? हे गौतम ! जघन्यस्थितिवात्तो वेद्वि-न्निय जघन्यस्थितिवात्ता वेद्विन्नियनी अपेक्षाए द्रव्यस्वरूपे, प्रदेयस्वरूपे अने स्थितिरूपे तुल्य छे, पण अवगाहनारूपे चतुःस्थानक प्राप्त छे. वर्ण, गंध, रस अने सार्धपर्याय वडे तथा वे अज्ञान अने अचक्षुदर्शनपर्याय वडे छ स्थानपतित छे. ए प्रमाणे उत्कृष्टस्थि-तिवात्ता संचन्धे जाणवु. परन्तु अही वे ज्ञान अधिक होय छे. मध्यमस्थितिवात्ताने उत्कृष्टस्थितिवात्तानी पेटे कहेवु. परन्तु अही स्थितिनी अपेक्षाए त्रिस्थानपतित होय छे. ‘जघन्यफात्तागुणवात्ता वेद्विन्निय सपन्धे पृच्छा. हे गौतम ! तेने अनन्त पर्यायो क्हन्ना-नथी चात्ती एवु पाठसिद्ध छे

पन्नत्ता । से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-जहन्नोगाहणगाणं पंचिदियतिरिक्खजोणियाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता' ?
 गोयमा ! जहन्नोगाहणए पंचिदियतिरिक्खजोणिणए जहन्नोगाहणयस्स पंचिदियतिरिक्खजोणियस्स दच्चट्टयाए
 तुल्ले, पएसट्टयाए तुल्ले, ओगाहणट्टयाए तुल्ले, ठिईए तिट्ठाणवडिण, वत्तगंधरसफासपज्जवेहिं दोहिं नाणेहिं दोहिं
 अन्नाणेहिं दोहिं दंसणेहिं छट्ठाणवडिण । उक्कोसोगाहणएचि एवं चेष, णवरं तिहिं नाणेहिं तिहिं दंसणेहिं छ-
 ट्ठाणवडिण । जहा उक्कोसोगाहणए तद्दा अजहन्नमणुक्कोसोगाहणएचि, णवरं ओगाहणट्टयाए चउट्ठाणवडिण,
 ठिईए चउट्ठाणवडिण । जहन्नट्ठियाणं भंते ! पंचिदियतिरिक्खजोणियाणं केचइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा !

१९. हे भगवन् ! जैधन्यअवगाहनावाळा पंचेन्द्रिय तियंचोने केटला पर्यायो कया छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो कया छे,
 हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो के-जधन्यअवगाहनावाळा पंचेन्द्रिय तियंचोने अनन्त पर्यायो कया छे ? हे गौतम !
 जधन्यअवगाहनावाळो पंचेन्द्रिय तियंच जधन्यअवगाहनावाळा पंचेन्द्रिय तियंचनी अपेक्षाए द्रव्यस्वरूपे, प्रदेशस्वरूपे अने अवगाहना-
 रूपे तुल्य छे, परन्तु स्थितिवडे त्रिस्थानपतित छे. वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शपर्यायिवडे तथा त्रे ज्ञान, त्रे अज्ञान अने त्रे दर्शनवडे
 छे स्थान प्राप्त छे. ए प्रमाणे उत्कृष्टअवगाहनावाळा संबंधे जाणवु. परन्तु ते त्रण ज्ञान अने त्रण दर्शन वडे छे स्थान प्राप्त होय छे.
 जेम उत्कृष्टअवगाहनावाळा संबंधे कहुं तेम मध्यमअवगाहनावाळा संबंधे कहुं. परन्तु अवगाहना अने स्थितिवडे चतुःस्थान
 प्राप्त होय छे. जैधन्यस्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तियंचोने केटला पर्यायो कया छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो कया छे. हे भगवन् !

१९. ए प्रमाणे असुरकुमारदि सूत्रोणे ण विचार करवो. काएण के प्रायः कथे सरणो पाठ छे.

અગતા પદ્મયા પન્નતા । તે કેળદેખં મંતે । एवं युवद्-‘જહન્નઠિશ્યાણં પંચિવિયતિરિયન્વજોગિયાપાં અણંતા પદ્મયા પન્નતા’ ? ગોયમા ! જહન્નઠિશ્ણ પંચિવિયતિરિક્વજોગિણ જહ્નઠિશ્ણસ્સ પંચિવિયતિરિયન્વજોગિયસ્સ દુલ્લયદ્ધયાણ તુલ્લે, પાસદ્ધયાણ તુલ્લે, ઓગાહ્ણદ્ધયાણ ચડદ્ધાણયથિણ, ઠિઈપ્પ તુલ્લે, વન્નગથરસફાસપદ્ધવેઈં વોઈં અન્નાનેઈં વોઈં ધંસજેઈં ઇદ્ધાણયથિણ । ઉવ્વકોસઠિશ્ણવિ ણં વેય, ણથર વો નાણા વો અન્નાણા વો ધંસણા । અજહન્નમણુપ્પકોસઠિશ્ણવિ ણં વેય, નયરં ઠિઈપ્પ ચડદ્ધાણયથિણ । તિલ્લિ ણાણા તિલ્લિ અન્નાણા તિલ્લિ ધંસણા । જહ્નનુણકાલગાણ મંતે । પંચિવિયતિરિક્વજોગિયાણ પુરુગ્ગા । ગોયમા ! અગતા પદ્મયા પન્નતા । તે કેળદેખં

શ્રા હેતુથી એમ કહો છો કે-‘અપન્યસ્થિતિવાલા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોને અન્ત પર્યાયો કયા છે’ ? હે ગૌતમ ! અપન્યસ્થિતિવાલો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અપન્યસ્થિતિવાલા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની અપેક્ષાદ્ દ્રવ્યરૂપે અને પ્રદેશરૂપે તુલ્ય છે, પરન્તુ અવગાહનારૂપે ચતુઃસ્થાન પ્રાપ્ત છે. સ્થિતિગટે તુલ્ય છે. વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શપર્યાય વડે તથા વે અજ્ઞાન અને વે દર્શન વડે વદસ્થાન પ્રાપ્ત છે. ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલો પણ એમજ જાગવો. પરન્તુ તેને વે જ્ઞાન, વે અજ્ઞાન અને વે દર્શન હોય છે. મધ્યમસ્થિતિવાલા સત્યં વે પણ એમજ સમજવું. પરન્તુ તે સ્થિતિવડે ચતુઃસ્થાન પ્રાપ્ત છે. અને તેને પ્રગ જ્ઞાન, પ્રગ અજ્ઞાન અને પ્રગ દર્શન હોય છે. અપન્યકાલાવર્ણવાલા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ સંબંધે વૃલ્લા. હે ગૌતમ ! તેને અન્ત પર્યાયો કયા છે. હે મગધન્ ! એમ શ્રા હેતુથી કહો છો કે-‘અપન્યકાલાવર્ણવાલા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોને અન્તા પર્યાયો કયા છે’ ? હે ગૌતમ ! અપન્યકાલાવર્ણવાલો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અપન્યકાલાવર્ણવાલા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની

મંતે ! એવં બુદ્ધઈ ? ગોયમા ! જહન્નગુણકાલે પંચિદિયતિરિક્લજોગિણે જહન્નગુણકાલગસ્સ પંચિદિયતિરિક્લજોગિયસ્સ દબ્બહયાએ તુલ્હે, ઓગાહણવહિણે, ઠિઈએ ચહટ્ટાણવહિણે, કાલવન્નપજ્જવેહિં તુલ્હે, અવસેસેહિં વન્નગંધરસપાસપજ્જવેહિં તિહિં નાણેહિં તિહિં અન્નાણેહિં તિહિં દંસણેહિં છટ્ટાપાવહિણે ! એવં ઉક્કોસગુણકાલેવિ ! અજહન્નમણુક્કોસગુણકાલેવિ એવં ચેવ, નવરં સટ્ટાણે છટ્ટાણવહિણે । એવં પંચ વન્ના દો ગંધા પંચ રસા અટ્ટ ફાસા ! જહન્નાભિણિવોહિયણાણીણં મંતે ! પંચિદિયતિરિક્લજોગિયાણં કેવહયા પજ્જવા પન્નત્તા ? ગોયમા ! અણંતા પજ્જવા પન્નત્તા । સે કેણટ્ટેણં મંતે ! એવં બુદ્ધઈ ? ગોયમા ! જહન્નાભિણિવોહિયણાણી પંચિદિયતિરિક્લજોગિણે જહન્નાભિણિવોહિયણાણિસ્સ પંચિદિયતિરિક્લજોગિયસ્સ દબ્બહયાએ

અપેક્ષાએ દ્રવ્યરૂપે અને પ્રદેશરૂપે તુલ્ય છે, પરન્તુ અવગાહનાવડે અને સ્થિતિ વડે ચતુઃસ્થાન પતિત છે. કાલાવર્ણપર્યાય વડે તુલ્ય છે અને વાકીના વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શપર્યાય વડે તથા ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, અને ત્રણ દર્શનવડે પદસ્થાન પ્રાપ્ત છે. એ પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટકાલાવર્ણવાલા સંબંધે જાણવું. મધ્યમકાલાવર્ણવાલા સંબંધે પણ એમજ જાણવું. પરન્તુ સ્વસ્થાનને (કાલા વર્ણને) આશ્રયી તે પદસ્થાન પ્રાપ્ત છે. એ પ્રમાણે પાંચ વર્ણ, વે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શ સંબંધે જાણવું. જંઘન્યઆભિનિવોધિકજ્ઞાની પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોને કેટલા પર્યાયો કહ્યા છે. હે ગૌતમ ! અનન્ત પર્યાયો કહ્યા છે. હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહો છો કે-‘જંઘન્યઆભિનિવોધિક જ્ઞાની પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોને અનન્ત પર્યાયો કહ્યા છે’ ? હે ગૌતમ ! જંઘન્યઆભિનિવોધિકજ્ઞાની પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ યથન્યઆભિનિવોધિક પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની અપેક્ષાએ દ્રવ્યરૂપે અને પ્રદેશરૂપે તુલ્ય છે, પણ અવગાહનારૂપે અને સ્થિતિરૂપે ચતુઃસ્થાનને પ્રાપ્ત છે. વર્ણ,

તુલે, પગસદૃયાળ તુલે, ઓગાહણટ્ટયાપ ચડટ્ટાણવહિણ, ઠિહ્ણ ચડટ્ટાણવહિણ વહ્નગંધરસપ્પાસપ્પચ્ચેહિં છટ્ટાણ-
વહિણ, આમિણિયોરિયનાણપ્પચ્ચેહિં તુલે, સુપનાણપ્પચ્ચેહિં છટ્ટાણવહિણ, ચક્કલુદંસણપ્પચ્ચેહિં છટ્ટાણવહિણ,
અચક્કલુદંસણપ્પચ્ચેહિં છટ્ટાણવહિણ। ત્વં ઉક્કોસામિણિયોહિયનાળીચિ, ણયર ઠિહ્ણ તિટ્ટાણવહિણ, તિન્નિ ના-
ળા તિન્નિ પંસણા, સદ્દાણે તુલે, સેસેસુ છટ્ટાણવહિણ। અજહમ્મણુક્કોસામિણિયોહિયનાળી જહ્ઠા ઉક્કોસામિ-
ણિયોહિયનાળી, ણયર ઠિહ્ણ ચડટ્ટાણવહિણ। સદ્દાણે છટ્ટાણવહિણ। एवं सुयनाणीचि। जहलोहिनाणीजं भते!
પંચિવિયનિરિક્કજોણિયાણં પુચ્છા। ગોયમા! અર્ણતા પલ્લવા પલ્લતા। સે કેળટ્ટેણં મંતે! ત્વં સુચદ્દ! ગોયમા!
જહ્ઠ્ઠનોદ્દિનાળી પંચિવિયતિરિક્કજોણિણ જહ્ઠ્ઠનોદ્દિનાણિસ્સ પંચિવિયતિરિક્કજોણિયસ્સ યચ્ચવટ્ટયાપ તુલે, પગ-

ગંધ, રસ અને સ્પર્શપર્યાય વડે વડસ્થાન પ્રાપ્ત છે. આમિનિચોધિક્કજ્ઞાનપર્યાય વડે તુલ્ય છે. શ્રુતજ્ઞાનપર્યાય વડે ચત્તુર્દર્શનપર્યાય
વડે અને અચત્તુર્દર્શનપર્યાય વડે વડસ્થાન પતિત છે. ૫ પ્રમાણે ઉરુદ્દાઆમિનિચોધિક્કજ્ઞાની સંબંધે જાણવું. પરંતુ તે સ્થિતિ વડે
ત્રિસ્થાનપતિત હોય છે. તેને ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન હોય છે. સ્વસ્થાનની અપેક્ષા તુલ્ય છે. વાકીના (જ્ઞાન અને દર્શન) પર્યાયની
અપેક્ષા વડસ્થાન પતિત છે. મધ્યમઆમિનિચોધિક્કજ્ઞાની ઉરુદ્દાઆમિનિચોધિક જ્ઞાનીની પેઠે સમજવા. પરંતુ સ્થિતિની અપેક્ષા
ચતુસ્થાન પ્રાપ્ત છે, અને સ્વસ્થાન-આમિનિચોધિક જ્ઞાનની અપેક્ષા ૫૫ વડસ્થાન પ્રાપ્ત છે. ૫ પ્રમાણે શ્રુતજ્ઞાની સંબંધે ૫૫ જાણવું.
જ્ઞેપન્યઅવધિજ્ઞાની પન્નેન્દ્રિય તિર્ય્ચો સંબંધે વૃચ્છા. હે ગૌતમ! અનન્ત પર્યાયો કલ્પા છે. હે ભગવન્! શા હેતુથી ૫૫૫ કહો છો
કે 'જ્ઞેપન્યઅવધિજ્ઞાનનીને અનન્ત પર્યાયો કલ્પા છે'? હે ગૌતમ! જ્ઞેપન્યઅવધિજ્ઞાની પન્નેન્દ્રિય તિર્ય્ચ જ્ઞેપન્યઅવધિજ્ઞાની

સદ્ધ્યાએ તુલ્યે, ઓગાહણદ્વયાએ ચડદ્દાણવડિએ, ઠિઈએ તિદ્દાણવડિએ, વન્નગંધરસપાસપજ્જવેહિં આભિણિબોહિય-
નાણસુયનાણપજ્જવેહિં છદ્દાણવડિએ, ઓહિનાણપજ્જવેહિં તુલ્લે । અન્નાણા નત્થિ । ચક્કસુદંસણપજ્જવેહિં અચક્કસુ-
દંસણપજ્જવેહિં ય ઓહિદંસણપજ્જવેહિં છદ્દાણવડિએ । એવં ઉચ્ચકોસોહિનાણીવિ । અજહન્નોક્કોસોહિનાણીવિ એવં
ચેવં, ણવરં સદ્ધાણે છદ્દાણવડિએ । જહ્વા આભિણિબોહિયનાણી તદ્દા મહ્અન્નાણી ય, જહ્વા ઓહિના-
ણી તદ્દા વિમંગનાણીવિ, ચક્કસુદંસણી અચક્કસુદંસણી ય જહ્વા આભિણિબોહિયનાણી, ઓહિદંસણી જહ્વા ઓહિ-
નાણી, જત્થ નાણા તંત્થ અન્નાણા તંત્થ નાણા તંત્થ દંસણા તંત્થ ણાંગાવિ અન્ના-
ણાવિ અત્થિત્થિ ભાણિયંચ્ચં ।

પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની અપેક્ષાએ દ્રવ્યરૂપે અને પ્રદેશરૂપે તુલ્ય છે, પરન્તુ અવગાહના વડે ચતુઃસ્થાન પ્રાપ્ત, સ્થિતિ વડે ત્રિસ્થાન પ્રાપ્ત,
વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ વડે તથા આભિનિબોધિકજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન પર્યાય વડે પદસ્થાન પ્રાપ્ત છે. અવધિજ્ઞાન પર્યાય વડે તુલ્ય
છે. અજ્ઞાન નથી, તથા ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શન પર્યાય વડે પદસ્થાન પ્રાપ્ત છે. એ પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટ અવધિજ્ઞાની સંબંધે
જાણવું. મધ્યમઅવધિજ્ઞાની સંબંધે એમજ જાણવું, પરન્તુ સ્વસ્થાન-અવધિજ્ઞાનને આશ્રયી પદસ્થાન પ્રાપ્ત છે. જેમ આભિનિબોધિકજ્ઞાની
સંબંધે કહ્યું તેમ મતિઅજ્ઞાની અને શ્રુતઅજ્ઞાનીને કહેવું. જેમ અવધિજ્ઞાનને કહ્યું તેમ વિમંગજ્ઞાની સંબંધે પણ કહેવું. ચક્ષુદર્શની અને
અચક્ષુદર્શની આભિનિબોધિકજ્ઞાની પેટે જાણવા. અવધિદર્શની અવધિજ્ઞાની પેટે સમજવા, પરન્તુ જ્યાં જ્ઞાન છે ત્યાં અજ્ઞાન નથી,

૧૭-૧૯. જઘન્યઅવગાહનાદિવાલા પૃથિવ્યાદિના સૂત્રમાં સંખ્યાતા વરસવું આયુષ્ય હોવાથી તેઓને સ્થિતિ વડે ત્રણ સ્થાન પ્રાપ્ત થાય

ज्या अज्ञान छे त्या ज्ञान नयी. ज्या दर्शन छे त्या ज्ञान पण छे अने अज्ञान पण छे एम फहेदुं.

छे एलो पूर्वे सामान्य पृथिवीकायिकता सूत्रमा विचार कर्यो छे पर्यायता विचारमा तेभोने मतिज्ञान अने शुतबानरूप अज्ञान फहेया, पण ज्ञान न फहेया, कारण के तेभोमा सम्यक्त्वलो के सम्यक्त्वलो असांभय छे कारण के-उभयामावो पुढयाइएपुं पृथिव्यादिमा वने प्रकारे ज्ञानलो अभाव छे' एखु शास्त्रमा कणु छे के "ये अज्ञान वहे उस्थानपतितपणु होय छे" जघन्यभवगाहनायाळा वेद्विन्दयना सूत्रमा 'वेद्विं नालेहि' 'वेद्विं अत्रालेहि' वे ज्ञान अने वे अज्ञान वहे छे उस्थानपतितपणु काहु छे, कारण के कोर उपग्रम सम्यक्त्व यमतो वेद्विन्दयमा उत्पन्न थाय त्पारे वेद्विन्दयने अपर्याप्तायस्थामा सास्यावन सम्यक्त्व होय छे अने सिद्धान्तकार 'साक्षणभावे नाण' सास्यावनभावभा ज्ञान माने छे तेथी सास्यावनसम्यक्त्वदिने ज्ञान होय छे माटे तेभोने मतिज्ञान अने शुतबान ए वे ज्ञान होय छे अने याकीनाने अज्ञान होय छे माटे कहु छे के तेमो वे ज्ञान अने वे अज्ञान वहे पदस्थानने प्राप्त थाय छे उत्कृष्ट अवगाहनमा अपर्याप्तायस्थानो अमाय होवाथी सास्यावन सम्यक्त्व होतु नथी, माटे त्यां ज्ञान न फहेयां, ते माटे कहु छे के--"एव उक्खोसितोगाहणार वि, नयरं नाणा नरिथ" ए प्रमाणे उत्कृष्ट अवगाहना सवधे फहेयु, परन्तु त्या ज्ञान नथी अजघन्यभनुत्कृष्ट-मध्यम अवगाहना प्रथम समय थाय होय छे एटले अपर्याप्तायस्थामा पण मध्यम अवगाहनानो समय छे, माटे सास्यावन सम्यक्त्वदिने ज्ञान होय छे अने अन्यने अज्ञान होय छे तेथी ज्ञान अज्ञान धल्ने फहेयां ए माटे कणु छे 'अह्लनमणुओसो गाहणए जइा जह्लनोगाहणए' मध्यमअवगाहनायाळा जघन्यअवगाहनायाळा पीठे जाणवो जघन्यस्थितिसूत्रमा वे अज्ञान ज कहेया, पण ज्ञान न फहेयां, कारण के सौथी जघन्यस्थितियाळा लब्धिअपर्याप्त होय छे, अने लब्धिअपर्याप्तामा सास्यावन सम्यक्त्वदि उत्पन्न थतो नथी, कारण के लब्धिअपर्याप्त सौथी सक्रिष्ट परिणामयाळा होय छे अने सास्यावन सम्यक्त्वदि कंश्कशुभपरिणामयाळा होय छे तेथी तेनी लब्धि अपर्याप्तामा उत्पत्ति नदि थती होवाथी तेने अज्ञान ज होय छे पण ज्ञान होतु नथी उत्कृष्टस्थितियाळां तो सास्यावन सम्यक्त्व सहित पण उत्पन्न थाय छे, माटे उत्कृष्ट स्थिति सूत्रमा ज्ञान अने अज्ञान धल्ने फहेयां, ते माटे कणु छे के 'एवं

इकोसठिपवि, त्वरं दो नाणा अब्भहिंया' ए प्रमाणे उत्कृष्टस्थितिवाळा संबंधे पण. कहेतुं; परन्तु वे ज्ञान अधिक कहेवां." पमं अज-
घन्यअनुत्कृष्ट-मध्यम स्थितिसूत्र पण जाणतुं. वर्णादिभावप्रतिपादक सूत्रो पाठसाग्रथी सिद्ध छे. ए प्रमाणे तेचन्द्रिय अने चउरिन्द्रिय,
जीवी जाणवा. परन्तु चउरिन्द्रियने चक्षुदर्शन अधिक कहेतुं, नहि तो चउरिन्द्रियणुं न घंटी शके. माटे तेओने चक्षुदर्शन विये पण सूत्र
कहेतुं. जघन्यअवगाहनावाळा तिर्यंच पंचेन्द्रियना सूत्रमां 'ठिईप तिद्विणचडिप' 'स्थिति वडे त्रिस्थानपतित होय छे'; अहीं
संख्याता वरसना आयुपवाळो ज तिर्यंच पंचेन्द्रिय जघन्यशरीरवाळो होय छे; पण असंख्यात वरसना आयुपवाळो होतो नथी, कारण
के असंख्यात वरसना आयुपवाळा महाशरीरवाळा अने कंकपक्षीनी जठरना जेवी पाचन शक्तियाळा होवाथी पुष्टआहारवाळा तथा
प्रबळ धातुना उपचयवाळा होय छे, अने तेथी तेओने पुष्कळ वीर्यपात थाय छे, अने वीर्यपातने अनुसारे तिर्यंच अने मनुष्यने उत्पत्ति-
समये शरीर होय छे. माटे तेओने जघन्य शरीर होतुं नथी, पण संख्याता वरसना आयुपवाळाने होय छे, अने संख्याता वरसना आ-
युपवाळा स्थिति वडे त्रिस्थानपतित होय छे, पनो पूर्ये विचार करेलो छे. माटे कंगुं छे के तेओ स्थिति वडे त्रिस्थानपतित होय छे.
तथा 'दोहिं नाणेहिं दोहिं अज्ञानेहिं' वे ज्ञान अने वे अज्ञान वडे छे अज्ञानपतित होय छे. जघन्यशरीरवाळो तिर्यंच पंचेन्द्रिय संख्याता
वरसना आयुपवाळो अपर्याप्त होय छे, ते पण अल्पशरीरवाळा तिर्यंचमां उत्पन्न थाय छे, तेथी तेने अवधि अने विभंग ज्ञाननो असं-
भव छे, माटे वे. ज्ञान अने वे अज्ञान कला छे. जे विभंगज्ञानसहित नरकथीःनीकळीने संख्याता वरसना आयुपवाळा तिर्यंच पंचेन्द्रि-
यमां उत्पन्न थाय छे तेओ स्वभावधीज मोटा शरीरवाळा तिर्यंचोमां उत्पन्न थाय छे, पण अल्पशरीरवाळा तिर्यंचोमां उत्पन्न यता नथी.
जो पम नहिं ज्ञानवामां आवे तो आ सूत्रनी साथे विरोधनो प्रसंग प्राप्त थशे. जो अल्पशरीरवाळा तिर्यंचोमां उत्पन्न थाय तो अपर्या-
प्तस्थामां अवधि ज्ञान के विभंग ज्ञाननो संभव होवाथी प्रण अज्ञान वडे छे स्थान पतित थाय, अने सूत्रमां जघन्य
अवगाहनावाळाने वे ज्ञान अने वे अज्ञान वडे छे स्थानको कलां छे, माटे प्रस्तुत सूत्रनी साथे विरोधनो प्रसंग प्राप्त थशे. उत्कृष्टशरीर-
वाळा पंचेन्द्रिय तिर्यंच सूत्रमां " तेओ प्रण ज्ञान अने प्रण अज्ञानवडे त्रिस्थानपतित होय छे" पम कंगुं छे. तेमां प्रण अज्ञान होवातुं

કારણ તે છે કે-મહી જેના શરીરની અવગાહના પદ્ધતિ પ્રમાણ છે તે ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાવાળો કહેવાય છે અને તે સંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળો અને પર્યાપ્ત હોય છે, તેથી તેને ઘણ જ્ઞાન અને ઘણ અધ્યાન સંમ્પન્ન છે, અને તે ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાવાળો સંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળો હોવાથી સ્થિતિ પટે ત્રિસ્થાનપતિત હોય છે. અજઘન્યઅતુલકૃષ્ટ-અસ્યમ અવગાહનાવાળા સૂત્રમા સ્થિતિ પટે તેમો ચતુસ્થાનપતિત હોય છે, કારણ કે મધ્યમઅવગાહનાવાળો અસંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળો પણ હોય છે, તેથી પુર્યોક યુક્તિથી તેમાં ચતુસ્થાનપતિત પુષ્ટી શકે છે. જપન્યસ્થિતિવાળા તિર્યંચ પચેન્દ્રિયના સૂત્રમાં જે અધ્યાન જ કહેવાં, પણ જ્ઞાન ન કહેવાં, કારણ કે અપન્ય સ્થિતિવાળા મધ્યમપર્યાપ્ત જ હોય છે, અને તેમાં સાસ્થાવન સામ્યદષ્ટિની અપતિ થતી નથી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા તિર્યંચ પચેન્દ્રિય સૂત્રમા તેને જે જ્ઞાન અને જે કુમાન હોય છે' કારણ કે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળો તિર્યંચ પચેન્દ્રિય ઘણ પત્યોપમની સ્થિતિવાળો હોય છે તેથી તેને જે અધ્યાન અવધૂય હોય છે, પરન્તુ જ્યારે તેનું જ માસનું આયુર ઘણી હોય છે અને વૈમાનિકનું આયુર ઘણું છે ત્યારે તેને (સમ્યગ્વર્ણન ઘણી) જે જ્ઞાન હોય છે માટે કહ્યું છે કે—જે જ્ઞાન અને જે અધ્યાનઅતુલકૃષ્ટ-મધ્યમસ્થિતિવાળા તિર્યંચ પચેન્દ્રિય સૂત્રમાં તે સ્થિતિવચે ચતુસ્થાન પતિત હોય છે, કારણ કે મધ્યમસ્થિતિવાળો તિર્યંચ પચેન્દ્રિય સંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળો હોય છે અને અસંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળો સમય ન્યૂન ઘણ પત્યોપણ સુધીની સ્થિતિવાળો પણ હોય છે, તેથી તે ચતુસ્થાન પતિત હોય છે અપન્યમાભિનિયોધિક તિર્યંચ પચેન્દ્રિય સૂત્રમાં તેમો સ્થિતિ પટે ચતુસ્થાનપતિત હોય છે કારણ કે અસંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળા તિર્યંચ પચેન્દ્રિયને પોતાની મૂર્તિકાને અનુસારે અપન્ય માભિનિયોધિક અને શુભજ્ઞાન ઘરસના આયુર્યવાળા, તિર્યંચ પચેન્દ્રિયને અનુસારે અપન્ય માભિનિયોધિક અને શુભજ્ઞાન હોય છે, તેથી સંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળા, અને અસંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળાને અપન્ય માભિનિયોધિક ક્રાંતિ અને શુભજ્ઞાન હોય છે અને અસંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળો ત્રિસ્થાનપતિત પટે ત્રિસ્થાનપતિત કહેવા, કારણ કે તેને ઉત્કૃષ્ટ માભિનિયોધિક અને શુભજ્ઞાન હોય છે તે અવશ્ય સંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળો હોય છે અને સંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળો ત્રિસ્થાનપતિત જ હોય છે, તે પૂર્વે કહ્યું છે અવધિસૂત્ર અને વિમલસૂત્રમાં તેમો સ્થિતિ પટે ત્રિસ્થાનપતિત છે કારણ કે અસંસ્કૃતા ઘરસના આયુર્યવાળાને અવધિ અને

२०. जहन्नोगाहणगणं भंते ! मणुस्साणं केवइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणं-
ट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ—‘जहन्नोगाहणगणं मणुस्साणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता’ ? गोयमा ! जहन्नोगाहणए मणू-
से जहन्नोगाहणगस्स मणूसस्स वच्चइयाए तुल्ले, पएसइयाए तुल्ले, ओगाहणइयाए तुल्ले, ठिईए तिट्ठाणवडिए,

२०. हे भगवन् ! जघन्यअवगाहनावाळा मनुष्योने केटला पर्यायो कहा छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो कहा छे.
हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो के—‘जघन्यअवगाहनावाळा मनुष्योने अनन्त पर्यायो कहा छे’ ? हे गौतम ! जघन्यअवगाह-
नावाळो मनुष्य जघन्यअवगाहनावाळा मनुष्यनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे, प्रदेशरूपे अने अवगाहनारूपे तुल्य छे, स्थितिबडे त्रिस्थान प्राप्त

विभङ्गनो असंभव छे, मूल्टीकाकार कहे छे के ‘ओद्विचिमोसु नियमा तिट्ठाणवडिए, कि कारणं ? भन्नइ—ओद्विचिमङ्गा असंखवासा-
उयस्स नथि ति’ तेओ अवधिज्ञान अने विभङ्गज्ञानने विषे अवश्य त्रिस्थानपतित होय छे. शा कारणथी ? तेनो उत्तर प छे के अवधि
अने विभङ्ग असंख्यात वरसना आयुपवाळाने होतां नथी.

२०. जघन्यअवगाहनावाळा मनुष्य सूत्रमां मनुष्यो स्थितिबडे त्रिच पंचेन्द्रियनी पेठे त्रिस्थान पतित कहेला छे. जघन्य
अवगाहनावाळो मनुष्य पण अवश्य संख्याता वरसना आयुपवाळो होय छे अने संख्याता वरसना आयुपवाळो स्थितिबडे
त्रिस्थान पतित होय छे. ‘तिहिं नाणेहिं’ अने त्रण ज्ञान वडे छ स्थान पतित होय छे. ज्यारे जो कोइक तीर्थकर के अनुत्तरोप-
पतिक देय अप्रतिपाती-जेनो पान न थाय एवा अवधिज्ञान वडे जघन्य अवगाहनामां उत्पन्न थाय त्यारे अवधिज्ञान पण होय छे माटे
‘त्रण ज्ञान वडे’ छ स्थान पतित होय छे एम कणुं छे. विभंगज्ञान सद्धित नरकथी नीकळो तथास्वभावाथी जघन्य अवगाहनामां
उत्पन्न थतो नथी, माटे विभंगज्ञान होतुं नथी, माटे ते अज्ञान वडे छ स्थान पतित होय एम कणुं छे. उत्कृष्टअवगा-

વન્નગંધરસફાસપ્ત્ત્વેદિં તિદિં નાળેદિં દોદિં અન્નાળેદિં તિદિં દસળેદિં છદ્દાળવદિપૃ । ઉકકોસોગાહણપૃવિ એવં
ચેવ, નવર ઠિર્ણ સિય હીળે સિય અન્મહિપૃ । જઈ હીળે અસંલિલ્લહમાગહીળે, અદ અન્મહિપૃ અસ-
લિલ્લહમાગઅન્મહિપૃ । ઘો નાળા ઘો અન્નાળા ઘો વંસળા । અજહન્નમણુકકોસોગાહણપૃવિ એવં ચેવ, પાવર ઓગા-
હણદ્દયાપૃ ચડદ્દાળવદિપૃ, ઠિર્ણ ચડદ્દાળવદિપૃ, આઈલ્લેદિં ચડદિં નાળેદિં છદ્દાળવદિપૃ, કેવલનાળપ્ત્ત્વેદિં તુલ્લે,
તિદિં અન્નાળેદિં તિદિં વંસળેદિં છદ્દાળવદિપૃ, કેવલવંસળપ્ત્ત્વેદિં તુલ્લે । જંહન્નઠિદ્દયાળં મંતે ! મણુસ્સાળ કે-

છે. વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શપર્યાય ઘટે તથા ઘ્રણ જ્ઞાન, જે અજ્ઞાન અને ઘ્રણ દર્શન ઘટે પદસ્થાન પ્રાપ્ત છે. ઉત્કૃષ્ટઅવગાહનાવાલા
માટે પણ એમજ સમજવું. પણ સ્થિતિવટે કદાચિત્ ન્યૂન હોય, કદાચિત્ તુલ્ય હોય અને કદાચિત્ અધિક હોય. જો ન્યૂન હોય તો
અસંલ્યાતમો ભાગ ન્યૂન હોય, જો અધિક હોય તો અસલ્યાતમો ભાગ અધિક હોય. તેને જે જ્ઞાન, જે અજ્ઞાન અને જે દર્શન હોય છે.
મધ્યમઅવગાહનાવાલા સંબન્ધે પણ એમજ સમજવું. પરંતુ અવગાહના અને સ્થિતિવટે ચતુઃસ્થાન પ્રાપ્ત હોય છે. આદિના ચાર જ્ઞાન
ઘટે પદસ્થાન પ્રાપ્ત છે, કેવલજ્ઞાન પર્યાયઘટે તુલ્ય છે, ઘ્રણ અજ્ઞાન અને ઘ્રણ દર્શન ઘટે પદસ્થાન પ્રાપ્ત છે, કેવલદર્શનપર્યાયઘટે તુલ્ય છે.

હનાયાલામનુષ્ય ઘુચમા 'ઠિર્ણ નિય હીળે, સિય તુલ્લે, સિય મમ્મહિપૃ' ઇત્યાદિ સ્થિતિવટે કદાચ ન્યૂન હોય, કદાચ તુલ્ય હોય અને
કદાચ અધિક હોય જો ન્યૂન હોય તો અસલ્યાતમો ભાગ ન્યૂન હોય, જો અધિક હોય તો અસલ્યાતમો ભાગ અધિક હોય એમ કાણુ
છે, કારણ કે ઉત્કૃષ્ટઅવગાહનાવાલા મનુષ્યો ઘ્રણ ગાઠના ઉચા હોય છે અને ઘ્રણ ગાઠની ઉચાણવાલાની સ્થિતિ જયત્યથી પરયોપમના
અવગાહનામા ભાગ ન્યૂન ઘ્રણ પત્યોપમ અને ઉકર્કર્વથી પરિપૂર્ણ ઘ્રણ પત્યોપમ હોય છે જીયામિગમ સુચમા કાણુ છે કે-“દે મગવન્ ।

वइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? गोयमा ! जहन्नठि-
इए मणुस्से जहन्नठिइयस्स मणुस्सस्स दब्बइयाए तुल्ले, पएसइयाए तुल्ले, ओगाहणइयाए चउट्टाणवडिए,
ठिईए तुल्ले, वन्नगंधरसफासपज्जवेहिं दोहिं अन्नाणेहिं दोहिं दंसणेहिं छट्टाणवडिए । एवं उक्कोसठिइएवि, नवरं
दो नाणा दो अन्नाणा दो दंसणा । अजहन्नमणुक्कोसठिइएवि एवं चैव, नवरं ठिईए चउट्टाणवडिए, ओगाहणइयाए
चउट्टाणवडिए, आइल्लेहिं चउहिं नाणेहिं छट्टाणवडिए, केवलनाणपज्जवेहिं तुल्ले, तिहिं अन्नाणेहिं तिहिं दंसणेहिं

जघन्य स्थितिवाळा मनुष्योने केटला पर्यायो क्खां छे ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायो क्खां छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी क्हो छो के
'जघन्यस्थितिवाळा मनुष्योने अनन्त पर्यायो क्खां छे' ? हे गौतम ! जघन्यस्थितिवाळो मनुष्य जघन्यस्थितिवाळा मनुष्यनी
अपेक्षाए द्रव्यरूपे, प्रदेशरूपे अने स्थितिरूपे तुलय छे, परन्तु अवगाहनारूपे चतुःस्थान प्राप्त छे. वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शपर्याय
वडे तथा वे अज्ञान अने वे दर्शनवडे छ स्थानपतित छे. ए प्रमाणे उत्कृष्टस्थितिवाळा संबन्धे जाणवुं. परन्तु तेने वे ज्ञान, वे अज्ञान
अने वे दर्शन होय छे. मध्यमस्थितिवाळा संबन्धे पण एमज जाणवुं. परन्तु स्थिति अने अवगाहनानी अपेक्षाए चतुःस्थानपतित,
आदिना चार ज्ञान वडे छस्थान पतित, केवलज्ञानपर्याय वडे तुलय, त्रण अज्ञान अने त्रण दर्शन वडे छस्थानपतित अने केवलदर्शन-

उत्तर वैचक्षुर्ना मनुष्योनी केटला कालनी स्थिति क्घो छे ? हे गौतम ! जघन्यथी पल्योपमना असंख्यातमा भाग न्यून त्रण पल्योपम
अने उत्कर्षथी त्रण पल्योपमनी छे." पल्योपमना असंख्यातमा भाग न्यून त्रण पल्योपमनी स्थितिवाळो पूर्ण त्रण पल्योपमनी स्थितिवाळानी
अपेक्षाए असंख्यातमो भाग न्यून होय छे अने बीजो तेनी अपेक्षाए असंख्यातमो भाग अधिक छे. याकीनी वृद्धि अने हानि प्राप्त

છટ્ટાણવહિણ, કેવલવંસગણપલ્લવેહિં તુલ્લે ! જૈહન્યગુણકાલયાણં મંતે ! મણુસ્સાણં કેવહયા પલ્લવા પન્નત્તા ? ગોયમા ! અણંતા પલ્લવા પન્નત્તા ! સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुवइ ? गोयमा ! जइअणुणकालण मणुसे जइअणुणकालगस्स मणु-
स्सस्स वण्वहयाए तुल्ले, पपुसहयाए तुल्ले, ओगाहणहयाए चउट्टाणवडिए, ठिईए चउट्टाणवडिए, कालवन्नपल्लवેહિં
તુલ્લે, અવસેસેહિં ચન્નગંધરસફાસપલ્લવેહિં છટ્ટાણવહિણ, અહિં નાણેહિં છટ્ટાણવહિણ, કેવલનાણપલ્લવેહિં તુલ્લે,
તિહિં અન્નાણેહિં તિહિં વંસણેહિં છટ્ટાણવહિણ, કેવલવસગણપલ્લવેહિં તુલ્લે ! एवं उकोसगुणकालएयि । अजहसम-

પર્પાય વંદે તુલ્ય છે. 'જયન્યગુણકાલા વર્ણવાલા મનુષ્યોને કેટલા પર્યાયો કસ્યા છે ? હે ગૌતમ ! અનન્ત પર્યાયો કસ્યા છે. હે ભગવન્ ! એમ
શા હેતુથી કહો છો કે- 'જયન્ય કાલાવર્ણવાલા મનુષ્યોને અનન્ત પર્યાયો કસ્યા છે' ? હે ગૌતમ ! જયન્યકાલાવર્ણવાલો મનુષ્ય જયન્યકાલા-
વર્ણવાલા મનુષ્યની અપેક્ષા દ્રવ્યરૂપે અને પ્રદેશરૂપે તુલ્ય છે, અવગાહના અને સ્થિતિ વંદે ચતુઃસ્થાન પતિત છે. કાલાવર્ણપર્યાય વંદે
તુલ્ય છે. યાકીના વર્ણ, ગધ, રસ અને સ્પર્શપર્યાય વંદે તથા ચાર જ્ઞાન વંદે પરસ્થાન પતિત છે. કેવલજ્ઞાનપર્યાય વંદે તુલ્ય છે. પ્રણ
અજ્ઞાન અને પ્રણ દર્શન વંદે છ સ્થાનપતિત છે. અને કેવલદર્શનપર્યાય વંદે તુલ્ય છે. એમ ઉત્કૃષ્ટ કાલાવર્ણવાલા સંબન્ધે જાણવું.

ઘટી નથી પલ્લી તેઓને 'યે જ્ઞાન અને યે અજ્ઞાન હોય છે' કારણ કે ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાયાલા અસંસ્થાત ઘરસના આયુષવાલા હોય છે અને અસં-
સ્થાત ઘરસના આયુષવાલાને તથાસ્વભાવથી અધિક્જ્ઞાન અને ચિમ્મજ્ઞાનનો અસમય છે, માટે યે જ જ્ઞાન અને યે જ અજ્ઞાન હોય છે તથા
મજ્જઇન્યમનુત્કૃષ્ટ-મર્યમ અવગાહનાયાલો સમ્પ્રાપ્તા ઘરસના આયુષવાલો અને અસંસ્થાન ઘરસના આયુષવાલો પણ હોય છે અસંસ્થાત
ઘરસના આયુષવાલાની પણ શ્રે માત્રની ઉચ્ચાદ હોય છે માટે અવગાહનાયંદે પણ તે ચતુઃસ્થાનપતિત સમજાયો. તેમ સ્થિતિયંદે ચતુઃસ્થા

पुष्ककोसगुणकालएचि एवं चैव, नवरं सदृशे छट्टाणवडिए । एवं पंच वन्ना दो गंधा पंच रसा अट्ट फासा भाणि-
यन्वा । जहन्नाभिणिवोहियनाणीणं मणुस्साणं केवइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से
केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? गोयमा ! जहन्नाभिणिवोहियणाणी मणूसे जहन्नाभिणिवोहियणाणस्स मणुस्सस्स
दन्वट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए तुल्ले, ओगाहणट्टयाए चउट्टाणवडिए, ठिईए चउट्टाणवडिए, वन्नगंधरसफासपज्जवेहिं
छट्टाणवडिए, आभिणिवोहियनाणपज्जवेहिं तुल्ले, सुयनाणपज्जवेहिं दोहिं दंसणेहिं छट्टाणवडिए, एवं उक्कोसा-

मध्यमकालावर्णवालाने पण एमज समज्जुं. परन्तु स्वस्थान-कालावर्णने आश्रयी छ स्थानपतित होय छे. ए प्रमाणे पांच वर्ण,
वे गंध, पांच रस अने आठ स्पर्श संबन्धे जाणवुं. हे भगवन् ! जघन्यआभिनिवोधिकज्ञानवाळा मनुष्योने केटला पर्यायी कइया
छे. ? हे गौतम ! अनन्त पर्यायी कइया छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो ? हे गौतम ! जघन्यआभिनिवोधिकज्ञानवाळो
मनुष्य जघन्यआभिनिवोधिकज्ञानवाळा मनुष्यनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे अने प्रदेशरूपे तुल्य छे, परन्तु अवगाहना अने स्थिति वडे
चतुःस्थान पतित छे. वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शपर्याय वडे छस्थान पतित छे. आभिनिवोधिकज्ञानपर्याय वडे तुल्य छे. श्रुतज्ञान-

नपतित जाणवो. मति, श्रुत. अवधि अने मनःपर्यव ए आदिना चार ज्ञान वडे पदस्थानपतित छे. कारण के द्रव्यादिनी अपेक्षाए थता
क्षयोपशमनी विचित्रताथी ते चारे ज्ञानवुं तारतम्य होय छे. केवलज्ञान पर्याय वडे तुल्य छे. कारण के सर्वे सआवरणना क्षय
थवाथी प्रगत थयेला केवलज्ञानमां भेद होतो नथी. बाकी वहुं सुगम छे. जघन्यस्थितिवाळा मनुष्यसूत्रमां जघन्य स्थितिवाळा मनु-
ष्योने बे अज्ञान वडे-मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञान वडे छ स्थानको कहेवां, पण वे ज्ञानवडे न कहेवां. कारण के जघन्यस्थितिवाळा

મિણિયોદિયનાળીયિ, નવર આમિણિયોદિયનાળપલ્લવેહિં તુલ્લે, ઠિંઈ૯ તિદ્દાળવઢિ૯, તિહિં નાળેહિં તિહિં વંસ-
 જેહિં હદ્દાળવઢિ૯ । અજહભમણુપ્કોસામિણિયોદિયનાળી જહા ઉચકોસામિણિયોદિયનાળી, નવરં ઠિંઈ૯ ચલદ્દા-
 ળવઢિ૯, સદ્દાળે હદ્દાળવઢિ૯ । ૯વ સુયનાળીયિ । જહન્નોહિનાળીં મંતે ! મણુસ્સાળં કેયશ્ચયા પલ્લવા પન્નત્તા ?
 ગોયમા ! અણંતા પલ્લવા પન્નત્તા । સે કેળદ્દેણં મંતે ! ૯વ સુવશ્ ? ગોયમા ! જહન્નોહિનાળી મણુસ્સે જહન્નોહિ-
 નાળિસ્સ મણુસસ્સ'ધલ્લવદ્દયાળ તુલ્લે, ૯ગાશ્ણદ્દયા૯ તિદ્દાળવઢિ૯, ઠિંઈ૯ તિદ્દાળવઢિ૯, વ-
 પર્યાય વઢે અને વે દર્શન વઢે છસ્યાન પતિત છે. ૯ પ્રમાણે ઉલ્લુટ્ઠઆમિણિયોધિક્કઞ્ઞાનવાલ્લા સંવધે જાણવું. પરન્તુ સ્થિતિ વઢે
 તિસ્થાન પતિત, વ્રણ પ્રાન અને વ્રણ દર્શન વઢે છસ્યાન પતિત હોય છે. મળ્યમઆમિણિયોધિક્કઞ્ઞાનવાલ્લા ઉલ્લુટ્ઠઆમિણિયોધિક
 જ્ઞાનવાલ્લાની વેઠે જાણવા. પરન્તુ સ્થિતિ વઢે ચરસ્યાન પતિત અને સસ્યાન-આમિણિયોધિક જ્ઞાનને આશ્રયી છસ્યાન પતિત હોય છે. ૯
 પ્રમાણે શ્રુતજ્ઞાની સવધે ૯ળ જાણવું. હે મગવન્ ! જ્ઞેવન્યઅવધિજ્ઞાની મણુપ્પોને કેટલા પર્યાયો કલ્લા છે? હે ગૌતમ ! અનન્તપર્યાયો કલ્લા
 છે. હે મગવન્ ! ૯મ જ્ઞા હેતુથી કહો જો કે--'જ્ઞેવન્યઅવધિજ્ઞાની મણુપ્પોને અનન્તપર્યાયો હોય છે' ? હે ગૌતમ ! જ્ઞેવન્યઅવધિજ્ઞાની
 મણુપ્પ જ્ઞેવન્યઅવધિજ્ઞાની મણુપ્પની અપેષા૯ દ્રબ્બરૂપે અને પ્રદેશરૂપે તુલ્ય છે, પરન્તુ અવગાહના અને સ્થિતિ વઢે ત્રિસ્થાનં પતિત

મણુવ્યો સમૂલ્લિહમ હોય છે, અને સંમૂલ્લિહમ મણુવ્યો મવશ્ય મિધ્યાશ્ચિદ્દિ હોય છે માટે તેમોને ભક્ષાન જ હોય છે ૯ળ જ્ઞાન હોતા
 નથી ઉલ્લુટ્ઠસ્થિતિવાલ્લા મણુપ્પ સ્વપ્પમાં "વે જ્ઞાન અને વે ભક્ષાન હોય છે" કારણ કે ઉલ્લુટ્ઠ સ્થિતિવાલ્લા મણુવ્યો વ્રણ પલ્લોપમના
 આણુપયાલ્લા હોય છે, તેમોને ભક્ષાન તો અવશ્ય હોય છે, ૯ળ જ્યારે છ માલહુ માણુપ યાળી રઢે છે અને ધેમાનિક વેયોહુ આણુપ
 યાળે છે ત્યારે સમ્યક્સત્તી પ્રાપ્તિ યવાથી વે જ્ઞાન હોય છે અંધયિ અને યિમન્ન ભસસ્યાલા વરસના આણુપયાલ્લાને હોતા નથી' માટે

न्नगंधरसफासपल्लवेहिं दोहिं नाणेहिं छट्टाणवडिए, ओहिनाणपल्लवेहिं तुल्ले, मणनाणपल्लवेहिं छट्टाणवडिए, तिहिं दंसणेहिं छट्टाणवडिए । एवं उक्कोसोहिनाणी । अजहन्नमणुक्कोसोहिनाणी एवं चेव, नवरं ओगाहण-
द्वयाए चउट्टाणवडिए, सट्टाणे छट्टाणवडिए । जहा ओहिनाणी तहा मणपल्लवनाणीवि भाणियन्वे, नवरं ओगा-
हणद्वयाए तिट्टाणवडिए । जहा आभिणिवोहियणाणी तहा मइअन्नाणी सुयअन्नाणीवि भाणियन्वे । जहा ओ-
हिनाणी तहा विभंगनाणीवि भाणियन्वे, चक्खुदंसणी अचक्खुदंसणी य जहा आभिणिवोहियणाणी, ओहि-

छे. वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शपर्याय वडे तथा वे ज्ञान वडे छस्थान पतित छे. अत्रधिज्ञानपर्याय वडे तुल्य, मनःपर्यव ज्ञानपर्याय अने त्रण दर्शन वडे छस्थान पतित होय छे. ए प्रमाणे उक्कटअवधिज्ञानी संबंधे जागुं. मध्यमअत्रधिज्ञानी संबंधे पण एमज सम-
जहुं, परन्तु अवगाहना वडे चतुःस्थान पतित अने स्वस्थान-अवधिज्ञानने आश्रयी छस्थान पतित छे. जेम अवधिज्ञानी संबंधे कहुं तेम मनःपर्यवज्ञानी संबंधे कहेहुं. परन्तु ते अवगाहना वडे त्रिस्थान पतित होय छे. जेम आभिनिवोधिकज्ञानी कया तेम मतिअज्ञानी अने श्रुतअज्ञानी कहेवा, जेम अवधिज्ञानी कया तेम विभंगज्ञानी कहेवा. चक्षुदर्शनी अने अचक्षुदर्शनी आभिनिवोधिक ज्ञानीनी

त्रण ज्ञान अने त्रण अज्ञान न कहां. अजघन्यअनुक्कटस्थितिवाळा मनुष्य संबंधी सूत्र अजघन्यअनुक्कट अवगाहनावाळा मनुष्यसूत्रनी पेठे जाणहुं. '५. जघन्य आभिनिवोधिकवाळा मनुष्यसूत्रमां वे ज्ञान अने वे दर्शनी कहेवां. कारण के जघन्य आभिनि-
वोधिक ज्ञानवाळो जीव अवश्य अवधि अने मनःपर्यव ज्ञान रहित होय छे, कारण के तेने प्रबल ज्ञानावरण कर्मनी उदय होय छे. जो एम न होय तो जघन्य आभिनिवोधिकज्ञान न होय. तेथी याकीना ज्ञानदर्शनने असंभघ होवाथी आभिनिवोधिक पर्यायवडे तुल्य छे.

दंसणी जहा ओहिनाणी ! जत्थ नाणा तत्थ अन्नाणा नत्थि, जत्थ अन्नाणा तत्थ नाणा नत्थि, जत्थ दंसणा तत्थ
णाणाधि अन्नाणाधि। केवलनाणीण भंते ! मणुस्साणं केवइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता।
से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुचइ-‘केवलनाणीणं मणुस्साणं अणंता पज्जया पन्नत्ता’ ? गोयमा ! केवलनाणी मणुसे
केवलनाणिस्स मणुस्स वच्चइयाए तुल्ले, पएसइयाए तुल्ले, ओगाहणइयाए चउट्टाणवडिए, ठिईए तिट्ठाणव-
डिए, चस्रगंधरसफासपज्जवेहिं छट्टाणवडिए, केवलनाणपज्जवेहिं केवलदंसणपज्जवेहि य तुल्ले। एवंकेवलवसणीवि

पेठे अने अधिदर्शनी अधिज्ञानी पेठे जाणवा. एण ज्यां ज्ञान छे त्यां अज्ञान नथी, ज्यां अज्ञान छे त्यां ज्ञान नथी, परन्तु ज्यां
दर्शन छे त्यां ज्ञान अने अज्ञान वन्ने होय छे. हे मगवन् ! केवलज्ञानी मनुष्योने केटला पर्यायो कखा छे ? हे गौतम ! अनन्त
पर्यायो कखा छे. हे मगवन् ! एम सा हेतुथी कहो छो के केवलज्ञानीने अनन्त पर्यायो कखा छे ? हे गौतम ! केवलज्ञानी मनुष्य
केवलज्ञानी मनुष्यनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे अने मदेशरूपे तुल्य छे, अगाहनावडे चतुःस्थान पतित, स्थिति वडे त्रिस्थान पतित तथा
वर्ण, गध, रस अने स्पर्श वडे छस्थान पतित होय छे. केवलज्ञान पर्याय वडे तुल्य छे. एम केवलदर्शनी मनुष्य संघे कहेहुं.

अने श्रुतज्ञान पर्याय अने चक्षु अने भवधु ए बे दर्शनो वडे पदस्थानपतित छे उत्कृष्टभामिनियोधिक सूत्रमां स्थितियेठे त्रिस्थान
पतित छे कारण के उत्कृष्ट भामिनियोधिकवाळो अवश्य संख्याता यस्सता आयुपवाळो होय छे, केमके अस्संख्यात यस्सता आयु-
वाळाने सेवा प्रकारना मयस्समापथी सौथी उत्कृष्ट भामिनियोधिक ज्ञान थतु नथी अने संख्याता यस्सता आयुपवाळो तो पूंये
कहेली युक्तिथी स्थितियेठे त्रिस्थानपतित होय छे ५ जअप्यभवधिचूत्रमा अने उत्कृष्टभवधिचूत्रमा भयगाहना वडे त्रिस्थानपतित

मणूसे भाणियन्वे । वाणमंतरा जहा असुरकुमारा । एवं जोइसियवेमाणिया, नवरं सट्टाणे ठिईए तिट्टाणवाडिए भाणियन्वे । सेत्तं जीवपज्जवा ।

च्यंतरो संबंधे असुरकुमरानी पेटे कहेवुं. ज्योतिपिक अने वैमानिको संबंधे. एमज जाणवुं. परन्तु स्वस्थाननी अपेक्षाए त्रिस्थान पतित कहेवा. एम जीवपर्यायो कहेवा.

कहेवो. कारण के उपर कहेला स्वरूपवाळुं सौथी जघन्य अवधिज्ञान मनुष्यने परभवथी. आवेलुं होतुं नथी, पण ते भवमां थाय छे, अने ते पर्याप्तावस्थामां थाय छे, परंतु तेने योग्य विद्युद्धिता अभावथी अपर्याप्तावस्थामां होतुं नथी, अने उत्कृष्ट अवधिज्ञान भावचारित्रवाळाने होय छे, माटे जघन्य अवधिज्ञानवाळो के उत्कृष्ट अवधिज्ञानवाळो अवगाहनावडे. त्रिस्थानपतित होय छे. अजघन्योत्कृष्ट-मध्यम अवधिज्ञान परभवथी पण आवेलुं होय छे, तेथी अपर्याप्तावस्थामां पण तेनो संभव होवाथी मध्यमअवधिज्ञानवाळो अवगाहना वडे चतुःस्थानपतित छे. जघन्यअवधिवाळो, उत्कृष्टअवधिवाळो अजघन्योत्कृष्ट-मध्यमअवधिवाळो स्थितिबडे त्रिस्थानपतित होय छे. कारण के असंख्यात वरसना आयुषवाळाने अवधिज्ञाननो असंभव छे, अने संख्यात वरसना आयुषवाळाने स्थितिबडे त्रिस्थानपतितपणुं होय छे. जघन्यमनःपर्यवक्षानी, उत्कृष्ट मनःपर्यवक्षानी अने अजघन्योत्कृष्ट मनःपर्यवक्षानी स्थितिबडे त्रिस्थानपतित छे, कारण के चारित्रवाळाने ज मनःपर्यवक्षाननो संभव छे, अने तेओतुं आयुष संख्याता वरसनुं होय छे. ६ केवलज्ञान सूत्रमां केवलिसमुद्घातने आश्रयी अवगाहनावडे चतुःस्थान पतित होय छे. ते आ प्रमाणे-केवलिसमुद्घातने प्राप्त थयेल केवलक्षानी वाकीना केवली करतां असंख्यातगुण अधिक अवगाहनावाळा होय छे अने तेनो अपेक्षाए वाकीना केवलीक्षानीओ असंख्यातगुण न्यून अवगाहनावाळा होय छे. स्वस्थानने-अवगाहानने आश्रयी वाकीना केवलक्षानीओ त्रिस्थानपतित होय छे. वळी संख्याता वरसनुं आयुष होवाथी स्थिति बडे त्रिस्थानपतित होय छे. ब्यन्तरो असुरकुमरना जेम जाणवा. ज्योतिपिको अने वैमानिको पण तेमज जाणवा. परंतु ते

૨૧. અજીવપણ્ણવા ણં ંત્તે ! કઠ્ઠવિહા પન્નત્તો ? ગોપમાં ! તુવિહા પન્નત્તા । તંજહા-રુવિહાજીવપણ્ણવા ય
અરુવિહાજીવપણ્ણવા ય ।

અજીવપર્યાય.

૨૧. હે મગવન્ ! અજીવપર્યાયો કેટલા પ્રકારના છે ? હે ગૌતમ ! બે પ્રકારના છે. તે આ પ્રમાણે—રૂપીઅજીવપર્યાયો અને
અરૂપીઅજીવપર્યાયો.

સ્થિતિવદે ત્રિસ્થાનપતિત કહેયા પનો પૂર્વે વિચાર કરેલો છે હવે અપસહાર કહે છે-‘પમ ઝીવપર્યાયો કહ્યાં’
૨૧-૨૨. હવે અજીવપર્યાયો સંબન્ધે પ્રશ્ન કરે છે-‘અજીવપણ્ણવા ણ ંત્તે ! કઠ્ઠવિહા પધરતા’ ? હે મગવન્ ! અજીવપર્યાયો કેટલા
પ્રકારના કહ્યા છે ? મગવન્ત ઉત્તર આપે છે કે-રૂપીઅજીવપર્યાયો અને અરૂપીઅજીવપર્યાયો એમ બે પ્રકારે કહ્યા છે રૂપ એ ગન્ધ, રસ અને
સ્પર્શનુ અપલક્ષણ (સ્વરૂપ) છે તેથી રૂપ, ગન્ધ, રસ અને-સ્પર્શ એમને છે તે રૂપી, તેવા પ્રકારના રૂપી અજીવના પર્યાયો પટલે પુવ્વગલ્લના
પર્યાયો કહેવાય છે તેથી વિપરીત અરૂપી અજીવના પર્યાયો છે અરૂપી અજીવના પર્યાયો એમ પ્રકારના છે, તે
પતાવે છે-‘ધર્માસ્તિકાપ’ રસ્યાવિ ધર્માસ્તિકાપ સંપૂર્ણ અવયવયાલુ-પ્રવેશના પ્રચરુપ દ્રવ્ય છે તેના અર્થાવિરુપ વિભાગ તે ધર્માસ્તિ-
કાપનો વેશ. ધર્માસ્તિકાપના નિર્ધિમાગ (એનો ભાગ ન કલ્પી શકાય તેવા) સૂક્ષ્મ ભાગો તે ધર્માસ્તિકાપના પ્રવેશો એ પ્રમાણે
અર્થમાસ્તિકાપ અને આંકાશાસ્તિકાપના ‘સ્કન્ધ, વેશ અને પ્રવેશ એ ત્રણ મેવનો વિચાર કરવો પછી પરસ્પર અભેદરૂપ અવયવ-
અવયવીસ્વરૂપ ધર્માસ્તિકાપાર્થિક વસ્તુ છે એમ પ્રતિપાદન કર્યું વસમો અચાસમય છે (૫૦)-અહીં પર્યાયો કહેવાનો પ્રારંભ કર્યો
હતો છતાં દ્રવ્ય માત્રનો ‘અપન્ન્યાસ કેમ કર્યો ? (૩૦)-પર્યાય અને પર્યાયી-દ્રવ્યનો અભેદ થતાપણ માટે દ્રવ્યનો અપન્ન્યાસ કર્યો છે એ
પ્રમાણે પછીના ગ્રન્થ સબન્ધે પણ આણપુ મૂલ રીકાકારે કાણુ છે-“ અહીં સર્વથ પર્યાય અને પર્યાયી (દ્રવ્યના) અભેદ અણાથયા માટે

२२. अरुविअजीवपज्जवा णं भंते ! कइविहा पन्नत्ता ? गोयमा ! दसविहा पन्नत्ता, तंजहा-धम्मत्थिकाए, धम्मत्थिकायस्स देसे, धम्मत्थिकायस्स पएसा, अहम्मत्थिकाए, अहम्मत्थिकायस्स देसे, अहम्मत्थिकायस्स पएसा, आगासत्थिकाए, आगासत्थिकायस्स देसे, आगासत्थिकायस्स पएसा, अद्धासमए ।

२३. रूविअजीवपज्जवा णं भंते ! कइविहा पन्नत्ता ? गोयमा ! चउव्विहा पन्नत्ता । तंजहा-खंधा, खंधदेसा, खंधपएसा, परमाणुपुग्गला । ते णं भंते ! किं संखेज्जा असंखेज्जा अणंता ? गोयमा ! नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता । से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ 'नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता' ? गोयमा ! अणंता परमाणुपुग्गला,

२२. हे भगवन् ! अरूपीअजीवपर्यायो केटला प्रकारना छे ? हे गौतम ! दस प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे—१ धर्मास्तिकाय, २ धर्मास्तिकायनो देश, ३ धर्मास्तिकायना प्रदेशो, ४ अधर्मास्तिकाय, ५ अधर्मास्तिकायनो देश, ६ अधर्मास्तिकायना प्रदेशो, ७ आकाशास्तिकाय, ८ आकाशास्तिकायनो देश, ९ आकाशास्तिकायना प्रदेशो, अने १० अद्धासमय (काल).

२३. हे भगवन् ! रूपीअजीवपर्यायो केटला प्रकारना कथा छे ? हे गौतम ! चार प्रकारना कथा छे. ते आ प्रमाणे—१ स्कंधो, २ स्कंधदेशो, ३ स्कंधप्रदेशो अने ४ परमाणुपुद्गलो. हे भगवन् ! ते (स्कन्धादि पुद्गलो) संख्याता, असंख्याता के आ प्रमाणे सूत्रनो उपन्यास कयों छे." परमार्थथी तो धर्मास्तिकायपणुं, धर्मास्तिकायदेशपणुं अने धर्मास्तिकायप्रदेशपणुं इत्यादि (पर्यायरूपे) जाणवुं.

२३. 'ते णं भंते किं संखेज्जा' इत्यादि. ते स्कन्धादि प्रत्येक संख्याता, असंख्याता के अनन्ता छे ? भगवान् उत्तर आपे छे—अनन्ता छे. एनो विचार करे छे—'से केणट्टेणं भंते' ते शा हेतुथी छे इत्यादि वधुं पाठसिद्ध जाणवुं.

अणंता दुपपसिया खंघा, जाव अणंता वसपपसिया खंघा, अणंता संखिज्जपपसिया खंघा, अणंता असंखिज्ज-
पपसिया खंघा, अणंता अणंतपपसिया खंघा, से तेणंणं गोयमा ! एवं दुबइ-ते णं नो संखिज्जा, नो असंखिज्जा,
अणंता' !

२४. परमाणुपोगलाणं भंते ! केवइया पज्जवा पन्नत्ता ? गोयमा ! परमाणुपोगलाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता ।
से केणंणं भंते ! एवं दुबइ- 'परमाणुपोगलाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता' ? गोयमा ! परमाणुपुगले परमाणुपोग-
अन्ता छे ? हे गौतम ! सल्याता नथी, असल्याता नथी, पण अनन्ता छे. हे भगवन् ! एम छा हेतुथी क्खो छो के 'सल्याता
नथी, असल्याता नथी पण अनन्ता छे' ? हे गौतम ! अनन्त परमाणुपुगलो छे, अनन्त त्तिप्रदेशिक स्कंधो छे, यावत्-अनन्त
दसप्रदेशिक स्कंधो, अनन्त संख्यातप्रदेशिक स्कंधो, अनन्त असल्यातप्रदेशिक स्कंधो भने अनन्त अनन्त प्रदेशिक स्कंधो छे. ते
हेतुथी एम कइं छु के परमाणुपुगलो संख्याता नथी, असल्याता नथी, पण अनन्ता छे.

२४. हे भगवन् ! परमाणुपुगलोना केटला पर्यायो छे ? हे गौतम ! परमाणुपुगलोना अनन्त पर्यायो छे. हे भगवन् ! एम
छा हेतुथी क्खो छो के 'परमाणुपुगलोना अनन्त पर्यायो छे' ? हे गौतम ! परमाणुपुगल परमाणुपुगलनी अपेक्षाए द्रव्यार्यरूपे,

२४ हवे दटक-पाठना क्रमथी परमाणुपुगलादिना पर्यायो विचारया योग्य छे. दटकनो द्रम भा प्रमाणे छे-प्रथम सामान्यतः
परमाण्वादिनो, त्याएपछी एक प्रवेशादि भयगाढ परमाणु भादिनो, त्याएपछी एकसमयादिस्थितियाळा परमाणु पत्तेरजो, त्याएपछी
एकगुणकाळा इत्यादिनो, त्याएपछी अल्प्यादि भयगाढनाग प्रकार पडे, त्याएपछी अल्प्यदिश्यादिना प्रकार पडे, त्याएपछी अल्प्य

लस दव्वट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए तुल्ले, ओगाहणट्टयाए तुल्ले, ठिईए सिय हीणे सिय तुल्ले सिय अब्भहिए ।
 जइ हीणे असंखिज्जइभागहीणे वा संखिज्जइभागहीणे वा संखिज्जइगुणहीणे वा असंखिज्जइगुणहीणे वा ।
 अह अब्भहिए असंखिज्जइभागअब्भहिए वा संखिज्जइभागअब्भहिए वा संखिज्जगुणअब्भहिए वा असं-
 खिज्जगुणअब्भहिए वा । कालवन्नपज्जवेहिं सिय हीणे सिय तुल्ले सिय अब्भहिए । जइ हीणे अणंत-
 प्रदेशार्थरूपे अने अवाहानारूपे तुल्य छे, स्थिति वडे कदाच न्यून, कदाच तुल्य अने कदाच अधिक होय. जो न्यून होय तो अ-
 संख्यातमो भाग न्यून होय, संख्यातमो भाग न्यून होय, संख्यातगुण न्यून होय के असंख्यातगुण न्यून होय. जो अधिक होय
 तो असंख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातमो भाग अधिक होय, संख्यातगुण अधिक होय के असंख्यातगुण अधिक होय.
 काळावर्णपर्यायवडे कदाच न्यून होय, कदाच तुल्य होय के कदाच अधिक होय. जो न्यून होय तो अनंतमो भाग, असं-
 ख्यातमो भाग, संख्यातमो भाग, संख्यातगुण, असंख्यातगुण के अनंतगुण न्यून होय. जो अधिक होय तो अनंतमो भाग, असं-
 गुणकाळा वगैरे रूपे अने त्यारपछी जहन्यप्रदेशादिना मेद वडे विचार फरको योग्य छे. कसुं छे के—

“ अणुमाइओहियाणं लेचादिपएससंगयाणं च । जहानागाहणाइण चव जहनादिदेसाणं ” ॥
 पत्तो अन्नरार्थ आ प्रमाणे छे—प्रथम ‘अणुमाइ ओहियाणं’ परमाण्वादि सामान्यनो विचार करवानो छे, त्यारपछी ‘क्षेत्राविमदेश
 संगतानाम्’-क्षेत्रादि संगत-सहित परमाणु आदिनो विचार करवा योग्य छे. आवि शब्दथी काळ अने भाव ग्रहण करवा. पदले

अणंतगुणहीणे वा । अह अन्महिए अणंतभागअन्महिए वा असंखिज्जभागअन्महिए वा सखिज्जभागअन्म-
हिए वा संखिज्जगुणअन्महिए वा असंखिज्जगुणअन्महिए वा । एवं अयसेसवन्नगंधर-
सकासपज्जवेहिं छट्ठाणयच्चिए । फासाणं सीयउसिणनिद्धल्लुक्खलेहिं छट्ठाणयच्चिए, से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं बुचइ-
'परमाणुपोगलाण अणंता पज्जवा पन्नत्ता' । दुंपएसियाणं पुच्छा ? गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केण-
ट्ठेण भंते ! एवं बुचइ ? गोयमा ! दुंपएसिए बुंपएसियस्स वब्बट्ठयाए तुल्ले, पपसट्ठयाए तुल्ले, ओगाहणट्ठयाए
सिय हीणे सिय तुल्ले सिय अन्महिए । जइ हीणे पणसहीणे, अह अन्महिए पपसमन्महिए । ठिईए चउट्ठाण-

स्व्यातमो भाग, सख्यातमो भाग, सख्यातगुण, असख्यातगुण के अनन्तगुण अधिक होय. ए प्रमाणे ते परमाणु घासीना वर्ण,
गंध, रस अने स्पर्शपर्यायी वडे अने स्पर्शमा शीत, उष्ण स्निग्ध अने रुक्षपर्याय वडे पण छस्थान पतित होय छे. ते माटे हे
गौतम ! एम कहुं छुके 'परमाणुबुगलोना अनन्त पर्यायी कला छे.' द्विप्रदेशिक स्कंधो सवन्धे पृच्छा. हे गौतम ! तेना अनन्त पर्यायी
कला छे. हे मगवन् ! एम शा हेतुयी कहो छो ? हे गौतम ! द्विप्रदेशिक स्कन्ध द्विप्रदेशिक स्कन्धनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे अने प्रदेशरूपे तुल्य
छे. अवगाहना रूपे कदाच न्यून होय, कदाच तुल्य होय अने कदाच अधिक होय. जो न्यून होय तो प्रदेशन्यून (अवगाहना) होय,
जो अधिक होयतो प्रदेशअधिक होय. स्थिति वडे चतु.स्थान पतित होय. वर्णादि वडे अने उपरना चार स्पर्श वडे छस्थान पतित

प्रथम पक्षादि क्षेत्रप्रवेश-आकाशप्रवेश वडे सगत-सहित परमाणु भादिनो विचार करयानो छे त्यारपछी फाल्पवेद्यो-काळना पक्षादि
समयो वडे, त्यारपछी मावप्रवेशोवडे पटले पकगुणकाळा वगेरे वर्णादिवडे सहित, त्यारपाव जघन्य भवगाहनादिवाळा परमाणु

વડિયે, વચાઈહિં ઉવરિછેહિં ચઉફાસેહિં ય છટ્ટાળવડિયે । એવં તિપપસિયેવિ, નવરં ઓગાહણદુયાણ સિય હીણે સિય તુછે સિય અબ્મહિયે । જહ હીણે પપસહીણે વા હુપપસહીણે વા, અહ અબ્મહિયે પપસમબ્મહિયે વા હુપપસમબ્મહિયે વા । એવં જાવ દસપપસિયે, નવરં ઓગાહણાણ પપસપરિહુદ્દી કાયબ્વા જાવ દસપપસિયે, ણવરં નવપપસ-
 હોય. એ પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ સંવંધે જાણું. પરન્તુ અવગાહના વડે કદાચ ન્યૂન, કદાચ તુલ્ય અને કદાચ અધિક હોય. જો ન્યૂન હોય તો પ્રદેશ ન્યૂન હોય કે ત્રે પ્રદેશ ન્યૂન હોય. જો અધિક હોય તો પ્રદેશ અધિક હોય. એ પ્રમાણે દશ પ્રદેશિક સ્કંધ પર્યંત કહેવું. પરન્તુ અવગાહનામાં પ્રદેશની વૃદ્ધિ યાવત્ દશ પ્રદેશ સુધી કરવી. અને અવગાહના નવ પ્રદેશ ન્યૂન જાણવી. સંલ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો સંવંધે પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો કહ્યા છે. હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો ? હે ગૌતમ !

આદિનો વિચાર કરવા યોગ્ય છે. આદિ શબ્દથી મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના, જઘન્ય મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ તથા જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ ફાલ્લા વગેરે વર્ણાદિનું ગ્રહણ કરવું. ત્યારવાદ 'જઘન્યાદિપ્રદેશાનામ્' પદલે જઘન્યપ્રદેશવાલા, ઉત્કૃષ્ટપ્રદેશ-
 વાલા અને અજઘન્યોત્કૃષ્ટપ્રદેશવાલાનો વિચાર કરવાનો છે.

તેમાં પ્રથમ પરમાણુ આદિનો વિચાર કરે છે—'પરમાણુયોગલાણં મંતે' ! હે ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલોના કેટલા પર્યાયો કહ્યા છે ? इत्यादि. પરમાણુઓ સ્થિતિવટ્ટે ચતુઃસ્થાનપતિત હોય છે. કારણ કે પરમાણુ એક સમયથી આરંભો અસંલ્યાતા ફાલ્લા સુધી એક સ્થલે રહે છે. ફાલ્લા વગેરે વર્ણના પર્યાયથી પદસ્થાનપતિત હોય છે. કારણ કે એક પરમાણુના પણ અન્ત પર્યાયો અવિરોધપણે હોય છે. (પ્ર૦)—પરમાણુ પ્રદેશરહિત છે તો તેના અવિરોધપણે અન્ત પર્યાયો કેમ દોય ? અને અન્ત પર્યાયો હોય તો અવદ્ય સપ્રદે-
 શપણાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય ? (૩૦)—વસ્તુતત્ત્વં અજ્ઞાન દ્વેષાથી ઉપરની શંકા અચુક છે. પરમાણુના દ્રવ્યરૂપે અણો નથી, માટે અપ્ર-

હુણદ્યાપ તુલ્લે, ઠિઈપ ચડદાણવહિપ, વળ્ણાડવરિહ્લચડાસેહિ છદ્દાણવહિપ ! એવં દુપ્પણ્ણોગાવેવિ ! સલ્લિહ્લં-
પ્પણ્ણોગાઠાણં પુચ્છા ! ગોયમા ! અયંતા યજ્જવા પન્નત્તા ! સે કેળદ્દેણં મતે ! એવં યુચ્છદ્દ ? ગોયમા ! સંલ્લેહ્લપ્પ-
સોગાઠે પોગ્ગલે સંલ્લિહ્લપ્પણ્ણોગાઠસ્સ પોગ્ગલસ્સ દહ્લ્લદ્દયાપ્પ તુલ્લે, પ્પણ્ણસદ્દયાપ્પ છદ્દાણવહિપ, ઓગાહ્ણદ્દયાપ્પ
પુલ્લગલો સંવંધે જાણ્ણુ, સલ્લંયાતપ્પદેશાવગાઠ પુલ્લગલો સવન્ધે પૂચ્છા. હે ગોતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો છે. હે ભગવન્ ! એમ જ્ઞા
હેતુથી કશો છો ? હે ગોતમ ! સલ્લંયાતપ્પદેશાવગાઠ પુલ્લગલ સંલ્લંયાતપ્પદેશાવગાઠ પુલ્લગલની અપેક્ષાપ્પ દ્રવ્યરૂપે તુલ્ય છે, પ્રદેશરૂપે
છસ્થાન પતિત છે, અવગાહનારૂપે ઠિસ્થાન પતિત છે. સ્થિતિ વહે ચતુઃસ્થાન પતિત છે, વર્ણાદિ તથા ઉપરના ચાર સ્પર્શ વહે

ન્યૂન હોય, કદાચ તુલ્ય હોય અને કદાચ અધિક હોય જ્યારે વધે દ્વિપ્રવેશાવગાઠ-એ આકાશપ્રવેશમાં રહેલા
હોય કે પદ્મપ્રવેશાવગાઠ-પદ્મ આકાશપ્રવેશમાં રહેલા હોય ત્યારે તેઓ વધે તુલ્ય અવગાહનાવાલા હોય, છે જ્યારે તેમાંનો પદ્મ સ્કન્ધ
દ્વિપ્રવેશાવગાઠ હોય અને પદ્મ પદ્મપ્રવેશાવગાઠ હોય ત્યારે પદ્મપ્રવેશાવગાઠ સ્કન્ધ દ્વિપ્રવેશાવગાઠની અપેક્ષાપ્પ પ્રવેશન્યૂન હોય છે અને
દ્વિપ્રવેશાવગાઠ તેની અપેક્ષાપ્પ પ્રવેશાધિક હોય છે. વાકી વધુ પૂર્વની પેઠે જાણ્ણુ, ત્રિપ્રવેશિક સ્કન્ધના સૂત્રમાં " અવગાહના વહે
કદાચ ન્યૂન હોય"-હત્યાદિ જ્યારે વધે ત્રિપ્રવેશિક સ્કન્ધો ત્રિપ્રવેશાવગાઠ, દ્વિપ્રવેશાવગાઠ કે પદ્મપ્રવેશાવગાઠ હોય ત્યારે
તે અવગાહનાવહે તુલ્ય છે, પરંતુ જ્યારે પદ્મ ત્રિપ્રવેશાવગાઠ, કે દ્વિપ્રવેશાવગાઠ હોય અને ધીજો દ્વિપ્રવેશાવગાઠ કે પદ્મ
પ્રવેશાવગાઠ હોય ત્યારે દ્વિપ્રવેશાવગાઠ અને પદ્મપ્રવેશાવગાઠ અનુક્રમે ત્રિપ્રવેશાવગાઠની અપેક્ષાપ્પ પદ્મ પ્રવેશ
ન્યૂન હોય છે અને ત્રિપ્રવેશાવગાઠ અને દ્વિપ્રવેશાવગાઠ તેની અપેક્ષાપ્પ પદ્મ પ્રવેશ અધિક હોય છે જ્યારે પદ્મ ત્રિપ્રવેશાવગાઠ છે
અને ધીજો પદ્મપ્રવેશાવગાઠ છે ત્યારે પદ્મપ્રવેશાવગાઠ સ્કન્ધ ત્રિપ્રવેશાવગાઠની અપેક્ષાપ્પ વધે પ્રવેશ ન્યૂન છે, અને ત્રિપ્રવેશાવગાઠ તેની

दुष्टाणवडिए, ठिईए चउट्टाणवडिए, वण्णाइउवरिल्लचउफासेहि य छट्टाणवडिए । असंखेज्जपएसोगाढाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? गोयमा ! असंखेज्जपएसोगाढे पोगगले असंखेज्जपएसोगाढस्स पोगगलस्स दब्बट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए छट्टाणवडिए, ओगाहणट्टयाए चउट्टाणवडिए, ठिईए चउट्टाणवडिए, वण्णाइअट्टफासेहिं छट्टाणवडिए ।

छस्थान पतित छे. असंख्यप्रदेशावगाढ पुद्गलो संबन्धे पृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायो कहा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो ? हे गौतम ! असंख्यातप्रदेशावगाढ पुद्गल असंख्यातप्रदेशावगाढ अपेक्षाए द्रव्यरूपे तुल्य छे, प्रदेशरूपे छस्थान पतित छे, अवगाहनारूपे चतुःस्थान पतित छे, स्थिति वडे चतुःस्थान पतित छे, वर्णादि तथा आठ स्पर्श वडे छस्थान पतित छे.

अपेक्षाए बे प्रदेश अधिक छे. ५ प्रमाणे एक एक प्रदेशनी वृद्धि करवा वडे चतुःप्रदेशादि स्कन्धने विषे हानि अथवा वृद्धि यावत् दसप्रदेशावाळा स्कंध सुधी कहेवी. ते दस प्रदेशना स्कन्धने विशेषे आ प्रमाणे कहेवुं—'जो न्यून होय तो एक प्रदेश, बे प्रदेश, यावत्-नव प्रदेश न्यून होय, जो अधिक होय तो एक प्रदेश अधिक होय. ५ वधो विचार पूर्व कहेया प्रमाणे स्वयं करवो. ३ संख्यातप्रदेशिक सूत्रमां संख्यातप्रदेशिक स्कन्ध "अवगाहनारूपे द्विस्थानपतित होय छे." अने ते द्विस्थानक संख्यातभाग अने संख्यातगुण वडे जाणवा. ४ असंख्यातप्रदेशिक स्कन्धमां "अवगाहना रूपे चतुःचार स्थानको होय छे." अने ते चार स्थानको असंख्यातभाग, संख्यातगुण वडे जाणवा. ५ अनन्तप्रदेशिक स्कन्धने विशेषे अवगाहनारूपे चार स्थानको जाणवा. कारण के तेने अनन्त प्रदेशनी अवगाहनानो असंभव होवाथी अनन्तभाग अने अनन्तगुण वृद्धि के हानिनो असंभव छे.

૨૬. એગસમયઠિરૂયાણં પુચ્છા ! ગોયમા ! અર્ણતા પલ્લવા પન્નત્તા ! સે કેળટ્ટેણં ંતે ! एवं युचइ ? गोयमा !
એગસમયઠિરૂય પોગ્ગલે એગસમયઠિરૂયસ્સ પોગ્ગલસ્સ વન્ધટ્ટયાપ્પ તુલ્લે, પપ્પસટ્ટયાપ્પ છટ્ટાણવહિણ, ઓગાહણટ્ટયાપ્પ
વહટ્ટાણવહિતે, ઠિતીપ્પ તુલ્લે, વણ્ણાહઅટ્ટપાસેહિં છટ્ટાણવહિણ ! एवं जाव वससमयठिईप । संलेखसमयठिइयाण
एवं चैव, णवरं ठिईए तुट्टाणवहिय । असलेखसमयठिइयाणं एवं चैव, नवरं ठिईए वउट्टाणवहिय ।

૨૬. એક સમયસ્થિતિવાલા પુલ્લગલો સંબન્ધે પૂચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો કયા છે. હે મગવન્ ! एम शा हेतुयी
કહો છો ? હે ગૌતમ ! એક સમયસ્થિતિવાલા પુલ્લગલ એક સમયસ્થિતિવાલા પુલ્લગલની અપેક્ષાએ દ્રવ્યરૂપે તુલ્ય છે, પ્રવેશરૂપે
હસ્થાન પતિત છે, અવગાહનારૂપે વતુઃસ્થાન પતિત છે, સ્થિતિ વહે તુલ્ય છે, અને વર્ણાદિ તથા આઠ સ્પર્શ વહે હસ્થાન પતિત છે. ए
प्रमाणे यावत् दसममयस्थितिवाला पुल्लगल संबन्धे जाणुं. संख्यातसमयस्थितिवाला संबन्धे एमज जाणुं. परतु ते स्थिति वडे
द्विस्थान पतित છે. असंख्यात समयस्थितिवाला पुल्लगलो संबन्धे एमज समज्जुं. परन्तु ते स्थिति वडे वतुःस्थान पतित होय છે.

૨૫-૨૭ 'એગપપ્પમોગાહાણ પોગ્ગલાણં મત્તે' હે મગવન્ ! एफ प्रवेशावगाढ पुल्लगलोना केटला पर्यायो छे ! इत्यादि सूत्र छे अही एक
પ્રવેશાવગાઢ પુલ્લગલો "દ્રવ્યરૂપે તુલ્ય છે અને પ્રવેશરૂપે હ સ્થાન પતિત હોય છે" કારણ કે અમુક એક પ્રવેશને આધારી રહેલ પ
રમાણુ આદિ પણ દ્રવ્ય છે, અને આ યીજ્ઞા એક પ્રવેશને આધારી રહેલ દ્વિપ્રવેશાવિક સ્કન્ધ પણ દ્રવ્ય છે. માટે દ્રવ્યાર્થરૂપે તુલ્ય છે
પ્રવેશાર્થરૂપે વદસ્થાન પતિત છે કેમકે અનન્તપ્રવેશિક સ્કન્ધની પણ એક આકાશ પ્રવેશને વિષે અવગાહનાનો સમવ છે યાક્ષી યપુ
સુગમ છે. ए प्रमाणे स्थिति अने भायने आधयी सञ्जनो उपयोग पूर्वक विचार करयो

२७. एकगुणकालगाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? गोयमा ! एकगुणकालए पोग्गले एकगुणकालगस्स पोग्गलस्स दब्बट्ठयाए तुल्ले, पएसट्ठयाए छट्ठाणवडिए, ओगाहणट्ठयाए चउट्ठाणवडिए, ठिईए चउट्ठाणवडिए, कालवन्नपज्जवेहिं तुल्ले, अवसेसेहिं वन्नगंधरसफासपज्जवेहिं छट्ठाणवडिए, अट्ठहिं फासेहिं छट्ठाणवडिए । एवं जाव दसगुणकालए । संखेज्जगुणकालएवि एवं चेव, नवरं सट्ठाणे दुट्ठाणवडिए । एवं असंखिज्जगुणकालएवि, नवरं सट्ठाणे चउट्ठाणवडिए । एवं अनंतगुणकालएवि, नवरं सट्ठाणे छट्ठाणवडिए । एवं जहा कालवन्नस्स वत्तब्बया भणिया तथा सेसाणवि वन्नगंधरसंफासाणं वत्तब्बया भाणियब्वा जाव अणं-
तगुणल्लुक्खे ।

२७. एकगुणकाला पुद्गलो संबंधे पृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायो कखा छे. हे भगवच् ! एम शा हेतुथी कहो छो ? हे गौतम ! एकगुणकाला पुद्गल एकगुणकाला पुद्गलनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे तुल्य छे, प्रदेशरूपे छस्थान पतित, अवगाहनारूपे अने स्थिति रूपे चतुःस्थान पतित, काला वर्ण पर्याय वडे तुल्य, अने वाकीना वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शपर्याय वडे तथा आठ स्पर्शपर्याय वडे छस्थानपतित छे. ए प्रमाणे दसगुण काला पुद्गलो संबंधे जाणवुं. संख्यातगुण काला पुद्गलो संबंधे एमज जाणवुं. परन्तु स्वस्थान-संख्यातगुणकालावर्णने आश्रयी . द्विस्थानपतित होय छे. ए प्रमाणे असंख्यातगुण काला वर्णने आश्रयी जाणवुं. परंतु स्वस्थाननी अपेक्षाए चतुःस्थान पतित होय छे. एम अनन्तगुण कालापुद्गलो संबंधे जाणवुं, परन्तु स्वस्थान-अनन्तगुण काला वर्णने आश्रयी छे स्थानपतित होय छे. ए प्रमाणे जेम काला वर्णनी वक्तव्यता कही छे तेम वाकीना वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शनी पण वक्तव्यता यावत्

૨૯. જહ્નનોગાહ્નગાણં ભંતે ! દુપ્પસિયાણં પુક્કા ! ગોપમા ! અણંતા પજ્જવા પન્નતા ! સે કેણદ્દેણં ભંતે !
 एवं युषइ ? गोयमा ! जह्ननोगाह्णग दुपप्पसिप त्वंधे जह्ननोगाह्णरस्स दुपप्पसियस्स त्वंगस्स वव्यद्वयाप दुल्लि,
 पणसद्वयाप दुल्लि, ओगाह्णद्वयाप दुल्लि, ठिईण चउट्टाणवट्ठिण, कालवत्तपज्जवेहिं छट्टाणवट्ठिण, सेसपरागंगरसपज्ज-
 वेहिं छट्टाणयट्ठिण, सीयउसिणणिद्धलुक्कवासपज्जवेहिं छट्टाणयट्ठिण, से तेणद्वेणं गोपमा ! एवं युषइ--'जह्ननो-
 गाह्णणं दुपप्पसियाण पोग्गलाणं अणंता पज्जवा पन्नता' । उक्खोसोगाह्णणयि एवं वेव । अजहल्लमणुक्ककोसोगा-

अनन्तगुण रुध पुद्गलो मुयी कदेवी.

૨૯. સંપન્યઅપગાહનાવાલ્લ દ્વિપ્રદેશિક રુદ્ધો સંબન્ધો પૂચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો કહ્યા છે. હે ભગવન્ ! એમ શા
 ઠેટુયી કહો છો ? હે ગૌતમ ! જપન્યઅવગાહનાવાલ્લો દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ જપન્યઅવગાહનાવાલ્લ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધની અપેધાપ દ્રવ્યરૂપે,
 પ્રદેશરૂપે અને અવગાહનારૂપે તુલ્ય છે, સ્થિતિ વંદે ચતુઃસ્થાન પતિત છે, કાલાપર્ણપર્યાય વંદે, શાકીના વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ-
 વર્ષાધિ વંદે શબ્દા ધીત, ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ અને રુધપર્યાય વંદે છસ્થાન પતિત છે. તે માટે હે ગૌતમ ! એમ કહું છું કે જપન્યઅવગાહના-
 વાલ્લ દ્વિપ્રદેશિક પુદ્ગલોના અનન્ત પર્યાયો કહ્યા છે. ઉત્કટઅવગાહનાવાલ્લ સંબન્ધે પણ એમજ સમજવું. મધ્યમઅવગાહનાવાલ્લ

૨૯. 'અદ્ધચોગાહ્ણણં ભંતે ! પુપ્પસિયાણં' અધન્યમયગાહનાવાલ્લ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોના કેટલા પર્યાયો ઠોપ છે ! દ્વિપ્ર-
 દ્વિપ્રદેશિક રુદ્ધધર્મી ગણાય મયગાહના એક પ્રદેશરૂપ છે અને ઉત્કટ દ્વિપ્રદેશરૂપ છે મઠી વચ્ચે શન્તર મંદિ ઠોપાયી મધ્યમ અપ
 વ્યવસ્થા મધી એ માટે કાણુ છે કે-'અજહલ્લમણુક્કોસોગાહ્ણણમો મલ્લિય' મધ્યમમયગાહનાવાલ્લો દ્વિપ્રદેશિક રુદ્ધ મધી. ત્રિપ્રદેશિક

हणओ नत्थि । जहन्नोगाहणयाणं भंते ! तिपएसियाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? गोयमा ! जहा दुपएसिए जहन्नोगाहणए, उक्कोसोगाहणएवि एवं चेव, एवं अजहन्नमणुक्कोसोगाहणएवि । जहन्नोगाहणयाणं भंते ! चउप्पएसियाणं पुच्छा । गोयमा ! जहा जहन्नोगाहणए दुपएसिए तथा जहन्नोगाहणए चउप्पएसिए, एवं जहा उक्कोसोगाहणए दुपएसिए तथा उक्कोसोगाहणए चउप्पएसिएवि । एवं अजहन्नमणुक्कोसोगाहणएवि चउप्पएसिए, णवरं ओगाहणट्ठयाए सिय हीणे सिय तुल्ले, सियमब्भहिए ।

द्विप्रदेशिक स्कन्ध नथी. जैधन्यअवगाहनावाळा द्विप्रदेशिक पुद्गलो संबन्धे पृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्ता पर्यायी कखा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कही छो ? हे गौतम ! जेम जधन्यअवगाहनावाळा द्विप्रदेशिक स्कंध संबन्धे कहुं तेम जाणवुं. उत्कृष्टअवगाहनावाळा संबन्धे पण एमज समजवुं. ए प्रमाणे मध्यमअवगाहनावाळा संबन्धे पण जाणवुं. जैधन्यअवगाहनावाळा चतुःप्रदेशिक पुद्गलो संबन्धे पृच्छा. हे गौतम ! जेम जधन्यअवगाहनावाळा द्विप्रदेशिक संबन्धे कहुं तेम जधन्यअवगाहनावाळा चतुःप्रदेशिक स्कन्ध संबन्धे पण कहेवुं. जेम उत्कृष्टअवगाहनावाळो द्विप्रदेशिक स्कन्ध कही तेम उत्कृष्टअवगाहनावाळो चतुःप्रदेशिक स्कन्ध पण कहेवो. एम मध्यम-

स्कन्धनी जधन्य अवगाहना एक प्रदेशरूप, मध्यम अवगाहना द्विप्रदेशरूप अने उत्कृष्ट अवगाहना त्रिप्रदेशरूप छे. चतुःप्रदेशिक स्कन्धनी जधन्य एक प्रदेश, उत्कृष्ट चार प्रदेशरूप अने मध्यम अवगाहना द्विप्रदेश अने त्रिप्रदेशरूप एम ते प्रकारनी छे. ज्यारे एम छे त्यारे मध्यमअवगाहनावाळो चतुःप्रदेशिक स्कन्ध मध्यम अवगाहनावाळा चतुःप्रदेशिक स्कन्धनी अपेक्षाए जो न्यून होय तो अवगाहनामां एक प्रदेश न्यून होय, जो अधिक होय तो एक प्रदेश अधिक होय. ए प्रमाणे पञ्चप्रदेशिकादि स्कन्धोमां मध्यम

जइ हीणे पणसहीणे, अह अहमहिण पणसअहमहिण । एवं जाच वसपएसिण णेयव्वं, णवर अजहन्नुचकोसोगा-
हणण पणसपरिवुद्धी कायव्वा जाच वसपएसियस्स सत्त पणसा परिवह्विञ्चंति । जहन्नोगाहणगण भंते ! सखे-
ज्जपणसियाणं पुब्बा । गोयमा ! अणंता पज्जया पज्जत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुवइ ? गोयमा ! जहन्नोगाहणए
सखेज्जपणसिण जहन्नोगाहणगस्स संखिज्जपएसियस्स वच्चट्ठयाए तुल्ले, पणसट्ठयाण वुट्ठाणवडिए, ओगाहणट्ठ-
याए तुल्ले, विईण चउट्ठाणवडिण, चण्णाइचउफासपज्जवेहि य छट्ठाणवडिण । एवं उक्कोसोगाहणएवि । अजहन्न-

अवगाहनावाळो चतुःप्रदेशिक स्कन्ध पण जाणवो. परन्तु अवगाहना वढे कदाच न्यून होय, कदाच तुल्य होय के कदाच अधिक होय.
जो न्यून होय तो प्रदेश न्यून होय, जो अधिक होय तो प्रदेश अधिक होय. ए प्रमाणे यावत्-दश प्रदेशिक स्कन्ध सुधी जाणवुं. परन्तु
मध्यम अवगाहना संबंधे प्रदेशनी वृद्धि करवी. यावत्-दस प्रदेशिकने सात प्रदेशोनी वृद्धि करवी. जयन्यअवगाहनावाळा संख्यातप्रदेशिक
पुद्गली संबन्धे वृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायो कक्षा छे. हे भगरन् ! एम शा हेतुयी कहो छो ? हे गौतम ! जयन्यअवगाहना-
वाळो संख्यातप्रदेशिक स्कन्ध जयन्यअवगाहनावाळा संख्यातप्रदेशिक स्कन्धनी अपेक्षाए द्रव्यार्थरूपे तुल्य छे, प्रदेशार्थरूपे द्विसानपतित

मयाहानाने आधयी प्रदेशनी वृद्धि करवा वढे वृद्धि अने हानि त्या सुधी कहेयी यावत् दशप्रदेशिक स्कन्धमा सातप्रदेशनी वृद्धि
करयी ते आ प्रमाणे कहेयी- 'अज्जय्यअतुल्लह--मध्यमअवगाहनावाळो दसप्रदेशिक स्कन्ध मध्यमअवगाहनावाळा दसप्रदेशिक
स्कन्धनी अपेक्षाए अवगाहनारूपे कदाच न्यून होय, कदाच तुल्य होय के कदाच अधिक होय जो न्यून होय तो एक प्रदेश, वे
प्रदेश, यावत्-सात प्रदेश न्यून होय जो अधिक होय तो एक प्रदेश, वे प्रदेश, यावत्-सात प्रदेश अधिक होय याकीनु छय

मणुक्कोसोगाहणएवि एवं चैव, णवरं सट्ठाने दुट्ठानवडिए । जहन्नोगाहणगणं भंते ! असंखिज्जपएसियाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? गोयमा ! जहन्नोगाहणए असंखिज्जपएसिए खंधे जहन्नोगाहणगस्स असंखिज्जपएसियस्स खंधस्स दव्वट्ठयाए तुल्ले, पएसट्ठयाए चउट्ठानवडिए, ओगाहणट्ठयाए तुल्ले, ठिईए चउट्ठानवडिए, वण्णाइउवरिह्छिफासेहि य छट्ठानवडिए । एवं उक्कोसोगाहणएवि । अजहन्नमणुक्कोसोगाहणएवि एवं चैव, नवरं सट्ठाने चउट्ठानवडिए । जहन्नोगाहणगणं भंते ! अणंतपएसियाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? गोयमा ! जहन्नोगाहणए अणंतपएसिए

छे, अवगाहनारूपे तुल्य छे, स्थिति वडे चतुःस्थानपतित छे, वर्णादि तथा चार स्पर्श पर्याय वडे छस्थान पतित छे. ए प्रमाणे उत्कृष्ट-अवगाहनावाळा स्कन्ध संबन्धे जाणवुं. मध्यमअवगाहनावाळा स्कन्ध संबन्धे पण एमज जाणवुं. परन्तु स्वस्थान-मध्यम अवगाहनाने आश्रयी द्विस्थानपतित छे. जघन्यअवगाहनावाळा असंख्यातप्रदेशिक स्कन्ध संबन्धे पृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायी कइया छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कही छी ? हे गौतम ! जघन्यअवगाहनावाळो असंख्यातप्रदेशिक स्कन्ध जघन्यअवगाहनावाळा असंख्यातप्रदेशिक स्कन्धनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे तुल्य छे, प्रदेशरूपे चतुःस्थानपतित छे, अवगाहनारूपे तुल्य छे, स्थिति वडे चतुःस्थानपतित छे. वर्णादि तथा उपरना चार स्पर्शो वडे छस्थान पतित छे. ए प्रमाणे उत्कृष्टअवगाहनावाळा स्कन्ध संबन्धे जाणवुं. मध्यमअवगाहनावाळा स्कन्ध संबन्धे पण

सुगम होवाथी स्वयं उपयोग राखी विचारवुं. परंतु अनन्तप्रदेशिक स्कन्धनी उत्कृष्ट अवगाहनाना विचारमां ते "स्थिति वडे तुल्य छे." उत्कृष्टअवगाहनावाळो अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध ते कहेवाय के जे समस्त लोकव्यापी होय. ते अचित्त महास्कन्ध के केवलिसमुद्-

खंधे जहन्नोगाहणस्त अणंतपपसियस्त खंधस्त वच्चट्टयाए तुल्ले, पपसट्टयाए छट्टाणवडिए, ओगाहणवडिए, तुल्ले, ठिईए चउट्टाणवडिए, वण्णाइउवरिछ्छउफासेहिं छट्टाणवडिए। उक्कोसोगाहणएपि एवं चेष, नवर ठिईएविं तुल्ले। अजहन्नमणुक्कोसोगाहणगण भंते ! अणंतपपसियाणं पुच्छा। गोपमा ! अणंता पज्जवा पसत्ता। से केणट्ठेण भंते ! एवं युसइ ! गोयमा ! अजहन्नमणुक्कोसोगाहणए अणंतपपसिए खंधे अजहन्नमणुक्कोसोगाहणगस्स अणं-

एमज जाणहुं परन्तु सस्थान-मध्यम अवगाहनाने आश्रयी चतुःस्थानपतिते छे. जघन्यअवगाहनावाळा अनन्तप्रदेशिक स्कन्धो संपन्धे पुच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायो कस्सा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो ? हे गौतम ! जघन्यअवगाहनावालो अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध जघन्यअवगाहनावाळा अनन्तप्रदेशिक स्कन्धनी अपेक्षाए द्रव्यार्थरूपे तुल्य छे, प्रदेशार्थरूपे तुल्य छे, अवगाहना-रूपे तुल्य छे, स्थिति वडे चतुःस्थान पतिते छे, वर्णादि तथा उपरना चार स्थाने वडे छस्थान पतिते छे. उत्कट अवगाहनावालो स्कन्ध एण एमज जाणवो. परन्तु स्थिति वडे तुल्य छे. मध्यमअवगाहनावाळा अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध संबंधे पृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायो कस्सा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो ? हे गौतम ! मध्यमअवगाहनावालो अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध

घातनी अवस्थामा कर्मस्कन्ध जाणवो से वरेनो एण इड, कपाट, मधाने भन्ते भन्तर पुरयारूप चार समयनो काले छे, माटे तुल्य काले छे चार्फाना सूत्रो सुगम होयाथी यदनी समाप्ति पर्यन्त पूर्व कहेली भाषनाने अनुसारे स्वयमेव उपयोगपूर्वक विचारया परंतु अघन्य प्रदेशवाळा स्कन्धो द्विप्रदेशिक भने उत्तरप्रदेशवाळा स्कन्धो सर्वोत्कट अनन्तप्रदेशवाळा जाणवा

आचार्यश्रीमच्छमशिरिविचित्त प्रज्ञापना टीकामा विशेषपदलो अनुवाद समाप्त

तपएसियस्स खंधस्स दब्बट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए छट्ठाणवडिए, ओगाहणट्टयाए चउट्टाणवडिए, ठिईए चउट्टाण-
वडिए, वण्णाइअट्टफासेहिं छट्ठाणवडिए ।

२९. जहन्नट्टिइयाणं भंते ! परंमाणुपुग्गलाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणट्टेणं भंते ! एवं
बुच्चइ ? गोयमा ! जहन्नट्टिइए परमाणुपोग्गले जहन्नट्टिइयस्स परमाणुपोग्गलस्स दब्बट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए
तुल्ले, ओगाहणट्टयाए तुल्ले, ठिईए तुल्ले, वण्णाइडुफासेहि य छट्ठाणवडिए । एवं उक्कोसट्टिइएवि । अजहन्नमणु-
क्कोसट्टिइएवि एवं चेव, नवरं ठिईए चउट्टाणवडिए । जहन्नट्टिइयाणं दुपणसियाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जवा
पन्नत्ता । से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? गोयमा ! जहन्नट्टिइए दुपणसिए जहन्नट्टिइयस्स दुपणसियस्स दब्बट्टयाए तुल्ले,

मध्यमअवगाहनावाळा अनन्त प्रदेशिक स्कन्धनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे तुल्य छे, प्रदेशरूपे छस्यान पतित छे, अवगाहनारूपे अने
स्थितिरूपे चतुःस्थानपतित छे. वर्णादि अने आठ स्पर्श वडे छस्थान पतित छे.

२९. जघन्यस्थितिवाळा परमाणुपुद्गलो संबन्धे पृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायो क्हा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी क्हो
छो ? हे गौतम ! जघन्यस्थितिवाळो परमाणुपुद्गल जघन्यस्थितिवाळा परमाणुपुद्गलनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे, प्रदेशरूपे, अवगाहना-
रूपे अने स्थितिरूपे तुल्य छे. वर्णादि अने वे स्पर्श वडे छस्थान पतित छे. एम उत्कृष्टस्थितिवाळा परमाणु संबन्धे पण जाणवुं.
मध्यमस्थितिवाळा संबन्धे पण एमज समजवुं. परन्तु स्थिति वडे चतुःस्थान पतित होय छे. जघन्यस्थितिवाळा द्विप्रदेशिक स्कन्ध
संबन्धे पृच्छा. हे गौतम ! तेना अनन्त पर्यायो क्हा छे. हे भगवन् ! शा हेतुथी एम क्हो छो ? हे गौतम ! जघन्यस्थितिवाळो द्विप्रदेशिक

પપસટ્ટયાપ તુલ્લે, ઓગાહણટ્ટયાપ સિય હીને સિય તુલ્લે સિય અન્મહિપ ! જહ હીને પપસહીને, અહ અન્મહિપ પપસ-
અન્મહિપ ! ઠિર્હિપ તુલ્લે, વણાહ્વત્પાસેહિ ય છટ્ટાણવહિપ ! એવં ઉચ્કોસઠિહ્વિપિ ! અજહ્વમણુવ્કોસઠિહ્વિપિ
વ્વં ચેય, નવર ઠિર્હિપ ચટ્ટાણવહિપ ! વ્વં જાવ વસપપસિપ, નવરં પપસપરિયુહી કાયન્વા ! ઓગાહણટ્ટયાપ તિ-
સુચિ ગમપણુ જાય વસપગસિપ, એવં પપસા પરિવહિત્તિ ! જહ્વઠિહ્વિપાણં મંતે ! સલ્લિજ્જપપસિયાણં પુન્હા !
ગોયમા ! અણતા પજ્જયા પમ્મત્તા ! સે કેણટ્ટેણ મંતે ! એવ યુચ્ચહ ? ગોયમા ! જહ્વઠિહ્વિપ સંલ્લિજ્જપપસિપ સ્વથે જ-
હ્વઠિહ્વિપસ્સ સંલ્લિજ્જપપસિપસ્સ સ્વંઘસ્સ વન્વટ્ટયાપ તુલ્લે, પપસટ્ટયાપ તુલ્લે, ઓગાહણટ્ટયાપ તુલ્લે

સ્કન્ધ જયન્યસ્થિતિવાલા દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધની અપેક્ષા દ્રવ્યાર્થરૂપે અને પ્રદેશાર્થરૂપે તુલ્ય છે. અવગાહનારૂપે કદાચ ન્યૂન હોય,
કદાચ તુલ્ય હોય અને કદાચ અધિક હોય. જો ન્યૂન હોય તો પ્રદેશન્યૂન અને અધિક હોય તો પ્રદેશ અધિક અવગાહના હોય.
સ્થિતિ વહે તુલ્ય, વર્ગાદિ અને ચાર સ્પર્શ વહે છસ્થાન પતિત હોય. એ પ્રમાણે ઉલ્કટ્થસ્થિતિવાલા સબન્ધે જાણવું. મધ્યમસ્થિતિવાલા
સબન્ધે પણ એમજ સમજવું. પરન્તુ સ્થિતિ વહે ચતુઃસ્થાન પતિત હોય છે. એ પ્રમાણે યાત્રત્-વશપ્રદેશિક છુથી જાણતુ પરન્તુ પ્રદે-
શની શુદ્ધિ કરવી. અવગાહના વહે જયન્ય, મધ્યમ અને ઉલ્કટ્-એ ત્રણે પાઠમાં યાત્રત્-વશપ્રદેશિકને પ્રદેશની શુદ્ધિ કરવી. જયન્ય-
સ્થિતિવાલા સંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો સંબન્ધે પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો કલા છે. હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો ?
હે ગૌતમ ! જયન્યસ્થિતિવાલા સંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ જયન્યસ્થિતિવાલા સંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કન્ધની અપેક્ષા દ્રવ્યરૂપે તુલ્ય છે, પ્રદેશરૂપે
દ્વિસ્થાન પતિત છે, અવગાહનારૂપે દ્વિસ્થાન પતિત છે. સ્થિતિ વહે તુલ્ય છે. વર્ગાદિ અને ચાર સ્પર્શ વહે છસ્થાન પતિત છે. એ

ડિણ, ઠિઈણ તુલ્લે, વણ્ણાહચ્ચઉપ્પાસેહિ ય છટ્ટાણવડિણ ! એવં ઉચ્ચકોસઠિઈણ્ણિ ! અજહન્નમણુચ્ચકોસઠિઈણ્ણિ એવં
ચેવ, નવરં ઠિઈણ ચ્ચઉટ્ટાણવડિણ ! અજહન્નઠિઈયાણં અસંસ્વિજ્જપ્પણ્ણિ ! ગોયમા ! અણંતા પજ્જવા પચ્ચત્તા !
સે કેણ્ણદ્દેણં ભંતે ! એવં બુચ્ચઈ ? ગોયમા ! અજહન્નઠિઈણ્ણિ ! અસંસ્વિજ્જપ્પણ્ણિ ! અસંસ્વિજ્જપ્પણ્ણિ ! અસંસ્વિજ્જપ્પણ્ણિ !
દબ્બદ્દયાણ્ણ તુલ્લે, પ્પણ્ણસદ્દયાણ્ણ ચ્ચઉટ્ટાણવડિણ, ઓગાહ્ણણ્ણવડિણ, ઠિઈણ તુલ્લે, વણ્ણાહચ્ચઉવરિહ્ણચ્ચઉપ્પા-
સેહિ ય છટ્ટાણવડિણ ! એવં ઉચ્ચકોસઠિઈણ્ણિ ! અજહન્નમણુચ્ચકોસઠિઈણ્ણિ એવં ચેવ, નવરં ઠિઈણ ચ્ચઉટ્ટાણવડિણ !
અજહન્નઠિઈયાણં અણંતપ્પણ્ણિ ! ગોયમા ! અણંતા પજ્જવા પચ્ચત્તા ! સે કેણ્ણદ્દેણં ભંતે ! એવં બુચ્ચઈ ?
ગોયમા ! અજહન્નઠિઈણ્ણિ ! અણંતપ્પણ્ણિ ! અજહન્નઠિઈયાણ્ણિ અણંતપ્પણ્ણિ ! અજહન્નઠિઈયાણ્ણિ, અજહન્નઠિઈયાણ્ણિ

પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલા સંવન્ધે જાણું. મધ્યમસ્થિતિવાલા સંવન્ધે પણ એમજ સમજું. પરન્તુ સ્થિતિ વડે ચતુઃસ્થાન પતિત છે.
જઘન્યસ્થિતિવાલા અસંખ્યાતપ્રદેશિક પુદ્ગલો સંવન્ધે પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો કહ્યા છે. હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો
છો ? હે ગૌતમ ! જઘન્યસ્થિતિવાલો અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ જઘન્યસ્થિતિવાલા અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધની અપેક્ષા. દ્રવ્યરૂપે
તુલ્ય છે, પ્રદેશરૂપે અને અવગાહનારૂપે ચતુઃસ્થાન પતિત હોય છે, સ્થિતિ વડે તુલ્ય છે, વર્ણાદિ અને ઉપરના ચાર સ્પર્શ વડે
છસ્થાન પતિત છે. એ પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલા સંવન્ધે જાણું. મધ્યમસ્થિતિવાલા સંવન્ધે પણ એમજ સમજું. પરન્તુ સ્થિતિ વડે
ચતુઃસ્થાન પતિત હોય છે. જઘન્યસ્થિતિવાલા અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો સંવન્ધે પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો કહ્યા છે. હે ભગવન્ !
એમ શા હેતુથી કહો છો ? હે ગૌતમ ! જઘન્યસ્થિતિવાલો અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ જઘન્યસ્થિતિવાલા અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધની અપેક્ષા

હિપ, ઓગાહણદ્વયાપ ચઢદ્વાણવહિપ, ઠિર્હિપ તુલ્લે, ચળ્ણાઈઅદ્દફાસેહિ ય છદ્દાણવહિપ ! એવં ઉચ્ચકોસઠિશ્પયિ ।
અજહન્નમશુક્રકોસઠિશ્પયિ એવં ચેવ, નવરં ઠિર્હિપ ચઢદ્વાણવહિપ !

૩૦. જહન્નગુણકાલયાણં પંરમાશુપુગલાણં પુચ્છા । ગોયમા ! અણંતા પજ્જયા પન્નસ્તા । સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં
બુચ્છા ? ગોયમા ! જહન્નગુણકાલપ પરમાશુપુગલે જહન્નગુણકાલગસ્સ પરમાશુપુગલસ્સ વચ્ચદ્દયાપ તુલ્લે, પપ-
સદ્દયાપ તુલ્લે, ઓગાહણદ્વયાપ તુલ્લે, ઠિર્હિપ ચઢદ્વાણવહિપ, કાલચક્કપજ્જવેહિ તુલ્લે, અવસેસા ઘળ્ણા નત્થિ । ગંધર-
સદુક્કાસપજ્જવેહિ ય છદ્દાણવહિપ ! એવં ઉચ્ચકોસગુણકાલપયિ । યથમજહ્નમશુક્રકોસગુણકાલપયિ, ણવરં સદ્દાણે
છદ્દાણવહિપ ! જહ્નગુણકાલયાણં મંતે ! દુપણસિયાણં પુચ્છા । ગોયમા ! અણંતા પજ્જયા પન્નસ્તા । સે કેળદ્દેણં

દ્રવ્યાર્થરૂપે તુલ્ય છે, ગદ્યાર્થરૂપે છસ્થાન પતિત છે, અવગાહનારૂપે ચતુઃસ્થાન પતિત છે, સ્થિતિ વહે તુલ્ય છે, વર્ણાદિ તથા આઠ સ્વર્થ
વહે છસ્થાન પતિત છે એ પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલા સંબન્ધે જાણવું. મધ્યમસ્થિતિવાલા સંબન્ધે એમજ જાણવું, પરંતુ સ્થિતિ વહે ચતુ-
સ્થાન પતિત હોય છે.

૩૦. જયન્યકાઢ્ઢાવર્ણવાઢ્ઢા પંરમાશુપુવ્ગલ સંબન્ધે વૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો કઢ્ઢા છે. હે ભગવન્ ! એમ ઢ્ઢા હેતુથી
કહો છો ? હે ગૌતમ ! જયન્ય કાઢ્ઢાવર્ણવાઢ્ઢો પુવ્ગલપરમાશુ જયન્યકાઢ્ઢાવર્ણવાઢ્ઢા પરમાશુપુવ્ગલની અપેક્ષાપ દ્રવ્યરૂપે, પ્રદેશરૂપે
અને અવગાહનારૂપે તુલ્ય છે, સ્થિતિ વહે ચતુઃસ્થાનપતિત છે. કાઢ્ઢાવર્ણપર્યાય વહે તુલ્ય છે વાકીના વર્ણો નથી. ગંધ, રસ અને વે
સ્વર્થપર્યાય વહે છસ્થાનપતિત છે. એ પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટકાઢ્ઢાવર્ણવાઢ્ઢા પરમાશુ સંબન્ધે જાણવું. મધ્યમકાઢ્ઢાવર્ણવાઢ્ઢા સપન્ધે પણ એમજ

भंते ! एवं बुचइ ? गोयमा ! जहन्नगुणकालए दुपएसिए जहन्नगुणकालयस्स दुपएसियस्स दच्चइयाए तुल्ले, पएसइयाए तुल्ले, ओगाहणइयाए सिय हीणे सिय तुल्ले सिय अब्भिए । जइ हीणे पएसहीणे, अह अब्भिए पएससअब्भिए । ठिईए चउट्टाणवडिए, कालवन्नपज्जवेहिं तुल्ले, अवसेसवण्णाइउवरिल्लचउफासेहि य छट्टाणवडिए । एवं उक्कोसगुणकालएवि । अजहन्नमणुक्कोसगुणकालएवि एवं च्चैव, नवरं सट्टाणे छट्टाणवडिए । एवं जाव दसपएसिए, नवरं पएसपरिबुद्धी ओगाहणाए तहेव । जहन्नगुणकालयाणं भंते ! संखिज्जपएसियाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जवां पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते । एवं बुचइ ? गोयमा ! जहन्नगुणकालए संखिज्जपएसिए जहन्नगुणकालगस्स संखिज्जपएसियस्स दच्चइयाए तुल्ले, पएसइयाए दुट्टाणवडिए, ओगाहणइयाए दुट्टाणवडिए, ठिईए

समज्जुं. परन्तु स्वस्थाने आश्रयी छस्थान पतित होय छे. जघन्यकाळावर्णवाळा द्विप्रदेशिक स्कन्ध संबन्धे पृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायी कखा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो ? हे गौतम ! जघन्यकाळावर्णवाळो द्विप्रदेशिक स्कन्ध जघन्य काळावर्णवाळा द्विप्रदेशिक स्कन्धनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे अने प्रदेशरूपे तुल्य छे. अवगाहना वडे कदाच न्यून होय, कदाच तुल्य होय के कदाच अधिक होय. जो न्यून होय तो प्रदेश न्यून होय, जो अधिक होय तो प्रदेश अधिक होय. स्थिति वडे चतुःस्थान पतित, काळावर्णपर्याय वडे तुल्य अने बाकीना वर्णादि अने लपरना चार स्पर्शवडे छस्थानपतित होय छे. एम उत्कृष्टकाळावर्णवाळा संबन्धे जाणुं. मध्यमकाळावर्णवाळा संबन्धे एमज जाणुं. परन्तु स्वस्थान-मध्यमकाळावर्णने आश्रयी छस्थानपतित होय छे. ए प्रमाणे यावत् देशप्रदेशिक स्कन्ध सुधी जाणुं. परन्तु अवगाहनामां ते प्रमाणेज प्रदेशनी वृद्धि करवी. जघन्यकाळावर्णवाळा संबन्धेयात-

चउद्वाणवडिए, कालयन्नपञ्चवेहिं तुल्ले, अवसेसेहिं वण्णाइउवरिल्लचउफासेहि य छद्वाणवडिए । एवं अजहम्म-
शुक्कोसगुणकालएवि, नवरं सद्धाने छद्वाणवडिए । जहन्नगुणकालयाणं भंते ! असंखिज्जपएसियाणं पुञ्जा । गो-
यमा ! अणंता पञ्चया पन्नत्ता । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुचइ ? गोयमा ! जहन्नगुणकालए असंखिज्जपएसिए जह-
न्नगुणकालगस्स असंखिज्जपएसियस्स दब्बट्ठयाए तुल्ले, पएसट्ठयाए चउद्वाणवडिए, ठिईए चउद्वाणवडिए, कालव
द्वपञ्चवेहिं तुल्ले, अवसेसेहिं वण्णादिउवरिल्लचउफासेहि य छद्वाणवडिए, ओगाइणट्ठयाए चउद्वाणवडिए । एवं
उक्कोसगुणकालएवि । अजहम्मशुक्कोसगुणकालएवि एवं चेव, नवर सद्धाने छद्वाणवडिए । जहन्नगुणकालयाणं
भंते ! अणंतपणसियाणं पुञ्जा । गोयमा ! अणंता पञ्चया पन्नत्ता । से केणट्ठेण भंते ! एवं बुचइ ? गोयमा !

प्रदेशिक स्कन्धो सवन्धे पृच्छा. हे गौतम ! तेजोना अनन्त पर्यायी कहा छे । हे गौतम ! इस या हेतुधी कहा छे । हे गौतम ! अथन्य
काळावर्णवाळा संख्यातप्रदेशिक स्कन्ध जयन्यकाळावर्णवाळा संख्यात प्रदेशिक स्कन्धनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे तुल्य छे, प्रदेशरूपे अने
अवगाहनारूपे द्विस्यानपतित छे, स्थिति वडे चतुःस्यानपतित छे, काळावर्णपर्याय वडे तुल्य छे अने वाकीना वर्णादि वडे तथा उपरना
चार स्थर्थ वडे छ स्यान पतित छे. ए प्रमाणे उत्कृष्टकाळावर्णवाळा सवन्धे जाणधुं. मध्यमकाळावर्णवाळा संवन्धे एमज समबु,
परन्तु स्वस्थानने आशयी पदस्थानपतित होय छे. जयन्यकाळावर्णवाळा असंख्यातप्रदेशिक स्कन्ध सवन्धे पृच्छा. हे गौतम !
तेजोना अनन्त पर्यायी छे. हे मगवन् ! एम या हेतुधी कहा छे के जयन्यकाळा असंख्यातप्रदेशिक स्कन्धना अनन्त पर्यायी छे ? हे
गौतम ! जयन्यकाळावर्णवाळो असंख्यातप्रदेशिक स्कन्ध जयन्यकाळावर्णवाळा असंख्यातप्रदेशिक स्कन्धनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे तुल्य छे,

કરલહસ્ત અંગંતપગસિપસ્ત દબ્બદ્યાળ તુલ્લે, પપસદ્યાળ છદ્દાળવહિણ, ઓગાહણદ્યાણ ચહદ્દાળવહિણ, ઠિઈણ
ચહદ્દાળવહિણ, વન્નગંધરસેહિં છદ્દાળવહિણ, કકલહકાસપલ્લવેહિં તુલ્લે, અવસેસેહિં સત્તપાસપલ્લવેહિં, છદ્દાળવહિણ।
અવં ઉચ્ચકોસગુણકલ્લવેહિં । અજહન્નમણુચ્ચકોસગુણકલ્લવેહિં એવં ચેવ, નવર સદ્દાણે છદ્દાળવહિણ । એવ મહયગુરુપ-
લહુગધિ યાગિયવ્વે । જહ્નગુણસીયાણ મત્તે ! પરમાણુપોગલાણં પુચ્છા । ગોયમા ! અણંતા પલ્લવા પપ્રત્તા । સે કેણદ્દેણં
મત્તે ! એવં યુચ્ચહ ? ગોયમા ! જહ્નગુણસીયે પરમાણુપોગલે જહ્નગુણસીતસ્સ પરમાણુપુગ્ગલસ્સ ધવ્વદ્યાળ તુલ્લે, પપ-
સદ્યાળ તુલ્લે, ઓગાહણદ્યાણ તુલ્લે, ઠિઈણ ચહદ્દાળવહિણ, ઘન્નગંધરસેહિં છદ્દાળવહિણ, સીયપાસપલ્લવેહિં ય તુલ્લે,
ઉસિણપાસો ન મણ્ણતિ, નિદ્દહુચ્ચકલ્લપાસપલ્લવેહિં ય છદ્દાળવહિણ । એવં ઉચ્ચકોસગુણસીણવિ । અજહન્નમણુષ્ઠો-

ए प्रमाणे नील (लीला) राता, पीळा, घोळा, सुरमिगंध, दुरमिगंध, तिक्त (कडवा), कडु (तीखा) कपाय (तुरा), अम्ल (खाटा) अने
मधुररसपर्याय घडे वक्तव्यता कहेवी. परन्तु सुरमिगंधवाळा परमाणुपुद्गलने दुरमिगंध न कहेवो अने दुरमिगंधवाळाने सुरमिगंध
न कहेवो. तिक्तने चाकीना रस न कहेवां. ए प्रमाणे कडुकादि सबन्धे एग समजतु चाकी घणु तेज ममाणे जाणवुं. जघन्यकर्कशगुणवाळा
अनंतप्रदेशिक स्कन्धो सवधे पृच्छा. हे गौतम ! तेजोना अनन्त पर्यायो क्खा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहेो छो ? हे गौतम !
जघन्यकर्कशगुणवाळो अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध जघन्यकर्कशगुणवाळ अनन्तप्रदेशिक स्कन्धरूपे तुल्य छे, प्रदेयरूपे छ-
स्थान पतित छे, अवाहाना अने स्थितिरूपे चतुःस्थान पतित छे. वर्ण, गंध, अने रस वडे छस्थान पतित छे. कर्कशस्पर्शपर्याय घडे
तुल्य छे अने चाकीना सात स्पर्शपर्याय घडे छस्थान पतित छे. ए प्रमाणे उत्कृष्टकर्कशगुणवाळा सवधे जाणवुं. मध्यमकर्कशगुणवाळा
सवधे एमज समजवुं. परन्तु स्वस्थाननी अपेक्षाए छस्थान पतित होय छे एम मृदु, गुरु अने लघु स्पर्श संबधे पण कहेवु. जघन्य-

सगुणसीतेवि एवं चेव, नवरं सहाणे छट्टाणवडिए । जहन्नगुणसीताणं दुंपदेसियाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जावा पन्नत्ता । से केणहेणं गंते ! एवं बुचइ ? गोयमा ! जहन्नगुणसीते दुपएसिए जहन्नगुणसीतस्स दुपदे-
सियास्स दंबवट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए तुल्ले, ओगाहणट्टयाए सिय हीणे सिय तुल्ले सिय अब्भहिए । जइ हीणे पएसहीणे, अह अब्भहिए पएसअब्भहिए । ठिईए चउट्टाणवडिए, वन्नगंधरसपज्जवेहिं छट्टाणवडिए, सीयफास-
पज्जवेहिं तुल्ले, उसिणनिद्धल्लुक्खफासपज्जवेहिं छट्टाणवडिए । एवं उक्कोसगुणसीतेवि । अजहन्नमणुक्कोसगुण-
सीतेवि एवं चेव, नवरं सहाणे छट्टाणवडिए । एवं जाव दसपएसिए, णवरं ओगाहणट्टयाए पएसपरिचुट्ठी कायव्वा,

शीतगुणवाळा पैरमाणुपुट्टगल संबंधे पृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायो कया छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहे छो ? हे गौतम ! जघन्यशीतगुणवाळो परमाणु जघन्यशीतगुणवाळा परमाणुनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे, प्रदेशरूपे अने अवगाहनारूपे तुल्य छे, स्थिति वडे चतुःस्थान पतित छे, वर्ण, गंध अने रस वडे छस्थान पतित छे, शीत स्पर्श वडे तुल्य छे. उष्ण स्पर्श होतो नथी. स्निग्ध अने रुक्षस्पर्शपर्याय वडे छस्थान पतित छे. ए प्रमाणे उत्कृष्टशीतस्पर्शवाळा संबंधे जाणतुं. मध्यमशीतगुणवाळा संबंधे पण एमज समजतुं, परन्तु सस्थानेआथयी छस्थान पतित होय छे. जघन्यशीतगुणवाळा द्विप्रदेशिक पुट्टगलो संबंधे पृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायो कया छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहे छो ? हे गौतम ! जघन्यशीतगुणवाळो द्विप्रदेशिक स्कन्ध जघन्यशीतगुणवाळा द्विप्रदे-
शिक स्कन्धनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे अने प्रदेशरूपे तुल्य छे. अवगाहना वडे कदाच न्यून होय, कदाच तुल्य होय, अने कदाच अधिक होय. जो न्यून होय तो प्रदेश न्यून होय, जो अधिक होय तो प्रदेश अधिक होय. स्थिति वडे चतुःस्थान पतित होय छे,

જાવ દસપગસિયસ્સ નવ પાસા યુષ્ઠિઙ્ગંતિ । જહ્નગુણસીયાણં સંલિઙ્ગપ્ગસિયાણં પુચ્છા । ગોયમા ! અંગંતા પજ્જવા પન્નત્તા । સે કેણદ્દેણં મતે ! एवं बुचइ ? गोयमा ! जहन्नगुणसीते संलिङ्गपणसिए जहन्नगुणसीतस्स संलिङ्गपणसिए सियस्स वच्चद्वयाए तुल्ले, पपसद्वयाए बुद्धानवडिए, भोगारणद्वयाए बुद्धानवडिए, ठिईए वउद्धानवडिए, वण्णा-
दीहिं छद्धानवडिए सीयफासपज्जवेहिं तुल्ले, उसिणनिद्धल्लुक्खेहिं छद्धानवडिए । एवं उक्कोसगुणसीतेवि । अ-
जहन्नमणुक्कोसगुणसीतेचि एव च्चेव, नवर सद्वणि छद्धानवडिए । जहन्नगुणसीयाणं अंसलिङ्गपणसियाणं પુચ્છા ।
गोयमा ! अंगंता पज्जवा पन्नत्ता । से केणद्वेणं मते ! एवं बुचइ ? गोयमा ! जहन्नगुणसीते अंसलिङ्गपणसिए ज-

વર્ણ, ગથ અને તસપર્થાય વહે છસ્યાન પતિત હોય છે. શીત સ્પર્શ વહે તુલ્ય હોય છે. ઉષ્ણ, સ્તિગ્ધ અને રુદ્ધસ્પર્શપર્થાય વહે છસ્યાન પતિત હોય છે. એ પ્રમાણે ઉત્કટશીતગુણવાલા સંવન્ધે જાણવું. મધ્યમશીતગુણવાલા સંવન્ધે પણ એમલ સમજવું, પરન્તુ સ્થસ્યાનને આશ્રયી છસ્યાન પતિત હોય છે. એ યાવત્-દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ સુધી જાણવું, પરન્તુ અવગાહના વહે પ્રદેશની શુદ્ધિ કરવી. યાવત્ દશપ્રદેશિકને નવ પ્રદેશોની શુદ્ધિ કરવી. જન્યશીતગુણવાલા સંસ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ સંસંધે પૂચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો કલા છે. હે મગવત્ ! એ યા હેતુથી કહ્યો છો ? હે ગૌતમ ! જન્યશીતગુણવાલો સંસ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ જન્યશીતગુણવાલા સસ્યાતપ્રદે-
શિક સ્કન્ધની અપેક્ષાએ દ્રવ્યરૂપે તુલ્ય છે, પ્રદેશરૂપે અને અવગાહનારૂપે દિસ્યાન પતિત છે. સ્થિતિ વહે ચતુઃસ્થાન પતિત છે, વર્ણાદિ વહે છસ્યાન પતિત છે, શીતસ્પર્શપર્થાય વહે તુલ્ય છે, ઉષ્ણ, સ્તિગ્ધ અને રુદ્ધપર્થાય વહે છસ્યાન પતિત છે. એ પ્રમાણે ઉત્કટશીતગુણવાલા સવન્ધે જાણવું. મધ્યમશીતગુણવાલા સંવન્ધે એમલ સમજવું, પરન્તુ સ્થસ્યાનને આશ્રયી છસ્યાન પતિત હોય છે.

हन्नगुणसीयस्स असंखिज्जपएसियस्स दब्बट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए चउट्टाणवडिए, ओगाहणट्टयाए चउट्टाणवडिए, ठिईए चउट्टाणवडिए, वण्णाइपज्जवेहिं छट्टाणवडिए, सीयफासपज्जवेहिं तुल्ले, उसिणनिद्धल्लखफासपज्जवेहिं छट्टाणवडिए । एवं उक्कोसगुणसीतेवि । अजहन्नमणुक्कोसगुणसीतेवि एवं चेव, नवरं सट्टाणे छट्टाणवडिए । जहन्नगुणसीताणं अणंतपएसियाणं पुच्छा । गोयमा ! अणंता पज्जचा पन्नत्ता । से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? गोयमा ! जहन्नगुणसीते अणंतपएसिए जहन्नगुणसीतस्स अणंतपएसियस्स दब्बट्टयाए तुल्ले, पएसट्टयाए छट्टाणवडिए, ओगाहणट्टयाए चउट्टाणवडिए, ठिईए चउट्टाणवडिए, वण्णाइपज्जवेहिं छट्टाणवडिए, सीयफासपज्जवेहिं तुल्ले, अयसेसेहिं सत्तफासपज्जवेहिं छट्टाणवडिए । एवं उक्कोसगुणसीतेवि । अजहन्नमणुक्को-

जघन्यशीतगुणवाळा अंसंख्यातप्रदेशिक पुद्गलो संबंधे पृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायो क्हा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी क्हे छो ? हे गौतम ! जघन्यशीतगुणवाळो अंसंख्यातप्रदेशिक स्कन्ध जघन्यशीतगुणवाळा अंसंख्यातप्रदेशिक स्कन्धनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे तुल्य छे, प्रदेशरूपे, अवगाहनारूपे अने स्थितिरूपे चतुःस्थान पतित छे. वर्णादिपर्याय वडे छस्थान पतित छे. शीतस्पर्शपर्याय वडे तुल्य छे अने उष्ण, स्निग्ध अने रुक्षस्पर्शपर्याय वडे छस्थानपतित छे. ए प्रमाणे उत्कृष्टशीतस्पर्शवाळा संबंधे जागबुं. मध्यमशीतस्पर्शवाळा संबन्धे पण एमज समजबुं. परन्तु स्वस्थानने आश्रयी छस्थान पतित होय छे. जघन्यशीतगुणवाळा अंनंतप्रदेशिक पुद्गलो संबन्धे पृच्छा. हे गौतम ! तेओना अनन्त पर्यायो क्हा छे. हे भगवन् ! एम शा हेतुथी क्हे छो ? हे गौतम ! जघन्यशीतगुणवाळो अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध जघन्यशीतगुणवाळा अनन्तप्रदेशिक स्कन्धनी अपेक्षाए द्रव्यरूपे तुल्य छे, प्रदेशरूपे छस्थान पतित छे. अवगाहना

સગુણસીતેવિ પ્વં ચેવ, નવરં સદ્ગુણે છદ્ધાણવચ્ચિણ। પ્વં ઉસિણનિદ્ધલ્લુપ્થલે જહા સીતે। પરમાણુપોગ્ગલસ્સ ત-
હેવ પઢિવક્કલો સબ્બેસિં ન મણ્ણહ સ્સિ માણિપબ્બં ।

૩૧. જંહન્નપ્પસિયાણં મત્તે! લંધાણં પુચ્છા। ગોપમા! અણંતા પલ્લયા પન્નત્તા। સે કેણદ્ધેણં મંતે! પ્વં ચુચ્ચહ? ગો-
પમા! જહન્નપ્પસિણ સ્સલ્લથે જહન્નપ્પસિયસ્સ લંધસ્સ દબ્બહ્ધયાપ્પ તુલ્લે, પ્પસદ્ધયાપ્પ તુલ્લે, ઓગાહ્ણદ્ધયાપ્પ સિય,
દ્ધીણે સિય તુલ્લે સિય અન્નમહિણ, અદ્ધ અન્નમહિણ પ્પસમન્નમહિણ। ઠિર્ઠિણ ચ્ચઉદ્ધાણવચ્ચિણ ।

અને સ્થિતિરૂપે ચતુઃસ્થાન પતિત હોય છે. વર્ણાદિપર્યાય વડે છસ્થાન પતિત છે, શીતસ્પર્શ વડે તુલ્ય છે, વાકીના સાત સ્પર્શપર્યાય
વડે છસ્થાનપતિત છે. એ પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટશીતસ્પર્શવાલા સવન્ધે જાણવું. મધ્યમશીતસ્પર્શવાલા સવન્ધે પણ એમજ સમજવું. પરંતુ સ્વ-
સ્થાનને આશ્રયી છસ્થાન પતિત હોય છે. એ પ્રમાણે જેમ શીતસ્પર્શ સંબન્ધે કમું તેમ ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ અને રુદ્ધ સ્પર્શ સવન્ધે જાણવું.
પરમાણુવુગ્ગલ સવન્ધે તેમજ સમજવું. પરંતુ સર્વ પરમાણુઓને પ્રતિપક્ષ વર્ણાદિ ન કહેવા.

૩૧ જંબ્યપ્રદેશવાલા સ્કન્ધો સંબન્ધે પુચ્છા. હે ગૌતમ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો કશા છે. હે મગવન્! એમ શા હેતુથી કહો છો? હે
ગૌતમ! જપ્પન્યપ્રદેશવાલો સ્કન્ધ જપ્પન્યપ્રદેશવાલા સ્કન્ધની અપેક્ષાએ દ્રવ્યાર્થરૂપે અને પ્રદેશાર્થરૂપે તુલ્ય છે. અવગાહનારૂપે ફદાચ
ન્નુન હોય, વ્ચાપણ ઉલ્પ હોય અને ફદાચ અધિક હોય. જો ન્યૂન હોય તો પ્રદેશ ન્યૂન હોય, જો અધિક હોય તો પ્રદેશ અધિક
હોય. સ્થિતિ વડે પાણુઃસ્થાન પતિત હોય છે. વર્ણ, ગંધ, રસ અને ઉપરના ચાર સ્પર્શપર્યાય વડે છસ્થાન પતિત હોય છે. ઉત્કૃષ્ટપ્રદેશવાલા

હણા પોગલે જહનોગાહણગસ્સ પોગલસ્સ વન્દયાણ તુલ્લે, પપ્પસદ્યાણ છદ્ધાણવદ્ધિણ, ઓગાહણદ્યાણ તુલ્લે,
 ઠિઈણ ચ્ચડ્ધાણવદ્ધિણ, ઘણ્ણાઈવરિહ્ણાસેચ્ચિ ય છદ્ધાણવદ્ધિણ । ઉક્કોસોગાહણપ્પવિ પ્પવં ચ્ચેવ, નવરં ઠિઈણ તુલ્લે ।
 અજહ્ણમણુક્કોસોગાહણગાણં મંતે । પોગલાણં પુચ્છા । ગોપમા ! અણંતા । સે કેણદ્ધેણં ? ગોપમા ! અજહ્ણમણુ-
 ક્કોસોગાહણપ્પ પોગલે અજહ્ણમણુક્કોસોગાહણગસ્સ પોગલસ્સ વન્વદ્ધયાણ તુલ્લે, પપ્પસદ્યાણ છદ્ધાણવદ્ધિણ,
 ઓગાહણદ્યાણ ચ્ચડ્ધાણવદ્ધિણ, ઠિઈણ ચ્ચડ્ધાણવદ્ધિણ, ઘણ્ણાઈઅદ્ધાસપ્પલ્લેચ્ચિ ય છદ્ધાણવદ્ધિણ ।

૩૨. જપન્યઅવગાહનાવાલા પુત્રુગલો સંપથે પૂચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો વક્ષા છે. હે મગવન્ ! એમ શા
 હેતુથી કહ્યો છો ? હે ગૌતમ ! જપન્યઅવગાહનાવાલું પુત્રુગલદ્રવ્ય જપન્યઅવગાહવાલા પુત્રુગલદ્રવ્યની અપેક્ષાએ દ્રવ્યાર્થરૂપે તુલ્ય
 છે, પ્રદેશ્યાર્થરૂપે છસ્યાન પતિત છે, અવગાહનારૂપે તુલ્ય છે, અને સ્થિતિરૂપે ચતુઃસ્થાનપતિત છે. વર્ણાદિ અને આઠ સ્વર્ગ પર્યાય વદે
 છસ્યાન પતિત છે. હરુકુટઅવગાહનાવાલા સપથે પણ એમજ સમજવું, પરંતુ સ્થિતિ વદે તુલ્ય છે. હે મગવન્ ! અજપન્યઅનુકુટ
 અવગાહનાવાલા પુત્રુગલો સંપથે પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો છે. હે મગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહ્યો છો ? હે ગૌતમ !
 અજપન્યઅનુકુટઅવગાહનાવાલો પુત્રુગલસ્કન્ધ અજપન્યઅનુકુટઅવગાહનાવાલા પુત્રુગલસ્કન્ધની અપેક્ષાએ દ્રવ્યસ્થરૂપે તુલ્ય છે, પ્રદેશ્ય-
 સ્થરૂપે છસ્યાનપતિત છે, અવગાહના વદે ચતુઃસ્થાનપતિત છે અને સ્થિતિ વદે ચતુઃસ્થાન પતિત છે. વર્ણાદિ અને આઠ સ્વર્ગ પર્યાય વદે
 છસ્યાન પતિત છે.

૩૩. જહન્નઠિહયાણં મંતે ! પોગલાણં પુચ્છા ! ગોયમા ! અણંતાં ? સે કેણટ્ટેણં ? ગોયમા ! જહન્નઠિહયે પોગલે જહન્નઠિહયસ્સ પોગલસ્સ વચ્ચયાણે તુલ્હે, પપ્પહયાણે છટ્ટાણવડિણે, ઓગાહણહયાણે ચડટ્ટાણવડિણે, ઠિઈણે તુલ્હે, વણ્ણાહઅટ્ટાપાસપજ્જવેહિ ય છટ્ટાણવડિણે । એવં ઉક્કોસઠિહયવિ । અજહન્નમણુક્કોસઠિહયવિ એવં ચેવ, નવરં ઠિઈણવિ ચડટ્ટાણવડિણે ।

૩૪. જહન્નગુણકાલયાણં મંતે ! પોગલાણં કેવહયા પજ્જવા પંનત્તા ? ગોયમા ! અણંતાં । સે કેણટ્ટેણં ? ગોયમા ! જહન્નગુણકાલયસ્સ પોગલસ્સ વચ્ચયાણે તુલ્હે, પપ્પહયાણે છટ્ટાણવડિણે, ઓગાહણહયાણે ચડટ્ટાણવડિણે, ઠિઈણે ચડટ્ટાણવડિણે, કાલંવન્નંપજ્જવેહિં તુલ્હે, અવસેસેહિં વન્નગંધરસપાસપ-

૩૩. જઘન્યસ્થિતિવાલા પુદ્ગલો સંબંધે પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો કહ્યા છે. હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો ? હે ગૌતમ ! જઘન્યસ્થિતિવાલું પુદ્ગલદ્રવ્ય જઘન્યસ્થિતિવાલા પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષા દ્રવ્યાર્થરૂપે તુલ્ય છે; પ્રદેશાર્થરૂપે છસ્થાનપતિત છે, અવગાહનારૂપે ચતુઃસ્થાનપતિત છે, સ્થિતિ વડે તુલ્ય છે, વર્ણાદિ અને આઠ સ્પર્શપર્યાય વડે છસ્થાનપતિત છે. એ પ્રમાણે ઉચ્છ્રસ્થિતિવાલા પુદ્ગલો સંબંધે જાગું. મધ્યસ્થિતિવાલા સંબંધે પણ એમજ સમજું. પરન્તુ તે સ્થિતિ વડે ચતુઃસ્થાનપતિત હોય છે.

૩૪. જઘન્યકાલાવર્ણવાલા પુદ્ગલો સંબંધે પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓના અનન્ત પર્યાયો કહ્યા છે. હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો ? હે ગૌતમ ! જઘન્યકાલાવર્ણવાલું પુદ્ગલદ્રવ્ય જઘન્યકાલાવર્ણવાલા પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષા દ્રવ્યાર્થરૂપે તુલ્ય છે, પ્રદેશાર્થરૂપે છસ્થાનપતિત છે, અવગાહના અને સ્થિતિરૂપે ચતુઃસ્થાનપતિત છે, કાલાવર્ણપર્યાયો વડે તુલ્ય છે, વાકીના વર્ણ, ગંધ, રસ અને

अवेदि य छट्टाणबडिण, से तेणट्टेणं गोयमा ! एवं युद्धर—'जहन्नगुणकालयाणं पोग्गलाणं अणंता पज्जवा पन्नत्ता' । एवं उकोसगुणकालगवि । अजहन्नमगुकोसगुणकालएयि णं वेच, नवर सट्टाणे छट्टाणबडिण । एवं जहा कालवन्नपज्जवाणं वत्तव्वया भणिया तथा सेसाणचि वन्नगयरसफासाणं वत्तव्वया भाणियव्वा जाव अजहन्नमगुकोसलुक्खे सट्टाणे छट्टाणबडिण । सेत्त रूचिअजीवपज्जवा । सेत्त अजीवपज्जवा ।

पन्नवणाए भगवईए पञ्चम विसेसपय समच ५ ।

सर्धपर्याय वडे छ स्यान पतित छे. ते माटे हे गौतम ! एम कहुं छु के 'अयन्यकाळावर्णवाळा पुव्वुगल द्रव्यना अनन्त पर्यायो छे' एम उल्लुट्टकाळावर्णवाळा संवधे जाणतु. मध्यमकाळावर्णवाळा सवन्धे पण. एमज समजतु. परन्तु सस्यानने आश्रयी छस्यान पतित होय छे. ए प्रमाणे जेम काळावर्ण पर्यायोनी वक्तव्यता कही तेम बाकीना वर्ण, गंध, रस अने सर्धनी वक्तव्यता कहेवी, यावत्—मध्यमरुक्ष पुव्वुगलद्रव्य सस्यानने आश्रयी छस्यानपतित होय छे. एम रूपी अजीवपर्यायो कखा. एम अजीवपर्यायो कखा.

प्रज्ञापना सुयना अनुयावना पावमु विशेषपद समाप्त

प्रज्ञापनासूत्र

प्रथम खंड समाप्त

